

PS. 2.092090 2.2

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA
VIETII
LITERARE
ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

X

1963 - 1964

COORDONATOR

Acad. Eugen Simion

2.641

149.3

Editura Muzeul Național al Literaturii Române

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

X

1963 - 1964

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești / pref. de acad. Eugen Simion ; ed.
coordonată de Andrei Grigor. - București : Editura Muzeului Literaturii
Române, 2010-

vol.

ISBN 978-973-167-040-9

Vol. 10. - 2012. - ISBN 978-973-167-102-4

I. Simion, Eugen (pref.)

II. Grigor, Andrei (coord.)

821.135.1.09

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

X

1963 - 1964

Coordonare generală
Acad. Eugen Simion

Coordonator redacțional al ediției
Andrei Grigor

Documentare și redactare
Lucian Chișu, Andrei Milca, Alina Crihană, Andrei Grigor, Iulia Barna

Editura Muzeul Național al Literaturii Române
București, 2012

1963

IANUARIE

1 ianuarie

● Numărul 1/1963 al „Luceafărului”, revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., apare sub semnul celei de-a XV-a *Aniversări* a Republicii și este deschisă printr-un poem de M. Beniuc, *Anii tăi* („Tu te-ai născut când anul era-n mejde/ Și-ai semănat în inimă nădejde/ Că nu alt an începi, ci altă eră./ Sunt cincisprezece numai de atunci/ Și astăzi toți cunosc, bătrâni și prunci./ C-ai fost temei de veac și nu himeră.”) și cu articolul dedicat *Republicii*, sub semnătura redactorului șef, Eugen Barbu: „În urmă cu 15 ani, într-o seară de decembrie, ultimul reprezentant cu domiciliul în România al familiei Hohenzollern își făcea bagajele și se pregătea să intre în azilul european al regilor unde, așa cum spusese pe vremuri *Cocea*, majestățile lor, ca să nu moară de foame, deveniseră directori de bancă”. Satira republicanului va recidiva și în alte asemenea texte. Declanșând un atac virulent împotriva dinastiei de Hohenzollern, Barbu trece în revistă „păcatele” regilor români, începând cu „junkerul falit” care a ordonat să se tragă în țărani la 1907 (azi, „urmașii ucișilor cu plumbi de către Carol I scormonesc pământul cu tractoarele”), urmat de „Cupidonul țigăncilor din cartierele mărginașe”, Ferdinand, și de „cartoforul cu coroană, spaima cramelor și a femeilor măritate”, „întrecut în ridicol doar de găngavul său fiu, aruncat în neant de istorie” (Carol al II-lea, respectiv Mihai I). Instaurarea puterii populare și nașterea Republicii înseamnă, crede scriitorul, că am scăpat de sărăcie și de mizerie, iar ceea ce stă la baza tuturor înfăptuirilor e doar libertatea care ar fi fost imposibilă fără lupta comuniștilor: „Ne aflăm la capătul unei etape istorice care a reliefat, cu deosebită pregnanță, rolul conducător, organizator, deschizător de mari perspective, al partidului nostru, aducând în fața lumii întregi imaginea unei Români cu totul noi, care se bucură de un prestigiu mondial recunoscut, reflectat în relațiile internaționale multiple ale patriei noastre”. □ La aniversarea Republicii își mai aduc omagiul Pop Simion, Ion Horea, Al. Mirodan, Gh. Tomozei și Nichita Stănescu, prin *Coboară râurile la șes*. O dată cu instaurarea noului regim de democrație populară, afirmă poetul, „a fi *zoon politikon* începu să fie prima dimensiune a conștiinței”; „atunci se puneau cele dintâi baze ale lui a fi la nivelul tehnicii mondiale și a lupta pentru calitate”. Prin colectivizare, drumul de la „al meu” la „al nostru” ar fi fost înfăptuit în întregime. „Realitatea nouă aleargă înaintea tânărului scriitor mai iute decât oricând. El îi rămâne mereu mai dator deși își grăbește pașii.

Cunoașterea vieții noi, a transformărilor tot mai diferențiate de conștiință a devenit sursa primordială a talentului. Gama sentimentelor e mai amplă, mai nuanțată, mai complexă. A te pune pe aceeași lungime de undă cu epoca ta presupune o sensibilitate mereu îmbogățită prin confruntările repetate cu cititorul, constructorul lumii socialiste. Schimbul de experiență și de sensibilitate e reciproc și permanent. A da scrieri de calitate, superioare, este sensul imediat, ca opera de calitate să apară din ce în ce mai mult ca un fenomen obișnuit, firesc. Cel de al 15-lea an al Republicii coincide pentru generația mea cu maturizarea. *Sentimentul este al râurilor coborând la șes, spre marele fluviu*".

□ Un vast poem despre țărănimea nouă publică Paul Anghel, cu titlul *Cor la Câmpia Republicii*.: „Ușa care o deschizi/ e ușa ta/ inima care-o ascuți/ e inima ta/ gândul care-l rostești/ cu toată gura/ pe toată câmpia/ e al tău/ cu toată slava pe care ți-o înalță/ toată Republica!”. □ Mai semnează aici versuri Al. Andrișoiu, *Stanțe de sărbătoare*, și Violeta Zamfirescu, *Frumusețe continuă*. □ Rubrica „Jurnal de lectură” propune câteva apariții de început de an, comentate de Teodor Vârgolici (antologia de literatură antimonarhică *Mare farsor, mari gogomani*), D. Micu (Ilie Purcaru, *Harpe și ape*), E. Tudor (Vasile Rebreanu, *Dimineață de toamnă*), Dan Grigorescu (Manole Auneanu, *Cerul era aproape*), Stancu Ilin (Petre Sălcudeanu, *Strada lux*), C. Stănescu (Ion Grecea, *Întoarcerea la viață*). □ Al. Oprea propune, în bilanțul debuturilor literare, *Promoția Luceafărul 1962*, cu poeți ca Ion Chiric, Rodica Iulian, Ovidiu Genaru, Adrian Dohotaru, și prozatori precum George Suru, G. Bălăiță, E. Teodoru, Milică Stan, Horia Pătrașcu. □ În sprijinul generației tinere vine și Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cu *Noul univers poetic*. „Poetul năzuiește a fi astăzi un Herald care vestește cu glas de tunet, în zorii unei lumi de curând deșteptate măreția omului și faptelor lui. El nu mai trage substanța poeziei sale din însingurare, din sila de lume sau din conflictul cu lumea, așa cum li se întâmpla celor mai mulți dintre înaintași. El este un exponent, o conștiință a vremii sale, îndreptată continuu înspre dimensiunea viitorului, de pe pozițiile sigure ale partinității comuniste. Și aceasta îl obligă. Îl obligă mai întâi la o cunoaștere profundă a vieții, începând cu faptele cele mai simple și sfârșind cu filosofia ei, întemeiată pe datele științei. Purtătorul de cuvânt al oamenilor trebuie să știe cum muncesc aceștia pe câmpiile colectivizate și în uzine, cum își iubesc munca, natura pe care o transformă, femeia, copiii și toate bucuriile vieții hărăzite de pacea creatoare. Omul și-a schimbat atitudinea față de sine, de muncă, de semen, de natură și de lume în general fiindcă aripa nobilă a umanismului socialist a trecut peste el”.

3 ianuarie

● „Gazeta literară” reproduce *Cuvântarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, rostită la posturile de radio și televiziune cu prilejul Anului Nou*. □ Tonul festivist este înlocuit de cel polemic pe aceeași pagină, în care apare, sub

semnătura lui Eugen Simion, textul *Universul poeziei și critica literară*. Autorul ia atitudine față de articolul *Progresele și maturizarea poeziei noastre*, scris de Eugen Luca și publicat în ultimul număr, 12/1962 din „Viața românească”. După o incursiune în universul tematic al poeziei, Eugen Simion conchide: „Noutatea poeziei o dă în primul rând poziția ideologică și estetică a scriitorului, procedeele literare utilizate care se justifică în funcție de ea. Ierarhizarea izvoarelor, opunerea unui lirism altuia, derutează. Poți fi modern în pastel, după cum dovedești convenționalismul cel mai anacronic în poezii în care operezi cu elementele celei mai avansate științe. Poeții minori confundă originalitatea și «modernitatea», confundă viziunea lirică inedită cu elementele de suprafață ale literaturii: decorul, procedeele prozodice, etc. Tristă concepție și dezamăgitoare cutezanță!”. Polemica, ivită pe marginea unor subiecte precum rural-urban, tradițional-modern, va antrena, în scurt timp presa culturală românească și pe reprezentanții acesteia, grupați pe generații. □ În aceeași direcție, de dezbateri polemică, se înscrie și intervenția lui Paul Georgescu, *Poezia în revistele noastre*, care se vrea a fi o trecere în revistă, nu lipsită de laude, dar și de reproșuri, a câtorva dintre prezențele lirice de dată recentă din presa culturală. Trimiterile și aprecierile sunt făcute la adresa lui Ion Sofia Manolescu, Petre Stoica, Liviu Călin, Grigore Hagiu, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Constanța Buzea și Vasile Nicolescu, articolul încheindu-se astfel: „Așadar, echilibrul necesar poemului poate fi zdruncinat atât prin lipsa unor idei, a unor semnificații, cât și prin lipsa însăși a concretului, a elementelor sensibile care să susțină, să nutrească, să dea viață ideilor generale. Concretul însuși, ca element de viață, ca factor dinamic trebuie înțeles ca o problemă de conținut, deci conținutul nu se manifestă numai în tematică, ci și în metaforă, în elementul concret al poemului etc. Ar fi greșit să considerăm că, de exemplu, numai tema constituie modul de manifestare al conținutului, în timp ce alte laturi ale poemului ar fi de domeniul «formeii», al «măiestriei». O asemenea disjuncție ar însemna formalism curat. Ce reprezentări concrete dăm temei noastre? Iată o problemă care nu e mai de «formă».” □ În pagina 6 a aceluiași număr, S. Damian scrie despre *Risipitorii* lui Marin Preda, catalogându-l drept un roman monografic și psihologic. □ Revista anunță că *Acad. G. Călinescu a împărtășit redacției noastre proiectele sale literare*. Între acestea se numără reeditarea volumului de versuri *Lauda Lucrurilor*, cuprinzând poezii scrise între 1937 și 1963, unele erotice, o piesă de teatru „care se ocupă de un fapt de muncă”, o culegere de articole politice „scrise înainte de 23 August” (*Cronicile mizantropului*), continuarea tratatului de *Istoria literaturii române* și piesa de teatru (pentru păpuși) *Tragedia regelui Otokar și a prințului Dalibor*, din care sunt reproduse fragmente. □ În acest număr semnează poezii Al. Andrițoiu, Mihai Beniuc (un grupaj la p. 5), Nicolae Stoian și Dragoș Vrâncanu.

● „Tribuna” consacră câteva pagini *Colocviului despre poezie*, reproducându-se intervențiile participanților din rândul cărora desprindem: „[...] cu toate

eforturile analitice depuse, critica literară dedicată special problemelor de poezie a rămas în urma creației propriu-zise [...] Punând premisele unei dezbateri mai largi și bine venite, articolul din «Scânteia», semnat de Valeriu Râpeanu, vorbea despre o anumită inerție a gândirii critice, de faptul că mulți critici cu aplicații pentru domeniul poeziei, fie evită judecățile de valoare tranșante, opiniile fățișe, ascunzându-se în dosul unor epitete de circumstanță, fie nu duc analiza până la capăt, rămânând în stadiul observației curtenitoare, făcută anume parcă să nu irite, dar nici să intereseze pe nimeni [...] Iată, deci, o serie de motive esențiale, care ne-au determinat să organizăm acest colocviu” (Ion Oarcăsu); „Cred că plecând de la el însuși, ca de la un om reprezentativ, înaintat, al timpului nostru [poetul] nu ajunge la egocentrism, ci la situarea omului în centrul universului, la dezvăluirea unui profil moral fără precedent, dinamic în ipostazele sale și original în lumea literară prezentă. Pluritatea de împrejurări sociale prin care trece poetul, determinându-i reacții pe măsura personalității sale și a intensității lor, el poate fi complex și original, deci la înălțimea timpului. Astfel, s-ar putea evita apariția prin reviste (și uneori în colecția „Luceafărului”) a unor producții fără vibrație lirică, fără mesaj, care să se comunice. Absența unui conținut trăit cu profunzime atrage, firește, o expresie care numai inventivitate în asocieri nu trădează” (Ion Rahovenu); „*Gazeta literară* a publicat o serie de articole, semnate de tânărul critic Eugen Simion, despre biografia poetului. Autorul acestor critici acredita, între altele, ideea că valoarea poeziei poate fi determinată de bogăția și varietatea biografiei poezilor. Datele de viață anterioare creației, dobândeau astfel un caracter precumpănitor. Din păcate, criticul amintit săvârșește o confuzie de planuri. El creă o biografie bogată unor tineri care de abia au trecut de pragul adolescenței, uitând că, de fapt, biografia este strâns legată de atitudinea acestuia față de realitățile vremii sale” (Ion Lungu); „A reduce totul la o biografie, înseamnă a neglija esențialul. Eugen Simion vede lucrurile cu capul în jos” (Ioan Oarcăsu); „Fenomenul colectivizării totale a agriculturii a stârnit o eferescență poetică neobișnuită [...] Mă bucur să ajungem la conturarea unor idei fundamentale ale dezbaterii noastre. Așa cum a completat tov. Lungu, un poet veritabil al timpului nostru trebuie să trăiască și să gândească intens realitățile contemporane”. (Ion Oarcăsu) □ Revista anunță decesul poetului și regizorului Radu Stanca, „laureat al Premiului de Stat, cunoscut poet și regizor al Teatrului național din Cluj”. Ion Mănuțiu semnează câteva rânduri de rămas bun „Împreună cu toți cei care l-am cunoscut, l-am prețuit și l-am iubit, ne închinăm adânc îndurerați în fața mormântului proaspăt săpat la poalele Feleacului...”

5 ianuarie

● „*Flacăra*”, (revistă social-politică și literar artistică) nu mai are impactul dogmatic din anii 50, au dispărut și semnăturile vechilor propagandiști, iar

caracterul revistei a devenit mai „monden”, preponderent către genul de magazin, fotocronici și reportaje, dar și către actualitatea politică externă, cu multe comentarii polemice, pro Cuba de exemplu și, evident, împotriva SUA. □ Sernnează Florica și Traian Șelmaru pe rubrica de politic, Radu Rupea, Sanda Faur, Vlad Mușatescu, Eugen Luca (recenzii), George Ciudan (schife), Alice Mănoiu și Ana Roman (rubrica de film), George Bălan (muzică), Magda Mihăilescu și Dragoș Vicol (reportaje). „Flacăra” mai cuprinde traduceri de Tatiana Ulmu, ilustrații de Tia Peltz și Mihai Vulcănescu, (*Carnet*) *De la etajul V (de idei)* de Al. Mirodan, etc. plus programul de radio și TV săptămânal.

6 ianuarie

● „Flacăra Iașului”, organ al Comitetului Regional PMR Iași și al Sfatului Popular Regional, în rubrica „Proiecte literare 1963” se ocupă de planurile literare ale scriitorilor moldoveni. Răspund: Mircea Radu Iacoban, Horia Zilieru, N. Barbu, N. Țațomir, I. Istrati. Al. Dima etc. De reținut „cuvântul” lui George Lesnea: „În 1962 am scos un volum de poezii originale intitulat *Treptele anilor* și un volum de traduceri, *Poeme de Esenin*, în colecția *Cele mai frumoase poezii*. În acest an voi pregăti pentru tipar un alt volum de poezii originale, alese din volumele apărute între cele două războaie. De asemenea, intenționez să scriu un volum de poezii actuale în care să cânt realizările regimului democratic-popular și frumusețile patriei. Totodată, voi continua să traduc din Esenin, Pușkin și Lermontov”. Lesnea își reiterează programul în cadrul unui interviu din 21 iulie, realizat de Șt. O. Mugar (*O oră cu George Lesnea*). Pe lângă preconizata ediție de traduceri a poemelor lui Esenin, autorul pregătește pentru tipar volumul de *Versuri alese* proprii, din care este reprodus *Țara mea*: „Stins e vechiul chin și vaiet/ străjuind poporului/ Valuri roșii mișcă-n aer/ Steagul viitorului”. □ La rândul ei, Otilia Cazimir se mândrește cu traducerea biografiei lui Darwin dar și cu promovarea peste hotare a cărții ei, *Baba iarnă intră-n sat*. Pentru 1963 ar vrea să scrie alte poeme pentru copii, dar și un volum de versuri noi, să termine volumul *Două tablouri* și să revizuiască romanul autobiografic *A murit Luchi*. Într-un interviu din 7 iulie, în aceeași publicație ieșeană, O. Cazimir adaugă că lucrează intens, traducând *Povești* de Bojena Nemcova și *Conștiința* de Nina Pavlova, plus o nouă ediție din *Baba Iarna...* care va fi tradusă și în maghiară. Este reprodus aici poemul din 1962 al autoarei, *Confesiune*: „Sfărâmând cătușe de rugină/ Un suflet nou, un suflet viu/ Se înălțase în lumină/ Cât încă nu era târziu/ Curat și tânăr și fierbinte/ Încins cu flori, scăldat în rouă/ Plecase-n vânt, tot înainte/ În lumea lui – în lumea nouă”.

● Victor Tulbure publică în „Scânteia tineretului” poezia pentru și despre copii *Carnaval*, cu o primă parte nostimă și reușită pentru acest gen („Și iată-i, așadar, grămadă/ În jurul pomului vestit:/ Voinici împleticiți în spadă/ Crăiese cu năsuc turtit.../ Și-un prâslea de Hamlet bursuc/ Se-ntreabă-nfulecând

tartina:/ Să bea sau să nu bea și-un suc”) și o parte a doua cu multe „imagini” politice („Copii ai munților și-ai luncii,/ Din Bărăgan și din Bucegi,/ Odrasle de Eroi ai Muncii, Copii ai țării fără regi”) etc.

8 ianuarie

● Cronică literară din „Scânteia tineretului” este semnată de Mihail Petroveanu, care comentează volumul „*Liniștea creației*” de Aurel Gurghianu: „Discreta sursă comună a acestei radiații de armonii este când suflătorul de sticlă, când pietrarul, când țăranul colectivist, când muncitorul forestier”. □ Florența Albu semnează în „Scânteia tineretului” un scurt reportaj intitulat *Întâlniri cu frumosul artistic*, rezultat din întâlnirile cu tinerii muncitori utemiști din Constanța care „au dezvăluit setea lor de frumos, dorința de a li se oferi cât mai multe prilejuri să-l întâlnească”

10 ianuarie

● „Gazeta literară” conține pe prima pagină, în loc de editorial, un reportaj despre *Satul de azi* semnat de Lucia Demetrius. Textul este o apoteoză a realismului socialist: „[...] dacă nu trăiești cu ideea obsedantă că în acele clipe te documentezi, e bine. Călătorești să vezi, să cunoști, să înțelegi. Ceea ce vezi se adaugă la ceea ce ai văzut ieri, la ceea ce sorbi cu ochii tăi de ani de zile. Am fost de multe ori la *Gospodăria colectivă Lenin* din Coșereni (raion Urziceni) și multe chipuri și conflicte de viață de acolo s-au oglindit în literatura mea”. □ Pe aceeași pagină, Tudor Arghezi colaborează cu versuri (*Plaimpalais*), iar Victor Eftimiu, scrie despre „olteanul” Ronsard (dând credit legendei conform căreia acesta este banul Mărăcine), ca pretext al polemicii stârnite între generații pe marginea tradiției și modernității din momentul liric al anilor ‘62-63. □ Atent la schimbările (de atitudine) survenite în ultimul timp, Victor Eftimiu se referă la tendința de „strămutare a poetului din făgașurile clasice” și tentația celor tineri de a evita tirania formulelor consacrate: „Pare-se că aceste legi stârnesc sloboda expansiune a temperamentului, încorsetează sentimentul și gândirea, deformează originalitatea artistului creator. Să izvorască, oare, aceste deziderate dintr-o necesitate națională ori sunt simple imitațiuni ale unor mode? Noi ne-am epuizat toate rimele și toate ritmurile de care e capabilă această bogată limbă românească? Avem la-ndemână un imens material inedit. De ce să-l nesocotim?”. Încercând să dea credit ambelor tendințe ce se manifestau în toiul dezbaterilor abia începute, ca un abil mediator, cum de altfel se arată de-a lungul rândurilor scrise aici, autorul încheie sybilinic, citându-l pe Sully Prudhomme: „Geometrii sunt fericiți: divergențele, neînțelegerile, certurile lor n-au cum să se prelungească! Ale artiștilor însă, sunt interminabile” □ În pagina a doua, destinată aprecierilor și observațiilor pe marginea propunerilor de Premii de Stat, colaboratorii ridică elogiul celor nominalizați: Alfred Margul-Sperber (pentru O.W. Cisek), Domokos Geza (pentru Farnyo Zoltan),

Ion Marin Sadoveanu (pentru Tudor Vianu), Ioan Szabo, prim-topitor la Uzinele „Grivița Roșie” (pentru Titus Popovici). □ Cronica literară, semnată de Ov. S. Crohmălniceanu este consacrată volumului *Dincolo de nisipuri*, al lui Fănuș Neagu, primit de critic cu mari elogii, însoțite însă și de infime reproșuri: „Există talente puternice și altele firave. Oricât s-ar strădui, unele nu vor depăși o anumit treaptă. O literatură nu se face numai cu genii și nici o forță artistică reală nu e inutilă. Eroarea începe acolo unde bunăvoința arătată oricărui efort promițător se prefăce în egalizarea talentelor. Spun aceasta pentru că Fănuș Neagu, ca și D. R. Popescu, T. Mazilu, Vasile Rebreanu sau Nicolae Velea se detașează net de foarte mulți tineri prozatori, colegi ai lor, autori de schițe și povestiri meritorii, care nu depășesc însă o anumită mediocritate chiar dacă n-au nici un cusur. Stofa prozei e aici total diferită. La Fănuș Neagu există o densitate a textului, pe care o comunică precizia observației, acuitatea senzorială, autenticitatea retrăirii de către autor a sentimentelor eroilor săi. Stofa e, cum spuneam, deosebită. Croiala nu-i iese totdeauna tânărului prozator, care, la a treia carte și după *Păpușa*, n-ar mai fi cazul să publice bucăți ca *Fântâna* sau *O sută de nopți*.” □ Versurile din acest număr aparțin lui Gheorghe Tomozei, Veronicăi Porumbacu și lui Ilie Constantin. □ Eugenia Tudor, anunță debutul promițător al ieșeanului Mircea Radu Iacoban cu volumul *Estudiantina*. În același loc, Ion Băieșu își continuă seria de foiletoane la adresa breslei scriitoricești, cu acela intitulat *Marea dilemă a unui autor*. □ Deschisă, mai nou și spre Occident, ultima pagină din „Gazeta literară” reproduce o proză scurtă (*Merele de aur ale soarelui*) semnată de Ray Bradbury în traducerea lui Petre Solomon. Pe aceeași pagină sunt inserate și impresiile (despre țara noastră) ale cubanezului Nicolás Guillén, „care a publicat în ziarul «Noticias de Hoy» șase articole intitulate *În România*”.

● La pagina 2 din „Tribuna”, Aurel Martin face *Elogiul satului colectivizat, în folclor*. Din care reținem câteva observații: „Elogiul realității socialiste cunoaște, în folclor, întruchipări diverse, fiind totdeauna concret, în funcție de problematica abordată de cântărețul anonim sau de creatorii populari identificați [...] Flăcăul nu mai este pus în situația lui Ion al Glanetașului de a-și alege, spre a scăpa de mizerie, o nevastă «slută sau urâtă, dar cu avere» pentru că azi «Fetele-n gospodărie/ Sunt bogate, au moșie/ Cât cuprinde ochiul-n glie»; ca urmare – cităm dintr-un text trecut și în cuprinzătoarea antologie cu titlul *Flori alese din poezia noastră populară*, apărută în *Biblioteca pentru toți*, sub îngrijirea inimosului folclorist Ioan Șerb – «Se însoară fiecare/ Cu o fată muncitoare,/ Mândră floare, din ogoare/ Și trăiește omu-n casă/ Viață veselă, frumoasă/ Viață bună, trai tihnit/ Lângă floarea ce-a iubit» Nu asta își dorea și Ion al Glanetașului? □ Henri Wald semnează textul *O denaturare metafizică a dialecticii*, pe marginea lucrărilor filosofului idealist Jean Furstenberg, care publicase, de curând, lucrările *Dialectica secolului al XX-lea* și *Magia cuvintelor*. Henri Wald constată că „însământați de suflul revoluționar al

dialecticii marxiste, din ce în ce mai mulți filozofi burghezi contemporani se străduiesc să abată dialectica din mersul ei progresiv în fundătura unei metafizici a complementarității contrariilor”. Articolul se încheie astfel: „Apariția filosofiei marxiste a împărțit întreaga istorie a filozofiei în două mari părți: istoria *constituirii* materialismului dialectic și istoria *dezvoltării* materialismului dialectic. Nici un pas înainte nu se mai poate face în afara materialismului dialectic. În afara materialismului dialectic nu se găsește decât trecutul; Viitorul aparține exclusiv materialismului dialectic”.

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este susținută de Aurel Martin, care comentează *Tudor Arghezi – „Scrieri în versuri”*, primul volum dintr-o serie care va fi publicată în perioada următoare: „Se deschide astfel seria de tipărituri care va include între coperti opera completă a celui mai de seamă poet roman contemporan și a unuia din cei mai originali creatori din literatura universală”. Observațiilor în general corecte, criticul le adaugă judecăți de factură ideologică: „În asemenea condiții vitrege, când clasele posedante trândăveau parazită, iar ideologii burgheziei și moșierimii teoretizau savant pe marginea poeziei pure sau ridicau la rang de dogmă inspirația ca act metafizic, Arghezi a adus elogiul său nețărmat muncii, artistului-lucrător, rivalului temerar al firii, meșterului de frumos, omului simplu, dându-i cititorului opera în care acesta se regăsește multiplicat în infinite ipostaze.”

11 ianuarie

● În numărul 2 al săptămânalului politic, social și cultural „Contemporanul” G. Ivașcu se referă la importanța *Premiului de Stat*: „O cercetare științifică sau o operă artistică valoroasă constituie, în orânduirea noastră, prin ea însăși un bun comun al nostru, al tuturor. O invenție tehnică nu e în folosul unui trust industrial concurent, ci al țării întregi, nu câștigă de pe urma lui un anume monopol sau un nume patron, ci întreaga colectivitate românească. Un premiu pentru o operă de artă nu reprezintă descoperirea unui trust al creierului (cu numele de „juriu”) în solda și la cheremul unei anume edituri sau al vreunei companii de construcție (fiind vorba de arhitectură), ci este o expresie a aprecierii pe linia generală a folosului întregii colectivități naționale. De aici și grija Comitetului pentru Premiul de Stat de a se conferi un caracter obiectiv recomandărilor anunțate, invitația adresată opiniei publice de a-și spune cuvântul. La eșalon de stat, asemenea propuneri și recomandări trebuie să reprezinte într-adevăr esența unui consens unanim”. Astfel, sunt propuse în nr. 2 și 3, din 11 și 18 ianuarie 1963, mai multe nume: Henri Catargi, recomandat de Titina Călugăru, Dumitru Capoianu, propus de Ion Popescu Gopo, George Oprescu (de Ion Jalea), Grigore Moisil (de N. Teodorescu), Nicușor Constantinescu (de Sică Alexandrescu) sau Marcel Breslașu, propus de către Demostene Botez. Motivația în cazul lui Breslașu, de exemplu, ține de complexitatea operei sale: „Este ca acei instrumentiști care știu să cânte cu egală virtuozitate

la mai multe instrumente. El nu știe însă numai asta. Fiind poet liric, autor de satiră, poet pentru copii, cu aceeași artă, Marcel Breslașu este pasionat muzician, pianist de clasă și – nu știu de ce îmi închipui – și un perfect desenator. Și știe numai atât, fiindcă universul artelor este, vai, limitat... Opera lui este o mărturie că poporul este sensibil la arta adevărată și știe s-o aprecieze și s-o guste”. Deși specialitatea autorului ar fi fabula, popularitatea creației lui înseamnă în primul rând „o victorie a artei” socialiste. □ În același număr, Dumitru Micu analizează volumul *Magnet* de Maria Banuș, carte a unei poete „al cărei scris ne introduce mai întotdeauna în zona lirismului autentic”. Este apreciat ca model ideatic poemul *Turnul*, ce exprimă „uimirea înălțătoare în fața minunilor științei celei mai înaintate” (fiind vorba aici despre racheta sovietică): „Stau ținută pe loc/ sub tabla neagră, imensă,/ și-mi murmur cântecul de biruință al omului/ pe când fluturi albi, roz, albaștri, portocalii/ se fugăresc netulburați în lumină.” Deși operei Mariei Banuș se adaugă „noi pagini demne de prețuire”, criticul își manifestă și nemulțumirile legate de unele dintre aceste versuri: „Nu ne putem ascunde totuși părerea de rău, că în cuprinsul cărții n-a pătruns mai larg și mai adânc problematica timpului de față, că frământările contemporane, trăirile complexe ale omului angrenat activ în freamătul actualității nu alimentează mai consistent inspirația poetei. Am dori mai vast, mai bogat, mai răscolitor registrul liric al Mariei Banuș”. □ Despre *Spontaneitate și concepție* scrie Al. Philippide, citând versuri din Goethe, Musset și Șt. O. Iosif și intrând în istoricul compunerii *Marsiliezei*. „Creația artistică nu se face dintr-o dată, cu un *fiat lux*, proclamat în adâncul conștiinței și urmat în aceeași secundă de faptă. Chiar și cel mai simplu *cântec*, cu cea mai mare aparență de „spontaneitate», este rezultatul unei pregătiri, al unei munci mintale, care precede în chip cert și pregătește rezultatul. A tăgădui acest lucru înseamnă a scoate fenomenul literar de sub legea cauzalității, ceea ce ar fi absurd, odată ce de această lege ascultă tot ce există. Spontaneitatea, care este comod invocată ori de câte ori se simte nevoia de a se astupa cu un cuvânt vag absența unei aprecieri critice întemeiate, este foarte de aproape înrudită cu inspirația, alt termen care, când e cercetat mai cu atenție, se arată și mai vag decât celălalt. [...] Artistul adevărat este mereu conștient de munca pe care o face; el nu lucrează la întâmplare și pe nepregătite.” □ În rubrica sa permanentă, „Cronica optimistului”, G. Călinescu discută *Tot despre contradicție*, pornind de la un citat lui Lenin („Antagonismul și contradicția nu sunt de loc unul și același lucru. Primul dispare în socialism, pe când a doua rămâne”) și de la un articol al lui P. N. Fedoseev (vicepreședintele Academiei de Științe a U.R.S.S.), preluat și de „Scânteia”: *Contradicțiile constituie mereu forța motrice a mișcării ascendente, inclusiv a progresului social*. Concluzia lui Călinescu merge astfel pe delimitările de mai sus, de ordin marxist, stabilind că *analiza integrală a tipurilor concrete*, „cu toate straturile despre viața lui sufletească, de la cel obscur și umoral, până la

conștiința etică, fără a idealiza conștiințele pe măsura existenței, punându-le astfel în inerție, fără a ignora ireductibilul din zona biologică” ar fi singura în măsură „să dea acel sentiment de viu, inedit și inefabil pe care-l cerem literaturii și care-i conferă și valoarea înalt educativă”. □ Consiliul redacțional al săptămânalului editat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă era format în ianuarie 1963 din A. Baranga, M. Breazu, G. Călinescu, Virgil Florea, Ioan Grigorescu, Horia Hulubei, Szemler Ferenc, Cicerone Theodorescu, Zeno Vancea, Ion Mihăileanu – redactor-șef adjunct, G. Ivașcu – redactor-șef.

● În „Veac nou” (organ al Consiliului General al ARLUS), Geo Șerban recenzează romanul *Buruiana* de Anatoli Ivanov, constatând că „literatura realist socialistă contribuie la îmbogățirea tezaurului artistic al omenirii nu numai prin noile teme puse în circulație ca urmare a reflectării unor realități sociale și umane inexistente altă dată, dar și prin «reinterpretarea» unor teme consacrate și punerea acestora într-o nouă lumină prin confruntarea lor cu realitățile vremii noastre”. Geo Șerban salută faptul că „în romanul lui Anatoli Ivanov răzbat, sub forma disputei în jurul unor probleme etice cum ar fi vinovăția, răspunderea, ecouri din marea tradiție a literaturii ruse”, ceea ce ilustrează că „uriașa transformare pe care a Revoluția proletară a adus-o în existența și în conștiința oamenilor își află un etalon tocmai în soluțiile cu totul diferite date unor vechi conflicte de viață”. Altfel, romanul înfățișează un îndepărtat sat siberian pe parcursul unei perioade foarte frământate, începând cu epoca dinaintea primului război mondial și mergând până după cel de al doilea. În acest interval au avut loc două revoluții, a fost înfrântă contrarevoluția internă și intervenția imperialistă, s-a instaurat și s-a consolidat orânduirea colhoznică, traiul oamenilor suferind modificări radicale. □ Pe aceeași pagină, Nina Cassian traduce din poemele lui Simion Kirsanov.

12 ianuarie

● „Scânteia” publică, la rubrica *Recomandările pentru Premiul de Stat pe anul 1962*, secțiunea *Din domeniul literaturii și artei*, considerațiile lui V. Em. Galan asupra romanului *Setea*, al lui Titus Popovici, propus pentru acordarea Premiului de Stat: plasat în „România anilor reformei agrare”, „romanul e închinat [...], capitol de capitol, setei omenești de mai bine, mai drept, mai frumos; setea acesta, dintotdeauna izvor al noului în viață, oglindită în roman așa cum o resimte omenirea contemporană; setea oamenilor de a-și plasa destinul pe orbita legilor obiective ale dezvoltării istorice, a socialismului înțeles ca unică și atotcuprinzătoare concepție cu adevărat umană despre viață, opusă individualismului personal, de grup sau de clasă. În această ordine de idei, vorbind ca scriitor, aș sublinia că, după mine, *Setea* a și intrat, cu cinste, în rândul romanelor prin care literatura noastră a pășit din plin, nu doar prin anumite aspecte sau laturi, pe ispititorul dar atât de exigentul tărâm al realismului socialist.”

13 ianuarie

● În „Scânteia tineretului” în spațiul rubricii „Cronica literară”, C. Stănescu analizează volumul *Estudiantina*, de Mircea Radu Iacoban, apărut în colecția „Luceafărul”. În opinia criticului, „autorul dovedește o îndemânare notabilă de a alcătui proze scurte vioaie, scrise într-un limbaj care conține uneori prospețimi surprinzătoare”; „Eroii despre care scrie Mircea Radu Iacoban sunt mai toți tineri: elevi, muncitori, studenți, colectiviști”, dar, adaugă cronicarul, „însemnările sale nu se cristalizează în lucrări finite și nici nu conturează caractere care să se rețină”.

15 ianuarie

● „Luceafărul”, nr. 2, consemnează premiile acordate de revistă, în primă ediție, pentru anul 1962: Ion Chiric, tânăr poet gălățean, obține premiul I pentru poemul *Fiul uzinei*, premiul II fiind luat de Adrian Dohotaru; George Bălăiță obține premiul III pentru proză – povestirea *Culesul dintăi*, ca și Milică Stan pentru povestirea *Mândrie*, iar Dinu Săraru pr. II, pentru Critică – articolele publicate chiar în „Luceafărul”; Marin Sorescu obține pr. III tot pentru critică. □ Se specifică și că pe 8 ianuarie la Casa Scriitorilor s-a reluat activitatea Cenaclului „Nicolae Labiș”, reunind 80 de scriitori, sub conducerea lui Eugen Barbu și cu participarea lui Geo Bogza. Au citit G. Bălăiță, povestirea *Un om și lucrurile sale*, și I. Gheorghe, poemul *Fructele Zeiței*. □ Fenomenul „Luceafărul” mai determină și altceva, în afara reevaluării/reconsiderării vechii generații sau a receptării și promovării celei noi: *un cenaclu*, în care vor debuta și vor citi mulți dintre cei care s-au lansat în anii '60. Această „creație” a „Luceafărului” (și implicit a lui Eugen Barbu) s-a numit *Cenaclul „Nicolae Labiș”* – și a acordat din 1963 premii pentru junii autori. Tot aici s-au manifestat critici, poeți și prozatori consacrați sau aflați la începuturi, punând în discuție cele mai aprinse probleme ale literaturii momentului. □ Tot în acest număr M. Beniuc vorbește despre *Scriitorii la sate*, despre comunicarea pe care trebuie să o aibă autorii cu țărani colectivști, în marea bătălie a noului pentru învingerea a ceea ce este învechit. □ Publică poeme Ștefan Dimitriu, *Surâs pe zăpadă*, Corneliu Sturzu, *Curs agrotehnic* și Gabriela Melinescu, *Mișcarea culorilor*, din care cităm „Culorile-s iubirea nimănui,/ dar din iubirea fiecărui om născute/ Am nobilat natura și i-am dat/ nuanțele de ea necunoscute/... Și simt cum izbucnesc în univers/ culorile cutezătoare antene/ și se adună atât de omenesc/ în curcubeul zilei pământene”. □ Versuri mai semnează Radu Cârnci, *Poem pentru sănii și Inscripție pe vâsla bătrânului pescar*, Ilie Constantin, *Seara constructorului*, Constanța Buzea, *Ar fi bine* și Adrian Păunescu, *Sentimentul lunii*: „Și am să mă-ntorc să-ți spun că luna-i drumul/ Pe care brațele ca pașii sună/ Că am plecat cu părul blond arzând/ Și-l readuc îmbogățit de lună/ Albit și alb/ Bătrân de atâta lună”. □ Aurel Mihale publică fragmentul *Călătorie în zori*, din viitorul roman

Fuga. □ Rubrica externă e asigurată de Al. Philippide, *Literatura noastră peste hotare*, de Al. Balaci, *Lope de Vega* și Nicolae Stoian cu traduceri din poetul Evghenie Vinokurov. □ Al. Oprea analizează rolul pe care l-a avut *Activitatea lui Panait Istrati în presa muncitorească de dinaintea primului război mondial*, apreciind că prin articolele din „Lupta zilnică”, 1915, dincolo de multiplele nuanțe schimbătoare, contradictorii, ale autorului *Chirei Chiralina*, acesta a contribuit decisiv la pionieratul luptelor clasei proletare prin încărcătura ideologică din textele sale gazetărești. □ Al. Philippide îl recomandă pentru Premiile de Stat, în articolul *Calități eminente*, pe Tudor Vianu: „[...] întrunește într-un chip puțin obișnuit însușirile unui om de știință și acelea ale unui poet și, lucru tot atât de rar, în el aceste însușiri nu numai că se împacă foarte bine, dar chiar se îmbină, alcătuiind o armonioasă individualitate, deschisă deopotrivă către cercetare științifică și către creația poetică. [...] Tudor Vianu a fost propus să fie distins cu Premiul de Stat. Este o propunere pe care o întâmpin cu bucurie. T. Vianu merită pe deplin această distincție”. Vianu moare, de altfel, la scurt timp după recunoașterea sa națională, în 1964. □ În seria de interviuri despre măiestria literară, I. Purcaru discută cu Șerban Cioculescu despre *Dialectica firii și viziunea poetului, Nuanțe utile, Poezia și sentimentul istoriei, Scurt colocviu critic*. Remarcându-i pe tinerii Ilie Constantin și Paul Anghel, Cioculescu consideră că un comentator adecvat de poezie „trebuie să aprofundeze marxism leninismul pentru a dobândi instrumente științifice sigure. Sarcina e cu atât mai vie pentru criticul vârstnic, încă tributatar uneori unor filosofii retrograde. Numai rupând definitiv cu tributul acesta, care nu o dată ne-a voalat ochiul critic, ne vom putea achita de obligațiile pe care ni le incumbă epoca noastră, literatura nouă, în plin avânt”. □ La rubrica „Iarna la sate”, Ștefan Bănuțescu și Romulus Zaharia semnează reportajul *Anotimpul colocviilor... și al unei activități culturale mai bune*, urmărind activitatea rurală din localitățile Cuza Vodă și Călărașii Vechi, despre învățământul agro-zootehnic, căminele culturale, bibliotecile comunale, munca cu cartea, cinematograful, în care „se aprind luminile”. Tot în paralel cu satele gemene de mai sus se urmăresc în desfășurarea lor viețile cercurilor literare din provincie, cu grupul poezilor din regiunea Brașov, gen Andrei Steiu sau Hans Schuler, respectiv din Capitală, de exemplu cercurile literare de la 23 August, îndrumător Camil Baltazar, cercul „M. Eminescu” de la Fabrica de confecții București, de care se ocupă M. Novicov sau cercul de la uzinele „Semănătoarea”, aflat sub coordonarea lui Savin Bratu. □ Marin Bucur dezbate în *Marile dimensiuni ale poeziei, Primele iubiri* labișiene: „Labiș este un poet de mari aprinderi și de tensiuni lirice deosebite. Anii nu sunt întotdeauna un indiciu al maturității. Și în artă ca și în viață unii scriitori se nasc bătrâni iar alții mor copii. Poezia lui Labiș condensează, sublimează toate căutările creatoare, împlinește și desăvârșește poezia unei generații. El e poetul cel nou de după 23 august 1944”. □ V. Râpeanu semnează articolul *Studentii*

și educația estetică: „Când întreaga noastră instrucție științifică tinde să creeze oameni cu o pregătire la nivelul tehnicii mondiale, nu trebuie să facem concesii pe planul educației estetice, al gustului pentru frumos. Avem condiții minunate pentru ca absolventul facultății tehnice să poată aprecia tot atât de bine literatura, arta și muzica, să devină un intelectual complex, cu preocupări multilaterale și superioare”. □ În eseu *Finalitate și arbitrar în imaginea poetică*, Cornel Regman se referă, printre altele, la poezii tineri a căror expresie n-o ia în genere înaintea intenției. I se reproșează, de exemplu, lui Nichita Stănescu că a publicat în „Gazeta literară” niște versuri ce amintesc de dicteul automat. „Nichita Stănescu a aruncat cu buzduganul cel mai departe, mai să atingă tărâmul peste care împărățește actul gratuit”; „Nu știm cum să-l asigurăm pe tânărul și valorosul poet că versurile (din care exemplificăm: *Am și un defect, un păcat,/ iau în serios iarba,/ iau în serios leii,/ mișcările aproape perfecte ale cerului,/ Și-o rană întâmplătoare la mână/ mă face să văd prin ea/ ca printr-un ocean/ durerile lumii, războaiele*) de factura acestora se scriau în urmă cu 40, cu 30 și mai ales cu 20 de ani, tot atât de inteligente și tot atât de inutile. Astfel de manifestări au totuși meritul de a ne convinge mai mult decât altele, provenind din ateliere identice, că între divagație, ca tehnică a inspirației, și poezia cu mesaj se stabilește o desăvârșită incompatibilitate. Într-adevăr, *durerile lumii* nu pot fi evocate cu gravitatea cuvenită, în orice context și pe orice ton. O selecție, o condensare și o ierarhizare se impune. Dar, dacă nu ne înșelăm, aceste operațiuni înseamnă chiar pasul hotărâtor de la improvizație la poem, captarea și limpezirea șuvoiului liric în tiparele cu contur veșnic”.

● Dan Grigorescu prezintă în „Scânteia tineretului” „A III-a expoziție bienală de artă plastică a artiștilor amatori”, într-un articol cu titlul *Din nou – afirmarea tinerelor talente*.

● În „Scânteia”, C. Poenaru publică articolul *Originalitate cu orice preț*, incriminând „devierile” de la norma ideologică ale „pamfletului dramatic antiimperialist” semnat de D. R. Popescu, *Moartea nu vine din cer* (publicat în nr.11/1962 al revistei „Steaua”). Deși scriitorul „s-a afirmat printr-o serie de nuvele și povestiri inspirate din viață, scrise cu talent și originalitate – lucrări care dovedeau o serioasă preocupare pentru problemele omului contemporan și o sănătoasă orientare socialistă”, în recent publicatul text „acțiunea nu se susține însă prin profunzimea trăirii, prin vervă satirică demascatoare, ci devine un prilej de amuzament facil, de situații și glume aberante și adesea triviale; de fapt autorul se limitează la a pune cap la cap, în mod arbitrar, diverse episoade încâlcite sau de-a dreptul fără sens, jocuri de cuvinte gratuite, personaje care n-au nici o legătură cu acțiunea (Hamlet...vinde ziare și porumb fiert ș.a.m.d.).” La rândul său, „forma de exprimare scenică” reflectă „minimalizarea conținutului, căutarea excentricităților ieftine” într-un scenariu textual care alimentează, neinspirat, în opinia recenzentului, „urmărirea origi-

nalității cu orice preț, lipsa de logică și căutarea de *teribilisme* în desfășurarea acțiunii și în caracterizarea personajelor, ecouri ale unor *mode* care ne sunt străine.” Piesa devine astfel „o confuzie antiteatrală, lipsită de sens, de frumusețe, de adevăr omenesc”, „un joc ieftin, lipsit de valoare artistică, ducând la vulgarizări ale însăși ideii de satiră”; în acest context, afirmă C. Poenaru, „este regretabil că revista *Steaua* a găsit cu cale să promoveze o asemenea producție prin care nu se face un serviciu nici autorului, nici dramaturgiei.”

16 ianuarie

● În întâmpinarea alegerilor din 3 martie 1963 „Flacăra Iașului” publică diferite texte motivante, precum sceneta *Prietenul* de A. Andrieș, *Cântec pentru alegeri*, pe versuri de G. Lesnea sau poemul *Vot la 18 ani* de H. Zilieru: „O, vârsta mea cu 18 strune/ Trăiești acum întâia ta minune/ Întâiul vot Și-o flăcără de lună/ atâtea visuri tinere-ncunună”. □ Pe aceeași temă, în numărul din 3 februarie, apar modele pentru formațiile artistice de amatori: sceneta *Întâlnirea* de Sanda Faur, schița *Nicuță votează* de Ion D. Pujina. Poezia *Deputata satului* de H. Zilieru, *Cântece* de C. Stoian etc.

● În „Cronica literară” a „Scânteii tineretului”, volumul *Dimineață de toamnă* al lui Vasile Rebreanu beneficiază de un comentariu semnat de George Doca. Cronicarul reproșează prozatorului „o alunecare la suprafața evenimentelor, fără reflectarea contradicțiilor dialectice care stau la baza apariției noului în evoluția conștiinței umane”.

17 ianuarie

● Printre semnatarii din „Gazeta literară”, nr. 3, se află Matei Călinescu, Dumitru Micu, A. E. Baconsky, Mihai Dragomir, Ov. S. Crohmălniceanu, Mircea Zăciu și Vasile Rebreanu (teatru), Eusebiu Camilar, Al. I. Ștefănescu, Marin Bucur, Radu Lupan, Al. Gârneață. □ Matei Călinescu se raliază poziției polemice adoptate de Eugen Simion în articolele sale, afirmând: „Am citit cu interes articolul recent al lui Eugen Simion despre *Universul poeziei și critica literară* („Gazeta literară”, nr. 1/ 1963). Chiar dacă păstrez unele rezerve, minore de altfel, trebuie să spun că sunt de acord cu punctul de vedere al autorului. Cu sensul general al articolului [...]. Avem de-a face cu reluarea, în forme particulare, a valorificării îngust tematice a creației literare. Or, este elementar că, prin ea însăși, o temă, oricât de importantă și generoasă, nu conferă valoare operei de artă”. În esență, articolul lui Matei Călinescu este un semnal de solidaritate a generației tinere în ceea ce privește viziunea acesteia asupra poeziei, pentru că, în continuare, autorul polemizează cu unul dintre reprezentanții criticii „mature”, oficiale: „Cred a fi identificat într-un articol nu de mult publicat de Cornel Regman în *Luceafărul* (nr. 24, din 15 dec. 1962) o prejudecată tinzând de asemenea să restrângă artificial universul atât de plural al poeziei [...] Articolul lui Cornel Regman se dovedește un examen critic

global, pe un ton necruțător, al tinerei generații de poeți (trec peste reverența convențională implicată în două-trei epitețe). Am însă convingerea că *obiectul* principal al polemicii este greșit și că efortul comun al unui număr de tineri poeți, care se dezvoltă în direcția unei poezii reflexive, de meditație filozofică și estetică se constituie, în ansamblu, ca una din experiențele semnificative și fertile ale liricii noastre și nu e, cum susține Cornel Regman, o înfrângere dinainte asigurată”. □ Tot pe pagina întâi (continuare în p. 8) A. E. Baconsky semnează reportajul *Interludiu acvatic*, D. Micu *Simbolurile poeziei argheziene*, iar Mihai Dragomir poezia *Salahor ceresc*. □ În pagina a doua a „Gazetei literare” sunt inserate *Recomandările pentru Premiul de Stat al R.P.R.*, în care I. D. Bălan și Al. Melinescu (muncitor, întreprinderea *Electronica*) susțin candidatura lui Tudor Vianu, Elena Haită (bibliotecară, uzinele *Republica*) și Alexandru Melian elogiază *Străinul* lui Titus Popovici, Mircea Mancaș pe Marcel Breslașu, iar Gh. Belzniuc (muncitor tipograf) pe Oscar Walter Cisek. □ Cronica literară este dedicată volumului de versuri *Magnet* de Maria Banuș, despre care Ov. S. Crohmălniceanu observă că „poeta aparține generației care a traversat infernul lumii de ieri, și a apucat să trăiască în socialism. E tentată, prin urmare, să caute mereu contrastele trecerii acesteia din preistorie în istorie”. □ În pagina 3 este reprodus primul act din piesa *Consecința*, conlucrare a lui Mircea Zăciu cu Vasile Rebreanu. Cei doi se confesează afirmând: „În piesa noastră, ne-am propus să atacăm unele probleme ce frământă tineretul nostru, căutările lui. E vorba de studenți, de profilul lor moral. O lume tânără, deci intransigentă, curajoasă, iubind puritatea. Ea respinge orice tentativă de minciună, de lașitate sau arivism”. □ Un fragment inedit din proza lui Anton Holban (*Jocurile Daniei*) prezintă Elena Savu, iar despre istoria literară și problematica ei glosează Marin Bucur, cerând ieșirea din convenționalism și clișee: „unii istorici literari, discutând aceste aspecte, pierd complet din vedere specificul, modul diferențiat al ogîndirii artistice, uniformizând opera în cadrul tuturor scriitorilor cu aceleași formule mecanice. Eminescu și Caragiale și Coșbuc critică orânduirea burgheză, dar istoricul literar trebuie să specifice în fiecare caz în parte cum se concretizează această atitudine”. □ La pagina politică, Radu Lupan scrie, aproape revoltat, despre romanul lui Leo Olds, *Prea mult soare*, pentru că eroii cărții „îi citesc pe Sartre și Camus, considerându-i cei mai mari gânditori ai lumii, îi pomenesc pe Hemingway sau pe Fitzgerald Scott. [...] Prin ideile sale, cartea servește derutării tineretului, servește la propagarea totalei indiferențe față de viitor. Și, ca să reluăm cuvintele epigrafului, «ar fi într-adevăr alarmant» dacă personajele cărții ar găsi crezare și ar fi urmate de mulți dintre tinerii americani. De aceea se poate spune că romanul nu răspândește «prea mult soare» ci întuneric.”

● În „Tribuna” apare reportajul lui Romulus Rusan, *Uzina pământului*, dedicat lumii satului colectivizat: „Impresia cea mai nouă care îl încearcă pe un vizitator al satelor, în acest prim ianuarie al agriculturii colectivizate, este că

peste oameni și lucruri coboară o cupolă industrială, că oamenii și lucrurile au intrat într-un timp tehnologic”. Ceea ce urmează e fantezist: „«Sediile» tixite de țărani mânuind stiloul ne-au devenit atât de familiare – și chiar vecinătatea căciulilor cu microscopul nu mai este pentru noi o surpriză. Nu ne mai miră nici noua vorbire savantă, a colectivistului, nici încrucișarea citadină a tractoarelor pe uliți, ca a mașinilor pe bulevarde și aproape că, din lipsă de contraste, nu mai observăm nici casele noi”. □ Mircea Braga intervine în dezbateră tradiționalism-modernitate, spre a-și expune câteva opinii: „Cronicile literare sau articolele de probleme, mai ales în ultimul timp, tind spre orientarea tinerilor poeți, spre stabilirea acelor coordonate ale poeziei acestora, în stare să le asigure un punct de plecare pentru creații majore. Intenția în sine este și ea o dovadă a lucidității criticii noastre, chiar dacă rezultatele nu sunt totdeauna cele scontate. Eugen Simion încearcă, de pildă, să discute creația tinerilor poeți într-un articol intitulat *Biografie și individualitate poetică* („Gazeta literară”, numerele 39/40, 1962). Ideea de bază, de la care pornește criticul, și pe care o subliniază în repetate rânduri, este aceea a necesității unui univers poetic larg, a cunoașterii complexe a vieții noastre noi. Poziția ni se pare, însă, exclusivistă.” (*Critica și unele probleme ale poeziei*).

● În „Scânteia”, Al. Philippide publică articolul de direcție *Temeiurile unei critici a criticii* care, debutează cu semnalarea felului „indulgent și superficial în care sunt scrise unele recenzii”, amendând „traseismul” formulelor „comode pe care recenzenții și le trec unii altora ca să acopere cu ele absența unei critici constructive, apoi lipsa unor studii de sinteză care să îndrume pe poet și să călăuzească pe cititor”, precum și adoptarea sterilă a „unei atitudini unduioase care evită cu prudență formularea deschisă a unor judecăți clare”, „lipsa de claritate și de temeinicie”, „metehne” ale discursului critic contemporan, autorul articolului subliniază necesitatea elaborării unor studii de sinteză care să „fixeze, să enunțe și să dezbată principii de critică a poeziei”, pledând pentru o critică a cărei funcție „nu este să decreteze reguli de lucru pentru scriitori, ci, cel mult, să atragă atenția asupra temelor importante și să îndemne pe scriitori să trateze aceste teme, fie că ele sunt importante la un moment dat, fie că sunt de-o importanță durabilă.” „Forma”, în schimb, „poetul trebuie să și-o aleagă singur, potrivit cu talentul lui și cu tema pe care vrea s-o dezvolte, cu aspectul din realitate pe care se simte îndemnat să-l oglindească.” În opinia lui Al. Philippide, „criticul are nevoie, pentru a judeca în chip cuprinzător pe un poet, de tot atâta conștiință artistică câtă îi trebuie acestuia ca să lucreze cu seriozitate și adâncime”, „mai are nevoie totodată, și în chip temeinic, să cunoască în ce anume consistă munca artistică a poetului, adică are nevoie să știe la perfecție tehnica artei pe care o judecă.” Cu toate acestea, deși „critica literară are pe de o parte misiunea de a informa cititorii, iar pe de altă parte de a scoate la iveală calitățile și defectele unei lucrări”, „din păcate constatăm adeseori că atunci când în articolele de critică a poeziei se citează greșelile

poetului, nu se spune întotdeauna răspicat care e cauza acestor greșeli și numai rareori se spune cum ar fi putut fi îndreptate. Tot așa, când se relevă părțile bine izbutite ale unei poezii, nu se explică de ce, de exemplu, cutare imagine este bună. Cu alte cuvinte, nu se face o analiză literară serioasă.” De asemenea, poeziile publicate în paginile revistelor ar trebui, consideră autorul articolului, supuse unei atente selecții critice care să evite astfel „ca o bună parte din coșul redacției să se mute în rubrica destinată debutanților.” □ Pe aceeași pagină, Horia Popescu, cu ocazia centenarului nașterii lui K. S. Stanislavski, publică articolul „*Teatrul este arta de a oglindi viața*”, cu miză ideologizant-formatoare, o pledoarie în cheie conformistă pentru concepția teoretică asupra teatrului propusă de Stanislavski, un „creator de sistem” care „ține, înainte de toate, seama de funcția social-educativă a teatrului, un teatru popular menit să înrăurească pozitiv conștiința spectatorului.”

18 ianuarie

● În numărul 3 din „Contemporanul” G. Călinescu vorbește *Iarăși despre măiestrie*, făcând niște considerații pe marginea articolului *Spontaneitate și concepție* al lui Al. Philippide (din numărul precedent). „Între el [Philippide – n.n.] și mine nu e nicio deosebire esențială de vederi și în privința asta subscriu din tot sufletul la articolul său... Mă deosebesc în câteva chestiuni mărunte de vocabular estetic, care pot crea confuzie în mințile celor fără pregătire filosofic-estetică. Nu de mult a apărut o cuvântare a colegului Philippide despre mine pe care eu o iau ca pe o politețe, dar unde spune așa: «Călinescu dispune de o facultate asociativă puțin obișnuită, care în chip *spontan, firesc*, de loc căutat, de loc forțat, apropie pentru a crea contraste surprinzătoare, cele mai disparate lucruri, acordându-le între ele și realizând astfel armonii noi». Vasăzică, și Philippide folosește cuvintele *spontan, firesc*, însă în alt înțeles decât acela cu care le folosește în articolul mai sus pomenit, unde vorbește de cei care cred că opera iese de la sine fără măiestrie. El vrea să spună așa: Trăvialul artistic a ajuns la maximul lui efect când opera pare spontană, firească, necăutată și neforțată, netrasă cu forcepsul... Astfel, ideologia unei opere capătă consistență pe măsura valorii artistice și în consecință reclamăm de la autorul cu talent mai mult trăvial artistic. Încolo nu ne putem amesteca, în lucrul de laborator. Iar în materie estetică un lucru e stabilit. Facultatea care prezidă la creație este *fantazia artistică*, iar nu reflecția. “ □ Nicolae Manolescu prezintă volumul *Vârsta cunoașterii* de Adrian Mușiu și *Primăvara cosmică* de Ion Acsan. Dacă Acsan e la un debut al „dibuirilor”, nefiind deloc exigent și publicând cam fără alegere tot ce a scris, Mușiu ar fi înzestrat pentru poezia reflexivă și a confruntării: „Cu destule reminiscențe din mereu tulburătoarea poezie a lui Nicolae Labiș [...] mi se pare a-și fi intuit totuși în această direcție sunetul propriu al talentului său”. □ Titus Popovici este propus de Dumitru Micu la Premiul de Stat, pentru romanul *Setea*: „E un merit de

prim ordin al cărții lui Titus Popovici, acela de a fi izbutit să scoată în relief caracterul revoluționar al reformei agrare din 1949, de a fi intuit saltul calitativ produs nu numai în viața materială ci și în conștiința maselor de țărani săraci prin împlinirea, datorită luptei emanate și conduse de Partidul clasei Muncitorești, a unui vis nutrit de generații. În *Setea* se întocmește o amplă frescă a mișcării maselor țărănești chemate la o nouă viață de Revoluția populară, condusă de Partid, se dezvăluie transformările uriașe determinante în existența țăranilor, în etica lor, de această revoluție. *Setea* este de altfel implicit romanul unirii țărănimii sărace în jurul Partidului și asemenea celor mai însemnate creații epice inspirate din istoria contemporană a satului *Setea* pătrunde cum se vede în însăși inima realității, în fibrele ei cele mai intime, infirmând prejudecata setei atavice de pământ a țăranilor.”

● În „Veac nou”, An XIX, două pagini sunt consacrate centenarului lui Stanislavski: „Noi, oamenii de teatru – actori, regizori, profesori – suntem profund recunoscători teatrului sovietic, care prin reprezentantul său de frunte în materie de gândire și practică teatrală, K. S. Stanivslaski, a îmbogățit arta adevărului scenic, arta realismului, cu noi valori artistice, a lărgit granițele cunoașterii umane.”(Irina Răchițeanu-Șirianu)

19 ianuarie

● Un articol din „Scânteia tineretului”, nesemnat, rezultat în urma unei consfătuiri cu cadrele didactice și elevii organizate de redacția ziarului la Școala medie nr. 13 „Mihai Viteazul”, informează, printre altele, că Mihai Novicov a vorbit elevilor despre „problema realismului socialist în literatură contemporană”. Articolul împrumută titlul de la tema consfătuirii: *Ce citim? Cum citim?* □ În „Cronica dramatică” a ziarului, Dinu Săraru constată că „actuala stagiune teatrală a înregistrat, în special în București, o adevărată pasiune pentru dramaturgia brechtiană. Astfel, se joacă Brecht pe scena Teatrului de Comedie, pe scena Teatrului Național, se va juca în curând la Teatrul Municipal, la Teatrul Muncitoresc C.F.R., în sfârșit, se joacă Brecht chiar și la Institutul de artă teatrală”. Piesa brechtiană pusă în scenă la această din urmă instituție este *Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită*.

● „Scânteia” publică un fragment din proza lui Oscar Walter Cisek, *Încă un vestitor*, iar președintele Academiei R. P. Române, acad. Athanase Joja, semnalează apariția primului volum al *Dicționarului enciclopedic român*, o lucrare proiectată în patru volume care „corespunde unei necesități adânc simțite de cele mai variate categorii de oameni ai muncii din țara noastră și marchează un eveniment de seamă al vieții culturale din țara noastră.”

21 ianuarie

● Rubrica „Scânteii”, „Carnet cultural”, semnalează noi apariții de carte: Victor Tulbure – *Toamna sub nuci* (la Editura tineretului), în care „poetul

vorbește micilor cititori despre frumusețile patriei noastre, îi poartă prin noile uzine, pe schelele construcțiilor, pe șantierele viitorului” și Ion Horea – *Flori de pădărie*, „o carte plină de grație și lumină” care „nu confundă *accesibilitatea* versurilor, o cerință de altfel absolută a poeziei pentru copii, cu facilitatea.”

22 ianuarie

● Cărțile recomandate de „Scânteia tineretului” la rubrica „Citiți aceste cărți” sunt *Băiatul cu ricșa*, de Alecu Popovici (prezentare de Ion Niculescu), *Păcălici și Tândăleț*, de Nicolae Labiș, și *La marginea orașului*, de Al. Simion (ambele prezentate de C[onstantin]. S[tănescu].)

23 ianuarie

● Prezent, „împreună cu mai mulți scriitori la o întâlnire cu un grup de lucrători din miliție”, Fănuș Neagu prezintă în „Scânteia tineretului” câteva fapte ale acestora: *Cum a fost descoperită Zoia, Sfârșitul „Marelui Duce de Lituania”, Trei necunoscuți dau târcoale unei gări și Întâmplare neprevăzută*, de fapt, scurte schițe polițiste.

24 ianuarie

● În „Gazeta literară”, apare editorialul *Luna cărții la sate*, text de propagandă culturală (de masă), urmat de articolul *Tendințe și stiluri în proza tinerilor*, în care S. Damian pune în valoare activitatea câtorva scriitori din „noul val”: T. Mazilu, Vasile Rebreanu, N. Velea, Nicolae Țic, Eugen Barbu și Fănuș Neagu. □ I. Dodu Bălan ia parte la „discuția despre critica poeziei, inițiată de ziarul *Scânteia* și extinsă apoi în ziarele [sic!] literare”. Autorul intră în polemică de partea generației tinere (Matei Călinescu, Eugen Simion), nu fără a divaga despre rosturile revoluționare ale criticii în viața literară. □ În pagina rezervată artelor, Al. Căprariu semnează cronică dramatică la piesa lui Eugen Barbu, *Să nu-ți faci prăvălie cu scară*, pusă în scenă la naționalul clujean, iar Matei Călinescu scrie despre *Fellini ca poet al tragicului*, după vizionarea filmului *La dolce vita*, larg comentat în presa culturală. □ În același număr semnează versuri: Mihai Beniuc, Florența Albu, Demostene Botez și Geo Dumitrescu. □ Ilustrația numărului este asigurată de Marcel Chirnoagă, Radu Georgescu, Nică Petre, Ion Vlasiu și Eugen Taru.

25 ianuarie

● Numărul 4 al „Contemporanului” cuprinde un *Cuvânt înainte* de Mihai Beniuc: „Ideile mari nu-s ale mele/ eu sunt al lor./ [...] Cunoscut puterea cântecului meu/ până și dușmanul câteodată/ îl pune la loc de cinste / Dar scrie dedesubt, să-nșele lumea: *POET NECUNOSCUȚ*”. □ G. Călinescu, în *Tehnica poeziei*, trece de la *măiestrie* la *fantezia generalizatoare*, respectiv arta curentă și poezia ca ideologie: „Concretul universal reprezintă în fond o

idee, o concepție despre lume. Emoția pare simplă, dar vedem că stăpânește un stol de gânduri, în perspectivă infinită și în tonalitatea intuitivă și în cea discursivă. Vibrația aceasta ideologică sună, firește, în consens cu concepția noastră, care înlătură (*cum zice tovarășul Leonida Illicev*) tristețea nemărginită, deprimarea și pesimismul. Însă tot atât de nesocialistă e poezia sentimentală, fără mesaj. *O poezie face să cânte simultan și inima și creierul, bineînțeles, cu acele mijloace concrete, rod al fanteziei.* □ Se anunță premiera piesei *Să nu-ți faci prăvălie cu scară* (scurtă prezentare de Olimpia Eftimiu): „Piesa lui Eugen Barbu rămâne deci la stadiul rememorării și demascării unui trecut pe care l-am înmormântat pentru totdeauna și, chiar dacă e o piesă aspră care analizează lucid și metodic procesul prăbușirii unei familii de negustori în timpul ultimului război, nu ridică dezbateră la nivelul unei mai vaste perspective.” □ Sub moto-ul *Vă dăruiesc bucurie curată*, G. Oprescu deapănă amintiri despre Brâncuși, sculptorul ce se hrănise cu arta populară a țării de origine. „Din această artă populară a izvorât o mare parte a inspirației sale. De atitudine sa față de temele acestea și de materialul și procedeele de executare de care se servise poporul mai întâi – și el a învățat de la popor – trebuie să ținem seama, dacă vrem să înțelegem formele morale adânci ale artei lui Brâncuși – ea ne place ori nu ne place. Ea nu este didactică, ea este, în primul rând, intelectuală, împotriva ei făcând că deschide drumuri noi în sculptură.” □ George Munteanu analizează în *Lirica și educația sentimentelor* o serie de probleme *la ordinea zilei*: „Sensul dezbaterilor noastre literare din ultima vreme – îmbucurătoare, prin efortul lor continuu de extindere și adâncire este neîndoielnic, acela de a ajuta creației să fie contemporană în cea mai înaltă accepțiune a cuvântului, să se ridice în toate privințele la nivelul îndatoririlor care-i revin în desăvârșirea construcției socialismului. Iar prin aceasta într-adevăr, dacă (așa cum au intuit mințile luminate din toate timpurile) creația artistică e unul dintre cele mai importante mijloace de umanizare a omului, înțelegem bine că abia acum, la noi, artele – printre care și literatura – încep să-și ia nestingherite în stăpânire adevărata lor esență. Izgonind *neomenia* (*apud* Marx, despre *Omul Uman* de după eliminarea exploatării) arta trebuie să fie, la modul cotidian, o pârgie capitală a (re)umanizării treptate a omului. Judecată în lumina a tot ceea ce s-a spus înainte, dezvoltarea liricii noastre contemporane învederează că reprezentanții ei s-au împărtășit și ne-au împărtășit în bună măsură din descătușarea de resurse sufletești pe care revoluția a determinat-o, instaurând temeiurile unei libere dezvoltări a personalității umane. Dezvoltarea sentimentelor obștești, a patriotismului și a simțului de solidaritate cu omenirea muncitorească de pretutindeni, a pasiunii față de muncă – dezvoltarea realistă nu în pofida sentimentelor intime, ci prin stimularea și îmbogățirea acestora cu un nou «conținut», prin înnobilarea lor – iată *tendențele* și semnul distinctiv al noii noastre lirici.” Operele „reumanizării”, „de la Arghezi și Beniuc până la ale proaspeților debutanți din

colecția *Luceafărului* denotă o receptivitate mereu sporită față de universul sufletesc al omului contemporan, de coordonatele ideo-afective ce vestesc structurarea lui pe temeiurile umanismului socialist”

- În „Veac nou”, în cadrul rubricii „Creion”, Nicolae Minei evidențiază superioritatea femeii sovietice față de cea americană propunând o insolită paralelă: soțiile cosmonauților. Dacă primele sunt, fără excepție, încadrate în câmpul muncii, soțiile cosmonauților americani sunt doar casnice, prilej al reflecției finale: „Iată-le, deci – ca să folosim un termen gazetăresc – pe două coloane. De o parte, doamnele Shepard și Glenn. De alta tovarășele Gagarina, Titova, și Popovici. Neveste și unele și celelalte, celebre – prin soții lor – și unele și celelalte. Doamnelor le ajunge atât. Tovarășelor, nu. De ce ? Păi tocmai asta e diferența între doamne și tovarășe.”

- Între cărțile recomandate de „Scânteia tineretului” la rubrica „Citiți aceste cărți” se află volumul lui Fănuș Neagu *Dincolo de nisipuri*: „Faptul de viață sugestiv, de multe ori inedit, îi oferă posibilitatea unor profunde investigații psihologice. Stilul îngrijit și original, înclinația spre proza de atmosferă și sugestie, spre intuirea unor fine nuanțe sufletești fac povestirile lui Fănuș Neagu interesante și atractive”.

26 ianuarie

- „Scânteia” publică proza lui Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*.

27 ianuarie

- În „Scânteia”, Dinu Săraru analizează comedia de debut a lui Nicuță Tănase, *Băiat bun, dar...cu lipsuri*, montată pe scena Teatrului Muncitoresc C.F.R., în regia Gelei Vlad. Surprinzând „cu autenticitate o seamă de aspecte ale vieții de șantier, figuri specifice lumii muncitorești” din Hunedoara, piesa oglindește „două mentalități, două feluri de a privi viața și obligațiile morale”: „modelul” Tudor Romoșan și „antimodelul” Alexandru Almășan care, se vede, la un moment dat, ispitit din motive personale, să recurgă, și chiar recurge, la o serie de acțiuni nedemne de un tânăr muncitor pe un șantier socialist.” Coerența internă a piesei este însă deficitară, întâmplările „nu se prea leagă de conflictul central, lăsând impresia unei nemotivate risipiri a acțiunii, iar unele din personaje rămân destul de firav desenate în episoade care n-au adâncime. În rezolvarea sumară, superficială, a unor situații se află principala lipsă a comediei.”

28 ianuarie

- L. Rodescu recenzează, în „Scânteia”, *O carte care pledează pentru rațiune. „Fail Safe” de Eugene Burdick și Harvey Wheeler*, care, deși cuprinde „un șir de episoade imaginate în mod forțat, ca și situații neveridice privind mai ales țările socialiste, conducătorii lor – totuși, din întreaga desfășurare a acțiunii romanului se desprind câteva concluzii judicioase și actuale. Arătând

că o catastrofă termonucleară, cu grele consecințe pentru omenire se poate produce printr-un accident, cartea are ca idee centrală, ca o concluzie esențială că singurul mod de a realiza securitatea este nu acumularea de arme nucleare și de mijloace îndoielnice de siguranță - ci renunțarea la aceste arme, înfăptuirea dezarmării generale și totale.” □ În același număr sunt semnalate aparițiile a două *Volume de nuvele și povestiri* (recenzent Marin Sorescu): Traian Coșovei – *Râul porni mai departe* (un volum de „poeme în proză” oglindind fie „sensuri profunde ale vieții active, neînfricate” în „lupta neîntreruptă a pescarilor cu marea”, fie „aspecte din satul de ieri și de azi” căutând „măreția și pitorescul locurilor, al oamenilor”; uneori însă, „autorul nu reușește să se oprească la timp și sentimentul se diluează într-un lirism dulceag în lungimi și inadvertențe”) și Eugen Teodoru – *Croitor pentru săraci* (reflectând lumea pitorească a hamalilor în interiorul căreia „sunt oameni cărora începe să li se trezească conștiința, ura activă împotriva lumii celor avuți”, dar și „actualitatea imediată” în unele schițe cărora recenzentul le reproșează „superficialitatea” și „graba în elaborare.”)

29 ianuarie

● La rubrica „Profiluri de tineri creatori” din „Scânteia tineretului”, Aurel Martin vorbește despre *Poetul Ion Horea*, „un poet talentat, original, atras cu precădere de cântarea sobră a muncilor agricole, a uneltelor, a belșugului de produse, a naturii opulente și a armoniei”.

31 ianuarie

● În pagina întâi a „Gazetei literare”, nr. 5, Eugen Simion este autorul câtorva *Însemnări despre poem*, continuate în pagina 6. □ Despre promovarea literaturii în rândul maselor scriu Demostene Botez (*Luna cărții la sate*) și Eusebiu Camilar (*Cartea pe spații geografice*). De pe prima pagină, subiectul se continuă în pag. 4: *Convorbire cu directorii de cămine culturale*, precum și în articolul *Itinerarul slovei* (semnat A.P.). □ Interviu luat de Paul Anghel lui Tudor Arghezi dezbate aceeași temă, ca și versurile lui Al. Andrițoiu, apărute sub titlul *Stanțe la câmpia țării*. Amplul grupaj are ca supra-titlu *Cartea la sat și satul la carte*. □ La rubrica „Ce doresc cititorii. Ce răspund scriitorii”, sunt consemnate opiniile lui Mihai Beniuc, Ion Brad, Al. Mirodan, Petru Vintilă, Nicolae Tăutu, Nicuță Tănase, Al. Andrițoiu. □ Cronica literară aparține lui Matei Călinescu și analizează volumul al II-lea din *Prozatori contemporani*, al lui I. Vitner. Tot pe pagina 2, sunt prezentate noile apariții ale scriitorilor Traian Coșovei și Cezar Baltag. În *Alb și Negru* sunt „priviți” Ion Rotaru și Valeriu Gorunescu. □ Proza lui Aurel Mihale, un fragment din romanul *Fuga*, se intitulează, oarecum nedrept cu logica, dar drept cu ideologia: *La ai noștri*. □ Ilustrația numărului este asigurată de Ion Vlad (*Colectivistă cu salbă*), Cornelia Daneț și Nică Petre.

● În „Scânteia”, Dumitru Solomon recenzează romanul lui Petre Sălcudeanu, *Strada Lux*, proiectat pe fundalul celui de-al doilea război mondial, în care „prozatorul a căutat să pătrundă sensurile modificărilor provocate de calamitățile acestui război în existența și în conștiința personajelor sale, procesul decisiv care i-a unit sau care i-a despărțit pe oameni, determinându-i să-și precizeze, într-un fel sau altul, atitudinea.” Astfel, „între acarul Irimie Negoită și fiul său, Vasile, se adâncește din ce în ce mai mult prăpastia care separă definitiv pe muncitorul cinstit, privind cu revoltă crimele hitleriștilor, de adolescentul pervertit de monstruoasa ideologie fascistă, de educația antiumană primită în școala germană și apoi în organizația fascistă *Deutsche Jugend*.” Irimia „este departe de a fi un luptător: el face parte din categoria acelor oameni cinstiți, în fond, dar slabi și nehotărâți, care își dau seama că în jurul lor se comit nedreptăți revoltătoare dar care nu luptă activ și nu se integrează frontului organizat antifascist.” I se reproșează romancierului faptul că „nu explică suficient de clar poziția lui Irimia față de problemele ce se ivesc în viața familiei lui, și în special incapacitatea acestuia de a-și da seama pe deplin de drumul primejdios pe care a apucat fiul său, Vasile.” Mai mult, „capitolele care descriu lupta împotriva hitlerismului, sabotarea acțiunilor militare ale fasciștilor, organizarea rezistenței populare împotriva războiului criminal antisovietic nu se ridică, sub raportul profunzimii și originalității, la nivelul artistic al acelor pagini ale cărții în care este demascată cu remarcabil simț analitic procesul de deumanizare determinat de ideologia nazistă în conștiința unor tineri.” În opinia lui Dumitru Solomon, „autorul ar fi trebuit să reflecte în mod corespunzător acțiunile de masă împotriva fascismului” și nu să se oprească asupra unor fapte „care nu sunt semnificative pentru lupta hotărâtă eroică dusă de masele largi, conduse și organizate de partidul clasei muncitoare pentru eliberare țării, pentru sabotarea mașinii hitleriste de război.”

[IANUARIE]

● „Scrișul bănățean” relatează pe pagina 3 despre *Consfătuirea cercurilor literare din regiunile Banat, Hunedoara și Oltenia*, desfășurată la Lipova în zilele de 24 și 25 noiembrie din anul precedent. Printre conferențieri se numără: Al. Jebeleanu (secretar al Filialei Timișoara a U. S.), Al. Ivan Ghilia (membru în biroul de conducere al U.S.), Anghel Dumbrăveanu (Timișoara), Petre Stoenescu (Craiova), Constantin Clemente (Deva), care au informat despre activitatea cercurilor literare. La discuție au mai participat: Ana Șoit, Ion Arieșanu, Ilarie Hinoveanu, Sorin Titel, Șerban Foartă, Mircea Micu, Cornel Omescu, Dimitrie Rachici, Laurențiu Cerneț. Au luat cuvântul și Tiberiu Utan, Marcel Breslașu, Alecu Ivan Ghilia, concluziile fiind trase de Ion Brad, secretar al U. S. din R.P.R. □ Semnează versuri: Anghel Dumbrăveanu, Cezar Baltag, Horia Zilieru, Vera Lungu, Vasile Zamfir, Romulus Cojocaru, Claudiu Lăzescu. În timp ce unele dintre poezii sunt atinse de aripa modernității, izul

patriotic se păstrează în *Epilog, 1917* (Cezar Baltag) și *Lenin* (Vasile Zamfir).

□ Proza e semnată de Sorin Titel (*Trei săruturi*), care surprinde subtil schimbările de atitudine din viața literară, în care se acceptă ...intimismul. □ Cronica literară este semnată de Nicolae Ciobanu și conține două recenzii. Prima se referă la *Risipitorii* lui Marin Preda, din care cronicarul extrage „ideea artistică fundamentală a romanului”. În accepțiunea lui N. Ciobanu: „învățând cum se construiește socialismul, omul zilelor noastre își pune, cu acuitate, problema cum trebuie să trăiască în socialism. De aici, prin derivare, polarizarea problematicei generale a cărții într-o seamă de sub probleme adiacente, chemate să concretizeze, epic și analitic, ideea de bază”. Cea de a doua este consacrată volumului *Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930-1940*, Editura politică, București, 1962, studiu și antologie de texte stabilite de Ileana Vrancea. Extaziat, cronicarul afirmă că „datorită perseverenței cercetătorilor literari, tradițiile revoluționare, determinate de puternicele și multiplele înrâuriri exercitate de lupta clasei muncitoare conduse de Partidul Comunist din România, ne apar tot mai revelatoare”. Între altele, se observă că negarea misticului Blaga, nu încetează nici acum, după „reabilitarea” poetului și, mai ales, după dispariția lui fizică: „Sub raport filozofic, de pildă, este instructivă disecția necruțătoare la care este supusă mistica lui Lucian Blaga [...] o concluzie ca aceasta ni se pare revelatoare pentru a înțelege interdependența dintre opera filozofică elaborată de plâsmuitorul aberantului mit al «spațiului mioritic» și practica literară a revistei «Gândirea»”.

● „Secolul 20”, III, nr. 1, conține, în sumar, articolele semnate de Darie Novăceanu (*Pier Paolo Pasolini- romancier*) și Valentin Lipatti, *Drama lui Albert Camus*, autor din a cărui operă Anda Boldur traduce povestirea *Cei mulți*. □ La rubrica „Ecouri românești” sunt semnalate bogatele prezențe ale literaturii noastre în străinătate (Cehoslovacia) : Zaharia Stancu, Al. Sahia, M. Sadoveanu, G. Călinescu, I. Creangă, Liviu Rebreanu, Cezar Petrescu, Mihail Sebastian, Titus Popovici, Eugen Barbu, Geo Bogza, I.L. Caragiale, V. Em. Galan și Theodor Constantin. □ Revista mai cuprinde scenariul a filmului *La dolce vita*, în traducerea românească a Silviei Kerim și cu un cuvânt înainte de Eugen Simion: „Filmul lui Fellini poate fi, pe o latură însemnată a lui, imaginea unei lumi care caută cu disperare să scape de plictis. Mijloacele la care recurge au efectul contrar, și Fellini și propune să arate că această lume, cu o existență în afara asperităților vieții, înecată în plăceri, nu mai află plăcerea [...] tot ceea ce este autentic uman se degradează în perimetrul acestei dulce vieți. Dragostea, sentimentul familiei, arta etc., apar în echivalențele lor monstruoase, ca surse ale plăcerii. Concluzia critică a filmului lui Fellini este că, în acest sistem de relații, nu se poate realiza nimic, totul prinde rugina imoralității și decăderii”.

● Rubrica „Poezii noștri”, cu care se deschide primul număr din 1963 al revistei „Viața românească”, cuprinde un grupaj de poezii semnate de Ion

Brad: *Fântâni și stele* (dedicată lui Ion Agârbiceanu), *Idilă lângă fulgere, Flăcări și fum, Noaptea la Hunedoara, Amurg, Gorunul lui Horia, Brazilii*. □ Rubrica „Poezii lumii” cuprinde *Sonete* de W. Shakespeare. □ Nina Cassian semnează poemele *Instantaneu burghez, Burnița, Ora clară*, iar Remus Luca povestirea *Ziua întâlnirilor*, care ocupă aproape o treime din numărul de pagini al revistei □ „Cronica literară”, semnată în acest număr de Mihail Petroveanu (de altfel, din acest moment, Ov. S. Crohmălniceanu nu va mai susține cronică literară a revistei al cărei titular a fost de-a lungul mai multor numere), analizează volumul *Vioara cosmică*, de Radu Boureanu. □ I. D. Bălan susține rubrica „Scriitori și curente” cu un articol de 23 de pagini despre *Opera dramatică a lui Ioan Slavici*. □ Un necrolog *Felix Aderca* (decedat la 12 decembrie 1962) este semnat cu inițialele revistei, V.R. □ Georgeta Horodincă este prezentă în paginile acestui număr, la rubrica „Teorie și critică”, unde își pune semnătura sub articolul *Jean-Paul Sartre: Între existențialism și realism*, o critică a gândirii nemarxiste a scriitorului francez, a modului cum concepe acesta problema libertății, căruia autoarea îi opune ideile lui Plehanov, Engels și, desigur, Marx: „Până astăzi, Sartre nu a reușit să arate ce ar trebui să fie o atare existență eliberată de toate servituțile, nu a reușit să elaboreze anunțata morală bazată pe autenticitate, morala omului liber. Impasul gândirii sale pe care caută să-l explice prin condiții obiective – arătând că omenirea nu este încă în stare să imagineze concret forma și rostul unei atare libertăți – se exprimă printr-o metaforă: deocamdată «libertatea e un exil». Omul care își asumă deplin propria lui libertate este un izolat deoarece s-a distanțat, datorită puterii sale de înțelegere, de majoritatea contemporanilor. Felul de a pune problema îl opune radical pe Sartre concepției marxiste. Pentru marxism individul nu este izolat, nu este un punct de plecare în considerarea problemei libertății”.

FEBRUARIE

1 februarie

● În numărul 3 al „Luceafărului”, Adrian Păunescu este prezent cu poezia *Maturizare*: „E un timp când desprinși din părinți/ Cu gesturi, cu stări și cuvinte/ Ni-s anii deodată fierbinți/ Și clipa devine fierbinte./ [...] Atunci ei trăiau două vieți/ Cuvântul umplându-l de gând/ Și tineri și vârstnici erau/ Cu flacăra noastră arzând”. □ În *Cartea și satul*, Radu Boureanu discută planul central de organizare elaborat de Comitetul de Stat pentru Cultură și Centro-coop – sub egida cărora se desfășoară *Luna Cărții la sate*, urmând să se inițieze pe scară largă varii forme de popularizare a cărții. Lozinca „Nicio casă de colectivist fără cititor” trebuie tradusă în viață „printr-o undă uriașă de activitate culturală de masă care să angreneze scriitori, organizații de masă, biblioteci, intelectuali de la orașe și sate, librării, difuzori, ajutând ca

fenomenul cărții să devină un fluviu de lumină, un Nil menit să se reverse și să fertilizeze spiritul colectiv al satelor”. Făcând apel la cifre, autorul articolului arată că volumul de cărți pătrunse în mediul sătesc în 1962 depășește 50 milioane de exemplare. Librăria „Cartea prin poștă” a urcat valoarea desfacerii în 1961 la aproape 2 milioane de exemplare iar în 1962, la 2.800.000 de exemplare. Pentru noile sisteme de difuzare se înscriu circa 6.000 de difuzori de carte, bibliotecile personale atingând cifra de 100.000 în primele 9 luni din 1962. Materiale de popularizare: 90 de tipuri (3. 800.000 de exemplare). „Cartea este o aripă la umărul conștiinței omului de pe ogoare. Aripile cresc și cu ele zborul acestor conștiințe în sferele largite ale cunoașterii, de transformare în valoare umană nouă”. □ Al. Oprea realizează recenzia volumului *Dincolo de nisipuri*: „Spre deosebire de unii tineri prozatori care privesc de sus, cu anumită superioritate, preocuparea pentru un scris frumos, Fănuș Neagu se străduiește să cultive bunele tradiții stilistice ale poeziei noastre. Se simte în povestirile sale că muncește asupra paginii. El scrie simplu dar ocolește platitudinea, folosind comparații și metafore axate pe amănunte reale, concrete din viața rurală și în care răsună inflexiunile vii ale graiului popular”. Sunt date ca exemplu schițele *Păpușa*, *Om rău*, *Strigățul*, *În văpaia lunii*. Prin asemenea mijloace inovatoare, „stilul povestirilor capătă un dinamism interior și o aromă aparte, îngroșându-se acea originalitate a talentului lui Fănuș Neagu”. □ Nichita Stănescu analizează *Un poem liric*, al lui Ion Gheorghe, *Balada țăranului tânăr*, care face parte dintr-un grup de patru ample poezii dedicate oamenilor și realităților noastre contemporane, frumuseții și patetismului zilelor noastre. „Desigur că avem, în genere, de-a face cu un început spre atingerea unei trepte poetice calitativ superioare în ansamblul creației poetului, dar și așa, nivelul lor îndreptățește situarea în cea mai exigentă antologie a poeziei realist socialiste”. □ I. Purcaru îl intervieuează pe Tudor Vianu, în ciclul *Despre măiestria literară (Confruntări, Stil și critică stilistică, Cuvinte despre tinerii editori)*. „Un critic, mai ales unul creator de valori, adică cercetătorul care stabilește valori de artă ale epocii sale, pornește neapărat de la ecoul trezit de opere în propria lui sensibilitate. Dacă n-ai un interes emotiv pentru artă, de operele acestuia nu stârnesc în tine reacții spontane și fine ale sensibilității, cercetarea critică nu este posibilă. În lumina acestor reacții i se luminează criticului particularitățile operei, structurile ei delicate. Criticul care nu pornește de la intuiția emotivă a operei nu va putea spune despre ea decât lucruri cu totul generale, lipsite de interes”, afirmă academicianul. □ În *Problemele de bază ale literaturii noastre vechi*, Al. Dima se referă la faza decisivă a elaborării *Tratatului de Istorie a Literaturii Române*, pregătit de Academia R. P. R. □ Zoe Dumitrescu-Bușulenga discută despre semnificația a două antologii: *Moment istoric* (2 volume) respectiv *Tezaur*, prima cu „răsunetul marelui act al colectivizării totale a agriculturii în reportaj” (cu participarea lui Arghezi, Bogza, Călinescu, Beniuc dar și a

tinerilor Nicolae Velea, Fănuș Neagu), a doua celebrând *Republica victorioasă* la a XV-a aniversare (adunând nume ca Arghezi din 1907 și *Cântare omului*, G. Călinescu din *Eram bărbatul care...*, Ion Barbu din *Bălcescu trăind*, Lucian Blaga din *Mirabila sămânță*). □ Șt. Bănulescu publică un ciclu intitulat *Cântece de câmpie*, inspirat din frânturi de poezii, satire populare sau scurte povestiri auzite de la bătrânii din satele dunărene. Ciclul încheagă de fapt o retrospectivă asupra suferințelor și a existenței tragice a satului din trecut (cu poeme ca *Omul din nisipuri*, *Salcia*, *Haina*, *Lunca Vrăbiilor*, *Bocet pe gheață*, *Satul de piatră*, *Cântec de dobrogean bătrân*). Cităm din ultimul: „Carnea mea arde și sapă/ Mi-a intrat o mână-n apă/ Și mă-nțeapă pe la dește/ Dunărea caldă cu pește”. □ *Meșterii pământului* este un poem scenic de Nicolae Țațomir și Teodor Balș, publicat pentru a veni în ajutorul formațiunilor artistice de la sate, cu un model de montaj literar închinat tractoriștilor de la SMT Urziceni - meșterii de pe ogoarele colectivizate, colectivul care pune în scenă acest spectacol fiind format din recitatori - vorbitori și orchestră.

● Prin articolul *Eliade falansterist*, din numărul 5 al „Contemporanului”, G. Călinescu se apropie, ironic pe alocuri, de „paradoxalul, instabilul Heliade Rădulescu”: „în felul lui [...] aparține, nici vorbă, burgheziei progresiste. El nutrește idei înaintate, neexcluzând din filosofia lui termenul de progres, mergând până la propunerea unui falanster. Prin asta el e mai degrabă un utopist iar în gândire un imaginativ (este vorba de tema societară a lui Charles Fourier)”. „Dar Eliade, propunând falansterul, nu-și dădea seama că marii moșieri nu aveau ce face cu acesta, iar țăranii nu aveau ce aduce în falanster. Dacă oamenii cu parale (cum se pare a fi înțeles Eliade) ar fi strâns un fond bănesc să cumpere o moșie colectivă, atunci s-ar fi realizat o exploatare moșierească și mai dură, împuținându-se pământul de împărțit țăranilor. Kogălniceanu a priceput că la momentul lui reforma agrară era singura ce se putea încerca prin lupta de clasă împotriva latifundiarilor”. □ Nicolae Manolescu semnează cronica literară despre Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*. Acest al treilea volum de schițe al lui Fănuș Neagu îi apare ca extrem de inegal, „însă cuprinde compunerile cele mai bune de până acum ale autorului” - *Păpușa*, *Drum întins* și schița omonimă (la polul opus fiind *Om nou*, *S-a mutat o stea*, *Fantoma* și *100 de nopți*, „rău scrise”). Deși autorul e un prozator talentat, capabil să se ridice în ansamblu la o literatură de cea mai bună calitate, *Dincolo de Nisipuri* e schița „cea mai aproape de prozele mai vechi, impresionantă fiind siguranța mijloacelor – e relatată cu intuiția exactă a tonului o întâmplare din vremea secetei.” În *Păpușa* excelentă e *motivarea psihologică* iar în *Drum închis*, „concentrată și cu o sigură intuiție a mișcărilor sufletești – chiar dacă pare că puține lucruri se petrec aici, avem însă și sentimentul unui întreg proces.” Tânărul scriitor, crede cronicarul, a învățat să evite efectele exterioare și cam gratuite din prozele mai vechi. „Câștigul e de adâncime, de subtilitate. [...] Autorul a câștigat și un simț al descripției mai

realist. „Depășind maniera romantică, cu gust pentru decor negru și scene violente, cu personaje bizare, purtând taine neîmpărtășite, Fănuș Neagu ajunge la o proză mai reținută, în care accentul cade pe *adevărul psihologic*”. În legătură cu modul în care el vede natura „se poate face observația că aceasta comunică în prozele lui o mare energie, ca și cum ar fi bântuită de puteri adânci. Autorul nu personifică natura, ci o privește ca pe o forță agitată, tulbure”.

● Sub titlul *Mereu împreună*, „Veac nou” anunță împlinirea a 15 ani de la semnarea *Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre R.P.R. și U.R.S.S.* Evenimentul este salutat de personalități ale științei și culturii românești. „Valoroasele realizări ale științei sovietice în cele mai diverse domenii sunt apreciate de oamenii noștri de știință, care le consideră un prețios sprijin în activitatea lor” (acad. Șt. Nicolau); „Ca artist, îmi face plăcere să spun că am cunoscut sufletul rus în măiestria culorilor puse cu migală pe pânzele muzeelor nemuritoare de la Moscova și Leningrad, în versul înflăcărat al poezilor Revoluției proletare și în muzica cutremurătoare a vrăjitorilor pinului și viorilor. Să cânte cuvântul și flautele în slava unei prietenii tot mai neclintite și mai îndelungi!” (Eugen Barbu); „[...] nu putem să nu ne amintim de faptul că întreaga istorie a culturii românești a fost dintotdeauna strâns legată de cultura țării vecine și prietene din răsărit, a cărei influență s-a făcut resimțită în toate domeniile de expresie artistică” (Aura Buzescu, artistă a poporului). Texte cu conținut encomiastic mai semnează Arta Florescu (artist emerit) și Boris Caragea. □ În același număr, Mihai Novicov scrie despre *Manualul vieții*, aproape inventând, ca alternativă la sociologie, un nou obiect de învățământ în școala sovietică: „Presa sovietică ne-a adus vești că în țara socialismului victorios a apărut un manual de *obscedvovedinie*. În românește nu se poate traduce decât prin «sociologie», dar neologismul – în parte compromis de atâtea «cercetări» ale «specialiștilor» burgezi – nu exprimă exact noțiunea. Și în limba rusă există termenul sociologie, dar pentru a defini o disciplină care este totodată și mai vast și mai îngustă. Sociologia întrunește cercetările care se referă la viața socială din toate punctele de vedere, pe când *obscedvovedinie*, – după cum reiese din capitolele pe care le-am putut citi în unele publicații sovietice, este știința despre «societate» așa cum apare ea azi în întreaga ei unitate și complexitate, și în primul rând despre societatea sovietică, socialistă.”

2 februarie

● „Scânteia” publică proza lui Ștefan Luca - *Cei trei și Berbecul* al scriitorului senegalez Sembène Ousman.

7 februarie

● În „Gazeta literară”, nr. 6, S. Damian semnează partea a doua a articolului *Tendințe și stiluri în proza tinerilor*, incluzându-i în analiză pe D. R. Popescu,

Vasile Rebreanu și Fănuș Neagu. Ideea, în sine, este că „alături de prozatori, cu un stagiul mai îndelungat, prozatorii tineri au adus în ultimii ani o vioiciune, o efervescență a căutărilor de bun augur. Este necesară totuși, preîntâmpinarea unor direcții dăunătoare, critica unor deficiențe ce persistă”. În numele acestor „deficiențe”, S. Damian arată: „Reproșurile aduse tinerilor scriitori pornesc de la constatarea că aspecte de seamă ale construcției socialiste, nu sunt înfățișate încă în toată amploarea lor în schițele și povestirile publicate”. □ Pe aceeași pagină, Maria Banuș exprimă punctul de vedere al generației mature față de creația lirică a tinerilor. Textul se numește *Meditația în poezie* și, după ce semnalează unele „scăpări” ale tinerilor, afirmă: „mai gravă este încercarea de a improviza meditații recurând la clișeele proletar avangardiste dintre cele două războaie mondiale. Adevărul este că reflexivitatea în poezie e înțeleasă până la urmă de către poezii tinere ca o chestiune de pură imagistică și întregul efort e îndreptat spre combinarea cât mai nefirească a elementelor firii [...] efectul este de un comic nedorit: «Așa arată iubita mea dormind:/ Capul ei e un nod cu fundă/ Și unde i se sfârșește creștetul/ Începe aerul dimineții./ Iar în inima ei bate-n coaste/ un leopard domolit în cușcă,/ altfel ar lua-o razna în sus/ și-ar ajunge curând să fugă/ prima inimă din lună». E, indiscutabil, ceva strident aici. Ce vrea să spună poetul? Că iubita lui arată ca un nod cu fundă? Asemenea reprezentări sunt, în fond, antiartistice, și un poet ca Nichita Stănescu nu trebuie să stăruie în poze de un convenționalism evident. Asemenea manifestări pot fi întâlnite încă în creația tinerilor poeți. Poezia românească contemporană are nevoie de cugetări lirice profunde asupra realității socialiste și respinge colecțiile de metafore pe cât de extravagante, pe atât de anacronice. Cântările deșarte nu trebuie încurajate. Așteptăm ca gândirea revoluționară să devină motor de lirism în activitatea creatoare a poezilor tineri așa cum au dovedit-o cu succes în multe din producțiile lor”. (Autoarea se referă la poemul *Deși răsăritul soarelui*, selectat din „Luceafărul”, nr. 20 din 1962) □ În pagina a doua a publicației sunt anunțate *Premiile Uniunii Scriitorilor* și deținătorii acestora: Vasile Rebreanu pentru volumele *Casa* și *Dimineți de toamnă* (proză), Ion Horea pentru *Coloană în amiază* și *Flori de pădărie* (poezie), Gheorghe Vlad cu piesa *Îndrăzneala* (dramaturgie), Kakassy Endre pentru volumul în limba maghiară *Viața și poeziile lui Mihai Eminescu* (critică literară), Petru Vintilă pentru *Șoseaua milionarilor* și *Dobrogea în marș* (reportaj), Emil Giurgiuca pentru traducerea volumului *Cât cuprind cu ochii* de Meliusz Jozsef (traduceri) și Alecu Popovici pentru *Băiatul din banca a doua* (literatură pentru copii). □ Tot în pagina a doua, G. Dimisianu scrie cronică literară la Petre Sălcudeanu (*Strada lux*), contextualizând mediul și personajele cu *Setea* lui Titus Popovici. În concluzie, „*Strada Lux* rămâne un roman plin de interes, reușind să adâncească o problemă importantă”. □ Prozatorii numărului sunt Dragoș Vicol (*O zi din cele multe*) și Victor Felea (*Plopu*). Notabile sunt textele semnate de G. Călinescu, sceneta folclorică

pusă pe versuri (și note muzicale) *Cântec de soare și lună* (p. 5) și cel al lui Marin Sorescu; *Soacra*, mic foileton satiric. □ Eugen Luca redeschide polemica dintre el și tinerii critici răspunzându-i lui Eugen Simion, prin noi declarații ideologice: „Consider că a-i incrimina pe poeții care manifestă receptivitate deosebită față de aspectele vieții țărănimii pornite hotărât pe calea socialismului ar însemna să sărăcim poezia noastră, să acționăm în direcția uniformizării ei, să împiedicăm afirmarea unor talente autentice. Desăvârșirea construcției socialismului în țara noastră este o operă grandioasă la care, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, își aduc contribuția clasa muncitoare, țărănimea colectivistă și intelectualitate noastră. Având, datorită condițiilor specifice în care s-au format și dezvoltat, o sensibilitate specifică, aceste forțe creatoare ale națiunii sunt unite prin efortul constructiv ce-l desfășoară pe baza aceleiași ideologii, sunt unite prin năzuințele ce le animă, prin bucuriile victoriilor dobândite în lupte” (*O lămurire necesară*). □ În pagina consacrată literaturii universale, Mihai Beniuc prezintă succint creația lui Giuseppe Ungaretti, la împlinirea a 75 de ani, portret însoțit de o coloană de versuri în traducerea lui M. R. Paraschivescu.

- „Tribuna”, nr. 6, publică nuvela *Plumb* de Augustin Buzura.

- În „Scânteia tineretului”, Gheorghe Tomozei publică poezia *Cântec*, o reflectare lirică a „Bărăganului străbătut de cai”, deasupra căruia „ceruri de luceferi se răstoarnă”. □ La rubrica intitulată „Cronica literară”, Eugen Luca analizează romanul *Strada Lux*, de Petre Sălcudeanu, care „încearcă să oglindească și să explice tragedia petrecută în viața unei familii de oameni simpli, în împrejurările ultimului război”.

- În „Scânteia”, Dumitru Micu semnalează *O culegere literară consacrată satului socialist* (*Moment istoric*, în două volume, publicate la Editura pentru literatură), care adună „o parte din lucrările în proză inspirate de încheierea procesului de transformare socialistă a agriculturii și din viața țărănimii noastre colectivistice.” Primul volum cuprinde „articole, cuvântări, reportaje”, iar al doilea schițe și nuvele; ambele volume „vădesc preocuparea scriitorilor noștri de a pătrunde în miezul actualității, de a surprinde ce e mai caracteristic realității satului de astăzi. Scriitori ca Tudor Arghezi, G. Călinescu, Mihai Beniuc, Demostene Botez, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Nagy István, Eusebiu Camilar și-au exprimat entuziasmul pentru biruința deplină și definitivă a socialismului la orașe și sate, în cuvinte înaripate. [...] Reportajele cuprinse în volum ne poartă pe tot întinsul țării, vorbindu-ne între altele, despre aurul holdelor dobrogene (Eugen Barbu) și despre recoltele record ale gospodăriei colective din Madăraș (D. R. Popescu), despre un institut științific de cercetări agricole, dintr-un sat bănățean (Ion Arieșanu, Bodor Pál) și despre izbânzile tractoriștilor de la Agnita (Gheorghe Vlad), despre muncile de primăvară, complexe, de pe valea Mureșului (Dumitru Mircea) și despre secerișul în gospodăria de stat din Dragalina (Ștefan Bănulescu), despre activitatea unei

deputate-țărănci (Manole Auneanu) și despre strângerea recoltei în câmpia Dunării (Ilie Purcaru).” Cel de-al doilea volum include narațiuni despre noile realități socialiste de la sat, semnate de Ștefan Gheorghiu, Ștefan Luca, Șerban Nedelcu, Szabo Gyula, Pop Simion, Teofil Bușecan, Augustin Buzura (*Licăr*), Costache Anton, Titel Constantinescu, Aurel Leon.

8 februarie

● În numărul 6 din „Contemporanul”, G. Călinescu aprofundează în „Cronica optimistului” genul **Reportajul[ui] literar**. Recomandând „maniera simplă”, criticul apreciază acest gen, în niște limite, drept „literatură”, pentru că mulți pleacă pe teren „cu o mare liră” și stau „mereu cu degetele pe coarde și cu ochii în gol... riscând să nu vadă și să nu spună nimic.” „Reportajul, care sub noul nume de origine engleză reprezintă un gen vechi de când e scrierea, însemnând a face un raport, o dare de seamă descriptivă ori narativă asupra unor aspecte ori evenimente văzute la fața locului de *reporter* fără nicio denaturare a adevărului complet. Ficțiunea, în sensul absolut al cuvântului, este cu desăvârșire exclusă. Darea de seamă poate îmbrățișa evenimente vaste. Totuși, azi prin reportaj înțelegem o relatare asupra unui obiect limitat: un șantier, munca minerilor din cutare localitate, o stațiune de odihnă pe litoral ș.a.m.d. Cu respectul strict pentru adevăr, reporterul nu-i totuși un indiferent. El privește prin unghiul ideologiei noastre și deci vede faptele de construcție socialistă [...] devenind prin asta un educator al cititorilor.” □ A. E. Baconsky omagiază cei 75 de ani ai lui Giuseppe Ungaretti, președintele Comunității Europene a Scriitorilor, „poetul-om al vremurilor sale”, tipul liricului „meditând în timp”, cu multiple posibilități: a scris și excelente eseuri și studii, a tradus din nenumărați poeți, de la Shakespeare la Racine și de la Gongora la Esenin. □ Dan Deșliu este prezent în acest număr cu poemele *De aceea, poate și Meduza moartă*, din care cităm: „Viscolul din adâncuri/ mi-a azvârlit la picioare/ într-o dimineață, o floare/ de gheață, veșted putrezitoare/ o ridicai, o lăsai, nu muri/ ce superb străbătea,/ parcă ieri, străveziul serai, o păclă de stânjenei și mărgărinte/ iubire ucisă, adusă aminte,/ vis năruit în cuvinte.” □ Nichifor Crainic își exprimă adeziunea la noua ideologie prin *Noul sentiment patriotic* (articolul preluat din „Glasul patriei”, 2 ianuarie 1963): „Când eram tânăr cu idei preconcepute și cunoșteam socialismul ca teorie, principiul internaționalismului militant îmi apărea în conflict ireductibil cu conștiința de sine fiecărui popor, întemeiată pe realități artistice concrete. Credeam - și ca mine toți cei ca mine - că un eventual triumf al revoluției proletare ar fi însemnat nu numai desființarea ordinei burgheze dar și stingerea națiunilor de pe fața Pământului, pentru a devălmăși omenirea într-un haos cosmopolit.” *Eroarea*, spune autorul, era a multora – „între timp Revoluția socialistă a devenit Istorie concretă.” Desființând ideea de legionarism și fals naționalism, Crainic vede *acum* patriotismul burghez „ca pe un paseism verbal pentru amăgirea

acelor ani... doar munca de creație materială și spirituală fiind expresia cea mai înaltă și nobilă a patriotismului.” □ Nicolae Manolescu vorbește despre *Umbrela de soare* de Dumitru Radu Popescu, cu două remarcabile nuvele, *Moroiul* și *Ploaia albă*, prima despre condiția intelectualului în societatea burgheză (antifascistă), a doua o „extraordinară imagine a biruinței oamenilor asupra inerției, a morții, a Naturii, conflictul social fiind proiectat în mit.” Există în volum și nuvele mai slabe, unele cu tentă de reportaj – *Umbrela de soare*, altele poetice – *La culesul perelor*, dar și schițe mai puțin reușite: *Porumbeii albi*, *Zmeul albastru*. Totuși cartea „n-a dezmințit așteptările” „iar *Nabucodonosor*, *Căruța cu mere*, *Pădurea*, ne relevă un scriitor evoluat, un analist subtil”. „Dumitru Radu Popescu scrie fără nicio ostentație, arătând nu numai vocație analitică, ci și excelente aptitudini pentru proza simbolică. Latența viziunii sale asupra lumii e, paradoxal, a unui poet cu mare percepție a concretului, care poate scoate efecte surprinzătoare din priveliștea unui incendiu silvestru sau a unui câmp ars de secetă”. □ Cu antologia *Scrieri* de Tudor Arghezi, adunând *Psalmi*, *Heruvim bolnav*, *Creion*, *Blestem sau Caligula*, se însumează - crede G. Ivașcu - o experiență a formării propriului său univers sufleteș, în care *Cuvinte potrivite* și *Flori de mucegai* s-au înscris și au rămas ca niște *arcade definitorii*: „Mai mult ca oricare dintre poeții contemporani, Arghezi e acela care a determinat un stil arhitecturii noastre sufletești în ce are mai subtil ca sensibilitate și vibrație la diapazonul artistic. În istoria literaturii noastre, urmând lui Eminescu, în timp și în valoare, Arghezi este tocmai acest multiplu potențiator de sensibilitate artistică, difuzând în sfera acestor patru decenii efluvii ale muzicii lui în care distingem deopotrivă armonios și tonurile grave eminesciene ca și prezenturile stenice al prezentului nostru *cel ce gândește singur*, cu conștiința, adică de *stăpâni pe propriul nostru destin*.”

● „Despre activitatea cercului literar al filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor”, vorbește în „Scânteia tineretului” C. Stănescu, semnatat al articolului *Aproape de viață*, în care critică o absență importantă a cercului, anume „maturizarea, manifestată în puterea de selecție, în discernerea semnificației unor fapte”, ceea ce ar presupune în primul rând dezbaterile problemelor largi, teoretice ale literaturii noastre realist-socialiste. [...] Asemenea dezbateri teoretice, cu exemplificări din literatura noastră realist-socialistă, ar trebui să fie o practică permanentă a cercului. La rândul lor, aceste discuții, menite să ridice necontenit nivelul politico-ideologic al tinerilor creatori, trebuie dublate de un interes mai viu față de realitatea cotidiană a diferitelor colective de muncă”.

9 februarie

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este dedicată de Aurel Martin lui *Fănuș Neagu*: „*Dincolo de nisipuri*”. Apreciind că prozatorul este „un scriitor cu evident și masiv talent, care fuge de convențional și șablon, culti-

vând cu precădere eroi interesați, deosebiți prin structura lor sufletească, oarecum singulară, și împrejurările menite a reliefa corespunzător această structură”, criticul îi reproșează în finalul cronicii sale că „până acum s-a afirmat ca un alergător pe distanțe mici” și îi recomandă să-și canalizeze talentul „în direcția rotunjirii unor puternice tipologii ale realității noastre socialiste și a reliefării patosului ce caracterizează pe constructorii vieții noi”.

- „Scânteia” publică textul lui Geo Bogza, *Calea Griviței*.

10 februarie

- „Scânteia” publică schița lui Nicuță Tănase, *Cum am devenit rudă cu brutăria*, precum și recenzia realizată de Const. Ciopraga monografiei lui G. C. Nicolescu, *Viața lui V. Alecsandri*: „Antrenat în zugrăvirea unei personalități multilaterale, combătând vechi interpretări deformante, biografului i-au scăpat și aprecieri discutabile. Astfel, uneori, autorul face aprecieri nu întru totul justificate, lipsite de spirit critic, cu privire la personalitatea lui Alecsandri și câteva dintre lucrările sale. De pildă, în legătură cu *Introducere la scrierile lui Constantin Negruzzi*, Alecsandri (autorul introducerii) ne este prezentat ca un adevărat istoric literar al epocii de la 1830-1848. Alături de comentariile despre conștiința de cetățean patriot a lui Alecsandri, s-ar fi putut insista mai mult și asupra concepțiilor lui cu privire la misiunea socială a artistului.”

11 februarie

- În „Scânteia”, C. Poenaru realizează o cronică nefavorabilă piesei lui Teodor Mazilu, *Proștii sub clar de lună* (montată la Teatrul Bulandra) cu titlul *Proștii... în obscuritate*, consemnând faptul că „ceea ce s-a văzut pe scenă n-a putut confirma nici așteptările publicului, nici aprecierea făcută de juriu.” I se reproșează textului „trivialitatea, vulgaritatea, pe care spectacolul n-a reușit decât s-o amplifice. Nu e vorba numai de limbaj, ci de întreaga gamă a situațiilor și acțiunilor scenice, de felul cum se lovesc personajele, cum se târăsc pe jos, cum se îmbracă și cum se dezbracă, cum se insultă ore în șir.” Deviind de la „tradițiile satirei și de la esența ei”, piesa cere o „o atitudine exigentă din partea consiliului artistic al teatrului, a criticii și a dramaturgilor. [...] Revista *Teatrul* [...] nu a dat dovadă de exigență și spirit critic publicând textul piesei lui T. Mazilu.”

12 februarie

- Sub genericul „La Grivița”, „Scânteia tineretului” publică două poezii de Ion Brad: *Sensul istoriei și Statui*.

13 februarie

- Ion Băieșu și Viorel Cosma semnează în „Scânteia tineretului” articolul *Opera „Trandafirii Doftanei”*. Cu un libret creat de Daniel Drăgan și muzica

de Norbert Petri, opera respectivă este considerată *Un valoros poem lirico-dramatic dedicate eroilor clasei muncitoare*.

14 februarie

● „Gazeta literară”, nr. 7, se deschide, pe prima pagina, cu seria articolelor comemorativ-aniversare (1933-1963) consacrată „însângeratului” Februarie ‘33. Semnează: Tudor Arghezi, tableta *Ideea*, din care desprindem: „Luna de mare aniversară a lui februarie de azi a fost consacrată Ideii, izbucnită din ateliere, fabrici și sonde, dar păstrată vie, zvâcnită și activă, timp îndelungat în tezaurul Partidului Muncitoresc”. □ G. Călinescu este autorul articolului *Grivița Roșie, imagini suprapuse*: „De câțeva vreme, când noaptea târziu întorc în fine comutatorul și întunericul se întinde ca o velniță deasupra mea, văd pe fereastră, nu prea departe, sclipind o clădire ce pare gigantică și parcă numai din sticlă. Plutesc oare pe un vas și am ajuns deodată în fața New-York-ului? Înaintea mea, ziua nu găsesc decât coame de copaci, acum crispați și cărunți de zăpadă. Ieșind peste acoperișuri scunde mergând în valuri spre un orizont altădată incert. Dar acum acest Babilon, sclipind de lumini, trage linii sigure și tangibile pe ecranul nopții. Am aflat ce este. Un bloc nou s-a ridicat pe șos. Ștefan cel Mare și, ceea ce lucește sunt ferestrele lui de din dos. Prin urmare a și fost dat în folosință oamenilor muncii [...]; țâșnire aceasta impetuoasă de masivuri albe și strălucitoare, într-un oraș ce părea damnat unei stagnări milenare, răspunde unei etici și unei estetici mult mai nobile. Ce fel de substanță s-a turnat în pământ pentru ca pe tot cuprinsul țării împreună cu grâul și cu porumbul să răsără aceste elegante simetrii, albe ziua sclipitoare noaptea? Aud un zornăit prelung de lanțuri. Umbre mari profilate în nopte ridică mâinile prinse în cătușe. Sunt conducătorii muncitorimii. [...] Este anul 1933”; □ Poeții Mihai Beniuc și Eugen Jebeleanu participă la temă, primul cu poema *Februar și August* („Așa sub steaua lui octombrie ‘naltul,/ August și februar, pe veci uniți,/ Făcură rostul tău să fie altul,/ popor al meu, ce te-avânțași cu saltul,/ Din beznă către zorii însoriți.”) celălalt cu poezia *Soarele Griviței* („În soarele acesta eu cred oricând, oricum,/ El nu împarte raze pe orisice drum,/ el nu împodobește nicicând orice cer,/ căci soarele acesta-i un astru greu, de fier,/ arzând pentru prieteni, pentru dușmani – cu colți !/ un astru-mpins de oameni să stea aprins prin bolți,/ și care încălzește fiindcă-i încălzit/ cu inimile care de dragu-i s-au jertfit”). □ Editorialul *Eroicul an 1933 și Cuvântul înțeles de toți*, al lui P. Constantinescu-Iași, completează prima pagină. □ Cu diferite texte contribuie la realizarea acestui număr tematic Dumitru Micu (care scrie despre *Zorii literaturii revoluționare*), Alfred Margul-Sperber, Teodor Balș, Tiberiu Utan, Demostene Botez, Eusebiu Camilar, Geo Dumitrescu, Miha Dragomir, Emil Giurgiucă, Majteny Erik (tradus de Veronica Porumbacu), Al. Jebeleanu. □ Victor Eftimiu, Teodor Teodorescu-Braniște Ion Bănuță, Gheorghe Dinu, Sașa Pană și Iorgu Iordan

deapănă *amintiri* despre februarie '33, în timp ce, sub aspectul de mai sus, Romulus Rusan și Ioan Grigorescu sunt responsabili cu reportajul. □ Critici din generații diferite aduc și ei contribuții tematice: Silvian Iosifescu consacră evenimentului studiul *Grivița în literatura vremii*, Șerban Cioculescu semnează articolul *Grivița în literatura contemporană*, Eugen Simion scrie despre *Grivița în conștiința scriitoricească*.

● În „Scânteia”, Tudor Vianu prezintă *Primul volum al Scrierilor lui Tudor Arghezi*, cuprinzând „primele culegeri de versuri ale poetului: *Cuvinte potrivite* și *Flori de mucigai*” într-o versiune cu modificări a ediției din 1959 („ordinea bucăților, câte un titlu, pe a locuri interpunctuația sau vreun alt amănunt”). Reține atenția profilul conturat al creatorului din finalul cronicii: „Profitorii și învechiții, leneșii și inerții, toți cei care nu puteau să-și întindă privirile până-n zarea îndepărtată ridicau proteste și reclamau sancțiuni. Poetul, într-o lungă epocă a vechii societăți, trebuia ținut în umbră și împiedicat să se propage. A găsit târziu și cu greutate un editor. Manualele și critica oficială nu l-au înregistrat. Premiile nu l-au răsplătit. Nu era de ajuns: trebuia arestat și închis. A fost arestat și închis. Multă vreme Arghezi, datorită condițiilor epocii, n-a fost un scriitor bucurându-se de popularitate. A fost poetul unui cerc de intelectuali în revoltă estetică și socială. Popularitatea i-a venit târziu lui Arghezi, abia în noua orânduire, când, înfrățindu-se cu o aspirație foarte generală și împrumutându-i glasul său, rămas mereu tânăr, poetul a văzut lărgindu-se în jurul lui cercul cititorilor și admiratorilor.”

15 februarie

● În paginile revistei „Luceafărului”, Eugen Barbu publică un fragment dintr-un preconizat roman *Familia* (!) – devenit *Facerea lumii*, probabil împrumutând acest titlu de la o nuvelă a lui Ben Corlaciuc care va fi publicată în numărul 7 al revistei. □ Un omagiu, semnat „Luceafărul,” se aduce Luptelor de la Grivița din 16 februarie 1933, însoțit de poemele lui Teodor Balș – *Spre viitor* și V. A. Tăușan – *Blocuri turn pe Grivița*. □ Mai semnează, despre același eveniment, Demostene Botez, Gr. C. Moisil, Al. Șahighian și Tudor Vianu, textul festivist *Jertfa* („*Jertfa sfințește cauza*, sună o veche zicală. Este ceea ce a înțeles și a simțit întregul popor în ziua de 16 februarie 1933. Contemporanii aceluia moment de groază înțeleștare își amintesc cum inimile tuturor oamenilor cinstiți băteau alături de mulțimea atelierelor, ridicată la luptă. Jertfa muncitorilor de la Atelierele Grivița a rodit pentru noi toți. Închidem amintirea ei în sanctuarul inimii noastre”). □ Zaharia Stancu semnează reportajul *Calea Griviței azi*, urmărind chipul omului de pe stradă, al macaralelor și basculantelor, al constructorilor de locuințe: „Lumea e plină de lucruri mari și limpezi, trebuie doar să le vezi”. □ Al. Andrițoiu publică ciclul de poeme *Nemuritoarele flăcări*, care include: *Tablou, Cântecele luminii tinere, Despre un asemenea partid, Cântecele Sirenei, Cânt jertfelor* etc. Cităm din

poemul care dă chiar titlul grupajului: „Sunt comunist. Când mâna ți-o așez pe umăr, îți urez ca-n urma mâinii/ Să-ți crească aripi și să fim stăpânii/ destinului pe care ni-l vizez”. □ Constantin Leu stă de vorbă cu Nagy Istvan, scriitor și deputat în M. A. N., despre literatură și ultimul proiect al autorului maghiar – un roman în mai multe tomuri, care tratează transformarea unei localități din Ardeal într-un oraș socialist din România. □ Eugen Simion comentează ancheta revistei „Facla”, din 8 iunie 1935, despre *Responsabilitatea socială a scriitorului și artistului*, răspunsurile de atunci ale scriitorilor (gen G. M. Zamfirescu) evidențind „povara responsabilității unei atitudini” a scriitorilor dintre cele două războaie față de fenomenele sociale și necesitatea de a le reflecta în creație. Este citat și un fragment din „Însemnări ieșene”, nr. 7 din 1936, *Adrian vede peste timp*, care exprimă poziția antifascistă a lui G. M. Zamfirescu, plus alte răspunsuri ale lui Pompiliu Constantinescu și ale redactorului „Clopotului”, Scarlat Callimachi și ale lui Al. Sahia: „Nu scriu să mă distrez. Ar fi o crimă lucrul acesta. Scrisul meu e o contribuție la eforturile de eliberare a maselor muncitorești. Idealul lor e și idealul meu”. □ Revista informează, printre altele, că în Ședința Cenaclului „Nicolae Labiș”, din 26 ianuarie, Nichita Stănescu a citit poemul *Dreptul la timp*, dezbătut apoi de Marcel Breslașu, Ion Dodu Bălan, Eugen Simion. Mai citește Demostene Botez, *Luminile nopții*.

● Acest număr al „Contemporanului” este unul special dedicat *Griviței* – prin articolul lui George Ivașcu despre **16 Februarie**, dar și al lui Tudor T. Braniște – **În 1933**: „Ceea ce a contribuit hotărâtor la stimularea maselor muncitorești în această acțiune a fost admirabila atitudine a conducătorilor proletariatului în frunte cu tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej, atât la procesul din București cât și la cel din Craiova – din primul moment ei au devenit din *acuzafți*, adevărați acuzatori. Astfel, procesul, înscenat împotriva lor a fost în realitate cel mai mare și mai răsunător proces împotriva nedreptei orânduiri de atunci”. □ G. Călinescu exprimă sentimente similare: „Când te gândești că atâția constructori de azi au stat în fiare în fortărețe șubrede și glaciale, că primul secretar al P.M.R., președintele Consiliului de Stat, patriot înflăcărat, om chibzuit, ziditor al civilizației noastre socialiste, alături și în fruntea altor ziditori, a fost purtat pe drumuri, în văzul tuturor, între jandarmi, cu cătușe la mâini și la picioare, nu-ți poți reprimă un sentiment de repulsie pentru „arta politică” a oamenilor de ieri.” □ Într-un grupaj intitulat *Din antologia Grivița* se publică o listă completă cu texte dedicate lui Februarie 1933 în literatura noastră, de la Tudor Arghezi la Cicerone Theodorescu. Sunt reproduse fragmente din „Facla” (*Aspirațiile lor sunt și ale noastre*, de N. D. Cocea, Geo Bogza, Sandu Eliad și Cicerone Theodorescu – nr. 738/17 Iulie 1933), din „Clopotul” lui Scarlat Calimachi (6 iulie 1934), „Cuvântul liber” al lui Al. Șahighian (1935), plus poezia *Grivița fierbinte*, creată „folcloric” în zilele eroice de februarie 1933, Al. Andrișoiu – *Oratorul Griviței*, 1959; Mihai Beniuc – *Închinare* (fragmente

din *În frunte, comuniștii*, Editura ESPLA, 1954), Geo Bogza – fragmente din reportajul *Calea Griviței* – „Scânteia”, nr. 5798, Eugen Barbu – *Strada*, „Gazeta Literară”, nr. 8 din 16 februarie 1961, un fragment din Marcel Breslașu– *Grivița Roșie*, citită în 1945 la Atelierele Grivița, Tudor Arghezi, *Grivița Roșie*, „Scânteia” din 14 februarie 1960 etc.

● Cu ocazia împlinirii a **30 de ani de la eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor**, „Scânteia” publică texte encomiastice semnate de Demostene Botez, ***Răsunet în conștiințe*** („Toate forțele creatoare ale țării pășesc astăzi pe calea deschisă de clasa muncitoare, de partidul comuniștilor. Socialismul a învins la orașe și sate. La fiecare etapă împlinită, partidul arată o culme și mai înaltă, spre bunăstare, spre o tot mai înaltă cultură și civilizație – căci viața merge înainte. Dar, iubind mereu și mereu viitorul, iubim și trecutul, în tot ce a avut el mai înaripat, trecutul nostru care ne-a deschis poarta spre ziua de azi. Din viitorul luminos pe care ni-l făurim, o parte de neșters, de neuitat, mereu inseparabilă de ceea ce făurim și visăm, va rămâne, mereu și mereu, acea zi de 16 Februarie 1933.”), Titus Popovici, ***Verdictul istoriei*** („Se împlinesc 30 de ani de când a răsunat glasul de bronz al proletariatului român, condus de partidul său de avangardă, afirmând și apărând nu numai dreptul său la o viață omenească, ci interesele tuturor păturilor muncitoare, ridicând steagul demnității și al independenței naționale, întinat de burghezia înfeudată monopolurilor străine.”), G. Călinescu, ***Acum 30 de ani*** (articol reprodus din *Contemporanul* nr. 7/853 care reconstruiește imaginea unui „eveniment care a fost un moment hotărâtor al unei lupte, surde la începuturile ei, apoi din ce în ce mai dârze, o revoluție în fond, un 1848 al proletariatului exploatat de capital”), Victor Eftimiu, ***Ascultând elanul inimii*** („jertfa muncitorilor de-atunci stă la temelia a ceea ce suntem astăzi: o țară nouă, puternică, încadrată în ritmul progresului, al civilizației. Sub conducerea înțeleaptă a partidului, tânăra noastră republică merge impetuos înainte, sub semnul muncii și al păcii”), Mihai Ralea – ***Au luptat cu fața spre viitor*** („Bătălia Griviței a evidențiat capacitatea clasei muncitoare, a comuniștilor de a acționa în interesul tuturor celor ce muncesc, în fruntea lor.”)

16 februarie

● Numărul 7 din „Flacăra”, omagiază 30 de ani de la *Neuitatele zile din februarie 1933*. M. Beniuc semnează articolul ***Să ne aducem aminte***: „Clasa muncitoare și-a strâns atunci rândurile, iar comuniștii au ridicat steagul pe care scria: Jos regimul burghezo-moșieresc din România. Sub acest steag s-au înrolat mii și mii, apoi sute de mii de oameni, comuniști ori pur și simplu patrioți; nedreptățiți ori pur și simplu revoltați împotriva nedreptății. Lupta lor a fost lungă și grea, cu jertfe de vieți omenești, cu prigoniri cumplite, cu torturi, cu ani de temniță peste ani de temniță ca omătul peste omăt în ținuturile înghețate. Căci era un astfel de ținut, mereu sub ghețuri, era România

burghezo-moșierească. Dar a venit dezghețul cel mare și potopul pentru rege și asupritori. Culminația acestei lupte a fost de fapt insurecția armată de la 23 august 1944, condusă de comuniști, prin care a fost doborât regimul dictaturii fasciste a lui Antonescu, iar oștile române au întors armele și au pornit în unire cu Armata Sovietică, care urmărea distrugând mașina de război a lui Hitler către Berlin. Ce a urmat se știe. Oare fără toate acestea cartierul nou Grivița, uzinele *Grivița roșie*, Bucureștiul și toate minunile realizate de oamenii muncii din România socialistă ar fi de imaginat? Răspunsul e de prisos”.

21 februarie

● „Gazeta literară”, nr. 8, se deschide cu articolul lui Marin Sorescu, *Critica literară și tinerii scriitori*, un text acid privind receptarea critică a tinerilor, din care reținem: „Alteori se folosește o variantă și anume aceea a criticii «scăldate». Se spun o mulțime de lucruri în articolul respectiv, dar toate banale, convenționale, care se potrivesc tuturor. Până la urmă nu reușești să afli ce părere are criticul despre autor, dacă volumul analizat i-a plăcut sau nu. [...] Criticul teoretizează aici la nesfârșit pe diverse teme, fără vreo contingență cu cartea în discuție. Înlocuirea analizei judicioase prin astfel de construcții alambicate, critica cețoasă, lipsită de obiect, refuzul exprimării unui punct de vedere răspicat, toate acestea nu sunt de natură să le servească tinerilor creatori în dezvoltarea lor. Mă voi opri acum la un alt aspect, determinat de o poziție mai generală față de literatura tinerilor. Se remarcă două extreme întristătoare. Supără deopotrivă excesiva severitate față de unii tineri, considerați mereu, în virtutea inerției, niște debutanți, ca și neîngăduita toleranță față de slăbiciunile altora, declarați din capul locului și de la primul volum drept niște clasici, și discutați numai cu superlative. Ambele atitudini provin, aş spune eu, din aceeași lipsă de spirit critic. Ea este cu atât mai dăunătoare cu cât, aflați la începutul activității lor, tinerii sunt foarte susceptibili la opiniile care se formulează în legătură cu creația lor și pot fi ușor derutați”. □ *Tableta* lui Tudor Arghezi se adresează tinerilor creatori: „Când ți-ai pornit clădirea altarului visat,/ Vezi că, furat de iazme, să nu te fi-nșelat./ De vreme ce-ai să umbli prin suflete-n cuvinte,/ Te legi de la-nceputuri, visând, cu jurăminte./ Dezgropi pe om din beznă, faci stelele să cânte./ Și n-ai deșertăciune, nici har să te-nspăimânte./ Cu tainele nu-ncape de-a gluma să te joci:/ Câte cuvinte-n carte, atâtea-s și găoci./ Așteaptă alte zmalțuri, mai proaspete, și vor/ O scânteiere nouă și dinlăuntrul lor.// Un blestem te-mpresoară din veac în veac, dar tu/ Îi ești dator clădirii s-ascuți de el sau nu./ Altarul ca să fie și pietrele să ție,/ cer inima și viața zidite-n temelie.” (*Poetului necunoscut*). □ Pagina a treia conține un grupaj de versuri ale lui Dan Deșliu (ilustrate de Nică Petre) conținând *Imagini din copilărie*. □ Pe ultima pagină Romul Munteanu glosează despre *Corespondența lui Thomas Mann*, Lucian Raicu traduce din Antonio Machado poemele *Strada în umbră*, *Guiomar*, *Fratelui*, iar Georgeta

Horodincă declară război dramaturgilor decadenți din Occident, Albert Camus, Jean-Paul Sartre, Jean Genét, Samuel Beckett: „Voind să elimine în mod arbitrar problemele transformării revoluționare a societății, să împiedice realizarea societății comuniste în care înflorirea personalității umane va da caracterului deplinul potențial, teoreticienii decadentismului, cât și practicanții lui convinși pun pe seama Omului toate neajunsurile unei naturi viciate de un context social impropriu. Ei depășesc cadrul tipului social pentru a introduce o confuzie tendențioasă între reprezentanții claselor antagoniste, adică largesc caracterul, dându-i semnificația Omului și restrâng de fapt omul la cadrul meschin și vulgar al unui caracter de clasă, tipic unei clase în declin. În aceste condiții, semnificația luptei de clasă pe care o duc exponenții decadentismului împotriva caracterului în dramaturgie ne apare suficient de limpede”.

● În „Tribuna”, Dumitru Mircea semnează editorialul *În Liniștea Iernii*, ajungând la concluzia că „procesul de colectivizare a mers și intră ascendent, paralel cu creșterea nivelului cultural – sau dobândirea acestui nivel, mai bine zis. Acum, în condițiile colectivizării complete, dezvoltarea nivelului cultural pe scară națională duce țărănimea colectivistă pe drumul cunoașterii profunde a cuceririi minții omenești”. □ Radu Enescu recenzează *Jocul cu moartea* de Zaharia Stancu, sub titlul *Între jurnal de război și povestire picarescă*. Finalul arată astfel: „Sperăm, însă, că aceste viitoare creații ale lui Zaharia Stancu, frunză al scrisului nostru actual, se vor inspira, în fine, în mod nemijlocit, din sursa nesecată a actualității noastre socialiste”. □ La rubrica „Secvențe”, redacția polemizează cu „Luceafărul”: „În *Luceafărul* din 1 febr. a. c., Marin Bucur semnează un articol despre poezie, interesant ca problematică, dar deficitar prin modul de exemplificare. Toate exemplele pozitive sunt găsite, ca și în alte articole ale sale, exclusiv în poezia semnată de bucureșteni, chiar dacă strofe întregi sunt discutabile, după cum toate exemplele negative le află în poezia celor din provincie, în *Steaua* și în *Scrisul Bănățean*, chiar dacă poezia incriminată a lui Aurel Gurgianu, de pildă, nu suportă *insuficientul* dat. Ce părere are Marin Bucur despre obiectivitate? Se profilează, oare, în critica sa, un criteriu estetic: cel geografic?” □ Boris Elvin consemnează despre *O nouă ediție a scrierilor lui Gheorghe Brăescu* (două volume), apărute sub îngrijirea lui Nicolae Gheran.

● „Scânteia” publică la rubrica „Discuții: Critica și poezia” articolul lui Savin Bratu, *Îndrumarea tinerilor poeți în „Luceafărul”*, un demers conformist continuând problematica celebrului articol *Critica și poezia* (publicat în „Scânteia” nr. 5741) care cerea o selecție mai riguroasă a textelor poetice publicate ca debuturi ale tinerilor poeți. Evidențiind „sfortarea revistei de a nu fi a unui cerc restrâns de colaboratori ci, din ce în ce mai mult, a întregii mișcări literare tinere”, publicând versuri ale tinerilor „constructori ai socialismului, care vin spre poezie din viața însăși”, Savin Bratu consideră că „cele mai multe din poeziile debutanților promovați de *Luceafărul* indică în primul rând

– dincolo de stadiul realizării artistice pe care-l ating – identificarea cu epoca sub semnul căreia se nasc, cântarea adolescență a *primelor iubiri* închinată partidului.” Cu toate acestea, subliniind însă rolul formator al revistei („*Lucea-fărul* are sarcina specială (...) de a forma talente abia apărute, încă proaspete, maleabile, care pot fi ferite de manierismul timpuriu, de imitația formală, de snobism”), autorul dezaprobă publicarea unor „poezii confuze în expresie și sărace în conținut, dar cu prețiozități verbale și mari gesturi lipsite de semnificație”: „revista încurajează uneori tocmai alinierea celor mai tineri la o falsă poezie filozofică. Promovând un *nume nou*, redacția trebuie să se îngrijească efectiv ca fiecare vers să aibă sens, să nu cultive gustul unora pentru întorsături verbale pe cât de pretențioase, pe atât de inutile și confuze.”

22 februarie

● În numărul 8 din „Contemporanul” G. Călinescu vine cu o „Cronică a optimistului” la volumul (postum) de *Poezii* al lui Lucian Blaga, *Mirabila sămânță*, din care citează abundant (de exemplu, din *Fântânile*: „Zodii sunt și jos sub țară,/ fă-le numai să răsară/ sapă numai, sapă, sapă/ până dai de stele-n apă”). „Lucian Blaga nu era un poet polemist dar s-a apropiat de viziunea noastră prin patriotism, în aceste elogii ale puterii seminale a vieții poetul găsește un mijloc de a introduce *mirabila sămânță* și în orașul cu blocuri”. Lirica erotică blagiană îi apare într-o nouă lumină, „sub conspect cosmic, grandioasă și profundă, cu [...] schimbări de minerale din univers și osmoză de ordin molecular în trupurile perechi”. Poezia senectuții și a presentimentului morții e de un robust optimism (ca în memorabilul *Izvorul*). Dar capodopera acestei serii o constituie *Catrenele fetei frumoase*: „o fată frumoasă e/ o fereastră deschisă spre paradis/ mai verosimil decât Adevărul/ e câteodată un vis...”. □ N. Manolescu recenzează volumele lui Eugen Teodoru, *Croitor pentru săraci*, și Ion Băieșu, *Noaptea cu dragoste*, în articolul *Între romantism și sentimentalism*. Volumul lui Băieșu îi apare cumva ca ratat, schițele sale căzând din romantismul stenic într-un degradat sentimentalism, pierzându-și vibrația lirică. Deși are îndemânare compozițională, autorul „ratează majoritatea compunerilor prin in experiență și dificultatea cea mai mare – evitarea clișeelelor/ rezolvărilor sentimentaliste. Ni se sugerează mereu o confruntare dureroasă între puritatea sufletească și reminiscențe ale mentalității mic-burgeze care trivializează tot ce atinge.” □ Al. Piru se referă la edițiile critice integrale și la tratatele care ar fi necesare în *primă urgență*: Cantemir, Școala Ardeleană, pentru *Tratatul de Istoria Literaturii Române*, *Tratatul de Istorie a Limbii Române*, *Tratatul de Istorie a Culturii Române*. Alte ediții critice strict necesare și urgente ar fi: Grigore Alexandrescu, Anton Pann (din cei doi autori au apărut doar vol. I), Alecsandri, *Corespondența* lui Ion Ghica, Kogălniceanu, apoi din Eminescu se preconiza la 1963 volumul 6 al lui Perpessicius, *Literatura populară* – care încheie opera poetică, după care

mai rămâneau de analizat proză, teatru, publicistică, corespondențe; la fel Slavici, tipărit ca și Alecsandri tot selectiv, cu scop didactic sau doar de popularizare dar *necritic*, și Macedonski.

23 februarie

● „Scânteia” publică proza lui Nicuță Tănase, *Aparatul de umplut biscuiți*, precum și cronica realizată de Marin Sorescu volumului *Noaptea luminată* de Demostene Botez, o carte de proză în care „își găsesc ecou (...) importante transformări revoluționare petrecute în țară după eliberare: reforma agrară, naționalizarea, colectivizarea. Autorul caută să descifreze consecințele multiple și rodnice pe care aceste evenimente le-au avut în viața și conștiința oamenilor.”

26 februarie

● În „Scânteia tineretului”, Ilie Purcaru publică articolul *Stimularea pasiunii tinerilor pentru literatură*, „Însemnări de la o adunare generală a organizației de bază a U.T.M. a serviciului ethnic a uzinelor Electronica”. Articolul furnizează date despre preferințele de lectură ale tinerilor (constatându-se orientarea spre cartea tehnică și mai puțin către beletristică) și înregistrează propunerile utemiștilor, între care revitalizarea concursului „Iubiți cartea”, informări despre „ce e nou în librării”, organizarea de dezbateri de carte cum ar fi romanul *Risipitorii* de Marin Preda etc.

28 februarie

● În „Gazeta literară”, nr. 9, apar semnăturile lui Tudor Vianu și Tudor Arghezi, primul cu observații despre limbă și stil (*Fagure de miere*), cel de-al doilea cu Tableta-i (versificată), ușor întoarsă biografic spre propriul sfârșit, simțit a fi aproape: „Fă-ți datoria până-n capăt, bine./ Sunt datorii și țelul și povara,/ Fie că mângâi omul, fie că-i aperi țara./ Și așteaptă ceasul tău. Că vine! [...]// Ai luat de jos poveri. Ți se cuvine./ Și te mai cere una. Nu-i nimic. E grea./ Ți-e cărca plină, ia-o și pe ea/ Și așteaptă-ți și sfârșitul cu fruntea sus. Că vine!” (*Inscripție de bărbat*). □ Cronică literară supune analizei volumului lui D. R. Popescu, *Umbrela de soare*. Autorul cronicii, Ov. S. Crohmălniceanu, consideră că „nu strică să i se amintească totuși autorului din când în când de cerințele verosimilității, pentru că, nerespectate, ele pot avea efecte regretabile chiar în lucrări interesante, reducându-le considerabil forța.” □ De *Editarea clasicilor* se ocupă Teodor Vărgolici, cu o trecere în revistă a scriitorilor din alte epoci, însoțită de constatarea că „în afară de edițiile restrânse din colecția *Biblioteca pentru toți*, nu avem ediții cuprinzătoare, temeinice din opera lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, B. P. Hașdeu, Ion Heliade Rădulescu, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Al. Vlahuță, Dimitrie Anghel, Octavian Goga, I. A. Bassarabescu și alții [...] Sarcinile de

viitor în munca de editare a clasicilor sunt, desigur, dificile, și, de aceea, trebuie să le îndeplinim cu elan și seriozitate științifică, pentru a pune din ce în ce mai mult la îndemâna maselor populare tezaurul literaturii noastre clasice.”

● În „Tribuna”, nr. 9, Dumitru Mircea declară: „Uriașul proces novator al plenarei din 3-5 martie 1949 s-a încheiat în primăvara anului trecut, când socialismul a biruit definitiv, la orașe și la sate, prin colectivizarea agriculturii. Mii de eroi ai muncii de lămurire și de conducere s-au afirmat în acest răstimp, în proporție de masă, fiecare înțelegând că politica partidului slujește propriului lor interes, că lupta partidului pentru o viață mai bună e lupta lor, că socialismul e opera întregului popor”. □ Constantin Cubleșan semnează, cronica „recentului volum de proză al lui Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*”. După ce descoperă că „socialismul apare ca un fundal pe care se proiectează confruntările de ordin moral și care își găsesc explicația lor cauzală”, Constantin Cubleșan mai arată că „numai în această situație de planuri, Fănuș Neagu se lasă foarte adesea antrenat de efectele unor *prim-planuri* senzaționale, creând unele scene cu rezolvări teribiliste, în care romantismul, împins la limite extreme, ajunge până la desuetudine, iar materialul de viață eterogenizat aproape total, iese din coordonatele precise ale prezentului socialist, care apare, astfel, aluziv și neconcludent”. La fel de inclement este recenzentul și cu unele aspecte de final ale nuvelei care dă titlul volumului: „Marșul acesta în căutarea apei este de-a dreptul fantastic. Finalul povestirii, însă, este discutabil. Oamenii dispar rând pe rând și numai singur Șusteru își urmează drumul. Oare nu poate fi vorba aici de o interpretare falsă? Oamenii nu-l urmează, Șusteru rămânând un singuratic, un rupt de colectiv, urmând o idee pe care lumea o respinge până la urmă, astfel încât această luptă pentru viață capătă la Fănuș Neagu sensuri pe care le-am dori prezente în proza sa”. □ Pagina 5 este consacrată tinerilor poeți, printre semnatori numărându-se Gheorghe Pituț, Vasile Petre Fati, Ion Itu, Platon Pardău, Marta Cuibuș și Matei Gavril. Un alt grupaj liric (Bazil Gruia, Vasile Nicolescu, Horia Zilieru) întâlnim la pag. 7. □ Despre *Pătrundere și obiectivitate* în critica literară scrie Ion Rahoveanu în pagina 8 („Carnetul Scriitorului”): „Criticii literari, ca să întreprindă studiul științific al unei opere, e necesar să își fundamenteze expunerile pe principiile esteticii marxist-leniniste, singura în măsură să asigure justetea aprecierilor”. După ce îi amintește pe Ov. S. Crohmălniceanu, D. Costea („Iașul literar”), Ioan Oarcăsu și Radu Enescu („Tribuna”), pe mai tinerii Matei Călinescu, I. D. Bălan, Marin Sorescu, Mircea Tomuș, pe câțiva poeți precum Nina Cassian, M. Beniuc, Al. Philippide, Mihaela Dragomir, revine la Eugen Simion, căruia îi reproșează: „Tinerii sunt acuzați de către Eugen Simion de clișee, de mimetism și că ar descinde toți din Nichita Stănescu. Faptul, firește, este nefondat.”. În concluzie, I. Rahoveanu afirmă: „Sobrietatea și prestanța criticii de poezie se cere consolidată – și cred că pentru atingerea acestui obiectiv concurează, alături de alți factori, sporirea aceluia spirit de pătrundere în universul poetului,

sporirea obiectivității, definirea viziunilor proprii, având la bază principialitatea comunistă”. □ Radu Enescu semnează în acest număr textul *Eroi veridici sau psihologii abstracte* în care semnaleză „tendința, manifestată mai ales în ultima vreme, de către prozatorii noștri de a oferi romane care să cuprindă medii sociale cât mai diverse, care să înfățișeze concret lupta dintre vechi și nou în conștiința oamenilor, printr-o reconstituire psihologică cât mai adâncă, nuanțată și complexă este meritorie. Urmărirea, însă, a celor două obiective mai sus menționate comportă, uneori printr-o inadecvată înțelegere, riscuri”. Aceste riscuri sunt semnalate la Teodor Mazilu în romanul *Aceste zile și aceste nopți*, primit cu elogii de Ov. S. Crohmălniceanu și cu tot la fel de pregnante rețineri: „În mod regretabil, anumite pasaje amintesc ca modalitate și factură etică de așa-zisul roman *de idei*, trăirist, dintre cele două războaie, imitație servilă după A. Gide și Aldous Huxley [...] Antirealismul în literatură nu se manifestă doar fâțiș, prin reprezentarea idealizantă a mediilor viciate, prin exaltarea aspectelor negative. Antirealismul se poate strecura și travestit printr-o accentuare, persistentă până la obsesie, a viciului, a elementului înapoiat. Procedul e împrumutat din recuzita naturalistă și constă în descrierea minuțioasă a atmosferei sordide, a sexualității. Romanul lui T. Mazilu e uneori tribut ar acestei tendințe. [...] Se pare că la Teodor Mazilu viața omenească se reduce la munca în producție (cam estompată în roman) și eros (mai vizibil). Tendința de a vedea lupta dintre vechi și nou, exclusiv pe planul iubirii între sexe, este unilaterală. Cel puțin în discuțiile total livrești dintre inginerul Cazacu și colegul său Beldiman, gloriile autentice sau gloriiolele culturii umane se plimbă pe bandă rulantă în fața cititorului intimidat. Rând pe rând, Bach, Wagner, El Greco, Renoir, Stendhal, Baudelaire, Mallarmé, Proust și Gide, cu frecvență sporită Malraux și Thomas Mann (unde este Brecht?) apar și dispar într-un vârtej amețitor de nume copiate din fișierul Bibliotecii Academiei [...] Credem că printr-o cunoaștere mai organică și multilaterală a oamenilor vii, concreți, autorul va putea elimina psihologul abstract și livrească situându-se ferm pe terenul sigur și fertil al autenticei creații realist-socialiste”.

[FEBRUARIE]

● În „Scrișul bănățean”, semnează versuri Ion Bănuță, Al. Jebeleanu, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru, Damian Ureche, Dimitrie Rachici și Șerban Foarță. Autorii se grupează tematic în siajul editorialului, consacrat aniversării a trei decenii de la înăbușirea în sânge a Grevei muncitorilor ceferiști de la Atelierele Grivița. □ Un text cu trimitere la „acel” Februarie 33 semnează Alexandra Indrieș (*Clasicism contemporan*), în timp ce Laurențiu Cernetș, oferă, pe același tipar, proza scurtă *Trei pe un vagonet*. □ De același eveniment se ocupă și Șerban Foarță, care sistematizează întreaga literatură (națională) a subiectului în subcapitole precum: *Arte poetice revoluționare, Instantanee semnificative, Pamflet politic, Mărturii, Imn, baladă, oratoriu*, cu exemplifi-

cărilor aferente. În încheiere, Șerban Foarță declară: „Iată numai câteva note comune poemelor studiate, fără a mai stăruia asupra patosului incandescent, asupra idealurilor superioare de viață și artă revoluționară, recunoștinței adânci față de eroicele lupte din 1933 și de călăuzitorul lor”.

● „Secolul 20” III, nr. 2, conține un editorial semnat de redacție, cu titlul *Vocile solidarității* și are în centrul atenției momentul „Februarie 1933, [când] muncitorimea românească s-a afirmat cu o forță impresionantă, înscriind un moment memorabil în existența poporului nostru [...] pentru că România se afla mai ales la remorca imperialismului francez, evenimentele de la București îi îndemneau pe muncitorii din Franța să lupte vigilent contra propriei lor clase dominante. «Revoluția – scria Gabriel Perry în acele zile – se face auzită pe teritoriul unei țări căreia Franța îi echipează armata și poliția, căreia îi conduce politica antisovietică. Nici un proletar francez nu se poate sustrage de la datoria sa de solidaritate activă cu frații săi din România»” □ Sunt reproduse versuri de Giuseppe Ungaretti (în tălmăcirea lui Miron Radu Paraschivescu) și Carl Sandburg, tradus de A. E. Baconsky. Despre cei doi poeți scriu mici profiluri Al. Balaci și, respectiv, A. E. Baconsky. Alte versuri aparțin lui Bertolt Brecht: *Un muncitor întreabă cartea* (în românește de Petre Stoica) și Alain Bosquet *La vocativ* (Veronica Porumbacu).

● Aproape jumătate (circa o sută de pagini) din numărul 2 al revistei „Viața românească” cuprinde texte aflate sub genericul *Aniversarea eroicelor lupte din februarie 1933* (împlinirea a trei decenii de la grevele ceferiștilor și petroliștilor). Editorialul dedicat evenimentului este semnat de Aurel Baranga (*Treizeci de ani*). □ Creația „la temă” este semnată de Mihai Beniuc (*Luna lui Făurar*), Alfred Margul-Sperber (*Grivița*), Veronica Porumbacu (*Pe pod zăbovesc*), Ion Bănuță (*Cântecul ciocanului și Sirena*), Emil Giurgiuca (*Sirena lui Roaită*), Florin Mugur (*Feroviarilor*), Ștefan Augustin Doinaș (*Calea Griviței 1933*); Ioan Grigorescu publică în această secvență nuvela *Singur*, F. Brunea-Fox *Cei 7000 de la Grivița (mărturia unui reporter)*, iar Teodor Vârgolici articolul *Atitudinea scriitorilor față de luptele muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933*. □ Mihail Ralea și Savin Bratu semnează împreună articolul *Rural și urban în literatura română*, scurt istoric, cu argumente de ordin sociologic dar și din teoria marxistă, al celor două teme în prima jumătate a secolului douăzeci □ O analiză critică a colecției „Biblioteca școlarului” face Sanda Radian în articolul *Absențe nemotivate în „Biblioteca școlarului”*, semnalând faptul că lipsesc încă texte importante ale literaturii interbelice (Camil Petrescu și Hortensia Papadat-Bengescu), care ar fi preferabil să fie publicate chiar fragmentar decât să nu ajungă la cunoștința cititorilor școlari. De asemenea acuză absența dintr-o recentă antologie de texte dramaturgice a lui Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Mihail Sebastian. □ Nicolae Tertulian semnează, în cadrul rubricii „Cronica literară” un comentariu despre romanul *Risipitorii*, de Marin Preda: „Excelența romanului în latura de analiză morală

și psihologică nu ne îngăduie însă să trecem cu ușurință peste faptul că în studiul rădăcinilor sociale ale conduitei personajelor sale investigația scriitorului ar fi trebuit să meargă mai adânc” □ Dezbaterile desfășurate la o „masă rotundă” organizată de „Viața românească” sunt publicate sub titlul *Poezia anului 1962*. Participanții la această dezbatere sunt Nina Cassian, Paul Georgescu, Ion Horea, Mihail Petroveanu, Radu Popescu și Eugen Simion.

MARTIE

1 martie

● „Luceafărul”, nr. 5, include poeme de Tiberiu Utan (*Mărțișoare*), articolul lui Ioan Grigorescu, *Carnetul unui deputat*, povestirile lui G. Bălăiță – *Un om și lucrările sale* și un *Interviu* cu Al. Rosetti, realizat de Liviu Călin, despre *Lingvistică și literatură*. Al. Rosetti vorbește despre poezii tineri de după Labiș, pornind cu Nichita Stănescu (nu fără a-i semnala unele alunecări în imagistică obscură!): „În locul grandilocvenței și al cuvintelor de prisos aș dori mai multe idei, specifice vremii. Socotesc că și actul critic de evaluare a unei opere reclamă măiestrie. Din păcate, așa cum remarca și colegul meu Iorgu Iordan în unele articole sau scurte eseuri, am întâlnit exprimări contorsionate, afirmații contradictorii.” □ Revista publică, de asemenea, un text prescurtat al referatului lui Miha Dragomir *Activitatea literară. Literatura despre viitor*, prezentat la discuțiile despre literatura S. F. originală, organizate de secția de literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor din R. P. R., pe 2 februarie 1963. □ Începând cu numărul 6 din 16 martie, publicația apare sâmbăta, tot din două în două săptămâni.

● Numărul 9 al „Contemporanului” îl promovează pe Ilie Constantin, cu două poeme: *În zori* și *Pegași*: „Sunt aruncate undeva-n țărână/ Zăbală, frâu, trap liber și rămân/ Alb până în copitele mărunte/ Ți-am desenat o stea stângace-n frunte/ Iar când gonim pe munte, pe coclaur/ Las capul dus pe coama ta de aur/ Și-ascult plecat cu trupul pe oblânc/ Vuind în tine stepele-n adânc.” □ N. Manolescu consemnează 8 nume noi apărute în 1962 pe harta poeziei noastre, cu ciclurile prin care s-au remarcat: Mihai Negulescu (*Noaptea albe ale orașului*), I. Crânguleanu (*Anotimpurile Griviței*), Ion Acsan (*Primăvară cosmică*), Adrian Munțiu (*Vârsta cunoașterii*), Darie Novăceanu (*Autobiografie*), Miron Scorobete (*Manuscris*), Corneliu Șerban (*Cuvinte pentru mâine*), G. Hagiu (*Autoportret în August*). Acesta din urmă este și cel mai laudat dintre toți de către Nicolae Manolescu, mai ales pentru poemul *Ithaca*. „Drumul spre comunism, sugerează poetul, trece prin *înaltele platforme* și prin treapta cea mai de sus a umanității, atingerea idealului apărând ca o încoronare a unei lupte uriașe”. Dincolo de harul poetic al lui Hagiu și al celorlalți, dar și manierism, abstracțiuni, facilitatea sentimentelor, viziunea idilică (rezultate ale

unor false idei despre viață), criticul caută în calitatea versului mai ales „încordarea, lupta, inerente aspirației omului contemporan spre comunism”.

2 martie

• Numărul 9 al revistei „Flacăra”, apare în cinstea alegerilor dar și a *Femeii*. Nina Cassian celebrează ziua de 8 martie prin articolul *Mâinile*, omagiu mâinilor mamei, bunicii, învățătoarei, doctorei, controloarei, țesătoarei, pianistei, dactilografei, inginerii, cercetătoarei etc.: „Literatura lumii, și poezia mai ales, cunoaște nenumărate omagii închinat mâinilor, aceste vibrante și expresive unelte prin care omul comunică lumii forța lui, capacitatea lui creatoare și setea lui de dragoste. Flori pe lujere înalte, de culoarea lunii, sau magnete mari, cenușii, mâinile au fost cântate în înfățișările lor, mai gingașe sau mai aspre, de sute de poeți care au depus pe ele sărutul versului lor. Mă gândesc la mâinile femeii. Nu la mâinile deformate de trândăvie, ci la cele active, inspirate și generoase. Slăvesc aceste mâini, în lumina lor de azi, contribuția lor robustă și atentă la mersul înainte al țării; slăvesc frumusețea lor autentică, egală cu frumusețea mâinilor bărbătești – slăvesc strângerea tovărășească a acestor mâini, plină de încredere și iubire, care asigură pământului căldura și pacea”. □ B. Elvin discută pe marginea volumului *Magnet* de M. Banuș, care ar marca o nouă treaptă în lirica ei. „Regăsim în ultimul volum al Mariei Banuș amprenta aceleiași sensibilități pe care marile adevăruri și îndatoriri ale epocii noastre o îndeamnă să-și exprime în mod direct, sub forma soaptei, confesiunii sau a discursului, o emoție gravă și de o convingătoare sinceritate. Regăsim, ca și în restul producției ei lirice, prezența unui poet ce-și împărtășește experiența intelectuală și morală cu bucuria de a se fi eliberat, o dată cu întreaga noastră țară, dintr-o realitate a foamei, mizeriei și războiului - și de a păși, în lumina generoasă a solidarității, către socialism. În versurile ei Maria Banuș cântă *Cetățile albe ca perla/ Ieșind din paragini,/ Și crângul cu zâmbet, și mierla/ Sunându-mi în pagini*. Vorbind despre marasmul lumii de ieri și despre calvarul fascist sau despre bucuria luptei, a adevărului și a creației socialiste, sensibilitatea și gândirea se îmbină permanent în poezia autoarei”.

7 martie

• În „Gazeta literară”, pe pagina întâi, actrița Aura Buzescu semnează editorialul *Mândrie*, consacrat sărbătorii de la 8 Martie: „Să slăvim sărbătoarea pe care calendarul a înscris-o pentru noi în primele zile ale proaspetei primăveri, prin grija și dragostea partidului, ca bucuria pe care o poate da sentimentul datoriei împlinite. Datoria de a apăra pacea, cel mai de preț dar al lumii”. □ Pe aceeași pagină, M. R. Paraschivescu ridică o odă primului cosmonaut (*Omul sinteză*). □ Cronică literară prezintă considerații noi asupra volumului de *Poezii* al lui Lucian Blaga, apărut cu ceva timp în urmă. Cronicarul, Matei

Călinescu, afirmă: „Calificăm ansamblul *Poeziilor* ca o originală sinteză clasică. Mă gândesc la un clasicism tipologic, având drept urmare o artă a echilibrului dinamic, a limpezimii adânci și a tumultului dominat. În același sens vorbea Tudor Vianu, nu de mult, încercând să caracterizeze, pe una din dimensiunile ei, originalitatea culturii noastre, de un «clasicism latent». Evoluția lui Blaga ar putea ilustra și ea o asemenea părere. Rod al meditațiilor poetului asupra menirii sale în lumea actuală, mărturisind preocuparea lui de a-și asimila marile idei ale umanismului contemporan, volumul de *Poezii* marchează – în ordine artistică – un apogeu al întregii opere lirice a lui Blaga. Moartea a întrerupt prematur o dezvoltare fertilă, la capătul căreia poetul ar fi adus fără îndoială contribuția sa, directă și angajată la înfățișarea lirică a vremii noastre. Oricum, în prezența unor umbre sau estompări amintind – foarte clar – de o manieră depășită, *Poeziile* rămân o carte a cărei substanță e străbătută de sevele vivifiante ale prezentului, o mărturie a impresionantei forțe de regenerare cu care era înzestrat Lucian Blaga”. □ Despre N. Iorga și Mihail Dragomirescu, scrie Dumitru Micu (*Doi critici*), aducând, după o lungă tăcere în epocă, meritele primului în calitate de portretist al istoriei literare, iar al celui alalt ca autor al *Științei literaturii*, carte de teorie literară pe care o rezumă în termeni edificatori. □ Paul Georgescu anunță întoarcerea poetului Geo Dumitrescu „la uneltele sale firești, pe care le lăsase prea mult în păstrare. Se poate spune că păstrând ce era bun în prima sa manieră și, înlăturând fronda juvenilă ce nu-și mai avea rost, [Geo Dumitrescu] a pătruns adânc în frumusețea de fiecare zi. *Intrare în atelier* (G.L. nr.4/ 1963) anunțată ca prefață la un volum în curs de apariție, răstoarnă concepția despre artă ca joc secund, ca reflex de oglinzi, cu o vervă cuceritoare” (*Poezie și concret*). □ În același număr, Lucian Raicu salută valoarea artistică indiscutabilă a scrierilor tânărului Sorin Titel, văzând în schițe precum *Vara*, *Durere*, *Pantera neagră* „o direcție fertilă” și „preocuparea cu adevărat prielnică artei, de problematica etică și umană a vremii noastre, de zonele noi ale conștiinței omului contemporan” (*Simbol și cadru realist*).

● În „Tribuna”, Miron Scorobete combate – fără a-l numi – pe autorul textului *Meditație în poezie* (Maria Banuș, în „Gazeta Literară” din 7 februarie), despre care afirmă: „După câteva cuvinte complezente despre poezia lui Labiș, șapte autori sunt pur și simplu lăsați repetenți, în toată poezia lor, luată la un loc, negăsindu-se un rând conform cu pretențiile «meditative» ale criticului”. □ Textul lui D. Cesereanu (*Poezia patosului cetățenesc*) debutează cu observația: „Poeții realismului socialist sunt, prin definiție, poeți cetățeni. Față de poeții cetățeni ai epocilor anterioare, ei sunt beneficiarii concepției științifice, marxist-leniniste, despre lume și societate, participanți conștienți la consolidarea societății noi și, în această direcție, reprezentanți ai umanismului nou socialist. [...] Astăzi, poeții au coborât printre noi. Socialismul le-a deschis, efectiv, drumul spre viața înfloritoare, solicitându-le participarea în sensul

celui mai generos ideal cunoscut de umanitate”. Cei vizați sunt Mihai Beniuc, Maria Banuș și Eugen Jebeleanu. Textul continuă în termenii următori: „Tre-când peste evidența exemplurilor și lăsând la o parte valoarea lor exemplară, va trebui, totuși, să constatăm cu regret că activitatea din ultima vreme a unor poeți vădește o mai slabă preocupare pentru aspectul cetățenesc al creației lor”. În concluzie, D. Cesereanu afirmă: „E necesar, deci, să realizăm în poezia noastră contemporană un cântec cuprinzător în care patosul cetățenesc, bineînțeles, transfigurat artistic de către poeții noștri să reflecte cu mai multă forță poetică sentimentele cele mai adânci, cetățenești, ale construcției socialismului”.

● „Scânteia” publică două cronici de carte: Maria Arsene, *Soarele a răsărit în zori și Preludii* (recenzentul Victor Bârlădeanu remarcă leit-motivul central în structurarea imaginarului narativ, „tema trezirii conștiinței, a formării trăsăturilor înaintate ale comunismului în focul bătăliei cu aparatul de represiune al burgheziei, în îndeplinirea misiunilor încredințate de partid”), V. Nicorovici, *Romeo, Julieta și lumina* (Ion Oarcăsu consideră că „volumul recent apărut duce cu un pas înainte investigația psihologică a personajelor. Nicorovici întreprinde aici, tot mai insistent, un studiu literar al caracterelor.”)

8 martie

● „Contemporanul”, nr. 10, apare în cinstea zilei de 8 Martie. *Ziua Femeii* este salutată de A. E. Baconsky: „Mai aproape de noi a fost timpul fătarniciei burgheze care încerca să drapeze în patriotism demagogic o veche ingratitude. Femeia-mașină, femeia-păpușă, femeia-decor – iată realități ale unei epoci de care ne-am despărțit nu prea de mult. Și femeia ca supliment pa lângă zestre sau perspectivă de parvenire și femeia pensionară a sordidelor sau elegantelor case de prostituție”; „Marilor probleme, burghezia le-a preferat întotdeauna platitudinea inofensivă”. În opoziție cu trecutul „limbajul nostru curent cuprinde expresii ce sunt ale personalității: femeia-profesor universitar, femeia-mecanic de precizie, geolog sau președinte de gospodărie colectivă; aleasă în Marele Sfăt al țării, decorată cu înalte ordine sau laureată a Premiului de Stat. Și, mai presus de orice, investită cu propria ei demnitate.” □ Sunt publicate versuri de Nina Cassian, *Zestre* și Veronica Porumbacu, *Fetei mele*. Cităm din prima autoare: „Împart. Primesc. Adun/ Risipesc, semănând pământul cel bun/ Cu mâini ameteite și prevăzătoare,/ pregătesc amintiri viitoare.” □ G. Călinescu se referă la *Alexandru Philippide, poetul*: „Surpriza este de a descoperi un Philippide peisagist vast (nori, stânci, munți, păduri), cutremurat de măreția universului și sever optimist”. Este dată ca model al seninătății morții poema *De nici un fulger fruntea mea nu-i arsă*: „Cândva la Stix m-am scoborât și eu/ Dar nu cu-ndurerare, ca Orfeu,/ Când a-ncercat din neguri să ridice/ Pe luminoasa lui Euridice...”. Apropierea – crede George Călinescu – „cu noi mijloace de prezentul tangibil se poate realiza și Editura [ESPLA] face bine că odată cu tinerii încurajează și pe verificații poeți maturi,

atrăgându-i în competiția socialistă și scoțându-i din comportamentul malițios numit «*între cele două războaie*»". □ N. Manolescu comentează volumul lui A. E. Baconsky, *Imn către zorii de zi*: „Priveliștea interioară a poemelor lui e o stepă nesfârșită, colosală, germinând sub zăpadă sau legănându-se în lanuri enorme și în ierburi foșnitoare, prin care galopează lent în necunoscut herghelii, având deasupra capului funinginea albă a cocorilor”; „e o poezie de complexitate intelectuală în care materialele se dizolvă în ecouri sufletești, se purifică de asperități și ceea ce putem reconstitui finalmente nu e un peisaj: «Uită frunzele, ruginii/ apele calme, pădurea/ care pleca murmurând/ uită decorul mereu/ schimbătoarelor farmede/ Adu-ți aminte doar dansul/ aceluia octombrie, ritmul / formelor noastre-ngânând/ unduilația mării» (*Dans în Octombrie*). Volumul de maturitate de o vibrație intensă de generozitate existentă în sufletul mai tuturor compunerilor îl apropie pe poet, altădată ispitit să evadeze, de oamenii timpului său”.

- În „Veac nou”, Victor Kernbach dedică „unei simple femei sovietice” articolul *Cei ce nu pot trăi fără poezie*. În texte este vorba despre Varvara Kuetețkaia, care poartă de ani buni corespondență cu Nicolai Asaev, poet și bun prieten, de „luptă literară”, al lui Maiakovski. Concluzia: „poezia este necesară sutelor de milioane de oameni care construiesc socialismul și comunismul în lumea înaintată”, din aceeași „necesitate” rezultând, mai mult decât indirect, superioritatea omului sovietic față de ceilalți dintre semeni

- În „Scânteia tineretului”, Petru Comarnescu face câteva „Comentarii în legătură cu o expoziție de artă plastică”, într-un articol cu titlul *Arta autentică pornește totdeauna de la viață*, pornind de la o scrisoare trimisă redacției de un tânăr tehnician constructor, nemulțumit de faptul că în expoziția unui artist (Vicențiu Grigorescu) „tablourile cu flori și naturi moarte” „predominau asupra altor teme importante ale realității noastre”. Autorul articolului aderă parțial, dar hotărât la observațiile tânărului corespondent.

9 martie

- În nr. 10 din „Flacăra”, Geo Șerban este prezent cu o scurtă recenzie despre D. R. Popescu, *Umbrela de soare*, adunând nuvelele de tipul *Căruța cu mere*, *Pădurea* ori *Nabucodonosor* în care se manifestă o predilecție vădită pentru înfățișarea proceselor de *clarificare lăuntrică*. „Eroii săi se descoperă și ajung să se cunoască mai bine pe ei înșiși, pe măsură ce experiența de viață îi determină să înțeleagă zădărnicia oricăror eforturi câtă vreme rămân izolați de ceea ce se petrece în jur. D. R. Popescu creează o proză densă, în care epicul este subordonat analizei psihologice. O undă de lirism însoțește desfășurarea faptelor, acumulate fără grabă, cu o tensiune bine susținută, deseori sporită prin prezența unui umor tandru”. *Umbrela de soare* confirmă, încă o dată, calitățile prozatorului „al cărui scris ancorat în actualitate ne oferă - nu de puține ori - satisfacții artistice”.

12 martie

- Aurel Martin recenzează în „Scânteia tineretului”, în cadrul rubricii „Cronica literară”, volumul „*Umbrela de soare*” de D. R. Popescu, căruia îi face câteva reproșuri neclare, îndemnându-l să-și „privească autocritic creația și să ajungă să se autodepășească”.

- „Scânteia” publică, sub semnătura lui Silviu Iosifescu, articolul *Două manuale și câteva probleme ale istoriei literare*, în care analiza manualelor pentru clasele a - IX-a și a -X-a îi prilejuiește autorului discuții despre „numărul autorilor studiați”, „proportionarea spațiului ce li se acordă”: „Necesitățile pedagogice cer, cu dreptate, să nu se înmulțească prea mult numărul autorilor; e evident însă că nu pot fi lăsate la o parte figuri însemnate. Soluția adoptată de programă și, deci, de manuale, comportă laturi discutabile.”

14 martie

- „Gazeta literară” conține, pe prima pagină, semnăturile lui Tudor Arghezi, Perpessicius, Ion Vitner și Adrian Maniu. Acesta, din urmă, semnează editorialul *Grădini verticale și flori de stil*, plin de sugestii la adresa ambientului arhitectonic din țara noastră: „Ferestrele locuinței moderne pot să capete deschidere mai mare. Ideea de ceardacuri aparține caracteristic arhitecturii climatului nostru. Fereastra poate ține din tavan până în dușumea – și o parte din vitrina unei asemenea ferestre poate fi pusă la dispoziția vegetației, înlocuind perdelele drapate.” □ Perpessicius scrie despre „stimulentele generatoare” cărora poezia lui George Demetru Pan le datorește schimbarea la față: „Cu această somptuoasă ridicare de cortină, toate uimirile sunt cu puțință, și adevărul este că nu puține sunt poeziile și poemele ce s-ar cuveni comentate, și la care ne-ar fi plăcut să zăbovim”(Umanitas). □ Tudor Arghezi, care în precedenta colaborare semnase poezia *Inscripție de bărbat* revine cu un nou text liric intitulat *Inscripție de femeie*: „Orânduirea firii a sorocit să fie/ Copila diafană bărbatului soție./ Plăpândă libelulă, în mâna lui păroasă,/ E crudă ca lăstarul de crin și chiparoasă.” □ Ion Vitner scrie despre *Insula*, romanul lui J. Mearle, în care salută „critica inteligentă, vie și plină de vervă, a mentalității imperialiste [care] se îmbină cu drama conștiinței derutată de principiul fals pacifist al non rezistenței”. Pentru I. Vitner, *Insula* „este mai mult decât o carte. Este un monument închinat ideii de pace, așa cum este văzută pacea de către apărătorii ei din întreaga lume. *Insula* vorbește în numele unei enorme multitudini umane, pentru existența pașnică a întregii lumi”. De aceea, interpretul încheie ritos: „Traducerea ei în limba română îmi pare nu numai ca o necesitate, dar ca o datorie”. □ La cronică literară, Eugen Simion scrie despre *Noaptea cu dragoste*, volum de povestiri al lui Ion Băieșu, care „oferă suficiente probe pentru a trezi interesul față de talentul acestui autor foarte tânăr, care, descinzând din reportaj, are toate însușirile pentru a se afirma și în epica propriu-zisă”. □ Pe aceeași pagină, Eugen Barbu notează contrastele din

viața literară a momentului (*Alb/ negru*). □ D. Micu anunță reapariția volumelor de *Scrieri* din opera lui Tudor Arghezi, în termenii de triumf al prezentului asupra trecutului: „Grație revoluției culturale înfăptuite din inițiativa și sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, opera lui Arghezi cunoaște o mare răspândire, numeroase ediții își deschid astăzi larg drumuri spre inima cititorului. *Gazeta literară*, întâmpinând apariția volumelor din seria *Scrieri* (volumul al II-lea însumând *Versuri de seară*, *Cântece cu gura închisă*, *Hore*, etc., va apare [sic !] în curând, volumele III, IV și V găsindu-se într-o fază avansată de editare) selectează din cuprinsul lor o serie de poeme dintre care unele inedite – însoțindu-le de ilustrațiile autorului”. Anunțul este însoțit de o pagină din lirica argheziană. □ În continuarea preocupărilor și dezbaterilor de stil și limbă, după Tudor Vianu, Boris Cazacu expune câteva opinii despre *Stilul literaturii artistice*: „Stilul beletristic spre deosebire de celelalte stiluri ale limbii literare se caracterizează, prin urmare, nu numai printr-o polieficiență a funcției limbajului (comunicare și expresiv-estetică), dar și prin stil-artistic ca măiestrie a acestor procedee de exprimare a mesajului.” □ Despre *Arta de a tipări*, scrie A. E. Baconsky, insistând deopotrivă asupra tipurilor de paginării (mai ale la cărțile de poezie) cât și a valoroasei activități editoriale din cuprinsul țării: „Promițătoarele împliniri - îndeosebi ale Editurii pentru Literatură – reprezintă succese care ne bucură pe toți dar ne și îndreptățesc să așteptăm altele. Cartea este, nu numai prin conținutul ei, ci și prin înfățișare, un mijloc de educație estetică a sutelor de mii de cititori. Artei de a scrie nu-i poate lipsi acel indispensabil complement care este arta de a tipări”. □ G. Dimisianu face remarci pe marginea reportajului literar, considerându-l un *Seismograf al vieții*. Textul dă exemple negative (Ștefan Haralamb, Paul Anghel, altfel laudabili, spune autorul) și pozitive precum Ștefan Bănulescu și Romulus Zaharia. În concluzie, Gabriel Dimisianu este de părere că în etapa prezentă „Crește rolul agitatoric și cetățenesc al reportajului, chemat să răspundă acestor importante cerințe ale actualității.” □ La *Poșta redacției* i se răspunde lui Ioanid Romanescu („Lucruri promițătoare. Stăruieți căutând să eliminați unele ecouri directe ale lecturilor”) și lui Petru Aruștei („Sunteți pe un drum care trebuie să ajungă la un moment dat în poezie”).

● În „Tribuna”, Dumitru Ghișe exprimă câteva reflecții despre *Homo psihanaliticus și locuința sa insalubră*: „Mi se pare că nu spun decât o banalitate constatând că, pentru noi, oamenii tineri, care au respirat exclusiv aerul societății noastre socialiste, aerul acela curat, neviciat de nicio miasmă, pe care îl respiri ori de câte ori intri într-o casă nouă, proaspăt zugrăvită, multe dintre fenomenele ce se petrec în «casa veche» și insalubră a capitalismului, ne par a fi însăși forța contrastului, aproape neverosimile”. Intrând totuși în „casa veche” a capitalismului, autorul se oprește asupra bibliografiei ruse din domeniul, însoțită de un scurt dar semnificativ citat din gânditorul sovietic G. V. Osipov. Sunt luate în răspăr lucrările lui Freud și reluările teoriilor psihana-

litice din interpretările datorate lui J. Pontalis. Harry K. Wells, André Green, Serge Moscovici. Concluzia din prima parte a articolului este că „acest mimetism freudist este folosit, în realitate, de sociologii burghezi, tocmai ca armă ideologică de luptă împotriva marxismului”. □ Mircea Tomuş își propune să analizeze câteva din producțiile poetice apărute în reviste, în săptămânile precedente. Sunt remarcați Vasile Petre Fati, Ion Itu, Platon Pardău, Florin Ungur. □ Versuri semnează Al. Andrițoiu, Al. Jebeleanu, Damian Ureche, Leonida Neamțu și Anghel Dumbrăveanu.

15 martie

● În numărul 11 din „Contemporanul” George Călinescu este prezent cu versuri - *Anotimpuri: primăvară*: „La soarele-nfocat/ Azi palmele desfac/ De-o grindă neagră am stat/ Prins ca un liliac/ Câți ani inima-mi are?! Am vârsta tuturor,/ Pe-o flacăară călare/ Alerg spre viitor/ Trecutul treacă-n urmă/ c-un salt sar peste punte,/ Scânteia piatra scurmă/ când mă ridic pe munte/ Printre cărbuni în mine/ Ciocanele-și fac drum/ Din văi cresc pân-la mine/ În coșuri mari de fum/ Sunt tânăr sau bătrân?! Alerg spre viitor/ Spre stele focul mân/ Zburând din nor în nor.” □ În articolul *Doi tineri prozatori*, Nicolae Manolescu vorbește despre Augustin Buzura (*Capul Bunei Speranțe*) și Mircea Radu Iacoban (*Estudiantina*). Primul „are mijloace bune în schițarea unui moment psihologic ori în dezvoltarea unei acțiuni dar nu reușește să ducă nicio povestire de la un capăt la altul (*Plumb, Flori roșii, Licăr*). Chiar dacă nu se poate încă recunoaște pricepere scriitoricească, nu i se poate tăgădui totuși un anume spirit de observație, ochiul atent la detaliul revelator, intuiția adeseori subtilă.” Al doilea autor de schițe e privit și mai malițios, fiind ironizate inclusiv titlul volumului și prefața lui Dumitru Mircea: „e o prejudecată că, fiind chemată să canalizeze cu înțelegere volumul debutantului, critica trebuie să accepte neapărat producții de felul celor adunate sub titlul foarte îndoielnic de *Estudiantina*. Înțelegere nu înseamnă să-l lași pe autor să creadă că i-ai descoperit cine știe ce însușiri literare...”. I se reproșează lui Iacoban stilul gazetăresc, când încearcă să facă literatură, dar și lipsa de curaj în abordarea realității socialiste.

● La „Cronica dramatică” din „Scânteia tineretului”, Dinu Săraru discută *Stagiunea artiștilor amatori*, oprindu-se la spectacolul cu piesa *Omul care a văzut moartea*, de Victor Eftimiu, comedie „bine cunoscută publicului nostru, înscriindu-se în linia literaturii noastre dramatice realist-critice dintre cele două războaie mondiale”. Spectacolul a fost susținut de colectivul teatral al Casei de cultură a raionului 16 februarie.

16 martie

● Eugen Barbu publică în numărul 6 al „Luceafărului”, *Romantismul tinereții*: „Acest romantism creator, plin de vigoare, pus în slujba operei de

desăvârșire a construcției socialiste, este propriu generației tinere educate de Partid. Ce poate fi mai frumos și cu adevărat tineresc decât să lupți pentru un ideal nobil, cel mai nobil pe care l-a avut omenirea, să fii cinstit și demn, să fii mereu folositor societății?”. □ Acest număr al „Luceafărului” îi mai cuprinde pe Liviu Călin – *Autoportret în oglindă* și *Pagini albe*, Gh. Tomozei – *Somnul orașului*, ambii cu poezii. □ D. Solomon comentează volumul *Umbrela de soare* al lui Dumitru Radu Popescu, semnalând „viziunea dinamic-cinematografică și desigur poetică pe care o întâlnim în excepționalul joc de umbre din *Căruța cu mere*, unde personajele Savel și Veronica sunt urmărite ca într-un film bun prin mișcarea sugestivă a umbrelor lor. Dumitru Radu Popescu e un poet al mișcării, căreia îi descoperă sensuri simbolice, grație și finețe, cu o subtilitate de invidiat, este un liric care demn, stăpân pe soarta sa, a cedat totuși supremația epicului”. □ Din acest număr se mai pot reține: schița *Fereastră cu porumbel* de Dumitru Radu Popescu și versurile lui Nichita Stănescu, *Lauda omului*, *Ficțiunile adolescenței* („O, voi, ficțiuni/ dulce lemn de tei”) și *Se naște o idee* („Se naște o idee/ un drum mai scurt/ pe pământ / mă subțiez cu privirea atingând / arcu albastru cu stele folosind/ sunt drum, sunt un loc fluturând suitor”), cele *Două parodii* propuse de Marin Sorescu: la M. Negulescu – *De vântoasă* și la Nichita Stănescu – *Albastru viril* („M-am uitat atât de departe la ea/ Încât i-am arătat/ un omoplat/ din care tocmai ieșea o panteră/ ireversibilă”) și Ștefan Bănuțescu cu articolul politic *Să se pună capăt atrocităților din Irak!*

17 martie

● În „Scânteia”, rubrica „Note de lectură” propune două prezentări de carte. George Munteanu face cronică volumului de proze *Umbrela de soare*, al lui D. R. Popescu, în care se remarcă „capacitatea autorului de a lumina perioadele de răspântie ale dezvoltării oamenilor, de a urmări acele împrejurări de viață sub influența cărora oamenii trec prin mari prefaceri sufletești, depășind deprinderi învechite, păreri greșite despre lume, înțelegând care e drumul și rostul lor în societate.” Nuvele precum *Umbrela de soare* sau *Livada* sunt însă scrieri deficitare, fie prin „aceea că oferă premisele și concluzia transformării de ordine etic prin care a trecut eroul, dar nu învederează însăși transformarea lui, ocolind astfel un tărâm al investigației de primă importanță”, fie prin „sărăcia de substanță, care rezultă, oricum , tot din neadâncirea procesului concret al devenirii eroului spre situația lui de astăzi.” □ Cea de-a doua recenzie îi aparține lui G. Dimisianu care prezintă volumul de schițe și nuvele al lui Ion Băieșu, *Noaptea cu dragoste*, „închinat zugrăvirii unor aspecte din viața de astăzi a tineretului. Cartea ne familiarizează cu atmosfera marilor șantiere de construcții, a unor centre muncitorești. Eroii lui Băieșu își pun întrebări asupra vieții, își analizează faptele cu dorința de a-și trăi viața frumos, integru, cu simțul demnității și al răspunderii.”

20 martie

● Sub titlul *Consecințele literaturizării*, C. Stănescu publică în „Scânteia tineretului” niște „note de lector” despre volumul *Tineri sondori* de Aurel Lecca: „Lipsit de o înțelegere profundă a problemelor de viață ridicate în însuși procesul muncii, autorul a depus serioase și inutile eforturi de a literaturiza. Fapte lipsite de consistență caracterologică, descrise într-un stil de compoziție didactică sunt înfățișate cu pretenția de a alcătui un roman. Descrierile abundă în caracterizări naive, de un simplism dezarmant”.

21 martie

● În „Gazeta literară”, apar Tudor Arghezi, Valentin Lipatti, Eugen Barbu și I. Dodu Bălan. În cunoscuta sa tabletă, Tudor Arghezi semnează poezia *Creion*. □ Editorialul paginii aparține lui Eugen Barbu și se numește *Elogiul muncii*, text de întâmpinare a primăverii și colectivizării, în care evocă un subiect din propriile nuvele: „Mai târziu aveam să scriu despre un țăran care a colindat o țară întreagă, ducând în spinare, în sacul lui de campanie, un fier de plug, simbol al rățcirii pricinuite de pământ, voind oricum să dau o palmă credinței că nu se poate trăi decât cu curte în față și cu ogor personal. Din fericire, pentru noi Revoluția a trecut cu tractorul peste anarhia proprietății singulare și a făcut din toată țara un singur domeniu”. □ I. Dodu Bălan deplânge „slaba reprezentare a criticii și esteticii literare” în domeniul editorial: „Rămâne încă un sector foarte slab acoperit din punct de vedere editorial, anume acela al criticii literare și esteticii.[...] Înțelegem că la un moment dat anumiți critici și-au publicat în volum fără nici o selecție, tot ce le-a picat în grabă din vârful penitei. Speciile operative ale criticii literare folosite cu răspundere și aplicate concret, la obiect, sunt în stare să dea o imagine vie a mișcării literare, să ajute la justa ierarhizare a valorilor, să contribuie la înflorirea unei literaturi bogate în idei și de o înaltă valoare artistică”(*Editurile și critica*). □ Cronica literară, semnată de Matei Călinescu, îl are în vizor pe Dan Deșliu, cu noul său volum de versuri: „*Cercuri de copac* nu sunt scutite de inegalități pe care am încercat să le examinez. Germenii înnoirii sunt însă vitali, în ciuda timpului scurt care s-a scurs de la însămânțarea lor în evoluția poetului, confirmă că direcțiile liricii lui sunt fertile”. □ Poeziile din acest număr poartă semnătura lui M. R. Paraschivescu și a Ninei Cassian. □ Opinii critice exprimă Al. Hanță și Mihai Gafița, primul foarte amănunțit, capitol cu capitol, despre monografia *Camil Petrescu*, a lui B. Elvin: „Desigur, personalitatea foarte complexă a lui Camil Petrescu va suscita în viitor încă multe comentarii. Deocamdată monografia lui B. Elvin se înscrie ca una din încercările critice izbutite despre un scriitor extrem de original, cu o activitate multilaterală și contradictorie.” Celălalt, Mihai Gafița, expune o serie de considerații despre schiță, luând apărarea tinerilor prozatori, pe nedrept învinuiți de critici: „Ce vor spune, oare, aceiași critici, despre recentul volum al lui Ion Istrati, *La fântâna cu găleată*, alcătuit numai, sau aproape numai, din lucrări de felul celor stigmatizate de ei

la Vasile Rebreanu și Sutto Andras !” □ La poșta redacției i se răspunde („deocamdată nu”) elevului Silviu Angelescu din Răcari Dâmbovița.

● În „Tribuna”, Constantin Cubleșan, scrie despre *Anticipație și aventură*. □ Ion Lungu îi rezervă cronică literară lui Augustin Buzura, cu romanul *Capul Bunei Speranțe*: „merită, totuși, subliniată predilecția prozatorului pentru zugrăvirea dramatică a stărilor afective [...] Mai exact, în centrul atenției tânărului scriitor se află tensiunea dramatică a stărilor afective trăite de personaje și nu reconstituirea epică a situațiilor și întâmplărilor care le determină și care s-ar umple manifestându-se în felul acesta. În cele mai izbutite din lucrările lui Buzura acțiunea propriu-zisă nu reprezintă decât un pretext pentru declanșarea unor confesiuni dramatice ale eroilor principali. [...] Așa se explică accentul permanent pus de scriitor prin monologul interior (descrierea amănunțită a treptelor parcurse de personaj în evoluția sa sufletească), instrument eficient în motivarea tot mai profundă și nuanțată a dinamicii afectelor zugrăvite (*Promisiunile debutului*)”.

● „Scânteia tineretului” publică două scurte poeme semnate de Nichita Stănescu: *Ieșire în larg* și *Întâlnire* („Cozi de cometă pălmuiau tăcerea calmă/ a tobelor de gheață și polei/ și se stârneau ninsori în mine, de imagini,/ când pașii tăi veneau spre pașii mei”)

● În seria discuțiilor *Critica și poezia* din „Scânteia”, Ion Oarcăsu analizează *Responsabilitatea criticului*, pornind de la concluzia inițială a articolului din *Scânteia* - „față de amploarea fenomenului poetic actual, ca și față de exigențele sporite ale cititorilor, critica a rămas în urmă”: „Cei care au continuat discuția, în *Scânteia* sau în publicațiile literare, au confirmat această concluzie. Pledoaria poetului Al. Philippide pentru sporirea conștiinței artistice a criticului, ideea scrierii unor studii de sinteză menite să generalizeze experiența poeziei actuale, susținută cu ardoare de I. D. Bălan, sau numeroase alte intervenții (Eugen Simion, Matei Călinescu), combătând convingător falsa opoziție dintre urban și rural în literatură etc. – veneau în sprijinul aceleiași afirmații.” „Creșterea responsabilității actuale a criticului”, confirmată, în opinia lui Ion Oarcăsu, și de „prezența masivă a tinerilor publicați în colecția *Luceafărul*”, stabilește cu precizie rolul „criticului actual” care „e dator să refacă însuși procesul creației, ideea implicată în imagine, să determine cât mai exact cu putință valoarea ideologico-estetică a mesajului, să facă operă de selecție și de îndrumare practică, situând fiecare element al creației în activitatea de ansamblu a poetului analizat, raportându-o apoi la sfera de valori a întregii noastre literaturi realist-socialiste.” La rândul său, „critica e menită să răspundă cu o receptivitate nuanțată, având grijă ca nimic din ceea ce este valoros, inedit, să nu se piardă sub o etichetă arbitrară.”

22 martie

● Contemporanul consemnează Premiile Academiei R. P. R. pe 1960 – 1961 (secția de limba și literatura română): Nicolae Velea cu *Poarta* – Premiul „Ion

Creangă” și Al. Mirodan, *Celebrul 702* –Premiul „Ion Luca Caragiale”, respectiv Tiberiu Utan, *Versuri*, Premiul „George Coșbuc” și Radu Tudoran, *Dunărea revărsată* – Premiul „Ion Creangă”.

23 martie

● „Scânteia” publică proza *Darurile* a lui Corrado Alvaro, în care surprinde „un aspect din marea dramă a emigrației trăită de numeroși muncitori și țărani italieni, pe care șomajul sau lipsa de pământ îi obligă să-și părăsească patria, căminul, familiile lor pentru a-și căuta de lucru pe meleaguri străine.” În același număr sunt publicate *Premiile Academiei R. P. Române* acordate în 1960 (Secția de limbă, literatură și artă: pentru proză – Nicolae Velea, *Poarta*, pentru dramaturgie – Alexandru Mirodan, *Celebrul 702*, pentru filologie – Mioara Avram, *Evoluția subordonării circumstanțiale cu elemente conjuncționale în limba română*) și 1961 (Secția de limbă, literatură și artă: pentru proză – Radu Tudoran, *Dunărea revărsată*, pentru poezie – Tiberiu Utan, *Versuri*, pentru filologie – Andrei Avram, *Cercetări asupra sonorității în limba română*.)

28 martie

● În „Gazeta literară”, apare, sub semnătura lui Radu Boureanu, *Oraș în mers*, din care cităm: „Ziarele, revistele, imaginile de filme, ne-au familiarizat cu acest fenomen al muncii și creației urbanistice. S-a scris. Se scrie. Și dacă și eu, în acest carnet de anotimp o fac, aproape cântând, e parcă pornit din sentimentul ce te încarcă atunci când intrând în primăvară, intrând într-un codru, într-o pădure tânără, vezi cum se deșteaptă natura, cum încep să se vestească muguri, izvoarele de viață ale pădurii, cum învie și întregeste firea. Și atunci, cânti, cânti cu toată pornirea simțământului că în preajma ta e viață și drum spre departe.” □ Pe aceeași pagină, apare articolul lui M. Novicov, *Critica și modalitățile*, în care își construiește demersul pornind de la cerințele politicului (Cuvântarea lui Dej ținută la Conferința pe țară a scriitorilor din iunie 1962), arătând că, „printre alte sarcini, criticii literare îi revine și aceea de a combate «ruptura de realități, de clocotul vieții, [de] încercările sterile de cultivare a unei literaturi cu tematică minoră, destinată unui cerc îngust de preinși rafinați, [de] influențele literaturii decadente și ermetismului, refugiarea în abstracționism nebulos sau în trecutul îndepărtat, ce se manifestă uneori în poezie.” □ La cronică literară, Eugen Simion scrie despre Al. Philippide rezumând istorico-literar toate volumele apărute anterior din creația autorului. Nota dominantă este redată în termenii următori: „Poezia lui Al. Philippide ni se relevă a fi o poezie a contrastelor lucide. Animată de o vie pasiune de cunoaștere, ea înregistrează momentele pasionale ale interiorizării, ale evaziunii în vis și clipele amare ale eșecului, traduse liric în versuri de o tonalitate gravă, în simboluri de o pronunțată originalitate.” □ Versurile din

acest număr aparțin lui Demostene Botez și Ion Bănuță, iar Alecu Ivan Ghilia (*Sărutul de dimineață*) și Nicolae Velea (*După soare*) semnează textele de proză.

- În „Scân-teia”, sub titlul *Două monografii*, Zoe Dumitrescu-Bușulenga prezintă noile apariții de carte: studiul lui George Munteanu, *B. P. Hașdeu* (publicat în colecția *Mica bibliografie critică*), un prim demers în registru monografic al operei acestuia, descriind „dezvoltarea treptată a scriitorului, ramificarea preocupărilor sale deopotrivă către publicistică, literatură în toate genurile ei, istorie, filologie, lingvistică generală (poate preocuparea pentru folclor ar fi trebuit să fie mai subliniată). Autorul nu evită laturile complicate, contradictorii, ale vieții lui Hașdeu; el are o atitudine obiectivă și critică față de scriitorul studiat.”) și monografia lui B. Elvin despre *Camil Petrescu* („subliniem ca un merit al lucrării faptul că biografia și opera scriitorului sunt cercetate în strânsă legătură cu desfășurarea social-politică și mai ales cu ideologia epocii. În felul acesta sunt definite formația scriitorului român în complexul împrejurărilor istorice pe plan național și, oarecum, și european”; i se reproșează însă demersului monografic faptul că „discuția în legătură cu filozofia anilor în care începe activitatea intelectuală a lui Camil Petrescu, secțiunea făcută în evoluția literaturii și publicisticii românești între 1919-1922 sunt prea sumare.”)

- Sub un titlu mai puțin obișnuit (*Multilateralitate*), Al. Căprariu își exprimă, în „Tribuna”, convingerea că „activist politic, răspunzând de bunul mers al întregii societăți – scriitorul ia act și poziție în toate domeniile vieții. Gazetari, poeți, prozatori, dramaturgi, critici literari, uniți în aceeași muncitori pe tărâmul literaturii, scriitorii au permanenta posibilitate de a se reînnoi și de a contribui la neîntrerupta reînnoire a societății”. □ În cadrul rubricii „Cronica literară”, Ion Lungu recenzează romanul *N-a fost în zadar* de Al. Șiperco, a cărui acțiune se petrece în București între 1939 – 1942. Eroii acestei cărți sunt studenți UTC-ști iar realizarea este considerată, finalmente, o carte „violetă, în care eroismul cotidian al activității UTC-știlor apare firesc și convingător, în care încrederea în forța și înțelepciunea Partidului te înaripează la luptă. Romanul *N-a fost în zadar* constituie un bun și remarcabil început de zugrăvire artistică a trecutului de luptă al tineretului nostru revoluționar”. □ La rubrica intitulată „Carnetul Scriitorului”, Ion Rahoveanu exprimă păreri pozitive cu privire la tinerii Leonida Neamțu, Nicolae Stoian, Miron Scorobete, Grigore Hagiu, Anghel Dumbrăveanu, Horia Zilieru, Ion Crânguleanu, Ion Gheorghe, Gheorghe Tomozei, Constanța Buzea, Florin Mugur – semnatari ai unor cărți apărute în colecția *Luceafărul*. Aprecierea nu este însă fără rezerve: „supără, totuși, unele fluctuații ale criticii, aprecierile arbitrare, uneori chiar contrariante. Rămâi, într-adevăr, contrariat, când te-ai convins pe viu că anumite poezii sunt chiar sub nivelul publicității și un critic, de obicei tânăr, le elogiază”. Alte constatări ale lui I. Rahoveanu sunt la fel de tranșante: „se practică uneori

o poezie diafană, dulceagă, prețioasă, în care totul pare o alunecare ușor meditativă, pe deasupra lucrurilor, poetul nepermițându-și să se ancoreze pe vreun pământ. Asistăm la desfășurarea unui parnasianism supraterestru în care văzduhul își recapătă întreaga recuzită de curcubee, vânturi, stele, sori, păsări” (vizați sunt Ion Alexandru și Adrian Dohotaru – n. n.).

● Aurel Martin publică în „Scânteia tineretului”, sub titlul *Semnificațiile unui erou literar*, o „Convorbire cu un participant la concursul „Iubiți cartea” despre romanul *Statuile nu râd niciodată*, de Francisc Munteanu. Convorbirea, probabil inventată, este un pretext pentru elogiarea romanului respectiv, căruia „tânărul interlocutor”, fascinate de „demascarea rolului reacționar diversionist jucat în mișcarea muncitorească de către social-democrații de dreapta”, îi găsește doar puține și nesemnificative cusururi.

29 martie

● În numărul 13 al „Contemporanului”, la „Cronica optimistului” dedicată lui Paul Zarifopol, G. Călinescu, , afirmă că Vechiul și Noul comunică între ele pe linia ascendentă a Umanismului. „Opoziția însăși între *vechi* și *nou* apare într-o lumină falsă. Când repudiem în artă vechiul nu insistăm asupra factorului cronologic ca atare, ci a lipsei unei prefigurări a viitorului. Reconsiderabilă și orice operă cu orizontul deschis, calitate a operelor capital. Fără un criteriu de substanță, noul devine recentul, ultima carte din librărie, față de cea de ieri apare ca un cadavru Și fiindcă nota inerentă a *vechiului*, după această concepție, constă în monotonie, a mărturisi *sincer* ineptia clasicilor și a căuta o petrecere în lectura unui roman polițist sunt consecințe teoretic motivate. Repulsia maximă a lui Paul Zarifopol - un intelectual care merită o cercetare atentă și respectuoasă - era de «*plictiseală*» (identic cu ceea ce nu amuză și nu excită) și prin asta, fără să-și dea seama, se revela «*burghez*».” □ Nina Cassian publică în acest număr *Tânguirea lui Adrian Leverkühn*: „Nicăcând n-a fost să sufăr asemenea eroare/ nicicăcând atâta geamăt haotic, inuman/ spirală întreruptă și înfricoșătoare/ - un Adrian străin de Adrian /... Pluteam ca o idee spre secolul meu clar/ eu, cel scăpat cu viață din marele dezastru/ care l-a mutilat pe Adrian”. □ N. Manolescu discută despre *Aceste zile și aceste nopți* de Teodor Mazilu, roman al unui moralist satiric. „Este neîndoios, prin siguranța mijloacelor, prin dispariția unor naivități juvenile, o scriere mai matură decât *Bariera*, oferind cititorului excelente pagini de satiră și cel puțin câteva tipuri remarcabile. Dar ratând ideea fundamentală și lipsit de echilibru intern, romanul mi se pare a nu atinge, în ansamblu, valoarea *Barierei*.”

● „Flacăra”, nr. 13, cuprinde o recenzie a lui H. Zalis despre D. Botez, *Noaptea luminată*. Poetul - aici prozator - „face trecerea dinspre trecutul blamabil către prezentul luminos prin câteva crâmpie de viață autentică, precum nuvela care dă titlul volumului, ce constituie în sine, prin mesajul clar și comunicarea convingătoare, o culegere de proză valoroasă, relevând totodată prospețimea

creației unui scriitor mereu atent la frământările epocii sale. Regăsim în povestirile recente sale cărți cunoscute-i sensibilitate în zugrăvirea caracterelor, în evocarea unei atmosfere psihologice încordate sau în descrierea peisajului. Iar mai presus, stăruința lăudabilă în descifrarea prezenței noului oriunde se manifestă el, fie explicit, fie ascuns în miezul lucrurilor.”

- „Scânteia” publică, sub titlul *La Capetown e liniște...*, un fragment din volumul *Și domnul a creat Apartheidul*, al scriitorului elvețian Jean Willen, în care prezintă „fărădelegile pe care le îndură populația băștinașă, ca și lupta africanilor împotriva discriminării rasiale. Fragmentul (...) zugrăvește o acțiune împotriva legii pașapoartelor.”

31 martie

- Cu prilejul reeditării lui Arghezi, Al. Dima discută în „Flacăra Iașului” despre „cel mai de seamă eveniment editorial al lui 1963”. 5 volume de scrieri care „vor dezlănțui o răscolitoare înviorare spirituală și un mare prilej de meditație asupra sensului popular și universal al operei sale. Căci e, pentru toată lumea, evident că maestrul este azi făurarul cel mai de seamă al poeziei noastre, și totodată cel dintâi sol contemporan al versului românesc în lume”. Criticul vorbește despre popularitatea lui Arghezi și faptul că „s-a căutat îndelung și necurmat pe sine însuși, ca orice om al vremii noastre, și în această dramatică zbatere oricine se poate recunoaște”. Marele optimism al scriitorului „s-a înălțat ca o coloană de lumină descătușată de opreliști și poetul a cântat în sfârșit, tare, limpede și liber, ca dintr-o trâmbiță de aur sclipind în soare”.

[MARTIE]

- „Scrișul bănățean” găzduiește mai multe condeie bucureștene: Șt. Aug. Doinaș, Mioara Cremene, Eusebiu Camilar, Cezar Baltag, Ion Crânguleanu, cărora li se alătură Florin Mihai Petrescu și Anghel Dumbrăveanu. Ecourile momentului Grivița '33 se prelungesc și în acest număr prin articolul *Câteva meditații asupra eroismului ceferiștilor căzuți în februarie 33*, de Ștefan Aug. Doinaș. □ La cronică literară, Nicolae Ciobanu glosează pe marginea poeziei momentului (*În căutarea propriului profil poetic*) care acaparase interesul câtorva dintre tinerii critici.

- În „Secolul 20” III, nr. 3, apar patru grupaje (profiluri *despre* și texte) ale unor mari scriitori americani. Alexandra Sidorovici îl prezintă pe John Steinbeck, în același număr fiind reprodușă, concomitent, prima parte a romanului *Iarna nemulțumirii*[*vrajbei*] *noastre*, în traducerea Taniei Malița și a lui Mișu Dragomir. La fel, Aurel Rău semnează articolul *Concepțiile estetice ale lui Antonio Machado* și câteva poeme strânse sub titlul *Amintiri*.

- La rubrica „Miscellanea”, revista „Viața românească” prezintă *Premiile Uniunii Scriitorilor pe 1962*: „La capitolul poezie au fost premiați Ion Horea pentru creația originală și Emil Giurgiuca pentru aceea de traducător”. Primul

pentru volumele *Coloană în amiază* și *Flori de pădăie*, celălalt pentru traducerea volumului de versuri al lui Meliusz Ioszeif *Cât cuprind cu ochii*. Premiile Uniunii Scriitorilor încununează, de asemenea, activitatea a doi prozatori: Petru Vintilă și Vasile Rebreanu. [...] Cele două volume de reportaje *Șoseaua milionarilor* și *Dobrogea în marș* apărute în 1962, pentru care a fost premiat, atestă calitățile de necontestat ale reporterului cu experiență. Petru Vintilă are, evident, vocația descrierii [...]. Vasile Rebreanu s-a impus în 1962 ca un prozator înzestrat, care într-un timp relativ scurt a stârnit interesul criticii literare. Romanul *Casa* și apoi volumul de schițe *Dimineață de toamnă* au probat din plin capacitatea tânărului prozator de a proba – prin simboluri anume – o atmosferă specifică și de a construi eroi în care se exprimă psihologia țărănească în curs de transformare”; „A fost distins pentru realele sale calități și volumul istoricului literar Kakassy Endre *Viața și poezia lui Eminescu*”; „Dintre lucrările dramatice apărute anul trecut, a fost premiată piesa lui Gh. Vlad *Îndrăzneala* [...] comedie populară, valorificând ingenios folclorul și umorul popular”; „La capitolul literaturii pentru copii și tineret a fost distinsă tot o piesă de teatru: apreciața lucrare dramatică a lui Al. Popovici *Băiatul din banca a doua*”. □ Secțiunea de poezie a revistei este acoperită cu versuri de Alfred Margul-Sperber, în traducerea lui Al. Philippide, Otilia Cazimir (*Călător spre stele*), Veronica Porumbacu (*Agronomie, Numai păpușa, Al 41-lea*) și Ioanid Romanescu (*Marea campanie*) □ Mihai Beniuc colaborează și la acest număr cu *Povestea lui Avram Proșap, om de rând* (fragment din romanul *Disparația unui om de rând*, care urmează să apară în anul 1963). □ Literatura străină este prezentă prin Giuseppe Ungaretti, la împlinirea a 75 de ani, cu o prezentare semnată de Miron Radu Paraschivescu și Alex. Balaci și versuri în traducerea aceluiași. □ Un articol despre *Costache Negruzzi, Montesquieu și ideologia aripei moldovenești a pașoptismului* semnează Paul Cornea.

APRILIE

4 aprilie

● „Gazeta literară” se deschide cu *Nunta* de Tudor Arghezi. O a doua „tabletă” argheziană, intitulată *Argument*, este plasată în pagina a 2-a și conține o reacție dură la adresa editurii ESPLA: „Însă, când secția de lipici cu scăzământ a unei edituri îmi propune o sugestie derizorie și-mi cere să schimb la un volum în curs de imprimare titlul *Poeme noi* cu altul, învechindu-mi-l pe cel autentic și recent, asemenea solicitări, pe furiș agresive, de abdicare prin ieftinire și rabat de talcioc, mă stupefiază.” □ Pe aceeași pagină apar reportajele lui Paul Anghel, *A ști să ari în cunoștințe* și Tita Chiper, *Pământ*. □ Despre limbajul dramatic și stilul limbii se exprimă și Horia Lovinescu, care semnează tot aici articolul *Teatru și stil*: „S-ar părea deci că stilul se reduce în dramaturgia modernă la corectitudinea, precizia, pregnanța și eventual la o

anumită poezie a limbii. Ceea ce nu e deloc puțin ținând seama de neglijența, graba și lipsa de accent personal care dezonoarează atâtea dintre replicile noastre”. Spre final, autorul revine la realismul socialist: „Și totuși...lucrurile apar altfel dacă le raportăm la Dramaturgia socialistă. Bineînțeles cultul frenetic al formei, aspirația spre universul de sine stătător al perfecțiunii, canoanele formale, adică tot ceea ce a fost măcinat iremediabil de spiritul epocii noastre, nu mai funcționează în cazul de față. Dar noțiunea de frumos – renegată de dramaturgii occidentali –, un frumos de o natură cu totul nouă, hrănit cu valorile umanismului socialist, subzistă ca țel suprem al artei noastre [...]. Aceste date, precum și disciplina severă consecvente pe care o impune metoda realismului socialist artistului mi se pare a constitui premisele elaborării unui stil al teatrului revoluționar și care va deveni probabil în fața istoriei, stilul teatrului epocii noastre.” □ Ov. S. Crohmălniceanu semnează o cronică literară la A. E. Baconsky, *Imn către zorii de zi*, iar versurile din acest număr sunt semnate de Nichita Stănescu, Toma George Maiorescu, Cezar Baltag. □ În *Umanismul cronicarilor*, Al. Piru amintește contribuțiile istoriei noastre literare la fenomenul umanist, într-o renaștere românească târzie prin: Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Milescu, Șerban Cantacuzino și Dimitrie Cantemir.

● „Tribuna” conține cronică literară cu titlul *Drumul spre limpezire și simplitate*, sub care este recenzat volumul lui A. E. Baconsky *Imn către zorii de zi* (E.P.L.) din care extragem: „A. E. Baconsky a făcut cu noul său volum de versuri un pas însemnat în direcția apropierii hotărâte de umanismul socialist, de înțelegerea profundă și organică a prefacerilor revoluționare din țara noastră. Există, fără îndoială, în volumul *Imn către zorii de zi* multe și alte valoroase luminișuri poetice, care ne îndeamnă să privim cu încredere eforturile autorului de a stabili o unitate tot mai deplină între gândurile și sentimentele sale și mersul înainte al societății noi, socialiste. Electrificarea, încheierea colectivizării, munca pașnică pe ogoarele înfrățite și adâncurile subterane, nașterea noilor orașe, lupta pentru pace, frumusețea și plinătatea dragostei omului liber, dinamica bogată în semnificații a peisajului natural și uman, învingerea perisabilității prin muncă demiurgică – îi prilejuiesc lui A. E. Baconsky versuri de o tulburătoare forță lirică, din care reies cu pregnanță posibilitățile deosebite ale poetului, ca și efectul binefăcător al clarificării sale tot mai evidente pe tărâm ideologico-artistic”. □ Lidia Bote publică în serial studiul *Estetica simbolismului*.

● În „Scânteia tineretului”, Aurel Martin relatează *O discuție între cititori și scriitori*, organizată de comitetul U.T.M. al Facultății de metalurgie a Institutului politehnic din București, unde scriitorul invitat în fața a peste 200 de „viitori ingineri metalurgiști” a fost Marin Preda. Tema discuției a fost romanul *Risipitorii*. Un reproș adus scriitorului a fost acela că nu „toate personajele sunt la fel de memorabile cum sunt Constanța și Sârbu”.

5 aprilie

• În „Contemporanul”, în articolul *Laurii lui Akademos*, Victor Eftimiu face o trecere în revistă a celor dispăruți din „secția a IX-a” (limbă, literatură și artă) a Academiei R. P. R. – Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Camil Petrescu și Cezar Petrescu, Alexandru Toma, Emil Isac, pictorii Steriadi, Iser și Ressu, salutându-i pe noii veniți: membrii titulari – Ioan Jalea și Alexandru Philippide și pe corespondenții Demostene Botez (n.b.: „la recente alegeri s-a ținut seama de principiul stagiului regulamentar pe care-l vor face membrii titulari de mâine, trecând prin faza de corespondență”), Corneliu Baba, Ciucurencu, George Georgescu, Paul Constantinescu (pe lângă cei deja existenți 3 muzicieni din secție: Mihail Jora, Sabin Drăgoi, Matei Socor). „Regimul puterii populare a acordat post mortem titlul de membru de onoare lui Mihail Eminescu, I. L. Caragiale, Al. Vlahuță, Dobrogeanu Gherea și altor mari personalități, neluate-n seamă de Academie din trecut. Noile alegeri confirmă că în știință, în artă, literatură, s-a acordat fiecăruia răsplata cuvenită, încununându-se cu laurii din grădina lui Akademos frunțile care au gândit și au creat în slujba patriei, întru gloria ei”. □ Geo Dumitrescu reapare în presa literară cu *Aceste semne fugare*: „Uitasem demult că respir, că aerul/ mă cercetează adânc/ până-n marginea inimii/ părăsindu-mă de fiecare dată/ cu nevăzute amintiri și mesaje”. □ George Ivașcu comentează *Un secol de roman românesc*, o întoarcere la *Ciocoii vechi și noi sau Ce naște din pisică șoareci mănâncă*, roman de Nicolae Filimon – apărut la București, Imprimeria Statului 1863, cu aproape 350 de pagini (textul apăruse în foileton în „Revista Română”, 1862 – 1863). Reeditat, Filimon a atins aproape 100 000 de exemplare, în cele 20 000 de exemplare ale ediției *Clasicii români* și cele peste 70 000 de exemplare ale altora, dintre care *Biblioteca Pentru Toți* în 1960 totalizează ea singură 40 000 de exempluri. „Cititorii de astăzi, atât de numeroși ai *Ciocoilor* confirmă teza lui Ralea, despre filiația tematică, așezându-l pe Filimon printre strămoșii romanului nostru realist – critic modern, descoperind aici un muzeu viu al propriei noastre istorii, în fața ei de acum un veac și mai bine. Muzeu fiindcă în anii noștri, odată, cu schimbarea structurală a orânduirii s-a operat și un decalaj istoric uriaș, care a făcut *societatea ciocoilor noi*, urmași ai celor vechi, să fie împinsă enorm în trecut, parcă în preistorie.” □ În cronica literară, N. Manolescu analizează volumul *Poarta* de Nicolae Velea (premiat de Academie): „Nicolae Velea este un analist din familia lui Marin Preda cum s-a mai spus poate cu prea multă insistență. Mediul țărănesc investigat, anumite forme ale conștiinței țaranului în perioada Revoluției Socialiste, aspecte ale metodei analitice îl înrudesesc evident pe Velea cu autorul *Desfășurării*. Dar tânărul prozator are și o personalitate proprie, conturată în acest prim volum al său și ar fi o nedreptate să o trecem cu vederea. Velea e mai întâi un subtil observator al copilăriei. [...] Narațiunile lui Velea trăiesc în planul artei chiar și atunci când au aspectul de a fixa doar momentul final al unui proces

sufletesc sau manifestarea necenzurată de nimic a unei conștiințe eliberate de constrângeri tocmai pentru că sunt străbătute de înfocarea cu care tânărul scriitor privește lumea, pentru că posedă acel lirism inefabil, niciodată absent din literatura adevărată”.

6 aprilie

- Aurel Martin publică în „Scânteia tineretului” încă o *Convorbire cu un participant la concursul „Iubiți cartea”*, sub titlul ***Un erou exemplar: Anton Filip***. Este vorba despre protagonistul romanului *Bărăgan*, de V. E. Galan care reprezintă „nu numai întruchiparea unui om identificabil în viața cotidiană, ci expresia generalizată a omului nou al epocii noastre: comunistul”.
- „Scânteia” publică schița lui Nicuță Tănase, *Dacă vine al 3-lea?*

7 aprilie

- „Flacăra Iașului” cuprinde o recenzie a lui S. Teodorovici la volumul *Umbrela de soare* de D. R. Popescu: „În general volumul se impune prin valoarea celor mai reușite nuvele și povestiri pe care le conține și care se înscriu ca pagini izbutite și demne de interes ale prozei contemporane.” Ele redau, de cele mai multe ori, „momentul hotărâtor din viața unui om, moment menit să lumineze comportarea sa ulterioară și, în general, să ilustreze concursul de împrejurări care a intervenit în orientarea cursului vieții acestuia pe un anumit făgaș”. Sunt date ca exemple pozitive *Pădurea*, *Nabucodonosor*, *Moroiul*.

11 aprilie

- Tudor Arghezi semnează în „Gazeta literară” *Cântec tăcut* (datată 7 aprilie 1963). □ Paul Georgescu este autorul textului ***Transformări de conștiințe***, în care se întreabă: „Care sunt factorii care determină evoluția eroului și în ce măsură? Cum se va produce mutația? Acești eroi învață ceva din epica romanului sau sunt impermeabili? Iată numai câteva dintre întrebările pe care le punem. Lupta dintre nou și vechi ia aspecte, uneori, complexe și merită atenție.” □ Șerban Cioculescu scrie despre ***Liviu Rebreanu, poetul Bucureștilor***, un text istorico literar reconstituit prin intermediul „secvențelor bucureștene” din opera rebreniană asupra cărora criticul revărsă parfumul unor subtile observații stilistice (a se vedea titlul articolului – *Rebreanu „poet”*), cu un citat pe măsură: „Din depărtări însă se strecoară până aici respirația tehnică a orașului înfumurat, care seamănă când cu vuietul unei ape adânci, când cu vâjăitul unui vânt de furtună, când cu mugetul trudit al unui dobitoc uriaș.” □ ***Un poet al optimismului patetic***, este titlul sub care Ion Dudu Bălan scrie despre Panait Cerna: „Firește, murind de timpuriu, Cerna nu a avut răgazul să-și afirme toate resursele personalității sale poetice, însă prin atât cât a făcut și-a cucerit un loc modest dar important în istoria liricii românești.”

● În „Tribuna”, Radu Enescu glosează pe marginea subiectului *Omul nou și valoarea eticii ca știință*. Autorul se întreabă „ce este etica marxistă?” și tot el răspunde, urmând, pas cu pas, cărțile lui I. Șișkin (*Bazele eticii marxiste*) traduse la Editura Politică și, respectiv, *Științifică* în anul 1963: „Etica marxist-leninistă este știința despre esența socială și legitățile dezvoltării morale ca o formă specială a conștiinței sociale despre legitățile progresului moral al cărui rezultat l-a constituit morala comunistă – treapta cea mai înaltă a dezvoltării morale a societății și individului – despre legitățile dezvoltării morale comuniste, despre principiile și normele ei, despre rolul ei în lupta pentru comunism”. □ Ion Lungu prezintă, la cronica literară, pe Romulus Rusan, iar 9, Lidia Bote își continuă studiul *Eстетica simbolismului*.

12 aprilie

● G. Ivașcu reia, în nr. 15 din „Contemporanul”, discuțiile în jurul machetei volumului I al tratatului de *Istoria literaturii române* elaborat sub egida Academiei, respectiv a Institutului de Istorie Literară și Folclor. „Conducătorul comitetului general de redacție al celor 5 volume, G. Călinescu, a înfățișat opiniei publice, în Contemporanul nr. 12, necesitatea, scopul, cuvântul la inaugurarea dezbaterilor și a informat asupra principalelor măsuri pentru desăvârșirea acestui prim volum. *Concluziile* la care au ajuns dezbaterile asupra anchetei sunt încurajatoare: cum afirmă George Călinescu în articolul citat, ele au înlăturat ideea ce putea fi spre paguba întregii lucrări, admitând o atenuare a părților prea tehnice, culturale și etnografice, și apăsarea asupra laturii artistice precum și asupra colaborării tuturor responsabililor de volume la o introducere, care să exprime țelurile și metodele științifice folosite.” I se reproșează *Istoriei* lipsa unui efort mai mare de coordonare și sinteză, cu grija armonizării în interpretarea ideologică și în expresia artistică a materialului, elaborat de un întreg colectiv. Tratatul de Istoria Literaturii Române „va căpăta în curând viață proprie, înscriind un succes de prestigiu al *valorificării moștenirii noastre literare*”. □ Adrian Păunescu publică în acest număr poemul *Odihnă de pescar*: „Îmi amintesc prea bine totul/ Veniră ape cu primejdii/ Le-amenițam jucând năvodul/ Deșurubând din ele peștii/ De noi mișcări mi-e mâna plină/ ca de inele și garoafe/ Crăpată-i zarea, de lumină / Pământul e-n tangaj pe lave”.

● Marin Preda începe să colaboreze la „Scânteia tineretului” ca titular al rubricii „Să discutăm despre: Tinerețe, educație, răspunderi”. Titlul acestei prime colaborări este „*Să facă ochii mari*” și trimite la o dezbatere asupra căsniciei, a premiselor ei și a responsabilității morale pe care o implică. În mare, dezbaterea pleacă de la cazul unui tânăr cuplu, pe cale să se despartă, pentru că bărbatul, pe cale de a deveni inginer, nu mai este mulțumit de diferența de nivel intelectual dintre el și tânăra lui soție. □ C. Stănescu comentează în „Scânteia tineretului” volumul „*Fișă personală*” de Niculae

Stoian, apreciind că „poetul are un fel al său de a recepta cu glas mare ideile, normele etice ale omului zilelor noastre”, reproșându-i, totuși, „patosul disimulat, fals” din unele poezii.

13 aprilie

● Numărul 8 din „Luceafărul” cuprinde poemele *Eroica* de Ion Brad („Bucuria se cucerește cu greu/ Chiar pentru clipa ce-o oprim. Dar oare/ Pentru acest timp cuprins în gândul meu/ Între prezent și veacuri viitoare”) și *În aceeași direcție* de Florența Albu. □ Eugen Barbu face o recenzie la *Fântâna soarelui* de Eugen Frunză (unde „sentimentul grandios se împletește cu o solemnitate simplă, din care se naște puternic poezia”) iar I. Dodu Bălan la *Cadențe – Versuri* de Ana Tăușan (volum liric de debut). □ Petru Vintilă, într-un interviu cu Otilia Cazimir, vorbește despre măiestria literară: „De-i vorba de un roman social, care spune lucruri grave despre soarta și viața omenirii, acolo trebuie să ne debarasăm de floricele. Ele pot rămâne în proza intimistă. Nu sunt pentru un metaforism exagerat nici în poezie. Prin înmulțirea necontrolată a metaforelor, ele își pierd valoarea și deseori fac poezia ininteligibilă. Mă socotesc un poet combatant, un poet politic și tot ce-am scris după 23 August 1944 încoace întrece și cantitativ și calitativ vechea mea activitate literară.” □ Alte versuri semnează Darie Novăceanu (*Poem despre creșterea ierbii*), Ana Blandiana (*Răspundere, Ora 5, Albnegru - minerii, Miting intim - „Fericirea-i un meeting la care sunt convocată/ Sub flamuri imense ce-n vânt se închid, se deschid/ pentru mine însemni minerii aceștia tăiați ca din piatră/ Negare a singurătății, Partid”*), Ion Gheorghe – amplul poem *Cariatida*: „O tribună albă parcă se înalță/ Când pe ploaie curge lume-ndepărtată/ Pe sub stelele de ziuă apunând/ O tribună de la care îi restituie îndrăzneala/ tinerețea-ncercată de o-n tâmplare/ Și se-adaugă noi trepte sunătoare/ căci se-aud uneltele fierarilor vuind/ ridicându-i schelele și așteptându-l”. □ La „Masa rotundă” a „Luceafărului” se discută *Despre poezia tinerilor*. Participă Rodica Iulian, N. Stoian, M. Novicov, Veronica Porumbacu, Dan Zamfirescu, Nina Cassian, S. Bratu, Ion Brad, Ion Gheorghe, Violeta Zamfirescu, Ion Dodu Bălan. Reținem opinia lui Ov. S. Crohmălniceanu (la provocarea lui Ion Gheorghe de a spune ce are mai bun și care sunt slăbiciunile poeziei lui Nichita Stănescu, „tânăr din generația mea”): „Am scris despre Nichita Stănescu și de la început mi-am spus părerea despre lucrurile bune din poezia lui, atrăgându-i atenția și asupra a ceea ce numeam «obscuritate». Nu cred că în cazul lui este o problemă mai gravă. Cred, însă, că reprezintă un fenomen, după părerea mea prezent chiar la poeți care scriu uneori destul de clar dar care trântesc deodată câte o imagine impenetrabilă – Ion Chiric, în *Entuziasmul sever*. Poezia este o problemă de expresie. Mulți poeți tineri au o expresie *obscură*, care este după mine incompatibilă cu principiile fundamentale ale liricii revoluționare... Nu vreau să folosesc termeni gravi ca ermetism, dar realitatea e că apare la mulți o

s sofisticare a expresiei după părerea mea nejustificată cu nimic!”. □ Revista informează că în Cenaclul „Nicolae Labiş” din 26 martie au citit Constanța Buzea – *Moartea caselor* și Ovidiu Genaru, iar pe 2 aprilie prozatorul Mitică Stan și poetul Ilie Constantin – *Joc de soare* („*Miorița*” sa) și *Încă un basm*.

● În numărul 15 din „*Flacăra*” Miron Dragu este prezent cu o scurtă recenzie despre *Noaptea cu dragoste* a lui Ion Băieșu, volum de debut cuprinzând schițe ca *Fuga* sau *Un suflet de om*, care descifrează, din perspectiva „eticii socialiste”, „semnificația faptelor povestite”. „O exigență superioară, un spirit al moralei înaintate se află în prim planul preocupărilor tânărului prozator...un debut cum este culegerea de proză *Noaptea cu dragoste* marchează o reușită, prin capacitatea autorului de a povesti simplu, emoționant, despre sentimentele și împlinirile oamenilor de astăzi”.

● În „*Scânteia tineretului*”, Adrian Păunescu publică *Romanță cosmică*, poezie inspirată de împlinirea a „doi ani de la zborul lui Iuri Gagarin” în cosmos. Poemul se încheie cu următoarele versuri: „Surâde-n vreme tânărul bărbat/ Chemat ca o mare către lună”.

● „*Scânteia*” publică poezii cu tematică ideologizantă de Ion Brad – *Tradiția inovatoare* și Nicolae Stoian – *Cu toate visele în zbor*.

14 aprilie

● În rubrica sa din „*Scânteia tineretului*”, „Să discutăm despre: Tinerețe, educație, răspunderi”, Marin Preda dezbată tema *Răspunderea părinților*, implicați negativ în căsnicia celor doi tineri prezentați într-un număr anterior.

□ Florin Mugur prezintă *Două cărți în colecția „Oameni de seamă”*: Cezar Bolliac, de Tudor Șoimaru, și *Dimitrie Cantemir*, de Constantin Măciucă, apreciind la primul buna documentare și „stilistica îngrijită”, iar la cel de al doilea monograf acuzând narațiunea greoaie, sobră, dar neatractivă.

16 aprilie

● „*Lucefărul*” publică *Viitorul al doilea* - un fragment din *Puterea*, roman al clasei muncitoare de după Eliberare, de Corneliu Leu, continuând și dezvoltând acțiunea nuvelei *Sângele și apa*, apărută în 1959, despre lupta proletariatului dintr-un oraș pentru instalarea unui primar comunist.

□ Octavian Paler semnează poezia *Scrisoare către un prieten* („Eram cântec închis într-o creangă/ adusă din pădurile copilăriei/ la o fereastră a acestui oraș/ Eram oră târzie de noapte/ Când apele nu pot s-adoarmă/ din pricina singurătății și a lunii/ Dar n-am mai fost singur și slab/ când am simțit lângă fruntea și visele mele/ steagul de viață și luptă al Partidului meu”). □ Versuri semnează și Ion Pop: „Am plecat demult dintre voi, țărani mei/ E atâta istorie... sori au bătut/ De la o poartă la alta/ Chiar de ani ne despart și îndelungate ținuturi / Mai am încă mușchi umezit/ Pe partea de Nord a inimii”. (*Întoarcere*) □ Ilie Purcaru îi ia un *Interviu* lui E. Jebeleanu, poetul verbului grav,

cu *rezonanță de clopot de fier*. „Măiestria? A stăpâni o temă... A fi nou... Poeții – memoria înarmată a lumii! Fuga de șablon, zborul spre ceea ce este nou mi se par condiții tot atât de necesare pentru a ajunge la măiestrie ca și antrenamentul boxerilor înaintea matchurilor. Dar dacă – și pe drept cuvânt – critica pofteste fără încetare pe scriitor să-și apropie măiestria n-ar fi cazul ca atâtia dintre tovarășii critici să caute să facă și ei la fel?: cât timp, oare, Banuș va fi în casele acestor critici tot numai «poeta-mamă pățimașă»? Cassian tot numai «poeta senzualității frântă de luciditate»? Beniuc «poetul vânos nu lipsit însă nici de filosofie», Jebeleanu «poetul solemn și mult mai grav» etc.?”.

18 aprilie

- În „Tribuna”, Al. Căprariu publică, pe toată lărgimea spațiului, amplul poem *Lenin*.

- În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu realizează cronica romanului lui Al. Simion, *La marginea orașului*, o carte care reface atmosfera vieții unui cartier muncitoresc, în anii dintre cele două războaie mondiale, propunând o viziune diferită a periferiei, așa cum consideră recenzentul, față de cea a romanelor lui Ion Călugăru, Vasile Demetrius sau George Mihail-Zamfirescu. Dacă „în multe din cărțile scrise în acea perioadă elementele lumpen-proletare sau semiproletare, ale micii burghezii sărăcite apăreau în prim plan și numai adiacent erau prezentate și figuri de muncitori”, Al. Simion „nu a făcut concesii elementelor *pitorești*”, construind eroi care, „deși trăiesc în condiții materiale vitrege, aspiră la cucerirea bunurilor culturii, își făuresc o conștiință de clasă, comentează cu pătrundere sensul evenimentelor politice și sociale, înțeleg din ce în ce mai clar evoluția istoriei.” Personajul central al narațiunii, Mircea, „crește și își împlinește personalitatea călindu-se în focul luptei împotriva exploataării”, ajutat de muncitorul Pașcanu „să vadă mai clar lucrurile”, „se îndreaptă spre partidul comunist”, formându-se ca „luptător revoluționar”. Un alt personaj, Ioniță, „muncitorul comunist”, participant la greva organizată care devine pentru Mircea „un examen hotărâtor”, îl călăuzește pe acesta „pe drumurile grele pe care merge acum. Autorul a reușit să sugereze cu sobrietate profilul acestui personaj; totuși nu i-a nuanțat trăsăturile, nu l-a realizat artistic în mod complex. Această deficiență are și alte urmări în contextul romanului. Mai ales în partea a doua a cărții, din cauză că Ioniță apare mai mult indirect, rolul hotărâtor al partidului în organizarea grevei nu este subliniat tot timpul cu aceeași pregnanță”. Verdictul critic final este însă favorabil: „*La marginea orașului* reprezintă [...] o contribuție artistică însemnată la cunoașterea vieții clasei noastre muncitoare dintre cele două războaie mondiale, a tradițiilor de luptă ale proletariatului român.”

19 aprilie

- În „Contemporanul”, nr. 16, G. Ivașcu îl celebrează pe Lenin, la 93 de ani de la naștere. □ Eugen Luca analizează nuvelistica lui D. R. Popescu, în *Tipologie*

și originalitate: „Reinventând tipul inadaptatului ca o replică, inadaptabilitatea eroilor lui D. R. Popescu din nuvele nu mai apare ca un mod de a reacționa contra alienării, ci ca o formă a ei. Original, având capacitatea de a face descoperiri interesante pe plan uman, de a continua creator o tradiție copleșitoare”, cu *Moroiul*, de exemplu, se probează strălucit că tânărul prozator este unul mat și poate inaugura o tipologie.

20 aprilie

- În numărul 16 din „Flacăra”, Lenin este omagiat la 93 de ani de la naștere, printr-un fragment biografic, din amintirile fostei secretare a „făuritorului partidului de tip nou al clasei muncitoare, învățătorul genial și conducător iubit al oamenilor muncii din întreaga lume”. Sofia Borisovna Bricikina evocă într-o scrisoare, vizând „modestia și profunda conștiinciozitate a omului Lenin”, *excepționala putere de muncă* și „exigența față de sine însuși ca și față de alții”.

- „Scânteia” publică poezia argheziană *Bună dimineața, Primăvară!* (reprodusă din *Gazeta literară* nr. 16), un fragment – *Salba de argint* – din romanul lui Ion Russe („inspirat din viața unui mare șantier, unde se ridică o rafinărie modernă de petrol. [...] Fragmentul pe care îl reproducem reflect un aspect al muncii constructorilor petroliști, în mijlocul cărora inginerul Ceafalan începe să-și desfășoare activitatea.”) și cronică dramatică a spectacolului montat de Moni Ghelester, *Vizita bătrânei doamne* de F. Dürrenmatt (recenzent Andrei Băleanu).

21 aprilie

- Se marchează și în „Flacăra Iașului”, 93 de ani de la nașterea lui Lenin, printr-un poem de Geo Bogza, *Dacă soarele*, și prin reproducerea, într-un text prescurtat (dar pe o pagină de ziar!) a cuvântării triumfaliste a lui A. Joja la Adunarea solemnă din Capitală.

- „Scânteia tineretului” publică poeziile *Aici e Lenin*, de Mihai Beniuc (din volumul *Materia și visele*) și *Lenin*, de Miron Radu Paraschivescu (preluată din „Gazeta literară”, nr. 16).

25 aprilie

- În prima pagină din „Gazeta literară”, Alexandru Oprea scrie despre *Criterii leniniste în aprecierea literaturii*, la împlinirea a 93 de ani de la nașterea lui Lenin: „La împlinirea a 93 de ani de la nașterea lui Lenin reamintirea unor teze ale sale ne ajută să consolidăm succesele dobândite până acum și să le dezvoltăm în așa fel, încât să îndeplinim sarcinile importante pe care le-a expus tov. Gh. Gheorghiu-Dej la *Conferința pe țară a scriitorilor* spunând: «literatura noastră are nevoie de o critică principială pătrunsă de spiritul de partid, receptivă față de tot ce este valoros și merită sprijinit și promovat, față

de operele care abordează temele realității noastre contemporane» critica fiind apreciată ca «o armă de luptă pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operei literare».“ Tot despre *Lenin* scrie și Miron Radu Paraschivescu dar în versuri. □ Tableta lui Tudor Arghezi se intitulează *Bună dimineața primăvară*, iar Constantin Prisnea, evocă începuturile tiparului românesc sub titlul *La izvorul scrisului*. □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre T. Mazilu, elogiind *Aceste zile și aceste nopți*, carte primită cu „rezerve“ de alți cronicari: „E greu de crezut că un autor foarte talentat, înzestrat cu multă inteligență artistică și preocupat în mod serios de problemele vieții contemporane ajunge peste noapte să ignore cerințele elementare ale scrisului și în loc de o carte dă o colecție de «inepții»“. □ Pe aceeași pagină sunt scurte prezentări alte unor noi apariții: Haralamb Zincă, *Palma lui Hercules*, D. Almaș, *Trandafirul roșu*, Augustin Buzura *Capul Bunei Speranțe*. □ Sub titlul *Cartea la care lucrez*, Al. I. Ștefănescu publică un scurt fragment din romanul *Al cincilea anotimp* intitulat *Descoperirea*, și a cărui acțiune se petrece în jurul lui 23 august: „De mult nu mai putea crede în adevărurile din cărți, se mândrea el. Dar iată că adevărul din cărțile marxiste arată viu, strălucitor, de neînvins.“ □ Paul Georgescu scrie despre *Intenție și realizare*. Reluând discuția asupra personajului literar contemporan, descriind avatarurile eroului principal din romanul *Strada Lux* de P. Sălcudeanu: „Necesitățile literaturii noastre sunt multiple și fără a susținere că toate sunt egale, că nu ar exista o ordine a importanței, mențin totuși că trebuie să ținem seamă și de intențiile artistice ale autorilor atâta timp cât ele nu contravin mersului general al prozei românești contemporane.“ □ La *Poșta redacției*, Nichita Stănescu răspunde lui Sabin Bălașa și Aurel Goci: „Deocamdată nu”.

● În seria dezbaterilor privitoare la îmbunătățirea conținutului manualelor și programelor școlare, „Scânteia” publică un scurt material *Din partea redacției* care subliniază „cerința importantă ca manualele să oglindească cele mai noi realizări ale științei și tehnicii contemporane, care trebuie să facă parte din bagajul de cunoștințe al cetățenilor societății noastre socialiste, necesitatea legării mai strânse a noțiunilor predate cu viața, cu practica operei de construire a socialismului. S-au făcut numeroase propuneri cu privire la descongestionarea programelor și manualelor de problemele depășite, învechite, la respectarea cu rigurozitate a adevărului științific, a cerințelor pedagogice și privitor la sporirea aportului manualelor educarea multilaterală a tineretului școlar.” □ Al. Philippide publică articolul cu tema *Cultivăm dragostea pentru literatura contemporană*, subliniind efortul depus de „colectivul care s-a ocupat de redactarea cărții de literatură română pentru clasa a XI-a”, în care „este expusă și explicată literatura veacului nostru, împărțită și ea în două perioade – până la eliberarea țării și după eliberare.” Manualul „reuşeşte să dea elevului nu numai imaginea luptei dintre realism și curentele retrograde, dar să înfățişeze și modul în care realismul socialist a triumfat în literatura noastră.” Totuși,

consideră Al. Philippide, „era necesar să se încerce o caracterizare succintă a contribuției originale pe care câțiva din creatori au dus-o la promovarea realismului și realismului socialist în literatura noastră. Era, de asemenea, util să se înfățișeze mai diferențiat, mai concret, principalele direcții de atac ale revistelor progresiste și democratice.” „Contradicțiile scriitorilor din perioada celor două războaie mondiale” sunt „explicate cu grijă, cu atenție” („cazul” lui Rebreanu este vizat aici), dar se recomandă „aducerea la zi” a conținuturilor în „lumina ultimelor cercetări ale istoriei noastre literare”, dezvoltarea capitolului despre poezia contemporană, acum „deficitar”, precum și evitarea caracterizării superficiale a unor scriitori ai perioadei (Demostene Botez și Ion Agârbiceanu).”

26 aprilie

● „Contemporanul”, nr. 17, se oprește asupra zilei de *1 mai*, în „Cronica optimistului”, semnată de G. Călinescu. „*Mai* a fost totdeauna simbolul reîmprospătării forței animale și vegetale, luna tinereții, a dragostei și a muncilor agreste, banal și sublim ca și drumul nostru eliptic în jurul soarelui, o lege mecanică a corpurilor celeste cu consecințele ei, și ar fi ridicol poetul care, vrând să fie original, ar evita-o. Ceea ce sărbătorim în ziua de 1 Mai nu poate fi fundamental în contradicție cu această explozie de bucurie calendaristică. Pentru muncitorul din uzine, primăvara este perpetuă acolo unde oțelul curge incandescent din furnale și strungurile se învârtesc”. □ Al. Săndulescu îl omagiază pe Panait Cerna, la 50 de ani de la dispariție: „durerea împletită cu revolta în fața societății nedrepte a timpului și iubirea, ca izvor al marilor bucurii – iată coordonatele majore ale poeziei lui Panait Cerna. Meditația, reflecția filosofică (devenind pe alocuri filosofantă), sobrietatea imaginii, antimetamorfoza (uneori alunecând în abstract), simplitatea cuvântului – iată câteva din trăsăturile ei specifice”. □ G. Ivașcu consideră că, prin volumul al doilea al *Scrierilor*, Tudor Arghezi și-a tăiat secvențe din propria operă; „Depășind romantismul de dimensiuni solemne [...] duce poezia română în miezul veacului nostru; e un fâgaș zgrunțuros, în care spiritul sângerează crunt, dar nu se dă bătut. Trăind o altă epocă decât a ilustrațiilor lui înaintași – aceea a confruntărilor definitive cu marile semne de întrebare ale Lumii – poetul, cu o forță interogativă demiurgică, pare a fi parcurs, la această dată, o îndelungată, prodigioasă experiență ideologică, în al cărei centru s-a situat neconținut, prin raportare la propria evoluție a conștiinței umane. [...] Scrierile lui Arghezi sunt un monument deja constituit: el trăiește – și trăiește intens – în conștiința contemporană (în țară și peste hotare), numai că aureola perenității adaugă, măcar săptămânal, încă și încă o fasciculă de raze la ceea ce ne luminează demult cu o forță de cristal în fațete mereu multiplicată”. □ Nina Cassian, prin *Lauda clarității*, vorbește despre concepția formativă a noii literaturi. „Arta – soră bună întru cunoaștere a științei – având totodată funcție educativ-estetică,

e, de asemenea, o activitate riguroasă, care implică o concepție despre lume și o limpezime deosebită a *lentilelor* de cercetare. Cu toate acestea, invocând dificultatea stabilirii unor repere comune, unii esteticieni burghezi au stabilit artei o existență misterioasă, illogică, sau cu o logică autonomă, plasând-o în zona obscură a subiectivismului. În formele exacerbate ale acestui punct de vedere, care are la bază frica de realitate, claritatea devine unul din dușmanii expresiei artistice. Realismul socialist respinge această poziție, fără să ignore rolul subiectivității în cercetarea operei de artă și specificitatea ei... Laud claritatea poeziei noastre, în care poetul nu se sfiește să adere deschis și pătimaș la idealul revoluționar, vorbind în numele și în auzul umanității.”

● Fănuș Neagu publică în „Scânteia tineretului” *Pentru aurul din iulie*, „Reportaj de primăvară din Bărăgan”. Stilul fănușian răzbate deasupra aridității obișnuite a acestui gen publicistic: „Zile neliniștite de aprilie, nopți cu lună seacă – toată câmpia miroase a pământ și a umezeală, seara, în licăririle palide ale asfințitului, firele de iarbă, plâpânde sulii verzi, aștern în aer o mireasmă subțire...”.

27 aprilie

● Numărul 9 al „Luceafărului” aduce un *Elogiu zilei de 1 Mai* (editorial redacțional), alături de poeme ca *Florar* de Tiberiu Utan și *Suntem leniniști* de Nicolae Stoian („Nu în Simbirsk, pe maica-Volgă doară/ Nici numai într-o primăvară ci/ Lenin născut e-n fiecare țară/ Lenin se naște-n fiecare zi/ Elanuri declanșând în mii de trepte/ Cuvântu-i și la noi, în / toate-i viu/ Și-ntr-ale țării planuri înțelepte/ Și-n acest simplu vers pe care-l scriu”). □ La rubrica „Note de cititor” reținem *Poezia autodefinirii* de Ion Neacșu (student în anul IV la facultatea de Filologie): „Ieșind din albia mare a poetului sau poezilor luați ca model, poezia unui tânăr poate să cadă ușor în infantilismul pueril al anilor de ucenicie, să fie prea declarativă sau prea absconsă... Apar astfel *împrumuturi de idei* care duc la coincidențe aparent ciudate de expresie. În acest fel poetul își ia model un alt poet din generația sa, de exemplu Nichita Stănescu, și își suprapune talentul său talentului acestuia. Începe o decupare a unor fotografii poetice pe care le lipește în volumul propriu și ajunge astfel la o poezie de *confecție*, lipsită de originalitate și de viziune poetică aparte”.

28 aprilie

● „Scânteia” publică, sub titlul *Activitatea cultural-educativă la sate*, Dezbaterele plenarei Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, continuate în numărul următor, din 29 aprilie, cu Probleme ale repertoriului teatrelor dramatice (care evidențiază „lacuna esențială a unor lucrări dramatice prezentate în ultimul timp pe scenele noastre” – „slaba realizare a figurii omului înaintat, a eroului contemporan”. Sunt vizate piesele *Proștii sub clar de lună* – T. Mazilu, *Costache și viața interioară* – P. Everac, *Șeful sectorului*

suflute – Al. Mirodan. *Cuibul de mirese* – I. Avian, *Scrisori de dragoste* – Virgil Stoenescu).

30 aprilie

- Gheorghe Tomozei semnează în „Scânteia tineretului” o *Odă tinereții*.
- „Scânteia” publică lista laureaților *Premiului de Stat al R. P. Române* din 1962. La secțiunea literatură și artă sunt premiați, printre alții, Marcel Breslașu („pentru activitatea poetică desfășurată în perioada anilor 1956-1961”) și Titus Popovici (pentru romanul *Setea*).

[APRILIE]

- „Scrișul bănățean” conține editorialul *Leninismul și funcția educativă a literaturii*, sub semnătura lui Nicolae Ciobanu: „Expresia inedită a operei literare și profunzimea ei etică, nu sunt posibile decât pomindu-se de la un conținut de viață autentic, bogat în sensuri umane revoluționare.” □ Poezia numărului valorifică tematic contribuția leninistă inclusiv prin traduceri din lirica maghiară (Majtényi Erik) și rusă. Numărul conține un fragment din *Întoarcerea din război*, romanul lui Radu Theodoru, „scriitor format în preajma revistei «Scrișul bănățean»”. □ Cronica literară este semnată de Leonard Gavrilu, care analizează volumul de versuri *Magnet* al Mariei Banuș. Cronicarul este atent să-i descifreze ideologia lirică, insistând asupra felului cum poeta „reliefează hidoșenia regimului burhez, a cărei mizerie și imoralitate alterează până și cele mai intime și simple relații omenești” Autorului îi atrage atenția „un vibrant pasaj referitor la descrierea plastică a tinerelor orașe socialiste”, dar, în încheiere, la tragerea liniei, Leonard Gavrilu constată că volumul ridică o problemă: „Maria Banuș abuzează de o imagistică plâsmuită din mijloace luate din Noul Testament, din cărțile profeților, din psalmi. În versurile ei apar ba «trâmbițele Ierihonului» ba «Nunta de la Cana Galilei», ba «Cain și Abel» ba «Sfântul Gheorghe», etc., în simboluri care nu mărturisesc nici o atitudine ateistă, într-o vreme când oamenii sunt convinși de aspectul mitic al «Sfintelor scripturi». Trebuie spus că Biblia nu poate sluji astăzi drept sursă de inspirație literară, ca pe timpul lui William Blake sau Herder, decât dacă pierdem din vedere faptul că putem, în acest fel, să derutăm pe unii cititori”. □ La rubrica „Tribuna educației”, Alexandra Indrieș tratează *Unele aspecte ale simbolului în proza contemporană* prilej de a face un excurs prin literatura universală și prin cea sovietică, cu foarte puțin consistente relatări despre tinerii scriitori Eugen Barbu, D. R. Popescu, Fănuș Neagu.
- În „Secolul 20” (III) nr. 4, Darie Novăceanu consemnează câteva *Puncte reper în literatura braziliană* (rubrica „Sinteze și Profiluri”), precedate de o miniantologie din lirica braziliană în tălmăcirea lui Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, I. Brad, Tiberiu Utan, Ion Bănuță, Darie Novăceanu. □ Alte prezențe

notabile ale aceleiași număr: schița lui Heinrich Boll, *Moartea lui Lohengrin* (în românește de I. D. Gherea) și Andrej Wajda (preluat, cu tot cu întrebarea: „Care este părerea dumneavoastră despre dramaturgia cinematografică contemporană și despre direcția în care se dezvoltă ea, în următorii ani?”) din revista sovietică „Iskustvo Kino”. □ În eseu *Tăcerea, întunericul și noroiul*, Georgeta Horodincă se delimitează de modul de viață capitalist (pe care îl va alege două luni mai târziu, când va pleca din țară) prin aserțiunile: „O puzderie de *Curente literare* și artistice dau vieții culturale din Occident aspectul unei somptuoase dar iluzorii diversități, pe care apărătorii teoretici ai capitalismului o invocă drept mărturie a unei libertăți nelimitate de exprimare. Dar această «libertate», privită mai de-a-proape ne arată cu totul altă față. De la existențialism la verism și la școala privirii, la psihologismul naturalist și la literatura de investigare a subconștientului, preopinienții cei mai înverșunați exploatează de fapt un fond ideologic comun și, în ciuda unei varietăți formale, decadentismul implică o sumbră monotonie – aceeași tristă și mincinoasă înfățișare a condiției umane, aceeași pustietate spirituală care naște plictiseala: literatura plictiselii și plictiseala de literatură”. Cei vizați sunt: Samuel Beckett cu romanul *Cum este*, Nathalie Sarraute cu *Portretul unui necunoscut*, Alain Robbe Grillet, în calitate de inițiator al «realismului» și al «școlii privirii», Boris Vian (*Furnicile*) și sud-americanul Jorge Luis Borges, «care a împărțit în 1961 cu Samuel Beckett gloria de a fi premiatul editorilor occidentali reuniți», Este amintit și Jean Genet, care a întocmit „o *Istorie a infamiei*, sinteză a ororilor realizabile de către om.” (*Jurnalul hoșului și Pompe funebre*). Indignarea autoarei se sprijină pe citate din Marx și Engels (*Manifestul Partidului Comunist*) cât și din V. I. Lenin (*Opere*, vol. 7, ESPLA, 1954). Finalul este vehement: „În orice caz, în mod disimulat sau fățiș, antiumanismul este muza inspiratoare sau, mai bine zis, eminența malefică a literaturii decadente. Omul trunchiat, omul întors la nivelul ființelor lipsite de conștiință, pustiit de gânduri, de sentimente, redus la instinctul sexual sau la tendința criminală – iată eroul ei. Dacă în asemenea caz, poate fi vorba: despre un erou, atunci lumea burgheză nu are decât eroul pe care-l merită”.

● Interesantă este, în numărul 5 al revistei „Viața românească”, secțiunea „Cărți noi”, atât prin numele autorilor cât și ale recenzenților: Lucian Blaga – *Poezii* (recenzie semnată de Vasile Nicolescu), Ion Vitner – *Prozatori contemporani*, II (Lucian Raicu), Ion Băieșu – *Noaptea cu dragoste* (Cornel Regman), Ion Acsan – *Primăvara cosmică* (G. Dimisianu) etc. □ Un grupaj de texte este dedicat împlinirii a 93 de ani de la nașterea lui V. I. Lenin, cu contribuția lui Demostene Botez (*Lenin*), Radu Boureanu (*Krusavița, Lacul frumoasei*), Eusebiu Camilar (*Drapelul lui Lenin, Trofeul*), Ion Rahoveanu (*Mâinilor*). □ La rubrica „Teorie și critică”, Horia Bratu vorbește despre *Valoarea contemporaneității (însemnări despre proză)*, sintetizând dezbaterile purtate în presa literară de scriitori și critici și sancționând faptul că

aceștia din urmă neglijează caracterul de consiliere și de îndrumare al criticii literare în relația cu tinerii prozatori. Abordând felul cum se reflectă diferitele aspecte ale contemporaneității în creația tinerilor prozatori, Horia Bratu constată că „cea mai mare lipsă pe care o putem desluși în stadiul actual al literaturii este faptul că nu avem încă o operă mare să analizeze implicațiile pe diferite planuri ale noii atitudini față de muncă cu toată profunzimea (pornind de la premiza că tocmai aici găsim sfere în care se reflectă cel mai pregnant marea problemă etică a socialismului”. □ În „Cronica literară”, Paul Georgescu, care susține rubrica în acest număr, analizează *Universul poetic al Mariei Banuș*, într-un studiu amplu de douăzeci de pagini.

MAI

1 mai

● „Scânteia” publică articole ideologic-encomiastice, *Cultură și muncă* al lui Titus Popovici și *Inima noastră bate alături de voi*, al lui Zaharia Stancu.

2 mai

● „Gazeta literară” se deschide cu un editorial liric, semnat de Mihai Beniuc, care în *O nouă cântare* vorbește despre anotimpul primăvărat și natura patriei care se contopește cu oamenii: „Și oamenii? Ei sunt pretutindeni. Tractoare, locomotive, fabrici, avioane, microscopie, baraje de beton, cronometre, sirene de uzină, mașini, unelte, instrumente, cărți și hărți, fire electrice și unde vibrante fără de fir din marile centre de difuzare, șevalete picturale, ciocane și dălți de sculptor, note muzicale – sunt toate prelungiri ale degetelor, ochilor, urechilor, mușchilor, minții și visurilor omului, reunite în marele așezământ al muncii, unde se făurește fericirea de a trăi în vatra de foc a credinței în viață, în definitivă ei victorie într-o lume scutită de jaf și de uciderea de semenii.” □ Veteranul Mihail Cruceanu, întemeietor și membru al PCR, evocă sărbătoarea muncii: „Odată cu soarele ce mângâie pământul trezit la viața de primăvară din jurul nostru, acest 1 mai 1963 sădește în sufletele a milioane și milioane de oameni încrederea într-un viitor fericit al întregii omeniri, când nu vor mai fi războaie.” □ În pagina a 2-a revista publică *Forum sau Turn de fildeș*, articol de Eugen Simion constând într-o amplă trecere în revistă a fenomenului – articolul are bibliografie și trimiteri de subsol – în care se arată că „polemica cu intelectualul «care nu aderă» cu artistul care ignoră problemele mari ale timpului său este veche și continuă.” □ Eugen Barbu oferă un fragment din romanul *Familia*, iar grupajele de versuri sunt semnate de I. Brad și Traian Coșovei (*Clasa muncitoare*). □ În *Probleme de istorie literară în literatura zilelor noastre*, Al. Dima se referă la *Conferința pe țară a scriitorilor* (Darea de seamă prezentată de Mihai Beniuc, între altele și unele probleme care au animat discuțiile)

● „Tribuna”, nr. 18, prezintă un număr festiv de 1 Mai. Sub titlul *Poezia muncii libere* sunt publicate intervenții în consonanță cu subiectul. Ion Oarcăsu, Ion Rahoveanu, Miron Scorobete, Constantin Cubleșan, Al. Căprariu și Ion Lungu practică un festivism la care se asociază și alte nume, precum: T. Arghezi, Nina Cassian, Cezar Baltag, Grigore Hagiu și chiar Eminescu (cu versuri din *Împărat și proletar*). □ Ion Lungu face un bilanț: „drumul ascendent spre comunism sau sfârșitul sumbru al exploatarei capitaliste sunt văzute din perspectiva solidarității celor care creează bunuri materiale. Există, prin urmare, în poezia noastră o tradiție a creației, care slăvește creația umană, singura în stare să prefacă societatea și natura, pentru care solidaritatea celor ce muncesc reprezintă o condiție primordială. Această moștenire progresistă o și continuă cei mai valoroși dintre reprezentanții poeziei noastre realist-socialiste, indiferent dacă este vorba de poeți militanți consacrați, cum sunt Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Maria Banuș, Nina Cassian, Ion Brad, Tiberiu Utan, Ion Horea sau Aurel Rău, și de alții mai tineri, ca Ion Rahoveanu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu, Miron Scorobete și Nichita Stănescu, idealurile vieții noi – pace și comunism – sunt condiționate de această forță de neînvins: solidaritatea celor care muncesc și creează valorile naționale și spirituale ale vieții noi [...] De aceea, primul și cel mai frumos poem al epocii noastre își are începutul și premisa în nemuritoarele cuvinte cu care începe *Manifestul Partidului Comunist*: «Proletari din toate țările, uniți-vă!»”.

3 mai

● „Contemporanul”, nr. 18, cuprinde poezia *1 Mai* de Mihai Beniuc: „Azi nu te cheamă nicicum/ Dar dacă cei ce-și spun/ Grăind adevărul:/ *Noi suntem munca/ Și vor să cunoască numele tău / răspunde: Sunt cântecul muncii/ Renunță la toate pseudonimele tale/ Și fără zorzoane/ Prezintă-te acela ce ești:/ Cântecul muncii*”. □ G. Călinescu se oprește și el la *Sărbătoarea muncii*: În lumea Occidentală nu se sărbătorește în felul nostru 1 Mai, „căci fie ar trebui să iasă în armuri seniorii, care însă sunt schelete, fie bancherii, patronii, puțini la număr, și fără asemănare cu florile oamenilor muncii, dacă nu le sunt interzise cu totul întrunirile și manifestările publice, oricum sunt stânjenite de masive forțe polițienești. În țările socialiste defilează toată nația muncitoare, stăpână ea însăși pe roadele muncii ei, iar spectatorii sunt delegați să se bucure de bucuria ei.”; „În fiecare an, în ziua de 1 Mai mi se pare că am unul din acele vise fantastice în care era specializată penița unui desenator romantic, anume Jean Grandville, care însuflețea florile și le făcea să danseze, urmaș grațios al marelui Botticelli, a cărui *Primăvară* a izgonit tenebrele și miazmele Evului Mediu și care chiar în portrete dă fizionomiilor diversitate și colorit de vegetale”. □ G. Ivașcu merge pe aceeași linie cu articolul *Cultura de masă*: „Activitatea cultural educativă în condițiile satului colectivizat – așa cum a fost ea dezbătută recent – implică deci o activitate sportivă și îmbunătățită

calitativ pentru întreaga noastră intelectualitate, pentru întregul ansamblu al activului de creație și difuzare culturală pe care trebuie să-l îmbrățișeze cu capacitatea lui organizatorică, pe linie obștească, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă.”; „80 000 de intelectuali au participat de exemplu în iarna lui 1962 – 1963 la campania de răspândire a culturii în țară iar partidul acordă înalta sa prețuire muncii pline de abnegație a zecilor de mii de activiști culturali, directorilor de cămine culturale și bibliotecarilor, instructorilor artistici, lucrătorilor din sectorul difuzării cărții și filmelor, al muzeelor. Sărbătoarea manifestare a zilei de 1 Mai a constituit, în această privință, „o sinteză strălucită a ceea ce spiritul socialist al poporului nostru revelează și afirmă într-un asemenea prilej.” □ Alexandru Săndulescu comentează ediția a 2-a a *Literaturii române vechi* a lui Al. Piru: „În ansamblu, lucrarea (concepută cu metoda dialectică de cercetare în spiritul leninist al celor două culturi, dar și plinuindu-se pe modalitatea inițiată la noi de Iorga și G. Călinescu) este un foarte serios studiu de sinteză, o contribuție remarcabilă. Metoda critică, informația riguroasă, capacitatea de a introduce noi valori în sfera literară și de a emite judecăți nuanțate ne indică în Alexandru Piru un istoric de talent, care străbate cu agerime în toate direcțiile, câmpul vast al cercetării.”

4 mai

- Numărul 18 din „Flacăra” include povestirea lui Ion Grecea, *În acea zi de mai*, dar și un reportaj pamflet, împotriva bisericii anglicane, înfierând „păstorii și turmele lor tinere”: *Popa Duval la microfon sau Rugăciunile unui twistman* (de Valentin Silvestru).

- „Scânteia” publică articolul lui Victor Eftimiu, *Primăvară bucureșteană*, evocând imaginea Bucureștiului contemporan care „ trăiește o viață tot mai plină, tot mai cuceritoare.”

5 mai

- La rubrica „Marile răspunderi ale tinerei generații”, din „Scânteia tineretului”, Ilie Purcaru publică o *Convorbire cu maestrul Tudor Arghezi*: „N-aș putea spune că ocările m-au nelinștit; dimpotrivă m-au făcut mai insistent. Atacat, m-am apărat atacând (poziție admisă și la box), iar adversarii au fost mai mulțumiți să-mi schimbe porecla de scriitor în aceea de polemist”.

7 mai

- La „Cronica literară” din „Scânteia tineretului”, C. Stănescu semnează textul *Romulus Rusan: „Râul ascuns”*, în care apreciază reportajele scriitorului cuprinse în volumul respectiv și remarcă „înclinația firească pentru cercetarea pasionată a vieții complexe pe care o cunoaște un colectiv socialist în oricare dintre momentele evoluției sale”.

8 mai

● Semnată de Mihai Novicov, „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” are titlul *O carte din care tinerii au mult de învățat* și analizează romanul lui Al. Șiperco *N-a fost în zadar*, căruia îi găsește mai multe defecte de ordin „artistic”, dar îl prețuiește pentru pilda morală pe care o reprezintă personajele și întâmplările conținute.

9 mai

● „Gazeta literară” nr. 19, publică în pagina 1 poezia lui George Lesnea *Cântec* (cu versuri în ritm popular), și pe Ion Jalea, care vorbește despre *Prezența artistului în societate*. Textul este inspirat de *Conferința pe țară a artiștilor plastici*. □ Editorialul redacțional *Prețuirea creației* este scris în legătură cu evenimentul evocat de Ion Jalea, dar cu sublinierea puternică a rolului jucat de Partid în cultură: „Acordarea Premiilor de Stat este o mărturie elocventă a înaltei prețuiri pe care partidul și guvernul o arată infinitei munci creatoare desfășurate în toate domeniile.” □ I. D. Bălan semnează articolul *Permanența lui Coșbuc*. Textul este scris la 45 de ani de la moartea poetului și îi recapitulează meritele insistând pe semnificațiile componentei liricii sociale, în contemporaneitate: „Sensul adânc al originalității lui Coșbuc stă în permanenta sa grijă ca poporul să-i fie «izvor și țintă» a tot ce cântă.” □ Sub genericul *Trei articole despre Eminescu*, Silvian Iosifescu, Matei Călinescu și Ion Rotaru glosează pe marginea creației eminesciene. După ce arată că Eminescu însuși s-a autodeclarat romantic, Silvian Iosifescu afirmă: „convingerea artistului nu e suficientă.” Se ocupă totuși de universul romantic, adăugându-i reflexe eminesciene ale altor influențe, de la fantastic, demonic până la realism. □ Matei Călinescu își restrânge sfera discuției asupra viziunii spațiului în creația eminesciană, iar I. Rotaru fixează reperele prozatorului Eminescu, așezat alături de contemporanii Slavici și Caragiale: „Studierea prozei lui Eminescu asupra căreia am schițat câteva păreri – o vedem necesară mai ales pentru că acest sector al creației poetului face parte integrantă din opera sa. Integrantă în cel mai propriu înțeles al cuvântului, în sensul că lirica eminesciană însăși – pe o întindere apreciabilă – nu poate fi înțeleasă în adâncime fără a se lua în considerare și proza sa literară.” □ Proza acestui număr poartă semnătura lui Nicolae Breban, care publică povestirea *Ultimul mohican*. În același context (proză și poezie) apare Maria Banuș cu poezia *În balcon*, în care poeta compară blocurile de la Roma cu cele din Giulești, optând pentru balconul cu mușcate și maghiran al Capitalei: „iar eu plonjez cu privirea-n adâncul/ liniștitoarei arhitecturi a Giuleștilor,/ văzută de-aici, dintre mușcate și măghiran./ Și capete brune de «bambini» de-ai noștri.” □ Despre *Premiile de stat* scrie Șerban Cioculescu foarte atașat ideii că: „poetul epic și dramatic este nu numai oglinda care reflectă în propria-i lumină înfăptuirea pionierilor din acești ani ai erei de luptă pentru desăvârșirea revoluției socialis-

te, dar și reflectorul cu rază lungă, îndreptată asupra viitorului.“ □ Geo Șerban este de părere că „studiile academice sau cărțile foarte docte nu exclud apariția altor lucrări monografice și uneori despre aceeași autori – în colecții – profilate pe criteriile celei mai largi accesibilități.“ Urmează câteva sugestii pentru ediții „populare“. □ În pagina a 7-a continuă seria de comentarii la *Rocco și frații săi*, film pe care Nina Cassian îl consideră „un poem cinematografic“. □ Despre *Actualitatea dragostei*, scrie. pe aceeași pagină, Marin Sorescu.

- „Tribuna”, nr. 19, are la pagina 1 editorialul „închinat” zilei de 9 mai: „Sărbătorim în această zi două evenimente istorice deosebit de importante: proclamarea Independenței naționale și victoria asupra fascismului german”. □ Constantin Cubleşan scrie cronica la volumul *Fișă personală* al lui Niculae Stoian, considerat de recenzent un poet al lucrurilor categorice, asemeni versurilor citate: „Eu sunt poetul lucrurilor categorice/ Ca munții-n cerul clar de după ploaie. / Poet al zilelor care devin istorice/ Chiar de la prima ceasului bătaie”. Eticheta pusă de C. Cubleşan este corectă: „Mihai Stoian este un poet al tinereții comuniste”. □ La rubrica „Secvențe”, „Tribuna” consemnează lansarea de către revista „Lucașfărul” a unui nume nou: Ion Pop, prezentat pe scurt, dar foarte dinamic de Mircea Zăciu, care îi acordă o atenție specială.
- „Scânteia” publică cronica romanului lui Al. Șiperco, *N-a fost în zadar*, realizată de Savin Bratu care punctează tematica adecvată a cărții: „e închinat luptei duse de tinerii comuniști în anii ilegalității. Acțiunea romanului are în vedere în special organizația comunistilor din învățământul superior, care se bazează pe o masă de simpatizanți și desfășoară largi acțiuni studențești.” Protagonistul, Andrei Raicu, „se apropie de mișcarea muncitorească mai ales printr-un elan tineresc, stimulat și de educația umanistă a mamei”, „caută adevăruri, într-o epocă de confuzii, și ajunge, prin repulsie pentru fascism, să descifreze sensul revoluției sociale care să elibereze omul din condițiile înjositoare ale orânduirii burgheze.”

10 mai

- Numărul 19 din „Contemporanul” stă sub semnul Zilei Victoriei, adunând articole de George Ivașcu, despre Karl Marx, sau *Litoralul* de Victor Eftimiu. □ G. Călinescu scrie despre *Marele teatru*: „Omul învață și râzând, mi se va răspunde, avem nevoie și de spectacolul ușor. Prea bine, și Moliere râde, dar râde serios și Goldoni la fel, desfășurând material didactic. Oricum ar fi, solemn sau burlesc, ori aristofanesc, adevăratul om de teatru ca și veritabilul literat este *un gânditor*. Gândirea atrage pe cititor mai mult decât șuierătura goală. Grandilocvența, hiperbolismul, gesticulația propriu zisă acesteia nu sunt gravitate ci bufoneria gravitației, afară doar de cazul când slujesc spre a defini o persoană.” □ C. D. Zeletin e prezent cu două poeme: *Ziua și Perpetuum* „Scăpărătoare mare, fără lege/ Își scutură imensul așternut/ În orice clipă altfel prefăcut/ Zbătându-se ntr-o formă să-și închege/ Un vis temut...”. □ George

Munteanu comentează în acest număr „scurta monografie sintetică” a lui Tudor Vianu – *Goethe*, unde nu este omis „nimic din ce este necesar a fi cunoscut, folosind juxtapuneri de mărturii pe un număr de pagini. *Uomo universale*, pentru Goethe – ca și pentru Faust – „sensul suprem al vieții devine creația, munca productivă, pusă în serviciul oamenilor și executată de ei cu lirism”. □ Nicolae Manolescu recenzează placheta lirică a Victoriei A. Pânzaru – *Cadențe*: „Experiența tinerei poete nu e alta decât a generației ei – războiul, renașterea țării. Numai că amintirile primilor ani sunt estompate și uneori convenționale. Cu toate acestea acordurile cele mai personale aici sunt în poemele de tinerețe. Neliniștitoare în acest volum de debut, altfel cu evidente însușiri e cuminenția izbitoare a atâtor poezii. Sub raportul substanței lirice ei suferă de modestie.” □ Dumitru Micu îi consacră un articol lui I. Minulescu și *Directii în simbolistica românească*. „Indiferent de încadrări și judecăți de valoare e drept a-i recunoaște lui Minulescu meritul de a fi creat, în limitele formulelor sale artistice, o autentică poezie a mării, a nostalgiei marilor depărtări, a călătoriilor, ca și pe acela de a fi îmbogățit cu vibrații noi lirica românească – *Porniră cele trei corăbii...* Ion Minulescu este „simultan personaj și actor, trăiește și joacă în același timp: se mimează pe sine însuși. În aceasta constă și deosebirea autodetașării lui de cea practică de Topârceanu. La Topârceanu autoironia vine din afară, e un produs cerebral, rece, suprapus efuziunii sentimentale anterioare. Minulescu se dă în spectacol cu candoare. Se spovedește și autopersiflează, concomitent. Conștient de postura mai mult sau mai puțin comică în care se află și-o anulează numai pe jumătate prin detașare ironică. Se complace în această postură și, făcând haz de sine, se admiră totodată, ca în *Nu sunt ce par a fi*”.

● „Veac nou” îi prezintă, sub semnătura lui V. Ion, pe *Scriitorii români în „Inostrania literatură”* din parcursul mai multor numere ale publicației sovietice: „Revista «Inostrania literatură» acordă în coloanele sale o atenție deosebită climatului de idei și sentimente specific literaturii noastre” Sunt prezenți: Eugen Barbu, cu ample fragmente (reportaje din volumul *Cât în șapte zile*), Francisc Munteanu, Teodor Mazilu (cu schițe satirice), Radu Nor (literatură științifico-fantastică) și Titus Popovici, cu fragmente din romanul *Străinul*. Criticul sovietic I. Konstantinovski glosează pe marginea semicentenarului morții lui I. L. Caragiale, iar Marin Preda răspunde anchetei lansate de revistă pe tema creației și personalității autorului. Cu poezii este prezentă Veronica Porumbacu.

● La rubrica „Să discutăm despre: Tinerețe, educație, răspunderi”, din „Scânteia tineretului”, Marin Preda publică articolul *Despre devotament*, povestea unei tinere familii în care soțul preia toate sarcinile casnice și sociale pentru a-și întreține soția, câțiva ani buni, la studii, iar aceasta, o dată studiile finalizate, îl părăsește. Discuția despre devotament continuă în numerele din 12, 15 și 16 mai.

11 mai

● Începând cu nr. 10, în „Luceafărul” se specifică și caseta Comitetului de redacție, cu Eugen Barbu redactor șef, I. Dodu Bălan și Al. Oprea, redactori adjuncți, Romulus Zaharia secretar general de redacție, M. Bucur, G. Iuteș, D. Solomon, N. Stoian, P. Vintilă - redactori. □ Adrian Păunescu își închipuie un *Monolog de constructor*, prin *Noapte cu baraj*: „Eu te visez, te construiesc aproape/ Visându-te, baraj suit la stele/ Lumină smulsă din adânc de ape/ Depunerea eforturilor mele”. □ Articolul *Înaltă prețuire* [semnat „L”] se referă la decernarea Premiilor de Stat pe 1962; pe lista laureaților figurează și numele lui Tudor Vianu, pentru întreaga operă, Marcel Breslașu, pentru reactualizarea fabulei (volumele *Niște fabule* și *Alte niște fabule*), Titus Popovici cu *Setea*, despre reforma agrară din 1945; prozatorul Szabo Gyula pentru volumul de nuvele *Aprilie, când crește iarba* etc. Activitatea lui Tudor Vianu, se spune în articol, „a avut dintotdeauna efigia umanistului cu erudiție vastă, insistând în cercetarea literară asupra fondului de umanitate al Creației; studiile sale de literatură comparată pornesc de la ideea cooperării spirituale a poporului, îmbogățirii, prin influențe și preluări a motivelor și temelor diverse literare naționale, a patrimoniului literaturii universale. Profesorul Tudor Vianu a slujit și o a doua disciplină umanistă după estetică, *stilistica*”. □ Reținem Rubrica *Parodii* de Marin Sorescu, cu *Trei citate* din Ilie Constantin. □ Sunt publicate poeme de Al. Andrițoiu (*Dimensiuni, Euritmie, Măhnire, Aripă*) și apar fragmente din romanul *Satul hoșilor de cai* și din *Noaptea vântului cu nisip* de Fănuș Neagu. □ Ana Blandiana semnează un *Cântec de miner*: „Azi m-am pierdut, iubito, printre straturi mari de timp/ De pe obrazu-mi vârsta desprinde-o cât mai bine/ Mi se părea-n milenii cu tine că mă plimb/ Dar m-ai strigat și timpul mă-nfășură-n dulbine/ și m-am temut că n-o să ajung la timp/ Și-am prins să-mping mormanele de timp/ Spre viitor, și iată-mă la tine”. □ S. Bratu lansează o serie de „Discuții” *Despre Titu Maiorescu*. „Activitatea diversă și atât de contradictorie a lui Titu Maiorescu ridică istoriografiei noastre literare probleme complexe a căror rezolvare științifică o aduce pe deplin numai cercetarea riguroasă cu metodele criticii marxist-leniniste. Preluarea mostrelor culturale implică o neîncetată raportare la sarcinile generale ideologice - politice ale construcției socialiste. Lupta partinică împotriva preluării în bloc a moștenirii trecutului înseamnă în fiecare etapă selectarea acelor elemente viabile progresiste și combaterea acelor care frânează drumul înainte al culturii socialiste. Istoria cerne valorile lăsate de trecut lepădând definitiv ceea ce e zgură. Titu Maiorescu a lăsat în urmă-i o operă scrisă relativ restrânsă precum și amintirea unei personalități care a dominat epoca (ca și în alte cazuri, omul și-a depășit opera). Numele lui e legat nu numai de istoria literaturii, criticii și esteticii. Maiorescu a fost și ceea ce se numește un om al școlii, pedagog, teoretician și practician. El a fost de asemenea și nu în ultimul rând un om politic, fruntaș al unui partid de

guvernământ, doctrinar activ al conservatorilor, ministru și prim-ministru care și-a legat nu o dată numele de reprobabile campanii politice și acțiuni statale din trecut”. În concluzie, „Maiorescu aparține, pentru istoria literaturii, momentului 1867 – de care se leagă numele său; 1886 – când se vâdește depășirea lui istorică. Lăsând deocamdată deoparte celelalte domenii, în care Istoria și-a spus cuvântul cu severitate, trebuie să discutăm semnificația inițiativelor lui, rolul lui în epoca pe care a vrut să o deschidă, dar care rămâne aceea a lui Eminescu, Caragiale și Creangă, adică a marilor noștri clasici. Toate problemele propuse spre discuție, cu seriozitate și cu principialitate, ni se par menite de la sine să sesizeze acea parte prin care *moștenirea lui Maiorescu* poate fi integrată în cultura română, ca moment istoric, fără restaurarea maiorescianismului, incompatibil cu principiile esteticii și criticii noastre literare”.

- În numărul 19 din „Flacăra”, Petru Comarnescu semnează un portret *Ștefan Luchian, pictorul oamenilor și al florilor*, un fel de trecere romanțată prin viața și opera artistului zugrav. În același număr este o povestire de Ben Corlaci, *Bătrâna*, cu ilustrații de Tia Peltz, din lumea nouă a medicilor de la sate.

- În „Scânteia tineretului”, la rubrica „Marile răspunderi ale tinerei generații”, Fănuș Neagu publică o *Convorbire cu acad. Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor*. Neinteresant, Mihai Beniuc ocolește întrebările prin care interlocutorul său încearcă să-l atragă pe un teritoriu al existenței personale firești și dă răspunsuri clișeizate, în spiritul lozincard al anilor cincizeci.

- „Scânteia” publică un fragment din volumul scriitorului american John Steinbeck, *O călătorie cu Charlie în căutarea Americii* (publicat în 1962), cu titlul *O fetiță neagră*, în care este descrisă „o manifestare tipică a rasiștilor americani și a prigoanei împotriva negrilor.”

12 mai

- În „Scânteia”, Ilie Constantin recenzează volumul de nuvele *Muntele de aur* al scriitorului bulgar Ivan Vazov (publicat în colecția *Clasicii literaturii universale*) iar Mircea [Horia] Simionescu prezintă *Povestiri* de Karel Capek (volum publicat la Editura pentru literatură universală).

16 mai

- În „Gazeta literară” George Oprescu dezbate într-un articol *Conferința pe țară a artiștilor plastici*. În latura practică a răspândirii frumosului, G. Oprescu arată: „Pentru o operă destinată unui interior nou, cum sunt cele mai multe astăzi, se va face o compoziție mult mai mică. Și subiectul va fi schimbat, va trebui să devină ceva ca să înveselească casa, prin colorit și temă: un peisaj, o natură moartă, o scenă de gen, chiar portretele membrilor unei familii, sau mici scene luate din viața noastră zilnică. În chipul acesta vom obține un dublu avantaj: tot omul muncii la care se gândește definiția va avea un contact zilnic

cu frumosul, iar artiștii vor trăi satisfacția că operele lor capătă o răspândire din ce în ce mai mare și în adâncime, contribuind astfel la educația artistică a maselor.“ □ Tudor Arghezi semnează poezia *Doi flămânzi*, cu precizarea, în paranteză: „fragment dintr-un viitor volum *Flori de mucigai*.” □ Georgeta Horodincă se întreabă: ***Shakespeare – un Beckett prematur?*** Articolul este, în fapt, o reacție la fragmentul din monografia *Shakespeare – contemporanul nostru*, fragment publicat de Jan Kott în revista franceză „Les Temps Modernes” cu care autoarea nu este uneori de acord, de pe poziții ideologice inclemente: „Dacă Jan Kott neglijează să amintească existența unor puternice forțe care luptă pe plan internațional pentru folosirea rațională a energiei atomice și a tuturor descoperirilor științifice, realitatea nu este din această pricină mai puțin reală.” □ La rubrica intitulată *Cartea de călătorii*, Mircea Mancaș are drept subiect volumul de memorialistică al lui Mihai Ralea, *În extremul occident*: „Literatura «memorialistică» găsește în academicianul M. Ralea un exponent remarcabil care, îmbinând tonul unei substanțiale «causerii» cu o întinsă cultură umanistă, a creionat în trăsături definitorii, esențiale aspecte ale lumii Occidentului îndepărtat.” □ Cronică literară, al cărei semnatar este S. Damian, se oprește asupra romanului *N-a fost în zadar*, de Al. Șiperco: „Romanul lui Al. Șiperco deține merite însemnate în direcția evocării tradițiilor glorioase revoluționare, în direcția educării în spiritul ideilor comunismului a tineretului.” □ Pagina a 3-a este consacrată lui Tudor Arghezi la împlinirea vârstei de 83 de ani. Scriu despre sărbătorit Eugen Simion, referitor la creația lirică recentă a poetului: „În desenul grațios al liricii erotice, Arghezi introduce, în volumul *Poeme noi*, culori de-o neașteptată prospețime întărind acea impresie de împlinire și seninătate pe care o semnalăm la începutul articolului. Este aici, ca și în alte aspecte ale creației sale mai noi, un ecou al toamnei luminoase pe care o trăiește artistul, încă o expresie a geniului arghegian, în ceea ce are el etern, neistovit.” □ Dumitru Micu, evocă ***Apariția „Scrierilor”*** argheziene insistând, în final, asupra celor asimilabile ideologic: „«Înviat» (spre a folosi un cuvânt frecvent în vocabularul său) poetul a pășit cu 1907, *Cântare omului* și celelalte opere contemporane, făcând din eul său cutia de rezonanță a timpului istoric, într-o vârstă sufletească nouă, luminoasă, vârsta de aur a marilor împliniri.” □ Paul Georgescu revine cu tema *Scriitorul și personajele sale*, dezbateri cu numeroase alte intervenții în epocă: „Romancierul are libertatea de a-și alege tema și epoca și personajele, de a-și contura eroii introducându-i într-o anume situație etc. Dar odată cu desfășurarea acțiunii, libertatea absolută a demiurgului e limitată de concluziile ce decurg cu necesitate din chiar premisele stabilite de acesta” □ Pe ultima pagină, a 8-a, Romul Munteanu scrie despre ***Max Frisch și problemele romanului elvețian***: „Cu Max Frisch și cu Dürrenmatt, literatura contemporană elvețiană izbutește să-și depășească acel spirit provincial, care-i alarma pe comentatorii ei din ultimele decenii.”

● „Tribuna”, nr. 20, reia discuția despre critică și edituri în care își spune punctul de vedere și Ioan Oarcăsu, iar Lidia Bote semnează textul *Sinteză și analiză în istoria literară*, rezervată prezentării volumelor de acest tip, deja existente. □ Revista publică un amplu grupaj de poeme, postume sub semnătura lui Radu Stanca.

● În „Scânteia”, Al. Dima recenzează studiul lui Ion Ianoși, *Romanul monumental și secolul XX*, subliniind faptul că, „surprinzând una din modalitățile cele mai caracteristice ale literaturii mondiale, cercetătorului îi revine [...] meritul de a o fi abordat cu o metodă adecvată. Autorul a respins speculația estetică, metafizică, ce solicita teoretizarea abstractă și izolarea de practica artistică propriu-zisă. Concepția metodologică a lui Ion Ianoși e orientată ferm către concret și-și propune consecvent generalizarea numai pe baza creației artistice.” Urmărind metamorfozele unui „triptic fundamental” – „epocă – erou – masă” – atât în literatura universală (Goethe, W. Scott, Thackeray, Dickens, Hugo, Balzac, Pușkin, Gogol, Tolstoi, Gorki etc.) cât și în cea română (Rebreanu, Sadoveanu), studiul denotă „o temeinică lucrare cu caracter analitic și istoric totodată; ea exemplifică, prin buna metodă și remarcabilele ei rezultate, acea categorie de cercetări generalizatoare pe care le-am dori multiplicată în tânăra noastră literatură de specialitate.”

17 mai

● Numărul 20 al „Contemporanului” îi prilejuiește lui Geo Bogza realizarea unui portret superlativ lui Tudor Arghezi, la 83 de ani – *Vrăjitorul*, pornind de la emblematicul vers: „Aveai un fel de noapte în ochi și un fel de glas/ Că-n lupta de-a șoptitul pe seară n-ai rămas”. „De când a început dialogul dintre Adam și Eva, rareori lucrul acesta a fost spus atât de bine în poezie.[...] După ce cu decenii în urmă am început să număr atâtea versuri ale lui Tudor Arghezi, când cu un prilej, când cu altul al vieții mele, ca pe singura lor expresie sau în orice caz ca pe o fericită expresie în ultimii ani, chiar după ce-a împlinit 80, el a continuat să-mi încarce ființa cu poezie, asemeni unui țaran athletic și năzdrăvan care, în carul plin, ar continua să azvârle cu furca mari pale de fân, singur pe câmp sub lumina stelelor, după ce toți ceilalți s-au dus la culcare.” □ A. E. Baconsky se referă în rubrica „Meridiane” la *Erudiția unui European al Argentinei: Borges*. □ Rubrica „Tineri poeți” îl propune pe Nicolae Ioana, cu *Pământ comun*: „Strămoșii noștri s-au inspirat la întâmplare/ Un vânt înșelător i-a încondeiat/ Până când fruntea le-a căzut la picioare/ Până când urma le-a scăpatat/ De nu se mai știa unde le e piciorul sau mâna.” □ N. Manolescu analizează romanul *Fuga*, al lui Aurel Mihale, considerând că acesta depășește simțitor ce a scris până atunci, mai întâi „printr-o excepțională autenticitate și prin meritul de a surprinde cu subtilitate ecoul unor întâmplări în conștiințe.” □ Dumitru Micu își continuă expozeul despre simboțiști, oprindu-se la Bacovia: „setei minulesciene de spațiu îi corespunde în poezia

lui Bacovia, constant, un *dor de timp* – ca în *Poema finală* (*O, vino odată, măreț viitor*) sau *Înspre primăvară*. Asemeni zdrobitoarei majorității a simbolurilor românești, George Bacovia, revendicându-se din Verlaine, nu din Mallarmé, suferind din partea celui din urmă o influență superficială, nu este un *simbolist* în toată puterea cuvântului, ci un *decadent* ce nu cade în alegorism, precum Minulescu, nici nu cultivă simbolul, deliberat. Simboluri, constituite ca atare, aproape că nu există în poezia bacoviană. Generalizările le face cititorul, dezvoltând sugestiile date de poet. Zvonul de *vremuri mari*, receptat de poet în anii valului revoluționar din deceniul al 4-lea s-a adeverit. Fiindu-i dat să vadă cu ochii sosirea *mărețului viitor* la care visase atâtea, Bacovia, destrămat fizicește, dar trăind senzația învierii n-a întârziat să-și dea adeziunea la opera de eradicare socială, văzând în aceasta superba împlinire a tuturor *profețiilor sale politice* – [*Credo*].”

● Adrian Păunescu publică în „Scânteia tineretului” poezia *Surâsul învingătorilor*, odă țăranului care muncește pământul: „Înverșunat le e conturul feții./ Surâd bărbații! Demn, frumos! Priviți-i!/ Ochi puri rotesc, precum îndrăgostiții./ Spre pâinea nouă, rădăcina vieții.” □ Aurel Martin publică în același număr o altă *Convorbire cu un participant la concursul „Iubiți cartea”*, sub titlul *Un roman al descătușării umane (Dunărea revărsată, de Radu Tudoran)*. Tânărul participant la concurs afirmă: „Cartea lui Radu Tudoran mi-a făcut o bună impresie. Îndrăznesc s-o consider printre cele mai izbutite lucrări epice consacrate clasei noastre muncitoare și luptei partidului pentru triumful ideilor socialiste. Citind-o, am avut un sentiment de mare satisfacție sufletească, trăind intens epopeica bătălie dusă, sub conducerea comuniștilor, de către muncitorii șantierului naval dunărean, cu vechiul, cu rutina, cu inerția, cu dușmanul de clasă, cu natura”.

18 mai

● Numărul 20 din „Flacăra” cuprinde un *Itinerar sud american. Jurnal de călătorie* al lui Nestor Ignat în Brazilia și Mexic, plus traducerea din O’Henry, povestirea *Sticluța*, în versiunea românească lui Vlad Mușatescu.

19 mai

● „Flacăra Iașului” cuprinde recenzia lui L. Dumbravă la volumul de reportaje *Râul ascuns* de R. Rusan (debut), „tânăr reporter talentat, înzestrat cu o pregătire temeinică de specialitate într-unul din domeniile vitale ale complexei noastre dezvoltări socialiste”.

● La rubrica „Marile răspunderi ale tinerei generații”, din „Scânteia tineretului”, Ilie Purcaru publică o *Convorbire cu acad. Mihail Ralea*, cu trei titluri interioare semnificative: *Tânărul în lumea de ieri* („Nu-i rămâne decât să se angajeze mercenar, pentru imnuri ori înjurături comandate, când la patronul care-i servește o mică subvenție din fondurile băncii, când la politicianul care-l

plătește cu ceva din fondurile statului”) *Condiția contemporană a tinereții și Orizonturi și datorii*. □ Silviu Iosifescu analizează la „Cronica literară” din același număr, *Ștefan Iureș: Poema citadină*. Cronicarul cere poetului „travaliu artistic mai exigent, mai multă selectivitate”, apreciind însă „înflăcărea cu putere de comunicare”.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu publică articolul *Scriitorul și timpul său*, centrat pe analiza volumului de critică al lui Al. Philippide, *Studii și portrete literare*, considerând că acesta „subliniază, pe baza unei bogate experiențe literare și a unei vaste culturi, trăsături ale literaturii noastre realist-socialiste”. În acest context, „este demn de reținut faptul că articolele lui Al. Philippide pledează convingător – cu atât mai mult cu cât roadele creației sale lirice dau un gir acestei pledoarii – pentru o poezie accesibilă, care să exprime *limpede lucruri prin firea lor profunde*, combătând *forma goală și ciudăteniile menite să epateze*.” Capitolul *Partidul și poezia* constă în panoramarea celor „mai reprezentative poezii scrise pe această temă”, în interiorul căreia sunt analizați „reprezentanți ai generației vârstnice – George Călinescu, Perpessicius”, dar și „creațiile noii generații de scriitori” – Ion Brad, Tiberiu Utan, Ion Horea, Mihai Negulescu. În opinia lui Valeriu Râpeanu, „criticul relevă în același timp și progresele obținute de tinerii poeți pentru realizarea unei expresii simple, dar pline de sensuri bogate, încărcate de frumusețea autentică a vieții, arătându-le în același timp ce anume elemente artistice nu sunt potrivite firii și talentului lor, îndemnându-i să persevereze în direcția căutării adevăratei originalități.”

20 mai

● În „Veac nou”, Mihai Dragomir semnează amplul eseu *Om-Planetă-Cosmos*, prilej de a promova literatura de ficțiune a lui E. A. Poe, de a cărui îngrijire în limba română se ocupa cu asiduitate. □ În pagina 8 a aceleiași publicații, Boris Elvin consemnează apariția culegerii de nuvele sovietice intitulate *La lumina zilei*. Recenzentul se oprește mai cu seama asupra nuvelei omonime a lui E. Kazakievici și a celei intitulate *Steaua*: „Datoria de a veghea activ și în spiritul responsabilității la fericirea tinerelor generații, nevoia lor atât de puternică și atât de firească de a trăi într-un climat etic pur, chemarea irezistibilă pe care o exercită în societatea socialistă ideea iubirii între oameni sunt exprimate în nivelă cu o reală poezie”. De altfel, crede cronicarul, lirismul se arată a fi o trăsătură comună multora dintre autorii editați în volum, de la K. Paustovski la Aitmatov.” □ Din articolul lui Viorel Cosma, aflăm despre aceeași benefică înrâurire a exemplului sovietic și pentru muzicienii români: „Acestor aprecieri de ordin general exprimate de marii muzicieni sovietici, le-au urmat multe observații de amănunt, prețioase, pentru experiența de viitor a creatorilor noștri” (*Pe drumul sănătos al artei realist-socialiste*)

● La rubrica „Note de lector” din „Scântea tineretului”, Aurel Martin semnează comentariul **Tudor Arghezi: „Scrieri”, vol. II**, străduindu-se să exploateze în spiritual noii ideologii versurile argheziene.

23 mai

● „Gazeta literară” conține în pagina 1 salutul C.C. al P.M.R., Consiliului de Stat și Consiliului de Miniștri – prezentat de tov. Emil Bodnăraș, către *Conferința pe țară a Unii artiștilor plastici din România*. În continuare, tot pe aceeași pagină, acad. I. Jalea, semnează, la finalul *Conferinței*, angajamentul artiștilor: „Cu fața spre realitatea contemporană artiștii din țara noastră vor duce creația lor spre o strălucire minunată. E o hotărâre pe care am deslușit-o în cuvântul participanților la Conferință și pe care cu toții vom lupta să o realizăm cât mai curând.” (*Perspective*). □ Tot aici S. Damian, scrie despre *Compoziție – subiect în proză*, insistând asupra opiniilor exprimate de Paul Georgescu într-o serie de articole, pe același subiect, din „Gazeta literară” și „România liberă”: „Articolele sale despre construcția romanului și nuvelei strâng remarci fine și interesante. Ceea ce îl defavorizează pe critic este, după părerea mea, setea de a ajunge prea repede la esență, de a condensa cu orice preț bogăția unui fenomen într-o propoziție unică, lapidară, poetică.” □ Ov. S. Crohmălniceanu face cronică romanului *Fuga* de Aurel Mihale. □ În continuare Mihai Novicov semnează câteva *Gânduri după colocviul timișorean*, întâlnire cu tema *Inovație în poezie și reflectarea actualității*, la care au participat: I. D. Bălan, Nina Cassian, Anghel Dumbrăveanu, D. Costea, Franyo Zoltan, Leonard Gavriluș, Al. Jebeleanu, A. Lillin, Dumitru Micu, M. Novicov, I. Oarcășu, Eugen Simion, Radu Teodoru, Tiberiu Utan și Horia Zilieru. □ Pagina 3 cuprinde versuri de Vladimir Maiakovski (în traducerea lui Cicerone Theodorescu) și consemnarea lui Geo Șerban, *90 de ani de la nașterea lui Henri Barbusse*. □ Proza din acest număr aparține lui D. R. Popescu și se intitulează *Gică „Brandenburg”*. □ M. Petroveanu face o amplă prezentare a universului bacovian, printr-o grilă de lectură realist-socialistă: „Râsul intervine acum, atacând esența vicioasă, dezumanizantă a raporturilor bazate pe spoliere, proletarizare, pe sărăcirea și umilirea muncii și conștiinței, izolând oamenii în calea individualismului, suscitând josniciile, golind de viață sufletele, într-o vâltoare de forme a căror strălucire acuză vidul.” Articolul se încheie cu o ipoteză: „De la moartea lui Bacovia s-au împlinit șase ani. Cine știe dacă marele poet al orașului blestemat regăsindu-și resursele în elanul socialist, n-ar fi fost poate unul din poeții orașului renăscut...”

● În „Tribuna” apare o cronică literară la volumul *Pietre Kilometrice* al lui Petre Stoica, iar Constantin Cubleșan scrie despre *Romantismul în proza tinerilor*, citând pe Fănuș Neagu, D. R. Popescu, N. Țic, Ion Băieșu, Vasile Rebreanu, Szabo Gyula. □ Ion Alexandru semnează poemul *O viziune a iubirii tinere*, iar Catinca Muscan îl interviuează, din păcate anost, pe T. Mușatescu sub titlul *Vârsta Umorului*.

● Valeriu Râpeanu recenzează, în „Scânteia”, volumul recent publicat al lui Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*, care împletește, în registru memorialistic, „valoarea literară [...] cu interesul [...] documentar.” În opinia cronicarului, „autorul nu evocă indiferent, fără participare, lumea prin care a trecut, ci se situează deliberat pe poziția unui *martor în acuzare* al vremurilor apuse.”

24 mai

● În numărul 21 al „Contemporanului”, Geo Bogza scrie despre Wagner (150 de ani de la nașterea acestuia), una dintre aniversările Consiliului Mondial al Păcii. □ De reținut un text ceva mai diferit, mai mult poetic decât de cronicar sportiv, al lui Eugen Barbu la rubrica **Sport: Parcă aş pleca!**. □ Nicolae Manolescu observă în *Poeme Noi* de Tudor Arghezi, *noua vârstă lirică*, pe lângă motivele vechi, dominante, dar într-o perspectivă modificată, cu echilibrul sufletească câştigat *parodiind* grav opozițiile de altădată - Real/Ideal, asceză/prostituare și cântând presimțirea morții fără dorința din *Frunze* dar cu sentimentul profund al inexorabilului. De exemplu *Marele Cioclu* e un curat cântec de lume, antonpannesc (*apud* – cum bine remarca – Eugen Simion). Aceste *Poeme Noi* readuc, deci, unele aspecte vitale ale liricii argheziene. Ca toți poeții mari, Arghezi a fost mai ales preocupat să revele sensul profund al lumii, unitatea esențială a existenței. Dinamic, necontemplativ, poetul n-a făcut din acest efort de cunoaștere un scop în sine, ci a căutat, în investigarea absolutului, să afle o îndreptățire de viață. Fiecare vârstă lirică parcursă a fost pentru Arghezi o nouă formă de a soluționa grava problemă etică prezentă în mijlocul creației sale. Revelarea miracolului lumii s-a însoțit mereu la el cu reacții sufletești contradictorii și variate, de la întrebarea neliniștită, la invocarea patetică, de la răbdare la înfrigurare bolnavă, de la smerenie la revoltă, de la mistuire la neîncredere și neputință, la euforie.”

● Un elogiu în care sunt supraliciteate calitățile artistice și științifice ale ființei umane semnează Pericle Martinescu în „Veac nou”, în eseu-reportaj consacrat omului sovietic și intitulat *Tezaure omenesti*: „Bogăția sufletească a omului sovietic, multilateralitatea preocupărilor lui, atitudinea nonconformistă în fața problemelor noi pe care viața în general și activitatea de fiecare zi i le pun înaintea sunt oglindite cu multă veridicitate în operele realizate de sculptorii artei realist socialiste [...] Căci viața sovietică este un imens rezervor de energii și însușiri personale din care se ivesc pretutindeni inițiative și realizări adesea uluitoare. Omul sovietic nu este și nu ține să fie unilateral, nu se mulțumește cu o pregătire profesională limitată sau canalizată într-o singură direcție. Dimpotrivă, caută să-și întrească și să-și desăvârșască în permanență personalitatea prin îndeletniciri menite să pună în valoare darurile-i înăscute. Pe șantierele de construcție, în colhozuri, în toate domeniile de activitate se întâlnesc foarte des muncitori care în timpul liber fac pictură, muzică, scriu literatură sau sunt pasionați de probleme științifice. Ei devin adesea artiști, scriitori

sau cercetători de talent, dovedind astfel calități și posibilități creatoare ieșite din comun”.

25 mai

● Un alt articol dedicat lui Arghezi va fi semnat de Eugen Barbu în nr. 11 din „Luceafărul”, cu titlul *Neostenitul spirit*, la apariția ultimului volum al acestuia *Poeme noi* (după *Frunze*). „Mi-e greu să ard tămâie la treptele sale an de an, dar nu pot să nu am sentimentul unei bucurii totale la gândul că sunt martorul unei *mari faceri* neostenite la care asist ceas de ceas, cu certitudinea că aud din mijlocul cetății ciocanul lui Michel Angelo și că n-am dreptul să trec nepăsător pe lângă această naștere. Când vorbești despre Arghezi trebuie să găsești un ocean plin de abise, înalt și el prin ceea ce sparg și cară din adâncuri apele nemărginite.” □ Mai sunt publicate schițele *În așteptare* de G. Bălăiță și *Dacă și asta mai e poveste?* de O. Pancu Iași, articolul lui Al. Dima: *Contribuții la o caracterizare a lui B. P. Hașdeu*, un scurt interviu cu un „nume nou” (Ion Pop, student clujean) și versuri de Octavian Paler, *Rânduri pe nisip*: „Poate că nisipul din palmele mele/ a fost singurătate strigată pe culmi/ sau lacrima tăcută de piatră/ Căzută pe un drum fără rost/ dar nisipul e uitat/ Nu mai știe ce vânt l-a cernut/ Și ce pași... / Acum e chemat de zidari/ Și îl vom rechema din amintiri/ Ca și oamenii din noul oraș”. □ C. Regman face *Observații stilistice pe marginea prozei lui Fănuș Neagu*: „Neconvingător deocamdată, în tentativele sale de a ieși din lumea satului, Fănuș Neagu rămâne remarcabil ori de câte ori se păstrează în cadrele acesteia. Totuși, pecetea satului contemporan, cu complexitatea lui de probleme, e încă ștearsă în scrisul tânărului prozator. Ca unul care a făcut și până acum dovada aptitudinilor sale de descoperitor într-ale scrisului, el are toate șansele să izbutească. Pentru aceasta însă – pe lângă altele – mai trebuie să deprindă de la meșterii satului pe care și i-a luat ca povățuitori, meșteșugul stingerii culorilor, iar de la vechii călători ai Bărăganului, printre care a crescut, secretul gradării forțelor necesare celui ce se așteaptă la «drum întins»...”

● În numărul 21 din „Flacăra”, Ioan Grigorescu este autorul unui dur rechizitoriu împotriva tendințelor din RFG de a reînvia al treilea Reich: *Invitație la barbarie*.

● „Scânteia” publică proza lui Fănuș Neagu, *Vântul de la Dunăre* și un fragment din romanul scriitorului englez Basil Davison, *Cataractele*, „o carte despre țara africană Delmina, despre poporul ei iubitor de libertate, despre prietenii și dușmanii ei.”

26 mai

● În „Flacăra Iașului”, C. Ciopraga semnalează noua ediție a *Opereilor* lui E. Gârleanu, 2 volume în Colecția Scriitori Români, iar Otilia Cazimir este prezentă cu poemul festivist *Veșnicul cântec*

• „Gazeta literară“, nr. 22, conține o *Tabletă picturală* semnată de Tudor Arghezi în care este evocat pictorul portretist Ștefan Dumitrescu, cu observația finală: „Se întâmplă ca tocmai epoca noastră profund istorică să ducă lipsa artiștilor portrețiști în stare să fixeze pentru posteritate figura creatorilor ei, prezentată viitorului în simple fotografii.“ □ Tot pe pagina 1 sunt versuri de Eugen Jebeleanu, *Madrigal pe o schelă pentru o muncitoare*: „...Dar ți-ai întors tăcutul cap sever/ fardat cu un strop de soare,/ și cu argint de var,/ și cu carmin de cărămidă pură/ și ai clipit./ Și am rămas închis în ochii tăi/ pe treptele ce le înalți într-una.“ □ Pe aceeași pagină, S. Damian continuă articolul *Compoziție – subiect în proză*, cu partea a II-a – de această dată cu analize proprii, critice, la adresa unora dintre prozatorii momentului (N. Jianu, Aurel Mihale). □ Despre *Destinul romanului modern* scrie M. Novicov, referindu-se la cartea cu același titlu a lui Albérès: „De aceea, nu fără aplomb interpretativ, Albérès idilizează fenomenul descompunerii romanului burghez și-l prezintă drept o ultimă cucerire intelectuală, demnă de însemnătate, ca pe un factor de progres și sigur drum autentic al romanului universal.“ □ În continuarea preocupărilor asupra expresivității literare, la rubrica „Stil și limbă“, I. Coteanu semnează textul *Moduri de exprimare*: „Spre deosebire de toate unitățile funcționale ale limbii, caracterizate prin aceea că, în ele, limba se utilizează numai ca instrument de comunicare, în limbajul artistic limba nu reprezintă numai un asemenea instrument, ci și obiectul asupra căruia artistul își exercită în condiții determinate de puterea sa creatoare, cea mai evidentă ilustrare fiind poezia.“ □ Pe aceeași pagină, Ov. S. Crohmălniceanu scrie cronică la I. Ianoși, *Romanul monumental în secolul al XIX-lea*, volum de curând premiat. □ În pagina a 3-a, „Gazeta literară“ reproduce anunțul Academiei Române și Uniunii Scriitorilor: „La 23 mai, Ion Agârbiceanu, unul din marii prozatori ai literaturii noastre, a încetat din viață.“ Despre cel dispărut scriu Mihai Beniuc și Tudor Arghezi, *Ultima secundă*: „De la vechiul povestitor defunct primisem de curând o scrisoare. Unde să-i răspund și cum să-i răspund? Îmi cere o lacrimă condeiul, dar slova lacrimilor nu se cunoaște pe hârtie. Ce pot face mai mult decât să-i dau fierbinte drumul în gol?“ □ Un studiu asupra operei recente argheziene semnează Vladimir Streinu. Eseul nu ocolește vârstele poetice, creația lirică mai veche, dar nici amplele poeme noi (*Cântare omului și 1907*), rezumând, într-un text critic, prilejuit de apariția ediției bibliofile în cinci volume din opera sa: „Acesta e poetul, pe care, în marea curbă dințată a devenirii lui, îl celebrează cele cinci volume bibliofilice ale ultimei ediții. El nu seamănă cu nimeni, oriunde l-am așeza. La drept vorbind, s-a așezat singur între marii poeți ai timpului său: Esenin, Maiakovski, Rilke, Vălery, Elliot, Ungaretti, fiind vecin de energie cu Serghei Esenin, iar prin transcendență cu R. M. Rilke.“ □ În disputa declanșată pe marginea filmului *Rocco și frații săi* intră și Eugen Simion cu textul *Pledoarie*

pentru Visconti: „Gustul cronicarilor cinematografici este destul de derutant – surprinzător, în orice caz, din moment ce câteva sinistre melodrame sunt declarate geniale, li se descoperă simboluri ascunse, iar altor filme – care solicită emoția spectatorului, îi deschid ochii asupra unor fenomene de o mai adâncă semnificație umană, ei le găsesc fel de fel de cusururi.“ Pe aceeași pagină, a 7-a, la rubrica *Reflector*, Eugen Barbu comentează filmele prezente la Cannes. □ Dragoș Vrânceanu, traduce din Salvatore Quasimodo, iar Tașcu Gheorghiu din Constantin Paustovski (*Paznicul farului*).

31 mai

● În „Contemporanul”, nr. 22, Eugen Barbu, a ajuns la al 200-lea articol de sport după 4 ani de colaborare la o rubrică născută *din joacă*, unde „entuziasmul a fost singurul călăuzitor”. □ G. Călinescu, într-o nouă cronică optimistă, *Mazăre, salcâmi, cireși*, povestește o vizită de lucru ca deputat în colegiul care l-a ales. □ Tot Călinescu anunță moartea lui Agârbiceanu – puțin apreciat în trecut. „Ioan Agârbiceanu s-a bucurat în anii regimului democrat popular de toate onorurile, până la membru al Academiei Române – s-a stins din viață octogenar, după ce extinsă istorie a literaturii i-a înscris operele de seamă la capitolul realism critic. Scriitor fecund și harnic, activ până în ultimele zile ale unei bătrâneți senine, Agârbiceanu a înțeles de timpuriu că literatura nu e un act gratuit și indiferent ci un mod de participare la lupta pentru desăvârșirea vieții contemporane. Această înțelegere i s-a impus imperativ prin contactul cu lumea satului ardelean în a cărui monografie literară a adăugat după Slavici și paralel cu Sadoveanu, pagini pline de *Adevărul Vieții*.” □ N. Manolescu glosează pe marginea poemelor lui Ion Gheorghe – *Șarja* („Gazeta Literară”, nr. 39, 1962) și *Cariatida* („Luceafărul”, nr. 8 din 1963), în *Poezie și reflexivitate*. E vorba despre două experiențe remarcabile, „cu un aer epopeic, dezvoltând motive epice”: „Sunt în două poeme ale lui Ion Gheorghe, lucruri admirabile, care dovedesc un talent foarte viguros. Îndrăzneala cu care tânărul poet își sparge un drum propriu și mai ales felul decis în care atacă temele majore ale contemporaneității socialiste sunt de bun augur.”

● În „Scânțea”, Florin Tornea semnează cronică dramatică a piesei lui Aurel Baranga, *Adam și Eva* (montată pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale” în regia lui Sică Dumitrescu), o comedie care „se înscrie în sfera unei problematice generale a dramaturgiei noastre – reflectarea luptei noului împotriva vechiului și a rămășițelor acestuia în conștiința oamenilor și în relațiile sociale.”

[MAI]

● „Scrișul bănățean”, nr. 5, se deschide cu ample cicluri de versuri - scrise alert, modern - închinat zilei muncii și semnate de Nina Cassian, Haralambie Țugui, Anghel Dumbrăveanu, Ion Potopin, Erik Maitenyi, Șt. Aug. Doinaș. □

Cronica literară, ținută de Nicolae Ciobanu, se referă la *Treptele maturizării artistice* [a lui D.R. Popescu]. Același critic scrie și recenzia la Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*. □ În același număr apare studiul *Calea împlinirii creatoare a lui Lucian Blaga* de Andrei A. Lillin. Autorul recenzează volumul postum îngrijit de G. Ivașcu și încheie încrezător, mai degrabă în propriile-i idei decât în lirica blagiană: „Lauda închinată semințelor în poemul cu care se deschide volumul de postume al poetului se înscrie deci în opera sa ca expresia cea mai bogată și mai înaltă a admirației sale față de puterea veșnic nouă a poporului”.

● În „Secolul 20”, nr. 5, traduc din lirica finlandeză Maria Banuș, Tașcu Gheorghiu și Petre Stoica, completați de Al. Dima cu reportajul *Imagini finlandeze*. □ În același număr apare ultima parte a traducerii din John Steinbeck (*Iarna nemulțumirii noastre / Iarna vrajbei noastre*) de Tania Malița și Mihai Dragomir. □ În cadrul rubricii „Sinteze și profiluri”, Eugen Schileru scrie despre Antoine de Saint-Exupéry, iar Nina Façon despre Carlo Levy.

● Apariția numărului 5 din 1963 al „Vieții românești” poate fi considerată un eveniment pentru procesul recuperării lui Titu Maiorescu și, treptat, a criteriului estetic. În această ediție a revistei, profesorul clujean Liviu Rusu publică, la rubrica „Discuții”, un amplu studiu intitulat *Însemnări despre Titu Maiorescu*, care va genera, la scurtă vreme, vii reacții în publicistica vremii, unele dintre ele cu semnături notorii sau, în orice caz, cu autoritate în epocă.: G. Călinescu, în „Contemporanul”, Savin Bratu, în „Luceafărul”, C. I. Gulian, tot în „Contemporanul”, Paul Cornea și Paul Georgescu chiar în paginile revistei „Viața românească”, primul – în numărul din septembrie, celălalt – în decembrie 1963. Chiar de la începutul articolului său, Liviu Rusu denunță prezentarea lui Maiorescu limitată la pozițiile sale politice și ideologice, prin ignorarea laturii literare a activității sale: „Locul ce-l ocupă Titu Maiorescu în literatura noastră este foarte aprig controversat. În vechile istorii literare ideologul Junimismului este elogiât fără rezerve, iar astăzi, în manualele școlare și în publicistica noastră literară, este repudiat cu atâta energie încât cititorul neprevenit nu-și poate forma decât imaginea unui ideolog dușman hotărât al literaturii și culturii noastre. Este suficient să deschidem Manualul de Literatură Română pentru clasa a X-a ca să găsim afirmații de felul următor: «Cu înverșunare, ori de câte ori se ivește prilejul, Maiorescu se împotrivesc progresului cultural». (Ed. 1961, p. 9). Dar, în același timp, nu putem să nu constatăm că în acest manual despre activitatea literară a teoreticianului combătut nu se vorbește decât în câteva cuvinte, și iarăși numai despre latura negativă, în schimb, pe întinsul celor două pagini și aproape jumătate se vorbește propriu zis numai despre politicianul reacționar. Cele expuse în manual sunt reflexul fidel al opiniilor curente, asupra lui Titu Maiorescu”. Conștient de reacțiile pe care le va determina, Liviu Rusu pledează pentru o discuție și o cuprindere integrală a activității maioreștiene: „Expunând cele ce urmează, este departe de noi gândul să dăm o imagine

completă și mai ales o soluție definitivă cazului Titu Maiorescu. Vrem numai să aducem argumente care să arate că e nevoie de o reconsiderare a întregii probleme, că se impune o cercetare atentă și prudentă, făcută cu toată mîgala, cu conștiința clară că nu e vorba de eventuala reabilitare a unei persoane, ci de **elucidarea** momentului culminant al literaturii noastre clasice”. (vezi **Anexa**) □ În același număr, la „Cronica literară”, Matei Călinescu comentează volumul lui D. R. Popescu *Umbrela de ploaie*, la „Cronica ideilor” Marcel Breazu vorbește despre *Abstracționismul sau inidigența artei*, iar la „Scriitori și curente” Al. Philippide alcătuiește un profil literar *Alfred Margul-Sperber*. □ Mai semnează Maria Banuș, Demostene Botez și Radu Stanca – poezii, Mihai Beniuc un fragment de roman – *Povestea lui Avram Proșap, om de rînd* - și Victor Kernbach, un reportaj.

IUNIE

1 iunie

- În numărul 22 al revistei „Flacăra”, Boris Buzilă comentează volumul de schițe și povestiri *Preludii* al Mariei Arsene, despre momentele progresiste din 1933 sau 1940, un fel de reportaje socialiste dezvoltând mecanismele psihologice și sociale ale timpului: „calitatea de document, înregistrat la fața locului, de o pană care a știut să vibreze la suferințele celor mulți, la lupta pentru o viață mai bună, constituie principala trăsătură a cărții”.

2 iunie

- „Flacăra Iașului” îi prilejuiește lui Geo Bogza să depene amintiri în *Trecut, prezent și viitor*, despre vechiul târg al Iașului *versus* destinul comunist al Iașului nou.
- Marin Sorescu semnează în „Scânteia tineretului” niște „Note de lector” despre „*Karikas risipitorul*” de Suto Andras: „Hazul din povestiri este generat mai ales de neconcordanța dintre noul din viață și aceste mentalități învechite care nu-și pot în nici un fel ascunde identitatea”: „diversele manifestări ale individualismului, spiritual de învrăjbire, de gâlceavă între naționalități, birocrăția etc.”.

4 iunie

- La rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului”, Mihail Petroveanu comentează monografia „*Camil Petrescu*” de B. Elvin. Fără a nega importanța studiului, cronicarul reproșează monografului inconsistența capitolului 1. Scriitorul despre artă și arta scriitorului”: „Ni se pare că vina o poartă nu atât limitele autorului, cât planul însuși al lucrării, al cărei obiectiv e o dezbatere ideologică și etică, iar nu estetică, \ unei opera socotite probabil clasată din acest punct de vedere”.

● În „Scânteia”, Teodor Vârgolici recenzează studiul recent publicat al lui Silviu Iosifescu, *Momentul Caragiale*, un volum care „contribuie la definirea mai complexă a vieții și operei lui I. L. Caragiale. El se înscrie ca un aport competent la studierea moștenirii unuia din marii clasici ai literaturii române.”

6 iunie

● „Gazeta literară” se deschide cu două poezii argheziene în cunoscuta sa *Tabletă* și cu versuri de Dan Deșliu, într-un nou veșmânt, nepolitizat. □ În continuare Perpessicius semnalează apariția tratatului de *Istoria literaturii române* printr-un popas asupra paginilor critico-literare consacrate lui Vasile Alecsandri (*Un nou Alecsandri*): „Rareori, un poet, contestat de contemporani, s-a rostit despre sine cu mai multă modestie, iar despre gloria ce i se opunea cu mai multă și afectivă generozitate.” □ Despre *Originalitatea gândirii critice* scrie Matei Călinescu, exemplificând subiectul prin contribuțiile lui G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius, ca apoi să treacă la prezent: „În peisajul criticii noastre contemporane, eforturile de diversificare a unor personalități sunt evidente și merită să fie consemnate.” Consemnarea se oprește însă la divergența punctelor de vedere exprimate asupra aceluiași conținuturi (opere), Ion Lungu de la „Tribuna”, Ov. S. Crohmăniceanu și S. Damian de la „Gazeta literară”, N. Manolescu „Contemporanul” și N. Tertulian de la „Viața românească” care s-au exprimat în legătură cu *Risipitorii* lui Marin Preda. În încheiere se arată: „Nu mă îndoiesc că, prin calitățile ei pregnante, prin bogăția ei de semnificații, literatura noastră poate stimula o asemenea critică, menită să-i valorifice direcțiile de dezvoltare cele mai fecunde.” □ La rubrica „Pe scurt, despre cărți”, sunt prezentate succint volumele lui Silviu Iosifescu, *Momentul Caragiale* și Ion Rahoveanu, *Cerul din noi* (versuri). □ Cronica literară este susținută de Eugen Simion, la Nicolae Țic, *Un vals pentru Maricica*. □ Revista publică versurile de curând dispărutului Mihai Dragomir, *Romanță pe Dunăre*, Chira-Chiralina, *Deoparte*, *Trudă*, *Totdeauna*, și pe cele semnate de Dragoș Vrânceanu, Petre Stoica, George Radu Chirovici, Domokoș Géza.

● „Tribuna”, nr. 23, anunță decesul lui I. Agârbiceanu. □ Ion Lungu recenzează romanul *Fuga* de Aurel Mihale. În același număr apar versuri semnate de Grigore Hagiu și Bazil Gruia.

7 iunie

● Numărul 23 din „Contemporanul” celebrează *15 ani de la Naționalizare* (11 iunie 1948). □ A. E. Baconsky scrie în rubrica „Meridiane” despre moartea lui Nazim Hikmet, fiind reprodus și un fragment din poezia *Scurt reportaj* din „Contemporanul” nr. 25 (819) din 22 iunie 1962, în traducerea lui Toma George Maiorescu: „Străbat acum în lung și în lat drumurile românești, am privit oamenii, diminețile și serile/ oamenii sunt plini de încredere/ încrederea

– lucirea mlădițelor/ Încrederea – balcon cu basma roșie/ încrederea – fumul coșurilor în uzină/ Frumoasă e viața când trăim cu toții, împreună, frumosul/ În această problemă, oamenii noii Români sunt de aceeași părere.” □ George Oprescu consemnează *Retrospectiva Jiquidî*, ilustratorul lui Caragiale și Sadoveanu, iar Eugen Barbu în *Sensul performanței* cere insistent *intelectualizarea* sportului: „A învinge oriunde, și dacă se poate mereu, înseamnă caracter. Sportivul trebuie să aibă *caracter*.” □ G. Călinescu, în *Saturn*, propune o dezbatere despre *melancolie*, pornind de la alegoria lui A. Durer și versurile lui Gerard de Nerval („singura mea stea e moartă și lăuta mea constelată/ poartă soarele negru al Melancoliei”), privită și în sensul curent de tristețe, ca o stare *purificând spiritul de infatuare*. „O poezie care jubilează într-una mi se pare un delir mistic travestit – deci și omul socialist trebuie să încerce *melancolia*, jubilația continuă fiind superficialitate.” □ Dumitru Micu analizează volumul lui Ion Ianoși, *Romanul monumental al secolului XX*, dând un antiexemplu – Jules Romains, *Les hommes de bonne volonté*, când romane-fluvii sau cicluri de mii de pagini pot fi lipsite de monumentalitate, subliniind de asemenea că, prin contrast, *romanul* – *epopee* specifică stratul cel mai adânc al monumentalismului. „Titulatura de *monumental*, incluzând o judecată de valoare, n-ar fi mai nimerit să renunțăm a vorbi despre *roman monumental* ca despre o anume categorie epică (categoriile putând însemna capodopere și producțiuni mediocre, mai ales că există termeni mai proprii pentru definiția respectivei categorii: romanul amplu, romanul de largă respirație). Așa cum circulă în carte, noțiunile *roman monumental* și *roman epopee*, lasă impresia unui raport răsturnat. Mai logic e de a vorbi despre *romane-epopei monumentale*, când vrem să subliniem valoarea, decât despre *romane monumentale epopeice*. Cuvântul *monumental* e superior în grad cuvântului *epopee*. Epopei inconsistente pot apărea – cunoaștem! – dar mi se pare o contradicție de termeni în a zice că un roman monumental oarecare este anemic.”

8 iunie

● În numărul 12 din „Luceafărul” Eugen Barbu vorbește, în articolul *Fapte și literatură*, despre formarea sa literară: „[...] în momentul Revoluției, priveam deconcertat înainte, în căutarea unui drum propriu. Încă din anii Războiului, simțeam că a continua literatura zarzărilor înfloriți și a chiselei cu dulceață nu mai era posibil. Veneam dintr-un mediu, e drept, pitoresc și simțeam nevoia unei mărturii zguduitoare, peste ușor lacrimogena epopee a mahalalei – produsă de G. M. Zamfirescu”. Barbu realizează practic o descriere a drumului scriitorilor din *Generația lui 23 august*: „Era în timpul când sumbrii corbi ai deznădejdiei, presimțind încotro se îndreaptă gustul sănătos al maselor, vorbeau despre o criză a culturii, despre prăpastia în care cădea gândirea omenească prin faptul că la orizont se ivea adevăratul umanism. Principala bătălie se dă azi între cărțile *crepusculare* și cele de *afirmație*”. □ M. Sorescu formulează

opinii critice despre volumul lui Gheorghe Tomozei, *Vârsta sărutului*, „un poet sensibil, vibrând la vocile timpului nostru, frământat de dorința de autodepășire și încercând să-și înfrângă caligrafia frumoasă (*sic!*) dar poate prea comună, prin niște experiențe, dacă nu izbutite întotdeauna cel puțin mai îndrăznețe”; „un poet entuziast, stăpânind o tehnică artistică variată”. □ Ilie Purcaru stă de vorbă cu I. Vinea, *Despre poezie și traduceri*. Ajuns în „anii limpezirilor”, poetul mărturisește că recuperează din vechi manuscrise și un roman uitat, scris demult și parțial apărut în fragmente, *Lunatecii*. „Mi-am curățat de rugină vechea peniță de fier a gazetarului, înmuind-o în cerneala roșie a începuturilor: *întineresc!*”. □ O pagină specială, *Laus laboris*, este închinată dispariției lui Ion Agârbiceanu, cu articole semnate de Ion Dodu Bălan, *Necrolog*, Petru Vintilă, *Amintirea unui înțelept*, V. Râpeanu, *Amiază de primăvară*, Sorin Alexandrescu, *Neîntrerupta ucenicie* și Fănuș Neagu, *Lacrima*, cel mai reușit portret dintre ele: „Încerc la moartea maestrului Ion Agârbiceanu sentimentul dureros că ceva apropiat și drag îmi va rămâne necunoscut pentru totdeauna: o iubire, un cântec, o frântură de gând pentru mine”. □ Același Fănuș Neagu este prezent în revistă cu fragmentul *Puntea*, iar I. Băieșu cu *Dialog neterminat*. □ Publică poezii Florin Mugur, *Desenele Marei*, Florența Albu, *Vremea pedepselor* și *Memoria lucrurilor* dar și Gabriela Melinescu, eroticul *Cântec cu toată gura*, în maniera poemelor de început ale Mariei Banuș sau Ninei Cassian: „Aș putea cu trupul meu dansând/ să-i împodobesc frumos pereții/ Sunt bolnavi obrajii mei de dor/ Arde tot pământul unde trec băieții”. □ T. Vârgolici vorbește *Pe marginea moștenirii literare a lui Gib I. Mihăescu*, fiind urmărite volumele de nuvele *Grandiflora*, *Vedenia* și romanele *Donna Alba* și *Brațul Andromedei*. □ Revista publică integral poemul *Dreptul la timp*, cu o *Închinare finală* a lui Nichita Stănescu: „Și eu m-am născut tot în '33/ odată cu maturizarea alor mei,/ odată cu primul semn clar al unui timp mai bun,/ ridicându-se atunci, împlinindu-se acum/ Primește cititorule această/ încercare a mea de cântec, tinerească/ iar unde nu s-a smuls deplin din minereu/ cu inima o prelungesc, cu trupul meu”. □ Continuă discuțiile despre eroism cu Teodor Brateș – *Pasiune și abnegație*, Dionisie Șincan – *Fapte de viață – fapte de eroism*, Ștefan Bănulescu – *Frumosul „eroism” cotidian*: „Dacă ne-am îndrepta numai spre acest eroism cotidian, spre miile de biografii ale oamenilor obișnuiți, am putea aduce mereu mărturia unor evenimente pe cât de interesante pe atât de mișcătoare și am putea în același timp feri reportajul de literaturizare, de oboseală și de acea lipsă de inedit remarcată pe bună dreptate de critică”. □ Printre poezii care au citit la Cenaclul „Nicolae Labiș” se numără, conform revistei, studentul bucureștean V. Mazilescu și Petru Ghelmez.

● În numărul 23, „Flacăra” publică rechizitoriul *Dietmar a ucis un Tommy* de Florin Mugur, despre cazul din Germania Occidentală, al unui tânăr de 19 ani „educat revanșard”, fascist, care a împușcat un soldat britanic la Dusseldorf

(este vorba despre așa zisele asociații de elevi vest germane aidoma unor organizații paramilitare). Se tipărește și o povestire de Italo Calvino, *Ciuperci în oraș*, traducere de Tatiana Ulmu. □ În acest număr, Petru Comarnescu realizează pe câteva pagini ilustrate o amplă prezentare a *artistului universal* Brâncuși: „prin realizarea unui stil sinteză de vechi și nou, de anonim mioritic și de aspirații contemporane el rămâne un pilduitor înaintaș, care, dacă nu poate avea elevi, are, în schimb, mulți admiratori și înțelegători în lumea întreagă. Opera lui nu se află în inima vieții noi dar ea a contribuit la netezirea căilor vieții în artă, aducând lumină, poezie, bucurie”.

11 iunie

● „Scânteia tineretului” publică un necrolog *Ion Agârbiceanu* (decedat la 28 mai 1963), semnat de Academia Republicii Populare Române și Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română: „Puțin apreciat în trecut de către critica oficială, Ion Agârbiceanu s-a bucurat în anii regimului democrat-popular de toată cinstirea cuvenită unui scriitor de seamă”.

12 iunie

● „Scânteia tineretului ” publică poezia *Transfigurări*, de Nichita Stănescu.

13 iunie

● În pagina 1 a „Gazetei literare”. apare editorialul *15 ani de la istoricul act al naționalizării*: „În viața socială a țării, urmările mărețului act revoluționar de la 11 iunie 1948, sunt de o amploare care ne umple inimile și de bucurie și de mândrie [...]. Azi, în cel de-al patrulea an al șesenalului, anul 1963, poporul român însuflețit de mărețul program comunist al luptei pentru desăvârșirea construcției socialismului în patria sa, traduce mai departe, în fapte cu nestăvilit entuziasm, hotărârile Congresului al III-lea al PMR.” □ Pe aceeași pagină, alături de „Tableta” lui Tudor Arghezi (*Ghersul îngânat*), Maria Banuș scrie, în cadrul rubricii „Carnet de scriitor” despre *Lumina din fabrici*: „«Suntem angajați în aceeași luptă» spun ochii lor [ai muncitorilor], «fiți bine veniți, fraților și curaj, curaj, apropiați-vă»! Spunem: «unitatea moral-politică a poporului». Spunem: «revoluția culturală». Dar de simțit, le simțim, cu o fericită uimire, ce nu se mai potolește de câte ori intrăm pe un șantier, într-o uzină, într-o întreprindere. Și asta se întâmplă adesea sutelor de scriitori din țara noastră.” □ Tot aici continuă articolul lui Perpessicius, despre *Vasile Alecsandri*. □ Cronica literară este semnată de G. Dimisianu (la Alecu Ivan Ghilia, *Insula ispitei*): „Scriitorul a reușit să ne transmită marea emoție de a fi fost martorul câtorva momente din istoria revoluției cubane, eveniment măreț în istoria contemporană, victorie de preț a luptei de eliberare a popoarelor.” □ Lucian Raicu dezbate relația *Critica și problemele romanului*, subiect care fusese, anterior, și în atenția lui Paul Georgescu, de astă dată în centrul atenției

fiind Ion Ianoși autorul cărții *Monumentalul în roman*, despre care se exprimaseră Paul Georgescu și Ov. S. Crohmălniceanu. Lucian Raicu este de părere că „împotriva unilateralizării abstracte a criteriilor de clasificare în materie de roman, pledează – implicit sau explicit – I. Ianoși în mai toate sectoarele analizei întreprinse. Acesta este, cred, una din sursele patosului cărții.” □ Despre *Educarea talentului* scrie Al. I. Ștefănescu referindu-se la cartea tânărului Mihail Diaconescu *Visele au contururi precise*: „Și, totuși, nu se poate spune că Mihail Diaconescu reușește să intre în literatură cu dreptul.” □ A. E. Baconsky semnează *Un carnet plastic*, comemorând trei decenii de la dispariția pictorului ieșean Ștefan Dumitrescu.

14 iunie

● Numărul 24 din „Contemporanul” include articolul, de „referință” în epocă, *Valorificarea critică și necritică a lui Titu Maiorescu* (vezi Anexa), prin care filosoful marxist C. I. Gulian răspunde articolului lui Liviu Rusu din „Viața românească”, nr. 5, din 1963. □ G. Călinescu scrie *Ceva despre teatrul în versuri*: „Însă dacă teatrul e poezie, nu e mai puțin dialog și în vorbirea curentă ne-ar apăsa inversiunile, stilul convențional poetic. În consecință, fraza se cuvine să fie, deși în versuri, cea normală, curgând clară ca apa de șipot, dând iluzia că aspectul prozodic iese accidental din natura ideilor. Bineînțeles, asta nu ne împiedică să folosim tropi, adică figuri, dar și în vorbirea curentă le întrebuițăm.” □ Nichita Stănescu este prezent în acest număr cu două poeme erotice, *Copilărosul amurg* și *Într-o joi cu dragoste*. Cităm din primul: „Noi doi surâdeam, și inimile/ noastre,/ mult mai înalte decât el [soarele] păreau/ ca niște fructe clătinate străluceau/ deasupra gurii lui deschis / pofticioase.” □ Dumitru Micu comentează romanul *Visele au contururi precise* de Mihail Diaconescu, despre care spune că „validează epic adevărul realizării intelectuale ca om întreg în mediul rural de azi: fără a izbuti pe deplin să pună în lumină imaginea satului contemporan în toată bogăția ei românească este o pledoarie înflăcărată, convingătoare, pentru legarea strânsă a activității intelectuale de viață – cartea merită să fie citită!” □ George Munteanu recenzează volumul de poezii *Ochii Danielei* de Toma George Maiorescu, în care vede o manieră nedorită de tratare descriptivă a ideilor: „Poetul spune uneori prea mult, prea amănunțit, diminuându-i astfel cititorului posibilitatea de a fantaza. De aici dilatarea compozițională, inclusiv verbală a poemelor, de care chiar piese evident izbutite nu scapă în întregime.”

● În „Veac nou”, cu supratitlul *Frumosul în industrie*, Al. Andrițoiu circum-scrie industria sovietică în zona esteticii: „Geniala minte a lui Karl Marx prevăzuse acest proces de osmoză dintre economie și estetică atunci când, metaforic, definea umanismul ca pe o abundență a pâinilor și trandafirilor. De aceea, e firească ideea de pătrundere a esteticii ca în marile bastimente să se nască astăzi, în perioada de construcție a comunismului. Citesc în presa

sovietică despre nașterea și rapida dezvoltare a acestei idei. Ea a fost ridicată la scară națională, estetica produselor economice contopindu-se cu harta țării. S-a creat ad-hoc și o înaltă școală denumită *Institutul științifico-estetic al Uniunii Sovietice pentru estetica tehnicii*”.

15 iunie

- Numărul 24 din „Flacăra” cuprinde articolul lui Geo Bogza, *Porumbul - o plantă epică*: „nu se vede omul călare din el”; aceasta este cea mai veche amintire a mea despre porumb”

- Rubrica „Scânteii”, „Însemnări despre cărți”, găzduiește două prezentări de carte: Eugen Simion analizează volumul lui Fănuș Neagu, *Dincolo de nisipuri*, iar Marin Bucur analizează volumul de schițe al lui Haralamb Zincă, *Palma lui Hercules*. Analizând volumul de povestiri și nuvele al lui Fănuș Neagu, criticul subliniază că „elementele stilistice de o pronunțată originalitate autorul le fructifică într-o literatură care își trage substanța din transformările survenite în conștiința și morala contemporanilor. Prăbușirea unor prejudecăți, apariția unor trăsături noi în mentalitatea țaranului, ca efect al schimbărilor sociale fundamentale în viață, sunt dezbătute de tânărul prozator cu pasiune.”; „Eroii lui Fănuș Neagu sunt dominați de pasiuni puternice, sincere, dar nefericirea în dragoste sau gelozia nu-i mai împing la gesturi nehibzuite.” În egală măsură, cronicarul semnalează și unele „neajunsuri”: în nuvela care dă titlul volumului, „autorul nu oferă suficiente elemente pentru a marca social conflictele umane, situații dramatice”; „în *Fântâna* se văd efectele nefericite pe care le are în literatură excesul de pitoresc”; „insuficienta fixare a acțiunii pe un fundal istoric-social dă povestirii *O sută de nopți* o nuanță livrescă, convențională și atemporală.” Marin Bucur constată ca volumul lui Haralamb Zincă, organizând „instantaneele de viață” în miniaturi, reflectă profilul etic al „omului nou” într-o scriitură reportaj urmărind „afirmarea calităților noi ale omului în condițiile socialismului, înflorirea tuturor însușirilor personalității umane.”

18 iunie

- În „Scânteia”, S. Damian recenzează volumul de reportaje al lui Romulus Rusan, *Râul ascuns* („tânărul reporter a cutreierat orașele și satele, șantierele construcției socialiste, preocupat să arate cum marile transformări revoluționare și-au pus pecetea pe geografia locurilor, pe chipul oamenilor”), iar George Movileanu prezintă romanul *Mâna marelui meșter*, al scriitorului sovietic gruzin Konstantine Gamsahurdia („în paginile romanului, puternicele elemente realiste se împletesc cu elemente romantice, iar numeroase pagini sunt străbătute de fior liric”; plasată în Gruzia secolului al XI-lea, cartea oferă cititorului contemporan un tablou al moralei „putrede a feudalilor”, incluzând aspecte ale traiului „celor asupriți, cărora stăpânii le rezervau doar *postul, rugăciunea și munca*.”)

20 iunie

● Marin Preda publică în „Scânteia tineretului” articolul *În încheiere despre devotament*, final al dezbaterii începute cu câteva numere în urmă la rubrica „Să discutăm despre: Tinerețe, educație, răspunderi”. Articolul inventariază, de fapt, scrisorile în care cititorii își spun părerea despre întâmplarea care a generat această discuție, cu extrase din mesajele respective trimise la redacția ziarului.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu propune, sub titlul *Patosul tinereții*, o discuție *Pe marginea volumelor: „Fișă personală” de Niculae Stoian, „Vârsta sărutului” de Gheorghe Tomozei, „Poema citadină” de Ștefan Iureș*. Reprezentanți ai unei generații care „a crescut și s-a maturizat în anii tumultuoși ai construcției socialismului”, „fiecare dintre ei caută să-și definească o individualitate proprie, un timbru original. Dar aceasta nu-i duce pe calea unor extravagante moderniste, a căutării unor imagini contorsionate.” Niculae Stoian, „un poet al lucrurilor categorice” construiește un demers poetic oglindind „bogatele sentimente și visurile avântate ale tinereții noastre”, deși, uneori, confundă „simplitatea cu simplismul, expresia directă, spontană, cu cea nefinisată artistic” (în *Cea mai frumoasă clipă, Frumusețea omului, Durigaș*). În „volumul lui Gheorghe Tomozei, tinerețea, viața noastră este neconținut legată de ideea de vis, crescut din tărâmul fertil al datelor realității înconjurate”, „cucerirea Cosmosului” reprezentând „metaforic imaginea victoriei omului asupra forțelor naturii, dimensiunile noi, uimitoare ale tinereții din țara noastră.” I se recomandă acordarea unei atenții deosebite în „a transfigura poetic o emoție puternică”, „să dea mai puțin credit jocurilor ritmice, cadențelor jucăușe, bazate pe ordonarea tipografică sui-generis a cuvintelor.” La fel, „întâlnim și în noul volum de versuri al lui Ștefan Iureș [...] aceeași statornică preocupare pentru viața din jur atât de generoasă în teme poetice”, amendându-i-se, în schimb, alunecare pe „povârnișul anecdoticii.”

21 iunie

● În numărul 23 al „Contemporanului”, Geo Bogza vorbește despre *Noua Dobroge*: „[...] iar eu mă gândesc că este timpul să străbat iarăși, poate cu un întreg grup de scriitori, vechea țară de foc, spre a ne da seama de marile prefaceri petrecute pe pământurile dintre Dunăre și Mare, de când pe întinderea lor a biruit organizarea și spiritul muncii în comunism”. □ Un reportaj realizat de Paul Anghel, Ilie Purcaru și Nicolae Manolescu urmărește *Casele Memoriale* – Ipotești, Năsăud (Coșbuc, Rebreanu), Piatra Neamț (Hogaș), Mircești, Ploiești (B. P. Hașdeu, I. L. Caragiale), Humulești. □ La împlinirea a 70 de ani, într-un scurt interviu luat de E. Luca, I. Marin Sadoveanu se confesează că lucrează la volumul de prezentare a teatrului universal (pentru Editura Tineretului), traduce *Muntele Vrăjit*, se gândește la un roman din vremea Cantacuzinilor și Brâncovenilor și desăvârșește romanele *Sfârșit de veac în*

București și Ion Sântu – trilogie. Formula istorică, mărturisește scriitorul, îi este cea mai dragă: de la Sadoveanu „celălalt” până la Th. Mann, din *Josef și frații săi*.

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este semnată în acest număr de G. Dimisianu, care vorbește despre *Aurel Mihale: „Fuga”*: „Romanul *Fuga* se impune prin amploarea viziunii dezastrelor provocate de război, prin forța de a înfățișa procesul descompunerii unei armate chemate să lupte pentru o cauză nedreaptă, prin vigoarea evocării unei epoci crâncene. Este cartea cea mai izbită a prozatorului Aurel Mihale”. □ Același număr al ziarului publică o poezie de Florența Albu, cu titlul *Pe Argeș în sus...*: „Oamenii care-au cules din țărână/ aripile Meșterului Manole/ le urcă înalt/ în timpul lor/ pentru alt zbor”.

22 iunie

● În numărul 25 al revistei „Flacăra”, la rubrica permanentă „Carnet” semnează acum Al. Mirodan, *Chitara cu voie de la poliție*, despre un fapt de viață din Vietnamul de Sud. În acest număr apare și schița *Felicia* de Al. I. Ștefănescu.

● În „Luceafărul”, nr. 13, V. Mazilescu publică poezia *Moartea poetului*, dedicată lui N. Labiș. „S-a prăbușit lumina pe vârfuri moi de brazi/ și mi-au adus-o păsări mari, cuminte/ În ciocul lor subțire la amiază/ Punându-mi-o covoare înainte”. □ Gh. Pituț este prezent cu o *Evocare* și *În bătaia securii*: „Anii rămâneau/ aşchiați precum cioatele/ Viața se târa înainte/ cu coatele/ Soarele apunea/ pe geana pădurii/ Pădurea plângea/ în bătaia securii”. □ Ana Blandiana propune două poeme, *Noapte de dragoste* și *Dans în ploaie*: „Lăsați ploaia să mă-mbrățișeze și destramă-mă vântul/ Iubiți-mi liberul dans fluturat peste voi/ Genunchii mei n-au sărutat niciodată pământul/ Părul meu nu s-a zbătut niciodată-n noroi”. □ Petre Ghelmez îi dedică versuri *Lui Ștefan Luchian* iar Gica Iuteș poemul *Înălțimi*, dedicat primei femei cosmonaut din lume, Valentina Tereškova, care zboară în jurul Pământului. □ În sumar mai apar M. Bucur, cu o recenzie la al treilea volum din creația lui Toma George Maiorescu, *Ochii Danielei*, Dragoș Vrânceanu, comentarii la *Cercuri de copac* de Dan Deșliu și *Pietre kilometrice* de Petre Stoica, T. Vârgolici, *În amintirea lui Șt. O. Iosif*, Geo Șerban cu *Odobescu în lupta pentru o literatură națională*, Șt. Bănulescu și *Colocviile la casele memoriale* și Florica Dimitrescu, *Lipsa de stil?*, despre proza lui N. Velea. □ Nina Cassian scrie *La încheierea unui an*, articol bilanț despre activitatea cenaclului Nicolae Labiș, la intrarea acestuia în vacanța de vară. „Pentru ridicarea nivelului (auto)exigenței scriitorilor, Cenaclul Nicolae Labiș are certe perspective de dezvoltare. El poate deveni un excelent laborator în care sunt studiate problemele de meșteșug, cu o minuțiozitate pe care critica din reviste nu era întotdeauna posibil s-o facă, el poate ajuta la desfășurarea unui schimb de opinii de ținută, refuzând platitudinea și snobismul și promovând judecățile principiale și nuanțate. Cenaclul Nicolae Labiș poate deveni de asemenea o bună școală de

colegialitate, respect reciproc și intransigență, care să contribuie la formarea caracterelor odată cu formarea stimei față de valoare și a rezistenței față de falsele valori, pentru... frumusețea adevărului și adevărul frumuseții”.

● „Scânteia” publică schița-reportaj a Luciei Demetrius, *Drumuri sibiene*, un fragment din romanul scriitoarei americane Harper Lee, *Ucide sturzul care râde* (distins cu premiul Pulitzer), evocând „o înscenare cu caracter rasist” (fragmentul este publicat cu titlul *Nevinovat*) și un articol comemorativ al lui Valeriu Râpeanu, *50 de ani de la moartea poetului Șt. O. Iosif*.

27 iunie

● În prima pagină din „Gazeta literară”, Tudor Arghezi scrie despre un album fotografic al Voronețului realizat de Dan Grigorescu: „Fotoaparatul este o mașină. Dar și vioara e o mașină, și pianul și condeiul. Singur, invizibil ca omul care le manevrează le dă un vizibil expresiv și un sens. În mâinile lui Dan Grigorescu obiectivul se comportă ca un violoncel, ca harfa, ca orga. Clapele, strunele sunt într-însul, în ochii lui, în alesul sentiment al gestului.” □ Pe aceeași pagină, Mihai Beniuc semnează poeziile *Frumusețea din constelații* și *Rost*, Eugen Jebeleanu scrie despre *Ziua învățătorului*, iar Tudor Vianu consemnează *Două aniversări: Demostene Botez și I. Marin Sadoveanu* la 70 de ani: „D. Botez și I. M. Sadoveanu sunt tovarășii noștri, ai tuturor ostenitorilor, ca și ei, ai noii culturi socialiste care se ridică pe vechiul nostru pământ. Primească salutul de dragoste și prețuire al tuturor și afle în el, în simțirea comunității calde în jurul lor, îndemnul continuării unei opere, pentru care puterile lor au rămas neatinse de trecerea anilor.” □ În paginile a 2-a și a 3-a este găzduit textul prescurtat al *Referatului Biroului Uniunii Scriitorilor de la Plenara lărgită a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.* Sub titlul *Victoria omului în lupta împotriva vechiului reflectată în literatură*, sunt reproduse, alături de rezumatul referatului, intervențiile scriitorilor: Demostene Botez, Teofil Bușecan, Const. Chiriță, M. Davidoglu, Paul Everac, Sergiu Fărcășan, Paul Georgescu, Georgeta Horodincă, D. Ignea. Concluzia Referatului, după o aspră critică făcută tuturor lucrărilor cu abateri de la realismul socialist, este următoarea: „Oglindirea luptei dintre nou și vechi din viață prezintă o importanță de prim ordin pentru literatura realismului socialist. În prezent, după cum am văzut, această problemă capătă o semnificație deosebită datorită eforturilor scriitorilor de a descoperi și înfățișa caracterul nou al contradicțiilor din această etapă istorică. Ne aflăm într-o nouă fază din istoria țării noastre, în faza desăvârșirii construcției socialiste. Ea trebuie să însemne un nou stadiu și în evoluția literaturii noastre [...] Scriitorul din zilele noastre nu poate fi un observator pasiv al realității. El se simte adânc răspunzător de rezolvarea problemelor de viață, el trăiește cu intensitate eforturile, suferințele și istoriile maselor populare conduse de partid. El nu numai că va oglindi transformarea realității, ci va ajuta efectiv la

înfăptuirea acestei transformări, va căuta ca, prin cărțile sale, să dea un răspuns convingător frământărilor și întrebărilor pe care le pun contemporanii, influențând activ dezvoltarea conștiinței socialiste a maselor. Aceasta este calea pe care scriitorii noștri pot îndreptăți înalta apreciere pe care au primit-o de la Conferința pe țară – tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej numindu-i «ajutoare de nădejde ale Partidului».” □ Din intervențiile participanților: Demostene Botez: „Eu socot că poezia lui Arghezi, Beniuc, Maria Banuș, Deșliu, Frunză și a altora este o poezie care oglindește în mod permanent această luptă între nou și vechi căci cine nu oglindește această luptă dintre nou și vechi nu poate să se numească scriitor contemporan.”; Constantin Chiriță: „Noul este atât de frecvent și divers încât căutarea și găsirea lui au nevoie de personalitatea fiecăruia dintre noi.”; M. Davidoglu (text din rezumat): „Subliniind realizările obținute în reflectarea literară a fenomenelor contemporane, el a adus obiecții unor lucrări palide, între care și scenariul filmului *Lumină de iulie*. Printre autorii acestui scenariu se numără și prozatorul Fănuș Neagu. M. Davidoglu i-a reproșat că de dragul unor efecte cinematografice (o cavalcadă prin lanuri de grâu) denaturează realitatea, prezentând fapte neverosimile.” Paul Everac: „Sunt în situația să mă pot angaja ca principalele concluzii tematice la care a ajuns referatul să se oglindească în lucrările mele.”; Sergiu Fărcășan: „Una din problemele deosebit de importante este aceea a clasificării unor termeni teoretici și a aprofundării permanente a esteticii marxist-leniniste, în așa fel, încât criteriile după care este judecată o lucrare să fie mereu mai înalte, suplă și ferme, adoptate mereu mersului nostru înainte.”; Paul Georgescu: „Dorința de transformare interioară a oamenilor a existat totdeauna: nou e faptul că societatea socialistă îndeamnă permanent la autodepășire și oferă posibilități concrete celor ce vor să înceapă o nouă viață.”; D. Ignea: „Au fost critici care niciodată n-au ieșit din casă și totuși au judecat foarte bine lucrurile. Noi, astăzi, trăim altfel, și e cam greu să te descurci în critică fără să ieși din redacție. Trebuie ca scriitorul să fie ajutat, criticul să meargă și el pe teren ca să poată reconstitui realitățile de la care artistul a pornit, completându-l pe acesta, arătându-i ceea ce el n-a reușit să vadă când și-a elaborat lucrarea.”; Mihai Novicov: „Drumul spre înfăptuirea sensurilor majore ale literaturii noastre presupune cu necesitate înfățișarea convingătoare a superiorității forței noului împotriva vechiului”; Paul Anghel (rezumat): „[Vorbitorul] s-a referit, în cuvântul său, la bogata experiență pe care i-a prilejuit-o participarea activă la viața satului nou.”; Titus Popovici: „Cred că a ne apleca cu toată seriozitatea asupra acestor mari teme ale vieții noastre – a face, dacă vreți, literatură istorică în sensul nobil al cuvântului, în sensul tolstoian al cuvântului – aceasta este una din căile principale de dezvoltare a literaturii noastre.”; Al. I. Ștefănescu: „Într-o serie de lucrări în proză, se observă uneori tendința de a evita conflictele puternice, de a cultiva o artă care nu spune pe față lucrurile, ci le lasă mai mult să fie ghicite.”; Sutö Andras (rezumat): „Sutö Andras a atras

atenția pe de altă parte, asupra unor tendințe din anumite scrieri apărute chiar în țări socialiste, tendințe care vin în contradicție cu principiile ideologico-estetice ale artei revoluționare.“; Mihai Beniuc: „La noi socialismul a biruit. Sub conducerea Partidului desăvârșim construcția socialismului și pe urmă vom clădi societatea comunistă. Aceasta se face nu cu tobe și trâmbițe, ci cu muncă, cu eforturi neprecupețite și cu înțelegerea profundă a legilor sociale.“

□ Marin Preda publică nuvela *Friguri*, iar versuri semnează Veronica Porumbacu. □ În pagina a 8-a Constantin Țoiu scrie, în cadrul rubricii „Cărți și idei” despre *Un erou al războiului rece*, referindu-se la cartea lui Julien Gracq *Țărnuț sirtelar*, Ed. Plon, Paris, 1963: „Artist autentic, înzestrat cu o sensibilitate extrem de ascuțită, [Julien Gracq] presimte, anunță chiar, în felul său, dispariția vechilor orânduiri, însă victimă a războiului rece, ca mulți confrăți ai lui din apus, se învâluie în ceața pesimismului, neînțelegând că în astfel de ciocniri catastrofice, lui i se împotrivesc forțe imense și că sfârșitul lumii putrede nu înseamnă stingerea civilizației omenești.“

● Articolul *Invitație la exigență*, semnat de Constantin Stănescu în „Scânteia tineretului”, cuprinde observații „Pe marginea unor schițe publicate în revista «Luceafărul»”. După ce laudă „preocuparea susținută din partea redacției pentru promovarea talentelor autentice, pentru publicarea acelor creații care abordează original și veridic probleme actuale” (un exemplu fiind prozele semnate de George Bălăiță), criticul analizează cu severitate două „lucrări confuze, abile în a explora cu ostentație... nimicul”, care „aplică exigenței cunoscute a revistei nedorite intermitențe concesive”. Prozele incriminate aparțin unei necunoscute Ana Barbu.

● Matei Călinescu recenzează, în „Scânteia”, volumul al doilea din romanul lui Ion Ruse, *În portul de pescari* (primul volum este publicat în 1961), „o frescă, o monografie epică a unui port dunărean – cu numele fictiv de Getuza – începând din anii negri ai războiului hitlerist”: „primul volum descrie procesul de radicalizare a pescarilor care, depășind vechile disensiuni, se unesc, opunând o dârză și eroică rezistență invadatorilor hitleriști”: „în volumul al doilea, înfățișând evenimentele din anii de după eliberare, se situează pe primul plan participarea din ce în ce mai conștientă a pescarilor la făurirea noii orânduiri, în lupta neîmpăcată cu dușmanul de clasă.” Cronicarul remarcă „prezentarea personajelor principale și scenele colective, în care scriitorul zugrăvește cu un penel sigur, într-o cromatică vie și sugestivă, tablouri ale vieții pescărești surprinsă în dinamica ei zilnică”, dar și „strădania scriitorului de a oferi personajelor sale un profil uman complex, bogat în nuanțe psihologice”, semnalând, în egală măsură, unele „deficiențe de compoziție”.

28 iunie

● În „Scânteia tineretului”, C. Stănescu publică, în cadrul rubricii „Cronica dramatică”, textul *O demonstrație neconcludentă: comedia „Adam și Eva”*:

„Este surprinzător cum un dramaturg reputat ca Aurel Baranga a putut să risipească atâtea vervă, atâtea replica spumoase adesea pline de miez, de dragul unui conflict dramatic atât de confuz conturat”. Cronicarul consideră că „viciul fundamental al întregii viziuni dramatice provine din bagatelizarea eroului pozitiv”, în construcția căruia „conștiința înaintată” ar fi mai palidă decât „interesul mărunț, speculative, izvorât dintr-o fulgerătoare pasiune erotică”.

29 iunie

- În numărul 26 al revistei „Flacăra”, Silviu Iosifescu discută volumul de evocări al lui Ion Pas, *Carte despre vremuri multe*, situându-se pe aceeași linie a amintirilor literare ca și în volumele omologe ale lui Tudor Vianu, Agatha Bacovia, Camil Baltazar, memorialistul continuând practic în maniera cărții precedente, *Zilele vieții tale*, și a ciclului *Lanțuri*. Acum demască figuri odioase de gazetari fasciști, oprindu-se și la tragicul moment Nicolae Iorga. Discreția afectivă a narațiunii până la reținere dar și luciditatea critică conduc către portrete malițioase ale unor colegi de breaslă interbelici. „discreția evocării, abandonarea persoanei I și a firului autobiografic, acuitatea observațiilor până la detaliul semnificant fac din această întoarcere în trecut o evocare profesionistă”.

- La rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului”, Fănică N. Gheorghe analizează „Contribuții documentare la biografia lui Mihail Eminescu”, volum alcătuit de Augustin Z. N. Pop, apărut recent la „Editura Academiei Republicii Populare Române”: prin cele 350 de documente câte însumează, volumul aduce în lumină tot atâtea contribuții monografice despre familia scriitorului și despre viața lui în anumite momente”.

[IUNIE]

- „Scrișul bănățean”, nr. 6, se deschide cu versuri de Ana Blandiana: *Lecție despre Istoria Partidului, Pretext de Imn și Portret*: „Ei, da, e încă greu. Privirea doare/ Ruptă mereu la marginea luminii/ Și se-adâncește urma de sudoare/ Închipuind tulburătoare linii// Ei, da, e greu, vechi membri de partid/ Și luptători din '29 - / Cărbunele e aspru dar poți să-nvingi, lucid,/ Când naști cu el o viață nouă// Știm că aveți salarii mari, că nu mai doare/ Cerul canalizat în galerii,/ Dar cum s-aveți și-un răsărit de soare/ În subteranii voștri zori de zi?// [...] Zâmbiți. Și totuși se apropie un timp/ Când munca voastră așa de grea/ Va-nlocui-o un grăunte de nisip/ Cum scrie Geo Bogza undeva// Vor rămâne ucișii codri iar/ Încoresetați în somnul lor mereu,/ Hotărâte stea, atomul doar/ Ne va ceda intimul minereu// Zâmbiți tristeții lămpii de carbid/ Și înțeleg: e încă greu, dar vouă/ Vă e ciudat de dragă, vechi membri de partid/ Și luptători din '29”. (*Pretext de Imn*). □ Despre *Izvoarele și sensurile meditației poetice* scrie N. Ciobanu analizând cea mai recentă apariție editorială a lui A. E. Baconsky: Convinș că „în epoca noastră, natura patriei este supusă unor

prefaceri excepționale, având un sens exclusiv pozitiv”, criticul relevă că, în volumul de față, „ele scot la iveală una din înseși dimensiunile eroismului uman actual”. □ În cadrul rubricii „Tribuna actualității”, Ștefan Foarță dezbate *Aspecte ale epicului în unele poeme apărute recent în publicațiile noastre*. Trimiterea la polemica dintre generații este transparentă, iar cei vizați, prin creațiile lor, sunt Maria Banuș, Dan Deșliu, Geo Dumitrescu, Ion Gheorghe, Mihai Dragomir, Gheorghe Tomozei.

IULIE

3 iulie

● O nouă *Convorbire cu un participant la concursul „Iubiți cartea”* publică în „Scânteia tineretului” Aurel Martin, cu titlul „*Nicoară Potcoavă*” de Mihail Sadoveanu. „Participantul” afirmă că „este cea mai desăvârșită operă a lui Mihail Sadoveanu”.

4 iulie

● Pagina 1 a „Gazetei literare” se deschide cu un triptic Arghegian: *Un april, Rimă, Trândăvie*, suprintitulat „Creioane”. □ Pe aceeași pagină semnează, tot versuri, D. Botez (*Cântecul meu*), iar Victor Eftimiu amintește că s-au scurs 50 de ani de la moartea lui Ilarie Chendi, într-o evocare a celui „care i-a călăuzit primii pași în arta scrisului.” □ În directă legătură cu dezbaterile din numărul anterior, D. Solomon scrie despre *Actualitatea și rigorile prozei scurte*, referindu-se la ultimele apariții ale genului în presa culturală: „Într-o epocă în care diferitele forme ale luptei dintre nou și vechi prezintă un interes puternic, când în plan social și etic se petrec transformări impresionante, atenția prozatorilor tineri e firesc și necesar să se îndrepte spre temele de prim plan ale actualității. [...] Caracterul prin excelență operativ și concentrat al prozei scurte o conduce cu necesitate către miezul realității socialiste. Există o severă selecție pe care o efectuează realitatea însăși, ierarhizând importanța și stringența temelor, a problematicii, a valorilor. Talentului îi rămâne să țină seamă de această selecție obiectivă, antrenându-și forțele în relieful a ceea ce este într-adevăr reprezentativ pentru vremea noastră.” □ Șerban Cioculescu scrie un *Medalion liric* despre Demostene Botez. □ Sub titlul *Liviu Rebreanu și critica literară*, Lucian Raicu trece în revistă opinii exprimate în timp, mai vechi sau mai recente, asupra prozatorului. Sunt amintiți E. Lovinescu, Tudor Vianu, G. Călinescu, Ov. S. Crohmălniceanu și Ion Ianoși. □ Paginile 4-5, consacrate prozei și versurilor, conțin semnăturile lui Nicolae Velea și Fănuș Neagu (*Raze*, fragment de roman), cărora li se alătură versuri de Gheorghe Tomozei și Mioara Cremene. □ Geo Șerban semnează textul *Critica și istoria literară*, articol în care face disocierea dintre cele două domenii interferente spre a analiza, separat, opere mai vechi dar și recente: „Cum se vede, o

discuție pe tema raporturilor dintre critică și istorie literară, a interferențelor reciproce necesare, implică un cerc larg de chestiuni de stringentă actualitate. Am avut în vedere aici mai mult latura practică, imediată. Nu de puțin interes ar fi examinarea implicațiilor teoretice, confruntând și cu poziții contrare în critica idealistă contemporană, unde sub pretextul combaterii istorismului mecanicist (Malraux) se cultivă cel mai frenetic subiectivism sau se profetizează declinul criticii (Maurice Nadeau), cu intenția nedisimulată de a plasa creația în afara unei cunoașteri și unei însușiri active, dinamice.“

● „Tribuna” conține poezia *Ofel* semnată de Grigore Hagiu. □ Despre *Necesitatea concentrării lirice* scrie D. Cesereanu, un articol de direcție, în care își propune să examineze cele mai recente apariții lirice: „În acest scop, vom efectua un fel de operații la zi, acumulând date și constatări spre a încerca să depistăm zonele de umbră și de lumină ale creației lor curente”. Al. Andrițoiu este lăudat fără nicio rezervă pentru poeziile-i patriotice, considerate „adevărate profesii de credință”. În schimb, creația de altă factură cade examenul: „poetul se manifestă divers (aproape în raport cu productivitatea sa) și, dacă îndeobște faptul este lăudabil, trebuie să observăm numai că, în alte direcții artistice, creatorul ne apare extrem de inegal. În perimetrul activității lui sesizăm nu o dată manifestări sterile, factice, care împiedică comunicarea vibrantă a unui mesaj contemporan și exercită totodată o influență negativă asupra evoluției sale artistice mai complexe. Sunt aspecte pe care ne simțim obligați să le semnalăm, întrucât ele explică, în parte, de ce un poet talentat, care și-a ocupat pe merit un loc al său în detașamentul noii generații de poeți tineri, alături de Tiberiu Utan, Ion Brad, Aurel Rău, Ion Horea, Ion Rahoveanu etc., nu a realizat încă o autodepășire firească în procesul de creație după un debut viguros și favorabil primit de critică”. Din ceea ce îi place lui D. Cesereanu, selectăm: „eu sunt trimisul celor ce râvnesc/ miracolele ample ale științei/ Partidul, arhitectul conștiinței/ mi-a dat acest mesaj muncitoresc”. În ceea ce privește rebuturile versificate ale lui Andrițoiu, ele sună astfel: „și-am venit și eu cu dalta/ după datini și milenii,/ să beau vin Cotnar din alta/ forma sânelui Elenii”. □ Constantin Cubleșan scrie cronică literară la Gheorghe Tomozei, apreciind că *Vârsta sărutului* (Ed. Tineretului, 1963) este o carte inegală, iar poetul se află „în perioada căutărilor, a expresiei poetice menite a-i cristaliza personalitatea”. Recenzentul pune verdictul: „nu trebuie să se înțeleagă de aici că volumul este unul submediocru. Numai că mediocritatea nu poate satisface și, cu atât mai mult, nu ar trebui să-l satisfacă pe autor”.

5 iulie

● Nr. 27 din „Contemporanul” se deschide cu *Anonimat* de Mihai Beniuc, poet al eternelor metamorfoze, care acum se simte Atlas ce poartă munții și Samson ce doboară coloane: „Samson mi-i dat să fiu eu ori Atlas/ Coloane să dărâm ori munți să port?/ Luptând, e lipsă oare pas cu pas/ Ca să mă-nalț o șchioapă,

înc' un mort?" □ Nicolae Manolescu recenzează volumul lui Ion Rahoveanu, *Cerul dintre noi*, acuzat de o *insuficiență a percepției*, iar Dumitru Micu se ocupă de volumul *Umanitas* al lui George Demetru Pan, unde leit-motiv al poeziei devine *luceafărul conștiinței de clasă*, ajuns, după Eliberare, *luceafărul roșu*. □ A. E. Baconsky e prezent în acest număr cu *Mică baladă*: „Oriunde-aș fi, oriunde sunt/ Fruntea mi-o arde sărutul acestui pământ/ Stele, stele visând, un copil de-altădată/ Îi scrie pe zăpadă hotarele/ c-o mână tremurată/ Închipuindu-și o lume de viscol feeric -/ Capul lui auriu, luminând într-un vechi întuneric/ O, cum se duce mereu cu seraficu-i nimb/ Codrul de ulmi îl veghează întoarcerea-n timp.” □ Același Nicolae Manolescu se oprește în *Natură, Univers moral, Modalități* la trei prozatori: Fănuș Neagu (nu e un colorist, un vizual), D. R. Popescu (e un pictor) și Nicolae Velea (e un analist): „Fănuș Neagu surprinde senzații mai ales vibrând ca poezii. D. R. Popescu, descriind comportamente, realități vizuale, pictând, creează tipuri. Velea e un analist prin definiție.”

● Marin Sorescu publică în „Scânteia tineretului ” schița satirică *De bună voie și nesilit de nimeni*, despre un bărbat gelos care pândindu-și soția să-și trădeze în somn o presupusă infidelitate, ajunge ca, răpus de oboseală, să se trădeze el însuși.

6 iulie

● Numărul 14 din „Luceafărul” cuprinde versuri de M. Beniuc - *Stalagmite*: „Mă macină o jale milenară/ Că fericirea, totuși, pe pământ/ E numai plugul aspru care ară/ În inimi cu brăzdare din cuvânt” și Ion Alexandru - *Sentimentul mării*: „Mă desprind de tine, mare/ Și e ca și cum/ Iubita mea cu ochi de liniște brumată/ M-ar lăsa pentru un altul/ Așa dintr-odată/ Ne despărțim, mare/ Drum bun. Alte lumini/ Pașii tăi vor lovi de-acum/ Tu o iei la stânga, eu la dreapta/ Tu cu drum, eu cu drum”. □ Al. Oprea publică fragmente dintr-o monografie în pregătire – *Codin în creația lui Panait Istrati*: „Codin rămâne o poveste scrisă cu mijloace artistice preponderent realiste, astfel încât, deși mai păstrează vechi urme din prima perioadă a operei lui Panait Istrati, prin ea se inaugurează o altă fază cu o altă tonalitate a atmosferei poetice”. □ Pornind de la cuvântarea lui Gh. Gheorghiu-Dej de la Conferința pe țară a scriitorilor, G. Dimisianu și N. Manolescu se ocupă de tinerii scriitori și exigențele creației literare. „Cunoașterea adâncă a realităților, efort artistic susținut, modestie, exigență – iată așadar coordonatele în cadrul cărora se poate dezvolta o muncă de creație fertilă, în stare să dea viață unor opere de înaltă semnificație ideologică și estetică. [...] Deseori cerem unor scriitori meșteșug când n-au de fapt măiestrie. Problema esențială rămâne a măiestriei, adică a vigoarei cu care scriitorul ne comunică vibrația sa în fața realității, a clarității mesajului ideologic, mai pe scurt spus, problema forței cu care opera în cauză reflectă

viața”. Este dată ca exemplu negativ, pentru ceea ce reprezintă scris cu meșteșug dar... fără măiestrie, nuvela *O sută de nopți* de Fănuș Neagu. Nuvela ar fi fluent scrisă, ca la o poezie abil versificată, „colorată, cu efecte pitorești dar e dureroasă absența creației autentice”, la fel ca într-o altă proză a sa, *Puntea* („Luceafărul”, nr. 12). Sunt laudați însă Nicolae Velea cu povestirea *După soare* și Nicolae Breban cu *Ultimul mohican*. („Gazeta Literară”, nr. 13/819). Pe de altă parte, în poezie, Nichita Stănescu este criticat pentru ciclul din „Gazeta literară”, nr. 12. Mai sunt discutați: Florența Albu, Adrian Păunescu, Grigore Hagiu, Ilie Constantin, N. Stoian, Gh. Tomozei, Ion Gheorghe. „Pentru formarea scriitorilor tineri, parcurgerea unor experiențe de viață multiple (și de profunzime totodată!) este o chestiune decisivă. Este bine ca perimetrul preocupărilor să fie lărgit în permanență către cuprinderea unor zone mereu noi, capabile să activeze inspirația creatoare. Nu vrem să reiasă de aici că limităm problema la aspectul acumulării strict numerice de experiențe pe care scriitorii urmează să le transpună în creație. Prin *cunoaștere* definim în primul rând lărgirea orizontului de înțelegere, dobândirea unei perspective mature asupra realității în transformarea revoluționară, condiția vitală a profesiei scriitorului.” □ Ion Dodu Bălan semnează o cronică literară la volumul lui Arghezi – *Poeme noi*, cu piesele antologice *De-abia plecaseși* sau *Poetul necunoscut*. „Sunt în acest volum sinteze ale unor ipostaze lirice caracteristice pentru «vechiul» Arghezi, sunt simțiri și gândiri profund umane, de o mare complexitate și infinită gamă de nuanțe exprimate în versuri care nu o dată conțin valori gnomice. Apare aici o impresionantă unitate dialectică de creșteri și împliniri cuceritoare de orizonturi noi, în care încape și emoția gingașă în fața iubirii și gândul ce se înfruntă cu absolutul. Această carte este încă o lespede așezată, în epoca nou socialistă, pe culmea monumentului vast pe care-l alcătuiește opera argheziană (mai sunt date ca exemplu de capodopere lirice *Scrisoare*, *Așteptare*, *Năluca*, *Inscripție de bărbat și de femeie*).”

11 iulie

● „Gazeta literară”, nr. 28, conține, la pagina 1, versuri de Tudor Arghezi și George Lesnea. □ Despre *Litoral* scrie Nichita Stănescu în cadrul rubricii „Carnet de scriitor”. Reportajul, fiindcă acesta este alura textului, respiră lirismul inconfundabil al poetului: „Și cu ochiul închis privită, marea își păstrează sfericitatea, urechea percepând un relief sonor destăinuit prin murmurul neconținut pe care-l dă permanenta ei frecare de cer, și aproape o pot auzi cum șlefuieste cerul amiezii, și aproape că poți distinge țipătul scurt și repetat pe care-l fac lamele sorilor noaptea, dând largul monoton la strung.” □ La *Critica și problemele actualității* se referă S. Damian într-un articolul conformist, în prelungirea ecourilor dezbaterii generate de *Referatul* prezentat la ședința lărgită a Uniunii Scriitorilor. □ G. Dimisianu scrie cronică literară la

Vârsta sărutului de Gheorghe Tomozei, volum atent analizat, cu merite indiscutabile, dar încă puține în raport cu așteptările criticului: „Preocupat de problemele cele mai arzătoare ale vieții de astăzi, ancorat puternic în actualitate, Tomozei trebuie să năzuiască spre perfecțiune, spre fructificarea cât mai deplină a posibilităților sale bogate.” □ Vladimir Streinu semnează, în pagina a 6-a, medalionul **Camil Petrescu**, scris cu elanurile exegetice și eseistice recunoscute, fără a ocoli, însă, pactul cu ideologia: „Lui [Camil Petrescu] i se pot număra materialele eteroclite cu care lucrează, i se pot recunoaște atitudinile și concepțiile opuse între care se mișcă, i se poate înregistra seria de conflicte intime, câte îl dramatizează, dar adevăratul Camil Petrescu e în gestul de părăsire a materialelor vechi și de îmbrățișare a celor noi, este în trecerea de la o atitudine la alta, e în procesul de pierdere a unei concepții și de alcătuire a alteia [...]. Pacificat în complexitatea lui de «teze» și «antiteze» Camil Petrescu nu putea fi decât mulțumit, liniștea zămbitoare cum a fost văzut murind, îi exprima fără îndoială sentimentul împlinirii de sine prin cauza socială a vremii”. □ Pe aceeași pagină, Eugen Luca semnează textul **Document uman sau literaturizare**. Articolul se deschide în următorii termeni: „Dacă literaturii noastre îi revin încă sarcini importante în ceea ce privește evocarea luptelor eroice desfășurate de comuniști în ilegalitate, cărțile care au abordat tema aceasta generoasă au adus o contribuție însemnată la formarea și educarea tineretului nostru în spiritul umanismului socialist. E cert însă că aportul lor putea fi mai mare, dacă unii dintre autori – și mă refer îndeosebi la cei care au trăit ei înșiși experiența de viață, unică în felul ei, pe care o evocă – n-ar fi subestimat valoarea emoțională a unor relatări memorialistice, lipsite de orice podoabă, dacă ei n-ar fi literaturizat documentul de viață, prin el însuși elocvent, punând uneori un accent prea apăsător pe factorul senzațional și spectaculos.” □ În calitate de cronicar de film, Marin Sorescu, scrie despre *Misterele Parisului* în termeni parodici: „Ca la orice peliculă de acest gen, întrebarea pe care și-o pune din capul locului spectatorul nu este «Pe ce problematică se axează filmul?» ci, mult mai simplă: «cine se bate în el?»”.

● „Tribuna”, nr. 28, publică poezie de Negoită Irimie: „Urc, ștergându-mi noroiul de pe frunte/ Și sonda-mi pare un brad de munte,/ Și râd în lumina, simt sub razele blonde/ orizontul pădurii de sonde”. □ Lidia Bote se întreabă în acest număr *Cum edităm clasicii?* □ Al. Căprariu consemnează două debuturi editoriale din colecția *Luceafărul*: Platon Pardău (*Arbori de rezonanță*) și Victoria Ana Tăușan (*Cadențe*). □ În pag. 7, Al. Jebeleanu semnează reportajul *Secerișuri bănașene*, iar D. Cesereanu, pe aceeași pagină, surprinde câteva **Momente lirice reprezentative** din creația lui Grigore Hagiu. Exegetul e de părere că „în ansamblu, însă, ținând cont de valoarea artistică, viziunea poetică a lui Grigore Hagiu asupra lumii e una selectivă, fiind concentrată în sinteze, iar forma lor lirică adecvată [e] realistă chiar și atunci când creatorul încearcă noi modalități de exprimare”.

12 iulie

● În numărul 28 al „Contemporanului” sunt publicați Florența Albu, cu poezia *Marină* („A mai rămas atâta mare, câtă-a-ncăput în cearcănul albastru/ destins ca arcu/ după săgetare”) și *Șantier naval*, respectiv Ilie Constantin, *Columb*: „De săptămâni un țarm se amăgise/ Nici când închipuit, lovit nicicând/ Și fiarele de proră printre vise/ Urlară-n unghiul lui înaintând.” □ După o primă citire și impresie *admirabilă*, Nicolae Manolescu analizează volumul de debut al Constanței Buzea, *De pe pământ*: poezii pline de concret, vibrație, cu intuiții de-a dreptul surprinzătoare; o plenitudine a sentimentelor cu un ciclu poetic – al universului copilăriei – mai puțin reușit decât celelalte din ciclul următor (*Început de toamnă, Dialectică, Liniște, Focul, Timp retras*), în care recunoaștem *revoluția socialistă proiectată în infinitul cosmic* dar mai ales și suavele *Cântece de nație sau Lângă somnul iubitelui*. □ George Ivașcu discută despre noua apariție a lui Arghezi, *Scrieri*, volumele 3 și 4, cuprinzând *Inscripții, Stihuri, Cântare omului, Frunzele* (vol. 3), *Fabule, Copilărești* și *Addenda* (cu un număr de poeme care, în teme și nuanțe, par un mozaic din tot atâtea straturi ale geologiei sale poetice): „*Marele cioclu* e titlul care închide ultima față a culegerii, poetul polemizând odată mai mult cu cel poreclit în cărți *Destin*. Viziunea pare a coborî din mitologia populară și în conștiința supremului joc, *de-a v-ați ascunselea*, cititorului i se oferă o nouă certitudine: Sunt de drept și-adevărate/ Hoț de taine fermecate / Și orice-ai vrea să-mi faci tu mie/ Nu mă las de-așa hoție. Fie că *se copilărește*, fie că satirizează cu sarcasm (ca în *Volumul și Crâmpeliul*) măiestria argheziană surprinde prin ingenuitate și încântă prin ponderea inefabilă a înțelepciunii.”

13 iulie

● În *Miracolul arghezian*, din „Flacăra”, Eugen Luca face o trecere în revistă a creației poetului, nu doar a ultimului volum *Poeme noi*, în special a ultimei sale etape de după *Frunze*. „Miracolul arghezian ține, deci, de faptul că poetul știe în același timp să zâmbească, să se bucure și să se întristeze ca un copil; să trăiască incandescent toate pasiunile tinerilor; că e devorat de setea de a cunoaște. Că are puterea de a lupta și a crea, siguranța și dârzenia omului matur; că posedă întreaga înțelepciune a bătrâneții, că reușește să întruchieze în ființa lui nu un individ reprezentativ pentru o categorie sau alta ci *Umanitatea însăși*, sub toate aspectele ei și ca un singur tot. Miracolul arghezian ține de capacitatea poetului de a ne inocula și nouă aceste simțăminte, de a ne apropia și pe noi de înțelepciunea sa, de a ne ajuta să ne descoperim pe noi înșine, în toate ipostazele posibile, să ne redobândim integritatea și să ne transformăm din indivizi în Umanitate.”

● Ion Marin Sadoveanu semnează în „Scânteia tineretului” articolul *Chemări înalte*, în care dă sfaturi tinerilor absolvenți ai facultăților pentru viitoarea lor

integrare socială și profesională, accentuând misiunea nobilă pe care o au cei care se vor dăruia societății în spațiul rural.

18 iulie

● În „Flacăra Iașului”, L. Dumbravă recenzează volumul lui Victor Tulbure, *Aur*, o culegere reprezentativă pentru stadiul „prezent” de evoluție al liricii angajate, adunând cicluri precum *Aur în întineric*, *Munții de aur ai lumii* dar și traduceri din Omar Khayyam și Baudelaire. Impresionează „aceeași poezie mobilizatoare, patriotică, de atitudine cetățenească, cu inflexiuni în spiritul cântecului popular, debarasată de mult de limbajul lozincard sau de circulație prea strânsă, dar și cu împrumuturi prea directe din poezia lui Arghezi (exemplu: „Adânc sub brazdă zace străbunul meu și al tău”)”.

● Pe prima pagină a „Gazetei literare”, Maria Tereza León și Rafael Alberti, invitați ai Festivalului Eminescu, semnează articolul *Pe Dunăre*, în care descriu frumusețile Deltei. □ Miron R. Paraschivescu și Ilie Constantin sunt prezenți cu versuri, iar Pop Simion își începe reportajul *Eroismul cotidian*, tot pe prima pagină, terminând astfel: „Aș încheia cu o frază-propunere: cel mai bun argument în sprijinul ideii de eroism cotidian este viața. «Gazeta literară» ar putea publica o suită de instantanee reportericești dedicate acestei teme care ne pasionează. Pe când? Dacă da, mă înscriu.” □ Tudor Rotaru, recenzează sub titlul *Critica în „Steaua”* numărul 6/1963 al revistei, observând: „Există atât în atitudinea de negație radicală a anumitor formule poetice cât și în entuziasmul nediferențiat față de altele un spirit nesănătos.” □ Cronica literară, semnată de Ov. S. Crohmălniceanu, se referă la culegerea de studii ale lui S. Iosifescu, *Momentul Caragiale*: „Cartea lui Silvian Iosifescu aduce câteva studii care sunt contribuții temeinice la cunoașterea ilustrului scriitor. Erudite, bine scrise, ele sunt redactate cu simțul răspunderii față de tema abordată. Autorul face, pare-se, ultime pregătiri pentru vasta lucrare monografică pe care, printre noii cercetători ai operei lui Caragiale, ne dovedește a fi cel mai indicat să o întreprindă.” □ Versuri de Aurel Rău, reportaje de Vasile Nicorovici *Siberia, Siberia* și proza *Marți și Miercuri* de Radu Cosașu sunt inserate în paginile 3-5. □ Intervenții din cadrul dezbaterii *Moduri de reflectare a realității în proză și contribuțiile criticii* sunt redată, fie direct, fie rezumativ, în paginile 6 și 7. S. Damian (rezumat): „Criticul apreciază compatibilitatea noutăților cu principiile realismului socialist, rămânând intransigent față de manifestările străine ideologiei noastre.”; I. Oarcăsu: „Au dispărut, în linii mari, cronicarii grăbiți, cronicarii oracol care, astăzi, ridicau în slăvi o carte, iar mâine, din motive neprincipiale, o nimiceau fără scrupul. Culmea culmilor: chiar în aceeași revistă.”; Ov. S. Crohmălniceanu: „Există astfel, în momentul de față, o deosebire de păreri în privința volumului lui D. R. Popescu, între mine și Matei Călinescu. O aduc în discuție pentru că presupune și o diferență de metodă.”; Al. Căprariu: „Ce se va întâmpla dacă

scrierile lui D. R. Popescu vor fi populate aproape toate cu precădere de asemenea eroi suciți, ce fel de lume va fi aceasta, în care oamenii suciți sunt oameni de treabă? (Răspunde Ov. S. Crohmălniceanu: „Aceasta este critică anticipativă!“); Matei Călinescu: „Suntem cu toții de acord că valoarea unei opere literare actuale constă în forța ei mobilizatoare, în capacitatea autorului de a reflecta cu veridicitate procese ale vieții sociale.“; Petre Sălcudeanu: „Există, din păcate, critici care își închipuie că uzând numai de elementele negative în aprecierea unei opere de artă, îl vor ajuta pe scriitor. Un scriitor nu va primi niciodată o asemenea critică și nici nu o va putea considera constructivă.“; Vasile Rebreanu: „Se mai aplică însă în critică criterii rigide. Când într-o scriere apar pasaje cu caracter abstract, cu date științifice sau comentarii elitiste, ele sunt considerate de la sine de prisos. Uneori poate fi așa, alteori ele sunt justificate de conținutul cărții, de realitatea pe care aceasta o oglindește.“; G. Dimisianu: „Termenii de teorie literară cu care lucrăm sunt folosiți uneori într-o accepție aproximativă.“; Al. I. Ștefănescu: „În legătură cu modalitățile pe care critica trebuie să le respingă sau să le promoveze, mi se pare necesar a preciza că nu poate fi vorba de respingerea unei modalități ca atare, decât dacă ea nu se încadrează în metoda realismului socialist, dacă falsifică realitatea sau dacă împiedică reflectarea partinică a realității, cu alte cuvinte dacă se plasează sub semnul decadentismului artistic.“; Ion Lungu: „Eu cred că, mai degrabă, s-a discutat prea puțin despre adevăratele noastre reușite literare. Concret despre *Scrinul negru* s-au scris foarte puține articole, iar în bilanțul de sfârșit de an al «Gazetei literare» opera acad. G. Călinescu era expedită de tov. Paul Georgescu într-un rând și jumătate [...] și aceasta, în timp ce despre o serie de lucrări mediocre s-au scris zeci de articole.“

- În „Tribuna”, Constantin Cubleşan scrie despre debutul Constanței Buzea (*De pe pământ*), care „ne oferă revelația unei împliniri artistice rapide, săvârșită în abia câțiva ani de la primele începuturi poetice, timid desfășurate în paginile revistei bucureștene”.

- Adrian Păunescu semnează în „Scânteia tineretului” un scurt reportaj cu titlul „*Un om al șantierului*”, despre brigada artistică de agitație de la Întreprinderea de construcții Arad. □ La „Note de lector”, C. Stănescu recenzează *Savin Bratu*: „*Sadoveanu*”, studiu monografic care reprezintă „o valoroasă schiță a evoluției gândirii artistice a scriitorului”.

19 iulie

- În numărul 29 din „Contemporanul” George Munteanu, în *Umanismul poeziei eminesciene*, vorbește despre cosmogonismul poetului *titanian*, într-o pledoarie pentru umanismul înalt: „ca aspirație și corp de principii care vizează liberă, deplină dezvoltare a individualității umane în toate privințele, Umanismul reprezintă de fapt încercarea neconținut reluată, la problema mereu veche și mereu nouă a *fericirii*. Or, după tot ce s-a spus până acum e locul de a

conchide că, în diferite planuri ale inspirației sale, Eminescu pune cu acuitate tocmai problema fericirii omului. Marea valoare a creației sale rezidă însă nu numai din faptul că pune această problemă, ci mai cu seamă din *modul* în care o pune. Creația inspirată a lui Eminescu respinge cu mari sarcasme ideea unei fericiri percepute meschin, ca a platului subcomisar de poliție ironizat în proiectul de proză *Archilus*, a tinerilor care-s foarte încântați de ei că știu să-și înnoade meșteșugit cravata (din sonetul satiric *Ai noștri tineri*) sau a celor din *academiile de știință a Zânei Vineri* incriminați cu mânie în *Scrisoarea a II-a*. Prin întreaga convergență a înțeleșurilor ei, creația eminesciană pledează pentru idealul de fericire simbolizat în *Luceafărul*, adică pentru năzuința de a ne îndruma toate trăirile într-un făgaș al *plenitudinii*, al *onestității față de noi înșine și de întreaga umanitate și al unei ținute conștiente de înaltă intelectualitate*. Frumusețea unui asemenea ideal de fericire îi conferă operei lui Eminescu și permanenta actualitate.” George Munteanu va relua discuțiile despre Eminescu, în nr. 33 din 16 August, cu *Opere*, volumul II (Literatura populară a lui Eminescu) – *Poeme originale de inspirație folclorică, Lirica populară (Doine, Blesteme, Bocete, Haiducești), Balade, Dramatice, Basme în proză, Poemele – asemănări – cimilituri, Cântece de lume, Irmoase, Anexe (capitolul Exercițiu și moloz), Caietul anonim, Note și variante, scurtă bibliografie, indice*: „Și dacă ne este îngăduită o întrebare, care se adresează atât academicianului Perpessicius cât și Editurii Academiei a R. P. R.: nu ar fi dar posibil ca, paralel cu pregătirea următoarelor volume ale ediției, cele apărute și devenite de mult rarități să fie reeditate?”.

20 iulie

• Nr. 15 al „Luceafărului” include un poem de Ion Gheorghe, *Marea Captivă* („Marea mișcă-n mine, grav, retrasă / Și căzând cu despletire de cometă / eu o văd trecând prin mine luminoasă / dar de-acum pricep că se repetă / [...] Vremea clipește-n ritmul meu sangvin / rupt după surparea creștelor de mare/ și respir un secol condensat deplin / precum sarea strânsă-n apele amare”). □ Se omagiază a 70-a aniversare a lui Maiakovski, cu un articol scris special pentru „Luceafărul” de Ludmila Maiakovski, sora poetului (*Fratele meu Volodia*), Dragoș Vrânceanu – *Maiakovski și poezia contemporană*, două poeme, N. Aslev – *Cu Maiakovski* (traducere de Geo Dumitrescu) și Raul Gonzales Tunon – *Cântec pentru V. Maiakovski* – în românește de Romulus Vulpescu. □ *Zâmbetul* este un fragment din piesa *Sechestrul* de M. Zăciu și Vasile Rebreanu, cu un act din anii noștri și înfruntarea a două mentalități într-un Institut de Cercetări Medicale. Se încearcă o compromitere a tânărului preparator Mohora de către elementele *învechite* grupate în jurul profesorului cu un nume simbolic, Ionescu Săcărâmb. Marin Sorescu publică în acest număr schița *Spartanii*. □ M. Bucur semnalează în *Un monument poeziei*, încheierea de către Perpessicius a volumului 6 din seria completă a

poeziei eminesciene: „Perpessicius este editorul lui Eminescu și, concepută ca operă națională, ediția lui Perpessicius este ea însăși un monument.”

● În numărul 30 din „Contemporanul” Ion Rotaru vorbește despre Ion L. Catina, *Un scriitor necunoscut*. □ George Muntean recenzează volumul liric al lui Platon Pardău, *Arbori de rezonanță*, iar Mioara Cremene și Florin Mugur apar cu poemele *Cântec și Necunoscută*.

23 iulie

● La „Cronica literară” a „Scânteii tineretului”, Aurel Martin analizează volumul „*De pe pământ*” de *Constanța Buzea*, dând dreptate lui Nicolae Manolescu care afirmase în „Contemporanul” că „prima impresie la lectura acestui volum de debut este admirabilă”. La rândul său, Aurel Martin afirmă că „viziunea poetei e îndeobște dialectică, transcriind reacții sentimentale de substanță sau stabilind între sine însăși și elementele lumii obiective relații cu caracter simbolic”.

25 iulie

● În pagina 1 din „Gazeta literară nr. 30, apare articolul lui Dan Deșliu, *Maiakovski –poet al revoluției*, care prin caracterul său angajat, ține loc de editorial: „După ani și decenii, poezia lui Maiakovski se află mereu în prima linie a luptei pentru pace și comunism, ca o inimă a lui Danco, răspânditoare de lumină. [...] Mărturie despre aceasta sunt fiecare rând și fiecare cuvânt din opera artistului, al cărui portret tocmai îl privesc: în picioare, profilat – simbolic parcă – pe un fundal de afișe, cu o șuviță subțire căzându-i pe frunte, cu ochi mari, luminați de o flacără gravă – se uita spre noi, scrutător, tovarașul Maiakovski.” □ Despre *Arta epică a lui G. Călinescu* scrie Matei Călinescu, subliniind „elasticitatea adaptivă a scriitorului față de formele și modalitățile literare, cel puțin în aparență, eterogene sau divergente.” Studiul „promite” să continue fiindcă e departe de a fi epuizat subiectul. □ Eugen Simion scrie cronica literară la volumul de debut al *Constanței Buzea*, *De pe pământ*, volum care, „pe latura cea mai izbutită atrage atenția asupra unui talent remarcabil, căruia o cultură poetică și o experiență umană mai vastă îi vor întregi individualitatea.” □ În paginile 3-4-5, versurile din acest număr poartă semnătura lui Eugen Frunză și Ana Blandiana, din al cărei poem, *Eseu despre Hunedoara* extragem un scurt fragment: „La Hunedoara totul e clar. Ca o probă de oțel./ Viața trece pe la controlul de calitate,/ Fonta se transformă în oțel/ Oamenii se transformă în eroi,/ altfel nu se poate.” □ La pagina a 5-a apare un fragment din *Lunatecii* de Ion Vinea sub titlul *A patra putere*. □ Scriind despre monografii și exegeze recent apărute, Marin Bucur adună contribuțiile de acest fel ale lui Ion Vitner (*Prozatori contemporani*), M. Petroveanu (*Profiluri lirice*), Eugen Luca (*Poezia lui Marcel Breslașu*) și Dumitru Micu (*Romanul românesc contemporan*).

- În „Tribuna”, sub titlul *Modernități și pseudo-modernități artistice (câteva disocieri)*, Ion Lungu se disociază de alți preopinanți – Mihail Petroveanu în „Gazeta Literară” nr. 33 și 34, 1961 și Silviu Iosifescu în Gazeta Literară, 1961 – încercând o definire de tip conceptual: „[...] nimeni nu a stăruit atât de categoric și de amănunțit ca V. I. Lenin asupra necesității de a respecta elasticitatea noțiunilor”. □ În spațiul destinat rubricii „Poșta Redacției”, apare un profil Gheorghe Pituț însoțit de 4 poezii. Este, se pare, debutul său revuistic: „Student în anul întâi al Facultății de Filologie din Cluj, Gheorghe Pituț aduce în versurile sale dedicate pădurii imaginea unei zone de viață mai puțin explorată până acum de liricii noștri. Urmas al unei dinastii de muncitori forestieri din Munții Bihariei, o vreme el însuși pădurar și tehnician silvic, poetul a fost dăruit muzelor de niște meleaguri gemene acelora pe care, cândva, s-a consumat tragedia antică a Mioriței, meleaguri la fel de grele în tradiții, dar cu amintiri literare mai sumar conturate” (semnat „r.r.”). □ Henri Wald scrie despre *Hipertrofierea metodei analitice*, articol din care se poate trage concluzia că: „structuralismul, adică absolutizarea raportului între parte și întreg în dauna unității dintre fenomen și esență, precum și analiza în dauna inducției este metoda unei concepții metafizice și idealiste cu adânci rădăcini în interesele de clasă ale burgheziei contemporane”.

- Aurel Martin comentează la rubrica de „Cronică literară” a „Scânteii tineretului” volumul lui *Platon Pardău: „Arbori de rezonanță”*, apreciind că „universal său poetic este încă insuficient cristalizat sub raportul originalității, iar mijloacele de expresie folosite n-au devenit încă foarte personale”.

27 iulie

- În numărul 30 al revistei „Flacăra”, Miron Dragu recenzează volumul lui George Demetru Pan, *Umanitas*, versuri. „Lirica lui G. D. Pan cuprinsă în paginile acestui volum antologic, readuce și o seamă de versuri care oglindesc căutările poetului din perioada dintre cele două războaie mondiale. Găsim în acest volum și o seamă de poeme ale căror imagini suferă de ermetism, pierd contactul cu sensul social-istoric al temelor pe care le tratează. Am fi dorit ca în paginile acestei culegeri să se fi realizat o selecție mai severă. Întrucât *Umanitas* conține numeroase pagini realizate, necesitatea acestei selecții nu trebuia evitată.”

[IULIE]

- În „Scrișul băcănean”, nr. 7, semnează versuri un masiv grup bucureștean: Nina Cassian, Eusebiu Camilar, Tiberiu Utan, Mihai Novicov, Cezar Baltag. Aceștia li se adaugă Al. Jebeleanu, Anghel Dumbăveanu, Petre Stoica, George Suru. În ansamblu, versurile sunt pătrunse de un suflu nou, nu lipsit de irizări ideologice: „Iar eu, în acea dezolare,/ gândeam la surâsul frumos/ al țării din care venisem,/ la demna mișcare a muncii/ din patria mea – și privind/ un sclav împietrit, mă gândeam/ la sclavia împietrită pe veci/ sub lăvele sfinte și

răzbunătoare/ din nemuritorul Octombrie” (Nina Cassian, *Istorie comparată la Pompei*). □ Revista mai informează despre Colocviul cu titlul *Inovația și reflectarea activității în poezie*, organizat de Filiala Timișoara a U.S. din R.P.R. și la care au participat Nicolae Ciobanu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Oarcașu, Eugen Simion, Sergiu Levin, Dimitrie Costea, Andrei Lillin, Tiberiu Utan, Haralambie Țugui, Radu Theodoru, Mihai Novicov, I. D. Bălan, D. Micu, Leonard Gavrilu, redat *in extenso* în numărul de față.

● „Secolul 20” (III) nr. 6/7, iunie-iulie – sărbătorește 70 de ani de la nașterea lui Vladimir Maiakovski prin textele: *Poetul revoluției* (M. Breslașu), *Elogiul dramaturgului* (V. I. Meyerhald) și *Luptele*, semnat de S. M. Eisenstein, ultimele două traduse din limba rusă. □ Portretul de umanist al lui Thomas Mann, îl refac Ion Marin Sadoveanu, Șerban Cioculescu, Gheorghe Bălan, Ion Ianoși (*Biografia ideilor*) cu însoțiri de traduceri ale operei aceluiași. □ La rubrica *Instantanee și dialoguri* sunt inserate intervenții cu/ despre Peter Brook, Alfred Hitchcock, Bette Davis, Gregory Peck, Luchino Visconti, Burt Lancaster, Federico Fellini, René Clair primite de la trimisul, la Cannes, al publicației, Mihnea Gheorghiu.

● Apărută în număr dublu (6-7, iunie-iulie), revista „Viața românească” își alcătuiește sumarul sub semnul unui generic recuperator: *Număr special consacrat problemelor de istorie literară din primele 4 decenii ale sec. XX. Un Cuvânt introductiv*, semnat „Viața românească”, indică o anumită prudență în explicarea acestei inițiative de abordare a unor chestiuni literare delicate din punct de vedere ideologic: „Căci, după cum nu trebuie să mai rămână nimic neanalizat și nestigmatizat din ce a otrăvit seva creației și geniul poporului nostru, tot așa trebuie să alegem și să adăugăm tezaurului literaturii noastre tot ceea ce a fost progresist n trecut și a reprezentat un accent al geniului românesc”. Justificarea cea mai convingătoare exprimată în acest text este dorința și obligația de a ajuta la „munca de alcătuire a Istoriei literaturii române”. (Această *Istorie* avea să apară în trei volume, 1964, 1968, 1973, ajungând doar până la epoca marilor clasici care reprezintă materia celui de al treilea volum). □ Intenția exprimată în acest cuvânt prefațator se concretizează îndeosebi în conținutul destul de amplu (aproximativ 270 de pagini) al rubricii „Scriitori și curente”. Cel dintâi text publicat aici abordează *Începuturile simbolismului românesc* și este semnat de Dumitru Micu, care identifică direcții și nuanțe acceptabile în manifestările de început al simbolismului românesc, considerat până de curând în bloc drept o „maladie literară”. El observă că „alături de simbolismul și pseudosimbolismul livresc, începe să se afirme, în ultimii ani ai veacului, și un simbolism de o factură deosebită, mai autentic, izvorât din experiențe de viață”, identificabil, încă timid, în creațiile lui Traian Demetrescu, Iuliu Cezar Săvescu și Ștefan Petică. Important este în studiul lui Dumitru Micu faptul că adaugă criteriului ideologico-social, unic și imperativ, de apreciere a literaturii, criteriul autenticității trăirii: „E adevărat că

Petică nu face poezie socială. Dar simțămintele pe care le exprimă cu mijloacele simbolismului – nu sunt oare, în esența lor, adânc omenești? N-au ele drept de cetățenie literară? Admițând numai poezia de inspirație direct socială, renunțăm la cea mai întinsă parte a operei lui Eminescu”. □ Al. Piru contribuie la realizarea acestei rubrici cu articolul *Particularități ale realismului critic românesc dintre cele două războaie*, pledând pentru extinderea înțelegerii acestui concept (realism critic), care, folosit în mod dogmatic, nu cuprinde integral opera unor scriitori interbelici: „La principalii scriitori dintre cele două războaie realismul critic suferă o schimbare de calitate prin includerea unor procedee care, cel puțin în literatura noastră, n-au mai fost folosite”. □ O strategie interesantă adoptă Eugen Simion în articolul *Critica ideologiei și a literaturii „trăiriste” în presa democratică a vremii*. Inventariind principalele atitudini critice manifestate față de reprezentanții „noii spiritualități”, criticul prezintă, de fapt, ideile și textele cele mai importante ale acestora (îndeosebi ale lui Mircea Eliade), de multe ori cu citate semnificative din ele. Indirect, familiarizează în acest chip cititorul cu o literatură la care încă nu putea avea acces. □ În afara faptului că răspunde afirmativ la întrebarea cuprinsă în titlul articolului său (*A existat o literatură sămănătoristă?*), Teodor Vârgolici nu aduce noutăți în textul său. De altfel, și această chestiune fusese tranșată în dezbateri anterioare, în care, exceptându-l pe Mircea Zăciu, ceilalți contribuabili, citați chiar de Teodor Vârgolici, optaseră pentru existența unei literaturi sămănătoriste (G. C. Nicolescu, Al. Săndulescu, Z. Ornea, Silvian Iosifescu etc.). □ Cu articolul *Lupta de idei în critica noastră literară (1900-1916)*, Savin Bratu recurge la folosirea materialului publicistic al perioadei investigate, pe care îl consideră mai lămuritor și mai convingător decât comentariile asupra lor determinate ideologic: „Pentru a nu ne limita la generalități relativ cunoscute, să pornim cercetarea de la însăși înfățișarea nemijlocită a obiectului. Să lăsăm, deocamdată, la o parte ceea ce știm îndeobște despre principalele fronturi de luptă ale criticii literare la începutul secolului și să ne supunem realității istorice a paginilor scrise”. Asemănătoare strategiei lui Eugen Simion, această tehnică e de natură să dea mai multă credibilitate textelor decât comentariilor ideologizante despre ele. Sămănătorismul, revistele și grupările care l-au susținut ca și activitatea lui Nicolae Iorga se prezintă astfel mai obiectiv, prin ele însele. □ Textul cu care contribuie Constantin Ciopraga la realizarea rubricii „Scriitori și curente” vorbește despre *Mihail Sadoveanu, artist al evocării* și este interesant, corect, dar fără nimic spectaculos din punctul de vedere al vreunor tendințe de înnoire a perspectivei critice. □ Matei Călinescu semnează în spațiul acestei rubrici studiul *Ion Minulescu, poetul*. Sesizând „un estetism pe alocuri ostentativ, cam pestriț și cam țipător, criticul observă că „la o cercetare analitică a creației sale, în lumina principiilor marxist-leniniste de reconsiderare a moștenirii literare, se pot disocia elementele viabile, spre a fixa locul real ocupat de Ion

Minulescu în istoria poeziei române de după 1900". Fără a ignora aspectele neconforme cu principiile literaturii socialiste („estetismul steril, decadent” din unele scrieri, „o anumită tendință de evadare din real”, un „cosmopolitism cam frivol”) criticul conchide că „asemenea trăsături nu ne pot împiedica însă să prețuim laturile încă vii, valoroase ale liricii minulesciene”. □ În scurtul rezumat ideatic cu care își precedă studiul (*Ion Barbu*), Ov. S. Crohmălniceanu enumeră, obiectiv, trăsăturile esențiale ale poeziei barbiene, fără să le considere condamnabile din perspectiva esteticii marxist-leniniste. Semnificativ este și faptul că adeziunea poetului la mișcarea legionară nici nu este amintită: „În literatura noastră, Ion Barbu a fost reprezentantul cel mai radical al tendințelor de a opune poezia realității obiective. La el se întâlnesc și un spiritualism pronunțat împins împins până la stări de exaltare mistico-religioasă, și un senzualism orgiastic, atras când de explozia barbară a instinctelor elementare, când de tânjirea simțurilor după supreme rafinamente căutate pe tărâmul anormalității, și un cult al aristocratismului estetic, al expresiei încifrate, care se refuză auditorului larg și se adresează numai cercurilor restrânse de inițiați. Toate aceste forme de alexandrinism cultural au dobândit în cazul lui o deosebită pregnanță, pentru că Ion Barbu s-a numărat printre cei mai dotați ai vremii”. □ Studiul lui Mihail Petroveanu despre Adrian Maniu are aproape douăzeci de pagini și este semnificativ prin formulele care fac parte din strategia de reconsiderare a unor scriitori: „Desigur că orientările retrograde drapate în rolul de mântuitoare ale nației au încolțit pe terenul specific al intelectualității mic-burgheze. [...] Problema este însă de a cântări efectele infiltrării tradiționaliste în poezia sa. Dar analiza relevă și elemente de estetism, pentru unii chiar mai puternice, într-atât de puternice, încât s-ar zice că au neutralizat acțiunea substanței ortodoxismului”. □ Prezent și el în spațiul rubricii „Scriitori și curente” din acest număr, Nicolae Manolescu semnează articolul *Gib Mihăescu* și se folosește de același pașaport ideologic pentru a face opera să treacă: „«Rusoaica» e romanul cel mai contradictoriu al scriitorului. Pe de o parte, în «Rusoaica» realizează Gib I. Mihăescu construcția epică cea mai solidă a carierei sale, pe de alta, în roman răsună mai puternic decât oriunde în restul operei autorului ecourile derutei sale ideologice. Apărută în anii în care guvernării de ieri ai țării întrețineau cea mai întunecată și ostilă atmosferă în relațiile cu Uniunea Sovietică, alunecând pe drumul reacționarismului celui mai fățiș, «Rusoaica» este expresia unei tragice obtuzități politice a autorului”. □ În *Liviu Rebreanu și arta romanului*, Lucian Raicu întărește poziția scriitorului interbelic, ca exponent al „realismului critic și social”, în pofida biografiei lui politice blamate în primii ani postbelici. □ Autor al articolului *Particularități ale povestirilor lui Panait Istrati: „Moș Anghel” și „Chira Chiralina”*, Al. Oprea afirmă că „adoptarea unei concepții sociologice juste nu duce de la sine la dezlegarea sensurilor adânci ale acestei opere”. □ N. Tertulian este autorul

studiului *Lucian Blaga*, apărut la rubrica „Scriitori și curente” a acestui număr cu o primă parte a lui. În căutarea unor argumente convenabile reconsiderării operei poetului, autorul afirmă încă de la începutul studiului său: „Este incontestabil că opera poetică a lui Lucian Blaga traduce adeseori un sentiment de tristețe și depresiune acută în fața spectacolului degradării și mutilării la care este supusă ființa umană sub regimul civilizației capitalismului modern”

□ La aceeași rubrică mai colaborează Adriana Niculiu, cu articolul *Gala Galaction și „Viața românească”*, și Marin Bucur, cu un text despre *Ionel Teodoreanu*. □ De la rubrica de „Teorie și critică” este de semnalat articolul lui Silviu Iosifescu, *Curent și individualitate*, care pledează pentru asocierea/disocierea nuanțată a operei individuale cu trăsăturile unui curent sau altul, pornind de la discuțiile purtate în 1960-1961 în legătură cu sămănătorismul și poporanismul. Cu alte cuvinte apartenența scriitorului la o grupare „reprobabilă” nu ar trebui să conducă la respingerea integrală a creației sale. □ În afara unor „Amintiri”, semnate, între alții, de Victor Eftimiu (*Începuturi*), Ion Marin Sadoveanu (*Amintiri despre Rebreanu*), Șerban Cioculescu (*Amintiri despre N. D. Cocea*) – revista are și o rubrică de „Inedite”: *Din corespondența inedită a lui Mihail Sadoveanu* (prezentare de Savin Bratu), un fragment din *Jocurile Daniei*, de Anton Holban, Mihail Sebastian – *Scrisori inedite* și Ion Pillat, cu patru poezii.

AUGUST

1 august

● „Gazeta literară, nr. 31, începe cu câteva *Rânduri omagiale* pe care le semnează I. D. Bălan, referitor la volumul al VI-lea din *Opera Eminescu*, îngrijit de Perpessicius și consacrat textelor populare din caietele lui Eminescu, însoțite de comentariile cărturarului eminescolog: „Nu mă îndoiesc că și cititorul va simți în adâncul inimii sale un sentiment de trei ori omagial: pentru creatorul popular, pentru Eminescu și pentru Perpessicius.” □ Despre *Modalități ale prozei tinere* scrie Paul Georgescu. După ce afirmă că „mulți tineri prozatori au fost puternic marcați în formarea lor, de influența artei lui Marin Preda”, autorul arată că „ei nu au rămas simpli imitatori, ci și-au asimilat experiența literară a înaintașului în modul lor specific, au pornit pe drumurile lor proprii, într-o accentuată diversitate literară.” Cei la care se referă Paul Georgescu sunt: Nicolae Velea și D. R. Popescu. □ Eugen Simion face cronică literară la volumul de reportaje *Cocteil Babilon* de Ioan Grigorescu. □ Sub titlul (generic) *Artă și realitate*, I. Vitner arată că „pe linia corelației absolut necesară dintre științe și arte, din gândirea estetică și cea științifică, un număr destul de mare de intelectuali interesați de această problemă, se raliază, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ideilor care vor căpăta extensiune și soliditate, în sens materialist și marxist, în opera lui Gherea.” Sunt amintiți, în

ordine, V. G. Morțun, Vasile Conta, Gh. Păun, Al. G. Djuvara, C. Dimitrescu-Iași. □ În paginile 4-5 Paul Everac publică *Mașina de calculat* (proză satirică), iar Geo Dumitrescu versuri din volumul, în pregătire, *Furtună în marea serenității*. □ În partea a doua a studiului *Arta epică a lui G. Călinescu*, Matei Călinescu se oprește, mai cu seamă, asupra romanului *Scrinul negru*: „Dincolo de inegalitățile lui, *Scrinul negru* este fără îndoială unul din romanele cele mai importante ale ultimilor ani și în contextul creației lui G. Călinescu, una din operele importante în care arta epică se realizează mai divers și mai pregnant.“ □ Despre mediul ambiant văzut estetic, Vl. Streinu semnează un eseu: „Aceste valori de grup și sumă estetică cultivate azi în numeroase arte sunt reflexele noii realități. La originea viziunii artiștilor noștri se află vaste colecții, cu care, pentru întâia oară la noi, au fost puși în contact metodic. Măreția și sobrietatea transmise artelor au fost mai întâi ale fundamentelor de viață nouă, pe care puterea populară le-a așternut în țară.“ (*Estetica însumării*). □ Prin intermediul rubricii „prezențe românești“ suntem informați asupra unor apariții, în traducere, a autorilor români: M. Sadoveanu cu *Baltagul* (în limba greacă); Zaharia Stancu, *Desculț* (în italiană); Horia Lovinescu și Al. Kirițescu în spaniolă (Cuba); Tudor Mușatescu, *Titanic Vals* (în maghiară); Sergiu Fărcășan, *O iubire din anul 41042* (în franceză). □ Pe ultima pagină, Petre Solomon traduce din povestirea lui Ray Bradbury, *Mesele de aur ale soarelui*.

● „Tribuna”, nr. 31, anunță continuarea anchetei *Intellectualii și problemele vieții contemporane* (răspund Antoine Lacassagne și Alexandre Arnoux – Franța, Fereydown Hoveida – Olanda, Jose Coltalegre – Spania). □ În aceeași pagină apare o poezie inedită de O. Goga: „Când zdrobit ți-a fost altarul idealurilor tale,/ Doina ți-a rămas de grijă și-ai cântat rătăcitor,/ Îndemnând parcă pustiul din cuprinsul munților/ Să doinească mai departe cântec legănat de jale// Doina ți-a furat-o codrul și-a păstrat-o-ntotdeauna/ Și când nori acoper ceriul și când sufletu-ți zdrobit/ Când se-ntunecă lumina visurilor ce-am slăvit/ Doina, doina ne rămâne și ne-o cântă-ntruna” (1924 vara – Serbarea de comemorare a lui Avram Iancu din Munții Apuseni). □ Ion Lungu semnează cronică literară la *Al cincilea Anotimp* de Al. I. Ștefănescu. Sub titlul *Avatarurile intelectualului mic burghez*, sunt, mai întâi, prezentate reflecții despre primul roman al autorului spre a se face apoi, gradual, trecerea spre cel acum examinat: „Meritul autorului constă, între altele, de a fi așezat în centrul cărții procesul de resurrecție morală a acestor elemente condamnate de capitalism la declasare”. După aceste referințe asupra romanului *Să nu fugi singur prin ploaie*, Ion Lungu „pătrunde” în *Al cincilea anotimp*: „Al. I. Ștefănescu revine asupra perioadei istorice zugrăvite cu mijloace de investigație și exigențe artistice sporite [...] Al. I. Ștefănescu a încercat, probabil, să dea o replică realist-socialistă capodoperei realist-critice a lui Camil Petrescu. Dar, indiferent de intenția autorului, important este faptul că *Al cincilea anotimp* dezbate în termenii artei problema intelectualului din perspectiva și în

condițiile transformărilor revoluționare din epoca noastră”. □ Un grupaj amplu de versuri este prezent în acest număr: semnează Al. Andrițoiu, Nina Cassian, Ion Rahoveanu, Miron Scorobete, Anghel Dumbrăveanu, Octavian Paler, Alexandru Jebeleanu, Valeriu Gorunescu, Grigore Hagiu, Florența Albu, Negoită Irimie, Ion Cocora și Ion Alexandru.

● La „Cronica literară” a „Scânteii tineretului”, C. Stănescu analizează volumul „*Un vals pentru Maricica*” de Nicolae Țic, roman care îl arată pe prozator „fidel interesului pentru mediul muncitoresc”, dar îi pare cronicarului destul de inconsistent.

2 august

● În numărul 31 al „Contemporanului”, Dumitru Micu dezbate monografia *Mihail Sadoveanu*, a lui Savin Bratu, care rezistă îndeosebi prin consistentele pagini de analiză a sensurilor filozofice, etice și sociale ale literaturii lui Sadoveanu; „Stabilind etapele gândirii scriitorului, criticul caută să fixeze momentul de vârf al fiecăreia. Descoperind *perspectiva stenică* în toată opera lui Sadoveanu, meritul cel mai însemnat al monografiei este acela de a vorbi, răspicat, despre contradicțiile gândirii sadoveniene din trecut, subliniind în același timp cu putere tendințele de depășire a acestora, elementele ce aveau să decidă, în anii noștri, sub fecunda înrâuire a ideologiei clasei muncitoare, un adevărat salt în gândirea social-politică, a scriitorului, cu păstrarea și dezvoltarea maximă a ce această gândire conținea viu, izvorât din contactul neîncetat cu viața socială. Monografia umple un gol în literatura noastră, și dincolo de unele scăpări și insuficiențe – ce pot fi îndreptate la ediția a doua – își are o vădită utilitate.”

3 august

● Numărul 31 din „Flacăra” cuprinde o traducere din Italo Calvino, *Pădurea de pe autostradă*, de Tatiana Ulmu și articolul *Un secol de la moartea lui Delacroix* de Petru Comarnescu.

● Numărul 16 „Luceafărul” îi prilejuieste lui D. Solomon o *Pledoarie pentru eroul activ*: „Și totuși, numai eroul activ exprimă, în cel mai înalt grad, esența și forța omului contemporan, conținutul revolut, dinamic, al epocii socialiste. În multe lucrări literare el a devenit o realitate artistică iar acum în alte lucrări el nu a pătruns încă, există premisele apariției lui impetuoase, întrucât căutările febrile ale scriitorului – inclusiv ale celor tineri – se îndreaptă către acest tip de eroi. Nu tăgăduim virtuțile și succesele reale ale literaturii de atmosferă, de simboluri, dar se cuvine dată o atenție cel puțin egală literaturii de caractere, menită să evidențieze tipologiile diverse ale omului de azi, între care, în primul rând, pe aceea a omului activ. Pledăm deci pentru un astfel de *erou activ*, pentru eroul reprezentativ al societății noastre, pe care îl dorim în centrul literaturii actuale”. □ M. Anghelescu se situează *Între spectaculos și sărbăto-*

resc într-un articol în care sunt laudate nuvelele *Nabucodonosor* (din ultimul volum al lui Dumitru Radu Popescu) dar și criticate *La fântâna cu găleată* de I. Istrati, *Licâr* din volumul *Capul Bunei Speranțe* de Augustin Buzura sau nuvela lui Teofil Busecan – *Un buchet de trandafiri* („Tribuna”, nr. 2/1963). „Indiferent de metoda folosită în abordarea pe care și-a ales-o se cere autenticul, nu numai enunțarea unui conflict interesant al său și urmărirea acestuia în profunzime, respectând rigorile logicii și ale verosimilului. Menținerea la suprafața faptelor descrise ca și legăturile psihologizante duc în ultimă instanță la același rezultat: ocolirea a ceea ce este caracteristic activității satului”. □ Sorin Titel și Sânziana Pop publică în acest număr schițele *Idilă*, respectiv *Ploaia*, iar Constanța Buzea versuri (*Iulie* – „Volanul frige pumnul care-l strânge/ și rotitor a sute de tractoare/ Pământul mi-oglindește alt surâs/ Altul, schimbat, echilibrat de vară/ Muncită migălos, trăită-n spic”). De asemenea, Ana Blandiana este ancorată în realitatea prezentului, a transformărilor – *Vechi ciclul minier* și *N-am traversat hiatul îndoii* („Nu mi-am făcut tinerețea să sune/ Zvânturând-o ciudat, prin păcat/ Nu mi-e rușine de nimeni/ N-am nimic de uitat”). □ Matei Călinescu se întoarce, într-un eseu, la poezia lui Ștefan Petică: „Mort prea tânăr, poetul nu-și descoperise încă formula lirică definitivă, ceea ce nu trebuie să-l împingă pe istoricul literar la o nejustificată mărinimie. Petică rămâne, în tot ceea ce a scris mai valoros, un liric prin excelență. Privită dintr-o perspectivă contemporană, personalitatea lui ne apare contradictorie, opera lui inegală. Sunt în poeziile lui, alături de versuri remarcabile, exprimând dureroasa nostalgie a unui suflet sensibil și însetat de puritate, altele caduce, lipsite de vibrație autentică, sărace în substanță lirică și comunicând o anume oboseală/devitalizare, explicabile în parte prin adeziunea poetului la un ideal literar care tinde să facă din Artă obiectul unui cult exclusivist, cu practicile lui de inițiere și cu ritualurile lui, care se transformă în convenții, interdicții și prejudecăți estetice”, manifestări de altfel contestabile pentru toți simboलिști. □ *Adevăratul progres* este un articol găsit de Romulus Vulpescu printre foile manuscrise ale traducerii lui Ion Barbu la *Richard al III-lea*. După moartea lui Barbu (la 11 august 1961), Vulpescu a descoperit un manuscris și o dactilogramă a două articole inedite. Manuscrisul este ciorna unui omagiu adus de poet statului democrat – popular ale cărui realizări admirabile sunt puse în cumpănă cu falsul progresiv al monstruoasei coaliții burghezo-moșierești. Scrise în 1959, cum reiese dintr-o aluzie la matematicianul sovietic Șalgrevici distins cu Premiul Lenin în acel an, ele certifică adeziunea lui Ion Barbu la transformările țării. □ Marin Sorescu discută volumul de debut *De pe pământ* al Constanței Buzea, lansată pe modelul Magda Isanos, iar Valeriu Râpeanu stă de vorbă cu Tudor Teodor Braniște. Acesta din urmă afirmă: „Procesul de reconsiderare a literaturii trecutului merge într-un tempo din ce în ce mai viu. Operele scriitorilor sunt puse la dispoziția cititorilor în condiții excepționale, mai ales în comparație cu

trecutul. E suficient să se ia pe de o parte un volum din B.P.T. de azi și un volum din trecut ca să se vadă diferența care rezultă din toate punctele de vedere. Nu mai vorbim de edițiile critice care sunt alcătuite cu adevărată pietate pentru opere și autori reeditați. Aceasta schimbă în bine o observație și în materie de traduceri. Cititorul are la îndemână în toate domeniile. Colecții admirabile întocmite la prețuri accesibile oricărei pungi. E prima operă la noi în țară când se-ntâmplă acest lucru.”

● „Scânteia tineretului” publică în spațiul rubricii „Cronica literară” un comentariu al romanului „*Visele au contururi precise*” de **Mihail Diaconescu**, sub semnătura lui Nicolae Dragoș, care apreciază că „eroii principali ai cărții, exemplari în viziunea autorului, nu au suficiente date epice personale, rămân, în parte, la stadiul de concepte, de fișe pentru un roman viitor, populat de caractere complexe, nu lineare. Rezolvările sunt facile.”

8 august

● „Gazeta literară” conține pe prima pagină, alături de versurile lui Eugen Jebeleanu, reportajul lui Ilie Constantin *Minerii în adânc și la suprafață*: „Minerii! Este emoționant orizontul vast pe care-l poți întâlni la acești oameni. Dacă în mină mișcările lor sunt împiedicate de limitele galeriilor și abatajelor, cât de necuprins se deschide în ei lumea cu aspirații, universuri de cărți, planuri, omenie!” □ În continuare, pe aceeași pagină, despre **B. P. Hașdeu – scriitorul** – citim în articolul lui Al. Dima: „Văzută în perspectiva istorică literară a timpului său ca și în lumina actualității, personalitatea literară a lui Hașdeu se impune prin afirmarea dârzie a idealurilor pașoptiste în perioada ce le-a urmat, ca și prin utilizarea mijloacelor conjugate ale romantismului și realismului critic pe cale să se închege, sprijinind astfel ideologic înaintarea societății românești din a doua jumătate a secolului trecut.” □ În *Horor vacui!*, Dumitru Ghișe critică în termeni necruțători poziția idealistă și degingolada morală a intuiționiștilor occidentali, nominalizându-i pe G. E. Moore, H. Prichard, E. Carrie, W. Ross, Ch. Brod, A. Ewing, A. O. Johnson, despre care afirmă în final: „*Principia Ethica* (cartea lui Moore) n-a reușit să rezolve problema «absenței valorilor». Dimpotrivă, «cartea secolului» nu este decât o măsură a neputinței teoretice în care se zbate fără ieșire gândirea burgheză contemporană. Aceste vorbe, vorbe și iar vorbe, cum ar zice un personaj celebru, au rostul lor dacă nu acela de a sprijini direct teoriile burgheze, atunci cel puțin de a arunca peste ele un vâl nebulos de frazeologie moartă.” □ Cronica literară este semnată de S. Damian și se referă la romanul lui Al. I. Ștefănescu, *Al cincilea anotimp*: „Cu o viziune cu intenții simbolice asupra timpului, al cincilea anotimp fiind o ieșire dintr-o ordine lăncedă, necreatoare, un început de epocă nouă, romanul înscrie o experiență valoroasă la trasarea drumului unui intelectual spre revoluție sub influența fecundă a ideilor comunismului.” □ Despre *Cordovanii* scrie, pe aceeași pagină, Mihai Gafița:

„Apariția romanului *Cordovanii* va prilejui, cum spuneam, ample analize și dezbateri care vor pune la lumină numeroase alte laturi ale cărții. Ceea ce se poate spune însă de pe acum, când cartea de abia a ajuns în vitrinele librăriilor și sub ochii cititorilor, este că puternicul ei edificiu se impune ca o reușită certă, consacrand un scriitor de mari și autentice resurse.“ □ În acest număr, semnează versuri Cezar Baltag Al. Jebeleanu, Ion Petrache, Fl. Albu, Florin Mugur, Petre Manoliu și Bodor Pal, iar fragmentul de roman *Aspazia* este semnat de Dumitru Corbea. □ Paul Georgescu supune analizei schițele și povestirile semnate de Traian Coșovei (*Mișutca, frățioare* din „Gazeta literară“ 22/1963) și Fănuș Neagu (*Râpa*), conchizând: „Dacă Nicolae Velea se dovedește un analist, D.R. Popescu atras de proza obiectivă pe care o integrează unui simbol, Traian Coșovei un liric impenitent, Fănuș Neagu ne arată că vechea și strălucita tradiție a povestirii românești nu s-a stins. Ce modalitate, dintre acestea, prefer? Pe toate! Singura problemă reală este că fiecare prozator, pe calea sa proprie, să-și dea maxima măsură a forței sale creatoare.“ (*Proza lirică*). □ La rubrica „Prezențe românești“, din pagina a 8-a, suntem informați asupra unor traduceri din literatura română: T. Arghezi în franceză, Eugen Barbu în germană, Caragiale și Creangă în neerlandeză, Bacovia în maghiară iar o antologie de prozatori reprezentativi (C. Negruzzi, N. Filimon, I. Creangă, Caragiale, Galaction, Ion Marin Sadoveanu, N. D. Cocea, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Marin Preda în arabă (Egipt).

● „Tribuna” continuă ancheta *Intellectualii și problemele vieții contemporane* la care răspund Paul Guyard – Franța, Johannes Jonasson – Islanda, Danilo Dolci – Italia, Albert Ayguespase – Belgia. □ Nichita Stănescu semnează poezia *Sufletul se rotește*, în pagina 1. Tot pe pagina 1 începe articolul lui Ioan Șerb, referitor la *Mesajul poeziei lui Octavian Goga*, concluzia fiind: „Prin ceea ce are mai durabil din punct de vedere artistic și autentic popular, prin mesajul unui umanist militant, poezia lui Goga este aproape de inima poporului în care acesta își recunoaște imagini din lupta sa de eliberare și în care cântăreții de azi prețuiesc creația unui mare precursor”. □ Ion Lungu începe cronică la *Cordovanii*, pe care o va continua în următoarele două numere. □ George Sbârcea se războiește cu „muzica formalistă” din Apus, precizând că, după „două decenii de avangardism” *Ars Nova* face pactul cu diavolul. Autorul pornește de la romanul *Doctor Faustus – Viața compozitorului german Adrian Leverkühn povestită de un prieten* (Thomas Mann) din care decriptează atitudinea de osândire a artei burgheze decadente și a orânduirii capitaliste care a generat-o. Cităm selectiv din afirmațiile lui George Sbârcea: „Cu toată pretinsa «puritate» și «autonomie» a muzicii noi, jocul acesta de istețimi tehnice devine o reflectare tipică a crizei morale în care se zbate lumea capitalistă, oglindirea unei stări de spirit caracteristică [sic!] burgheziei decadente din Occident: neliniștea, teama de moarte, misticismul, refugiul într-un univers fictiv de abstracțiuni și paradoxuri lipsite de sens și plin de speculații metafizice, fără nici o contingentă cu diversitatea vieții”.

9 august

● În numărul 32 din „Contemporanul” G. Călinescu realizează un fel de *auto-portret* al *Profesorului*, în articolul *Timpuri noi*: „Pentru cine am scris, măntrebi, operele mele? Totdeauna pentru cineva orgoliul succesului și al scandalului mi-e necunoscut. A face bucurie unuia singur m-a făcut să fiu satisfăcut cu formula tehnică a manuscrisului. Acel cineva a fost și este în majoritatea cazurilor ființa denotată și severă simbolizată prin numele *Vera*. Dar asta nu înseamnă oare artă solitară, pentru puțini? În niciun fel. Acea inspiratoare tăcută are gingășia celor mulți. O scrisoare fabricată în vederea posterității, scrisă pe scenă, nu cuprinde nimic sincer și universal. Numai scrisorile adevărate, tumultuoase, confidențiale și fără scopuri teatrale sosesc în viitor. Rămâne suspiciunea ca nu cumva un geniu rău să fi strecurat în corespondența noastră înfățișarea și veleitatea brutală de a capta prin tumefacția eului.” □ Victor Eftimiu marchează un deceniu de la dispariția lui I. A. Bassarabescu: „Un umorist? Poate! Dar un umorist din familia lui Cehov: un observator al mărunțișurilor vieții, a cărui ironie era învăluită de cele mai multe ori într-un surâs de duioșie, de compasiune.” □ Nicolae Manolescu semnalează riscul manierismului în volumul de *Poeme* al lui Vasile Nicolescu, autor pe linia lui Adrian Maniu, „rafinamentul punând în pericol emoția în compuneri de un aspect poleit, *sidefos*”: „Și cad ușor luceferi cu vârfuri de cristal/ pe corzi de clavecin cu trupul vegetal/ E-un format ca de valuri și codrii înfrunzind/ prin care-april își sună vocalele de argint.” „Stilul prea *distins* al acestor caligrafii, poate nu tocmai rele, lasă impresia de artificiu extrem.”

10 august

● „Flacăra”, nr. 32, are în sumar un reportaj de Bazil Dunăreanu, *Bună dimineața munților* și o cronică literară a lui H. Zalis despre volumul lui Niculae Stoian, *Fișă personală*, o plachetă poetică pe model maiakovskian. Este al doilea volum al unui poet aflat pe pantă ascendentă, „maniera aceasta deschisă de exprimare a simțămintelor personale are în ea ceva bărbătesc și totodată delicat; sub acest raport poezia ce dă titlul volumului tinde să definească temperamentul tânărului autor și totodată să fixeze, într-un fel, înțelesul grav pe care el îl conferă actului creator: Eu sunt poetul lucrurilor categorice...poet al zilelor care devin istorice Chiar de la prima ceasului bătaie”.

11 august

● În „Flacăra Iașului”, M. Drăgan discută pe scurt volumul de debut al Constanței Buzea, *De pe pământ*, apărut în colecția Luceafărul: „Cum a observat deja majoritatea comentatorilor, [...] cel mai reușit ciclu este acela intitulat *Anotimpuri de dragoste*, inerentele ezitări ale începutului scriitoricesc făcându-se simțite ceva mai puțin, comparativ cu alți tineri apăruiți recent. [...] Cântând dragostea, lirismul Constanței Buzea este mai dens iar expresia poe-

tică mai aproape de temperamentul ei artistic. Poezii ca *Ninge lin pământul, Fior, Ziua începe din sărut*, sunt certe realizări artistice”.

15 august

● „Gazeta literară” conține pe prima pagină reportajul lui Dan Deșliu, *Popasuri pe câmpul Galașilor*, căruia i se alătură versuri de Otilia Cazimir și un *Omagiu (de ziua presei române)* liric dar în proză, al lui Teodor Balș, precum și „Carnetul de scriitor”, semnat de Eugen Barbu sub textul *Lumina mării*. Cităm din textul lui Teodor Balș: „Ziua presei noastre este de fapt ziua întregului popor care, scăpat de analfabetism, citește cu proprii lui ochi istoria ce și-o făurește singur. Pentru demnitatea umană câștigată, pentru frumusețea ideilor strălucind în cuvânt, pentru eroica și înălțătoarea cronică a istoriei noastre contemporane, cei care o scriu, cu fapta și cu condeii, de la corespondentul voluntar, scriitor, tipograf și difuzor, până la cititor, toți închină cel mai curat gând de recunoștință Partidului.” □ La rubrica „Pe scurt despre cărți” sunt consemnate următoarele apariții de istorie literară: G. Munteanu, *B. P. Hașdeu*, și Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*. □ Cronica literară este susținută de G. Dimisianu și analizează volumul *Poeme* al lui Vasile Nicolescu: „Recapitulând gama mijloacelor folosite de poet, reținem în primul rând capacitatea formulărilor clare, știința de a dirija emoția spre formele de expresie cele mai proprii, precizia detaliilor ornamentale. [...] Ceea ce supără sunt detaliile de prisos, dezarticularea versului. Vasile Nicolescu are însă – am spus-o și mai sus – o gândire lucidă, știe să se supravegheze. Cu propriile unelte el va putea să rețeze, pe viitor, excrescențele parazitare.” □ Al. Săndulescu scrie despre *Monografia literare* recent apărute, avându-i în vedere pe G. Călinescu (cu *Gr. Alexandrescu*), Ov. S. Crohmălniceanu (*T. Arghezi*), Constantin Ciopraga (*Calistrat Hogaș*), G. C. Nicolescu (*Viața lui Vasile Alecsandri*), D. Păcurariu (*Bolintineanu*), G. Munteanu (*B. P. Hașdeu*), Savin Bratu (*M. Sadoveanu*), M. Gafița (*Cezar Petrescu*) și B. Elvin (*Camil Petrescu*): „Discutând despre problemele de construcție și metodă ale monografiei ca specie literară trebuie să remarcăm în primul rând tendința pozitivă a celor mai mulți autori și nu numai dintre cei amintiți, de a întreprinde, în lumina principiilor științifice leniniste de reconsiderare, cercetări exhaustive, laborioase, multilaterale.” □ La pagina a 8-a, L. Iakimenko face un portret lui *Mihail Șolohov* desprins din opiniile acestuia despre literatură și viață. Pe aceeași pagină sunt rezumate *Lucrările Sesiunii Consiliului de conducere al Comitetului European a scriitorilor*, la care au participat, între alții: L. Leonov, Roger Caillois, Ilya Ehrenburg, Alain Robbe-Grillet, Giuseppe Ungaretti, Jean Paul-Sartre, Mihai Beniuc.

16 august

● În numărul 33 din „Contemporanul”, Nichita Stănescu este prezent cu două poezii de dragoste, *Portret de adolescență* („Erai atât de copilăroasă, încât /

aproape și-era teamă să privești / copacii și stelele în ochi”) și *La-nceputul serilor* („Liniștea te-nsoțea pretutindeni, ca o suită/ Dacă ridicai o mână, se făcea în arbori tăcere/ Când mă priveai în ochi împietrea o clipită/ din a timpului curgătoare putere.”). □ A. E. Baconsky vorbește despre *Poezii Beat (Generation)*, iar G. Călinescu despre *Absolutul* (în artă), „*viața supremă a tabloului*” – „cum s-ar zice, perfecțiunea: Absolutul în artă duce la abstracționism, adică la neant. Și mai trag o concluzie: a se slăbi, vorba lui Caragiale, cu speculațiile. Facem prea multe teorii.”

17 august

- În „Flacăra”, nr. 33, putem citi *Povestea turnurilor* de D. Almaș, periplu romanțios la biserica Colțea, zidul Goliei, Edicule (Castelul celor 7 turnuri) și alte asemenea locuri cu conotație istorică.

- „Luceafărul”, nr. 17, apare într-o Ediție specială, pentru 23 August, cu poemul *Eroii* de Florența Albu: „O, eroii mei pașnici, fără arme la șold/ cum veniți spre casă/ la capătul unei zile de lucru/ brațele vi se-ndoaie/ precum crengile pomilor, de prea multe fructe...”. □ Al. Oprea și Radu Boureanu recenzează *Cordovanii* lui Lăncrânjan. Al. Oprea își amintește că într-un articol din 1954 luase apărarea unei povestiri semnate de un nume nou (scrierea fusese etichetată de cineva ca naturalistă), povestea aceea reluată, amplificată și adâncită ajungând romanul din 1963. □ Marin Sorescu îi comentează pe V. Nicolescu, *Poeme* și Ș. Iureș, *Poema citadină*. □ *Aspectele fenomenului literar de după 1944* sunt abordate de Al. Oprea, care vorbește despre *Marin Preda*. Cu puncte de vedere despre volumul V al *Tratatului de Istorie a Literaturii Române* contribuie și M. Novicov, despre *Inventarierea sintetică a rezultatelor*, D. Micu, despre *Criteriul estetic*, Liviu Călin, despre *Problemele clasificării și metodologiei*, Vera Călin, Dragoș Vrâncianu □ G. Dimisianu, în *Reportajul și lupta socială*, se referă la Aurel Baranga, I. Călugăru, Brunea-Fox: „Investigarea unor asemenea zone obscure (tripourile Capitalei, leprozeria) aducerea lor în atenția publică făcea și mai verosimil caracterul devastator al legilor capitalismului, inumanitatea lor funciară. Însăși apropierea de reportaj a unor scriitori, de *adevăratul reportaj*, reportajul social, chiar atunci când nu se ridică la atitudini direct protestatate apare ca expresie a unei necesități: aceea resimțită de multe conștiințe artistice de a pătrunde nemijlocit în realitatea socială și politică a unei epoci extrem de frământate, caracterizată prin ascuțirea contradicțiilor, prin amploarea crescândă a bătăliei de clasă.” □ C. Regman discută *Despre unele nuvele ale tinerilor și o problemă de filiație literară*, abordându-i pe cei realmente înzestrați, ca D. R. Popescu, N. Velea, Fănuș Neagu. Dar Regman nu vrea să-i laude, cum au făcut mulți critici până atunci, ci să le și explice unele slăbiciuni, precum „*începutul de manieră*”, care se formează („împotriva căruia cel mai bun

remediu e confruntarea curajoasă, neliteraturizată, cu aspectele în neîncetată modificare pe care viața tumultuoasă a satului nostru socialist le oferă cercetătorului-artist.”), „Jocul prea mult prelungit de-a *suciții* la D. R. Popescu, despicarea firului în patru la eroii lui Velea, de parcă exercițiul introspecției le e congenital, sunt exagerări evidente care amenință să ne îndepărteze de câștigul cel mai mare pe care l-a obținut proza noastră: *perspectiva etică*, sprijinită pe fapte de observație elocvente. Rezultatele acestui soi de contemplare-joc a vieții satului se pot urmări în chiar structura unor personaje. Vorbind de Moromete cineva stabilea o apropiere hazardată între Ilie Moromete și Oblomov. Se pare că tinerii noștri s-au grăbit să preia sugestia, altfel nu ne putem explica frecvența tipurilor de epicurei în toată legea, cum apar prezențați într-o serie de povestiri urmașii lui Ion al Glanetașului.”

18 august

● „*Flacăra Iașului*” cuprinde o cronică literară a lui Lucian Dumbravă vizând placheta *Noi și soarele* de Radu Câmeci, unde se întrevide un scriitor care „depășește uneori treapta acestei autocaracterizări de poet ce-și cunoaște menirea în contemporaneitate și încearcă viziuni grandioase asupra viitorului întregii omeniri (ca în *Peste zăpezile lumii*). Pastelist de vocație, cu inflexiuni de lirică intimă notabile, autorul, în *Cor peste marile pământuri*, de exemplu, demonstrează un simț al perspectivei largi, susținută cu elan și amplitudine alegorică”.

21 august

● La rubrica „Profiluri de tineri scriitori” din „Scânteia tineretului”, S. Damian vorbește despre **D. R. Popescu**. Cronicarul inventariază opiniile critice formulate în legătură cu volumul *Umbrela de soare* de către Ov. S. Crohmălnicanu („Gazeta literară”), Matei Călinescu („Viața românească”), Mihail Petroveanu și Dumitru Solomon („Luceafărul”), apreciind că această atenție acordată de critica literară reprezintă „confirmarea unei evoluții remarcabile, a unui talent format în anii construcției socialismului”. Recomandarea pe care o face S. Damian prozatorului este să fie mai atent la „aspectele formării morale a tineretului”.

22 august

● „Gazeta literară”, nr. 34, se deschide cu reportajul studiu al lui Perpessicius, *De la elegia ruinurilor la oda blocurilor*, subtilă trecere în revistă a unor autori și opere literare în legătură cu prezentul acelorași topos-uri: „toate aceste aspecte noi, inedite și vertiginoase în același timp, poezia de astăzi, ca un seismograf de înaltă precizie, le înregistrează cu vibrațiile lor de variată intensitate, toate însă: revelatoare, reconfortante optimiste, profetice.” □ Editorialul acestui număr se intitulează *Inima fierbinte a poporului* și

„anunță“ apropierea zilei de 23 August. În acest sens, Eugen Jebeleanu semnează textul *Porțile libertății*: „19 ani din viața unei națiuni sunt – și nu numai pentru istoria universală, dar, adeseori, chiar pentru națiunea respectivă – nu mai mult decât o fracțiune de secundă. Pentru noi, cele aproape două decenii trecute de la 23 August 1944 au preț de veacuri.“ □ Tot pe pagina 1 a acestui număr consacrat sărbătoririi eliberării patriei, M. Beniuc publică poezia *Ca-n rădăcini*: „Tu, lună dintre grâne și porumb,/ între Cuptor și-ntre Răpciune punte,/ Ți-aduci aminte, cum cu foc și plumb/ Ne-am avântat cu comuniștii-n frunte?“ □ Alexandru Oprea semnează articolul *Patosul literaturii noi*, citând cu vigoare, dar cu omisiuni, trecerea în corpore a unor scriitori ai vechiului regim de partea noului regim, autori care „și-au înscris numele pe frontispiciul culturii noi socialiste“, spre a ajunge la generațiile realismului-socialist. Articolul este plin de indignare împotriva acelor „«linge-blinde ai Occidentului» [care] teoretizau că a ne situa pe picior de egalitate culturală cu occidentalii însemna a comite un act de a armistiție exagerată“, dar și de prețioase exaltări precum următoarea: „Ca în mitul lui Midas orice tratează poetul din zilele noastre, fie că este vorba de pastel, de meditație, de simfăminte erotice sau de atitudine civică, se colorează în culoarea purperei revoluționare.“ □ Despre *Romanul eliberării* scrie Paul Georgescu, utilizându-i în bibliografia articolului pe Titus Popovici, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Alecu Ivan Ghilia, Al. I. Ștefănescu, toți rozeneuri ai actului de la 23 August.“ □ Tot aici, Marin Sorescu scrie micul studiu *Poezia confruntării cu epoca*, dar pe un ton mai degajat: „Așa cum tunetul captează electricitatea din nori, poezia agitatorică dă expresie temelor, ideilor, sentimentelor care «plutesc în aer».“ Cei vizați în articol sunt: Al. Andrișoiu, St. Iureș, Nicolae Stoian, Gh. Tomozei, Toma George Maiorescu. □ Poezii patriotice sunt semnate de Maria Banuș, George Lesnea, Maiteny Erik, Demostene Botez, Al. Gheorghiu-Pogonești, Veronica Porumbacu, Virgil Teodorescu, George Demetru Pan, Anghel Dumbrăveanu, Ilie Constantin, Nichita Stănescu. Paginile de creație artistică sunt continuate de reportajele lui Constantin Țoiu, *Asediul*, Paul Anghel, *Peisaje de August* și Vasile Nicorovici, *Zaporoje*. □ Tot aici Nicolae Velea semnează proza *Paznic la armonii*. □ Șerban Cioculescu scrie despre volumul *Lauda lucrurilor*, al lui G. Călinescu: „De altfel, multe poeme cântă munca, efortul constructiv, spiritul critic militant, virtuțile omului desferecat, căruia epoca revoluției îi oferă posibilități optime de creație și cunoaștere. Cu certitudinile cartezianului, mai puternice decât ale ciberneticei, încheiem printr-un ultim citat din poetul care concepe *Lauda lucrurilor* ca pe o odă a progresului.“ «Adâncite probleme desface-le-va omul/ Cu-ai rațiunii dinți,/ În veci inaccesibil nu va rămâne polul/ Sublimei cunoștinți.“ □ La pagina a 8-a, destinată aceleiași sărbători, apare un grupaj al autorilor străini care salută România socialistă: Miguel Angel Asturias, Salvatore Quasimodo, Rafael Alberti și Maria Thereza Leon.

- „Tribună” apare într-o ediție aproape în întregime festivă. La „Cronica literară”, Ion Lungu continuă discuția despre *Cordovanii*: „Marcând pe plan artistic transformările profunde în dezvoltarea țărânimii noastre muncitoare, care a trecut la o viață socialistă, Ion Lăncrănjan a izbutit să creeze, în romanul său, o serie de tipuri și caractere interesante”. □ În paginile 4-5 pot fi citite nuvela lui Dumitru Mircea, *Cineva trebuie să fie ultimul*, și poeziile lui Octavian Paler, din care cităm „Morile nopții au măcinat făina neagră/ lângă mâinile trudite ale mamei./ Viori carbonizate au tăcut/ lângă nesomnul din întrebările tatei./ Flori speriate-n nopți de război / au venit prin iarba de vară lângă noi,/ până s-a făcut dimineața frumoasă de vară/ lângă mâinile mamei/ lângă întrebările tatei/ lângă dragostea nouă,/ în sat/ și în țară” (*Dimineața de August*). □ Monica Lazăr scrie *Despre 23 August și transfigurarea artistică*, iar Radu Negru extrage exemple din folclorul nou, sub titlul *Eliberarea în cântecul popular*: „Foaie verde, lemn îngust,/ pe la două-și-trei august / când îi măru bun la gust/ ... răsărit-a soarele/ pe toate ogoarele”. Autoarea e convinsă că „prin actul revoluționar săvârșit sub îndemnul partidului, chiar înainte de preluarea puterii, a fost împărțirea moșiilor boierești de către masele largi ale țărânimii”. Evenimentul este consemnat cu entuziasm: „foaie verde ca năutul/ a-nflorit dealul și câmpul/ când țărani au pornit/ cu-ndrumare de partid”.

- „Flacăra” cuprinde *Cronica unei nopți ploieștene* de F. Brunea Fox, *La ce visează tinerii*, reportaj în uzine de Magda Mihăilescu și Niculae Rădulescu, dar și *Liberi și stăpâni*, un grupaj cu luări de cuvânt entuziaste ale tuturor categoriilor sociale. □ Reținem *Au ce cânta poezii* de I. Brad: „Țara desăvârșește socialismul. Cântecul și frumusețea sunt la ele acasă. Ecoul lor răspunde din te miri ce colț îndepărtat de lume. Străinii care vin să ne vadă, cunoscându-ne, duc cu ei admirația pentru un popor harnic, talentat, stăpân pe prezentul și pe viitorul său. Poezii au ce cânta, pentru șapte vieți, nu doar pentru una singură.” □ G. Călinescu semnează *Totul*, în care omagiază prefacerile din București, clădirile, marile orașe din provincie, satele și câmpul, litoralul și turismul etc. „toate aceste miracole ce se datoresc clasei muncitoare 23 august rămânând de-a pururi simbolul conceperii construcției”. „Acum toate se încheagă strălucitor și vesel printr-o operație chimică bine pregătită. Ce s-a întâmplat în această țară, în care am deschis ochii cu decenii în urmă? Dacă reflectez mai bine, *totul*, afară de sentimentul că e aceeași patrie în care nu te rătăcești. S-a întâmplat o revoluție nu o substituire.”

- În „Scânțea tineretului” apar poeziile *Mesaj* de Mihai Beniuc și *Ani, epocă...* de Ion Brad.

23 august

- „Contemporanul”, nr. 34 (830) apare într-o ediție specială pentru 23 August. □ Articolele de fond sunt realizate de George Ivașcu – *Istoria noastră* și George Călinescu – *Spre viitor*: „La 23 August sărbătorim o zi când am rupt

cu trecutul în care omul muncitor își cheltuia energia pentru țeluri primejdioase care nu erau ale lui și pentru câțiva obscuri nici măcar numerotabili ca seniorii de altădată. [...] Toate drumurile sunt pline de tineri veseli, de muncitori în vacanță, mergând să vadă frumusețile naturii și ale artei. Iar alte echipe lucrează. De-a lungul văii ce duce spre București văd grupuri masive de tineri. Aș vrea să le vorbesc ceva. Am sentimentul că au înțeles că-i întreb încotro merg. De departe, din ce în ce mai vibrant, ca o harfă eoliană, am auzit cu urechile spiritului aceste cuvinte: *Spre viitor.*” □ A. E. Baconsky semnează niște Glose festive – *Noua perspectivă a literaturii străine e vizibilă și în studiile închinat lui Caragiale.* □ Nicolae Manolescu repune în discuție *Scrinul negru (Însemnări la apariția ediției a II-a)*, pornind de la gustul extraordinar al operei lui Călinescu pentru monumental, grandios, enorm. „Natura umană din toate cărțile călinesciene este privirea lumii ca o imensă scenă, un spectacol, chiar dacă autorul e detașat, se distanțează de personajele sale, îi contemplă cu o maliție ascunsă, făcând studiu caracterologic psihologic, dar mai puțin retrăind dramele morale ale eroilor săi”. Latura intelectuală și livrescul de substanță îl fac pe Nicolae Manolescu să punteze însușirile fundamentale ale romanului călinescian: „propensiunea spre grandios, spre colosal, plăcerea rabelaisiană a exagerării enorme, viziunea lumii ca spectacol, maliția erudită a studiului caracterologic.”

● Fănuș Neagu și Nicolae Velea semnează în „Scânteia tineretului” reportajul *Dialog peste ani*, o scurtă istorie a unei familii, al cărei întemeietor, Vasile Manaș, a venit înainte de război la oraș, a muncit ca zidar, apoi ca muncitor la uzinele Laromet, ajungând după naționalizare un om al muncii prețuit de tot colectivul muncitoresc al uzinei, la fel ca fiul său, instruit în limbi străine la Institutul Maxim Gorki. Reportajul are mai degrabă aspectul unei schițe în care particularitățile celor doi prozatori sunt evidente.

29 august

● În „Gazeta literară”, M. R. Paraschivescu semnează poezia *Pantheonul renăscut*. □ Despre *Romanul fără autor* scrie Ov. S. Crohmălniceanu, vorbind despre „răsturnarea autorului de pe tronul lui de demiurg” care „a deschis o criză a puterii în romanul modern.” La curent cu „noul roman” – o formulă literară care pleacă de la „reflecție inteligentă asupra actului de a nara însuși”, autorul articolului este convins că romanul cel mai obiectiv nu se poate dispensa de autor. În favoarea pledoariei sale, Ov. S. Crohmălniceanu aduce numeroase argumente din literatura universală și din cea de la noi. □ Tot în pagina 1, Mihai Beniuc răspunde unui șir de întrebări așezate sub titlul *Probleme ale romanului contemporan*, combătând, ca și Ov. S. Crohmălniceanu, *noul roman francez*. □ Matei Călinescu semnează cronică la *Sfârșitul spionului fantomă*, de Haralamb Zincă: „Cine își închipuie că, într-un roman de tip «polițist», problema construcției și a ritmului e minoră se înșală (nenu-

mărate asemenea cărți, tocmai din pricina amintită sunt adormitor de plicticoase, în ciuda eforturilor disperate ale autorilor de a aglomera evenimente spectaculoase, stranii, macabre. [...] Prin conținutul ei, prin ideile generoase care o animă, cartea lui Haralamb Zincă depășește condiția unei literaturi de divertisment în cel mai bun caz, căpătând semnificația unei pledoarii în favoarea unor valori morale ale epocii noastre.” □ În pagina a 5-a „Gazeta literară” publică un grupaj de șapte poezii inedite din creația lui Lucian Blaga. □ Al. Balaci semnează un profil Dante Alighieri, la pagina a 7-a, în care vorbește și despre „contribuția lui George Coșbuc la promovarea marelui poet italian în cultura noastră”, iar Despre *Simbol în proza tinerilor* scrie Nicolae Dragoș, cu analize de amănunt asupra scrierilor lui Nicolae Velea, Ion Băieșu și Dumitru Radu Popescu.

● În „Tribuna”, nr. 35, editorialul (redacțional) se intitulează *August fertil*. □ Pe pagina 1 apare textul lui D. Cesereanu *Observații de amănunt și privirea sintetică* despre poezia lui Aurel Rău. Articolul ambiționează să panorameze întreaga activitate a poetului, mai ales în ceea ce privește preferințele sale tematice. După o trecere în revistă a calităților, autorul se oprește la „scăpări”: „Ceea ce însă îi putem reproșa poetului în această direcție mi se pare modul accentuării sau sublinierii lirice. Căci, uneori furat de frumusețea transparentă sau răsunătoare a unor imagini poetul le utilizează cu aproximație, fără a sesiza dacă se află sau nu în concordanță cu intențiile. [...] Scăpările poetului se fac vizibile și în direcția creării de atmosferă. Abuzând de anumite detalii poetice, el diluează atmosfera și o transformă, dintr-un atribut firesc și necesar al reflectării semnificațiilor, în contrariul lor”. □ I. Lungu își încheie cronică la *Cordovanii*, cu o scurtă concluzie: „Odată cu epuizarea dramei pământului povestitorul a izbutit să convingă.”.

30 august

● În numărul 35 din „Contemporanul”, la „Cronica Optimistului”, G. Călinescu se ocupă de *Criteriul adevărului*: „În artă urmărim esența adevărului, credibilul, ceea ce poate fi reală fără a fi, artistică vorbește vorbind, realistă. [...] Adesea prefer să inventez faptul în spiritul adevărului sau măcar să-l corijez. [...] *Verosimilitatea*, ca aducere la o dimensiune accesibilă a adevărului e o tehnică recomandabilă. Artistul, chiar spunând lucruri normale trebuie să surprindă ca și când ar vorbi de lucruri excepționale. Altfel, ce rost ar avea arta?”. □ Aproape o pagină îi este dedicată poeziei lui M. Beniuc, prin cronicile Verei Călin (*Mitul în poezia actuală*) și Nicolae Manolescu, *Pe coardele timpului*.

31 august

● În numărul 18 din „Luceafărul”, Perpessicius semnează textul *Consilii de atelier*, în care se adresează tinerilor scriitori: „Nu uita, îndeosebi, că

desăvârșirea scrisului la locul pe care-l ocupi leagă pe firul cel mai direct răspunderea ta artistică profesională de cea cetățenească. Ești dator să găsești, spre sufletul maselor, acele căi fără greș, descoperite cu migală laboriozitate, despre care vorbea tov. Gheorghiu-Dej, la ultima Conferință a Scriitorilor, când amintea tinerilor de munca neîntreruptă pe care artistul e dator s-o facă dea lungul întregii sale vieți”. □ C. Regman analizează *Modalitățile de construcție a schiței*: „O cauză a deficiențelor unei producții credem a o fi descoperit în împrejurarea că locul îndreptățitei preocupări de a sublinia valorile etice ale actualității și poezia tonică a noilor raporturi umane statornicite de Socialism, amenință să-l uzurpe. Un soi de sentimentalism rânced, care are comun cu romanța și cromolitografia lipsa de nerv și trăirile nediferențiate. Manifestarea pe plan compozițional a acestei atitudini e *istorioara*, cu ceva moralizator într-însa și cu ceva ce s-ar dori mobilizator și patetic.” □ A. Păunescu publică poezia *Perpetuum mobile*: „Țâșnind din însumi ca din pușcă trasă/ Spre polu-opus, ea, umbra mea, aleargă/ Eu nu mă uit în urmă și nu-mi pasă/ Și dau cu pumnul-n aer să se spargă/[...]Cărunt de-nțelepciune-s ca de sare/ Pământul meu de bun ce-i e rotund/ Numai fugind din mine foarte tare/ Eu mă-ntâlnesc și mă întrepătrund”. □ Nichita Stănescu este prezent, ca aproape în fiecare număr al revistei, acum cu *Balada unui sentiment curat*: „Ascultați, voi, cavaleri ai adolescenței/ și voi, frumoaselor fete pe care/ nu v-a împlinit încă flacăra nupțială a bărbatului/ O poveste de dragoste, care nu s-a întâmplat”. □ La o altă discuție despre *Eroul contemporan*, participă M. Beniuc, Al. Ivan Ghilia, I. Lăncrănjan. Pe baza Documentelor celui de-al treilea Congres PMR se pun întrebări despre eroul pozitiv al faptei, eroul exemplar contemporan, omul erei socialiste. „Cât de mult am pătruns în anatomia sa de gânduri, sentimente și năzuințe? Cât de profund am luminat transformările de pe planul conștiinței? Cât de mult ne-am apropiat de portretul său etic-moral? Câte trăsături i-am fixat și câte ne-au mai rămas încă necunoscute? Partidul îi socotește pe scriitori ajutoare de nădejde, într-o misiune a cărei noblețe constituie ea însăși cea mai înaltă răsplată: creșterea și formarea omului nou, *Omul Socialist*, purtătorul celor mai înalte idealuri umanitare.” M. Beniuc marchează schimbările personajului în literatura nouă: „Unde începe conflictul în viața sa eroul o știe. Scriitorul urmează s-o afle. Erou fără conflict este o locomotivă în cel mai tragic caz lovită cu altă locomotivă. Abia în Socialism oamenii din rândul cărora se recrutează eroii nu sunt locomotive. Oamenii sunt oameni, numai că mai conștienți, cu adevărat conștienți.” Al. I. Ghilia îl completează: „În ce măsură pot fi exacte caracterizările de ordin general, acordate o dată pentru totdeauna? Sunt și rămân ele imuabile la niște oameni care trăiesc (mai ales că e vorba în special despre autorii mai tineri), care conform dialecticii se transformă neîncetat, transformând și stilul, îmbunătățindu-și formula epică? [...] Trebuie stimulate cu încredere posibilitățile scriitoricești, confruntări generatoare de

noi resurse cu stadiul nou al realităților”; I. Lăncrănjan: „Această reliefare artistică a esențialului din viață n-are nevoie de nicio contrafacere, nici de încruntări nici de îndulciri și va fi cu atât mai convingătoare cu cât va fi mai aproape de inima suvoiiului aspru dar înnoitor al uriașelor transformări pe care le trăim.”

[AUGUST]

● „Secolul 20”, consacrat celei de-a XIX-a aniversări a zilei de 23 August, conține gânduri și impresii despre România sub semnătura lui A. Fedin, H. Colpi, Silvio Micheli, A. Salinski, E. Vinokusov, Maria Teresa Leon, Rafael Alberti, Miguel Angel Asturias, Claus Mockel și, de cealaltă parte, prezențe românești peste hotare: Gherman List Arzubide și I. Zaiuncikoski îl evocă pe Mihail Sadoveanu, Peter Viereck pe Arghezi, iar R. Samarin pe Cezar Petrescu. □ O altă rubrică, „Ecouri românești”, consemnează prezența unor opere sau fragmente literare românești în editurile sau presa din străinătate. Dintre titlurile operelor amintite, notăm: *Scrinul negru*, *Țara de piatră*, *Șoseaua Nordului*, *Amintiri din Copilărie* (toate apărute în Polonia). Pentru Ungaria sunt nominalizați Ion Bănuță, Marin Preda, Al. Macedonski, N. D. Cocea. În Franța apărea, în traducere, Sergiu Fărcășan, iar în Brazilia, *Panorama de literatura romena*.

SEPTEMBRIE

5 septembrie

● „Gazeta literară”, nr. 36, conține, în pagina 1, o poezie de Cicerone Theodorescu și trei articole semnate după cum urmează: G. Dimisianu (*Critică și receptivitate*), care demonstrează că „o atitudine critică favorabilă în fața unei opere de artă nu echivalează întotdeauna cu o atitudine receptivă.” Autorul adaugă că „pentru aceasta e necesar a pătrunde până în straturile de profunzime ale creației analizate, spre a-i cerceta întreaga ramificație de canale și intensități, operație anevoioasă dar absolut indispensabilă în formarea judecății de valoare.” □ În continuare, pe marginea volumului V al *Tratatului de istorie a literaturii române*, Mihai Novicov arată că „ne pregătim să sărbătorim peste un an a 20-a aniversare a eliberării patriei, cu care prilej va trebui să prezentăm evident sinteze judicioase și ale dezvoltării literare.” □ Tot în prima pagină, Petru Vintilă semnează în cadrul rubricii „Carnet de scriitor”, articolul *Aritmetică și literatură*, în legătură cu faptul că, depășindu-și sarcinile de producție, colectiviștii din raionul Sânicolaul Mare sunt milionari, drept pentru care „colectiviștii vor să vadă lângă bunkerele combinelor, carnete de reporter.” □ Eugen Simion scrie cronică literară la Mihai Beniuc, *Pe coardele timpului*, volum în care „liniștea morală și optimismul istoric nu exclud [...] meditația neliniștită și accente de melancolie.” □ Proza acestui număr este

semnată de Nicolae Țic (*Douăzeci și una de salve*) și (postum) de Mihu Dragomir (*Discutând în morse*), iar autorii versurilor sunt: Dan Deșliu, Mioara Cremene, Ana Blandiana și Violeta Zamfirescu. □ Aurel Martin dezbate în *Metaforă și metaforism* o serie de calități, când este vorba de metaforă, și de defecte prin căderea în metaforism a poeților contemporani. Sunt vizați, ca exemple ce nu trebuie urmate, Valeriu Gorunescu și Platon Pardău. □ Din rubrica „Prezențe românești” aflăm că Tudor Arghezi, Mihai Beniuc și Ion Brad au fost traduși în limba bulgară, într-o *Mică antologie română*. Eugen Jebeleanu și Victor Frunză au fost tălmăciți în cehă, iar Rosa del Conte a tipărit în Italia *Eminescu o dell'Assoluto*.“

● „Tribuna”, nr. 36, conține poezii semnate de Ursula Șchiopu și Mioara Cremene. □ Un reportaj de Miko Erwin și o pagină de versuri de Nichita Stănescu (*Cântece de om îndrăgostit*) completează numărul. □ La rubrica *Intellectualii și problemele vieții contemporane* răspund scriitorul american Haakon Chevalier, romancierul francez Georges Magnane și compozitorul austriac Marcel Rubin. Fiind un final de serial, autorul acestor interviuri, George Cuibuș, conchide: „Ancheta a reliefat în acest timp interesul pe care-l manifestă intelectualii din întreaga lume față de problemele vitale ale epocii noastre. Tocmai de aceea, am socotit utilă inițiativa acestei largi dezbateri care să favorizeze cea mai bună cunoaștere între intelectualii lumii, între reprezentanții culturii noastre și ai celorlalte țări, să antrenăm în discuție personalități din țările socialiste cât și din cele capitaliste. Răsunetul acestei prime anchete ne obligă”.

6 septembrie

● În „Contemporanul”, nr. 36, Lidia Bote se ocupă, în *Dificultățile monografiei critice*, de patru monografii recente: *Momentul Caragiale* de Silvian Iosifescu, *M. Sadoveanu* de Savin Bratu, *Cezar Petrescu* de Mihai Gafița și *Camil Petrescu* de B. Elvin. Cea mai adâncită cercetare pare a fi a lui S. Bratu, cea mai timidă a lui Elvin (și jenantă, când îi dă note la purtare lui Camil Petrescu), celelalte biografii spirituale având plusuri și minusuri, analiza criticilor predominând asupra sintezei. „Numai cu generalități și cronologii cu analize faprice, rezumate, definiri de tipuri, monografia unui scriitor ca *personalitate artistică* nu progresează, nu se rotunjește, într-o sinteză ideologico-estetică superioară.” Metoda monografică *actuală* este generalizarea „criticii criticii, rectificarea deciziilor criticii vechi – documentată și bine întemeiată la Iosifescu, abundentă și polemică la Bratu, rapidă și ponderată la Gafița, sumară și pe deasupra la Elvin.” Concluzia? „Destul de substanțială sub raport informativ-istoric și biografic-genetic, nu și sub acela propriu zis critic și estetic [...] monografia actuală are încă de învins o serie de dificultăți de concepție și de metodă spre rezolvarea unor probleme tot mai dificile de istorie literară.” □ Nicolae Manolescu analizează *Cordovanii*, găsind un model

extern: *Pe Donul liniștit* și unul intern – ca o poleială a cuvântului în formule tip Zaharia Stancu – și o simetrie între destinul lui Grigori Melehov și cel al lui Lae Cordovan. Precizând că primul volum i se pare mai reușit, criticul pornește de la întrebarea dacă unghiul de vedere al unui povestitor, în același timp și erou principal, este cel mai nimerit? Pot fuziona două perspective, a eroului (interioară/limitată/subversivă) și a autorului (exterioară/cuprinzătoare, obiectivă)? „Oricâte obiecții ar suscita acest roman de 1 500 de pagini, el rămâne un debut puțin obișnuit, scris la persoana întâia autorul aventurându-se deodată într-o întinsă reconstituire epică, condensând istoria zbuciumată a unui sat ardelean, de la război la încheierea colectivizării neevitând niciunul din marile momente ale acestei dense perioade revoluționare, făcând incursiuni pline de poezia baladelor populare, în trecutul satului, descriind tradiții pitorești, relevând, cu alte cuvinte, o umanitate în multe privințe inedită”. Nicolae Manolescu îi reproșează în primul rând falsitatea limbii, de o ruralitate căutată – aceasta rămânând în timp una dintre etichetele clasice aplicate creației lui Lăncrănjan. Continuând cronică literară și în nr. 37, din 13 Septembrie 1963, Nicolae Manolescu ameliorează tonul sarcastic din prima parte a analizei sale, găsind și alte *întrudiri* - cu *Ion*, *Răscoala* dar și în *Mitrea Cocor* sau *Setea*, romanul fiind opera unui talent neobișnuit, viguros, carte memorabilă, un adevărat eveniment literar etc.: „Meritul lui Lăncrănjan e de a surprinde pe fondul tradițional (pitoresc și specific) această *existență socială* a satului care e o a doua dimensiune. Romanul surprinde conflicte de o ascutime fără precedent în literatura anterioară, ocolind curajos soluțiile idilice și sentimentale, descriind faptele în toată duritatea lor [...] fiind cea dintâi operă de proporții în care această contradictorie perioadă din istoria satului nostru apare tratată nu numai cu talent ci și cu desăvârșită înțelegere politică a evenimentelor.”

12 septembrie

● În „Gazeta literară“, nr. 37, la pagina 1, în cadrul rubricii „Carnet de scriitor“ A. E. Baconsky semnează articolul *Scrisoare vâlceană*: „După furtuna aceluia August rămas să fie hotar al luminii în lunga și zbuciumata noastră istorie, poporul român a aflat acest adevăr al meleagurilor pe care le locuiește dintotdeauna. O mărturie este și nebaneuita metamorfoză a Râmnicului care s-a trezit peste noapte bogat.“ □ La rubrica „Pe scurt despre cărți“, Teodor Vârgolici comentează culegerea de *Studii și portrete literare* semnată de Al. Philippide. Recenzentul arată că volumul „excelează nu numai prin bogăția și rigoarea documentației, ci, mai ales, prin claritatea și profunzimea interpretărilor, prin finețea comentariului și prin originalitatea opiniilor pe care le supune dezbaterii.“ □ Cronică literară este semnată de Eugen Simion și se referă la volumul *Aur* de Victor Tulbure: „Limitând observațiile, se poate ajunge la concluzia că lirica valoroasă a lui Victor Tulbure are, pe o anumită

latură a ei, o acută nevoie de concret, de sevă contemporană, de un efort de înnoire a mijloacelor poetice”. □ În Ciclul *Amintirile verii* – de Nina Cassian – sunt cuprinse următoarele pome: *Taliane, Fiica lunii, Voiam să rămân în septembrie, Sunt în voi, Cei ce sunt vii, Un marș, E timpul, Cel mai frumos pescar din sat* și *Universal 650* din care cităm: „O tractor frumos!/ O spun și eu/ O spune și tractoristul./ Avem același punct de vedere/ în timp ce farurile fac din noi/ două statui luminoase/ pe șoseaua verii/ la încrucișarea recoltelor.“

□ Versuri mai semnează Anghel Dumbrăveanu (*Către oameni*) și Nichita Stănescu, poemul *Vlaicu zburând*: „În loc de aripi – două frunze./ De la arțar luă elicea,/ Nacela jumătatea unei nuci// A tras de orizont/ până l-a făcut linie dreaptă./ A dezdoit cerul și l-a făcut drept./ Apoi a zburat din zare în zare/ spre un copac cu mult mai mare.“ □ D. Cesereanu semnează articolul

Meditație și lirism în care cei doi termeni sunt fixați în strâmtele limite ale ideologiei: „În faza actuală a dezvoltării poeziei noastre asistăm la o creștere specifică a preocupărilor cu caracter etic și cetățenesc, pe coordonate fără îndoială firești, impuse adică de cerințele vieții înconjurătoare, de apariția și generalizarea unor elemente noi în sfera de manifestare a construcției colective. Faptul vine să demonstreze în chip evident că poezia actuală se racordează la timpul istoric (ca etapă a desăvârșirii construcției socialismului, pe care o parcurgem) aspirând să contribuie, efectiv, la desăvârșirea ideologică și morală a omului de azi și de mâine.“ □ Despre ***Virtuțile și limitele unui roman-eseu*** scrie Șt. Aug. Doinaș. Eseistul-poet se referă la romanul, distins cu premiul internațional Veillon, *La giornata d'uno scriuatore*, al lui Italo Calvino: „După cum s-a mai spus, se pare că Italo Calvino vrea să-l concureze pe compatriotul său Boire în ceea ce privește primatul celor mai lungi fraze din literatura italiană. Dacă am vorbit despre un «poem filosofic», trebuie să precizăm că nu procedeele specifice ale genului îi conferă acestuia calitate, ci patosul lucid, de ordin intelectual, care punctează fiecare alineat, «nararea ideilor» – nu a faptelor – trăsătură care caracterizează o parte a prozei italiene.“ □ Pe aceeași pagină, Aurora Cornu, comentează tendențios, sub titlul

Caracudi și Citarea surselor, sistemul de clasificare a surselor din manualele de jurnalism americane, prin consultarea lui Art Buchwald, autor al unui eseu ironic pe aceeași temă. Acesta seamănă izbitor de bine – afirmă autoarea – cu ceea ce făcea Caracudi „care își trăgea informațiile numai din aerul pur al Cișmigiului, neliniștit, amenințat de spectrul dării afară fără un spate acoperit, fără vreo opinie colectivă, vreun chelner, vreo chivuță, fără un amănunt plastic, nimic decât aerul Cișmigiului.“

● „Tribuna”, nr. 37, prezintă în pagina 1 textul lui D. Cesereanu intitulat ***Ipostaze argheziene***, în care comentează apariția volumului *Poeme noi*, în strânsă legătură cu întreaga creație a poetului. Autorul este de părere că *latura fărânească* a scrisului arghezian „a avut adeseori rolul hotărâtor în rezolvarea contradicțiilor religioase ale poetului, în permanenta lui confruntare cu

necunoscutul, asigurând triumful unei concepții laice, optimiste, încrezătoare în viață, în puterea activă și creatoare de valori a omului”. □ Cronica literară este semnată de I. Oarcăsu și privește volumul *Pe coardele timpului* a lui Mihai Beniuc. Criticul arată: „Niciodată însă până acum accentele tragice n-au fost mai sfâșietoare: condiția biologică fragilă a insului este sondată în adâncime, cu o forță excepțională și din perspectiva omului înaintat de astăzi care-și înțelege deplin menirea socială și de constructor conștient al lumii noi”.

13 septembrie

● În numărul 37 din „Contemporanul” Zaharia Stancu semnează *Prefață la noua stagiune teatrală (1963-1964)*.

14 Septembrie

● Numărul 19 din „Luceafărul” continuă discuția despre *Eroul contemporan*, cu participarea lui Gh. Achiței, S. Bratu, Matei Călinescu, V. Nicolescu, M. Petroianu, Dinu Săraru. „Prima întrebare se referă la raportul dintre eroul contemporan din viață și din literatură. A doua: care sunt acele lucrări literare ce au dat o imagine memorabilă a lui? A treia: formularea unor aprecieri legate de lucrările în care imaginea eroului contemporan a fost redată în mod nesatisfăcător. A patra: cum contribuie critica literară la rezolvarea unor probleme de mare importanță pentru literatură și realitatea socialistă?”. □ Eugen Simion semnează articolul *Însemnări despre universul prozei eminesciene*: „Aria prozei eminesciene este [...] extrem de întinsă: de la secvența critică asupra moravurilor contemporane până la roman, trecând prin povestiri, filosofie și incursiunea fantastică, cu o expresie savantă, acea reconstituire arheologică în maniera lui Gauthier din *Avatarii faraonului Tla* mergând pe firul reîncarnărilor succesive ale unui personaj desprins din negura Istoriei, sau nutrită de fabulosul popular (*Făt Frumos din lacrimă* și într-o oarecare măsură *Poveste*). Valoarea ei nu stă, cum s-a spus, numai în descriere, ci în vibrația intelectuală, în cutezanța de a supune un univers vast rigorilor creației, de a introduce cu decizie fantasticul și experiența omului de geniu cu emoție, sensibilitate romantică în marile ei aspirații și istorisiri dureroase”. □ În *Criticul și scriitorul (pe marginea unei cronici despre Cordovanii)*, M. Novicov contestă unele concluzii pripite ale lui Nicolae Manolescu din „Contemporanul”; în urma *mustrărilor*, acesta revine cu o a doua parte, revizuindu-și aprecierile în conformitate cu amendamentele formulate de ideologul literar.

● În „Flacăra”, în câteva rânduri, fără semnătură, sunt tratate ultime apariții editoriale, între care N. Cassian, *Poezii* la Ed. Tineretului și *Să ne facem daruri* la EPL, primul o selecție a celor mai frumoase poeme de la *Sufletul nostru* 1949 la inedite, al doilea cu cele mai recente poezii, gen *Floare de mină*, prin care poeta vrea „să ne înprospăteze surâsul și să desăvârșească forma inimii”.

19 septembrie

● „Gazeta literară“, nr. 38, cuprinde un omagiu pe care Paul Georgescu îl aduce lui Marcel Breslașu la împlinirea vârstei de 60 de ani: „Și dacă am început această schiță cu diversitatea artistică a lui Marcel Breslașu, se cade s-o încheiem cu unitatea ei ideologică. Modalități, forme, procedee diverse, noi, scăpărătoare sunt moduri de afirmare a unei unități de concepție – politică, etică și estetică, fiind aspecte ale unui întreg. Și ceea ce unifică varietatea e spiritul de partid, marea dorință de a servi cristalizarea omului nou, omul comunist. Simpatie și severitate, vervă și adâncime, luciditate și lirism – se unesc și se completează într-un om și într-o operă pe care le prețuim.“ □ Observații de natură stilistică face Ion Marin Sadoveanu, scriind despre **Traduceri și traducători**: „Traducătorul dezarticulează textul, se lasă orientat de înțelesurile lui mai adânci, caută să prindă orientarea generală și mai ales învață el însuși de la marii maeștri ai scrisului, bazându-se pe propria lui experiență și mai ales pe o perfectă cunoaștere a limbii în care traduce.“ □ G. Dimisianu semnează cronică literară la *Pădurea neună* de Zaharia Stancu: „Ceea ce dă substanță acestui volum (poate cel mai dens și mai bogat în semnificații după *Descult*) nu este așadar analiza psihologică, ci originala fuziune dintre lirism și observația socială.“ □ Sub titlul *Tot despre „critică și receptivitate“*, Ion Lungu polemizează cu G. Dimisianu pe tema receptării nuvelei *Friguri* a lui Marin Preda. Articolul se întinde pe mai multe pagini: „Spre a-și demonstra propriile considerații critice, tov. G. Dimisianu a fost nevoit să «adapteze» (respectiv să introducă într-un fel de pat al lui Procust) un «obiect» pe care acesta nu l-a fixat. Mai mult, în grabă mare după dovezi, tov. G. Dimisianu a forțat până și anumite amănunte ale povestirii, afirmând că numai în «Tribuna» Nang a fost secretar al unui comitet regional sătesc, pentru că «Marin Preda nu declară nicăieri că e secretar», deși, în textul publicat (partea I, coloana ultimă, rândurile 12-15 numărând de jos în sus) se precizează limpede: «Putea ea oare să fie această Thanh, o fată cu cap și destul curaj, să poată s-o trimită să-l caute pe Nang, fostul secretar al comitetului regional sătesc Hoa-Nghia».“ □ Matei Călinescu scrie despre **Judecata de valoare și generalizarea**, text în care precizează raporturile stabilite între individualitate și originalitate prin intermediul generalizării. Autorul arată că „generalizarea critică rămâne fragilă și arbitrară dacă se bazează pe elemente insuficient asimilate în substanța lor specifică și puse în raport mai mult pentru că prezintă unele similitudini exterioare. Problema mi se pare vrednică de a fi discutată mai îndeaproape, sub latura ei practică, pentru că repercusiunile unor concluzii generale grăbite se fac uneori simțite în critica noastră. [...] Aceasta a avut drept consecință judecarea în bloc, nediferențiată, a unor poeți de structuri atât de diferite cum sunt Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Grigore Hagiu, Mihai Negulescu etc. [...] ba chiar, pe motiv că Nicolae Labiș se îndreptă și el spre formula lirismului de meditație, un critic îi

considera pe toți poeții citați ca niște epigoni ai autorului *Luptei cu inerția*.“ □ Publică versuri Alexandru Andrișoiu și Șt. Aug. Doinaș, iar Marin Sorescu *Omul și opera* – foileton satiric. □ Sub titlul generic *Contribuții la cunoașterea operei lui Budai-Deleanu*, Florea Fugariu, scrie despre *Traietoria eroilor*: „În acest articol ne propunem să dovedim că I. Budai-Deleanu și-a compus opera poetică cu harta pe masa de lucru. În sprijin aducem și tradiția genului literar respectiv (Tassoni însuși a scris *Vadra răpită* servindu-se de hărți ca material auxiliar cronicelor). Autorul textului folosește o hartă nedatată din colecția Dimăncescu (Biblioteca Academiei R.P.R., fila 145) pe baza căreia identifică, în fostul județ Argeș, numele unor localități din epopee.“ □ Alexandru Piru își aduce contribuția la cunoașterea operei lui I. Budai-Deleanu în textul *Date și interpretări noi*, referitor la opțiunile „statale“ ale eroilor din *Țiganiada*, coroborate cu punctele de vedere ale lui I. Budai-Deleanu despre monarhie și republică.

● În „Tribuna”, nr. 38, criticul ieșean Mihai Drăgan recenzează volumul de studii consacrate lui *Ion Creangă* de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Autorul conchide că „studiile consacrate lui Ion Creangă de către Zoe Dumitrescu Bușulenga se dovedesc utile și aduc o contribuție nobilă la valorificarea științifică a marelui povestitor”. □ La Cronica literară, care are în obiectiv romanul *Amar* de Traian Filip. Al. Căprariu consideră că *Amar* este „o carte bună, scrisă cu stăpânire a meșteșugului, pe care o citești cu plăcere, construită cu inteligență și ingeniozitate, nu fără unele slăbiciuni”. Criticul mai precizează: „cartea nu șochează prin ineditul tematicii și-al subiectului: lumea orașului de provincie surprinsă în spațiul evenimentelor premergătoare lui 23 August 1944, a fost de mult încorporată în sfera ei de proza realist-socialistă. Rezumativ vorbind, cartea este o frescă – ferită de insistențele asupra detaliului ne semnificativ – care constituie frământările, zbuciumul, drumurile, căderile și înălțările unor eroi din medii felurite – muncitoresc, intelectual, mic burghez, al protipendadei cu alură aristocratică”.

20 septembrie

● În „Contemporanul”, nr. 38, Dimitrie Stelaru este pus în discuție de Nicolae Manolescu, care analizează parcursul poetului, de la teribilistul debutant din timpul războiului la poetul protestatar „împotriva degradării omului într-o societate putredă”. De la cel care provoca scandal cu versurile „Noi, Dimitrie Stelaru, n-am cunoscut niciodată Fericirea/ Noi n-am avut alt soare decât umilinta” criticul observa metamorfoza, din actualul volum, a vechiului anarhist spre „prețuirea entuziastă a cuceririlor Socialismului”. Alegând o temă actuală – generozitatea omului nou, de exemplu – Stelaru devine „un laborios producător de imagini și metafore, brodând pe o idee sau o impresie”; „substanțialitatea poemelor vine din aceea că impresiile contradictorii nu rămân gratuite ci converg într-un cântec tulburător al suferinței și al setei de

libertate”. □ Dumitru Micu se oprește din nou la lirica arghezieană în primii ani de după Eliberare: „Avem în față documentul liric al încheierii dramei cunoașterii. Scuturându-și cătușele, conștiința se înalță, liberă, tot mai sus, în lumina fără hotar a azurilor. *Cântare omului* - adevărarea artistică a acestei elevații sublime – e un poem în care sentimentul totalei dezlănțuirii spirituale dobândește, în cuprinsul literaturii române, expresia celui mai plin, mai răsunător lirism.”

● „Scânteia tineretului” publică un grupaj de poezii avându-i ca autori pe Florența Albu (*Bogăție*), Adrian Păunescu (*Adâncuri luminate*) și Mariana Filimon (*Culorile*).

21 septembrie

● Fănuș Neagu publică în „Scânteia tineretului” *Oameni de la Dunăre*, o prezentare tipic fănușiană a umanității dunărene, pescari, căruțași, tăietori de papură, agricultori, și a locurilor văzute cu ochiul inconfundabil descriptiv al prozatorului: „Toamna fierbe în crânguri. Zilele se scurtează, nopțile adâncite de lună capătă înclinare tainică și plină de visare. Răbufnirile Dunării, în ceasul zorilor, prevestesc vremea ploilor și a revărsărilor. Atunci, drumurile pe care trec astăzi turmele spre locul de adăpare și căruțele cu papură vor intra sub apă și numai lotcile pescarilor le vor colinda într-o parte și-n alta”.

26 septembrie

● În „Gazeta literară”, nr. 39, Demostene Botez semnează eseu *Poezia*. Autorul identifică rolul fundamental al Partidului în dezvoltarea acestui gen: „O mână puternică a scos «cenușăreasa» din sanatoriile de alienați, din azilele de vagabonzi, din subsoluri și mansarde, de la periferia uitării, unde o alungase burghezia haină și nepăsătoare, i-a spălat ochii de lacrimi, de colb de pământ și de stele și a redat-o vieții între oameni, să-și împlinească rostul ei de frumos și încântare. Batjocorită și umilită, ea se refugiase în mândrie și izolare, bravând cu ironie și dispreț împotriva burgheziei aurită și împopoțonată. [...] Mâna a fost a Partidului.” □ Marin Sorescu semnează foiletonul *Colaboratorul feroce*, al doilea dintr-o serie menită a descrie „metehnele” breslei literare. □ Sub titlul „Noi volume de versuri în librării” sunt prezentate *Povestea Ioanei*, de Cicerone Theodorescu, *Declarație poetică* de M. R. Paraschivescu (Probabil a II-a ediție, prima apărând în 1960), *Să ne facem daruri* de Nina Cassian, *Oameni și ființe* de Dimitrie Stelaru. □ Cronica literară este semnată de Eugen Simion la *Cordovanii* lui Ion Lăncrănjan: „Concretizând această idee, cu o mai largă semnificație socială, *Cordovanii* duce, astfel, mai departe, o tradiție de mult înfiripată luminând destinul rural.” □ În acest număr semnează versuri Maria Banuș, Radu Boureanu, Eusebiu Camilar, Dan Deșliu, Ion Frunzetti, M. R. Paraschivescu, George Lesnea, Tudor Măinescu, Nicolae Tăutu, Majteny Erik, Anghel Dumbrăveanu, Cezar Baltag, Ion Crânguleanu, Florența Albu,

Dim. Rachici, Ilarie Hinoveanu. □ Eugen Schileru comentează pe larg filmul *Codin*, realizare franco-română, turnată în România, în regia lui Henri Colpi premiată la Cannes, iar Adriana Fianu îl interviuează pe actorul Radu Beligan asupra viitorului turneu al Teatrului de comedie în Uniunea Sovietică, interviu din care aflăm un fapt relevant literar, anume că Teatrul de Comedie colaborează cu scriitori pentru realizarea caietelor-program. Dintre cei nominalizați, reținem: Geo Bogza, I. Marin Sadoveanu, Maria Banuș, Paul Georgescu, Traian Șelmaru, Valentin Lipatti, Nina Cassian, Eugen Simion, Ion Bănuță, Georgeta Horodincă.

● „Tribuna”, nr. 39, cuprinde un editorial semnat de I. Oarcăsu, care, vorbind despre „raportul” dintre generații trage concluzia: „Lirica noastră contemporană, variată și originală, a atins, fără îndoială, pragul maturității, prezentându-ne așa cum suntem – sinceri, entuziaști, doritori de pace și progres social – în fața întregii omeniri” (*Dimensiunile poeziei*). □ Pe aceeași pagină Constantin Cubleşan semnează câteva *Însemnări despre simbol*, constatând că „există în momentul de față la noi numeroși scriitori, mai ales tineri, care manifestă predilecție pentru cultura simbolurilor în proză, iar faptul că de o bucată de vreme se vorbește tot mai mult, în critica literară, despre aceasta, pare să fie îndreptățit având în vedere unele dintre cele mai recente producții ale lui N. Velea, F. Neagu, D. R. Popescu, Vasile Rebreanu sau mai tinerii Sorin Titel, Nicolae Breban și alții”. □ Radu Enescu analizează poezia lui G. Călinescu: „*Lauda lucrurilor* se adaugă organic unei opere în continuă efervescență și creștere despre care autorul ei, umanistul îndrăgostit de miracol elin dar atât de receptiv la imperativele contemporanității poate spune, fără falsă modestie asemenea lui Thucidide: «opera mea este un bun pentru eternitate, nu caută gloria efemeră a unui concurs»”. □ Versuri semnează Radu Stanca, Nichita Stănescu, Szemler Ferenc, Horvath Imre, Francisc Păcurariu, Mioara Cremene, Vasile Lupescu, Anghel Dumbrăveanu, Gabriela Melinescu și Al. Căprariu.

27 septembrie

● În „Contemporanul”, Nicolae Manolescu recenzează superlativ *Laudă lucrurilor* de G. Călinescu: *Laudă lucrurilor* este dominat de „intuirea unității materiale a lumii și e indiscutabil opera unui mare poet. [...] Se cântă universul, dar categorial, între elementele primordiale văzându-se legături adânci. Toți marii poeți procedează astfel, însă la autorul *Laudei*... impresia e de program poetic. Ideea, nu o dată teoretizată, e sistematizată într-un studiu memorabil (*Universul poeziei*, „Jurnalul literar”, 11, nr. 4-5, 1948): «Și nu-i discuție că dacă privim universul cu inocență (și poetul trebuie să aibă candoare) – se spune acolo – observăm că multiplul fenomenal e reductibil printr-un proces continuu de metamorfoză la elemente, care și ele sunt comunicante. Apa, evaporându-se, se prefacă în aer, acesta se aprinde și

fulgeră, reziduul combustiei se scutură în jos în chip de cenușă, devenind pământ». Acesta e și sensul cel mai adânc al versurilor din volumul călinescian: *Tot Universul nu este/ Decât joc de mari curcubeie/ În scripetul lumii celeste/ Eu sunt așezat pe-o scânteie*”.

● C. Stănescu recenzează la rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului” volumul lui S. Damian: *„Direcții și tendințe în proza nouă”*: „Relevând disponibilitatea pentru o critică activă, efectuată cu un patos destul de rar întâlnit, excelent mai ales în discutarea actualității literare, trebuie adăugată numaidecât puterea analitică a criticului, exercitată în disocieri pătrunzătoare”.

28 Septembrie

● Numărul 20 din „Luceafărul” cuprinde articolul lui Eugen Jebeleanu *Poezia pentru toți*: „Poezia nu mai e un lux ci o necesitate din ce în ce mai imperioasă, care poate fi măsurată după setea cu care o nouă carte de poezie este absolută, uneori într-un interval de câteva zile. E o misiune, sunt criterii nobile deloc ușoare pe care cei mai buni dintre poeți - și tineri și vârstnici - se străduiesc să le îndeplinească fără superficialitate. Misiune de combatant pe șantierul creației și o invitație la continua perfecționare prin muncă, desigur, a mijloacelor de expresie. E ceea ce Eminescu a făcut cu chinuri, împrumut de inimiciția societății în care a trăit. E ceea ce poeții noștri pot și o fac, sub conducerea Partidului, înconjurați de dragostea unui popor întreg.” □ Pe aceeași linie se află și interviul *La porțile poeziei* (de vorbă cu Dumitru Micu): „Eu cred că în poezie nu trebuie să lucrezi în vederea satisfacțiilor. De ele vin cu atât mai bine. [...] Nu se poate învăța cum să devii poet. Dar putem, totuși, să cunoaștem și nu numai de dragul informării, cum au lucrat marii maeștri ai cuvântului. Eu unul, deși mi-ar putea cita exemple contrarii, consider această muncă de cunoaștere ca absolut necesară unui poet contemporan. *Săptămâna Poeziei* face parte din nenumăratele mijloace, create de regimul nostru pentru dezvoltarea poeziei române din care fac sau vor face parte și cei mai tineri. Față de ceea ce ni se oferă, poezia rămâne întotdeauna datoare. Să facem în așa fel încât datoria să rămână cât mai mică.” □ Revista mai publică un fragment din romanul *Vara oltenilor*, de Dumitru Radu Popescu, și versuri de Ion Gheorghe și Al. Andrișoiu. □ Un medalion Magda Isanos include și versuri inedite – *Demnitate, Dragoste, Înțelepciune, Târziu, Sapho, Belșug trist, Ciuta, Încredere*. Cităm din poemul *Aș vrea*: „Aș vrea acest poem să-l ridic ca pe un val s-acopăr cu el partea neagră din lume / totul să fie alb ca-ntr-un mare spital / fără morți, fără nume”.

● Flacăra, nr. 39, cuprinde *Un portret* al lui Nicolae Grigorescu în viziunea acad. George Oprescu, sub motoul artistului: *Sunt fecior de țăran și mă mândresc cu asta*. □ E. Luca comentează *Poemele* lui Vasile Nicolescu. „Poet interesant, contradictoriu, romantic focos uneori, V. Nicolescu atrage atenția nu doar prin reușitele sale ci și prin căutările și poeziile aproape parnasiane de

sublimare a emoției sau pe cele ale miniaturalului, caligrafice. El nu concepe poezia ca pe un chiot, ci ca o *cheie de foc/ răsucindu-se de mii de ori pe secundă în toate ușile universului*. Pentru a comunica într-un mod inedit, convingător, simțământul nobil al solidarității internaționaliste dintre oamenii muncii, imaginat de el ca niște *nevăzute vase comunicante care ne leagă/ de la un capăt la altul al lumii*.”

● Un grupaj de versuri publică „Scânteia tineretului” sub semnăturile Florenței Albu (*Popas în pădure*), Nicolae Dragoș (*Fără jumătăți de măsură*) și Adrian Păunescu (*E clipa...*).

[SEPTEMBRIE]

● Pe lângă cunoscutele rubrici și semnături de prestigiu (mereu altele) „Secolul 20” III, (9) se consacră recuperării a două nume românești: Eugen Ionescu și P. Istrati. Despre E. Ionescu, scrie Florica Șelmaru: „Acest teatru a căpătat numele de teatru al absurdului, deoarece existența omenească este înfățișată, în cadrul ei, ca un efort lipsit de înțeles, ca o uriașă aglomerare de valori care se dovedesc până la urmă găunoase și insuficiente. [...] Teatrul lui Eugen Ionescu are ca punct de plecare un protest real împotriva unei societăți ambiante, pe care o refuză integral, și în special împotriva tendințelor ei de a frânge personalitatea umană prin teroare, prin dezumanizare și irațional, sau prin imensa ei platitudine ori mărginire. Caracterul absurd al acestei lumi nu iartă însă nici arta celui ce o disecă, contaminând-o de illogic și uneori de morbid [...] Prin acest *nu!* hotărât și ferice, dramaturgia lui Eugen Ionescu se situează, în ciuda serioaselor ei limite, pe terenul unei literaturi critice de actualitate”. (Urmează părțile I și II din *Rinocerii*). Despre Panait Istrati scriu Pericle Martinescu (*Cine este Alexis Zorba?*) și Al. Oprea (*Un succes universal*).

● Paul Cornea semnează în numărul 9 al revistei „Viața românească”, la rubrica „Discuții”, un articol despre *Titu Maiorescu și pașoptismul* (vezi **Anexa**), reacție dură la textul recuperator publicat de Liviu Rusu în numărul 5 al publicației (*Însemnări despre Titu Maiorescu*): „[...] în primii ani după eliberare pozițiile ideologice maioresciene au constituit adevărate metereze al rezistenței față de socialism și astăzi încă, deși nimeni nu propovăduiește fățiș idealismul subiectiv în sociologie sau autonomia esteticului în artă, ori de câte ori apar tendințe de a cocheta cu ideologia burgheză, dacă ne dăm osteneala a scormoni prin cotloanele ascunse ca se aflăm de unde purced și pe ce temelie intelectuală se reazimă, avem nu o dată surpriza de a descoperi un izvor subteran de obârșie maioresciană. O dovadă că polemica împotriva conducătorului Junimii nu e un război cu umbrele, ci o răfuială pe terenul concret al luptei de opinii, o constituie articolul lui Liviu Rusu din «Viața românească» nr. 5. Dincolo de intențiile bune ale autorului, pe care nu le contestăm, acest articol, prin metoda demonstrației și concluziile la care ajunge, reprezintă o

regretabilă manifestare de recrudescență a spiritului maioreșcian – favorizată probabil de convingerea greșită, atât de frecvent denunțată totuși, că principiul coexistenței pașnice s-ar putea extinde și în domeniul ideologic”. □ La „Cronica literară”, Matei Călinescu comentează **Mihai Beniuc: „Pe coardele timpului”**, iar B. Elvin romanul *Fuga*, de Aurel Mihale. □ O rubrică de „Tradiții și filiații” cuprinde articolul lui V. Mândra, **În anticamera comediiilor lui Caragiale (1866-1879)**, încercare de a găsi germeni ai pieselor caragialiene în scrierile mai puțin cunoscute ale lui Alecsandri, Iacob Negruzzi, Sion etc. □ La rubrica intitulată „Critică și actualitate”, Nicolae Manolescu semnează **Trei schițe critice**, în care analizează „producția recentă din presa literară” a lui Al. Andrișoiu, Cezar Baltag și Nichita Stănescu. Într-o poezie a lui Nichita Stănescu (*Dreptul la timp*), criticul vede o vorbire despre comunism, deși nimic din economia textului, nu pretinde o asemenea interpretare: „Nichita Stănescu dezvoltă o idee artistică surprinzătoare: pruncul țipându-și spre cer, în Februarie 1933, *dreptul la timp*, e de fapt comunismul, epoca deschisă de sacrificiul grivițenilor” □ La aceeași rubrică, Mihail Petroveanu comentează volumele de versuri *De pe pământ*, de Constanța Buzea, și *Cadențe*, de Victoria Ana Tăușan. □ La „Cronica ideilor”, consemnăm semnătura lui Vladimir Streinu, autor al articolului *Artă și existențialism*, cu o demonstrație în spiritul clasicilor marxismului, pe care îi și citează în textul său. De pe aceste poziții, existențialismul este ironizat: „Dar se profesează în occident, după cum se știe, filosofia existențialismului; e forma cea mai actuală a discreditului, care se aruncă gândirii sistematice. Această concepție problematizează existența chiar în realitățile ei neproblematică și, în fapt, toate afirmațiile îi sunt tot atâtea cochetării cu neantul”. □ Creația originală este ilustrată, printre alții, de Tudor Arghezi, cu poemul *Monotonie pe vioară*.

OCTOMBRIE

3 octombrie

● În „Gazeta literară”, nr. 40, la pagina 1, apar versurile lui Demostene Botez. „Stă strungarul tânăr lângă mine./ Neclintit. Privirile-i senine, –/ Două coarde tremurând, de foc, –/ Fulgerând vibrează după joc./ Și în noaptea stranie, lunară,/ Simt un zâmbet cum îl înfioară,/ Că-i îndrăgostit de-o balerină/ Din nimic și din lumină”. (*La cinematograful*) □ Valeriu Râpeanu semnează articolul **Patosul poetic**, care vine în sprijinul părerii că „poezia faptului de zi cu zi nu poate căpăta drept de cetate decât dacă este expresia unei puternice combustii interioare, a unei arderi intense. Ea se poate sublima în tonuri de elegie sau de imn triumfal, dar la baza ei nu poate sta impasibilitatea, inventarierea mecanică a faptului înregistrat și exprimat cu răceală. Tradițiile literaturii noastre sunt ilustrative.” □ Urmare a articolului publicat de Matei Călinescu

(*Judecata de valoare și generalizarea*), apărut cu două săptămâni în urmă, intervine Mihai Gafița, inițial în acord cu ideile autorului: „Cunoscând și că există printre critici nu numai dintre aceia care au «tendința de a descoperi tendințe» unde sunt și unde nu sunt, ci și dintre aceia care se preocupă de a înlocui discutarea unei probleme de ordin teoretic, mai general, cu una de cuvinte, vreau să spun că și unele formulări din articolul lui Matei Călinescu, poate insuficient de cuprinzătoare, ar trebui înțelese în intenția lor, fără a fi deformat prin interpretări arbitrare.” Urmează o analiză pe mai multe coloane, mai degrabă în spirit revanșard, decât din dorința de a aduce mai multă claritate demersului. □ Sub titlul *Prințul Mișkin și istoria*, Paul Georgescu supune analizei două cărți, prima semnată de I. Ianoși (*Romanul monumental și Secolul XX*), cealaltă de S. Damian, (*Direcții și tendințe în proza nouă*). Legătura lui Mișkin cu articolul de față e mai degrabă una ascunsă, în ironii conotative asupra eșecului. □ La rubrica „Revista revistelor”, sunt analizate mai multe numere din revista „Tribuna” și ciclurile de poezie din paginile acesteia (scriitorii Grigore Hagiu, Nichita Stănescu, Ion Rahoveanu, Octavian Paler), cu observația că „O triere mai severă a producțiilor lirice spre a da un relief mai puternic și o bogată expresie artistică temelor contemporaneității, o lărgire a cercului de colaboratori – ar fi inițiative salutare.” □ La ancheta revistei, intitulată *Poezie și cititori*, răspund următorii: Ludvic Antal (actor): „Legătura dintre poezie și arta actoricească? Mi se pare că actorul s-a născut în ceasul imediat următor poeziei și că a săvârșit prima «tipăritură» a poeziei.”; Mihu Vulcănescu (grafician): „Am sentimentul unei colaborări inedite cu poetul contemporan și el, ca și mine, cu actualitatea, cu viața nouă pe care o trăim, o construim noi.”; Al. Dumitrache (student): „Omul creează o lume nouă, cu relațiile ei și lumea aceasta nouă cu relațiile ei creează omul nou.”; Gh. Poenaru (constructor la Hidrocentrala 16 Februarie-Argeș): „Vă chem în mijlocul nostru să vedeți munca și frumusețile peisajului care ne înconjoară.”; Constantin Botâncea (maior): „Într-o clipă de răgaz, mecanicul conductor al tancului în care mă aflu, pe timpul unei aplicații, a scos din buzunarul salopetei un volumaș de versuri. Pe copertă am citit *Carnet de cazarmă*. Numele autorului: N. Tăutu.”; Al. Tudorică (student): „Metaforismul exagerat, gongoric (de genul Ilarie Voronca, de exemplu): «Ca un deget, trenul pipăie gingia tunelului» etc.) nu este propriu poeziei noastre.”; Al. Andrițoiu (poet): „Poezia noastră contemporană, ca front unit al realismului socialist, cuprinde copioase teritorii de lumină.” □ Valeriu Cristea scrie despre *O antologie a poeziei lui Cristian Sârbu*: „Inegal, tolerând câteodată imagini epuizate, miniaturismul anacronic, un abuz de pășărele, floricele, parfumuri, panglici și pietre scumpe, dar surprinzând alteori prin ineditul expresiei și prin sinceritatea vibrației, Cristian Sârbu rămâne un poet original al protestului social, al fraternizării cu suferințele celor mulți în vremurile opresiunii

burgheze și al formării noilor valori socialiste, al demnității nealterate de vicisitudini, al delicateții și moderației.”

● În „Tribuna”, Ion Șerdeanu prezintă volumul *Istoria literaturii universale* a lui Ovidiu Drâmba. □ Radu Enescu recenzează *Pădurea nebună*, romanul lui Zaharia Stancu, sub titlul *Anii de ucenicie ai lui Darie*: „În *Pădurea nebună* Zaharia Stancu adaugă încă un capitol la autobiografia zbuciumată a lui Darie, pornit din «lunga, îngusta și săraca vale a Călmățuiului» să cucerească viața”. □ Augustin Buzura publică schița *Bilet de intrare în cer*, iar poeziile din acest număr sunt semnate de Radu Stanca, Al. Căprariu, Negoită Irimie, Ion Arcaș, Marta Cuibuș, Vasile Petre Fati, Ursula Șchiopu, Petre Anghel, Bazil Gruia. Dintre aceștia se detașează Radu Stanca: „Diseară poștalionul va trece prin strâmtoare/ Iar noi îl vom surprinde la locul cunoscut,/ Întocmai ca pe vremea când mânuiam topoare/ Și flinte ghintuite, întocmai ca-n trecut.// Așa că nu vă temeți de el, va fi o luptă/ Din cele mai ușoare, iar de-l vom prinde-n laț/ în pânza veșniciei, de astă dată ruptă,/ Noi, dintre toți tâlharii, vom fi cei mai bogați.// Diseară poștalionul aduce-un domn de seamă/ Un călător de vază și-un hoțoman de soi,/ Aduce timpul-domnul pe care nici-o damă/ Nu l-a putut vreodată întoarce înapoi.// Căci, dacă punem mâna pe el și pe comoară,/ Ne-am pricopsit prieteni, cum nu ne-am așteptat./ Și, dacă punem mâna pe el în astă seară/ Am dat o lovitură cum încă nu s-a dat”. (*Buffallo Bill*)

4 octombrie

● La rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului”, Mihail Petroveanu comentează monografia *„Cezar Petrescu” de Mihai Gafița*: „Principalele compartimente ale monografiei alcătuite de Mihai Gafița sunt rezervate biografiei și traiectoriei ideologice a lui Cezar Petrescu, concepțiilor sale artistice și analizei operei”. Cronicarul reproșează monografului „repetarea unora dintre aprecieri, în special a acelor care se referă la *esența socială a tipurilor*, ca și considerațiile istorice”.

5 octombrie

● „Scânteia” publică schița-reportaj a Luciei Demetrius, *Pe netede drumuri*.

6 octombrie

● „Flacăra Iașului” include poemele *Lacul* de G. Lesnea, *Afișele secolului* de Ioanid Romanescu și *Sonete* de Al. Andrișoiu, din care cităm: „Am coborât în mine, ca-ntr-o mină/ de sulf și-n mină am făcut lumină/ prin fiecare colț care există/ Și așa, prin ani de minerit integru/ am scos din mine tot ce-i vag și negru/ iar conștiința mea-i socialistă”.

● Marin Sorescu semnează în „Scânteia tineretului” un „moment satiric”, intitulat *Timpul viorii a... expirat*, text care ironizează „modernizarea” instru-

mentelor muzicale, denaturarea „electrică” a sunetelor și, în final, degradarea farmecului compoziției muzicale.

8 octombrie

● În secțiunea „Cărți”, din „Scânteia”, Andrei Băleanu recenzează volumul recent apărut al lui Cicerone Theodorescu, *Povestea Ioanei*, o scriitură care înregistrează „ecourile versului popular, ale baladei, cântecului, strigăturii în care se reflectă gândurile și sentimentele celor ce muncesc”, armonizate într-o „biografie originală ce se încheagă din momente lirice, epice sau chiar dramatice (dialogurile dintre Ioana și Doru), reconstituind viața unei femei, tipică pentru milioane de oameni din țara noastră.” Prin intermediul Ioanei, „poetul [...] evocă cu forță de generalizare aspecte ale unei perioade întinse din viața poporului”: „traiul greu al țăranimii sub exploatarea moșierilor”, „răzvrătirea”, „ticăloșia stăpânilor de ieri”. Recenzentul apreciază că, „prin valorile sale, *Povestea Ioanei* constituie o nouă afirmare a virtuților poemului epic, atât de puțin cultivat, din păcate, în ultima vreme. Întors cu fața spre realitățile vieții – iar nu spre experiențe sterile, ermetice care ascund de fapt lipsa de conținut – autorul urmărește aci destinele reprezentative ale unor oameni ca Ioana și Doru, deoarece epoca în care trăim este epoca lor, a celor care muncesc, *ei sunt viitorul*, cum sună chiar titlul unei poezii.” □ Pe aceeași pagină sunt semnalate alte două apariții de carte, la Editura pentru literatură: Delavrancea – *Despre literatură și artă* și Ioan Slavici – *Teatru*.

10 octombrie

● „Gazeta literară” informează despre *Consfătuirea scriitoricească de la Budapesta*, derulată pe tema unor probleme actuale ale literaturii socialiste, anunțând că „Redacția noastră va relata mai amplu conținutul dezbaterilor de la Budapesta în cadrul unui interviu cu membrii delegației române.” □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie cronică literară la romanul *Crișan* de Oscar Walter Cisek: „Construcție epică solidă și de mari proporții, romanul istoric al lui Oscar Walter Cisek consacrat răscoalei conduse de Horia, Cloșca și Crișan îmbogățește peisajul literaturii noastre. Încheierea acestei evocări ample, precum și versiunea românească a volumului II, *Horia*, scris în limba germană, sunt așteptate cu îndreptățită curiozitate.” □ Marin Sorescu traduce din Villon, parodiindu-l pe Romulus Vulpescu, cunoscut prețuitor al poetului francez, *Balada magistrului Villon* zisă a *Trupeșei iubete* care s-au și fost petrecut, către Babornița, altcum intitulată cu titluș: Muma mâne-si de soartă felonă/ acum întâiași dată adusă, înspre românește, în Lăsata Secului/ de către diacul/ Romul cel lui Vulpescul/ și tot acmu ca atare întâiași oare/ luata în privire de însumi/ Maryn L'Ensoleill/ și înapoiată magistrului/ în chip de găsită.” □ Alexandru Oprea scrie despre *Haiducii lui Panait Istrati*, cu subtitlul „între individualism și altruism”, în grilă marxistă comportamentul a două personaje,

individualistul Cosma și altruistul Ilie. Caracterele și atitudinile acestora sunt unite prin intermediul unor citate, bine alese, din literatura „clasicilor” socialismului: „Desigur legea la care ne-am referit nu prezintă o valoare absolută. În *Ideologia germană* se arată că «în comunitatea proletarilor revoluționari, care instituie un control asupra condițiilor lor de existență și asupra celor ale tuturor membrilor societății, lucrurile stau exact invers: indivizii participă la această comunitate ca indivizi, adică în deplină facultate a înscrierilor lor personale. Ceea ce îi face pe Marx și Engels să sublinieze: «Abia în comunitate cu alții, fiecare individ are puțința să-și dezvolte multi-lateral aptitudinile».” Al. Oprea consideră că Panait Istrati niciodată nu s-a apropiat și n-a asimilat sufletește problematica specifică vieții muncitorilor. („Cei care l-au considerat «Scriitor al proletariatului» s-au bazat pe simple aparențe.” Autorul articolului omite, cu bună știință după opinia noastră, activitatea de publicist (ziarist) a lui Panait Istrati. □ Nicolae Breban semnează proza *Forța lui Astenie*, iar Alecu Ivan Ghilia pe aceea intitulată *Surorile*. Textele sunt flancate de o manșetă cu versuri sub semnătura lui Anghel Dumbrăveanu: „O, munți de legendă,/ Închipuirea mea v-a creat/ În atâtea rânduri din nou.../ Erați de piatră albastră sau verde,/ Supranatural de înalți/ Și parcă sunete divine/ca niște păruri mari zburau din tâmpla voastră// Azi ochii mei se oglindesc în pieptul vostru/ Peste care trec corăbiile norilor,/ Iar mai sus de cer/ Bănuiesc piscurile la care până și vulturii/ Ajung doar cu visul...// De aici a fășnit Prometeu în spațiul interzis/ Și-a smuls lumina pentru oameni/ Și tot aici l-au adus zeii/ Să cugete-n lanțuri și-n groaznice chinuri/ La fapta-i îndrăznească// De aici s-a smuls din nou, definitiv eliberat// O, țară a legendelor adevărate...” (*Caucaz*) □ Lucian Raicu semnează prima parte a studiului *Aspecte ale realismului dintre cele două războaie*, text cu trimitere la Alexandru Piru, ale cărui disocieri analitice i se par a nu fi duse până la capăt. Referindu-se la M. Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu, Lucian Raicu desprinde interogativ: „din perspectiva actualității”, una dintre particularitățile literaturii dintre cele două războaie: „realismul acestei literaturi este realism critic în stare pură?” Și răspunde: „Nu e suficient, cred, să ne raportăm la îmbinarea – în opera unor scriitori – a realismului critic fundamental cu elemente de «romantism» de «realism clasic» etc. Chiar din punctul de vedere mai îngust și mai «specializat», în termenii consacrați ai istoriei literare astfel de complimentări sunt insuficiente. Cu atât mai puțin când urmărim dobândirea unei perspective vii, contemporane, de ordinul sintezei critice.”

● În „Tribuna”, nr. 41, Dumitru Ghișe semnează articolul *Omul și societatea contemporană* constatând că „răspunsurile menite să clarifice «conștiința de sine» a omului n-au fost totdeauna limpezi. Alături de religie («prin care omul era amenințat, vorbindu-i-se despre nimicnicia sa, despre insuficiența puterilor sale, despre blestemul originar de care era atins sau despre un sfârșit apocaliptic») în societatea scindată în clase sociale antagoniste, reprezentanții ideo-

logici ai claselor reacționare au fost, întotdeauna, mentorii unei antropologii mistificatoare, apologetice pentru o minoritate degradantă pentru o imensă majoritate.” În accepția autorului soluția vine din partea antropologilor sistemului comunist: „În condițiile în care ideile marxist-leninismului se află într-o splendidă ofensivă, cucerind prin înaltul și integralul lor umanism mințile și inimile a noi și noi milioane de oameni de pe toate coordonatele geografice ale globului terestru, când aceste idei își găsesc întrupare materială în țările socialiste oferind cu forța de neînvins a practicii exemplul grandorii fără precedent a personalității umane, eliberate și întregite organic în colectivitate, ideologii lumii în crepuscul se străduiesc să-și apere pozițiile.” Sunt enumerați filozofi contemporani precum Albert Camus, Ludwig Klages, Martin Heidegger, H. I. Marrou. □ Ioan Oarcăsu glosează despre *Poezia minoră*, deplângând lipsa de aplomb a unora dintre autori: „Nimic mai anacronic decât versificarea neutră, plutirea cu model la suprafața lucrurilor, când poezia este sau ar trebui să fie emoție puternică și personală, dialog semnificativ cu lumea din jur.” Analiza discerne dintre poeziile valoroase (semnate de Al. Andrișoiu, Miron Radu Paraschivescu, Maria Banuș, Ion Gheorghe, Dan Deșliu) și Ion Crânguleanu, Florin Mugur, Nichita Stănescu autori deocamdată neînțeleși de către critic. Ioan Oarcăsu, constată: „Toate cele trei moduri de-a compune poezie, evident ținând seama de însușirea diferită a autorilor ori de gustul lor pentru expresia tradițională sau, dimpotrivă ultramodernă mi se par la fel de neindicate, fiindcă păcătuiesc împotriva esenței, însăși împotriva poeziei.” □ Constantin Cubleșan semnează, în p. 3-a, cronica literară la volumul de versuri al Violetei Zamfirescu *Liniștea vântului*: După serii lungi de argumente, citate și interpretări, Constantin Cubleșan e de părere că: „Ultimul volum de versuri al Violetei Zamfirescu marchează fără îndoială o linie ascendentă a creației autoarei. Aici ideile poetice izvorâte din actualitatea imediată, din problematica mediului investigat, sunt mult mai clar enunțate decât în volumele anterioare (*Inima omului* sau *Iarba dragostei*), într-o realizare artistică adevărată. Ideea necesității luptei continue a omului comunist pentru transformarea lumii și a naturii pentru o liniște care să-i permită o activitate creatoare pasionantă și rodnică, străbate ca un fir roșu volumul.”

11 octombrie

● G. Călinescu aduce, în nr. 41 din „Contemporanul”, *Omagiu unei soții* (este vorba despre Fanny L. Rebreanu, a cărei carte în memoria soțului a fost publicată la EPL). De data aceasta criticul pare a fi de acord cu portretul făcut autorului *Răscoalei* de către d-na Fanny Rebreanu, deși „în general privesc cu îndoială contribuțiile familiei la viața și opera scriitorilor. Știrile din această sursă se dovedesc adesea contradictorii și în neconsonanță cu documentele, iar părerile despre scriitorul respectiv viciate de o susceptibilitate exagerată față de actele analizei, în favoarea unui punct de vedere simplist apologetic,

câteodată sub altitudinea la care istoria literaturii aşază pe scriitor”. □ Nicolae Manolescu propune dezbaterilor ultima carte a lui Zaharia Stancu, *Pădurea nebună*, „roman al provinciei de altădată” şi probabil „cel mai bun după *Desculţ*”. „Există în *Pădurea nebună*, opuse, două moduri de a înţelege şi a trăi viaţa : la acestea meditează Darie, adolescentul. Pe de o parte lânzeala agresivă, meschinăria, noroioasa existenţă a provinciei burgheze, pe de alta freamătul unei umanităţi aproape sălbatrice, dar viguroasă şi plină de poezie”. Astfel trebuie şi înţeleasă cartea: ca „o revoltă a eroului contra mlaştinii morale burgheze”.

12 octombrie

● Numărul 21 din „Luceafărul” mizează încă o dată pe tinerii poeţi: Ana Blandiana, *Revoluţia* („Şi sub mesteceni roşii, sub vâslirea cocorilor/ Spre-o vreme mai bună prin moartea văzduhului greu/ Ostaşul tânăr pricepu Revoluţia şi merse-nainte / Ca un arc de triumf, greu / Ostaşul tânăr e tovarăşul meu”) şi Ion Alexandru, *Prima stea* („Acelaşi gând neprihănit îl port/ Ascuns naiv în gesturile mele/ Precum şi cerurile-ascund/ Aceleaşi primitive stele”). □ Cănaclul “Labiş” îşi anunţă redeschiderea pe 8 octombrie 1963, la Casa Scriitorilor. □ Un articol semnat „Luceafărul” prezintă *Eroul contemporan în literatură*, fiind citaţi eroi din cărţile ultimului deceniu, ca Anton Filip, Mitru Moţ, Atanase Mustea şi Toma Voican, Lae Cordovan, Mareş şi Dumitrana. Dar „Scriitorii au rămas încă datori actualităţii cu eroi literari care să constituie pentru cititori exemple demne de urmat, care să-i mobilizeze sau să-i stimuleze în activitatea lor creatoare, în munca de desăvârşire a Socialismului. Din păcate însă, şi discuţiile au relevat acest lucru, mai apar în unele lucrări figuri şterse şi fapte ne semnificative, departe de a oferi imaginea reală, tulburătoare şi mai ales adânc educativă a vieţii şi a omului contemporan – însăşi funcţia educativă a literaturii realist-socialiste”. □ În comentariul *Recapitulări critice*, M. Bucur revine la romanul *Risipitorii*: „E curios, de altminteri, cum critica literară a trecut cu vederea, prin câteva fraze finale de circumstanţă, lipsurile cărţii, ca şi cum dacă ele ar fi fost discutate ar umbri în vreun fel reputaţia unui scriitor de talia lui Marin Preda. Deserviciu poate face cronica ditirambică plină de uluială şi cutremurare, prezentă în mai toate revistele literare, scrisă în termenii superlativi absoluţi care fac de altfel imposibilă înjghebarea unei discuţii critice. [...] De obicei în critica literară despre *Risipitorii* se ţine seama numai de aspectele reuşite, efectuându-se adevărate întreceri între diferitele moduri ale elogiului. Persistă eroarea, până şi printre critici, că observaţiile şi discuţiile critice mai ferme şi cu o francheţe în ton ar anula o carte când ele de fapt îi relevă tocmai ceea ce îi mai trebuie în temelie pentru a rezista. Iar cartea lui Marin Preda avea nevoie de o asemenea discuţie vie, controversată, animată de acea prietenie literară curată şi sinceră, ferită de prudenţa afectuoasă a dl-ului S. Bratu pentru ca *Risipitorii* să-şi afle adevăratul său loc în

peisajul nostru literar. E un roman care nu are nevoie de contraforturile verbale fragile ale criticilor. Sperăm că viitoarea ediție, revăzută cu exigențele artistice caracteristice autorului *Moromeșilor* va reuși să ridice această carte.”

● În numărul 41 din „Flacăra” Petru Vintilă publică schița *E pericoloso sporgersi*.

17 octombrie

● „Gazeta literară”, nr. 42, se consacră, de pe prima pagină, lunii de prietenie româno-sovietice, în cadrul căreia Vladimir Colin semnează articolul *Întâlnire cu neantul*: „Am simțit abia apoi că tocmai această pașnică și continuă confruntare constituie măreția și generează specificul Uniunii Sovietice, am înțeles de ce cuvântul cel mai des auzit acolo a fost nobilul cuvânt prietenie. Și am simțit cât de firesc era legat de prezența noastră, oaspeți români, pe pământul sovietic.” □ Tot aici, A. E. Baconsky scrie reportajul *Cântec la Bistrița olteană*: „Dar geografia noastră cunoaște și alte bistrițe, mai anonime [sic!], mai puțin cercetate, cu toate că fiecare își are singurătatea și frumusețile ei. Pe valea îngustă a uneia din ele – Bistrița olteană – străbăteam cu ani în urmă, în goana calului, ținutul de baștină al unor cnezate de demult. Și ochii mei deprinși să filtreze văzduhurile dense ale codrilor, căutam pe deasupra creștelor, profiluri de legendă pierdută.” □ *Tableta* semnată de Tudor Arghezi, de pe prima pagină, se intitulează *Acasă* și redă impresii produse de întoarcerea scriitorului dintr-o scurtă peregrinare europeană. □ Nichita Stănescu semnează articolul *Dragostea cititorilor* în care sunt omagiate legăturile culturale româno-sovietice, grație unor traduceri realizate de scriitorii români (Cezar Petrescu, Otilia Cazimir, Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Ioanichie Olteanu ș.a.) din opera scriitorilor din țara vecină. Articolul se termină astfel: „Metoda realismului socialist, metodă creatoare, de bază, a literaturii sovietice, s-a consolidat, dezvoltat și răspândit pe tot globul și se află la temelia unor opere de întâia mărime ale vremii noastre. Interesul constant, arătat de cititorii noștri cărții sovietice, dovedește cât de intim răspunde idealul literaturii realist socialiste aspirațiilor lor, ce rol îndeplinește această literatură în neconținutul proces de transformare a conștiințelor. Ca și în numeroase alte prilejuri de acest fel, și în *Săptămâna cărții sovietice* raportul dintre cititor și eroii lui favoriți înlesnește o fructuoasă confruntare.” □ Lucian Raicu își continuă observațiile, din numărul precedent, despre unele *Aspecte ale romanului interbelic*, de această dată cu trimitere la Sadoveanu, Hortensia Papadat Bengescu, G. Călinescu, L. Rebreanu, autori care, fiecare în mod propriu, individualizează metoda artistică a realismului. În consecință: „Aceste «particularități» pot face mai pregnantă situația specifică a realismului în literatura noastră dintre cele două războaie.” □ Vladimir Streinu scrie despre monografia francezului G. A. Astre *Hemingway „de el însuși”*: „Monografia lui G. A. Astre înfățișează viața lui Hemingway cu egală grijă de amănuntul

biografic și caracterizarea critică: e o lucrare plină de probitate, de talent expozitiv și mai cu seamă de iubire pentru dramatica orientare a omului de cultură în condițiile luptei de clasă. Exemplarul scriitor american și-a găsit astfel, pentru Franța, un comentator inspirat.“ Pe aceeași pagină, este reprodus fragmentul *Râd* de Heinrich Böll, în tălmăcirea lui Aurel Lambrino.

18 octombrie

- În schița „*Filosofia*” *suptă cu paiul*, publicată în „Scânteia tineretului”, Marin Sorescu satirizează veleitarismul și mediocritatea intelectualilor/artiștilor de cafea, pozând în savanți sau talente de geniu: „Capul le e atât de gol, încât, dacă rămâi câteva minute printre ei, simți că te trage curentul”.

20 octombrie

- În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu prezintă romanul lui Zaharia Stancu, *Pădurea nebună*, în care Darie, eroul din *Desculț* („unul dintre eroii cei mai îndrăgiți ai prozei noastre actuale”), „cunoaște târgul de provincie”, Rușii de Vede. Experimentând „din ce în ce mai acut sentimentul schimbării neconținute a lumii, a realităților din jurul său” – „un element nou în evoluția conștiinței lui Darie, o treaptă calitativă în procesul de înțelegere adâncă a fenomenelor înconjurătoare” – protagonistul „este mereu atent și sensibil la toate frământările oamenilor din jurul său, impresionat de suferințele pe care aceștia le îndură, strângându-și în pumni mânia, hotărât la fiecare lovitură ce se abate asupra lui și a alor săi să o plătească așa cum se cuvine.” Acum, „Zaharia Stancu surprinde în paginile acestui roman momentul ridicării unor noi pături exploatare și parazitare în anii ce au urmat primului război mondial. Nu-i vorba aici numai de îmbogățirii de război, pe care îi cunoaștem din romanele lui Camil Petrescu și Cezar Petrescu, ci de parvenitii care, prin tot soiul de afaceri veroase, fie economice, fie politice, încep să se ridice pe treptele avuției sau pe acelea ale ierarhiei de stat.”

22 octombrie

- G. C. Nicolescu prezintă, în „Scânteia”, studiul lui Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, „un tablou al procesului nașterii și dezvoltării în prima lui etapă a romanului nostru”, autorul „înregistrând cu atenție, în ordine cronologică, diferitele manifestări, descriind nuanțat elementele esențiale, analizând mai ales conținutul de idei al acestor opere.”

24 octombrie

- „Gazeta literară”, nr. 43, conține pe prima pagină, versuri de M. Beniuc, Miha Dragomir și M. R. Paraschivescu (*Poeziilor tineri*) „Iată, din nou/ (chiar de-am să fiu încă odată contravenient)/ trag semnalul de alarmă pe care scrie:/ «Strict interzis»:/ Nu vă lăsați înșelați/ De bocitoarele babe din răspântii,/ de

sibiline pythii/ Nici de ispititoare, ambigue sirene/ ce ies din valuri doar pe jumătate/ Ca să v-arate sânii și să-și ascundă coada,/ Uliși ai zilelor noastre!// Un drum încă lung de străbătut/ Aveți de-abia voi,/ Cei mai tineri, chemați anume ca să ajungeți mai departe/ Tocmai până-n Marte/ Sau până-n strălucitoarea Veneră - / Nu uitați:/ O voluptate conștientă e cel mai sever ascetism/ Dăruți-vă oricât/ Dar nu primiți decât necesarul./ Și veți vedea cum bucuria/ Propriei voastre invenții/ Vă mistuie ca flăcările/ Pe-un preot budist.“ □ Vera Călin face câteva *Însemnări despre receptarea metaforei*, iar Mihai Novicov câteva consemnări cu titlul *Epicul în roman*: „Din referirile făcute la unele romane apărute în ultimii ani (prin forța lucrurilor sumare) rezultă, cred eu, că dezvoltarea literaturii realist socialiste revendică folosirea multilaterală a posibilităților epicului, ca pe această cale e firesc să fie cântate și modalitățile de a îmbogăți romanul. Dacă unii autori se abat totuși de pe făgașul menționat, încercând nu doar să integreze epicului elemente literare cât mai variate, dar și să transforme radical structura romanului prin subordonarea epicului unor «modalități» mai puțin epice ale prozei, modalități care s-au născut și s-au afirmat din reflectarea altui mod de viață, cauza nu trebuie căutată doar în forța de atracție a acestor modalități, ci mai ales în experiența de creație a autorilor care se vede că n-au reușit încă să pătrundă suficient de adânc în specificul vieții socialiste. Remediul cel mai sigur ar fi deci acela asupra căruia Partidul de atâtea ori a atras atenția scriitorilor: contactul permanent cu viața, explorarea ei în adâncime, prin cunoașterea multilaterală a realității ei.“ □ Despre *Cartea Sovietică* scriu Aurora Cornu (la Galina Serebrenkova, *Răpirea focului*), Nichita Stănescu (la A.S. Pușkin, *Ruslan și Ludmila*) și Ștefan Popa [Șt. Aug. Doinaș] la S. Marșak, *În pragul vieții*. □ La rubrica „Revista revistelor”, este comentat nr. 9/1963 din „Viața Românească”: „Încă o dată trebuie să remarcăm că se resimte absența din revistă a studiilor de sinteză asupra literaturii contemporane, deși publicarea lor constituie o sarcină centrală a «Vieții Românești». De asemenea, sectorul de proză – văzut în perspectiva ultimelor numere – se prezintă de mai multă vreme deficitar sub aspectul textelor reprezentative (în special nuvele sau fragmente de roman) inspirate din actualitatea socialistă.“ □ Cronică literară vizează teatrul lui Horia Lovinescu, apărut într-un volum antologic, și poartă semnătura lui G. Dimisianu: „Concludem că acest volum selectiv aduce o imagine concludentă asupra unei activități valoroase, activitate care a conferit scriitorului un loc bine marcat în configurația literaturii românești contemporane.“ □ D. Păcuraru evocă 100 de ani de la moartea lui Andrei Mureșanu, considerat de autor „cel mai important poet liric al Ardealului, până la Coșbuc.“

● „Tribuna”, nr. 43, publică punctele de vedere ale Lidiei Bote asupra cărții Verei Călin, *Curentele literare și evocarea istoriei*. □ Apropierea zilei de 7 noiembrie (25 octombrie pe stil vechi) este vizibilă în paginile acestui număr prin prezența masivă a autorilor ruși și sovietici. Sunt traduse povestiri după

Iuri Naghibin și Iuri Kazarin. Letiția Băcilă preia din revista „Vaprosî literaturî, nr. 9 din 1963” și traduce articolul *Literatura și cinematograful*. □ George Zbârcea scrie despre *Compozitori sovietici în repertoriu*. Poeziile lui Lev Smirnov apar în traducerea lui Eugen Munteanu, Gheorghe Pituș și V. A. Tăușanu. Tot aici trebuie inclus și textul *O contribuție la studiul literaturii române* al lui Iuri Kojevnikov preluat din „Vaprosî literaturî, nr. 7 1963).

● În „Scânțea”, Andrei Băleanu analizează *Bogația realității și universul scriitorului*, într-o abordare șablonardă a diversității tematice și a formulelor de scriitură contemporane: „Preocuparea intensă, stăruitoare, față de problemele specifice ale epocii noastre, cunoașterea tot mai aprofundată a acestor probleme își găsesc în lucrările multor tineri scriitori o reflectare, care, deși inegală, este plină de suflul vieții”. Demersul critic descriptiv urmărește conformarea textelor la „spiritul epocii”, constatând că „în acțiunile și evoluția lor, personajele din scrierile tinerilor, ca Lae din *Cordovanii* de Ion Lăncrăjan sau Isaiia Ioța din *Casa* de Vasile Rebreanu se alătură comuniștilor din cărțile atât de cunoscute ale lui V. Em. Galan, Marin Preda, Titus Popovici sau Eugen Barbu.” Anunțat ca un „promițător talent la dezvăluirea fizionomiei noului erou literar” (prin volumul său de debut *Poarta*), Nicolae Velea „are reale posibilități de analiză psihologică, aptitudini pentru redarea nuanțată a proceselor sufletești”, dar ultimele sale scrieri (*Înterupere, Transferul, Sunetele, Paznic la armonii, După soare*), consideră autorul studiului, „în loc să-și lărgească raza investigațiilor artistice, [...] vădește înclinația de a și-o restrânge, populându-și povestirile cu personaje aproape maladive sau chiar declarat anormale – maniaci, oameni închistați, persecutați de obsesii și coșmare.” „Și la alți tineri scriitori – poate dintr-o goană după *efecte* formale sau din dorința de originalitate cu orice preț - se ivesc câteodată asemenea experiențe infructuoase.” Apreciat prin volumul *Dincolo de nisipuri*, Fănuș Neagu nu confirmă, afirmă Andrei Băleanu, în schița *Puntea*, de aceea cei doi tineri scriitori „trebuie ajutați să nu-și sărăcească sursele de inspirație, să abordeze teme însemnate ale actualității dintr-o perspectivă largă, fertilă.” De altfel, concluzionează criticul, „tinerii scriitori așteaptă din partea criticii o îndrumare principială, plină de căldură și de exigență, care să-i ajute să reflecte tot mai profund realitatea, să-și ridice neconținut măiestria și – atunci când e cazul – să militeze cu combativitate pentru a înlătura orice ar stâneni sau ține pe loc creația lor, pentru a îndepărta orice este străin spiritului nou, sănătos și plin de viață, caracteristic noii noastre generații scriitoricești și literaturii noastre în genere.”

25 octombrie

● Sunt publicate în „Contemporanul”, nr. 43, două postume ale lui Lucian Blaga, *Înviere* și *Corn*: „Sângelui i s-ar deschide/ prin păduri lacătele/ De pe frunzi de cerbi, din coarne/ strângem nestematele/ Sus, la capătul baladei/ arși de sete fără leac/ încorda-ne-vom săgeata/ după nori prin vârful de veac”. □ N.

Manolescu semnează un comentariu despre *Poezia lui Duiliu Zamfirescu* (mai puțin cunoscută cititorilor), de sorginte eminesciană și idilică – cu apropieri evidente în multe poeme de stilul *Cântecului de noapte al unui păstor din Asia* al lui Leopardi, pe care tot Zamfirescu l-a tradus (și de unde își trage sevele și motivele). □ Al. Piru recenzează volumul C. Conachi, *Scrieri alese* (ediția întocmită de Ecaterina și Al. Teodorescu la EPL).

26 octombrie

● În „Luceafărul”, nr. 22, Marin Sorescu îi creionează un portret lui Miron Radu Paraschivescu (*Declarație patetică/ Cântice țigănești/ Laude și alte poeme*). „Realizând o sinteză a tot ceea ce a fost mai valoros în opera sa, poeziile pe care Miron Radu Paraschivescu le creează acum au un aer de meditație senină, optimistă. Se concentrează în puține cuvinte sensuri filosofice adânci. O antologie ca asta scoate desigur la iveală și «petele albe» de pe harta poetului, greutățile cu care el a avut de luptat și pe care le-a învins, de cele mai multe ori.” Aflat într-o continuă înnoire (formula, tonul poetic, sunt schimbate structural de la un volum la altul) poetul cu „un temperament pasionat stăpânind cu precizie un verb ascuțit și colorat” este capabil în continuare de noi surprize, tocmai pe linia exprimării unui „crez artistic înalt, a adeziunii la lupta poporului, de unde a izvorât partea cea mai valoroasă a creației sale”. □ E. Jebeleanu publică poemul *Să fii*: „Să știi că poți să comunici și că poți comunica / oricând printr-un gest, printr-un strigăt, printr-un protest, printr-o aprobare / să simți cum plămânul tău / este un cimpoi unic / în care poți să inviți sunetul brazilor...”. □ În Cenaclul Labiș, informează revista, au citit Alexandru Philippide – fervent deschizător de discuții în cenaclu – (*Amiral la 20 de ani, Cântec de iubire, Dacă aș construi eu Pământul, Prin vulturi, Prometeu, Șantier, toamna, Intrare în viitor*), iar pentru întâlnirea următoare sunt propuse schițele *Recital extraordinar, Tango și Prietenul meu Thomas Aubry*, de Romulus Vulpescu, și versuri de G. Hagiu: *Destin, Autoportret, Când fărmă și arbori, Continente ascunse, Sfârșitul primei tinereți*.

31 octombrie

● Pagina 1 a „Gazetei literare”, nr. 44, se deschide cu tableta lui Tudor Arghezi *Pe margini de pagini* (versuri) urmate de consemnarea lui Al. Andrișoiu în cadrul lunii prieteniei româno-ruse, *Suflet de poet*: „Umbrele revin, ne recheamă atenția, ne cutreieră sufletul. Astăzi, 28 octombrie anul curent, în răstimpul lunii prieteniei dintre popoarele noastre, poetul Konstantin Lebedev-Cumaci îmi vizitează amintirea pentru a nu știu câta oară, încât mă simt muștră de propriu-mi cuget pentru faptul de a nu mai fi tradus demult din poeziile lui, nici măcar câteva rânduri.” □ Nina Cassian semnează articolul *Oameni în mișcare*, în care scrie despre eroismul a doi oameni care au reparat

într-o noapte o defecțiune la un funicular. „Atârnați de cablu, la 100 de metri înălțime, iarna, pe ger. Și au lucrat opt ore, fără întrerupere, cu o simplă centură de siguranță în jurul brâului. Și pe întuneric. Și fără mănuși, că doar cu mănuși nu se poate lucra.“ Față de exemplul ales, Nina Cassian, are următoarea reflecție: „Ei constituie, cum spunea cineva «atomii marcați» ai societății, cei care se evidențiază și determină prin prezența lor, mișcarea înaintea oamenilor, ei sunt cei care, muncind și trăind în spirit comunist, impulsionează desăvârșirea și fericirea celorlalți.“ □ Alexandru Piru scrie despre *Permanențe ale operei lui M. Sadoveanu*, arătând că „după Eliberare, umanismul său fundamental a căpătat dimensiuni noi, legate nemijlocit de situarea fermă a scriitorului pe pozițiile filozofice ale clasei muncitoare. Mesajul umanist al operei lui Sadoveanu continuă să răsună în sufletul oamenilor de pretutindeni și glasul său nu se va stinge niciodată.“ □ În „Revista revistelor”, sub titlul *Proza și critica în „Iașul literar“*, se discută numărul 9/1963 al publicației, admonestată de veșnic nemulțumitul *Cronicar* fiindcă Mircea Drăgan [corect Mihai Drăgan dacă nu cumva numele a fost greșit intenționat] „împarte cu suficiență note bune și rele“ sectorului de critică al revistei „Gazeta literară“. □ Cronica literară, semnată de Eugen Simion, se referă la volumul *Lauda lucrurilor* al lui G. Călinescu: „Ce are adânc original Călinescu, este împlinirea de frenezie intelectuală și voluptate panteistică. Întâiul lui volum părea multora un capriciu intelectual chiar autorul socotind asalturile, de atunci, asupra Parnasului, o simplă repetiție generală: «un program pentru o lirică tănuită». Mai atentă «Viața românească» [...] descifra în discreta culegere de versuri «o inspirație ciudată, înclinată către rit și legendă [care] se revarsă în versuri puternic construite, fără rigiditate și fără strictețe prozaică.» Trebuie făcută de la început disocierea lirismului cerebral, deschis tuturor intuițiilor poetice, de formele manierismului intelectualist față de care G. Călinescu păstrează un sănătos dispreț. Profund intelectuală, gravă și filosofică în măsura în care se întrezărește înclinarea spre speculație lirică din *Lauda lucrurilor* rămâne în esența ei saturată de concret, rotindu-se totdeauna în jurul elementelor fundamentale ale universului cosmic infinitezimal“ □ Pagina a 3-a este consacrată lui Mihail Sadoveanu, prin semnăturile lui VI. Streinu care analizează volumele de după 1944 ale prozatorului (*Mitrea Cocor*, 1949; *Nada florilor*, 1950; *Nicoară Potcoavă*, 1952 și *Aventură în Lunca Dunării* 1954) constatând că „prin fiecare, cititorul poate privi mari spații narrative, în care opera se grupează de la sine“. Urmează analiza lor, întretesută de exemple din creația anterioară spre a nu fi tulburate certitudinile deja existente: „Toate vorbesc sufletului nostru de o mare fabulă a eternității, pe care o povestesc și o susțin personaje fantastice ca Pământul, Codrul, Apa și Văzduhul, ca într-o *Kalevală* autohtonă.“ Încheierea evocă o ultimă întâlnire: „Ultima oară când l-am văzut, vorbea dintr-un jilț mănăstiresc, care îi cuprindea bine făptura, de copil monumental cu obraji masivi, încă incarnadin ca în portretul de Corneliu

Baba și, până să sfârșească ce avea de spus, se întrerupea din câteva în câteva cuvinte cu tăceri grele. Vorbele spuneau despre visul de justiție socială a «bordeienilor», înfăptuit în zilele noastre, iar tăcerile spuneau, în elocvența lor, a eternitate.” □ Lucian Raicu, scrie, pe aceeași pagină, despre *Meditație și acțiune* la M. Sadoveanu, înclinând balanța opiniilor către cea de a doua: „Poezia operei lui Sadoveanu nu poate fi receptată cum trebuie dacă o desprindem și o izolăm de acest hotărât și bărbătesc apel la acțiunea pusă în serviciul colectivității.” □ Versuri de Kiss Jenő în traducerea Veronicăi Porumbacu, însoțite de 3 schițe satirice de Teodor Mazilu: *Un zâmbet înscris în colțul gurii, Suferință absurdă și O plimbare cu barca* completează numărul. □ În pagina a 6-a, Teodor Balș, recomandă mai multă atenție autorilor de texte pentru muzica ușoară. După ce oferă, drept referință de bună practică, un text precum acesta: „Ce tot vrea cu mine luna/ De mă-ndeamnă iar la drum/ Calea dorului într-una/ Luminând-o ca acum.// Dorm tractoarele și ele/ Tractoriștii-au ațipit,/ Numai eu hoinar sub stele/Numai eu îndrăgostit.// Două dealuri și o vale/ Mă despart de draga mea/ Nu-i mai lungă nici o cale/ Cât e calea pân’ la ea// Ce tot vrea cu mine luna,/ De mă-ndeamnă iar la drum/ Calea dorului într-una/ Luminând-o ca acum” – autorul oferă „mostre” precum acestea: „Un student agronom/ voios prin holde trecea/ Adunând spicele/ Ilenița zâmbea.../ În grădina inimii/ zi de zi/ Veșnică înmugurea/ Dragostea// Ileana și Andrei/ Colo sub umbrar de tei/ Cu glas tremurat/ Vorbe dragi și-au murmurat/ Zefiri îi mângâia/ Și îi îngânau izvoare/ Iar ei se îmbrățișau/Și visau.// Într-o zi spre asfințit/ A venit/ Și a cerut atunci Andrei mâna ei/ Fata s-a roșit/ Bătrânii au zâmbit/ Și au spus și el și ea/ Da, da, da.” Alte melodii citate sunt *Smărăndița, sudorița, Pe poteca dragostei* („Pe poteca dragostei/ Poartă-ți, Leano, pașii tăi”), *Lumea zice că n-am ritm*, iar în final apare întrebarea: „Cum este posibil să se scrie și să fie împinse spre circuitul public asemenea platitudini? Au adunat compozitorii cu melodiile lor – de cele mai multe ori inspirate – să colporteze mostre ale prostului gust de speța celor citate. Vom încerca unele explicații și în numărul viitor”. □ Valeriu Cristea ia atitudine cu privire la unii autori de proze scurte (I. Arieșanu, C. Novac, Bujor Andar, dar și Marin Sorescu și Ion Băieșu): „Se cere deci o exigență sporită din partea publicațiilor literare (inclusiv a «Gazetei literare») un efort mai susținut de a pune în aplicare indicațiile Conferinței pe țară a scriitorilor cu privire la promovarea unei proze de calitate, dedicate muncii de construire a socialismului.” □ Despre *Chipuri de colectivști* scrie I. Bălu (care adaugă la semnătură „profesor Câmpina”): „Bucățile analizate mai sus reliefează faptul că literatura se dovedește atentă la noile forme ale luptei pentru dezvoltarea conștiinței socialiste, la procesele mereu mai subtile ale transformării mentalității țaranului, sporindu-și concomitent mijloacele de a cuprinde aceste noi forme, procese, mutații.” □ Teodor Vârgolici semnează articolul *Memorialistica literară*: „Memorialistica noastră literară devine din ce în ce mai bogată,

apreciată și de cercetătorii literari și de cititorii obișnuiți. Desigur, ea va fi tot mai utilă și mai interesantă în măsura în care cei ce o cultivă vor reuși să selecteze, în amintirile și evocările lor, ceea ce este într-adevăr semnificativ, esențial, ceea ce depășește anecdotică mărunță.“ □ Pe ultima pagină, Șt. Aug. Doinaș se referă la culegerea de nuvele, schițe și povestiri sovietice reunite sub titlul *La lumina zilei*, culegere care „își dezvăluie, odată cu diversitatea tematică sau varietatea procedeele literare și o anume unitate: e unitatea ce izvorăște dintr-un același «weltanschauung» propriu omului și scriitorului sovietic.“

● „Tribuna” conține articolul lui D. Cesereanu *Lirism și claritate*, care se vrea o cronică la zi a evoluției poeziei noastre tinere: „Poeții generației tinere continuă să evolueze într-o «competiție» ce se menține palpitantă, participând aproape fiecare, cu o contribuție originală, la dezvoltarea impetuoasă a poeziei noastre noi. Pentru o ilustrare de ansamblu am putea semna, de pildă, drumul vizibil spre simplitate și sobrietate al lui Miron Scorobete, adâncirea poeziei de idei a lui Grigore Hagiu; temeinica orientare a lui Ion Gheorghe spre poemul liric de amploare; sensibilitatea poetică din ce în ce mai ridicată a lui Nichita Stănescu, deși tot la el, se fac simțite unele căutări ermetic e moderniste.” Criticul are de făcut și imputări: „Unii, însă, mai puțin la număr, stârnesc nedumerirea având o prezență dezamăgitoare, cu atât mai neexplicabilă cu cât la debut s-au afirmat viguros fiind bine primiți de critici, «îmbrățișați», «lăudați» cu un entuziasm justificat.” În această serie se înscriu Ilie Constantin, Florența Albu, Cezar Baltag: „Cei trei poeți se află, fiecare, într-o situație critică diferită: viitorul apropiat ne oferă posibilitatea de-a reveni din nou [sic!] asupra lor. Critica literară are obligația de-ai îndruma pe acești tineri talentați spre o cunoaștere cât mai amplă și cât mai bogată a vieții, spre o orientare ideologică mai fermă, spre o asimilare cât mai organică a învățăturii marxist-leniniste.”

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu semnează articolul *Moștenirea literară clasică – un bun al maselor întregi. Pe marginea ședinței largite a consiliului editurilor*, în care se salută „planul de perspectivă privind editarea literaturii noastre clasice”: „Datorită politicii consecvente a partidului, operele clasicilor, apreciate și iubite de masele largi, au putut deveni cu adevărat un bun al lor. Pentru editarea și răspândirea bogatului tezaur al moștenirii literare în rândurile poporului s-a depus și se depune o activitate de largă amploare și profunzime. Este o vastă acțiune patriotică a cărei însemnătate iese cu atât mai mult în relief, în contrast cu faptul că în trecut chiar și scrierile celor mai valoroși creatori se tipăreau în tiraje extrem de reduse și aveau o circulație restrânsă. Proporțiile pe care le-a dobândit azi tipărirea operelor clasice, zecile de ediții și milioanele de exemplare în care apar aceste opere, reflectă faptul că valorificarea creațiilor reprezentative din trecut ale literaturii române constituie unul din principalele obiective ale politicii editoriale, în cadrul vastei revoluții culturale ce se desfășoară în țara noastră.”

[OCTOMBRIE]

● Sub titlul generic *Fedin, interpret al istoriei contemporane*, „Secolul 20”, III, nr. 10, prezintă articole semnate de I. M. Sadoveanu, S. Damian, I. Ianoși, M. Novicov și Gh. Barbă, completate de *Amintiri despre Gorki* și de *Corespondența Gorki-Fedin*. □ Același număr, conține rubrica *Pagini italiene*, constituite din documente aparținând lui Antonio Gramsci (*Scrisori inedite*) în traducerea lui Florian Potra. „Secolul 20” publică de asemenea interviurile – în exclusivitate – luate lui Alberto Moravia și Renato Guttuso. Aldo Nicolai și Italo Calvino, primul cu monoloage satirice, al doilea cu schița *Luna și «Niac»* completează tabloul documentar italian.

● Numărul 10 al revistei „Viața românească” conține o rubrică ocazională intitulată „Cărțile anului 1964”, în care Eugen Barbu dialoghează cu „Redacția” despre viitorul său roman, *Facerea lumii*, din care și publică un fragment de peste cincizeci de pagini. □ Versurile publicate în această ediție sunt semnate de Victor Eftimiu (*Noi vom zidi, Avatarii*), Maria Banuș (*Cutremur*), Al. Andrișoiu (*Trandafirii, Stampa vie*) și Petre Solomon (*Memorie*). □ Mihail Petroveanu comentează, la „Cronica literară”, versurile Ninei Cassian apărute în colecția *Cele mai frumoase poezii*. □ În *Poezia tinerilor și actualitatea* („Critică și actualitate”), Radu Popescu remarcă apariția permanentă a unor nou „valuri” de tineri poeți și încearcă să identifice trăsăturile poeziei propuse de aceștia analizând șase volume de debut: *Vârsta cunoașterii* de Adrian Munțiu, *Manuscris* de Miron Scorobete, *Noi și soarele* de Radu Cârnelci, *Primăvara cosmică* de Ion Acsan, *Arbori de rezonanță* de Platon Pardău și *Perspective* de Florin Mihai Petrescu. □ La aceeași rubrică, Dumitru Micu comentează romanul *Cordovanii*, „debutul editorial al lui Ion Lăncrănjan”, apărut recent la E. P. L., pe care, în ciuda inegalităților artistice și ideologice, criticul îl consideră „o biruință a literaturii noastre realist-socialiste”. □ După o întrerupere de un număr (nr. 9), Nicolae Tertulian continuă publicarea studiului său despre *Lucian Blaga*, cu partea a III-a, „Sat” și „oraș”. *O paradoxală filosofie a istoriei*.

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● La rubrica sa din „Contemporanului”, G. Călinescu semnează *Gânduri autumnale*, referindu-se la *tristețea poetică*. Ea ar fi „un pathos, o stare de sănătate, în care dai drumul pendulelor cu coadă lungă și cu rezonanță de harfe. [...] Solitudinea e un lucru imposibil pentru un om normal. Sufletul meu are nevoie de sufletul *celuilalt* și toți trăim în lume”. □ Aurel Baranga este prezent cu patru poeme: *Cântec înaintea plecării pe mare*, *Efigie*, *Pasărea de lut* și *Devenire*, iar G. Munteanu discută monografia lui Zoe Dumitrescu-Bușulenga despre Ion Creangă, volum care, pe lângă unele „deficiențe”,

„descifrează în profilul de mare și original artist al povestitorului trăsături ce se vor reține, autoarea militând de-a lungul analizelor sale spre îndepărtarea ideii unui Creangă *culegător de folclor, simplu povestitor popular*”.

2 noiembrie

● „Flacăra”, nr. 44, propune un *Itinerar teatral românesc în Uniunea Sovietică* de V. Silvestru, despre turneul întreprins de Teatrul de Comedie la Moscova și Leningrad, în octombrie 1963, cu 16 piese.

3 noiembrie

● În *Istoria unui președinte și a unei gospodării*, Marin Preda relatează o întâlnire organizată de „Scânteia tineretului” între autorii de reportaje (Marcel Breslașu, Nina Cassian, Traian Coșovei, Remus Luca, Marin Preda, Nicolae Țic) și eroii acestor reportaje publicate cu mai mulți ani în urmă. Accentual cade pe istoria eroului unuia din reportajele sale, un tânăr țăran din comuna Bascov, care, cu cinci ani în urmă se înscria în gospodăria colectivă. □ C. Stănescu analizează la „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” *„Pădurea nebună” de Zaharia Stancu*: „Titlul noului roman al lui Zaharia Stancu este un simbol al vitalității unei naturi umane plene, răscolită de mari impulsuri dar liberă de a se manifesta ca atare, neîngrădită și, mai ales, neperversă. [...] Este o monografie admirabilă a adolescenței contradictorii, pândită hoștește de mrejele și mirajul petrecerilor cu scripcari și femei ușoare, dar solicitată intens de zona de puritate și adâncă omenie care stăruie în sufletul pribeagului nostru erou”.

5 noiembrie

● În „Scânteia”, Sorin Movileanu semnalează *Un roman inspirat din trecutul mișcării muncitorești. Ideile nu mor nici în sicriu*, de I. Popescu-Puțuri, care reconstruiește atmosfera perioadei dintre cele două războaie mondiale și avându-l în centru pe Ionică, un personaj „împins la atitudini de revoltă față de orânduirea burghezo-moșierească, față de ideile dominante în această societate.” Pe aceeași pagină, Pompiliu Marcea prezintă ultimul volum al lui Eugen Frunză, *Fântâna soarelui*, un discurs poetic caracterizat de „expresia directă, agitatorică.”

6 noiembrie

● Eugen Jebeleanu publică în „Scânteia tineretului” poezia *Glasul lui Lenin*.

7 noiembrie

● Aurel Martin susține „Cronica literară ” în „Scânteia tineretului” cu comentariul *Mihu Dragomir: „Poezii”*, volum antologic, evidențiind „temperamentul byronian” al poetului și „caracterul activ al epocii noastre: neliniștea creatoare, prometeismul, setea de cunoaștere, dorul de înălțimi, chemarea spațiilor nemărginite, încrederea în progresul social ” etc.

● În „Gazeta literară”, nr. 45, Alecu Ivan Ghilia semnează textul omagial *Revoluția și literatura*, consacrat marelui eveniment din Octombrie 1917 și lunii prieteniei româno-sovietice: „Scriitorul a urcat pe scenă odată cu poporul, cu «clasa în atac», proletariatul, factorul activ al istoriei, a exprimat idealurile și noua concepție despre viață și artă ale lumii muncitoare, devenind el însuși, prin opera sa, un factor activ al istoriei.” □ În aceeași pagină, aceluiași eveniment, Radu Boureanu îi dedică poezia *Contur legendar*, iar Eusebiu Camilar reportajul *Captarea fulgerului*: „Fără lupta și munca poporului condus de comuniști, puterea electrică la noi ar mai fi dăinuit mult, numai în mâna lui Jupiter Tonans, însă oameni neînfricați, după pilda lui Lenin și a nemuritorului Octombrie, i-au smuls-o spre binele mulțimilor, spre transformarea istoriei.” □ Cronica literară la *Constelația lirei* de Al. Andrițoiu este semnată de Eugen Simion: „De tot slabe sunt și poeme ca *La observatorul astronomic de pe munții ai Petri*, *Colectivist citind*, *Triplă alianță* unde seva imagistică bate în gol, neexistând la mijloc o intuiție lirică deschizătoare de perspective. Andrițoiu cel adevărat, proteic, melodic, suav și transparent, este în altă parte (semnalăm din creația lui mai nouă, ciclul *Colocviu diurn* din «Luceafărul».) *Constelația lirei* rămâne în activitatea acestui prodigios și profund poet, ca o experiență nu lipsită de roade pe plan artistic. Talentul lui remarcabil are însă nevoie de alte cadre și de altă tonalitate.” □ Despre *Arghezi fabulist* scrie Dumitru Micu: „Revelând o nouă latură a complexe personalități argheziene, fabulele dau implicit un relief mai puternic înțelesului esențial ce străbate opera marelui scriitor. În toate variatele ei înfățișări, de la lirica de meditație până la stilurile «copilărești» și de la satira nemiloasă până la surâzătoarele fabule, creația lui Tudor Arghezi este expresia solidarității cu «bunii» care «au adunat printre plăvani sudoarea muncii sutelor de ani»; este una din florile fără moarte hrănite din sevele «...ramurei obscure, ieșită la lumină din pădure».” □ În articolul *Curente sau momente literare?*, Al. Hanță intervine în disputa dintre Al. Piru și Lucian Raicu, din „Gazeta literară” – generate de apariția tratatului *Istoria literaturii române* (vol. IV), conchizând: „De aceea, credem, ar fi mai corect să se revină în încercările de periodizare la ideea mișcărilor literare, a școlilor (ex. *Școala Ardeleană* momentul Eliade, «Dacia literară» etc.), deoarece noțiunea de curent, la noi și în epoca respectivă, este – după opinia noastră – inaplicabilă.” □ Despre *O antologie a liricii populare* scrie I. D. Bălan: „O nouă ediție se cere îmbogățită cu lucrările la zi fiindcă înțelesul unor atari antologii stă fără doar și poate în puterea de a vehicula piesele cele mai recente. Antologia *Cu cât cânt, cu atâta sunt* – realizată cu gust, pe certe criterii tematice și estetice, este o lucrare valoroasă și utilă, care va fecunda în chip fericit poezia cultă contemporană.” □ În pagina a 8-a, revista publică traduceri din Constantin Paustovski (*La cazarma Lefort*) și versuri de Raymond Queneau (în românește de Tașcu Gheorghiu.

8 noiembrie

● G. Călinescu revine, în nr. 45 din „Contemporanul”, la unul dintre subiectele sale preferate din „Cronica optimistului”: *Arta pură*. „Dacă ești artist, te sfătuiesc să rămâi imperturbabil la orice preaviz critic de ordin formal. Esențial este de a simți în tine forța impetuoasă a sufletului și de a zbura ca îngerii cu picioarele ridicate deasupra solului, nu prea sus, dar nici atât de jos încât să faci dăre în țărână.” Pe aceeași linie aforistică, în numărul următor, 46, criticul vorbește *Despre natura lucrurilor*, un text în câteva „maxime”, sau mai degrabă câteva fraze sentențioase, trecând aparent fără nicio legătură de la o stare la alta: „Complicată natură! Această față delicată, tăiată parcă în marmură, este o uzină inextricabilă. Malaxoare, haznale, conduite, cabluri, motoare. Dacă ai amplifica doar zgomotul circulației sângelui, ai auzi torente gâlgâind și salvele de tun ale pulsului”. □ I. Roman discută pe marginea celor trei volume ale ediției *Anton Pann* (cu o prefață de Paul Cornea) iar Vera Călin se oprește la *Timpul și spațiul din poezia tinerilor* (fiind lăudați pentru ultimele lor creații literare Cezar Baltag, Ioan Horea și Nichita Stănescu).

9 noiembrie

● În numărul 23 al „Luceafărului”, Al. Săndulescu realizează un „portret” Eugen Barbu pentru rubrica „Dicționarul scriitorilor”, în care surprinde, esențial, calitatea acestuia de *a se antrena* printr-o scriere pentru următoarea. □ În articolul *Umanismul și literatura*, G. Horodincă insistă asupra unor cerințe ideologice realist-socialiste: „Realismul este într-un sens ipoteza artistică a umanismului. Transpus în artă, umanismul naște inevitabil realism după cum inevitabil o reconstituire realistă a lumii înconjurătoare implică o concepție umanistă din partea scriitorului respectiv. Inseparabile în istoria culturii, realismul și interpretarea lumii, a existenței în funcție de interesele superior înțelese ale esenței umane, nu au reușit totuși să fuzioneze deplin decât în cadrul realismului socialist, realism consecvent cu sine însuși, realism care militează deschis și până la capăt pentru crearea omului autentic. [...] Dacă realismul critic a demonstrat că omul este victima condițiilor sociale nedrepte și neconforme cu adevăratele aspirații ale firii umane, realism socialismul, înglobând moștenirea lui, o depășește, demonstrând că omul *poate* schimba aceste condiții. Adevărul e că umanitatea este aceea care l-a creat și îl creează în permanență pe om, că nu există ființe umane *înaintea* sau *în afara* societății, că o literatură care este închinată omului și poartă în inima ei bucuriile și durerile omului trebuie să fie o literatură care se interesează de problemele majore ale umanității și ale Istoriei. Această literatură este *literatura realismului socialist*.” □ C. Regman comentează recentul volum al Ninei Cassian, *Să ne facem daruri*. Abordând ciclul *Cupluri*, el critică versuri ca „Slăvesc certitudinea fără să uit/ mobilitatea etapelor ei/ și la lume mă uit/ și o văd explodând în idei Mă hrănesc cu viteză fierbinte/ de contrarii împinsă

înainte.”care aduc mai degrabă „a gongorism și constituie probabil în creația poetei, ultima redută necucerită, reprezentând o fază binișor depășită din istoria mai recentă a poeziei noastre.” □ În acest număr sunt prezenți cu versuri G. Melinescu, *Timp continuu*, și Radu Cârneli, *Mic poem pentru casă nouă și Ciocârliei de lut*. □ L. Raicu analizează poemul *Cristofor Columb* de M. Beniuc: „Cu mijloacele marii poezii, *Cristofor Columb* însuflă viață nouă, pătrunsă de ritmul original al personalității lui Beniuc, uneia din temele majore ale artei vieții, aceleia la care se referă Marx când își încheie celebra prefață a Capitalului.” □ În Cenaclul Labiș, „ședința 24” citesc C. Mateescu, C. Buzea, iar la „ședința 25” - Marin Sorescu, *Parodii*.

10 noiembrie

● În cadrul concursului *Cele mai frumoase poezii*, inițiat de „Scânteia tineretului”, ziarul publică un grupaj cu o prezentare generală de Mihai Dragomir. Între poezii selecționați pentru această pagină se află Adrian Păunescu.

14 noiembrie

● „Gazeta literară”, nr. 46, publică la pagina 1 articolul lui Victor Eftimiu, *Gloria scriitorului*: „Neurmărim interese comerciale, editurile din țara noastră întrețin, vie, flacăra altarelor sacre, luminând tineretul cu incandescențele unor talente generoase. Și astfel, marii scriitori ai țării trăiesc în veșnicie, înconjurați de stima și admirația cuvenite celor aleși.” □ Pe aceeași pagină, M. R. Paraschivescu semnează poezia *Auto-laudă*: „Eu stau mirat și mă dăru/ Ceasului meu de răgaz/ Și ca un vechi mur mă năru/ Peste-un covor de atlas./ Când pe sub crăci seculare/ Frâu liber inimii las,/ Toate bătăile clare/ Capătă viață și glas./ Fiindcă atunci pe alee/ Văd pasul tău legănat:/ Brânci prinde gândul să-mi deie/ Că sunt frumos și bogat.” □ Puncte de vedere despre *Modalități ale romanului* exprimă, în acest număr, Mihai Gafița: „[...] romanul nostru contemporan se remarcă prin varietatea, bogăția formelor de compoziție, momentul pe care îl străbate acum se caracterizează prin explorarea multiplă a genului, prin preocuparea pentru originalitate, pentru adecvarea la conținut.” □ Eugen Simion semnează cronică literară la apariția într-o ediție nouă, îmbogățită, a romanului *Groapa*, de Eugen Barbu: „*Groapa* devine astfel, cartea unui mediu social, în care o lume aruncată la marginea orașului capitalist, suferă fără sentimentul fatalității. Ca imagine a mahalalei, cu tradițiile și folclorul ei specific, evocarea are o profunzime realistă pe care literatura anterioară cu același univers de preocupări nu a cunoscut-o. Punerea *Groapei* alături de creațiile epice contemporane de mărimea întâi mi se pare îndreptățită.” □ Mircea Tomuș face câteva *Însemnări pe marginea liricii lui Beniuc*: „Finalul acestor însemnări va trebui să rețină unghiul lung sub care lumea apare în poezia de meditație a lui Beniuc: istoria recentă a luptelor pentru libertate și a construcției socialismului, revolta seculară a poporului,

figurile de luptători investite în lumini de legendă, succesiunea generațiilor, permanența poeziei și a artei, de la meșterii primitivi spre marii cântăreți ai viitorului pe care-l presimte și anunță, timpul în ireversibila sa desfășurare, condamnând zilnic vechiul și celebrând nașterea noului, dragostea, înaintarea în vârstă și gândul morții, acuta percepere a memoriei individuale și colective, relația dintre individ și societate, apoi lauda minții omenești și a marilor posibilități pe care viitorul comunist i le deschide, afirmarea universalității materiei, dar și a forței uriașe de care dispun ideile creatoare.“

● În „Tribuna“ D. Cesereanu semnează articolul *Tentația manierismului* în care analizează poeziile tinerilor publicate în „Gazeta literară“ nr. 14, 1963, vizându-l, de fapt, pe Nichita Stănescu. După ce caracterizează, în general pozitiv, poezia acestor „suavi lungani” criticul își dezvăluie adevăratul subiect: „Să vedem însă și reversul – neașteptat – în poezia lui Nichita Stănescu: obscuritatea. Sursa acesteia este cum am mai spus asociația bizară, tendința artistică de originalitate.“ □ Ion Oarcăsu scrie cronică la volumul *Să ne facem daruri* de Nina Cassian, oarecum nemulțumit în privința adecvării tematice a volumului: „Nu putem încheia totuși înainte de a atrage atenția poetei asupra faptului că volumul său recent nu se ridică în general deasupra acelor anterioare cu excepția poeziei de dragoste unde densitatea și varietatea sentimentelor adaugă o pagină într-adevăr inedită la cele cunoscute. Dezbateră etică se duce astăzi, cum am încercat să dovedim, în termenii artei majore, angajate. Diverse idei și simboluri, care subliniază superioritatea vieții în socialism, generozitatea și dăruirea omului nou, intransigența morală și spiritul de răspundere, pe scurt, dialectica lumii lui interioare, continuă preocupări mai vechi. Le continuă, dar numai foarte rar și le depășesc prin expresie inedită și intensitate. Simțind uneori dorul din experiența de viață a poetei (ciclul *Pătratul timpului*) de unde și nevoia de-a recurge la considerații livrești, fără acoperire emotivă. Ușoara intenție din poezia agitatorică a Ninei Cassian amintită și în altă parte, dovedește același lucru“. □ Poeziile din acest număr sunt semnate de Victor Torynopol și Ion Alexandru, iar din străinătate de Jacques Prévert, în tălmăcirea lui Geo Dumitrescu.

16 noiembrie

● Numărul 46 din „Flacăra”, se anunță premiera unui nou film românesc *Tudor*, care va deveni liderul autoritar al încasărilor în cinematografele românești din anii '60. (cu un scenariu realizat de Titus Popovici).

17 noiembrie

● C. Stănescu comentează în „Scânteia tineretului”, în cadrul rubricii „Cronica literară”, volumul lui *Al. Andrițoiu: „Constelația lirei”*: „O claritate, o limpezime de cristal pur au versurile acestui nou volum al lui Alexandru Andrițoiu. Înclinat spre meditația gravă, înfiorată asupra sensului măreț al acestui ev

tutelar împlinirilor generoase, poetul Constelației lirei este tot mai învderat un cântăreț al armoniei dialectice, al liniștii senine înțeleasă ca stare profund creatoare, mediu prielnic aspirației umane spre desăvârșire”.

● „Scântea” publică versuri de Cicerone Theodorescu – *Zidarule... și Apa năzdrăvană* (din volumul în pregătire *Făt-Frumos cu cartea-n mână*.)

19 noiembrie

● În „Scântea”, Zoe Dumitrescu-Bușulenga semnalează apariția culegerii *Cărțile populare în literatura românească* – ediție de Ion Chițimia și Simonescu și a volumului *Cu cât cânt, atâta sunt*, publicat la Editura pentru literatură.

21 noiembrie

● În „Gazeta literară”, nr. 47, Al. Andrițoiu publică poezia *Stanțe*: „Orașe noi și oameni mai noi decât sub schele/ aceste ziduri care se-arată policrom,/ Partinică splendoare prezentă-n toate cele/ în suflet și-n metale, în cântec și beton./ Ne întâlnim în toate; Și fără îndoială/ că-ntr-un alt punct din cercul acestei bucurii/ voi vă-ndreptați spre mine pe-orbita ideală/ ce se înscrie-n jurul deplinei armonii.” □ Acest număr conține două articole teoretice. Primul, semnat de Nicolae Jianu și intitulat *Dinamica*, pornește de la concepția scriitorilor occidentali că proza modernă este caracterizată de o substanță epică diluată, caractere dizolvate în mișcări haotice, [a căror] rațiune [este] – simplă reacție de păianjen la impulsurile mediului înconjurător.” Arătând că „nu romanul este degenerat sau mort, ci societatea care se vrea mărturisită cu asemenea mijloace”, Nicolae Jianu oferă, ca exemplu purificator, țara noastră și vorbele unui străin: „Dar băătăia, aceasta cu măreția timpului, efortul de a stoarce din curgerea lui o stabilitate nouă, o lume care să corespundă exact gândirii științifice și puterii ei propulsive, se face simțită peste tot, răscolește ungherele cele mai uitate. Fenomenul l-a surprins pe un călător străin, care a mărturisit recent într-un ziar occidental: «România este azi una dintre cele mai dinamice țări din lume în ce privește dezvoltarea industriei și economiei.”; Cel de al doilea articol, *Epocă, biografie, operă*, este semnat de Paul Georgescu și este un comentariu pe marginea monografiilor recent apărute: Z. Dumitrescu-Bușulenga (*Ion Creangă*), Mihai Safta (*Cezar Petrescu*), Savin Bratu (*Sadoveanu*), G. Munteanu (*B. P. Hașdeu*). □ Gabriel Dimisianu semnează cronică literară la Sorin Titel, *Copacul*: „Domeniul unde tânărul prozator se realizează, deocamdată, în chipul cel mai fericit este acela al observației psihologice, aplicate asupra stărilor de gingășie și delicatețe, din a căror descriere reușește să extragă semnificații lirice și simbolice. E o direcție care se atașează unei tradiții mai vechi în literatura noastră, aceea a așa numitului realism liric (Delavrancea, Brătescu-Voinești) trecută însă, la autorul nostru, prin experiența prozei moderne.” □ Publică versuri Nichita Stănescu și

Gheorghe Tomozei, iar proza este semnată de Mihai Beniuc (*Tovarășul Gherasim și tribuna veacurilor* fragment din romanul *Disparația unui om de rând*). □ În pagina a 7-a, „Gazeta literară” reproduce textul lui Horia Bratu, ***Metafora și criteriile criticii***: „În rezumat, mai mult decât poetul, profesorul de literatură (și criticul) au nevoie de un «sistem metaforic» pentru a compensa deficitul de receptivitate. Criticul opac la sugestia și la discursul poetic ține la o «retorică» pentru a deosebi versurile de proză. Dar, tot atât de inutil este și un «sistem» antimetaforic programatic. Retorica nu poate înlocui un adevărat criteriu artistico-ideologic ci dă naștere la o adevărată recuzită critică a cărei efecte negative mai ales pe linia uniformizării și egalizării valorilor ne propunem s-o analizăm cu alt prilej.” □ În aceeași pagină, Al. Săndulescu scrie ***Pe marginea câtorva schițe***, acuzând, în general, unele deficiențe ale acestora: „Trebuie să reamintim unor prozatori că originalitatea artei stă în puterea ei de a înfățișa cele mai revelatoare fenomene ale realității, nu pe cele lăaturalnice, minore. Sensul social și etic se degajă ca eficiență numai dintr-o operă nutrită permanent de sevele proaspete ale vieții și numai dacă autorul, în virtutea talentului (care se manifestă și el într-o varietate de grade și intensități) te face să trăiești cu emoție o clipă, o situație, o atitudine. Iată ce solicită mereu cititorul.” □ Sub titlul ***Un neconformist***, Șerban Cioculescu, scrie despre Heinrich Böll: „Toate drumurile literaturii lui Böll din preajma marii catastrofe stârnite de nebunia lui Adolf Hitler, dar mai ales după lichidarea monstrului duc la precizarea poziției sale ideologice. Ea nu poate fi decât aceea a unui intelectual curajos alăturat poporului.”

● În „Tribuna”, nr. 47 Matei Gavril (de la cenaclul studențesc) semnează poezia ***Partidului***: „Partidu-i inginerul proiectant/ La el în gând mi-e casa construită/ Acoperiș tavanul stelelor/ Și eu prin încăperi cu tine fericită”. Situația nu devenise încă albastră. Pe aceeași pagină apare un interviu al Cantincăi Muscal cu acad. prof. Grigore C. Moisil prilejuit de seminarul internațional de lingvistică-matematică. □ Cronică literară se referă la Alexandru Andrișoiu autorul volumului *Constelația lirei* și este semnată de Radu Enescu.

● În „Flacăra Iașului” Al. Dima consemnează ***Săptămâna cărții Academiei R.P.R.***, amintindu-se că între 1949-1963 Editura Academiei a tipărit 3403 titluri, cu 60000 de coale editoriale și peste 6.5 milioane de exemplare.

22 noiembrie

● Numărul 47 din „Contemporanul” cuprinde poemele livești ale lui V. Eftimiu, ***Conduși de Agamemnon*** și ***Don Quijote***: „Cu morile de vânt, cu Dulcineea/ Luptând, iubind cumplit, dar fără ură./ Apoteoză anii mei trecură/ Îmi știe universul epopea”. □ La „Cronica optimistului”, G. Călinescu vorbește despre ***Orgoliul tinereții***: „Cu fiecă deceniu, căpătăm o perspectivă nouă, refuzată celui de jos. Dorința de a ne urca spre vârful unui munte pe care

ne vom mistui este incoercibilă și implică mari satisfacții. A rămâne mereu tânăr nu înseamnă a mimetiza juvenilitatea de vârstă ci de a trăi toată amploarea treptelor ascensive”. □ Cu o poezie a prefacerilor revoluționare, *Culorile*, este prezent și V. Tornyopol: „Noi am descoperit culorile noi/ în lumină/ și-am luminat culoarea/ Și am șters de pe fața copiilor/ brumele reci și paloarea”. □ N. Manolescu analizează în cronică sa volumul lui M. R. Paraschivescu, *Declarație patetică, Cântice țigănești, Laude și alte Poeme*, subliniind o trăsătură esențială – *vitalitatea erotică*, a unei umanități fruste, primitive, o poezie a „gestației perpetue”. M. R. Paraschivescu e un poet „mereu uimit de perfecțiunea Universului, pe care o descoperă în flori, în fructe, în trupul femeii, în iscoditoarea minte a lui *homo faber*: *Cine-o trăi în tine, floare dragă/ A cui e vrerea ce prin tine suie?*”.

● La „Note de lector”, în „Scânteia tineretului”, Nicolae Dragoș comentează volumul lui *Sorin Titel: „Copacul”*, culegere de schițe reprezentând debutul editorial al prozatorului: „Privit în ansamblu, volumul de debut al lui Sorin Titel prezintă un tânăr prozator înzestrat, preocupat să surprindă în cele mai bune lucrări ale sale relațiile noi dintre oameni, să urmărească evoluția fondului sufletesc al oamenilor în condițiile socialismului, să deslușească stări psihice relevabile prin frumusețea lor, prezentând caractere exemplare”.

23 noiembrie

● Liviu Rebreanu e publicat cu fragmente din romanul necunoscut *Șarpele*, în nr. 24 al „Luceafărului”. Într-un grupaj dedicat prozatorului, N. Leu relatează despre descoperirea romanului *Șarpele*, o emoționantă evocare cu fragmente din *Cu soțul meu* este semnată de Fanny Rebreanu, iar V. Crăciun vorbește despre *Un elev la gimnaziul din Năsăud*. □ I. Dodu Bălan scrie despre monografia *Ion Creangă* a Zoei Dumitrescu-Bușulenga, apărută la E.P.L. „Tocmai pentru că monografia de față ni se prezintă ca o reușită incontestabilă a istoriografiei noastre literare socotim necesar să sugerăm autoarei, pentru a da studiului rotunjime, o aplecare mai insistentă asupra unor capitole din sumar. Ne gândim că, de pildă, primul capitol ar necesita, cum am mai spus, o completare de date și izvoare, în așa măsură încât să-l arate pe Creangă în lumina contemporanilor și a posterității, nu numai în critică, ci în însăși conștiința cititorilor, ca o prezență permanentă. Pentru că înainte de a-l recunoaște critica, l-au recunoscut masele de cititori. Poporul s-a recunoscut în opera lui, așezându-i-o lângă opera folclorică, confundând-o uneori cu aceasta. E nevoie de asemenea de o investigație suplimentară la ultimul capitol care să analizeze, la nivelul o de cultură și informație al autorului, familia de spirite căreia îi aparține Creangă și mai interesant decât atât, aportul operei povestitorului humuleștean la îmbogățirea patrimoniului universal. Sunt sugestii care de altminteri nu vin decât să reliefeze calitățile deosebite ale monografiei pe care ne-a prezentat-o Zoe Dumitrescu-Bușulenga.” □ Marin

Sorescu publică o nouă serie de parodii la Gr. Alexandrescu, *Boul și vițelul*, Esenin - tradus de G. Lesnea (*Vițelul*), Esenin - tradus de Z. Stancu (*Tăurașul*), M. R. Paraschivescu, *De of și de aoleu*, Petrarca, *Sonetul XXXI*. □ Dragoș Vrâncianu glosează pe marginea poeziei lui Labiș, *Geneza*: „Ea realizează nu numai o armonie focală a gândului ci și o concomitentă închegare omogenă a imaginilor. Labiș folosește un limbaj modern, lucid, am putea spune științific, utilizat adesea, dacă ne uităm bine, și într-o surprinzătoare funcție muzicală. [...] Poezia are un climat al ei, o valoare punctuală pe care o putem defini drept senzație a avântului lumii (păstrând o mireasmă eminesciană, dar ea nu se revarsă însă peste marginile ei, într-o stare indiferențiată, cum ar fi aceea a infinitului, ci rămâne stimulative, aproape energetică.” □ Eugen Barbu semnează un profil George Bălăiță: „Lui Bălăiță nu-i trebuie decât răbdarea și însușirea unui bagaj bogat de lecturi potrivite, fără de care cele mai mari promisiuni literare s-au sleit pretimpuriu. Încă de la aceste pagini zestrea sa se întrezărește și, fără să dau certificate, anunț un nume substanțial.”

24 noiembrie

● Aurel Martin comentează la „Cronica literară” din „Scânteia tineretului”, *Creația lirică a lui M. R. Paraschivescu*, așa cum se prezintă ea prin volumul apărut în colecția „Biblioteca pentru toți”, apreciind că „frumusețea versurilor sale a fost condiționată neîndoiește de o exemplară conștiință artistică: de poet și cetățean”. Antologia reunește volumele *Declarația patetică*, *Cântice țigănești*, care „subliniază riposte antifascistă a poetului împotriva politicii de discriminare rasială a guvernărilor antonescieni”, și *Laude*, „emoționantă cântare a României socialiste, a politicii înțelepte a partidului nostru”.

28 noiembrie

● „Gazeta literară”, nr. 48, conține, în cadrul rubricii „Carnet de scriitor”, textul lui Adrian Maniu, *Teatre de amatori*: „Contactul scriitorilor de azi – al celor care se formează în viața contemporană – e hotărâtor pentru devenirea talentelor literare. Nu uităm că Eminescu a fost sufleur, iar Caragiale, îndepărtat de la direcția unui teatru, aparținea familiei de actori a unei trupe de teatru – după cum în Apus, campanii de teatru au desăvârșit meșteșugul de dramaturg al unor celebre genii universale.” □ Eugen Simion publică prima parte a studiului *Fantasticul în proza lui Eminescu*. Pe aceeași primă pagină semnează versuri Radu Boureanu și Em. Giurgiuca. □ În nota *O rectificare*, Leonard Gavriliu își cere public scuze pentru eroarea de a fi luat drept originală, o parodie a lui Marin Sorescu la Victor Felea. Poezia respectivă a fost consemnată într-un articol critic *Refuzul poeziei minore*, și considerată a-i aparține lui V. Felea. □ Cronica literară, din pagina a 2-a, aparține lui Gabriel Dimisianu și privește cartea *În fum și lună* a lui Popp Ferenc: „Remarcabile sunt de asemenea paginile care descriu epoca postbelică, sugerarea atmosferei

specifice acelor timpuri când apele se alegeau de uscat, timpuri de luptă împotriva reacțiunii încă puternice, a sabotajelor, a speculei, timpuri peste care suflă însă, proaspăt, vântul marii revoluții sociale. De o poezie discretă e străbătută și evocarea prieteniei dintre copilul rătăcit prin păduri și ostașul hărțuit de primejdii. Sunt aspecte care fac din povestirea lui Popp Ferenc o realizare plină de interes, relevantă, a prozei actuale. □ În acest număr, semnează versuri Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Anghel Dumbrăveanu, Darie Novăceanu (pagina 7), iar Pop Simion (*Reptila*) și Ion Băieșu (*Un viciu fără nume*) proză. □ În pagina a 5-a „Gazeta literară” anunță că în zilele de 22 și 23 noiembrie anul curent a avut loc plenara lărgită a Uniunii Scriitorilor din R.P.R. în cadrul căreia a fost susținut referatul **Presa literară și problemele creației**. Revista redă în acest număr textul referatului, iar în numărul următor o sinteză a intervențiilor. □ Sub titlul **Trei poeți francezi** Gellu Naum comentează versurile din volumul *Sphere* al lui Gullevic, un roman al lui Michel Butor (*Reseau*) și operele lui Antonin Artaud, toate apărute în 1963.

● În „Tribuna”, nr. 48, Ion Lungu scrie cronică literară la *Groapa* lui Eugen Barbu, ediția din 1963, simțitor diferită de cea dintâi apariție. Cronică, integral favorabilă, lasă la final umbre fine de incertitudine: „Ancorarea în epocă mai decisă și concretă în ultima ediție a cărții atestă de asemenea virtualitățile unui prozator cu o vigoare și o prospețime puțin întâlnite în proza contemporană. Cum preciza Eugen Barbu însuși, *Groapa* reprezintă doar un început strălucitor în realizarea lui estetică dar nu și în împlinirea sa complexă, realist-socialistă. Seria de romane muncitorești începută, însușirea tot mai profundă a realismului socialist ne îndreptățesc să credem că Eugen Barbu va depăși acest debut atât de mult discutat și, în parte, discutabil încă”. □ Constantin Cubleşan semnează câteva **Reflecții despre idilism**, pornind de la scrierile colegilor de breaslă Aurel Leon, Ion Istrati, Ilie Tănăsache, Manole Auneanu și Ion Arieșanu: „Cine va fi urmărit schițele, povestirile, nuvelele publicate în presa literară în ultima vreme la noi ca și volumele de proză (romane sau culegeri din proza scurtă) apărute în anii din urmă, trebuie să fi observat cu deplină satisfacție că asemenea manifestări de idilism în accepțiunea mai sus definită sunt din ce în ce mai puține. Aceasta datorită asimilării tot mai profunde de către scriitori a concepției marxist-leniniste despre lume și a folosirii tot mai sigure a metodei de creație realist-socialiste”.

● În „Scântea”, Al. Rosetti semnalează apariția unei noi ediții a operelor lui Anton Pann, *Scrieri literare*, în trei volume (publicate la Editura pentru literatură, sub îngrijirea lui Radu Albala și I. Fischer și prefată de Paul Cornea), remarcând selecția „judicioasă a lucrărilor celor mai reprezentative ale lui Pann, luând drept text de bază pe acela al ultimei ediții îngrijite de autor. Note explicative însoțesc textul. Un glosar cu bune explicații ale termenilor mai neobișnuiți și o prețioasă bibliografie a operelor lui Anton Pann, cu extrase din prefete, completează ediția.”

30 noiembrie

- „Flacăra”, nr. 48, omagiază Editura Academiei Române, la 15 ani de activitate, într-un articol al acad. Alice Săvulescu. Câteva cifre sunt edificatoare: de la tipărirea în 1949 (anul înființării editurii) a 46 de titluri de cărți și reviste, cu un total de 140 de coli editoriale, s-a ajuns în 1963 la 332 titluri de cărți cu 6200 coli editoriale. În total în 15 ani s-au publicat 60110 coli, într-un tiraj de aprox. 6.700.000 de exemplare. Sunt amintite 25 de serii și culegeri de serii: *Analele Academiei, Culegerea de studii de psihologie, Probleme de geografie, Studii și materiale de istorie medie, modernă și contemporană, Materiale și cercetări arheologice, Studii și cercetări de numismatică, Probleme de lingvistică și Studii de gramatică, fonetică și dialectologie, Lucrări în colecțiile Biblioteca istorică, Scriitori greci și latini, Materiale și cercetări lingvistice, Clasicii științei universale, Opere ale oamenilor de știință din trecut* etc.
- „Scânteia” publică schița-reportaj a Luciei Demetrius, *Popasuri*.

[NOIEMBRIE]

- Secolul 20, nr. 11, se deschide cu o *Antologie austriacă*. După *Un popas la Viena*, conținând însemnări de T. Arghezi (prilejuite de câștigarea premiului Herder) urmează traduceri din Rainer Maria Rilke, Georg Trakl, Hugo Von Hofmannsthal, Franz Werfel, Albert Ehrenstein, Theodor Kramer, Paul Celan, Ingeborg Bachmann, Christine Buxta, Friederike Mayröcker, Gerhard Fritsch, Michael Guttenhaunner, Jura Soyfer – în traduceri de M. Beniuc, M. Breslașu, Nina Cassian, V. Porumbacu, Ion Horea, N. Stănescu și Petre Stoica.
- Interesantă și instructivă este prezentarea lui Paul Celan în care nu se spune nimic despre locul nașterii sale: „Nici un poet austriac din ultimele două decenii nu s-a impus până acum cu atâta autoritate ca P. Celan. Născut în 1920, urmează între anii 1938-1939 medicina la Tours iar mai târziu studii filologice la Paris”. □ În același număr sunt redată intervenții ale unor mari artiști (scriitori-regizori) la *Simpozionul COMES* (Leningrad, 1963) pe tema raporturilor romanului contemporan cu viziunea nouă dobândită de omenire în epoca noastră, grație experiențelor sociale dramatice din ultimele decenii și furtunosului progres științific. Studiul introductiv al lui Ovid. S. Crohmălniceanu, este un *Proces-verbal* al întâlnirii în care se precizează că „în dezbaterile de la Leningrad s-a păstrat efectiv, spre satisfacția generală, un spirit civilizat, colegial, de respect reciproc, dar aceasta n-a împiedicat să se ducă lupta ideologică fără concesii între participanți”. S-a discutat cu destul umor, accidental, despre comparațiile aeronautice: „Așa a fost cearta în jurul comparațiilor aeronautice, dacă scriitorul e sau nu pilotul propriului său roman și dacă acesta din urmă e pilot de avion de pasageri sau avion de încercare. Tema centrală a constituit-o însuși «noul» roman și problema accepțiunii realismului pe care au dat-o, în timpul discuțiilor Giuseppe Ungaretti, Mihail Șolohov, Alexandr Zvardovski, Konst. Simonov, Leonid Leonov, Ilya

Ehrenburg, Nathalie Sarraute, Jean Paul-Sartre, Tolnai Gabor, Guido Piovene, Iliad Venzis, Ryszard Matuszewski". Dar, rezultă din comentariile lui Ovid. S. Crohmălniceanu: „sarea și piperul discuțiilor l-au dat intervențiile lui Roger Caillois, Alain Robbe-Grillet, Hans Margus Ezensberger". □ Un portret Jean Cocteau realizează Marcel Breslașu (*Sculptor al celor nouă muze*), Eugen Schileru (*Jean Cocteau și arta cinematografiei*) și Jidit Lazar, (*Cocteau și muzica*). Traducerile lui Marcel Breslașu și Romulus Vulpescu completează profilul. Redăm, spre exemplificare, câteva dintre aforismele lui Cocteau: „Aproape întotdeauna izvorul dezaprobă itinerariul fluviului"; „Un visător e întotdeauna un poet prost"; „Artistul înzestrat cu sentimentul realității nu trebuie să se teamă niciodată să fie liric. În opera lui, lumea obiectivă își conservă forța, oricare ar fi metamorfozele pe care lirismul i le-ar impune."; „Prea ne-am obișnuit multă vreme numai cu farmecul schelelor. Noi, arhitecții, dăruim schelele după ce am construit casa." □ Tot în cadrul rubricii „Profiluri", Francisc Păcuraru, scrie despre *Poezia* lui Rafael Alberti.

● Puține lucruri sunt de semnalat în numărul 11 al revistei „Viața românească". Reținem, mai întâi, un grupaj de texte „Din lirica iugoslavă", toate în traducerea Mariei Banuș. Faptul reflectă normalizarea relațiilor politice cu țara vecină. □ La „Cronica literară", Mihail Petroveanu ia în discuție volumul de versuri *Lauda lucrurilor*, de G. Călinescu. În cadrul aceleiași rubrici, volumul *Cercuri de copac*, de Dan Deșliu, este comentat de Eugenia Tudor. □ Sub titlul de rubrică „Poezii noștri", publică un grupaj de poezii Mihai Dragomir și Florin Mugur (*Camera regilor și Dimineața de după război*). □ Creația în proză este ilustrată cu o nuvelă de Lucia Demetrius, *Tinerețea e încă aici*, și un fragment din romanul *Urzeala*, de Henriette Yvonne Stahl. □ Amplul studiu dedicat de Nicolae Tertulian lui Lucian Blaga continuă cu partea a IV-a, **Gnoseologia**: „Fără îndoială Blaga rămâne structural un poet. Ideile filosofice reprezintă în ultimă instanță o traducere pe portativul conceptual al aspirațiilor sale vizionare, potențarea și maxima lor abstractizare – osmoza dintre cele două planuri fiind desăvârșită". În general, aici, ca și în celelalte secvențe ale studiului, fără a înceta să fie critic cu gândirea și creația poetului, N. Tertulian încearcă să-i justifice neconvenabilitățile ideologice prin tendința de a evada „din tiparele unei realități considerate în totalitatea ei ca oprimantă și apăsătoare".

DECEMBRIE

3 decembrie

● În „Scânteia" sunt prezentate două „monografii de istorie literară": primul volum al studiului semnat de Savin Bratu despre *Sadoveanu* (recenzentul Const. Ciopraga observă că detaliile biografice refac „climatul social, cu toate stigmatul capitalismului în declin" al realităților „concret istorice de la Verșeni, satul bunicilor, din târgurile Pașcani și Fălticeni, din Iașul de la

sfârșitul celui alt veac”; la rândul său, opera este analizată din punctul de vedere al ascensiunii „pe o nouă treaptă” de creație, Sadoveanu devenind, în perioada dintre cele două războaie mondiale, în opinia lui Savin Bratu, *Magul Kesarion Breb în fața secolului XX*, „personalitate legendară, cu obișnuința cercetării miturilor, dar și cu tendința de a scruta viitorul”) și monografia lui Mihai Gafița – *Cezar Petrescu* (recenzentul Mihai Gafița subliniază caracterul „amplu și sistematic” al cercetării critice: „Rând pe rând, sunt trecute aici în revistă tipologia personajelor, valoarea demascatoare a unor cărți, elementele lor realiste, ideile de ordin mai general care au stat la baza scrierii acestei *cronici* a burgheziei românești în declin”; îi reproșează însă studiului „lipsa unor judecăți sintetice”, a „considerațiilor despre arta scriitorului”, precum și încadrarea pe criterii exclusiv tematice a operei în diacronia literaturii).

5 decembrie

● În „Gazeta literară”, nr. 49, este sărbătorit, pe prima pagină, Aurel Baranga la împlinirea vârstei de 50 de ani: „Ca tânăr scriitor a plătit tribut pojarului literar la publicațiile de avangardă. Lupta antifascistă l-a învățat să cunoască realitatea și l-a vindecat de himere. Și poetul de avangardă de prin 1934 a devenit publicist militant la «Cuvântul liber». Corespundea și mai bine temperamentului său, spiritului său de observație. Și au urmat, una după alta, 15 piese de teatru [...] În fața scriitorului de astăzi stau încă decenii de experiențe, de cunoaștere și de creație. Opera lui desigur, în mod firesc, se va adânci și va izbuti să prindă și mai mult configurația zilelor noastre. Pentru asemenea creații majore îi urez să-și cheltuiască talentul în celălalt rest de 50 de ani ce-i stă acum în față. Succes!” (*O urare lui Aurel Baranga*, de Demostene Botez). □ Victor Eftimiu deapănă *Amintiri* de pe vremea lui Coșbuc, O. Goga, Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel, Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, când evocatorul, împreună cu Octavian Goga și Șt. O. Iosif, a compus o poezie publicată în „«Flacăra» de odinioară”. □ Reluând ideile lui M. Novicov (din „Gazeta literară”, nr. 43/1963), Lucian Raicu scrie articolul *Romanul și viziunea epică*, chestiune care implică o dezbatere de lungă durată: „Nu formula literară, modalitatea ca atare «conferă originalitatea unui roman» – scrie G. Călinescu – ci «realismul fundamental». Sunt oameni «care văd și alții care nu văd». Pentru aceștia din urmă orice formulă «nu duce la nimic». Narrative sau nu, romanele contemporane se valorifică prin adâncimea cu care știu să surprindă esența epicii și adevărurile omenești, prin vigoarea cu care știu să se impună și să facă foarte convingător un punct de vedere eficient, un mod de viață, o soluție etică. Cât despre limitele «epicului prin excelență», ele sunt astăzi poate încă evidente decât cu o sută de ani în urmă, la vremea când Bielinski formula criteriul fundamental al judecății de valoare, din perspectiva artei realiste.” «Pentru epoca noastră o operă literară este moartă dacă zugrăvește viața numai pentru a o zugrăvi, fără vreun puternic impuls

subiectiv, care să izvorască din ideile dominante ale epocii, dacă nu este un geamăt de suferință sau un ditiramb entuziast, o întrebare sau un răspuns la o întrebare». Acesta este imperativul major al muncii noastre și numai în lumina sa vom putea aprecia ceea ce este cu adevărat caracteristic artei revoluționare, ceea ce există într-un plan superior estetic. În perspectiva acestui principiu – și literatura strict limitată la epicul pitoresc și cel «prin excelență» analitic etc. prezintă un nucleu perisabil, o insuficiență funciară. Vremea noastră nu cultivă modalitățile literare în accepția lor statică, inevitabil depășită, ci le imprimă propriul conținut.“ □ „Carnetul de scriitor” este semnat de Șt. Bănulescu (*La marginea câmpiei*) un foarte documentat eseu pe tema câmpiei inundabile a Dunării, terminat în reportaj înțesat de cifre despre recolte și socialism: „Arcului industrial al Carpaților i se adaugă arcul în plină vibrație al construcțiilor de pe lunca desfășurată între platourile Mehedinților și Mare.“ □ Cronica literară este semnată de G. Dimisianu și se referă la volumul *Să ne facem daruri* de Nina Cassian,: „După această trecere printr-o lume a trăirilor intense, pasionate, adânc omenești, poeta se înalță din nou, în final, în sfera «impersonală» a speculației, spre a face «portretul» timpului. Aș zice, deci, că în poezia de astăzi a Ninei Cassian se dă o luptă între «sentiment» și «idee», o luptă a cărei singură încheiere fericită ar fi nu o excludere a uneia dintre forțele adverse ci o fertilă complinire.“ □ În paginile 4-5 revista redă succint intervențiile participanților la plenara lărgită a Uniunii Scriitorilor: Al. I. Ștefănescu: „O ineficiență obiectivitate în aprecierea complexă a fenomenului – a spus vorbitorul – se face simțită și în ce privește sectorul de critică.“; Demostene Botez: „Tovarășul Demostene Botez a criticat apoi referatul pentru anumite formulări pe care le-a socotit nepotrivite ca ton. De asemenea, el și-a arătat dezacordul față de felul cum a fost apreciată în referat activitatea «Vieții românești»; M. Davidoglu: „Socotesc că raportul a fost în linii mari, bun, judicios. Este necesar ca fiecare dintre noi, în domeniile în care activăm, să ne străduim pentru o literatură cu un conținut mai puternic, pentru o înaltă măiestrie artistică.“; Dumitru Ignea: „vorbitorul s-a ocupat de poezia și proza tinerilor, semnalând generozitatea excesivă a unor reviste de a publica scrieri terne, lipsite de valoare literară.“; Eugen Barbu: „s-a ocupat de literatura minoră, încurajată, printr-o îngăduință neprincipială de unii critici.“; Radu Boureanu: „apreciind premisele juste puse de acest referat pentru o discuție cu caracter rodnic, a observat totuși neglijarea unor scriitori destul de activi în presă, pe care referatul nu i-a citat.“; Maria Banuș: „După părerea vorbitoarei, în referat s-a simțit un anumit ecou al vechii dispute în jurul versului alb.“; V. Em. Galan: „Propun să discutăm despre cărți, nu despre vârsta oamenilor.“; Ov. S. Crohmălniceanu: „în referat se atrage atenția asupra faptului că revistele încurajează prin publicare o poezie cu caracter pseudofilosofic care divaghează la nesfârșit pe tema scurgerii timpului, a spațiului și a altor categorii abstracte. [...] Trist este că astfel de versuri nu aduc o reflecție reală asupra problemelor

respective și un punct de vedere comunist, o viziune revoluționară a lumii, nu încearcă să sintetizeze o experiență inedită de viață, ci sunt simple divagații fără nici o substanță, platitudini și locuri comune.“; Galfalvi Zsolt: „Consider că referatul a procedat foarte just când a pus accentul pe problemele calității literaturii apărute în presa literară.“; George Ivașcu: „...vorbitorul a arătat că trebuie dusă o luptă împotriva literaturii mediocre, plate și lipsite de idei, că trebuie să se încurajeze tendințele inovatoare, în spiritul reflectării cu mai multă adâncime și fantezie a realității noastre.“; Ion Lungu: „Țin să-mi exprim deplina solidaritate cu acest referat, pe care îl găsesc întocmit serios, principial.“; Letay Lajos: „Ceea ce trebuie să propunem este să dăm o literatură mai bună, care să fie într-adevăr demnă de realizările epocii socialismului.“; D. Hăulică: „Trebuie să instaurăm în presă practica lecturii atente și pline de respect a ceea ce publică revistele.“; Aurel Rău: „Articolul lui Leon Baconski, *Etape și direcții în dezvoltarea poeziei noastre*, apărut în paginile revistei clujene «Steaua» păcătuiește prin periodizările forțate pe care le stabilește, prin tratarea insuficientă a unor probleme importante, prin nedreptățirea poemului epic și a rezultatelor sale în cuprinsul poeziei actuale. Este o greșală a redacției că articolul a apărut în forma aceasta.“; Ion Brad: „Elaborarea referatului, după cum sublinia de la bun început tov. Mihai Beniuc, s-a desfășurat în colectiv, fiind consultați mai ales criticii. Biroul Uniunii a discutat liniile directoare și orientarea exemplurilor. Vreau să spun deschis, în mod autentic că era mult mai bine dacă această activitate colectivă era dusă la capăt, până la detaliu.“; Nicolae Ciobanu: „A stăruit asupra unor probleme ale criticii literare, spunând, între altele, că spiritul apologetic nu trebuie confundat cu entuziasmul justificat pe care-l provoacă operele valoroase.“; Nicolae Stoian: „De multe ori criticii noștri literari îl menajează pe Nichita Stănescu și în unele cazuri pe Ion Gheorghe.“; Dumitru Ghișe: „Problema centrală, asupra căreia trebuie să ne concentrăm este aceea a modului cum pot contribui revistele la promovarea unei literaturi de calitate tot mai înaltă, pusă în serviciul contemporaneității.“; Mihai Novicov: „Tocmai aceste posibilități mereu crescând ale literaturii ne obligă la fermitate ideologică, la multă grijă pentru felul în care aceste posibilități sunt valorificate.“; Nina Cassian: „Este foarte la locul ei poezia care afirmă dragostea de viață în toată plenitudinea ei și această dragoste de viață are un sens ideologic profund.“; Mihai Beniuc: „Numărul mare de vorbitori dovedește că problemele ridicate de dezbateră noastră au trezit un viu interes. [...] Avem scriitori destui și talentați, avem condiții admirabile: să căutăm deci, în continuare, prin exigența pe care o vom manifesta multilateral să dăm și mai multă strălucire literaturii noastre noi.“ □

Pagina a 6-a conține versuri de Geo Bogza și Florin Mugur. Tot aici este prezent Haralamb Zincă cu proza *Scara în spirală*, iar Eugen Simion semnează, în aceeași pagină, partea a doua a articolului *Fantasticul în proza lui Eminescu*.

● În „Tribuna“, nr. 49, Romulus Rusan, încă sub emoția întâlnirii cu hidro-centrala de pe Argeș, scrie: „Întâia concluzie la care poți ajunge aici, pe valea revoluționară a Argeșului este că tot ceea ce până acum, pe alte mari șantiere, ți se păruse irevocabil superlativ, pălește și se închină; că pentru a nu rupe nimic din laurii Hunedoarei, Bicazului, Oneștiului, este mai bine să încadrezi acest fenomen într-o altă perioadă, acum depășită; și, totodată, ar fi nedrept și îngust să nu observi că însăși Argeșul nu este decât o ancoră a lor aruncată concludiv în prezent. [...] Ceea ce partidul și revoluția au pus la dispoziția Argeșului – ca pe niște bunuri câștigate, nu mai puțin concrete decât uriașele mecanisme miniere, decât basculantele neobosite, decât ultramodernele fabrici de beton – a fost acest intim și invincibil sentiment familial“ (*Argeș. Început de reportaj*).

● **Maria Banuș:** „*Metamorfoze*” este titlul „Cronicii literare” din „Scânteia tineretului”, semnate de Aurel Martin: „Raportată la conținutul poemelor antologate, *metamorfoza* privește diferitele vârste sentimentale ale omului, mai precis ale femeii, surprinse în dimensiunea lor erotică”.

6 decembrie

● „Contemporanul”, nr. 49, publică versuri de Ștefan Augustin Doinaș, *Autumnalia*, cu trimiteri la *Faust*-ul lui Goethe: „Clipa trece-n fugă/ Nu! Mai stai!/ Încă nu sunt gata de plecare.../ Ulmul ține-n umbra lui, pe plai/ umbra păsării ce vrea să zboare”.

7 decembrie

● În numărul 25 din „Luceafărul” Eugen Barbu discută despre *Răspunderea scriitorului* în comunism și avantajele regimului popular care i-a făcut pe literați *ajutoare de nădejde*: „Dacă am învățat ceva de la viață până astăzi e faptul că nu poți să gândești un lucru acasă și să spui altceva în agora. Această dublă viață spirituală se răzbună și duce la prăbușiri iremediabile. Literatura fabricată nu a rămas niciodată în biblioteci. [...] Trăim într-o epocă de mari responsabilități și mi se pare de neconceput ca undeva în lume să existe om de litere care să stea cu mâinile încrucișate în fața chemărilor arzătoare ale epocii contemporane. Misiunea scriitorului crește cu fiecare zi ce trece. [...] Fără o muncă uriașă, fără o pregătire de zi de zi se rămâne în urmă. Trăirea în mijlocul vieții nu te scutește de învățătura profesională, de răspunderea pe care o ai față de oameni, față de cei de la care pornește și spre care merge creația noastră. *Răspunderea* aceasta îl obligă pe creator să atace, așa cum se sublinia la recenta plenară a Comitetului U.S., temele majore ale actualității și nu să încerce să epateze cu probleme periferice, ca soldații care în loc să lupte în prima linie se refugiază pe la manutanțe”. □ *Dicționarul de literatură contemporană*, inițiat cu mai mult timp în urmă în paginile revistei, ajunge la M. Beniuc (articol de M. Bucur), cu bibliografia și lista scrierilor - până la cele

la zi - despre autor. □ I. Dodu Bălan semnează cronică literară la *Constelația lirei*, de Al. Andrițoiu, „un volum de împlinire pentru poetul atât de fecund și de talentat și un succes real al poeziei contemporane”. Dar volumul este *inegal*: „suntem de acord cu observația parțială a colegului nostru Eugen Simion, chiar dacă nu putem subscrie la concluziile sale generale, că abuzul de note livrești stânjenește autenticitatea și prospețimea unor versuri”. □ Pornind de la faptul că Bacovia l-a cunoscut pe Neculuță și poemele acestuia (a se vedea monografia consacrată vieții poetului simbolist de soția Agatha Grigorescu Bacovia), C. Regman încearcă o paralelă între cei doi poeți, iar M. Petroveanu completează discuția prin *Bacovia în conștiința poezilor*: „Restabilit în deplinătatea drepturilor sale, onorat și restituit *mulțimii anonime*, Bacovia a cunoscut și cunoaște în anii noștri o nouă situație literară. Obiect de cercetare critică, poezia și persoana sa întrețin aceeași devoțiune printre poeți care dedică articole, studii, și chiar versuri aceluia *poet fără prihană/ melodic univers incandescent*, cum îl caracteriza Cicerone Theodorescu, sau *laic sfânt și profet politic*, cum îi spunea o poetă” (sunt dați ca exemple Perpessicius, Crohmălniceanu, D. Micu, Matei Călinescu. Eugen Simion, A. E. Baconsky etc.). □ A. Păunescu figurează în acest număr cu poemele *Dacă aș construi Pământul* și respectiv *Șarjă* (*La 20 de ani*), din care cităm: „Eu luminat de șarjă pluteam din loc în loc/ Să-mi luminez și gânduri și ochi și trăsături/ Acolo între lavă și vârsta mea de foc/ Ca între două teribile temperaturi”. □ D. Solomon realizează o trecere în revistă a pieselor apărute în publicația „Teatrul”: S. Fărcășan, *Sonet pentru o păpușă*, Al. Mirodan, *Noaptea e un sfetnic bun*, Gh. Vlad, *Punctul culminant*, L. Demetrius, *Prietenii*. □ Dragoș Vrâncianu propune *Sub semnul exigenței* un *Preambul* la o discuție despre poezia tinerilor, pornind de la referatul prezentat la plenara Comitetului U.S. și dezbaterile ulterioare. „Dezvoltarea ascendentă a liricii realist socialiste merită un sprijin critic și mai susținut, mai ales pentru poezii tineri care trebuie să aibă acea atitudine tipic tinerească a înfruntării deschise a problemelor importante ale vieții; iar din partea unora dintre critici un sprijin mai consecvent în opinii și argumenta mai bine atât pentru fiecare poet în parte cât și pentru fenomenul în general al poeziei lor, care are sarcina să oglindească o etapă istorică de noi cuceriri mărețe în viața și conștiința omului și a societății noastre socialiste”. Sunt dați ca exemple lirice în progres Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, în regres Ilie Constantin, Platon Pardău. □ În acest număr mai semnează: Paul Anghel, Ion Gheorghe, V. Colin, G. Melinescu, Al. Andrițoiu, R. Vulpescu (*Balada pentru un student defunct* - 500 de ani de la nașterea lui Fr. Villon) și D. R. Popescu.

● Flacăra, nr. 49, include reportajul „poetic” *În lumea cristalelor* de Radu Boureanu, despre o vizită la colecția de minerale și roci a Institutului de petrol, gaze și geologie din Capitală. „o vizită în laboratorul de mineralogie ne duce în drumul spre sămburele îndepărtat al erelor în care noi eram dincolo de

începutul vieții animale pe planetă, înaintea erei neozoice, când natura a început să încerce creația omului.”

● „Scânteia” publică *Vilegiatură cu cireada* de Italo Calvino.

8 decembrie

● Între versurile publicate în acest număr al „Scânteii tineretului”, în cadrul concursului Cele mai frumoase poezii, se află cele ale lui Adrian Păunescu (*Eliberarea Ofeliei*) și Grigore Arbore (*Unde încep melodiile*).

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu face cronică dramatică a piesei lui Al. Mirodan, *Șeful sectorului suflete*, montată pe scena Teatrului de Comedie, în regia lui Moni Ghelerter. Considerațiile critice asupra textului piesei vizează mesajul „etic real” transmis cititorului / spectatorului, deși „simbolul pe care îl exprimă șeful sectorului suflete are valoare artistică în măsura în care reliefează un conținut autentic de viață. Apreciind ceea ce a reușit autorul să realizeze în acest sens, credem că e bine totodată să subliniem că această modalitate nu trebuie să se transforme într-o modă; căutarea excesivă, cu orice preț, a unor personaje convenționale, abstracte, nu poate decât să îndepărteze pe dramaturgi de realitate – sursa inepuizabilă a conflictelor autentice.”

12 decembrie

● „Gazeta literară”, nr. 50, conține versuri de Mihai Beniuc, cunoscuta *Tabletă* a lui Tudor Arghezi și articolele semnate de S. Damian și Al. Mirodan. Sub titlul *Evocare și confesiune*, S. Damian scrie despre Zaharia Stancu pornind de la „constatarea că scriitorul supune unei reevaluări teme tradiționale. [...] După Sadoveanu, Cezar Petrescu, I. A. Bassarabescu, Zaharia Stancu reia în *Pădurea nebună* un motiv familiar al prozei ultimei jumătăți de secol: viața târgurilor de provincie”. □ Eugen Simion scrie cronică literară la Eugen Jebeleanu, *Cântece împotriva morții*: „Eugen Jebeleanu încheie volumul *Cântece împotriva morții* cu o imagine stenică, indicând sensul evoluției istorice, și dând în planul liricii sale, o perspectivă reală neliniștilor și înversurărilor”. □ În pagina a 3-a este publicată o proză inedită a lui Felix Aderca, intitulată *Christina, fata din parc*. Povestirea apare însoțită de „profil comemorativ” semnat de Geo Bogza: „Pasiunea lui Felix Aderca pentru literatură a fost integrală și exclusivă. El era un om al condeului și nu avea nici o altă velleitate în afară de scris.” □ Despre *Cărțile populare* scrie Al. Piru: Textul este o recenzie la volumul colectiv (coordonat de Dan Simonescu) *Cărțile populare în literatura românească* „care s-au bucurat de o mare răspândire la noi în perioada feudală, mai ales în secolele XVII și XVIII”. □ Paul Georgescu semnează articolul *Biografie și semnificațiile ei*, cu trimitere la monografia *Cezar Petrescu* de Mihai Gafița: „Merită subliniate însă delimitările dintre Cezar Petrescu și «Gândirea», făcute documentat și fin. Vreau de asemenea să menționez că spiritul critic al lui Mihai Gafița în revalorificarea

operei atât de inegale a lui Cezar Petrescu a reușit, tocmai prin intransigența și acuitatea lui, să desprindă contribuția efectivă a lui Cezar Petrescu la evoluția și creșterea romanului românesc. Toate acestea au fost amintite nu numai ca realizări ale lui Mihai Gafița, dar și cu un rezultat al istoriei noastre literare.”

● În „Tribuna“, nr. 50, Victor Felea semnează poezia *Măinile*: „Măini de muncitor, frumoase și aspre,/ Întinse-n liniștita lor vigoare./ Privindu-le eu aș dori/ Să fie ale mele aceste mâini,/ Să scriu cu ele, puternice cuvinte/ Așa cum însăși viața noastră azi le-ar scrie/ De-ar vrea să-și consemneze zi de zi/ Fantastica-i biografie“. □ La „Cronica literară“, Al. Căprariu se referă la volumul *Studii și portrete literare* semnat de Al. Philippide, considerat de recenzent „Cartea unei mari experiențe artistice și de viață“. Al Căprariu consideră că autorul portretelor aparține familiei de spirite din care face parte și Tudor Vianu, considerându-l un clasic de la care ceilalți au ce învăța. Totuși, cronicarul crede că „Militând de pe pozițiile realismului socialist pentru o poezie de înaltă ținută artistică și bogată în idei, Al Philippide ia atitudine împotriva pseudorafinaților preținși cunosători de literatură, alăturându-se gustului literar comun sub care înțelege cerințele generale ale unei epoci față de care literatura tinde s-o ilustreze“. □ Romulus Rusan își continuă reportajele argeșene (*Argeș, triajul apelor*). Este entuziasmat în maniera lui Geo Bogza: „În roca în care nici pioletul alpinistilor nu putea să pătrundă a fost tăiată, la o sută de metri adâncime, o hală de dimensiunea sălii Floreasca. Pe stânca dreaptă ca lumânarea a vârfului Vidraru în coasta unei prăpăstii de două sute de metri a fost construită o fabrică de beton. Cu încă o sută de metri mai sus, pe același perete amețitor constructorii și-au urcat scările în zig-zag pentru a trage o conductă de aer comprimat. Dacă într-o zi ai afla că acești oameni și-au înălțat un club pe muntele Negoiu, nu te-ai mira. Dacă ți s-ar spune că au tras o cale ferată până pe Moldoveanu, ai crede.“ □ Ana Blandiana semnează versuri închinat constructorilor de la Bicaz, iar I. Rahoveanu *Balada Jiului*. □ O altă poezie a Anei Blandiana (*Veteranul*) pare a-l continua pe reporterul Rusan: „Și când pleacă, brazii toți se strâng/ Să privească mucerile de țigară Mărășești,/ Cu respect plecându-și frunțile copilărești/ Povestind cum știu de-acum opt ani/ Veștile transmise de Ceahlău din brad în brad/ Despre acest bărbat./ Și întreaga noapte plănuesc intimidăți/ Cum vor trebui de-acum să se poarte/ Ca să fie bine și pe mai departe/ Și țin sfat matur ca între bărbați“.

● Aurel Martin comentează în „Scânteia tineretului” volumul lui *Eugen Jebeleanu: „Cântece împotriva morții”*, „un succes asigurat în primul rând de actualitatea majoră a tematicii abordate și de mesajul bărbătesc inclus în vers dar și de arta cu care poetul știe să dea viață sentimentelor, de receptivitatea sa la problemele contemporaneității”.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu cere *Exigență în editarea începătorilor*, constatând că romanul recent apărut, al lui Petru Cireș, la Editura Tineretului (în colecția „Cutezătorii”), „dedicat uneia din figurile de seamă ale istoriei

noastre: Ștefan cel Mare”, construiește imaginea acestuia „neadecvat”, „umbrită de felurite intrigi secundare, întorsături neverosimile ale situațiilor, personaje ciudate, învăluite în mantia misterului. Autorul s-a îndepărtat de la reliefaarea veridică a epocii și a personalității eroului central al cărții.” Acțiunea este „stufoasă”, „romanul e scris într-un stil greoi – ce nu denotă o mai îndelungată familiarizare cu arta literară.” Aceleași considerații negative și pentru volumul de reportaje al lui Fănică N. Gheorghe, *Pe Valea Bistriței*: „cartea se mărginește la descrieri convenționale, într-un stil când cenușiu, când grandilocvent.” Finalul articolului impune cerința ca editurile „să dovedească spirit de discernământ, să publice numai lucrări de reală calitate.”

13 decembrie

- Un poem de Geo Bogza este publicat în „Contemporanul”, nr. 50: *Noapte tragică*, având un moto din Shakespeare („Tot mai lumină! / Tot mai pustiu și tot mai întuneric!”) - „Nu auzim privighetori, nici ciocârlii/ Ci pașii absurdului și ai monstruoșității/ Murim/ Odată cu cei împușcați murim/ O, dragostea mea pusă la zid în zorii zilei”.

17 decembrie

- „Scânteia” semnalează două noi apariții de carte: Lucia Demetrius – *Primăvara pe Târnave* (recenzentul Sorin Movileanu remarcă „preocuparea statornică a scriitoarei Lucia Demetrius pentru tematica actuală” într-un roman „consacrat transformărilor petrecute în satele patriei noastre în anii următori celui de-al doilea război mondial”) și Dante – *Divina Comedie*, în ediție bilingvă, româno-italiană (recunoscând calitatea traducerii lui G. Coșbuc, recenzentul M. Simionescu remarcă faptul că editorii, Alexandru Duțu și Titus Pârvolescu, care „au stabilit și tradus textul comentariului”, contribuie astfel la explicitarea „laboratorului intern” al textului, iar prefața lui Alexandru Balaci „scoate în evidență [...] noutatea felului în care Coșbuc cercetează textul dantesc, atrăgând atenția cititorului asupra importantului act de cultură pe care îl înscrie contribuția marelui poet român la înțelegerea uneia dintre cele mai de seamă opere ale literaturii universale.”)

19 decembrie

- „Gazeta literară”, nr. 51, se deschide cu poezia *Asceză* de Tudor Arghezi: „Păianjenul visării parc-ar sui cu frică,/ Parc-ar călca pe firul nădejdlor întins,/ Care-și coboară vârful, pe cât i se ridică/ Un căpătâi în haos, de-o stea, de unde-i prins.// Singurătatea-n zale mi-a străjuit cavoul Ales pentru odihna rănitului oștean,/ Și i-a cules auzul catifelat ecoul/ Cu șase foi, al frunzei căzute din castan.// De mult păzește cripta și pragul ce scoboară,/ Dar vremea, ne-nteruptă de morți și crăci uscate,/ Prin mâinile tăcerii, de ceară, se strecoară,/ Ca un fuior de pulberi și brume dezlânate.// Puse-n vârtejul ritmic al

unui singur vers,/ Ar mai simți cadența, de-a pururi ascultată,/ De valuri și de ceruri, egale-n pasul mers,/ Când s-ar opri secunda și inima să bată?” (*Decembrie 1963*). □ La rubrica „Puncte de vedere”, Virgil Ardeleanu scrie despre **Intenție și modalitate**, articol în care reia, cu ample exemplificări, chestiuni dezbătute în „Gazeta literară” pe marginea romanului și a modalităților sale de realizare. Sunt amintite și alte intervenții critice (M. Novicov, Mihai Gafița, Lucian Raicu) precum și opiniile unor scriitori (Marin Preda, Zaharia Stancu, I. Lăncrăjan, Al. I. Ștefănescu, Francisc Munteanu, Petre Sălcudeanu). Virgil Ardeleanu conchide: „Un adevăr simplu se impune în privința modalității: scriitorul poate opta pentru orice formulă, dar odată ce s-a fixat asupra ei, în concordanță cu dominantă materialului de viață pe care l-a investigat și vrea să-l facă a trăi în fața cititorului, trebuie să respecte perspectiva aleasă, fiindcă ea determină structura intimă a imaginii globale.” □ Șerban Cioculescu realizează un profil liric al lui Demostene Botez, insistând asupra mesajului umanist al scrisului acestuia: „Pendularea sensibilității lirice între simțirea dezolantă a singurătății morale și căutarea semenului, ca un tonifiant, mi s-a părut una dintre cele mai caracteristice note ale identității scriitoricești a poetului Demostene Botez. Relevarea ei, firește nu sleiește cercetarea cronicarului literar, atent să surprindă într-o sinteză mai cuprinzătoare, personalitatea autorului.” □ Eugen Simion semnează cronică literară la *Pieton în Cuba*, de Simion Pop. □ Despre **185 de ani de la nașterea lui Costache Conachi** scrie Al. Hanță: „S-ar putea să exagerăm, însă considerăm că «primul petrarchist român», cum pe bună dreptate l-a caracterizat G. Călinescu pe C. Conachi, semănătorul de idei și poetul sincer, îndrăgostit de sonoritățile limbii române nu merită aprecieri făcute cu jumătăți de măsură.” □ În articolul **Particularități ale Iluminismului românesc**, Romul Munteanu identifică sensurile acestuia și pe reprezentanții de seamă ai curentului, la noi: „Nu erudiția exagerată și academismul caracterizează iluminismul românesc deși, sporadic, operele de erudiție nu au depășit, spiritul practic, caracterul militant constituind câteva din aspectele principale și obiectivele caracteristice. Evoluând în general între coordonatele reformismului, până în jurul anului 1840, iluminismul furnizează argumente numeroase generației revoluționare de la 1840 care depășesc spiritul moderat al premergătorilor.” □ În paginile 4-5 Fănuș Neagu publică, sub titlul *Drumul spre Dobrogea*, un fragment din romanul *Îngerul a strigat*. Tot aici publică versuri Ion Horea și Cezar Baltag. □ S. Damian își continuă articolul din numărul precedent, **Evocare și confesiune** (II): „Deocamdată, asistând puțin înmărmuriți la ridicarea edificiului *Desculț* la reconstituirea în zig-zaguri a destinului lui Darie și, într-un fel, a prognozei unei epoci, apreciem forța evocării directe, violente senzitive. În *Pădurea nebună*, Stancu creează un *panopticum* al lăncezelii, al urâtului burghez și lansează o chemare la viață, la explozii de energie constructivă, la valorificarea esenței umane. Așteptăm cu încredere noua etapă de formare a eroului, etapa

lucidității, a înțelegerii conștiente, a delimitării depline de mediul burghez, cu consecințele ei pe planul cunoașterii.” □ Șt. Aug. Doinaș comentează cele 11 „casete” ale revistei franceze „L’Express” în care sunt cuprinși 45 dintre cei mai importanți scriitori de limbă franceză: „Ne place că revista pariziană a vrut să suplinească, printr-o anume lapidaritate și sprinteneală glumeață în caracterizarea autorilor, carențele ce țin fatal de metoda adoptată și de sistemul de clasificare propus. Dar, și aici, o parcurgere atentă trădează preferințe ascunse. Atenția acordată «noului roman» sau poeziei ultramoderniste, care se realizează «dincolo de limbajul existent» în dezavantajul poeziei realiste sau psihologic, de factură clasică, și al poeziei militante – dovedește simpatia față de formulele «la modă» și un discernământ critic nu prea solid”. Printre cei nominalizați de „L’Express” Albert Camus, J. P. Sartre, Simone de Beauvoir, Jean Genet, Samuel Beckett, Raymond Queneau, Michel Leris, Maurice Blanchot, Julien Gracq, St. John Perse, H. Michaux, René Char, Yves Bonnefoy, Pierre Daninos, Maurice Druon, Herve Bazin, Françoise Sagan, Jacques Prevert. Lipsesc, observă comentatorul, Eugen Ionescu și Arthur Adamov

● În „Tribuna”, nr. 51, D. Cesereanu analizează poeziile lui Mihai Beniuc sub titlul *Patos și actualitate*, articol în care privește însă critic creația mai tinerilor poeți.

20 decembrie

● G. Munteanu recenzează în nr. 51 al „Contemporanului” volumul *Să ne facem daruri* al Ninei Cassian, concluzia fiind una simptomatică pentru întreaga creație a autoarei: „Există la Nina Cassian o sensibilitate a ideii și o luciditate a sentimentelor care fac imposibilă despărțirea poeziilor sale în *cerebrale* și *afective*, în *abstracte* și *concrete*”.

21 decembrie

● În „Luceafărul”, Al. Andrițoiu semnează poemele *Pânza* și *Iarna*: „Veni și iarna transpirând. Plutea/ O albă pasăre-ntre zi și noapte/ Cu două aripi către două inimi/ Și fiecare arătând departe”. □ Geo Dumitrescu publică două poezii, *Jeremia* și *Jocul iubirii*: „Și iar vei fugi, ca un foc de comoară/ flacăra iute, vâlvoare de aramă/ iar vei fugi – ostenit, sub calde cenuși voi rămâne / să te-ascult arzând depărtată mereu”. □ Revista informează că la Cenaclul „Nicolae Labiș” au citit, printre alții, Ion Alexandru, *11 poeme*, Sânziana Pop, schițele *Ploaia*, *O amintire*, *Pe deal* și G. Hagiu, amplul poem *Arborele lumii*. □ C. M. Ionescu discută noua ediție revăzută și adăugită de la Ed. Academiei a *Studiilor* lui Tudor Vianu, din ultimii 15 ani ai autorului. „Scrie de o mână care nu tremură paginile din monografia *Schiller* și celelalte, nutrite de cele mai autentice valori ale culturii. [...] închid patosul sever al unei sensibilități generoase și al unei conștiințe pure, animate de idealurile înalt umanitare ale

epocii noastre”. □ I. D. Bălan este autorul articolului despre Lucian Blaga în *Dicționarul scriitorilor contemporani* al revistei, oprindu-se preponderent la „ultimul” Blaga, cel „recuperat”, cu traduceri din *Faust*, 1955, lirica universală, 1957, *Opere* - Lessing, cât și articolele originale de la începutul anilor 60 din „Scânteia”, „Contemporanul” și „Steaua”. Se adaugă piesa în 3 acte *Anton Pann* și volumul de *Poezii* cu un *Cuvânt înainte* de G. Ivașcu, din 1962.

25 decembrie

● Număr de final de an, „Gazeta literară”, nr. 52, se deschide cu poezia *Oracol* a lui M. R. Paraschivescu. □ Demostene Botez exprimă câteva *Gânduri la o sărbătoare*: „În bilanțul aniversării Republicii, scriitorii aduc prin ani de căutări laborioase, făurirea unei literaturi contemporane, realist-socialiste, aport original specific poporului nostru la avangarda literaturii mondiale. □ Pe aceeași pagină, Ștefan Bănulescu consultă *Anuarul statistic 1963*: „Creația socialistă – strânsă și figurată în cifrele volumului citat – aparține unor milioane de autori anonimi, și când deschizi tomul îți zici, fără falsă modestie, că aici sau dincolo, ai colaborat și tu în cutare zi, an, regiune, șantier, universitate sau bibliotecă”. □ Alexandru Piru rememorează principalele *Direcții în romanul românesc contemporan*: „Originalitatea romancierului contemporan e în funcție de capacitatea sa de reprezentare a vieții noi. Problemele de formă nu pot trece înaintea celor de conținut. Toate formele tehnice sunt valabile și acceptabile în măsura în care sunt subordonate exprimării experienței trăite și aspirațiilor umanității însetate de progres.” □ Nichita Stănescu scrie despre *Tânărul poet Nicolae Labiș*: „Labiș rămâne în memoria noastră, prin acea emoție curată și incandescentă cu care versurile lui au tășnit asupra naturii lucrurilor, atingând-o câteodată cu degete de copil, încoronând-o alteori cu frunze și cu flori de munte. Un timbru grav, exprimând mirări juvenile, o expresie strictă, însoțind un patetism de o mare autenticitate, ardoare cetățenească și delicatețe, îi caracterizează poezia.” □ G. Dimisianu scrie cronică la romanul *Disparația unui om de rând* de Mihai Beniuc: „Prin intermediul unor procedee alegorice, introducând elemente de literatură fantastică, această carte a lui Mihai Beniuc expune în fond o filozofie, o concepție despre existența umană. Tot ceea ce în roman e artificioasă, metaforă, joc aparent al fanteziei, se subordonează în mod strict intenției reflexive, meditației asupra soartei așa-numitului «om de rând» oprimat în cadrul ordinii burgheze, ridicat prin socialism, la condiția unei optime înfloriri a personalității.” □ În pagina a 3-a Eugen Barbu semnează fragmentul *Opera* (din romanul *Facerea lumii*, în curs de apariție). Tot aici scriu versuri Geo Dumitrescu, Cezar Baltag și Laszlofi Aladar. □ Paginile 4-5 ale „Gazetei literare” redau rezumativ discuția pe tema *Tehnica, omul, literatura* la care au luat parte oameni de știință, ingineri, muncitori, directori de întreprindere, scriitorii Nina Cassian, Sergiu Fărcășan, totul în prezența unor membri ai redacției. De aici reținem două intervenții.

Iosif Tripșa: „Un scriitor a dat romanului său titlul *Oțel și zgură*. Ideea cărții era că existau oameni pozitivi, oțelul și personaje negative, zgura. Antiteza aceasta simbolică este poate de efect dar, în ceea ce privește siderurgia, este într-o măsură greșită. Zgura este un însoțitor obligatoriu al oțelului, ne ajută să facem un oțel mai bun și, mai mult, este un produs prețuit, care are o mulțime de utilizări. În vreme ce răul din viață pare-se nu e întotdeauna necesar pentru existența binelui.”; Marin Șerban: „Un om poate fi un bun meseriaș și, fiind bun meseriaș, câștigă frumos. Dar, dacă e lipsit de educație poate, cu banii câștigați, să ajungă în altă parte decât acasă. Azi îi cheltuiește pe băutură, mâine nu știu pe ce și iată că omul se degradează, după un timp nu mai poate ține pasul cu înaintarea tehnicii.” □ În pagina a 7-a, Nicolae Manolescu semnează articolul *Lirica și speciile minore*, pledând pentru diversificarea ei tematică. Nicolae Manolescu este de părere că „interesul chestiunii depășește cadrul strict al discuției la volum și, căutând un răspuns, mă văd silit să nu împărtășesc părerea lui E. Simion. Nu cumva, deși criticul își ia toate precauțiile, e vorba aici de o prejudecată?” Însemnările și delimitările de E. Simion pornesc, în principal, de la comentariul negativ al lui Eugen Simion la volumul *Constelația lirei* de Al. Andrițoiu. Nicolae Manolescu este convins că: „autorul a transmis pentru clavecin, partitura destinată orchestrei.” □ În pagina a 8-a, apariția unui volum de versuri al lui Tudor Arghezi în limba franceză prilejuiește „Gazetei literare” un interviu cu traducătorul acesteia, Luc André Marcel. Redăm două dintre răspunsurile sale: „Când am descoperit poeziile lui Tudor Arghezi, primul lucru care m-a izbit a fost forța de a uimi. Acea uimire despre care Platon spunea că este începutul oricărei filosofii. Într-adevăr universul lui Arghezi este atât de bine cuprins în cuvinte și prezența lui este atât de intensă și de complexă, încât, la început nu poți decât să cedezi farmecului surprizei. Arghezi nu seamănă decât cu el însuși. Poezia sa este una din cele mai independente. Citindu-l cu multă atenție și lucrând la adaptările mele am descoperit cât de unitar este acest univers. [...] Mărturisesc pur și simplu că urzeala verbală a lui Arghezi și mai ales imaginile sale se adaptează admirabil limbii franceze cu condiția ca să se manifeste afinitățile electivă dintre poet și traducătorul său.”

26 decembrie

● În „Tribuna“, nr. 52 apare un text semnat de Tudor Arghezi și datat decembrie 1963: „Zicu-mi Ardealul și putând să vie în gând frumusețea fetelor și portului din Săliște sau muntele Harghita cu foștii lui păuni albi, văd însă Augustinul cu bivolițele trase și aud mai ales parcă de sute de ani pasul înăbușit ca-n pâslă al turmelor de mii de oi în transhumanță, scoborând Carpații la șesul pășunilor dobrogene. Gustului pe limbuța Mioriței îi place cu buruiiană sărată, suavă încă de pe vremea lui Herodot. [...] Ascult de-o viață întreagă de nopți umbletul delicat al duioasei făpturi, atât de generoase cu

omul și sacrificate de el pentru ofrandele lor neîncetate, mieii bărdute de lapte pentru gură, care dă lână și cojoace. Cel mai blajin tovarăș de viață al omului după câine și cel mai oropsit. Ca să-și merite superioritatea, omul și-a ucis și profeții. Sunt îndemnat de umbra tot mai ștearsă și mai înnoită ca vreme și de șoapta Anului Nou, să le aduc o urare cititorilor din Ardealul străbătut de turme, de piscuri, de izvoare și de prăpăstii. În el clocotește din piatră în piatră o apă frământată de pierderea minusculelor mărgăritare din profunzimile unui pământ în toate felurile laic. Ce le-aș putea ura de Anul Nou fraților dintre izvoare care ne dau Oltul pentru Dunăre, dacă nu să continue buna voință a inimii și a ideii! Fie-le pâinea din ce în ce mai bună și mai dulce, duminică cu laptele oilor întoarse din pășune, fie-le cât mai bogată munca, fie-le cartea cât mai dragă, fie-le viața cât mai tânără și mai îndelungată!“ Tudor Arghezi. □ Constantin Cubleșan scrie textul *Harta patriei și reportajul*: „În tendința de a reflecta cu maxim de promptitudine, pe plan literar artistic, marile și rapidele transformări socialiste de la noi, numeroși scriitori apelând la forma reportericească de zugrăvire a vieții au investigat cele mai diverse domenii de activitate umană desfășurată pe coordonate geografice care cuprind întreg teritoriu țării“. Sunt nominalizați: Ilie Purcaru (*Oltenia*), Florența Albu (*Bărăgan*), Paul Anghel și Corneliu Leu (*Geaceurile din Oltenia*), Petru Vintilă, Viniciu Gafița, Vasile Nicorovici, Miko Ervin, Romulus Rusan, Horia Liman, Mircea Șerbănescu, Pop Simion, Dionisie Șincan. □ Cronica literară îl are în centrul atenției pe Horia Lovinescu despre ale cărui piese de teatru scrie Al. Căprariu: „Asemenea lui Camil Petrescu, Horia Lovinescu scrie teatru gândind, iar scriitorul constituie una din prezențele remarcabile ale dramaturgiei noastre realist socialiste“. (*Un dramaturg contemporan*). Ion Cocora scrie *Poem de laudă*: „Vreau pentru tine, Patrie, cuvinte puternice/ Cuvinte trecute prin șarje, prin arături, prin veghea poezilor/ Cuvinte ce-ar putea sluji de pilon pentru zidari,/ Cuvinte ce-ar putea să reprezinte o inimă îndrăgostită“.

● Între poeții selecționați în cadrul concursului *Cele mai frumoase poezii*, „Scânteia tineretului” reține și numele Gabrielei Melinescu, autoare a poemului *Proba focului*. □ Aceeași ediție a ziarului publică *Declarațiile acad. Mihai Beniuc despre sesiunea Consiliului de conducere al Comunității europene a scriitorilor*, la întoarcerea de la această reuniune care s-a desfășurat la Roma. Printre altele, Mihai Beniuc vorbește despre interesul italienilor pentru literatura română, despre invitațiile pe care le-a făcut unor personalități europene de a participa la împlinirea, în anul următor, a 75 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu etc.(26 decembrie)

27 decembrie

● În ultimul număr din 1963 al „Contemporanului”, G. Ivașcu și G. Călinescu salută aniversarea R.P.R., prin articolele *Republica noastră*, respectiv *Ca deputat și cetățean*.

28 decembrie

● Numărul 52 din „Flacăra” se ocupă, ca toate publicațiile apărute în aceste zile, de a 16-a aniversare a proclamării R.P.R. □ La rubrica ocazională „S-au afirmat în 1963” este amintit un romancier al satului zilelor noastre, cu debutul din 1963, *Cordovanii*, Ion Lăncrănjan - cel care „pregătește deja, neamețit de succesul primei cărți, un volum de nuvele la Ed. Tineretului”. Autorul mărturisește că s-a inspirat pentru romanul său din satul copilăriei din Ardeal, cu prototipul țăranului român: „Prin anii '46-47 am cunoscut și am trăit o dată cu el și poate că mai intens necazurile unui om care mi-a fost și mi-a rămas apropiat. Imaginea lui m-a urmărit mult timp și poate că a căpătat în carte o anumită valoare simbolică”. *Cordovanii* a însemnat pentru proza noastră contemporană, conform „Flacăra”, un pas înainte în „reflectarea profundă, multilaterală, a temelor majore ale realității socialiste, fiind rezultatul unei munci îndelungate și stăruitoare.”

30 decembrie

● „Scânteia” publică, în penultimul număr al anului 1963, articole encomiastice, puternic ideologizate (*În plin elan creator* - Geo Bogza, *Cum a fost cu puțință* - Demostene Botez), versuri de Cicerone Theodorescu – Ileana Cosânzeana etc.

31 decembrie

● Ultimul număr al „Scânteii” din anul 1963 publică 1964 de Tudor Arghezi, poezii de Ion Brad – *File de cronici* și Teodor Balș - *Cântece de spus la drum pentru noaptea de Ajun*.

[DECEMBRIE]

● „Secolul 20”, nr. 12 se deschide cu *Trei poeți greci* (Seferis, Ritsos, și Tassos Livaditis) traduși în românește de Miha Dragomir, Petre Stoica, Nichita Stănescu, Iannis Veakis, Veronica Porumbacu și Tașcu Gheorghiu. Cultura neogreacă este prezentă și în rubrica *Sinteze și profiluri* prin C. M. Ionescu cu studiul *Poezia greacă și virtuțile umanismului*. □ O știre din „Secolul 20” consemnează, surprinzător: *Faulkner - un necunoscut în SUA!* „Exclamația” aparține câtorva confrați: Truman Capote, William Soyler și William Styron.

● Cu articolul lui Paul Georgescu, *Titu Maiorescu – critic literar*, revista „Viața românească”, nr. 12, anunță că încheie dezbaterile care „a intenționat să precizeze mai exact rolul și semnificația lui Titu Maiorescu în cultura română”, evidențiind faptul că „importanța dezbaterilor a fost dublă, întrucât s-a dorit nu numai stabilirea precisă a valorii unui critic însemnat, ci și lămurirea naturii influenței pe care el a exercitat-o la sfârșitul secolului trecut asupra literaturii noastre”. Acest ultim text din dosarul Maiorescu este precedat de

următoarea precizare, semnată V.R.: „Revista noastră a inițiat acum câteva luni o discuție în legătură cu Titu Maiorescu. Urmărită cu interes de cititori, această discuție a intenționat să precizeze mai exact rolul și semnificația lui Maiorescu în cultura română. Importanța dezbaterilor a fost dublă, întrucât s-a dorit nu numai stabilirea precisă a valorii unui critic însemnat, ci și lămurirea naturii influenței pe care el a exercitat-o la sfârșitul secolului trecut asupra literaturii noastre. În decursul discuției s-au exprimat păreri deosebite, unele diametral opuse. Cei mai mulți participanți au adus contribuții valoroase în cunoașterea unor aspecte anumite ale activității multilaterale a lui Titu Maiorescu. Cu articolul ce urmează, redacția noastră încheie dezbaterile, mulțumind celor ce au binevoit să o anime”. Articolul lui Paul Georgescu, evident favorabil recuperării criticului junimist, este interesant pentru că își bazează analiza pe text, punând în sinteză și încercând să explice chiar și enunțurile contradictorii din paginile maioresciene. Studiul este structurat în două părți. Prima parte, *Estetica*, este alcătuită din capitolele *Clasicismul*, *Poezia populară*, *În problemele limbii*, *Realismul*. Romanul „poporan” și *Romantismul*. Pe parcursul lui, autorul articolului demonstrează caracterul eclectic al esteticii maioresciene, justificându-i astfel caracterul contradictoriu, și insistă asupra adevărului lui Maiorescu la conceptul de tipicitate și la procedeele realismului. Cea de a doua parte, *Artă pentru artă?*, cuprinde capitolele *Ideile și arta*, *Etnosul și cadrul social*, *Patriotismul și poezia*, *Forme fără fond* și *Înălțarea impersonală*. În finalul articolului, Paul Georgescu admite și condamnă faptul că, „în numeroase pasaje, Titu Maiorescu exclude ideea din artă, condamnă politicul și rațiunea ca sfere incompatibile cu cea artistică”, latură care „ne este străină, ostilă și o vom combate totdeauna la oricine”. Dar, continuă criticul „există și o altă latură, pozitivă, în care arta este expresia unei idei, mod de comunicare a gândirii între oameni, latură în care descoperim un Maiorescu admirator al folclorului, considerat model și izvor de inspirație, teoretician al specificului național în literatură, receptând o proză realistă, cu personaje tipice, inspirată din viața poporului. [...] Principalul său merit constă în faptul că a lovit într-o producție submediocră impunând criteriile calității artistice; într-o atmosferă plină de fum de tămâie a introdus fulgerele, pregătind drumul unor mari scriitori pe care a știut să-i prețuiască. În acțiunea sa necesară și salubă, într-o vreme ce se afla între două valuri revoluționare, accentul a căzut unilateral pe calitate, pe formă. Epoca sa avea nevoie să facă saltul de la cantitate la calitate și Maiorescu a fost acela care a înțeles și întruchipat comandamentul epocii. Iată de ce, cu toate lipsurile sale grave, Maiorescu trebuie integrat în locul ce i se cuvine”. Trebuie remarcată amploarea și caracterul documentat al studiului care are 46 de pagini de revistă, dintre care 11 sunt note. (vezi Anexa) □ La rubrica intitulată „Cărțile anului 1964”, „redacția” stă *De vorbă cu D. R. Popescu* și publică un fragment din romanul acestuia *Vara oltenilor*. □ În spațiul rubricii „Critică și actualitate”, Mihai Novicov își

reafirmă poziția dogmatică abordând *Realismul socialist ca mișcare literară*: „Necesitatea de a se dezbate multilateral problemele realismului socialist este evidentă. Ea izvorăște nemijlocit din locul pe care-l ocupă literatura în lupta ideologică a vremii noastre”. Pe parcursul celor douăzeci și cinci de pagini ale articolului, autorul abordează diferite aspecte ale „conceptului”, așezându-le în permanență sub semnul „luptei ideologice”: *Probleme teoretice, Metodă de creație și mișcare literară, Geneza, Realismul, Partinitatea comunistă, Umanismul socialist, Auditoriul*. Finalul articolului este lozincard: „Dezbaterea problemelor realismului socialist are ca principal scop să ne înarmeze în luptă – pe plan literar – împotriva burgheziei, împotriva ideologiei burgheze și împotriva literaturii care o servește. Ca în orice luptă, și în cea literar-ideologică reușita depinde în însemnată măsură de gradul de consolidare a forțelor. Să milităm deci pentru continua consolidare a forțelor literare realist-socialiste!”. □ În cadrul aceleiași rubrici, „Critică și actualitate”, Al. Săndulescu vorbește despre *Probleme ale monografiilor literare*, analizând șase apariții de gen și încercând să le descrie metodele și particularitățile: G. C. Nicolescu – *Viața lui Vasile Alecsandri*, Savin Bratu – *Sadoveanu*, Mihai Gafița – *Cezar Petrescu*, Zoe Dumitrescu-Bușulenga – *Ion Creangă*, B. Elvin – *Camil Petrescu și George Munteanu* – *B. P. Hașdeu*. Ceea ce remarcă autorul articolului este înmulțirea lăudabilă a studiilor de istorie literară și mai ales consolidarea metodei de analiză și de constituire a judecății de valoare prin contextualizarea scriitorului și a operei sale.

1963
ANEXA

Liviu Rusu, *Însemnări despre Titu Maiorescu*, „Viața românească”, nr. 5, mai, 1963

Studierea științifică a operei și activității lui Titu Maiorescu - reprezintă o sarcină însemnată a istoriografiei noastre literare marxist-leniniste. Activitatea lui Titu Maiorescu - pe tărâmul filozofiei, esteticii și criticii literare - a jucat un rol de seamă în dezvoltarea culturii și literaturii române din a doua jumătate a secolului trecut. Analiza pe baza studiului integral al întregului material istoriografic a fizionomiei acestei personalități cu o activitate multilaterală, complexă și contradictorie, elucidarea bazei de clasă a ideologiei și a esteticii maioresciene, analiza raporturilor „Junimii” și ale lui Maiorescu însuși cu marii scriitori ai epocii, studierea minuțioasă a diverselor planuri pe care s-a manifestat acțiunea culturală a lui Maiorescu și valorificarea critică a rezultatelor la care a dus această acțiune, relevarea semnificației pentru destinele culturii românești a polemicii Maiorescu-Gherea - reprezintă teme importante de studiu științific. Relațiile între conservatorismul social al ideologiei junimiste și estetica idealistă profesată de Maiorescu, analiza semnificației teoriei „formelor fără fond”, critica ascuțită a poziției maioresciene față de ideile democrației sau față de ideologia socialismului, necesită un studiu complet. Este totodată lesne de înțeles că un asemenea studiu istoriografie poate stimula afirmarea unor puncte de vedere divergente sau chiar contradictorii asupra rolului lui Maiorescu și al „Junimii” în dezvoltarea culturii literaturii române. În paginile articolului publicat mai jos, semnat de prof. Liviu Rusu, își găsește expresia un punct de vedere diferit față de cele afirmate într-o serie de studii mai vechi. Ținând seama de complexitatea problemei ca și de necesitatea imperioasă de a contribui la elucidarea științifică a diverselor aspecte legate de activitatea lui T. Maiorescu, „Viața românească” a luat inițiativa deschiderii unei discuții de istorie literară pe această temă; publicând textul de mai jos și supunându-l dezbaterii, revista noastră invită pe specialiști ca și pe toți cei interesați să-și exprime punctul de vedere, urmând ca în numerele următoare să fie înserate diversele contribuții ale participanților la discuție.

V.R.

Locul ce-l ocupă Titu Maiorescu în literatura noastră este foarte aprig controversat. În vechile istorii literare ideologul Junimismului este elogiat fără rezerve, iar astăzi, în manualele școlare și în publicistica noastră literară, este repudiat cu atâta energie încât cititorul neprevenit nu-și poate forma decât imaginea unui ideolog dușman hotărât al literaturii și culturii noastre. Este suficient să deschidem Manualul de Literatură Română pentru clasa a X-a ca să găsim afirmații de felul următor: „Cu înverșunare, ori de câte ori se ivește prilejul, Maiorescu se împotrivesc progresului cultural” (Ed. 1961, p. 9). Dar, în același timp, nu putem să nu constatăm că în acest manual despre activitatea literară a teoreticianului combătut nu se vorbește decât în câteva cuvinte, și iarăși numai despre latura negativă, în schimb, pe întinsul celor două pagini și aproape jumătate se vorbește propriu zis numai despre politicianul reacționar. Cele expuse în manual sunt reflexul fidel al opiniilor curente, asupra lui Titu Maiorescu. Aceste opinii le găsim mai amplu expuse în două studii: acad. C. I. Gulian: *T. Maiorescu — exponent ideologic al regimului burghezo-moșieresc*, apărut în lucrarea colectivă „Din istoria filozofiei moderne”, voi. I, Ed. Academiei RPR, 1955, p. 71-92, și N. Tertulian: *Caracterul reacționar al teoriei „autonomiei esteticului”*. I. Ideile estetice ale lui Titu Maiorescu, „Viața Românească”, nr. 2, 1956, p. 215-238. În publicistica noastră literară se reflectă cu fidelitate ideile expuse în aceste studii. Cităm câteva pasaje din concluziile acad. C. I. Gulian, în care se recapitulează foarte bine cele mai importante acuzații împotriva lui Titu Maiorescu:

„Pe tărâmul artei și criticii literare, activitatea lui Maiorescu a fost și mai dăunătoare decât pe plan filozofic. Atacând arta cu conținut ideologic și politic, batjocorind creația însuflețită de patriotism și sete de luptă socială, dar ridicând în slavă arta găunoasă, arta-narcotic a formei fără conținut, Maiorescu a servit cât se poate de zelos interesele claselor exploatare, care se temeau de trezirea politică a maselor [...] Maiorescu face parte din acei ideologi care au propovăduit literatura lipsită de ideologie, acoperind depravarea ideologică și morală prin goana după o formă frumoasă fără conținut. Critici ca Maiorescu au sprijinit pe toți acei literați decadenți care în secolele al XIX-lea și al XX-lea au creat în țara noastră producțiile cele mai sterile, cele mai străine și mai dușmănoase aspirațiilor spre mai bine ale poporului nostru [...]” (p. 91).

„Cosmopolitismul, care a pricinuit atâta rău literaturii, artei și filozofiei în țara noastră, și-a găsit în Maiorescu unul din cei mai vajnici și mai interesați adepți. Titu Maiorescu este acela care a afirmat că «noi trebuie să imităm». El voia să mărginească rolul culturii noastre la acela de a reproduce idei și teme luate din filozofia și arta burgheză apuseană decadentă. Maiorescu, ca un cosmopolit consecvent, a disprețuit poporul, susținând că este incapabil de creație originală. Maiorescu a fost unul din teoreticienii imitației și plagiatului, extaziați în fața celor mai plate producții străine, dar dușman înfocat al poziției patriotice menite să deștepte demnitatea și setea de luptă a poporului”. [...].

„Întreaga activitate de critic, estetician și profesor de filozofie a lui Maiorescu este o expresie concentrată a cosmopolitismului disprețuitor al creației naționale” (p. 92).

„Maiorescu, ca exponent ideologic al coaliției burgheziei cu moșierimea, nu numai că s-a opus progresului, dar a luat o atitudine dușmănoasă față de toate formele embrionare de organizare culturală democratică, lansând faimoasa lozincă a luptei împotriva „formeii fără fond”. Sub această lozincă, Maiorescu a dus lupta reacționară împotriva tendințelor și începuturilor de organizare mai avansată a culturii la noi în țară” (p. 86).

„Critical” care se extazia în fața celor mai plate producții literare apusene și în fața aprecierilor celor mai mediocre ziare din Germania și Franța, ridiculiza fără rezerve lirica patriotică a lui Cârlova și Andrei Mureșanu” (p. 91).

Toate aceste acuzații se pot rezuma în următoarele 4 puncte:

- Maiorescu disprețuia creația națională, disprețuia poporul susținând că este incapabil de creație originală. Încuraja imitația și plagiatul, era exponent cras al cosmopolitismului.

- Proclama ideea formeii fără conținut în poezie, încuraja decadentismul, depravarea ideologică și morală.

- Se lupta împotriva patriotismului și politicii în poezie.

- Era adversar al progresului.

Toate aceste idei revin neconținut în publicistica noastră, în cele mai multe cazuri însă prin simple afirmații, fără un comentariu și o analiză aprofundată. Se pune însă întrebarea: toate aceste afirmații sunt confirmate oare de scrierile lui Maiorescu? Înțelegem această confirmare nu prin pasaje, și în cele mai multe cazuri fraze trunchiate, ci prin întregul context, prin întregul conținut și prin spiritul conducător care le animă. Din partea noastră credem că oricine citește cu toată luarea aminte scrierile lui Maiorescu se poate convinge că din șirul de acuzații ce i se aduc unele sunt complet nefondate, iar altele sunt numai în parte îndreptățite. Vom încerca să dăm dovezi în acest sens. Accentuăm însă cu toată energia că facem o deosebire hotărâtă între Maiorescu-critic și teoretician literar și cultural, și Maiorescu omul politic de partid. Din punct de vedere politic, Maiorescu a fost un reacționar inveterat, fruntaș al partidului conservator, și cu aceasta am spus totul, nimeni nu-i poate găsi o justificare. Dar înseamnă oare aceasta că din punct de vedere literar și cultural n-a avut decât un rol negativ? Credem că nu, în examinarea acestei atât de spinoase probleme îndreptarul cel mai valoros îl formează articolele luminoase ale lui Lenin despre Tolstoi, în care se face o deosebire categorică între „moșierul scrântit întru Hristos” de o parte și „genialul artist”, care reprezintă „un protest de o remarcabilă putere, direct și sincer, împotriva minciunii și a falsității sociale” de altă parte. („Lenin despre literatură”, PMR, 1948, p. 65). Deosebit de prețios este următorul comentariu al lui Lenin: „Dar

contrazicerile din concepțiile și doctrina lui Tolstoi nu sunt întâmplătoare, ci sunt expresia împrejurărilor contradictorii în care se găsea viața rusă în ultima treime a veacului al XIX-lea” (p. 66). Oare nu cumva avem același caz cu Titu Maiorescu? în orice caz putem afirma că, din păcate, Maiorescu, în opinia curentă de astăzi, nu este privit prin prisma epocii în care s-a ivit și în care a activat, cum ne învață marxism-leninismul, ci prin prisma ideilor noastre de azi, în sensul că i se pretinde ca acum aproape 100 de ani el să fi susținut ceea ce știm și cunoaștem noi azi, când marxism-leninismul cucerește globul.

Expunând cele ce urmează, este departe de noi gândul să dăm o imagine completă și mai ales o soluție definitivă cazului Titu Maiorescu, Vrem numai să aducem argumente care să arate că e nevoie de o reconsiderare a întregii probleme, că se impune o cercetare atentă și prudentă, făcută cu toată migala, cu conștiința clară că nu e vorba de eventuala reabilitare a unei persoane, ci de elucidarea momentului culminant al literaturii noastre clasice.

Luăm ca punct de plecare un eveniment recent. Sunt încă vii în mintea și inima noastră marile manifestări desfășurate din inițiativa partidului și guvernului, în cinstea lui Caragiale, cu prilejul semicentenarului morții sale. S-a scris mult și cu acest prilej în repetate rânduri au fost reluate atacurile împotriva lui Titu Maiorescu. în același timp, în multe articole s-a înfierat, și cu drept cuvânt, atitudinea vechii Academii, care în anul 1891 a respins de la premiu volumul de teatru al lui Caragiale, la insistența sinistrei figuri care a fost Dimitrie Sturza. Nu s-a prea arătat însă că Hașdeu, care în publicistica literară de azi este citat cu simpatie ca adversar al lui Titu Maiorescu, s-a aliat cu Sturza și că el a fost acela care a făcut raportul de respingere. Dar mai ales nu s-a spus un lucru: că volumul respins de Academie purta o prefață și că acea prefață era scrisă de Titu Maiorescu. Este vorba de studiul „Comediile d-lui I.L.Caragiale”, publicat în 1885 în „Convorbiri literare” și pe care Caragiale, cu învoirea autorului, l-a reprodus ca prefață și care avea să reapară în vol. III. al „Criticeilor”. Deocamdată lăsăm la o parte anumite argumentări teoretice, desigur foarte eronate, pentru moment este important să subliniem că Maiorescu, uzând de tot bagajul său teoretic, elogiază cu toată căldura opera lui Caragiale, apreciindu-i calitățile artistice și apărând-o de învinuirea de imoralitate, învinuire care va fi hotărâtoare la respingerea de la Academie. Semnificativ este că Maiorescu își însușește critica socială exprimată de Caragiale, pe care astăzi o apreciem așa de mult. Cităm: „Ce lume, ce lume! zice prefectul Tipătescu și așa zicem și noi, când prindem de veste, că este în adevăr o parte a lumii reale ce ni se desfășoară astfel înaintea ochilor” („Critice”, vol. III, 1915, p. 45). în orice caz, nu putem să nu constatăm că Maiorescu, cu acest prilej atât de important în istoria literaturii noastre și atât de rușinos în istoria vechii Academii, a fost alături de Caragiale, susținându-l cu toate mijloacele de care dispunea și cu întreaga sa autoritate, care era incontestabilă. S-ar mai fi putut aminti și alte gesturi de atașament al lui

Maiorescu față de teatrul lui Caragiale. Astfel, Aristizza Romanescu notează că în vara anului 1879 a jucat în turneu „O noapte furtunoasă”, la Turnu Severin, unde a asistat și Titu Maiorescu, care „spre a răspunde fluierelor publicului, dă un banchet în onoarea autorului” (Citat după Șerban Cioculescu, „Viața lui I. L. Caragiale”, p. 95) Și multe altele.

Este demn de remarcat că în timp ce ziarul lui Sturza din 13 aprilie 1885 ataca „D’ale carnavalului”, cerând insistent intervenția ministrului instrucțiunii, și că în timp ce foaia socialistă din București (Maiorescu nu-i dă titlul și momentan n-am putut-o identifica) din 24 aprilie 1885 își însușește atacurile socotindu-le „foarte drepte”, Maiorescu scrie articolul de mai sus luând apărarea lui Caragiale, uzând de toată autoritatea lui de critic, profesor, academician și fost ministru. Nu este ciudat: Sturza, secondat de Hașdeu și de publicația socialistă, contra lui Caragiale, iar Maiorescu hotărât pentru? (Este interesant de notat că în aceeași ședință a Academiei, Hașdeu, odată cu raportul împotriva lui Caragiale, își citește un raport de respingere și în legătură cu volumul „Studii critice” al lui Dobrogeanu-Gherea. Iacob Negruzzi, după Maiorescu cel mai de seamă junimist, ia apărarea călduroasă a amândurora, dar fără rezultat. (Vezi „Analele” Acad. Rom. 13, 1890-91, p. 137—138).

Dar să luăm pe rând acuzațiile citate mai sus.

I. Prima acuzație: Disprețuia creația națională, disprețuia poporul susținând că este incapabil de creație originală, încuraja imitația și plagiatul, era exponentul cras al cosmopolitismului.

Ce răspunde Titu Maiorescu? Cităm din studiul amintit: „Comediile d-lui I. L. Caragiale”. După o scurtă introducere, comentariul începe cu următorul pasaj:

„Lucrarea d-lui Caragiale este originală; comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi și le dezvoltă cu semnele lor caracteristice [...]”. *Apoi, mai departe, continuă:*

„[...] mărginindu-ne la relevarea meritului necontestabil al comediilor autorului nostru, putem constata și recunoaște acest merit în scoaterea și înfățișarea plină de spirit a tipurilor și situațiilor din chiar miezul unei părți a vieții noastre sociale, fără imitare sau împrumutare din literaturi străine.

„Și oare acesta este puțin lucru? Oare nu este aici un adevărat început de literatură dramatică națională, independentă, trăind din propriile sale puteri, în înțelesul aceleiași mișcări intelectuale sănătoase, în care sunt și „Novelele” lui Slavici, și „Amintirile” lui Creangă, și „Copiile de pe natură” ale lui Negruzzi, și „Poeziile” lui Eminescu, - mișcare deșteptată în literatura noastră prin acea culegere de poezii populare, prin care Alecsandri a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate: simțirile reale ale poporului în care trăim, și care simțiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor, devin o parte integrantă a omenirii exprimată în forma literară?

„Privită din acest punct de vedere, lucrarea d-lui Caragiale se învederează cu însemnătatea ei și se arată a fi în afară de orice comparare superioară a celor piese meșteșugite din atmosfere străine, care caută în zadar să ne intereseze la peripețiile unor marchizi și a unor dame cu camelii, pentru a căror înțelegere lipsește și publicului și actorilor noștri orice element mai apropiat” („*Critice*”, III, 1915, p. 44,45-46). Mai e nevoie de comentariu? Este aici îndemn la imitație și plagiat, la dispreț pentru creația națională? Insistăm asupra importanței pe care o dă poeziilor populare ca „izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate”. Spunem noi astăzi altfel?

Articolul de mai sus l-a scris Maiorescu în anul 1885. Subliniem însă că deja în primul său studiu literar, „*O încercare critică asupra poeziei române de la 1867*” (de aici înainte îl vom cita sub titlul „Poezia română”), publicat în 1867, spune între altele: „*Și aici, ca în toate cestiuile ce se referă la natura limbii, poezia populară ne poate servi de model*” (I. 1915, p. 58). Iar al doilea articol din publicistica sa literară, apărut nu cu mult după „Poezia română”, este intitulat „*Asupra poeziei noastre populare*”. Este un elogiu adus colecției lui Alecsandri, ceea ce dovedește că problema poeziei populare o are la inimă încă de la începutul carierii sale. După ce reproșează că „*Jurnalele române nu și-au îndeplinit încă datoria lor față cu colecția de poezii populare publicate de d. Alecsandri*” și că aceasta este o adevărată „lipsă de conștiință”, spune între altele: „Căci pe lângă rangul necontestabil ce această colecțiune de poezii ne pare că ocupă înaintea tuturor publicațiunilor din ultimul deceniu al literaturii noastre, cartea d-lui Alecsandri este și va rămâne pentru tot timpul o comoară de adevărată poezie, și totodată de limbă sănătoasă, de notițe caracteristice asupra datinilor sociale, asupra istoriei naționale, și cu un cuvânt asupra vieții poporului român” (p. 73—74). După ce arată caracterul forțat, rece al atâtor poezii contemporane, continuă: „Nimic din toate aceste în poezia populară! Și ce ambiție calculatoare ar putea îndemna pe simplul sătean ca să-și întrupeze simțirea în forma poetică! Ceea ce abundența tristeții sau bucuriei i-a scos din adâncimea inimei sale, nu este niciodată al lui: în toate inimile își află un răsunet și la toate le devine o proprietate: fapta lui devine fapta lor, el însuși piere necunoscut. Cea mai adâncă simțire numai îl silește astfel a se arunca afară din sine, și de aceea din poezia lui îți vorbește însăși durerea și însăși bucuria, dar nu un individ care suferă, un individ care se bucură. Însă tocmai acesta este semnul adevăratei poezii [...]” (p. 75). Cu alte cuvinte, poezia populară exprimă simțămintele celor mulți. În ce măsură apreciază Maiorescu puterea de creație a poporului este semnificativ și următorul pasaj: „Cu toate aceste autorii și publicul „din societate” s-ar înșela foarte mult, când ar crede că simțământul naiv al poporului nu este compatibil cu ideile cele înalte. Lumea se poate aprofunda tot așa de bine pe calea inimii ca și pe calea reflecției, și din aceea, că poporul își exprimă numai simțirile sale, nu rezultă că i-ar lipsi meditațiunea și delicatețea în exprimarea ei. Îndrăznim chiar să

credem, că mulți poeți de salon ar fi încântați, când ar putea descoperi în fantezia d-lor idei cu o umbră numai de frumusețea celor populare [...]” (p. 77-78).

Această atitudine față de poezia populară se prelungește ca un fir roșu în toată activitatea literară a lui Titu Maiorescu în cele mai multe cazuri, când e vorba de a indica directiva unei poezii autentice, dacă nu citează din ea, face măcar aluzii pline de înțeles și căldură. Din aceeași convingere a lui a izvorât aprecierea călduroasă față de poetul dialectal Victor Vlad Delamarina. Iar paralel cu aceasta merge lupta lui de lungă durată și deosebit de perspicace în domeniul limbii pentru a o feri de înnoirile care o înstrăinau de limba poporului. Nu intrăm în amănunte, fiindcă problema prea este cunoscută, victoria în cele din urmă a fost de partea lui Maiorescu. Dăm un singur citat foarte elocvent din articolul „Direcția nouă în poezia și proza română: „Autorul acestor „Critice”, numit membru al Societății Academice Române încă din anul înființării ei (1867), luase parte la discuțiile ortografice și limbistice din primele sesiuni. Văzând însă direcția etimologică ce majoritatea membrilor de atunci căuta să impue vorbirii și scrierii române, și-a dat formal demisia și a rămas multă vreme străin de lucrările academice, nevoind să ia nici o răspundere pentru înstrăinarea limbei culte de limba poporului [...]” (I. 1915, p. 206, nota de jos). Oare nouă, celor de azi, nu ne spun nimic aceste cuvinte? Și nu este oare plin de semnificație faptul că ultima scriere în domeniul literaturii a lui Titu Maiorescu este consacrată tot poeziei populare? Este vorba de răspunsul la faimosul discurs de recepție la Academie al lui Duiliu Zamfirescu în 1909 și apărut în vol. III al „Criticelelor” sub titlul „În chestia poeziei populare”. E suficient să cităm un pasaj scurt. Apărând în modul cel mai energic colecția lui Alecsandri față de atacurile lui D. Zamfirescu, T. Maiorescu spune : „Cu această „mlădiere” a pătruns poezia populară în sufletele noastre. Eminescu s-a inspirat de-a dreptul de la ea, Coșbuc și Goga se dezvoltă pe urma lui, iar în miile de școlari și studenți ai generației de astăzi lucrează mai departe formele acestor poeți astfel înviorați, și încetul cu încetul rădăcina populară împlântată de Alecsandri crește și rodește în toate direcțiile. [...]... tot ce privește poezia populară merită cea mai mare luare aminte, iar opera lui Vasile Alecsandri va găsi pururea în Academia Română un cuvânt de apărare, de laudă și de recunoștință” (III. 1915, p. 289-290).

Ne oprim aici cu citatele în legătură directă cu poezia populară. Cine a scris astfel de rânduri, poate fi oare acuzat că disprețuiește creația națională și că neagă capacitatea de creație originală a poporului? Pasajele citate, cuvintele călduroase prin care Maiorescu afirmă categoric că poeziile populare formează „izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate” nu amintesc oare de ceea ce va spune Gorki mai târziu: „Poporul [...] este singurul și inepuizabilul izvor al valorilor spirituale, [...] care a produs toate marile poeme, toate tragediile pământului”?

În legătură cu literatura cultă apar la Maiorescu neconținut aceleași idei. În articolul său „Literatura română și străinătatea” (1882), după ce arată impresia deosebit de favorabilă stămită de literatura noastră dincolo de hotare, el spune între altele: „Ceea ce a trebuit să placă străinilor în poeziile lui Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu și Șerbănescu și novelele lui Slavici, Negruzzi și Gane este, pe lângă măsura lor estetică, originalitatea lor națională. Toți autorii aceștia, părăsind oarba imitare a concepțiilor străine, s-au inspirat de viața proprie a poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gândește și ceea ce simte românul în partea cea mai aleasă a firii lui etnice. Acest element original al materiei, îmbrăcat în forma estetică a artei universale, păstrând și în această formă ca o rămășiță din pământul său primitiv, a trebuit să încante pe tot omul luminat și să atragă simpatia lui luare aminte asupra poporului nostru. Căci orice individualitate de popor își are valoarea ei absolută, și îndată ce este exprimată în puternica formă a frumosului, întâmpină un răsunset de iubire în restul omenirii ca o parte integrantă a ei” (III. 1915, p. 18).

În același articol, în continuare, în legătură cu problema romanului, Maiorescu spune:

„De aceea susținem acum noi, subiectul propriu al romanului este viața specific națională, și persoanele principale trebuie să fie tipurile unor clase întregi, mai ales al țăranului și a claselor de jos. Căci o figură din popor este de la început pusă sub stăpânirea împrejurărilor ca sub o fatalitate, ea poate fi pasivă fără a fi slabă, fiindcă înfățișează în sine toată puterea impersonală a tradiției de clasă, și totodată exprimarea simțirilor și pasiunilor ei poate fi mai clară, fiind mai primitiv firească și mai puțin meșteșugită prin nivelarea culturii înalte.

De aceea și vedem, că romanul poporan se poate înălța la o culme de emoțiune ce-l pune alături cu adâncă mișcare a tragediei, la care nu ajung romanurile din societatea de cultură cosmopolită [...]” (p. 20).

Același lucru îl spune Maiorescu și despre nuvelă: „Însăși firea omenirii și nu moda convențională este obiectul artei novelistice; de aceea tipul poporan este materia ei, și nu figura din salon” (p. 22). Apoi își încheie prima parte a articolului spunând: „Noi românii însă trebuie să ne bucurăm văzând că, după ce mai multe generații ale tinerimii noastre au primit atâtea idei de știință și atâtea simțiri de artă din străinătate, a sosit timpul ca și noi să putem răspunde cu ceva, și că tânăra literatură română a fost în stare să dea bătrânei Europe prilejul unei emoțiuni estetice din chiar izvorul cel curat al vieții sale populare” (p. 22-23).

Mai e nevoie de comentat? Cel care citește criticele lui Maiorescu nu poate să nu constate că de nenumărate ori revine la exemplul lui Eminescu, laudându-l cu căldură pentru inspirația sa populară. În același sens salută ivirea lui Goga, apoi a lui Sadoveanu, despre care, în legătură cu primele sale scrieri,

într-un raport către Academie pentru acordarea unui premiu, spune (anul 1906: [...] „sunt creațiuni de o puternică originalitate, inspirate de intuiția exactă a unor tipuri felurite, luate de pe toate treptele societății noastre, mai ales dintre țărani și micii târgoveți, și exprimate într-o formă perfect adaptată mijlocului social descris” (III, 1915, p. 267). Apoi, după ce a intrat în analiza lor, încheie: „Căci aceste scrieri devin cu atât mai însemnate cu cât sunt manifestarea unui talent curat românesc [...] talent original, izvorât din fondul propriu al țării în care s-a născut [...]” (p. 272—273).

Nu putem trece cu vederea articolul lui Maiorescu despre Ioan Popovici Bănățeanul, scriitorul pe care el l-a descoperit și despre care a scris pagini de-a dreptul emoționante („Critice”, III, 1915). Se știe că Popovici a fost primul la noi care a relevat în literatură viața meseriașilor, mai precis a angajatului exploatat. Maiorescu spune: „Novela din viața meseriașilor bănățeni, care s-a publicat apoi în „Convorbiri literare”, are titlul vag, dar potrivit cu ea, „în lume”, și cetirea ei a făcut din acea seară de 16 ianuarie 1893 o sărbătoare literară” (p. 166). *Apoi, după ce vorbește și despre poeziile lui, spunând că „de la Eminescu încoace [...] nu s-a mai cântat iubirea cu atât adevăr și cu atâta frumusețe” (p. 160) și după ce relatează moartea lui tragică și atât de timpurie, încheie:* „Au început să-l prețuiască cei care au trăit împreună cu el, îl vor prețui și cei ce vor veni după el; căci prin scurta lui trecere prin viață, Popovici a știut să înfățișeze o parte a poporului nostru muncitor în forma nepieritoare a artei” (p. 167).

Ne oprim aici cu citatele în această ordine de idei; ele s-ar putea înmulți. Cititorul de bună credință nu poate să nu-și pună întrebarea: cum de s-a putut ivi acuzația că Maiorescu disprețuia creația națională și că socotea poporul incapabil de creație originală, că încuraja imitația și plagiatul? Pasajele de mai sus, unele din ele scrise acum aproape 100 de ani, nu sunt valabile și astăzi? Nu rezultă din ele că Maiorescu era adversar hotărât al cosmopolitismului? Ele duc hotărât la concluzia exprimată de el însuși în articolul „Direcția nouă în poezia și proza română” (1872): „Nici un singur articol din „Convorbiri literare” în genere, nici o singură propoziție scrisă sau pronunțată de mine îndeosebi nu susține cosmopolitismul; atât eu cât și ceilalți membrii ai „Junimii” din Iași suntem partizani ai ideii naționalității și ne-am pronunțat totdeauna în acest înțeles („Critice”, III, 1915, p. 210).

II. Ajungem la al doilea punct din șirul imputărilor ce i se aduc lui Maiorescu. Anume, că „milita pentru forma fără conținut, că încuraja decadentismul, depravarea ideologică și morală”, Răspunsul la aceste imputări rezultă cu prisosință din citatele abundente ce le-am dat până acum. Autorii citați de Maiorescu, în frunte cu poetul popular, reprezintă o artă formalistă, fără conținut? Subliniem: am căutat să ne documentăm pe larg, dar la acuzatorii lui Maiorescu n-am găsit decât afirmații în acest sens, nici unul nu dă un citat

precis și cuprinzător care să confirme astfel de sentințe. Și nu le poate da, fiindcă ele nu se pot găsi. În schimb la multe citate de până acum mai putem adăuga unul, foarte concludent, care răspunde atât la acuzația de formă fără conținut, cât și la cea de încurajare a decadentismului, a depravării ideologice și morale. În legătură cu poeziile lui Octavian Goga, Maiorescu spune: „Firește că asemenea versuri, având puterea sugestivă a cântecelor noastre populare cu minunate „frunză verde”, din care saltă adeseori aceeași voie bună și îndrăzneală, nu sunt pe placul celor deprinși cu unele mievreri moderne, și aici cuvântul franțuzit este poate singur la locul lui, nici al celor stăpâniți de paradigmele clasicismului străin învățat la școală. Dar poezia noastră n-are a face cu vreo tradiție de reguli înțepenite; ea este de-a dreptul izvorâtă din cântecele populare [...]. Așa este și așa trebuie să rămâi, păstrându-și aerul de sănătate și de vigoare și ferindu-se de parada cu un exotism neadaptabil”. („Critice”, III. 1915, p. 264). După cum putem constata, aceste idei revin neconținut la Titu Maiorescu. În sensul acesta spune el chiar în primul său articol, „Poezia română”: „Shakespeare, modelul cel mai perfect pentru tot ce se va chema vreodată *fantezie de poet* [...]” („Critice”, I. 1915, p. 19). Unde este încurajarea decadentismului, a depravării ideologice și morale, a formei fără conținut? Preamărind poezia populară și pe Shakespeare, apoi pe Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Popovici Bănățeanul, Goga, Sadoveanu, ca să nu mai amintim și de alte exemple adesea citate, ca Goethe, Schiller, Hugo, Heine etc., înseamnă oare să încurajezi forma fără conținut și decadentismul?

În această ordine de idei trebuie să subliniem că în publicistica noastră literară se face, în cele mai multe cazuri, o foarte regretabilă confuzie între ideea „artă pentru artă” și „formă fără conținut” Poți să susții „arta pentru artă”, fără să admiți ideea formei fără conținut. Acesta este cazul lui Titu Maiorescu. Dacă exemplele și citatele înșirate până acum dovedesc cu prisosință că, după Maiorescu, izvorul autentic de inspirație al artei este realitatea vieții (doar pe linia aceasta au mers marii făuritori de literatură citați), și că deci este departe de el ideea formei fără conținut, aici putem adăuga pasaje care demonstrează direct ideea strânsei legături între conținut și formă. Chiar în primul său articol, „Poezia română”, în primele două fraze, plecând de la Hegel, el afirmă categoric: „*Poezia, ca toate artele, este chemată să exprime frumosul; în deosebirea de știință, care se ocupă de adevăr. Cea dinții și cea mai mare diferență între adevăr și frumos este: că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă*” (I. 1915, p. 13). Aceste idei manifestate în materie sensibilă el le numește „imagini sensibile”: „Prima condițiune, dar o condițiune materială sau mecanică, *pentru ca să existe o poezie în genere, fie epică, fie lirică, fie dramatică, este: ca să se deștepte prin cuvintele ei imagini sensibile în fantezia auditorului* [...]” (Ibid. p. 14-15). Prin urmare, după Maiorescu, nu poate să

existe poezie fără idei, care însă trebuie să fie „manifestate în materie sensibilă”. Iar ideile exprimate trebuie să fie însoțite de stări emotive puternice. În acest sens vorbește el în continuare: „Poezia adevărată, ca și pasiunea și simțământul, ne arată dar o grabnică tranziție de la o idee la alta și în genere o mișcare abundentă a gândirii. Gândirea, fiind exprimată prin cuvinte, imitarea acelei particularități psihologice ne prescrie dar a stabili între idei și cuvinte un raport de precizie astfel încât cu orice înmulțire de cuvinte să se înmulțească în aceeași proporție și suma de idei. [...] Prin urmare regula, ce o scoatem pentru poezie din această considerare a afectelor, se poate exprima în mod negativ: poezia să nu se întoarcă în jurul *aceleiași* idei, să nu se repete să nu aibă cuvinte multe pentru gândiri puține. [...] Importanța acestei recale merge așa de departe, încât olandezul Hemsterhius a putut defini frumosul: o producție ce ne dă cele mai multe idei în cel mai scurt timp” (Ibid. p. 40-41). Maiorescu îl citează apoi pe Heine: „E caracteristic a arunca o privire în faimoasa colecție de poezii a lui Heine, Buch der Lieder. Majoritatea poeziilor sunt de una, de două, de trei strofe, și totuși în ele se cuprinde o lume întreagă de idei poetice, de simțiminte și pasiuni” (p. 42). Iar la întrebarea, cum se împacă abundența de idei cu expresia concisă, el răspunde: „Dacă analizăm efectul ce ni-l produc, constatăm în noi o mulțime de idei de ale noastre proprii, *deșteptate* cu prilejul cetirii și alătura de cuvintele poetului. Nu numai ceea ce spune poezia ne ocupă conștiința, ci ea se află în atâtea raporturi cu alte cercuri de gândire ale noastre, încât și aceste sunt reproduse în conștiință și însoțesc și ilustrează oarecum percepțiunea poetică” (p. 47).

Astfel vorbește Maiorescu în primul său articol și acest mers al ideilor se va menține în toată activitatea sa literară. După cum vedem, el accentuează stăruiitor *ideile, gândirile*. Dar ce altceva sunt acestea decât *conținutul* creației poetice, cu totul concludent este următorul pasaj din articolul „Eminescu și poeziile lui”, publicat în anul 1889: „Înțelegând astfel personalitatea lui Eminescu, înțelegem totodată una din părțile esențiale ale operei sale literare: bogăția de idei, care înalță toată simțirea lui (căci nu ideea rece, ci ideea emoțională face pe poet), și vom vedea în chiar pătrunderea acestei bogății intelectuale până în miezul cugetărilor poetului puterea mișcătoare, care l-a silit să creeze pentru un asemenea cuprins ideal și forma exprimării lui [...]” (III, 1915, p. 118). Nu rezultă clar că miezul cugetărilor l-a silit pe poet să creeze forma exprimării lui? Unde putem găsi un antiformalism mai categoric? Cum i se poate reproșa lui Maiorescu că susținea forma fără conținut în poezie?

În legătură cu cele spuse nu ne putem opri să nu cităm un pasaj din Manualul pentru clasa a X-a (ed. 1961, p. 74), care constituie o completă răstălmăcire a ideilor lui Maiorescu. Se spune: „În studiul «O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867», Maiorescu puse bazele teoretice ale

formalismului, susținând că: „Materialul poetului nu se află în lumea din afară; el se cuprinde numai în conștiința noastră și se compune din imaginile reproduse ce ni le deșteaptă auzirea cuvintelor poetice. Ne punem întrebarea: ce formalism este în faptul că materialul poetului se cuprinde numai în conștiință și se compune din imagini? Conștiința noastră nu produce oare idei, care de fapt sunt conținutul poeziei? Important însă este să constatăm din ce context s-a desprins citatul de mai sus și atunci vedem că este vorba despre cu totul altceva. Maiorescu începe cu afirmația pe care am citat-o: „frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă”. Apoi în continuare spune: „*Este doar o condițiune elementară a fiecărei lucrări artistice de avea un material, în care sau prin care să-și realizeze obiectul. Astfel sculptura își taie ideea în lemn sau în piatră, pictura și-o exprimă prin culori, muzica prin sunuri. Numai poezia (și aici vedem prima ei distingere de celelalte arte) nu află în lumea fizică un material gata pentru scopurile ei. Căci cuvintele auzite nu sunt material ci numai organ de comunicare*” (I, 1915, p. 13). Și ce ne comunică aceste cuvinte? Imagini, răspunde Maiorescu, iar acestea se produc în conștiință. Așa ajunge el la concluzia formulată în pasajul citat de manual: „*Materialul poetului nu se află în lumea din afară; el se cuprinde numai în conștiința noastră și se compune din imaginile reproduse ce ni le deșteaptă auzirea cuvintelor poetice*”. Prin urmare rezultă cu claritate că, după cum sculptorul își întrupează ideea în piatră, poetul și-o întrupează în imagini care se comunică cu ajutorul cuvintelor. Lucrul discutabil ar fi numai felul cum privește Maiorescu raportul dintre imagine și cuvânt, dar aici nu aceasta este problema. Important este că pentru Maiorescu poezia exprimă „idei manifestate în materie sensibilă”, iar această materie sensibilă de care se folosește poezia este imaginea și cuvântul. Iar pentru ilustrarea acestui fapt, anume că poetul lucrează cu „imagini sensibile”, Maiorescu dă, în imediata continuare a pasajului citat, următorul exemplu bine ales din Bolintineanu:

*Într-o sală-ntinsă printre căpitani
Stă pe tronul-i Mircea încărcat de ani.
Astfel printre trestii tinere-nverzite
Un stejar întinde brațe veștejite.
Astfel după dealuri verzi și numai flori
Stă bătrânul munte albit de ninsori.*

Când Maiorescu argumentează, după cum am văzut, și ține să citeze acest exemplu, te întrebi cu multă nedumerire: unde este aici formalismul?

Însă manualul citat merge mai departe spunând în continuare: „Dezvoltând argumentarea sa formalistă, criticul „Junimii” nega însemnătatea primordială a conținutului de idei pentru opera de artă, afirmând că: «Poetul nu este și nu poate fi totdeauna nou în ideea realizată; dar nou și original trebuie

să fie în vestmântul sensibil cu care o învăluiește și pe care îl reproduce în imaginațiunea noastră»” (p. 74). Deci, după Manual, Maiorescu neagă primordialitatea ideii. Dar ne întrebăm: este aici pusă în discuție primordialitatea ideii? Nicidecum, Maiorescu pune aici în discuție problema *originalității*, ceea ce este cu totul altceva. Lucrul acesta rezultă chiar din fraza citată, dar el rezultă și mai precis din fraza care precedă acest citat: „*Din aceste reflecții înțelegem în același timp ce vrea să zică mult discutata originalitate a poetului*”. Maiorescu nu neagă cu nici un cuvânt, nici aici și nici în altă parte, primordialitatea ideii, citatul de adineauri în legătură cu Eminescu este concludent. A spus-o de la început că poezia „cuprinde idei manifestate în materie sensibilă”. Deci fără idei nu există poezie, ele formează baza. Întrebarea însă pe care și-o pune acum este: în poezie *găsim oare neconținut idei noi* ? Aici răspunde Maiorescu: „*Poetul nu este și nu poate fi totdeauna nou în ideea realizată*”. Repetăm: ideea realizată, deci el nu discută despre poezie fără să accentueze ideea. Singura întrebare este, dacă în poezie se întâlnesc neconținut idei noi, iar răspunsul lui Maiorescu este că *nu totdeauna*. Cine poate spune că nu are dreptate? Cine nu știe că iubirea se cântă în poezie de când e lumea, de asemenea gelozia, ura, răzbunarea, avariția și altele și altele. Hagi Tudose al lui Delavrancea, față de Balzac, Moliere și Terențiu, ca să nu amintim decât culmile, din punct de vedere al ideii nu reprezintă nimic nou, însă nou, original este „vestmântul sensibil”, după cum spune Maiorescu. Și cum acest vestmânt sensibil, după cum o spune el însuși, îl formează *imaginile sensibile* exprimate prin cuvinte, și cum aceste imagini nu se reduc la simple imagini vizuale, ci pot să întruchipeze situații, acțiuni, caractere cu cele mai variate nuanțări, iar limbajul la rândul său trebuind să se adapteze la modalitățile variate ale imaginilor - iată, rezultă clar ce câmp vest de originalitate poate exploata poetul. Dar, s-a știrbit ceva prin aceasta din „primordialitatea” ideii în poezie? Că-i o idee veche sau nouă, tot ea rămâne pe primul plan, tot ea rămâne „primordială”. Shakespeare, în *Coriolan* a mers pas cu pas pe urmele lui Plutarh, ca subiect și ca idee nu aduce nimic nou, dar, constatând că ideea nu este nouă, înseamnă oare că am eliminat-o sau că negăm primordialitatea ei în poezie? Oare nu este absurd această logică? Din păcate, și alte pasaje din manualul citat sunt susținute cu aceeași logică, dar nu ne putem extinde și asupra lor.

III. Ajungem la al treilea punct din imputările ce i se fac lui Maiorescu: era împotriva politicii și patriotismului, în general a tendințelor în poezie. Este incontestabil că criticul adesea s-a exprimat în sensul acesta. Totuși, pentru cititorul atent, care judecă după întregul ansamblu al *Criticelor*, și nu după mici pasaje spicuite sporadic, acuzația apare mult prea severă. Problema este deosebit de spinoasă și delicată și nu avem nici o pretenție că o putem rezolva aici, totuși am vrea să atragem atenția asupra unor factori care în tot ce s-a

scris în ultimul timp despre Maiorescu s-au pierdut din vedere. Înainte de toate trebuie să aplicăm principiul marxist, oare cere ca persoana studiată să fie privită în funcție de epoca în care s-a ivit și activat. Maiorescu avea în fața lui o producție poetică abundentă, însă lipsită de idei mari și de orice valoare artistică. Trecând-o în revistă, în articolul „Poezia română”, constată că în ea aproape în mod stereotip revine „declamațiunea politică”. Și atunci spune: *„Este probabil că politica ne-a surpat mica temelie artistică ce o puseseră în țara noastră poeții adevărați Alecsandri, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu. Atât cel puțin este sigur, că cele mai rele aberațiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre de la un timp încoace, sunt cele ce au primit în cuprinsul lor elemente politice”* [Critice, I, 1915, p. 31]. Prin urmare Maiorescu pleca de la o constatare de fapt. Și nimeni nu poate contesta că exemplele date de el în această privință sunt într-adevăr creații sub orice critică și că ele oglindesc starea literară a vremii, lucru pe care oricine îl poate verifica cercetând publicațiile epocii. Însă de aici Maiorescu va ajunge la generalizări, va ajunge la afirmații ce par a fi apodictice, spunând că politica, patriotismul, învățăturile, preceptele morale ca atare sunt dăunătoare poeziei, ceea ce este profund greșit, așa încât trebuie să constați că criticul „Junimii” împreună cu apa aruncă și copilul din copaie. Și totuși cercetătorului atent nu-i poate scăpa că sunt pasaje precise în care această atitudine este atenuată. Iată ce spune el în „Poezia română”, în anul 1867: *„Prin urmare iubirea, ura, tristețea, bucuria, disperarea, mânia etc., sunt obiecte poetice; învățătura, preceptele morale, politica etc., sunt obiecte ale științei și niciodată ale artelor: singurul rol ce-l pot juca ele în reprezentarea frumosului este de a servi de prilej pentru exprimarea simțământului și pasiunii, tema eternă a frumoaselor arte”* (p. 35). Iar în nota din josul paginii adaugă: *„Goethe în „Faust” vorbește mult de știință, Corneille în „Horace” de fapte din Istoria Romană, Scribe (dacă este permis a-l numi lângă acești doi), în „Verre d'eau” de politica engleză: însă toate aceste numai pentru a arăta cu prilejul lor simțimintele și pasiunile omenеști”*. Prin urmare, după Maiorescu, învățătura, preceptele morale, politica, etc. (în acest etc. desigur că intră și patriotismul și problematica socială), pot avea rol în artă, însă numai ca „prilej pentru exprimarea simțământului și pasiunii”. Ce înseamnă acest cuvânt prilej? Oricât am diseca lucrurile, credem că rezultă clar că, după Maiorescu, toate acele precepte, idei, teze, trebuie să servească numai drept motive animatoare, să prilejuiască ivirea unor „simțăminte și pasiuni”, dar să nu apară direct, să nu fie propagate ostentativ cu vădita intenție de a convinge; să nu fie „declamațiune politică”, ci să agite din umbră, să ducă la manifestare de caractere și înjghebare de acțiuni și situații, care prin modalitatea afirmării și desfășurării să lase să transpară ideea. Dar ce altceva spune Engels în celebra sa scrisoare către Minna Kautsky? Iată: *„Dar eu cred că tendința trebuie să reiasă din situație și din acțiune însăși, fără ca să fie scoasă în evidență în mod expres [...]”* (Marx-

Engels, Despre artă și lit. 1953, p. 133). În același sens îi scrie Marx lui Lassalle, în legătură cu drama acestuia „Franz von Sickingen”: „În cazul acesta ai fi fost din capul locului silit să-l imiți mai degrabă pe Shakespeare, pe când așa consider drept cea mai mare lipsă a ta faptul că-l imiți pe Schiller, transformând indivizii în simple difuzoare ale spiritului vremii” (ibid. p. 140). Maiorescu la rândul său vorbește despre „declamațiune politică”. Este oare exagerată această apropiere? Să nu se uite că clasicii marxismului, îndeosebi în considerațiile lor estetice, plecau de la Hegel, iar Maiorescu, în „Poezia română”, primul său articol, face același lucru.

E departe de noi gândul să apărem drept apologet fără nici o rezervă al lui Maiorescu îndeosebi în acest punct, care este una din laturile lui cele mai discutate și cele mai vulnerabile. Dar nu putem să nu atragem atenția că prea se procedează unilateral și exagerat în combaterea atitudinii sale în această direcție. Este incontestabil că Maiorescu în repetate rânduri are ieșiri categorice împotriva politicii, patriotismului, și în general împotriva tendinței în literatură, cum sunt cele bine cunoscute și din articolul despre Caragiale (III, 1915, p. 48). (Ibid. p. 51). De asemenea „Chiar patriotismul, cel mai important simțământ pentru cetățeanul unui stat în acțiunile sale de cetățean, nu are ce căuta în artă ca patriotism adhoc, căci orice amintire reală de interes practic nimicește emoțiunea estetică” (Ibid. p. 51-52). Deci, Maiorescu vorbește despre politica de partid și despre intenții politice actuale. Nu este oare clar că el înțelege politica de partid a vremii sale? Și prin ce se caracteriza această politică? Ne-o spune sugestiv Dobrogeanu-Gherea, adversarul ideologic al lui Maiorescu, în articolul Asupra mișcării literare și științifice:

„Deci, dacă burghezimea s-a pus pe făcut avere, cei mai mulți din păturile sociale suprapuse, chiar sub conducerea oamenilor care aparțineau și aparțin generației de la 1848, au început să organizeze statul modern - și astfel s-a creat o ocupație care a luat proporții mari în țară la noi: politica și o ocupație ale cărei proporții sunt curat îngrijorătoare: *politicianismul*.”

De altfel, aceste două îndeletniciri, politica și politicianismul pe de o parte și îmbogățirea pe de alta, se împăcau perfect, treceau una într-alta, se confundau împreună [...].

Dar ce s-a făcut în timpul desfășurării acestui proces cu mișcarea literară începută sub niște auspicii așa de frumoase? Această mișcare decădea, decădea mereu. Și cauza acestei decăderi e lesne de găsit. [...] Sunt puține ocupații și preocupări omenești care să se-mpace așa de puțin cu poezia, cu literatura, cu arta în general, cu ocupația și preocuparea de a face bani, ca alergarea după îmbogățire. [...] într-o asemenea atmosferă, o mișcare literară nu poate exista”. (Studii critice, I, 1956, p. 242-243). Aceasta era politica vremii, pe care și Caragiale o stigmatizează cu cea mai ascutită critică, critică pe care noi astăzi o admitem din plin, o aplaudăm. Maiorescu (și cu el toți politicienii de atunci) din punct de vedere politic avea un orizont strâmt, prin politică el înțelegea

acel politicianism, lupta partidelor care se îmbulzeau la cârma țării și care - adăugăm noi - în fond tindeau numai la exploatare. El nici pe departe nu avea despre politică acea concepție înaltă pe care o avem noi astăzi când partidul monolit conduce destinele țării, călăuzit de legile solide ale materialismului dialectic și istoric. Să încurajezi politica în literatură și artă, pe vremea aceea, ar fi însemnat să încurajezi politica din vremea aceea, și anume în felul cum se exprima atunci. Ar fi însemnat să dai expresie admirativă politicii tuturor Cașavencilor, Farfurideștilor și Dandanachilor. Se poate oare reproșa lui Maiorescu că a combătut acest fel de literatură? Unde mai pui că acest fel de literatură, din punct de vedere artistic, era cu totul lipsită de valoare - să se revadă exemplele citate de Maiorescu și ceea ce a spus Gherea în citatele de adineauri, dar mai ales să se cerceteze literatura vremii din care Maiorescu și-a cules exemplele. În legătură cu aceasta, însuși Dobrogeanu-Gherea, în articolul intitulat *Asupra criticii*, ține să remarce: „E de ajuns să citim acele probe de poezii monstruoase strânse de d-sa, pentru a vedea ce mărginiți, ce nuliți, ce secături aveau dorința și îndrăzneala să ceară un loc în literatura românească, și d-l Maiorescu a avut glas destul de tare și destulă autoritate pentru a da înlături pe acești îndrăzneți pretențioși” (*Studii critice*, I, 1956, p. 62-63). Exagerăm oare când întrebăm dacă nu s-ar putea invoca tocmai drept merit al lui Maiorescu că, deși politician activ și chiar pasionat, s-a opus acelei „declamațiuni politice” în literatură? Ceva mai mult: în citatul de mai sus din articolul despre Caragiale, el se pronunță hotărât împotriva „glorificărilor dinastice”, spunând că sunt o simulare a artei, dar nu artă adevărată - o spune el, despre care știm că era un adept înfocat al regalității și un susținător convins al Hohenzollernilor, lucru pentru care astăzi cu drept cuvânt îl detestăm. Oare n-a adus un serviciu literaturii opunându-se acestei maculaturi?

În legătură cu cele expuse nu putem trece cu vederea un lucru: combătând politica în literatură, Maiorescu are în vedere preaslăvirea politicianismului vremii. Când însă este vorba despre critica acestui politicianism, el o susține - dovadă apărarea comediilor lui Caragiale, care aduc pe scenă acest politicianism și deci, în fond, sunt literatură politică. Același lucru cu Scrisoarea a III-a a lui Eminescu.

În același sens se poate pune și problema patriotismului. În citatul de mai sus Maiorescu vorbește despre patriotism adhoc, ceea ce înseamnă „declamațiunea patriotică” a Dandanachilor, pentru care cuvântul de patrie este numai un pretext de parvenire, un paravan în dosul căruia „politica de partid”, politicianismul, adică politica meschină de afaceri, își poate face jocul. Nu-i mai puțin adevărat însă că tocmai din punct de vedere al patriotismului, Maiorescu nu este de un exclusivism rigid, într-un anumit sens îl admite ca motiv de poezie. O va spune categoric în raportul către Academie intitulat *Poeziile d-lui Octavian Goga*:

„Ce e drept, patriotismul, ca element de acțiune politică, nu este materie de artă, ori câte abateri s-au comis și se mai comit în contra unei reguli așa de

simple. Mai ales cei ce n-au destul talent literar caută să-și acopere lipsa prin provocarea unor dispoziții sufletești, foarte importante în alte priviri, dar nu în cele estetice.

Cu toate acestea patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendință politică, un simțământ adevărat și adânc, și întrucât este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie" (III, 255-256). Acesta este pasajul celebru invocat de Gherea, Ibrăileanu, și invocat și astăzi pe larg, prin care Maiorescu își contrazice propria teorie a apolitismului și apatriotismului în literatură, adică a artei pentru artă. Această contradicție astăzi este invocată ca să se arate nulitatea lui Maiorescu ca critic literar, critic care el însuși își anulează teoriile susținute cu multă energie. Totuși se impun anumite distincții. Când a respins patriotismul ca subiect de poezie, el a vorbit despre patriotismul adhoc, adică acel patriotism care servea drept paravan politicianismului afacerist, patriotismului lui Dandanache, „care familia mea de la patruzopt în Cameră...”. Iar în legătură cu poeziile lui Goga el respinge patriotismul tot „ca element de acțiune politică”, adică element de interese politicianiste. Dar numaidecât se întoarce și admite patriotismul ca „născător de poezie”. Însă este oare vorba despre același patriotism? Hotărât că nu. Nu este vorba despre patriotismul adhoc, paravan al politicianismului afacerist, ci despre patriotismul „inimilor sincere”, despre patriotism ca „simțământ adevărat și adânc”. Din păcate, criticii lui Maiorescu - până și Ibrăileanu - citează din articolul lui Maiorescu despre poeziile lui Goga numai fraza de mai sus. Dar este important să vedem ce spune criticul Junimii în continuare. După ce afirmă că patriotismul, în „certe împrejurări” poate fi născător de poezie, Maiorescu adaugă: „Și în asemenea împrejurări excepționale ne pare a se afla autorul nostru, când într-o parte a poeziilor sale reprezintă și rezumă iubirea și ura, durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa”. Iar două pagini mai încolo, stăruind asupra patriotismului ca izvor al poeziilor lui Goga, afirmă: „Dovadă stă în aducerea și descrierea unor figuri obișnuite din viața poporului, cari însă câștigă deodată - pe lângă valoarea și menirea lor normală - o însemnătate, am putea zice o iluminare și strălucire extraordinară, ce nu se poate explica decât din aprinderea luptei întru apărarea patrimoniului național” (p. 258). Prin urmare iată: nu patriotism adhoc, paravan al tuturor turpitudinilor declamat de oameni lipsiți de talent, ci patriotism care rezumă „durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa”, izvorât „din aprinderea luptei întru apărarea patrimoniului național”. Oare nu este aici un sens foarte înalt al patriotismului? Sub această formă îl admite și îl admiră Maiorescu în poeziile lui Goga.

În legătură cu această problemă nu putem lăsa neamintită remarca lui Ibrăileanu: „Octavian Goga a avut darul să zdruncine credințele d-lui Maiorescu”. Ibrăileanu însă se înșală când crede că abia în anul 1906, datorită lui Goga, a admis Maiorescu patriotismul ca inspirator de poezie. Am văzut că

până și politica a admis-o încă din 1867, însă numai ca „prilej pentru exprimarea simțământului și a pasiunii”. Iar patriotismul, exact sub forma sub care a admis-o la Goga, îl admisesese și cu douăzeci de ani înainte de articolul despre Goga, în 1836, în articolul În lături, spunând despre Andrei Mureșanu: „Andrei Mureșanu a scris multe versuri, dar a făcut o singură poezie: Deșteaptă-te române. Această poezie (deși prea lungă) arată un simțământ patriotic adevărat, a venit în momentul unei mari agitări a spiritelor, a fost din întâmplare singura care a dat expresie acelei agitări în acel moment (1848) și astfel a devenit populară și a rămas cunoscută de toată lumea română” (III, 1915, p. 98). Tot în anul 1886, în articolul Poeți și critici, luând apărarea lui Alecsandri, el dă ca exemplu pe Victor Hugo: „Victor Hugo este încarnarea geniului francez al timpului său în mai toate aspirările poetice. Iubirea și ura contemporanilor săi, mândria și vanitatea lor, dezrobirea spiritelor de sub jugul clasic și de sub jugul politic, emoțiunea măririlor și căderilor istorice, lupta celor mizeri în contra celor prea puternici - toate aceste vibrațiuni ale unei întregi epoci au trecut prin restrângerea lui Victor Hugo”. Apoi, în continuare, spune despre Alecsandri: „În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi”. Iar în legătură cu aceasta, enumerând meritele lui Alecsandri, îl laudă pentru ciclul de poezii patriotice Ostașii noștri: „când a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă - EL singur a încălzit ostașii noștri cu raza poeziei” (III, 1915, p. 68-69).

Din cele expuse credem că problema se cristalizează. În ce privește politica, trebuie să subliniem că Maiorescu nu precizează niciunde ce înțelege prin politică, rezultă însă clar că el înțelege „declamațiunea politică” și „intențiile politice actuale”, ceea ce înseamnă că înțelege politicianismul vremii. În ce privește patriotismul, rezultă că, în mod curent, înțelegea prin el patriotismul adhoc, răsuflat, declamat de patriotarzi interesați, atât de caracteristic publicisticii vremii. Dar iată că totuși admite și politica și patriotismul în literatură, dar în ce cazuri? Atunci când este vorba despre „dezrobirea spiritelor de sub jugul clasic și de sub jugul politic”, despre „lupta celor mizeri în contra celor mai puternici”, despre „durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa”, despre „aprinderea luptei întru apărarea patrimoniului național”, de fiecare dată fiind vorba despre un „simțământ adevărat și adânc”, însă exprimat în „haina nepieritoare a artei”, lucru pentru care dă ca exemple pe Hugo, Alecsandri, Goga, Andrei Mureșanu.

Foarte adesea se citează următoarele cuvinte ale lui Maiorescu desprinse din articolul Nuvelele d-lui I. A. Brătescu-Voinești: „unde începe tendența, încetează arta”. Așa le citează și Ibrăileanu. Însă aceste cuvinte formează numai o fracțiune de frază și nu este lipsit de importanță să cunoaștem și cuvintele care o precedă, întregind deci pasajul: „[...] toată expunerea are defectul de a fi ostensibil tendențioasă; iar unde începe tendența, încetează arta” (III. 1915,

p. 276). Prin urmare, punctul de plecare al judecății lui Maiorescu este o expunere *ostensibil tendențioasă*. Este oare exagerat când spunem că această expresie atenuază mult caracterul categoric al sentinței: „iar unde începe tendința, încetează arta”? Făcând o legătură între acest pasaj și celelalte pe care le-am citat privind această problemă, credem că se desprinde clar că, în general, Maiorescu, atunci când vorbește despre tendință, înțelege tendință manifestată *ostensibil*, adică forțat, în mod căutat, ceea ce niciodată nu este plăcut cititorului. Am văzut, a spus-o și Engels: „Dar eu cred că tendința trebuie să reiasă din situație și din acțiune însăși, fără să fie scoasă în evidență în mod expres”. Din păcate, Maiorescu nu face deosebire între tendință și teză, deosebire bine subliniată de Gherea. Pentru aceea el nu-și dă seama că, de exemplu, admirând comediile lui Caragiale și militând pentru ele, în realitate militează pentru arta cu tendință. Atitudinea sa față de comediile lui Caragiale arată că el admite net critica socială în literatură, cu o condiție însă: „să fie exprimată în haina nepieritoare a artei”, *să nu fie „declamațiune” și să nu fie „ostensibil tendențioasă”*. Îndeosebi este sensibil și atent ca nu cumva sub pretextul așa ziselor „idei mari” să se strecoare toate mediocritățile în Parnas. Astfel, după ce în diferite rânduri a trecut în revistă nenumărate exemple de-a dreptul uluitoare, în articolul *Direcția nouă în poezia și proza română din 1872* conchide: „Drapelul sub care se introduc aceste deșertăciuni personale și crudități estetice este totdeauna națiunea și libertatea, și astfel două idei din cele mai înalte au ajuns a fi scara, pe care călcând-o în picioare se urcă oamenii cei mai lipsiți de orice merit. Și atunci numai vezi pe d. Drăgescu făcând din cacofoniile sale un omagiu „libertății și ne dependenței”, pe d. Petric producând înjosirile sale „ca una mititică flamura cu deviza simțirilor naționale”, pe d. Pătărlăgeanu scoțându-și muza din fașe pentru a o depune pe altarul națiunii [...]. Și foile noastre publice [...] salută cu entuziasm pe „confratele” cel nou și, continuând mistificarea mai departe, îndrăznesc a identifica națiunea română cu aceste anomalii ale ei și strigă că se atacă românismul îndată ce se atacă aceste rătăcirii bolnăvicioase ale literaturii române” (*I, 1915, p. 187*).

În baza celor spuse până acum nu putem să nu remarcăm atitudinea stranie de celor care îl critică atât de vehement pe Maiorescu: când atacă arta cu tendință, este aspru criticat ca așa zis apărător al artei pentru artă. Când însă în mod evident admite tendința în artă, este iarăși aspru criticat fiindcă se contrazice, în ce ne privește, nu avem pretenția ca aici și acum să rezolvăm această problemă atât de spinoasă în legătură cu ideologia literară a lui Titu Maiorescu. Ea ar necesita argumentări mai detaliate, asupra cărora nu ne putem extinde aici. Credem însă că rezultă cu prisosință și din cele expuse până acum că și în această privință i s-au adus lui Titu Maiorescu imputări cu totul exagerate, că s-au pus pe seama lui idei și intenții infirmate cu claritate de propriile sale scrieri. Convingerea noastră este că această problemă nu se poate

rezolva global, fără să se facă anumite diferențieri și asocieri. Nu putem să nu constatăm că ori de câte ori respinge tendința, Maiorescu se gândește:

- la faptul că prin așa zise idei mari, susținute cu „declamațiune” răsuflată, o mulțime de oameni de sinistă mediocritate căutau să-și cucerească loc în sânul literaturii;
- la faptul că ideile respective erau afirmate cu o ostentație supărătoare ;
- la faptul că aceste elucubrații erau complet lipsite de „haina nepieritoare a artei”;
- la faptul că prin ele se urmăreau interese politicianiste de parvenire.

Literatura cu tendință a vremii apărea în cea mai mare parte sub această formă. După cum a constatat și Gherea, Maiorescu a dus împotriva ei o campanie fără cruțare și a dus-o cu atâta înverșunare, încât el însuși a ajuns la afirmații principiale generalizatoare. Suntem însă îndreptățiți să credem că ori de câte ori atinge această problemă cu astfel de afirmații și fără să precizeze mai de aproape ce înțelege prin tendință, el se gândește de fapt la tendenționismul, mai bine zis la tezismul acesta al vremii, care într-adevăr merita toată critica. Dobrogeanu-Ghera are perfectă dreptate când spune: „Trebuie să spunem însă un adevăr, că în cuvintele antitendenționiștilor în privința poeziei se cuprinde și o parte de adevăr, cită vreme ei luptă în contra tezismului [...] confundându-l cu tendința socială a artei” (Tendenționismul și tezismul în artă, în Studii critice, I, 1956, p. 81). Aici este greșeala lui Titu Maiorescu: el nu face deosebire între tendință și teză și, drept urmare, dă naștere acelei discuții pe care am trecut-o în revistă. Repetăm: faptul că susține cu atâta convingere comediile lui Caragiale - care sunt în întregime o critică socială -, precum și citatele pe care le-am dat mai sus, dovedesc că el nu este împotriva tendinței, ci împotriva tezei. În fond el admite tendința, cu o singură condiție: să fie exprimată în „haina nepieritoare a artei”, ceea ce înseamnă să nu fie prezentată în mod ostentativ, cu argumentări abstracte, silogistice și rigide, ci în imagini vii, pline de viață, prin mijlocirea cărora tendința, adică ideea, să nu se impună cu vădită intenție de a convinge, ci, după cum spune Engels, „să reiasă din situație și din acțiune însăși, fără ca să fie scoasă în evidență în mod expres”. În acest sens admite el și tendința cea mai frecvent discutată în domeniul esteticii: moralitatea. În privința aceasta el spune foarte clar (în articolul despre comediile lui Caragiale: „Dacă ni se pune întrebarea: arta în genere și în special arta dramatică are sau nu are și o misiune morală ? contribuie ea la educarea și înălțarea poporului ? Noi răspundem fără șovăire: da, arta a avut totdeauna o înaltă misiune morală, și orice adevărată operă artistică o îndeplinește” (III, 1915, p. 49). În continuare Maiorescu încearcă să explice procesul datorită căruia arta este și trebuie să fie moralizatoare și aici recurge el la faimoasa teorie despre „lumea ficțiunii ideale”, una din marile rătăcirii ale esteticii

idealiste. Aceasta însă este o altă față a problemei, aici nu ne interesează cum explică Maiorescu procesul de moralizare, ci dacă admite sau nu moralitatea în artă, iar răspunsul este categoric da.

Un lucru i se poate reproșa lui Titu Maiorescu cu toată gravitatea: nu că ar fi fost împotriva tendinței în artă (înțelegând că este vorba despre o tendință exprimată cu adevărat artistic), ci că a fost împotriva anumitor tendințe, lucru remarcat deja de Dobrogeanu-Gherea. Maiorescu din capul locului recunoaște că poezia trebuie să exprime idei, recunoaște puterea moralizatoare a artei, admite critica socială, „lupta celor mizeri împotriva celor mai puternici” - un lucru nu admite însă, nici în poezie, nici în viața practică: îndemnul la revoluție, la răsturnarea bruscă a situației sociale date. El este pentru evoluție și nu pentru revoluție. Și totuși se impune remarca: Deșteaptă-te Române este o poezie revoluționară ca de altfel atâtea poezii ale lui V. Hugo!

IV. Ajungem acum la al patrulea punct al acuzațiilor, acuzație deosebit de gravă: Maiorescu era adversar al progresului. Aici se ivește problema „forme fără fond”, din pricina căreia Maiorescu astăzi este atât de aspru criticat. Trebuie să recunoaștem de la început că Maiorescu a fost într-o mare, foarte mare răătăcire când a luat atitudine contra constituționalismului pașoptist, motivând că reformele respective sunt prea înaintate pentru fondul nostru social. El nu-și dă seama că anumite inițiative de sus sunt chemate tocmai ca să accelereze procesul de maturizare în vederea unor forme sociale și culturale superioare. De aici însă și până a afirma că era adversar hotărât al progresului este o mare distanță. Să examinăm problema cu toată luarea aminte și cu toată grija cuvenită, fără prejudecăți.

Înainte de toate trebuie să constatăm că Maiorescu, atât în articolul de bază care tratează această problemă: în contra direcției de astăzi în cultura română, cât și în altele, face, înainte de toate, o critică aspră a situației noastre sociale și culturale de atunci. Se pune întrebarea: avea dreptul s-o facă, avea ceva de criticat? Cine ar putea spune că nu? Era doar acea situație socială pe care a criticat-o și Caragiale și Eminescu, ale căror critici astăzi le admitem din plin și le analizăm pe larg, acea situație despre care Dobrogeanu-Gherea s-a pronunțat în felul cum am văzut, era societatea lui Cașavencu, Farfuridi și Dandanache. Constatând răul, Maiorescu se întreabă care este cauza lui, iar răspunsul lui este: prea s-au importat din occident diferite forme ale civilizației, care însă au rămas forme goale, fără fond. Iată pasajul: „Cufundată până la începutul secolului XIX în barbaria orientală, societatea română pe la 1820 începu a se trezi din letargia ei, apucată poate de abia atunci de mișcarea contagioasă, prin care ideile revoluțiunii franceze au străbătut până în extremitățile geografice ale Europei. Atrasă de lumină, junimea noastră întreprinse acea emigrare extraordinară spre fântânile științei din Franța și Germania, care până astăzi a mers tot crescând și care a dat mai ales României libere o parte din lustrul societăților străine. Din nenorocire numai lustrul din afară! Câci nepregătiți, precum erau și sunt tinerii noștri, uimiți de fenomenele

mărețe ale culturii moderne, ei se pătrunseră numai de efecte, dar nu pătrunseră până la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizațiunii, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adânci, care au produs cu necesitate acele forme și fără a căror preexistență ele nici nu ar fi putut exista. Și astfel mărginiți într-o superficialitate fatală, cu mintea și cu inima aprinse de un foc prea ușor, tinerii români se întorceau și se întorc în patria lor cu hotărârea de a imita și a reproduce aparențele culturii apusene, cu încrederea, că în modul cel mai grăbit vor și realiza îndată literatura, știința, arta frumoasă, și mai întâi de toate libertatea într-un stat modern” (În contra direcției de astăzi în cultura română, în Critice, III, 1915, p. 155-156). Iar mai departe Maiorescu adaugă: „Și primejdioasă în această privință nu e atât lipsa de fundament în sine, cât este lipsa de orice simțire a necesității acestui fundament în public, este suficiența cu care oamenii noștri cred și sunt crezuți, că au făcut o faptă atunci când au produs sau tradus numai o formă goală a străinilor” (Ibid. p. 157). Acest lucru superficial, forma fără fond, spune Maiorescu, a deprins publicul nostru să se complacă în neadevăruri, în iluzii deșarte, făcând să se ia în serios până și „trâmbișările d-lui P. asupra literaturii române cu „prestanța” ei și asupra necesității unui Panteon, în care să figureze și învățații români „cari asudă pe piscurile țepeșe ale filozofiei”. Considerând toate acestea drept lipsă de seriozitate, Maiorescu conchide:

„În aparență, după statistica formelor din afară, românii posed astăzi aproape întreaga civilizare occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o constituțiune. Dar în realitate toate aceste sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr, și astfel cultura claselor mai înalte ale românilor este nulă și fără valoare și abisul, ce ne desparte de poporul de jos, devine din zi în zi mai adânc. Singura clasă reală la noi este țăranul român, și realitatea lui este suferința, sub care suspină de fantasmagoriile claselor superioare. Căci din sudoarea lui zilnică se scot mijloacele materiale pentru susținerea edificiului fictiv, ce-l numim cultură română, și cu obolul cel din urmă îl silim să ne plătească pictorii și muzicanții noștri, academicii și atenienii din București, premiile literare și științifice de pretutindenea, și din recunoștință cel puțin nu-i producem nici o singură lucrare, care să-i înalțe inima și să-l facă să uite pentru un moment mizeria de toate zilele.

Ca să mai trăim în modul acesta, este cu neputință. Plângerea poporului de jos și ridicolul plebei de sus au ajuns la culme” (Ibid., p. 160-161).

În același sens trebuie să cităm următorul pasaj din articolul Neologismele (1881), din care rezultă că nu era tocmai așa de vrăjmaș mișcării din 1848, după cum se afirmă de obicei.

„Acel izvor de viață însă, întrucât curge din revoluțiunea socială și politică de la 1848 până după 1857, a secăt astăzi de mult, entuziasmul s-a răcit și

s-a răcit așa de tare, încât o mare parte a societății noastre este cuprinsă de un fel de lăncezime sceptică pentru tot ce se mai numește „reformă” politică și socială.

Cauza acestei lăncezimi este tocmai faptul că mișcarea de la 48-58 a fost prea unilaterală, prea mărginită numai la clasele de sus ale poporului. Noile instituțiuni ce le-am copiat în pripă, noile cuvinte ce le-am primit noi cei cu știință de carte, au rămas mărginite în cercul nostru cel restrâns și nu au pătruns în poporul de jos. Declamările noastre cele mai sincere pentru libertate nu au scos poporul din robia cea veche a cugetului său; și speranța noastră în viitor nu a putut preface deznădejdea lui din trecut.

Din contra, fenomenul cel mai caracteristic al stării noastre de astăzi este abisul între pătura de sus și pătura de jos a națiunii române, și dacă este ceva în stare să deștepte o direcție nouă și mai salutară a spiritului public, nu numai în limbă, ci și în politică, ar trebui să fie tocmai simțirea acestui abis și necesitatea de a-l acoperi” (*Critice, II, 1908, p. 177-178*).

Criticii lui Maiorescu uită de aceste pasaje și altele asemănătoare, uită că în ele se subliniază abisul ce există între țăranul în suferință, „singura clasă reală la noi”, și „plebea de sus”, care și-a însușit un lustru superficial profitând de „obolul cel din urmă” al celor necăjiți. Nu rezultă oare că Maiorescu critică cu asprime clasa de sus, clasa celor care profită de munca celor de jos fondând „soțietăți enciclopedice-cooperative” a la Cațavencu, fără să dea acestora ceea ce ei cu tot dreptul așteaptă să li se dea? Din discrepanța amintită dintre clasa de sus și clasa de jos, susține Maiorescu, s-a născut edificiul șubred al societății și culturii românești. Drept remediu el preconizează, pe de o parte, o critică necruțătoare împotriva neadevărului, împotriva mediocrităților, împotriva celor „cari asudă pe piscurile țepeșe ale filozofiei”, pe de altă parte se ridică împotriva introducerii grăbite a unor instituții care în sânul societății noastre nu au pregătite un fundament temeinic. Dacă în primul punct are incontestabil dreptate, în al doilea ajunge la afirmații cu totul eronate ca aceasta: „este mai bine să nu facem o școală de loc, decât să facem o școală rea” (p. 162). Este însă cu totul fals să deducem de aici, cum se face azi în mod curent, că Maiorescu ar fi, în principiu, împotriva înființării de școli. El este împotriva școlii rele, pretinzând ca dintru început să înființăm școli bune, ceea ce practic, bine înțeles, era o imposibilitate. El caută să convingă, că dacă formele nu au acoperire printr-un fond temeinic, ele „se discreditează cu totul în opinia publică”, ceea ce întârzie progresul (Ibid, p. 163). În acest sens spune el în articolul *Contra școalei lui Bărnuțiu*: „Faceți întâi pe poporul român mai cult și mai activ, dați-i prin școli bune și prin o bună dezvoltare economică lumina și independența de caracter a adevăratului cetățean, și apoi forma juridică, după care își va întocmi el relațiunile sale publice și private, va veni de la sine și va fi acomodată stării sale de cultură” (*Critice, II, 1908, p. 293*). Rezultă clar că este cu totul greșit să se afirme că Maiorescu ar fi fost, în prin-

cipiu, ostil progresului. Ceea ce pune el în discuție este numai modalitatea de a-l realiza - lucru în privința căruia greșește -, progresul ca atare însă, răspândirea culturii occidentale, îl consideră o necesitate imperioasă. Dovada cea mai elocventă o avem în studiul mai lung Direcția nouă în poezia și proza română (1872), în care trece în revistă diferitele domenii ale culturii noastre înregistrând cu mulțumire, dar fără emfază, progresele realizate. Constată că spiritul critic a prins și că „o reacție salutară a spiritului nostru literar se constată în procedurile ultimilor patru ani. Noua direcție, în deosebire de cea veche și căzută, se caracterizează prin simțământ natural, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor, ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene, și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național” (Critice, III, 1915, p. 168). Dar cu totul semnificative sunt concluziile de la sfârșitul studiului, în care reia problema formei fără fond și în care se cuprinde un răspuns categoric la acuzația ce i se aduce astăzi, că ar fi pentru eliminarea formelor introduse și pentru revenirea la vechile stări și deci împotriva progresului. Este un pasaj mai lung, dar care negreșit trebuie citat în întregime.

„Îndată ce în apropierea unui popor se află o cultură mai înaltă, ea înrăurește cu necesitate asupra lui. Căci unul din semnele înălțimii culturai este tocmai de a părăsi cercul mărginit al intereselor mai individuale și, fără a pierde elementul național, de a descoperi totuși și de a formula idei pentru omenirea întreagă. Aflarea și realizarea lor a fost de multe ori rezultatul experiențelor celor mai dureroase; dar jertfa odată adusă, ele se revarsă acum asupra omenirii și o cheamă a se împărtăși de binefacerea lor îmbelșugată. La această chemare nu te poți împotrivi: a se uni în principiile de cultură este soarta *neapărată* a fiecărui popor european. Întrebarea este numai, dacă o poate face ca un soț de asemenea, sau ca un rob supus; dacă o poate face scăpându-și și întărindu-și neatârnamarea națională sau plecându-se sub puterea străină. Și această întrebare se dezlege numai prin energia vieții intelectuale și economice a poporului, prin bunăvoința și iuțeala de a înțelege și de a-și asimila cultura în activitate potrivită.

Pe noi românii ne-a scos soarta fără veste din întunericul Turciei și ne-a pus în fața Europei. Odată cu gurile Dunării ni s-au deschis și porțile Carpaților, și prin ele au intrat formele civilizației din Franța și din Germania și au învelit viața publică a poporului nostru. Din acest moment am pierdut folosul stării de barbari fără a ne bucura încă de binefacerea stării civilizate.

Când am fi singuri într-o insulă, când ne-ar fi dat să trecem prin orice schimbare a vieții publice fără a fi amenințați dinafară în chiar existența noastră, am putea aștepta în liniște dezlegarea problemelor lăsând timpului viitor sarcina de a ridica încetul cu încetul greutățile de astăzi.

Așa însă nu este situația noastră. Timpul dezvoltării ne este luat, și teama cea mare este de a-l înlocui prin, îndoită energie. Tot ce este astăzi formă goală în mișcarea noastră publică trebuie prefăcut într-o realitate simțită,

și fiindcă am introdus un grad prea înalt din viața din afară a statelor europene, *trebuie să înălțăm poporul nostru din toate puterile până la înțelegerea aceluia grad și a unei organizări politice potrivită cu el.* (s.n.).

Pentru aceasta se cere mai întâi o cultură solidă a claselor de sus, de unde pornește mișcarea intelectuală.

Aci însă este greutatea! A vota, a governa, a scrie jurnale, a ține prelecții necontrolate, a fi membru de Academii și profesor de universitate, această formă a culturii apusene convine anteluptătorilor noștri, mai ales când forma se întâlnește și cu un paragraf corespunzător din bugetul statului. Dar a îndeplini cu aceeași seriozitate sarcina ei intelectuală aceasta nu le convine; și când îi critici în această parte a vieții lor publice, atunci se indignează, spun că suntem încă într-o stare nepregătită, că noi să ne asemănăm cu Franța de acum 300 de ani, că meritele lui Șincai, Asachi, Bariț, Tăutu, Laurian trebuie privite dintr-o perspectivă istorică seculară!

Dar dacă vă asemănați cu Franța de acum 300 de ani, de ce îi luați formele de cultură ale anilor din urmă?

Aci este contrazicerea cea primejdioasă. Nu e cu puțință ca un popor să se bucure de formele din afară ale unei culturi mai înalte, și să urmeze totodată în lăuntru apucăturilor barbariei. Și fiindcă a da înapoi este cu neputință, nouă nu ne rămâne pentru existența noastră națională altă alternativă, decât de a cere de la clasele noastre culte atâta conștiință, câtă trebuie să o aibă, și atâta știință, câtă o poate avea. (s.n.).

Iată pentru ce lupta neîmpăcată în contra ignoranței pretențioase și a neadevărului ne-a părut cea dintâi datorie, și pentru ce nu am putut primi punctul de vedere al acelora, care sunt deprinși cu o privire mai blândă și se mulțumesc cu o lungă așteptare a îndreptării în viitor.

Românii, anticipând formele unei culturi prea înalte, au pierdut dreptul de a comite greșeli nepedepsite și, depărtați din starea mai normală a dezvoltărilor treptate, pentru noi etatea de aur a patriarhalismului literar și științific a dispărut. Critica, fie și amară, numai să fie dreaptă, este un element neapărat al susținerii și propășirii noastre, și cu orice jertfe și în mijlocul a oricâtor ruine trebuie împlântat semnul adevărului". (Ibid., p. 229-232).

Iată cum se prezintă problema „formeii fără fond”. Mai e nevoie de comentariu? Era Maiorescu împotriva progresului? În fața acestor pasaje, care vorbesc atât de clar, ce se poate spune despre cuvintele lui C. I. Gulian: „Maiorescu găsea că trebuie renunțat la ideile avansate, la problemele pe care le punea momentul istoric [...]” și că: „El voia astfel să amâne cât mai mult procesul de ridicare politică și culturală a tineretului [...]” (c.c., p. 86)? Nu spune oare Maiorescu precis că „a da înapoi e cu neputință” și că „timpul dezvoltării ne este luat”, ceea ce înseamnă că avem nevoie de „îndoită energie” pentru a recupera vremea pierdută? Îndeosebi un lucru rezultă cu toată claritatea din pasajele citate: critica necruțătoare față de „clasele de sus”,

„clasele noastre culte”, față de pătura intelectuală, care beneficiază de formele introduse fără ca să-și ia în serios misiunea și îndatorirea de a depune maximul de efort pentru a crea și fondul necesar acelor forme, în ultimă analiză, aceasta este adevărata față a vestitei probleme „forma fără fond”. Nu este adevărat că Maiorescu este ostil oricărei introduceri de forme culturale, doar el însuși a spus-o: „îndată ce în apropierea unui popor se află o cultură mai înaltă, ea înrăurește cu necesitate (s.n.) asupra lui” (III, p. 229). Însă el este împotriva acelor forme (exagerând, bineînțeles) care nu au un fundament pregătit, încât rămân numai un „lustru dinafară”. Dar el mai precizează: „Și primejdioasă în această privință nu e atât lipsa de fundament în sine, cât este lipsa de orice simțire a necesității acestui fundament în public [...]” (p 157). El cere categoric ca pătura intelectuală să-și dea seama de necesitatea acestui fundament, să nu-și cruțe eforturile pentru crearea lui. Dacă Maiorescu exagerează prin insistența asupra așa zisei forme goale, dacă, practic, greșește susținând că mai întâi trebuie pregătit „fondul”, nu-i mai puțin adevărat că el este pe calea dreaptă când spune că, o dată formele introduse, „a da înapoi este cu neputință” și că acele forme trebuie ancorate într-un fond propriu ca să devină realități vii, problemă ce „se dezleagă numai prin energia vieții intelectuale și economice a poporului, prin bunăvoința și iuțea (s.n.) de a înțelege și de a-și asimila cultura în activitate potrivită” (p. 230). Oare nu este nimic constructiv în aceste cuvinte? Important de remarcat este că Maiorescu nu cere degradarea marilor idei și forme la fondul mediocru, ci ridicarea fondului la nivelul marilor idei și forme:

Având în vedere cele expuse, cu citatele — credem — destul de abundente, ne întrebăm dacă nu este regretabil că Maiorescu, în mod curent, este prezentat drept o figură care n-a cauzat decât rău literaturii și culturii românești. Oare nu se găsesc la el idei, cu multă convingere susținute, pe care și astăzi le considerăm drept bunuri prețioase ale spiritualității noastre ?

Criticii necruțători ai lui Maiorescu comit, după părerea noastră, o mare greșală când îl privesc exclusiv din punct de vedere politic, pentru ca sensul negativ al atitudinii sale în acest domeniu, pe care nu-l contestăm, să-l extindă în întregime și asupra activității sale literare și culturale, tălmăcind și mai ales răstălmăcind fiecare pasaj, fiecare rînd după sentința dinainte formulată, ajungând și aici numai la concluzii negative, îndeosebi este regretabilă citarea deasă, în mod izolat, a unor fragmente de frază, care în context au un înțeles cu totul deosebit de cel indicat de critici, adesea de-a dreptul contrar. Se aplică din plin patul lui Procust.

De asemenea este cu totul nedrept să i se pretindă ca el atunci să fi susținut idei care abia mai târziu s-au ivit și au ajuns la dezvoltare. Ne gândim mai cu seamă la vehemența cu care este atacat în problema politicii în poezie și am putut vedea că nu tocmai pe drept. Ne este ușor nouă astăzi să avem cerințe categorice în această privință, după ce Lenin și-a dat îndrumările atât

de precise! Dar nu trebuie să uităm că aceste îndrumări au apărut abia în anul 1905 (Organizația de partid și literatura de partid) și că deci se pretinde ca Maiorescu să fi susținut aceste idei cu 35-40 de ani înaintea lui Lenin! Oricum, e cam pretențios. Trebuie să ținem seama de principiul marxist-leninist elementar care ne învață ca orice personalitate s-o considerăm în mod organic în funcție de timpul în care a apărut, să vedem ce probleme s-au pus în fața ei, în ce măsură a contribuit la rezolvarea lor și în ce măsură a adus ceva nou.

Prima mare problemă care i s-a pus lui Maiorescu a fost cea a literaturii în general, și anume a „calităților artistice”, după cum se exprimă Ibrăileanu. „De aceia - continuă Ibrăileanu - d. Maiorescu va lupta mai ales împotriva stricătorilor gustului estetic al publicului”. (Spiritul critic în cultura românească, ed. II, 1922, p. 90). Și cu ce succes? Să lăsăm să vorbească Dobroeanu-Gherea, marele adversar al lui Maiorescu:

„Cam așa judecă d-l Maiorescu și... credem că are cu desăvârșire dreptate, pentru că e vorba, cum văd cititorii, de acea critică pe care am numit-o judecătorească. Această critică a fost și folositoare și trebuitoare și, prin d-l Maiorescu, reprezentantul ei cel mai de frunte, ea și-a făcut datoria. D-l Maiorescu, om luminat, instruit - care și-a format cunoștințele și gustul literar după geniile cele mari ale Germaniei, după Lessing, Schiller, Goethe - cunoscător al literaturii europene, om cu gust artistic și cu tact critic, și-a făcut datoria în înțelesul de mai sus, a stat strajă înaintea edificiului literaturii. Acest merit va face ca numele d-lui Maiorescu să fie însemnat în dezvoltarea literaturii române. Se înțelege, va fi fost și d-sa părtinitor, lucru firesc și aproape de neînlăturat când critica e critică judecătorească; dar trebuie să ținem samă și de greutățile cu cari a avut să lupte. E de ajuns să citim acele probe de poezii monstruoase strânse de d-sa, pentru a vedea ce mărginiți, ce nuliți, ce secături aveau dorința și îndrăzneala să ceară un loc în literatura românească, și d-l Maiorescu a avut glas destul de tare și destulă autoritate pentru a da înlături pe acești îndrăzneți pretențioși. Pe de altă parte d-sa a putut cunoaște, numai în câteva poezii, un om cu adevărat talentat, pe care și l-a încurajat mult, e vorba de Eminescu. Repetăm, acesta e un merit foarte mare al d-sale”. (Asupra criticei, în Studii critice, I, 1956, p. 62-63). La aceasta trebuie să adăugăm că Maiorescu a recunoscut și încurajat pe Caragiale - cel fluierat și huiduit -, apoi pe toți literații noștri de seamă care s-au ivit atunci sau mai târziu, ca Gane, Slavici, Popovici-Bănățeanul, Coșbuc, Sadoveanu, Goga.

Dar tot din punct de vedere literar un merit, ce nu se poate aprecia îndeajuns, este faptul de a fi susținut cu întreaga sa autoritate realismul popular. Este meritul său cel mai mare. Citatele date vorbesc suficient, pentru dânsul izvorul cel mai autentic al poeziei este poporul. Dar în același timp, dacă luăm în considerare autorii susținuți și apreciați din literatura noastră, iar alături de ei pe cei din literatura universală, ca Homer, Shakespeare, Goethe, Schiller, Hugo, Heine, George Sand, Balzac, Flaubert, Turgheniev, Dickens

ș.a., rezultă că Maiorescu, din punct de vedere al operelor literare, susținea realismul literar în general. Evident, el intervine cu teorii idealiste ca cea a „lumii ficțiunii ideale”, prin care merge pe căi complet greșite, dar nu trebuie să se uite că prin acestea el caută să explice numai procesul datorită căruia opera de artă își realizează efectul, anume plăcerea estetică și puterea moralizatoare. Dacă explicația acestui proces, care ajunge la considerații metafizice, nu este valabilă, nu-i mai puțin adevărat că șirul modelelor sale literare îl constituie autori cu inspirație robust realistă, în frunte cu poetul popular. Această aderență la realism explică pentru ce teoria „lumii ficțiunii ideale” o dezvoltă tocmai în legătură cu comediile lui Caragiale. Aceasta arată că în mintea lui Maiorescu se zbat două tendințe contrarii: pe de o parte realismul, care în acel timp tot mai mult pune stăpânire pe mentalitatea literară a Europei, pe de altă parte idealismul, despre care se vedește tot mai mult că și-a trăit traiul. *Această zbatere era pe atunci generală în Europa și ea era reflexul marilor zbateri și conflicte sociale din acea vreme, iar -Maiorescu la rândul său este reflexul ei, la noi, unde zbaterile de asemenea erau intense. Dacă teoria „lumii ficțiunii ideale” de mult a fost complet răsturnată, nu trebuie să uităm că articolul, în care ea a apărut, Caragiale l-a publicat drept prefață la volumul său de teatru, acel Caragiale care este reprezentantul tipic al realismului nostru critic. Aceasta înseamnă că și el era, într-o măsură oarecare, în mrejele acelei zbateri a tendințelor contrare, înseamnă că teoria care nouă, astăzi, ni se pare o absurditate, atunci părea un lucru acceptabil chiar și pentru un realist de talia lui Caragiale. În orice caz nu putem să nu constatăm că, din punct de vedere al modelelor literare, adică din punct de vedere al *practicii literare*, Maiorescu este pe linia realismului a progresului din punct de vedere al teoriei însă pe care o aplică, el este în urmă. Această ambiguitate, ancorată în zbaterea socială a întregii epoci explică și echivocurile pe care le-am semnalat: se exprimă împotriva tendinței, dar în fond totuși o admite: combate ideologia pașoptistă, însă, odată formele introduse, afirmă că „a da înapoi este cu neputință” și cere energie sporită pentru ca „să înălțăm poporul nostru din toate puterile până la înțelegerea celui grad și a unei organizări politice potrivită cu el”. Repetăm, numai dacă luăm în considerare vâltoarea socială de atunci, curente variate care se ciocneau, putem stabili cu adevărat situația lui Maiorescu în literatura noastră. El n-a apărut întâmplător, ci este reflexul luptei din acea vreme dintre vechi și nou, luptă care se va continua.*

O altă problemă importantă care se găsea în fața lui Maiorescu era cea a limbii. Poziția lui și aici era bazată pe cel mai profund realism; ca și în literatură, el afirmă că modelul de la care trebuie să plecăm este limba populară. Drept urmare, el a dat cea mai înverșunată luptă împotriva etimologismului, care ducea la completa înstrăinare a limbii zise culte de limba poporului, neezitând ca, în interesul cauzei, să-și dea demisia din Academie. Victoria, în cele din urmă, a fost de partea lui. Această luptă arată încă odată profunzimea lui

aderență la realismul popular. Nu putem lăsa nerelevat că până și în acest domeniu astăzi, în loc să i se recunoască meritul, este atacat. Astfel, Gulian (p. 87) afirmă că, sub pretextul limbii, Maiorescu „a atacat fără rezerve pe patrioții ardeleni care luptau contra jugului habsburgic, sub pretextele cele mai ușurative și nevalabile, ca de exemplu acela ca „...o cauză națională, apărată cu o limbă stricată este pe câmpul literar o cauză pierdută”. Trebuie s-o spunem că niciodată, cu nici un cuvânt, n-a atacat Maiorescu pe patrioții ardeleni din cauza luptei pe care o duceau contra jugului habsburgic, ci dimpotrivă, tocmai în interesul acestei lupte afirmă el că „o cauză națională apărată cu o limbă stricată este pe câmpul literar o cauză pierdută”. Dar e important să vedem întregul context: „În mijlocul luptelor de naționalitate, ce în imperiul austriac se agită mai mult decât oriunde, și în lipsa de o literatură română destul de bogată, compatrioții noștri de peste Carpați au îndoită datorie de a păstra cu scumpătate spiritul deosebit al limbei materne și de a nu-l falsifica prin elemente străine. Căci o cauză națională apărată cu o limbă stricată este pe câmpul literar o cauză pierdută, și desigur cu „organe corporale”, cu „muzică de pisici”, cu „legători de atențiune”, cu „cuțite canonice” nu vom putea întări împotrivirea patriotică în contra germanizării și a maghiarizării din Austria”. (Limba română în jurnalele din Austria, în Critice, I, 1915, p. 103-104). În continuare accentuează marea primejdie ce rezultă din abaterile de la limba poporului: „Căci din cauza lor foile de peste Carpați nu vor putea pătrunde niciodată în masa poporului și nu vor avea prin urmare nici o înrăurire asupra societății române” (p. 110). Iată încă odată ce se pune în seama lui Maiorescu și care este adevărul.

Am spus la început că nu ne ocupăm de Maiorescu omul politic de partid, totuși nu putem lăsa neamintit că și în acest domeniu se manifestă acea ambitendență cu înclinare vădită spre realism și progres. Deși conservator, ajuns ministru al instrucțiunii el preconizează, în interesul intensificării vieții economice, întemeierea unui învățământ real și înființarea unei școli politehnice - proiect cu totul nou la noi, care, însă, din păcate, nu va fi acceptat. Tot așa îl va combate pe Chr. Tell, care ca ministru al instrucțiunii venea cu un proiect care prevedea ca la sate preoții să fie întrebuințați și ca învățători. Maiorescu susține că școala trebuie să fie laică, „în sensul culturii moderne care respinge pretutindeni influența bisericii”. Iar când mai târziu va admite totuși această măsură, o va face tot dintr-un interes absolut realist: școlarizarea mergând foarte anevoios, el presupune că prin legătura cu biserica se va putea deștepta un „interes ideal cu care putem spera să atragem pe țăranul român către școală”.

Dar, în cele din urmă, ce dovadă mai bună a realismului său putem invoca decât faptul că nimeni înainte și după el la noi n-a cerut cu atâta energie un spirit critic necrușător?

Paginile de față, după cum am accentuat de la început, nici pe departe n-au pretenția să dea o imagine completă a lui Maiorescu. Subliniem că aici am ținut să ne ocupăm numai de acele fețe ale problemei în privința cărora i s-au adus și i se aduc învinuiri cu totul nefondate sau exagerate și din pricina cărora el apare, contrar stării de fapt, ca o figură cu totul negativă în literatura noastră. S-ar putea ca din pricina acestei proceduri să fi alunecat uneori spre un ton apologetic, cum se întâmplă adesea când accentul cade pe relevarea nedreptăților comise. Pentru aceea ținem să afirmăm în mod cel mai hotărât că nu negăm cu nici un cuvânt scăderile lui Maiorescu atât din punct de vedere politic cât și ideologic, cum de altfel s-a putut remarca în decursul acestei expuneri, dar înseamnă oare aceasta că avem dreptul să contestăm criticului Junimii orice rol pozitiv în mișcarea noastră spirituală? Nu putem decât să repetăm: Lenin ne-a arătat clar, în legătură cu Tolstoi, cum trebuie să procedăm în astfel de cazuri. Ne-a arătat-o și Marx, care avea cea mai mare admirație pentru Balzac, deși acesta era un regalist înverșunat, susținător al restaurației. Apoi Rousseau s-a luptat așa de vehement împotriva culturii preconizând întoarcerea la natură, încât Voltaire a spus că, citindu-l, îi vine să umble în patru labe - dar pentru aceea astăzi îl comemorăm. Și câte și câte alte cazuri, dintre care cel mai instructiv este cazul lui Hegel, pe a cărui dialectică se bazează materialismul dialectic și istoric, dar care, în mod tipic metafizic, susține „spiritul absolut”, egal cu Dumnezeu și care, din punct de vedere politic, este teoreticianul absolutismului prusac. Dar iată, deși din punct de vedere politic și ideologic atât de reacționar, clasicii marxismului au învățat de la el, iar astăzi operele lui le traducem în limba română. Marx însă a spus-o: exploatăm din el „sâmburele rațional”. Oare nu se găsește nici un sâmbure rațional” în tot ce a făcut și transmis Titu Maiorescu?

Încheiem considerațiile noastre amintind un fapt demn de luat în seamă. Literatura universală ne arată că, în general, marile momente de înflorire ale literaturilor și-au avut câte un critic reprezentativ. Antichitatea grecească l-a avut pe Aristotel, clasicismul francez pe Boileau, clasicismul german pe Lessing, clasicismul rus pe Bielinski. Toți aceștia au avut rolul unor îndrumători în sens creator. Oare numai literatura română, apărută după atâtea vitregii ale vremurilor, a avut în momentul în care s-a ivit perioada ei clasică, un critic și îndrumător care n-a cauzat decât dezastru? Numai acest fapt și trebuie să ne pună pe gânduri. Credem că paginile de față indică suficiente motive pentru ca situația lui Titu Maiorescu în literatura și cultura noastră să fie reconsiderată. Ea trebuie supusă unei discuții temeinice, conștiincios documentate, de pe poziții marxist-leniniste, aplicând în mod creator principiul moștenirii literare și culturale.

Necesitatea de a se reconsidera activitatea lui Titu Maiorescu în istoria criticii și a culturii a fost resimțită în ultimul timp, mai ales în cercurile specialiștilor ca firească și justificată. Pe măsura acumulării experienței în problemele complicate ale valorificării critice a istoriei culturii în diversele ei sectoare – filozofie, știință, literatură – ne dăm din ce în ce mai bine seama că specificul acestei munci este efortul continuu de a înțelege mai multilateral, de a cuprinde și valorifica, mai cu grijă și atenție, ceea ce a fost pozitiv în istoria științei, culturii, artei din trecut. Valorificarea moștenirii cultural este totodată o parte integrantă a luptei ideologice. De aceea această valorificare nu se poate face în bloc, necrotic, ci călăuzindu-ne după principiile de bază marxist-leniniste și documentele Partidului nostru.

În ultimul număr al revistei „Viața Românească” (5/1963) a apărut articolul *Însemnări despre Titu Maiorescu* de Liviu Rusu, prin care revista inițiază discuții menite să clarifice rolul pe care l-a avut Maiorescu. Consider că articolul semnat de profesorul Liviu Rusu are meritul de a ne reaminti aspectele pozitive pe care le-a avut criticul literar Maiorescu, că el critică pe drept pozițiile negativiste față de Maiorescu, manifestate și de subsemnatul, în trecut, pozițit de pe care nu s-a valorificat rolul lui cultural. Totodată însă consider că în pofida afirmațiilor contrarii, articolul manifestă tendința de preluare necritică, în bloc, a ideologului junimist și a omului politic reacționar care a fost Maiorescu.

Evidențiind aspecte pozitive ale activității lui Maiorescu, critic literar, autorul nu vrea însă să țină seama de temeiurile politico-ideologice ale criticilor aspre care s-au adus esenței activității lui Maiorescu, ca ideolog: în estetică, filosofie, politică. Din această cauză, reconsiderarea pe care ne-o propune este necritică, neștiințifică, în contradicție cu metoda marxist-leninistă, nu numai în ce privește aprecierea de ansamblu a ideologiei lui Maiorescu, dar chiar și în ce privește activitatea lui culturală și de critic literar.

Noi vom începe prin a ne expune adeziunea la tot ceea ce credem că poate fi valorificat astăzi, în mod critic, în opera lui Maiorescu.

În cadrul activității culturale din perioada istorică în care a trăit – de fapt, numai între 1866-1890 – Maiorescu a pus în circulație probleme noi și a dezvoltat totodată unele idei meritorii. Deși nu lui, ci lui Alecsandri, Bălcescu și Alecu Russo le revine meritul de a fi inițiat valorificarea entuziastă a poeziei noastre populare, Maiorescu a susținut și el valoarea limbii poporului ca model literar. Totodată el a luptat cu argumente împotriva atacurilor lui Duiliu Zamfirescu și a exceselor latiniștilor. În articolele lui de critică literară, Maiorescu a adus un aport valoros în ce privește aprecierea inițială și analiza estetică a unora din scriitorii noștri clasici, ca Alecsandri, Eminescu, Caragiale, Sado-

veanu ș. a. A avut însă o atitudine depreciatoare față de Creangă și a pus alături de Eminescu mediocrități de care nu mai știe azi nimeni. În „Convorbiri literare” au apărut, pentru prima oară, lucrări ale scriitorilor noștri clasici. Maiorescu a ridicat în mod just și nou problema exigenței în fața scriitorilor și publiciștilor din deceniile 7 și 8 ale veacului trecut, a combătut „beția de cuvinte”, a arătat importanța măiestriei artistice, a dezvăluit cu pricepere mediocritatea unor producții literare ale vremii și a combătut prostul gust, superficialitatea și suficiența. Aceste trăsături n-au numai aspect pozitiv din punct de vedere istoric, ci și din punct de vedere al activității. În ultimii ani, criticii noștri literari judecă cu o exigență extremă valoarea estetică a creațiilor literare și le condamnă pe acelea care se mulțumesc să fie o expunere retorică, didacticistă, lipsită de măiestrie artistică.

Ceea ce am încercat să spunem pe scurt, poate și trebuie să fie pe larg și competent analizat de istoricii și criticii literari. Suntem departe de a avea pretenția că în rândurile de mai sus am putut face o reexaminare exhaustivă a laturilor pozitive din activitatea culturală a lui Maiorescu. Spre deosebire de Liviu Rusu, care în ce privește analiza ideilor reacționare ale lui Maiorescu în politică și ideologie se mulțumește cu o singură frază, declarând „și cu aceasta am spus totul” (pagina 66), consider că este de competența istoricilor literari „să spună totul” în ce privește locul lui Maiorescu în critica și estetica literară a vremii. La caracterizarea sintetică pozitivă încercată mai sus vrem să adăugăm, tot pe scurt, acele laturi negative din opera de critic literar a lui Maiorescu pe care Liviu Rusu le omite. Iar prin aceste omisiuni se ajunge la o deformare a relațiilor dintre Maiorescu și marii noștri scriitori. Liviu Rusu prezintă lucrurile în așa fel, ca și cum Caragiale, Eminescu și Maiorescu ar fi fost împreună de pe aceleași poziții sociale, ca și cum ar fi luptat împreună de pe aceleași poziții politico-ideologice, împotriva „aceleiași lumi”. Citez: „Semnificativ este că Maiorescu își însușește critica socială exprimată de Caragiale pe care astăzi o apreciem așa mult” (pagina 67).

Istoricii literari specialiști în problema Caragiale nu pot să admită această denaturare, ci scot în evidență tocmai opoziția socială dintre Caragiale și Maiorescu. Astfel, în volumul recent apărut, *Momentul Caragiale*, S. Iosifescu dovedește concret că „scriitorii care s-au apropiat de Junimea – au putut descoperi treptat gruparea de interese și fracțiune conservatoare” (opera citată, pagina 20).

Maiorescu aplauda *O scrisoare pierdută* dar exponentul politic și ideologic al Junimii nu era implicat în critica piesei? Aristocrații francezi, care cu sprijinul Mariei Antoaneta îl puneau în scenă pe Beaumarchais, chiar în sălile Palatului lui Ludovic al XVI-lea, „își însușeau” oare critica socială a marelui scriitor?

Profesorul Rusu omite adversitatea principală dintre Caragiale și Maiorescu. Caragiale este acela care a denunțat deformarea opiniilor lui Emi-

nescu de către Maiorescu: el a vorbit cu revoltă despre atitudinea pontifului Junimii față de Eminescu, care „lăsa a crede că nemurirea lui Eminescu a fost cauzată de un vițiu” [*Caragiale, Opere*, ediția Zarifopol, volumul III, pag. 4].

Caragiale și Maiorescu n-au putut fi împreună de aceeași parte a baricadei, deoarece Caragiale înfiera, cu virulența satirei geniale, viciile regimului pe care îl reprezenta Maiorescu conservatorul. Maiorescu râdea de formele ridicole la care ajunsese burghezia, forma fără fond, de demagogia și ticăloșia lui Tipătescu și Cațavencu. Dar gruparea politică pe care o conducea, după cum se știe prea bine, alterna la putere cu liberalii, împărțind frățește roadele exploatării. Sau poate că nu-i „elegant” atunci când vorbim despre estetică să amintim de politică, așa cum preconiza Maiorescu?

Profesorul Rusu uită că Maiorescu a condamnat în bloc, în 1867, literatura revoluționară a pașoptiștilor. Ba mai rău: caută să-l apere pe Maiorescu, susținând că „nu era tocmai așa de vrăjmaș Mișcării din 1848” (pag. 82). Domnia-sa ne oferă un citat în care, poate, un tânăr cititor naiv ar putea să înțeleagă ceea ce susține profesorul Rusu: „Acel izvor de viață însă, întrucât curge din revoluția socială și politică de la 1848 până după 1857, a secăt astăzi atât de mult, entuziasmul s-a răcit și s-a răcit așa de tare, încât o mare parte a societății noastre este cuprinsă de un fel de lăncezime sceptică, pentru tot ce se mai numește *reformă* politică și socială. Cauza acestei lăncezimi este tocmai faptul că mișcarea de la 1848 – 1858 a fost prea unilaterală, prea mărginită numai la clasele de sus ale populației.” („Viața românească”, pag. 82).

În acest citat în care profesorul Rusu vede „bunăvoință” față de Revoluția din 1848, se văd de fapt două lucruri: 1) propagarea ideii (în 1881, tocmai anul apariției revistei „Contemporanul”) – că „nu mai e nimic de făcut”; 2) teza falsă că Revoluția din 1848 ar fi făcut-o „clasele de sus”. Este de mirare că profesorul Rusu nu știe că Bălcescu, care a luptat în 1848, a dat celebra caracterizare: „...părerea mea e că poporul cel de jos, mai cu seamă al Bucureștilor, și-a împlinit datoria revoluționară și națională... iar clasele de sus, guvern, boieri, negustori, junime s-au aflat mult mai prejos, nevrednici de misia lor și de poporul ce conduceau.” (Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, Editura R.P.R., 1953, pag. 229). Mi se pare că aprecierile despre revoluție e mai bine să le luăm de la revoluționari, nu de la conservatori.

Deformarea tabloului ideologic și literar al epocii în care au trăit Caragiale și Maiorescu este urmarea firească a ignorării luptei de clasă și a luptei ideologice din acea vreme, cât și din alte perioade. Liviu Rusu practică metoda metafizică în istoria literară, rupând ideile, atitudinile și concepțiile estetice de antagonismul fundamental al epocii.

Este regretabil că în tot articolul său, Liviu Rusu, profesor de istorie literară, nu consideră necesar să amintească măcar de apariția proletariatului în România, de pătrunderea marxismului, de lupta dintre materialism și idealism în estetică, de lupta ideologică în general. Domnia-sa îl citează pe Lenin, dar

încalcă tocmai învățătura leninistă în cele două culturi – baza întreprinderii științifice, a reconsiderării oricărei manifestări culturale din trecut. Deosebit de gravă este și trunchierea unui citat din Lenin.

Voind să apere de critică ideologia retrogradă a lui Maiorescu, Liviu Rusu îl compară cu... Tolstoi. Ca și cum principala latură a activității lui Tolstoi ar constitui-o doctrina lui, iar nu opera literară! Chiar dacă am admite această comparație forțată, nu putem admite identificarea poziției lui Tolstoi cu aceea a lui Maiorescu. Din articolul lui Lenin, Liviu Rusu citează numai atât: „Dar contrazicerile din concepțiile și doctrina lui Tolstoi nu sunt întâmplătoare, ci sunt expresia împrejurărilor contradictorii în care se găsea viața rusă în ultima treime a veacului XIX”. Autorul omite însă aprecierea lui Lenin, care urmează: “contradicțiile din concepțiile lui Tolstoi trebuie apreciate nu din punctul de vedere al mișcării muncitorimii contemporane și al societății contemporane (o astfel de apreciere este, bineînțeles, necesară, dar ea nu este suficientă!), ci din punctul de vedere al protestului care trebuia să ia naștere în satul patriarhal rus împotriva capitalismului în dezvoltare, împotriva ruinei și a depozitării de pământ a maselor”. Și ceva mai departe: „Tolstoi este măreț ca exponent al ideilor și stărilor de spirit care s-au format la milioane de țărani ruși în perioada de ofensivă a revoluțiilor burgheze din Rusia. Tolstoi este original pentru că totalitatea concepțiilor lui - privite ca un tot întreg – exprimă tocmai particularitățile revoluției noastre ca revoluție burgheză țărănească”.

Unde a găsit Liviu Rusu la Maiorescu starea de spirit revoluționară a masselor țărănești? Și dacă n-a găsit – pentru că nu o poate găsi – cum îl poate compara pe ministrul conservator care în 1888 considera drept „tristă necesitate” împușcarea țăranilor, cu Tolstoi, „măreț” ca exponent al ideilor și stărilor de spirit revoluționare ale țăranilor?

Profesorul Rusu consideră că n-am aplicat metodologia marxistă, deoarece nu l-am privit pe Maiorescu „prin prisma epocii în care s-a ivit și a activat, cum ne învață marxism-leninismul, ci prin prisma ideilor noastre de azi, în sensul că i se pretinde ca acum aproape 100 de ani el să fi susținut ceea ce știm și cunoaștem noi azi”. (pag. 66). Nu știu care este acel marxist, filosof sau istoric literar care să-i fi pretins lui Maiorescu să fi susținut „ideile noastre de azi”. În orice caz nu semnatarul acestor rânduri nici alți istorici ori filosofi, care s-au străduit să scoată la lumină ideile înaintate ale lui Cantemir, Conta, Bălcescu, Bolliac, Asachi, Barițiu, Murgu, Vasici, Babeș, Bolyai, Ionescu de la Brad etc. – lista se întinde până la 70 de nume! Noi am putut valorifica foarte bine gândirea acestor autori fără să-i comparăm cu marxismul, fără să le pretindem să fi fost marxiști. Dar nici nu putem să închidem ochii în fața ideilor reacționare ale lui Maiorescu și nu putem expedia critica acestora în câteva rânduri. Pentru două motive: 1) la Maiorescu domină ideile idealiste – pe când la autorii mai sus citați, nu!; 2) pe Maiorescu îl privim tocmai cum

dorește profesorul Rusu – „prin prisma epocii lui”, a epocii în care a existat o ascuțită luptă de clasă reflectată pe plan ideologic. De ce profesorul Rusu, care ne îndeamnă să folosim metodologia marxistă, nu pomenește niciun cuvânt despre lupta ideologică a timpului, a epocii?

De ce nu amintește domnia-sa faptul că estetismul, apolitismul și monarhismul propovăduit de Maiorescu și-au primit riposta din partea unor reprezentanți ai gândirii progresiste, cum au fost Bolliac, Bălcescu, Hasdeu și alții? De ce pe domnia-sa nu-l interesează câtuși de puțin ciocnirea epocală, pentru estetică, dintre ideologia pe care o reprezenta Maiorescu și ideologia pe care o reprezenta Gherea?

Nu este lipsită de importanță aprecierea unei figuri de talia lui Garabet Ibrăileanu, care fără să aibă pregătirea marxist-leninistă a profesorului Rusu, vedea foarte bine în 1920 ce a reprezentat polemica dintre Gherea și Maiorescu. „Critica metafizică era reflexul conservatorismului unuia, după cum critica științifică era reflexul revoluționarismului celuilalt. Această apreciere justă este făcută tot de «întemeietorul criticii literare în țara noastră»” (E. Lovinescu, *Titu Maiorescu*, vol. II, București, 1940, pag. 281).

Este regretabil că profesorul Rusu nu face o critică a estetismului lui Maiorescu, cu atât mai mult cu cât domnia-sa însuși a militat de pe pozițiile criticii idealiste în trecut. Profesorul Rusu nu-l citează pe Gherea decât pentru a lăuda pe Maiorescu; atât vede d-sa din lupta epocală pe tărâm estetic între Gherea și Maiorescu.

Raicu Ionescu Rion nici nu există [în studiul lui Liviu Rusu – n.n.]. Mi se pare evident că nu acest fel de subaprecieri a reprezentanților materialismului, ai pozițiilor clasei muncitoare, poate fi obiectiv, științific, marxist.

În ce privește poziția autorului față de estetica lui Maiorescu, aflăm că „poți să susții arta pentru artă, fără a fi vorba despre ideea formei fără conținut.”

Nu cred că acesta e un mod marxist de a combate cu estetismul și influența lui dăunătoare, mai ales azi în R.P.R.

După cum spunea Lenin, nu există nicio deosebire între un drac negru față de un drac galben, între o concepție subiectivistă sau solipsistă sau convenționistă etc. Crede profesorul Rusu că susținerea artei pentru artă e mai puțin dăunătoare decât ideea formei fără conținut? Ce folos că Maiorescu, în articolul *Poezia română* accepta teza hegeliană că frumosul cuprinde idei în imagini sensibile, ce folos că el apreciază, în principiu, bogăția de idei, dar în practică ataca literatura cu conținut progresist, când el susținuse că poporul „când face poezie nu face politică și când inima-și saltă încetează reflecția (*Caiete*, I, p.27)”, când el excludea categoric morala și politica din sfera poeziei: „Învățătura, preceptele morale, politica etc. sunt obiecte ale științei și niciodată ale artelor” (*Caiete* I, 1908, pag. 27), când el cerea insistent ca arta să fie „un liman de adăpost”, un soi de evaziune din viața socială, când el susținea că poezia rătăcită în sfera științei, a politicii, rămâne neînțeleasă”?

Profesorul Rusu nu arată faptul fundamental că ideile artei pentru artă, în acea epocă, ca și astăzi, serveau și servesc luptei împotriva clasei muncitoare, care avea și are nevoie de o literatură cu conținut politic, etic, educativ. L. Rusu nu are niciun fel de atitudine critică față de ideile estetice fundamentale greșite ale lui Maiorescu și față de continuatorii lui.

Autorul nu ezită să-l compare pe Maiorescu cu Engels, să afirme, cu toată liniștea, identitatea poziției lui Maiorescu cu cea a clasicilor marxisti-leniniști. „Să nu se uite că clasicii marxist-leniniști, îndeosebi în concepțiile lor estetice, pleacă de la Hegel (pag. 75), iar Maiorescu în *Poezia românească*, întâiul său articol, face același lucru. Spunem puțin dacă această comparație e temerară și totodată ascunde opoziția de neconciliat dintre concepția estetică a clasicilor marxist-leniniști și cea a ideologiei Junimii”. Autorul pretinde că nici n-ar fi existat o estetică materialistă până în 1905, când a apărut celebrul articol la lui Lenin. Fără nicio șovăială, Liviu Rusu aruncă peste bord întreaga gândire estetică cuprinsă în opera genială a lui Marx și Engels. Și aceasta numai pentru a demonstra că Maiorescu este o victimă a tuturor celor care îl acuză „nefondat”. Trebuie să mai adăugăm că lui Liviu Rusu îi este complet indiferentă problema estetismului discursurilor lui Maiorescu, care a dăunat profund dezvoltării literaturii și artei, esteticii și criticii literare, în perioada dintre cele două războaie mondiale. Nouă nu ne este indiferentă această problemă de istorie estetică și nici problema combaterii urmelor estetismului, chiar și în mintea unora dintre contemporani. Tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej arăta: „Sarcina activiștilor noștri pe tărâmul muncii ideologice este să combată toate formele de influență a ideologiei burgheze reacționare și îndeosebi strecurarea în ideologie a concepțiilor naționalist-șovine și să-i demaște pe apologeții capitalismului, să arate caracterul neștiințific al teoriilor elaborate în trecut de ideologii clasei exploatare”(Raport CC al PMR, la al doilea Congres al PMR).

Erorile cele mai grave le săvârșește prof. Rusu atunci când privește cu indulgență inadmisibilă ideologia conservatoare, retrogradă, a conducătorului Junimii, care crede că poate să transforme peste noapte un șef conservator într-un reprezentant al poporului.

Apreciind oricât de amănunțit cultura generală a lui Maiorescu, remarcabilă pentru acea vreme, nivelul la care el a ridicat dezbaterile problemelor de estetică și critică literară, în același timp a atacat ideologia burghezo-democrato-progresistă. Profesorul Rusu arată pe drept, rolul lui Maiorescu în relevarea creației și a limbii populare. Dar o astfel de apreciere nu se poate face fără să fie însoțită de rezervele necesare. Același Maiorescu care lauda poezia populară, susținea fatalismul funciar al moșierimii („căci o figură din popor este pusă de la început sub stăpânirea împrejurărilor ca sub o fatalitate”). Iar în privința limbii române, Maiorescu decreta inferioritatea ei funciară în exprimarea ideilor: „Așadar noi suntem și nu putem fi chemați a introduce în spiri-

tul românesc toate fineţele idealismului terminologiei germane şi orice cuvânt german, care trece peste sunetul mai coborât al abstracţiunii române, trebuie să fie redus la acest nivel” (*Critice*, 1908, vol. I, pag. 94).

Profesorul Rusu abordează necritic şi lupta lui Maiorescu împotriva „formelor fără fond”.

În măsura în care Maiorescu critica pseudocultura care înflorea ne-stingherit, servind drept certificat de „civilizaţie” regimului de atunci, contribuia la dezvăluirea ipocriziei şi nepriceperii. Până la un punct putem aprecia la fel critica pe care Maiorescu a făcut-o şi formelor politice caricaturale la care ajunseseră liberalii demagogi. Dar această critică - oricât de pătrunzătoare - era în fond critică „de la dreapta”. Maiorescu nu critica aceste forme pentru că dorea un regim democratic, ci pentru a-i ridiculiza pe liberali.

În al doilea rând, lupta împotriva „forme fără fond” era, în acel moment, când apăruseră deja tradiţii culturale şi ştiinţifice (*Societatea de medici şi naturalişti* din 1883, presă, reviste culturale, reviste ştiinţifice ca *Isis* sau *Natura*); un îndemn demobilizator. Nu era adevărat că „ne lipseşte activitatea ştiinţifică” şi nu era nimic progresist în dorinţa ca toate mijloacele să fie „deocamdată concentrate la un învăţământ mai elementar” (*În contra direcţiei de astăzi în cultura românească*). Din experienţa făuririi culturii socialiste ştim prea bine că nu se poate organiza niciun pas înainte fără organizare. O ştiau sau o intuiau toţi acei oameni de ştiinţă şi cultură democraţi din ultimul pătrar al secolului XIX, care, în opoziţie cu teoria lui Maiorescu, au luptat cu abnegaţie pentru dezvoltarea culturii democratice. Dacă Bălcescu şi Bolliac, M. Kogălniceanu, Iuliu Baraş, dr. Creţulescu, dr. Carol Davilla, dr. Negură, dr. Babeş, dr. Cobălcescu, dr. Bacaloglu, Gr. Ştefănescu şi mulţi alţi oameni de ştiinţă şi cultură s-ar fi luat după îndemnul lui Maiorescu, atunci poporul român nu ar fi beneficiat de puternica mişcare ştiinţifică şi culturală realizată de aceşti oameni democraţi şi patrioţi. Ceea ce au făurit aceşti oameni n-a fost o „cultură falsă” – cum susţinea la vremea aceea Maiorescu – ci o cultură progresistă şi democratică. Numai între 1860 – 1881 s-au înfiinţat *Societatea română de ştiinţă*, *Societatea de ştiinţe naturale*, *Societatea de ştiinţe fizico-naturale din Bucureşti*, *Societatea pentru învăţământ poporului român*, *Societatea română de geografie* etc. Aceşti oameni de nădejde mai sus citaţi au luptat cu energie, cu abnegaţie, pentru intrarea culturală a popoarelor, în timp ce Maiorescu propovăduia pesimismul lui Schopenhauer şi pe reacţionarul Malthus, ca exemplu de „gândire logică”.

La grave erori, după părerea noastră, ajunge autorul atunci când vrea să reabiliteze ideologia politică a lui Maiorescu. Profesorul Rusu afirmă textual: „Am spus de la început că nu ne ocupăm de Maiorescu omul politic, de partid. Totuşi nu putem lăsa neamintit că şi în acest domeniu se manifesta acea ambitendinţă (nu ştiu dacă i-ar fi plăcut lui Maiorescu cuvântul cu înclinare vădită spre realism şi progres – pag. 87). Dovada: Maiorescu accepta înfiin-

țarea unei școli politehnice – care nu s-a realizat – și considera că «prin legătura cu biserica trebuie atrași țăranii spre școală».”

Profesorul Rusu nu se mulțumește însă cu aceste semne – hotărâtoare pentru domnia-sa – pentru a demonstra poziția progresistă a lui Maiorescu. Autorul își ia sarcina temerară de a demonstra că Maiorescu ar fi avut o poziție perfect justificată să combată politicianismul. Domnia-sa declară: „Să încurajezi politica în literatură, în artă *pe vremea aceea* ar fi rezultat că încurajează politica din vremea aceea și anume în felul cum se exprima atunci” (p. 76). Cu acest „argument”, profesorul Rusu vrea să împuște doi iepuri deodată: să justifice lupta lui Maiorescu împotriva artei cu conținut politic și să reabiliteze ideologia lui retrogradă. După profesorul Rusu nici nu se putea face o astfel de politică „pe vremea aceea”. Profesorul Rusu ignoră complet faptul că pe vremea aceea existau mase populare, că în 1872 ia ființă prima asociație muncitorească din România, având organul său „Luceafărul român”, că în același deceniu și în deceniul următor se înființează o serie de asociații muncitorești, că între 1875 – 1878 iau naștere cercurile socialiste etc., că se putea deci face și altă politică decât aceea a conservatorilor, reprezentanți ai claselor exploatare.

Și nu numai atât: Liviu Rusu vrea să-l înfățișeze pe Maiorescu ca pe un om înduioșat de suferințele poporului, vrea să demonstreze crezul democratic și progresist al unui ministru conservator prin „declarațiile” lui, vrea să facem abstracție de ceea ce a făcut Maiorescu, ca om politic, vrea să ambalăm contradicția dintre vorbe și fapte. Maiorescu a cerut seriozitate și temeinicie în pregătirea culturală, receptare a unor influențe utile etc. Dar aceasta nu ne scutește de sarcina de a arăta caracterul mărginit și contradictoriu chiar al concepției lui despre progres în cultură. Maiorescu scrie: „se cere mai întâi o cultură solidă a claselor de sus, de unde pornește mișcarea intelectuală” (citată chiar de profesorul Rusu, „Viața românească”, pag. 83).

Despre caracterul îngust, aristocratic, străin de mase al activității Junimii, mărturisește chiar junimistul Gh. Panu: Deși conferințele erau numite populare, ele nu aveau nimic popular în privința expunerii și nici în privința publicului („Săptămâna”, nr. 4). Dacă Maiorescu a contribuit totuși prin scrierile sale la progresul culturii, aceasta nu înseamnă că el a fost un ideolog al progresului. Ce fel de reprezentant al progresului putea fi Maiorescu care, în perioada când socialismul pătrundea deja în țara noastră, el nu se ridica numai împotriva socialismului, cerând urmărirea polițienească a reprezentanților lui, dar și împotriva democrației, declarând că în România nu se putea merge pe calea democrației deoarece „la noi predomină felul de a gândi evoluționist.” (Maiorescu a îmbrățișat evoluționismul reacționarului Spencer, care în lucrarea sa *Individul contra statului*, «demonstră» că mizeria maselor se datorește propriei lor «ticăloșii»). Maiorescu a atacat și a denigrat ideile revoluției de la 1848, pentru care a luptat democratul revoluționar Bălcescu, susținând că

aceste idei „erau numai naive așterneri pe hârtie ale unui amalgam de idei nebuloase” ... (*Istoria contemporană a României*, pag. 42). Ca ideolog politic, Maiorescu se situa pe pozițiile boierilor reacționari dinaintea revoluției de la 1848.

Profesorul Rusu crede că poate fi valorificată lupta lui Maiorescu împotriva politicianismului vremii: ba chiar că în străfundurile conștiinței lui, șeful Junimii ar fi un suflet amar și neputincios la spectacolul „luptei celor mizeri în contra celor mai puternici”. Am putea eventual ajunge la această părere dacă n-ar mai exista, în *Jurnalul intim* al lui Maiorescu, nu declarațiile demagogice pe care le-au practicat mulți deputați și miniștri conservatori și liberali, ci expresia autentică, cinică, a ministrului conservator față de răscoala țărănească din 1888. Iar în *Însemnările zilnice* din 1884 aflăm adevărata, intima convingerea a lui Maiorescu despre chipul în care trebuie „reprimat energic”, revolta lucrătorilor și a tineretului. Faptul că în cursul fricțiunilor și aranjamentelor politice dintre conservatori și liberali, așa cum le-a imortalizat Caragiale, conservatorii își băteau joc de liberali și invers, nu ne poate ascunde coaliția între burghezi și moșieri.

„În perioada dezvoltării capitaliste a României – spune tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej – burghezia a căzut la înțelegere cu moșierimea pentru a înăbuși lupta poporului. La baza acestei înțelegeri stătea menținerea proprietății private asupra pământului, ceea ce a determinat păstrarea unor puternice rămășițe feudale în economia noastră și rămânerea economică și socială a țării. Acest caracter specific al evoluției României a adus suferințe clasei muncitoare și țărănimii muncitoare”. (Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediția a IV-a, ESPLP, B, 1955, pag. 362). Un ideolog al regimului burghez-moșieresc nu putea să aibă o gândire consecvent progresistă, decât dacă s-ar fi rupt de organul politic pe care-l slujea. În cadrul ideologiei unui compromis politic între burghezie și moșierime au rezultat elemente pozitive izolate, fragmente de activitate culturală progresistă, dar nu mai mult. Cel care l-a slujit cu credință pe regele Carol I, cel care a susținut abrogarea constituției ca fiind „prea avansată”, cel care a reprezentat interesele capitalului prusac împotriva intereselor poporului român, cel care lupta pentru o cât mai copioasă dotare a casetei regelui, cel care considera că partidul lui politic este „menit a apăra interesele superioare ale țării, periclitare prin propaganda socialistă” (și aceasta tocmai în anul 1907) NU poate fi numit gânditor progresist.

Să nu uităm că Maiorescu a militat pentru încadrarea României în Tripla alianță; că Germania n-a vrut să recunoască independența țării noastre până când capitaliștii prusaci n-au primit desbăgubiri fabuloase pentru calea ferată. Maiorescu a sprijinit subjugarea economică și politică a României față de Austro-Ungaria, care, începând din 1875, impunea o convenție comercială cu totul defavorabilă țării noastre, iar în chestiunea Dunării își impunea pretenții lipsite de orice justificare. Maiorescu a militat pentru înfeudarea politică a

României la Tripla Alianță, a slujit interesele imperiului habsburgic, care îi oprirea bestial pe românii din Transilvania. Este regretabil că în astfel de probleme intelectuale și politice având în permanență o importanță vitală pentru poporul român profesorul Rusu nu găsește nimic de spus.

Nu mai vorbim de faptul că din articolul profesorului Rusu rezultă că un istoric literar nu trebuie să se intereseze câtuși de puțin de concepția filozofică a criticului și esteticianului Maiorescu; de faptul că a propagat ideologismul subiectiv kantian și pesimismul schopenhauerian; a negat valabilitatea istoriei ca știință (nu fără motiv!) a atacat materialismul, a susținut malthusianismul, a aprobat militarismul, a fost un adversar al mișcării muncitorești, al „Contemporanului” și al lui Conta. Maiorescu n-a fost poet sau romancier, ci ideolog (în politică, filosofie și estetică) și nu putem face abstracție de acest fapt. Nu este admisibilă ruperea sistematică a unor idei culturale, a unor studii de critică literară, în care Maiorescu a adus o contribuție, de lupta ideologică, dintre cele două culturi. Nu în felul acesta vom ajunge la o interpretare științifică de ansamblu a lui Maiorescu în cultura din trecut.

Valorificarea moștenirii culturale nu se poate face „în sine”, ruptă de sarcinile și necesitățile arzătoare ale dezvoltării literaturii și artei din zilele noastre, și nici de pe pozițiile unei interpretări obiectiviste, necritice, având tendința de a prelua și a justifica în bloc ideologia lui Maiorescu.

După cum s-a arătat încă de la Congresul al II-lea al PMR, „marxism-leninismul se opune cu hotărâre obiectivismului burghez în problemele culturale – ale științei, literaturii și artei. Partidul nostru a întreprins, îndeosebi după 23 August 1944, o vastă activitate de valorificare critică de pe pozițiile marxism-leninismului, a moștenirilor noastre culturale. Dând o înaltă prețuire a poporului nostru, partidul combate tot ce a fost reacționar, retrograd, antipopular în operele științifice sau literare ale trecutului.”

G. Călinescu, *Titu Maiorescu, socialist?*, „Contemporanul” („Cronica optimistului”), nr. 26, din 28 iunie 1963)

Când ne-am încredințat că o operă este de mare valoare și că prin acest fapt însuși, cu știința sau fără știința autorului, oglindește contradicțiile de clasă ale epocii sale, suindu-ne până la viziunea istorică a neîncetatei lupte pentru desăvârșirea condiției omului, a ascunde obtuzitățile și erorile este o faptă absurdă și inutilă, precum absurd este iară a scoate la tot pasul erorile și a încerca să desființezi cu ele o valoare bătătoare la ochi.

Fiindcă a venit vorba despre Titu Maiorescu, asupra căruia toți admit azi, în măsuri felurite, că nu poate fi înlăturat fără pagubă pentru noi din patrimoniul artistic, e cazul de a declara fără ezitare: Titu Maiorescu n-a fost

socialist, nici pe departe, n-a admis lupta de clasă și a fost fără schimbare conservator în înțelesul parlamentarismului englez. Ca să admiți acest lucru nu e nevoie să fii socialist. Orice istoric vrednic de un atare nume va fi silit să constate acest adevăr.

Voi aduce numai câteva probe, evitând filosofia subtilă și complicațiile. Cu totul tânăr, Titu Maiorescu scrisese o broșură *Einiges Philosophische*, în care voind să răspundă problemelor permanenței găsește că numai adevărul matematic, adică cel universal, este nemuritor. Sufletul logic se salvează (sub durată existenței umanității), cel „psihologic” se dizolvă. Mai departe, făcând aplicații în domeniul social, găsește că „die Theorien des Socialismus und Communismus” sunt „utopii reprobabile”. Cum vine asta? Foarte simplu. După Titu Maiorescu rațiunea (respectiv știința și filosofia ca știință a științelor) te ridică deasupra fenomenalităților în zona imperturbabilă a ideilor generale, în timp ce (Maiorescu subînțelege acest lucru) socialismul, comunismul, sunt manifestări pasionale, implicând vrajba între clase. Rațiunea are darul de a tempera pasiunea, vizând lumea sub speța eternității și întărind „cea dintâi între virtuțile umane” care e toleranța (criticul va fi personal un reprobator al antisemitismului). În consecință, toleranța te va face îngăduitor față de „utopiile reprobabile” socialiste fiindcă ele au un substrat social: „mizeria clasei muncitoare”. De rezolvarea prin luptă a condiției proletariatului nici nu poate fi vorba, pentru că, s-o spunem dinainte, Titu Maiorescu socotește că viața pasională (voința de a trăi a lui Schopenhauer) rămâne dureroasă, oricâte probleme am rezolva în mers, singura mântuire fiind în contemplarea lumii „senine” a științei și artei. Primul număr din „Convorbiri literare” (1 martie 1867) are un preambul în spirit maiorescian de Iacob Negruzzi, în care citim această frază: „Când vorbesc pasiunile politice arta și știința își ascund producerile lor liniștite”. E clar: maiorescienii sunt pentru liniște și urăsc, vorba lui Baudelaire, mișcarea ce deplasează liniile. (vezi și G. Călinescu *Material documentar* în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor”, nr. 3 și 4, septembrie 1960) Evident, nu aceasta este estetica noastră. Nu era nici măcar a lui Victor Hugo. A scoate viața din artă înseamnă tocmai a lăsa arta fără conținut, a o reduce la o formă goală.

Ce-a spus Titu Maiorescu în 1864 la prelegerile „Junimii” despre socialism și comunism în Franța, oricine poate bănuî. Criticul nu nega istoria și ca unul care citise și va vorbi despre Thomas Buckle, nu va ignora condițiile geografice și economice. Când deci la 5 februarie 1867 ține prelegerea despre Pentateuc, evocând tranziția poporului evreu prin Moise din sclavia Egiptului spre libertate, va explica orice carte a omenirii prin doi factori: suferința generală a poporului și a epocii și un geniu care în abnegațiune de sine caută să strălucească idealul de îndreptare. Să nu ne facem iluzii. Nu i-a trecut prin minte lui Titu Maiorescu că geniul a dat o soluție fenomenal justă. Geniul nu putea fi decât cel care a renunțat la egoism ridicându-se de pe muntele

adevărurilor universale, de unde, prin progresul științelor am zice, face să se nască în oameni o speranță nouă. Că așa gândea Titu Maiorescu se constată, tot din 1867, din prelegerea despre Kant. Întâi ni se pune în vedere cauza socială: „Dl. Maiorescu a arătat mijlocul social în care s-a produs acest sistem de filosofie [...] Apoi [...] a explicat pentru ce paralel cu o mare criză istorică se observă de regulă o nouă epocă de filozofie (Nemulțumirea generală silește societățile culte a analiza din nou izvorul nemulțumirii, adică rațiunea omenească)”. Urmează ceva inedit, transcendentalismul kantian interpretat ca un subiectivism sau mai bine zis ca un solipsism radica. Așadar: dă hrană bună și condiții bune de trai omului muncitor și nu-l vei face fericit dacă el vede lumea în negru. Problema fericirii rămâne practic insolubilă și numai abnegația de sine calmează.

În felul acesta Maiorescu ne descurajează de viață și e mai pesimist chiar decât Schopenhauer. Până la 70 de ani criticul se va menține pe aceste poziții. În 1909, venind vorba despre poezia populară, nu va reține caracterul protestatar și de clasă al acesteia ci pretinsa însușire a poporului de a se resemna: „Din ce tratat de Etică socială a învățat țăranul anonim să fie mulțumit cu soarta ce-i este hărăzită?” Asta, după 1907, când recunoaște că a fost o „catastrofă.”

În 1868, vorbind despre graba de a crea forma înainte de a avea conținutul lor, scrie: „[...] cultura claselor mai înalte ale Românilor este nulă [...] și ridicolul plebei de sus au ajuns la culme.” Și mai târziu, în 1895, cu privirea la I. Popovici Bănățeanul scria: „a știut să înfățișeze o parte a poporului nostru în forme nepieritoare a artei.”

De aici un transfug anonim trage concluzia că Maiorescu a folosit anticipat chiar „jargonul comuniștilor” și că n-a fost reacționar (cu subînțelesul că a osândit clasele exploatatoare și a fost politicește progresist). Termenul de „clasă muncitoare” este folosit mai mult spre a denumi o realitate și nu implică neapărat o atitudine comunistă. Dar că Titu Maiorescu a fost „conservator”, iar nu liberal și nici pe departe socialist, asta este absolut sigur. Criticul avea disprețurile sale față de fumurile ciocoiești ale unora, de viața indolentă a altora, și avea obiceiul să zică cu fină intenție: „eu sunt fiu de profesor, dar tatăl meu, profesorul, era fiu de țăran și eu sunt așadar nepot de țăran” sau „acest om este din opincă [...] și trebuie să muncească pentru a trăi.” Maiorescu nu poseda moșii și totuși a militat în partidul conservator sau în fracturi de nuanță conservatoare. Printre cauze stă în primul rând una de ordin teoretic, enunțată încă din *Einiges Philosophische*.

Dar să analizăm citatul de mai sus. Ideile sunt în spiritul doctrinei conservatoare și se îndreaptă împotriva liberalismului burghez revoluționar. Avem politică, știință, academii, școli, teatru, Constituție, dar acestea sunt forme goale și „pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr”, fiindcă le-am creat prin revoluție, fără a aștepta ivirea treptată a unui conținut

nou. Țăranul reprezintă singura clasă reală, fiindcă instituțiile lui, obiceiurile, limba, poezia, exprimă deplin conținutul său sufletesc. El suferă de „fantasmagoriile” claselor de sus care în intenția de a se civiliza peste noapte au înființat academii, școli, „un edificiu fictiv”, pe care trebuie să-l plătească. Dacă „plebea de aur” (profesorii fără instruire, poeții fără talent etc.) s-ar transforma într-o clasă de producători intelectuali adevărați atunci poporul ar uita, contemplând universalul din opera lor, mizeria de toate zilele, inerentă subiectivității omenești și independent de cauzele obiective. Admit că Maiorescu, ca și unii conservatori, vede în țărănime deocamdată clasa productoare de bază, ceea ce va spune și Eminescu: „Toate (dările) în linia din urmă se percep din punga țăranului, de vreme ce el formează singura clasă productivă. Eminescu va vorbi și el despre „plebea de sus”, alcătuită din proletari ai condeului, și făcând parte din „pătura superpusă”. Acești academicieni ignari, deputați retorici și limbuți sunt tocmai aceia pe care Maiorescu îi găsește ridicoli.

Hotărât rămâne că Maiorescu în spiritul partidului conservator accepta progresul „treptat” și mai ales fără salt. Statul este expresia unui armistițiu între clase și singura luptă îngăduită este aceea parlamentară, de idei, reprezentând interesele diferitelor clase, sub un arbitraj dinastic, cu condiția ca ideile să exprime exact conținutul real. Titu Maiorescu concepe viața parlamentară ca un dialog între partide și are obiceiul să spună: „Dacă aș fi, din nefericire, izolat asupra acestui punct capital, eu l-aș părăsi îndată.” Lui i se pare că *Dirrecția nouă* a contribuit mult la umplerea formelor cu conținuturi neiluzorii și că lumea politică și-a dat seama că „poporul de jos” nu poate plăti din munca zilnică formele goale ale „plebei de sus”. În catastrofa din 1899, „de la cel mai neînsemnat ministru la cel mai însemnat deputat fie conservator, fie liberal” – după Titu Maiorescu – și-a dovedit seriozitatea salvând onoarea țării și tot așa, se înțelege, în 1907.” „Viața noastră constituțională începe în sfârșit să fie serioasă”. În 1909 e de acord cu Duiliu Zamfirescu că la toate celelalte popoare cauzele economice ale mișcărilor sociale se iluzionează iar poeții sunt ademeniți de mirajul unor nobile simțiri. Și adaugă: „De mult era cunoscută cererea unor socialiști poporaniști care [...] îndemneau pe scriitori să se ocupe exclusiv de mizeria claselor de jos și de vinovăția celor de sus. Dar dacă toate tendințele și intențiile „utilitare” sunt dăunătoare în artă, cel puțin tendința învrăjbirii claselor a rămas cu desăvârșire stearpă în producerea sa de opera frumoase”. E clar ce susține Titu Maiorescu: unde începe lupta de clasă dispare cultura.

Evident, Maiorescu nu premerge, oricât de șovăitor, socialismului și nu e un progresist. Și ce-i cu asta – răspund unui glas care a jubilat la „Europa Liberă”. Pentru ce să falsificăm adevărul? E drept, la un poet ca Eminescu aceleași idei sugerează contradicțiile, în timp ce sentimentele denunță amarnic relele societății burghezo-moșierești.

Titu Maiorescu oglindește rece și adesea elegant timpul său și cuvântarea din care am citat este discutabilă, în dezacord flagrant într-o porțiune cu concepția noastră. În problemele de limbă, folclor, estetică, Titu Maiorescu a adus, cu confuzii ce urmează a fi semnalate și reprobate, contribuții strălucite care au contribuit [sic!] la progresul culturii române. Cu metodă și respect al adevărului putem separa binele de rău.

Paul Cornea, *Titu Maiorescu și pașoptismul*, „Viața românească”, Nr. 9, septembrie 1963, rubrica „Discuții”

Dezbaterea care s-a încins în ultimul timp în jurul lui Titu Maiorescu a stârnit un interes considerabil. Inițiativa de a supune unei analize temeinice personalitatea prestigioasă, dar atât de controversată, a conducătorului Junimii, e cum nu se poate mai binevenită. Se simțea în adevăr nevoia de a clarifica rolul istoric al criticului, de a-i parcurge cu ochi avizați moștenirea, de a-i defini raporturile cu noi, constructorii socialismului, fără a face hagiografie, ca atâția din istoricii literari de pe vremuri dar și fără a uza de incriminări expeditiv și nedemonstrate.

Miza discuției e însă, după noi, chiar mai importantă decât aceea de a rectifica niște interpretări abuzive și a combate pur și simplu erorile exegezei — erori adesea fundamentale fiindcă decurg dintr-un punct de vedere inconciliabil cu marxismul. Maiorescu n-a fost un autor și n-a fost un teoretician de rând, ca atâția scribi obscuri ce s-au agitat la suprafața vieții literare ci unul dintre cei mai însemnați exponenți ai gândirii burgheze românești; iar teoriile lui n-au îmbrățișat niște domenii ezoterice și n-au avut în vedere obiecte ale speculației pure, ci, dimpotrivă, au pretins să rezolve dileme de importanță vitală, ca de pildă: nașterea civilizației moderne la noi prin contagiune ideologică sau ca urmare a necesității istorice obiective, orientarea social-utilitară sau numai estetică a artei, lupta pentru democratizarea structurii sociale sau pentru înghețarea relațiilor de clasă în varianta unui capitalism de tip prusac.

La toate acestea se mai adaugă faptul că viguroasa acțiune exercitată de Maiorescu asupra vieții publice nu a încetat odată cu stingerea sa din viață; chiar și după moarte el a continuat să tulbure și să neliniștească fiindcă posteritatea, departe de a-i acorda tihna unei retrageri muzeale, i-a dăruit privilegiu! unui destin activ, de luptător neconținut chemat în arenă; Maiorescu a pierit dar maiorescianismul a continuat să subziste și să prolifereze; până la 23 August 1944 numele criticului a fost adesea invocat iar chemarea „înapoi la Maiorescu” s-a auzit nu odată. Mai mult decât atât: în primii ani după eliberare pozițiile ideologice maioresciene au constituit adevărate metereze ale

rezistenței față de socialism și astăzi încă, deși nimeni nu propovăduiește fătîș idealismul subiectiv în sociologie sau autonomia esteticului în artă, ori de câte ori apar tendințe de a cocheta cu ideologia burgheză, dacă ne dăm osteneala de a scormoni prin cotloanele lor ascunse ca să aflăm de unde purced și pe ce temelie intelectuală se reazimă, avem nu odată surpriza de a descoperi un izvor subteran de obârșie maioreșciană. O dovadă că polemica împotriva conducătorului Junimii nu e un război cu umbrele, ci o răfuială pe terenul concret al actualei lupte de opinii, o constituie articolul lui Liviu Rusu din „Viața românească” nr. 5.

Dincolo de intențiile bune ale autorului, pe care nu le contestăm, acest articol, prin metoda demonstrației și concluziile la care ajunge, reprezintă o regretabilă manifestare de recrudescență a spiritului maioreșcian — favorizată probabil de convingerea greșită, atât de frecvent denunțată totuși, că principii coexistenței pașnice s-ar putea extinde și în domeniul ideologic.

În articolul său, Liviu Rusu nu-și pune nici un moment problema substratului de clasă al activității lui Maiorescu, separă în mod cu totul arbitrar pe critic și filozof de omul politic, relevă laturi pozitive incontestabile ale conducătorului Junimii (pe care de altfel nu credem să le mai tăgăduiască azi cineva), ocolind însă o abordare multilaterală și în esență a personalității sale. D-sa operează așezând sub microscop câte o propoziție izolată, în disprețul contextului și al sensului de ansamblu al activității criticului. Sau, ceea ce nu e mai puțin condamnat, lăsându-se înșelat de pure coincidențe terminologice, echivalează puncte cardinale antagoniste în geografia literară.

Astfel, cu o lipsă de istoricitate care pimește, d-sa instituie o parțială analogie între Maiorescu și Engels, deși doar simpla alăturare a acestor nume produce scânteii, ca a polilor de semn contrar! În fond, tendința de căpetenie a lui Liviu Rusu e de a vida oceanul ce-l desparte pe Maiorescu de ideile noastre, de a-l spăla pe critic de petele lui veniale și a-l face membru în familia socialistă (ceea ce, fie spus în paranteză, e indezirabil de ambele părți). În ansamblul său, prin ceea ce spune și mai ales prin ceea ce omite să spună, articolul reprezintă, indiferent de scopul urmărit de autor, o ilustrare a atitudinii apologetice față de moștenirea literară, nu singura manifestare de acest fel în cuprinsul istoriei noastre literare actuale, dar probabil, având în vedere locul deosebit ocupat de Maiorescu, una din cele mai dăunătoare.

Ni se va obiecta poate că Liviu Rusu a ajuns să exagereze din necesitatea lăuntrică a reacției la o serie de teze schematice, simplificatoare și negativiste, ale unui trecut apropiat. S-au formulat altădată judecăți simpliste, care negau rolul criticului acolo unde el era incontestabil, îi agravau erorile sau îl osândeau pur și simplu, cu energie adjectivală.

Exagerările de-atunci ne par astăzi desuete; le dezaprobam pentru că răstălmăcesc faptele și încalcă adevărul, întrebăm însă: pentru a corija o eroare trebuie să cădem în alta, de sens opus? Faptul că în 1954 C. I. Gulian a

publicat un articol cuprinzând o serie de opinii simplificatoare și insuficient argumentate despre Maiorescu îl justifică pe Liviu Rusu să răspundă apologetic în 1963? Unica alternativă la iconoclastism să fie idolatria?

De fapt, e bine să improspătăm memoria celor care suferă de amnezie: nu tot ce s-a spus deunăzi despre Maiorescu a fost greșit și nu toate criticile ce i s-au adus trebuiesc revizuite. În afara articolului lui C. I. Gulian, care are și merite (nu numai cusururi — cum reiese din rezumatul defectuos întocmit de Liviu Rusu) și în afara prețiosului articol al lui N. Tertulian „Caracterul reacționar al teoriei „autonomiei estetice” (citat de Liviu Rusu dar neanalizat — de ce oare ?) se cuvine să amintim aici remarcabila contribuție a mult regretatului nostru prieten, Barbu Cămpina. a cărui moarte prematură a îndoliat știința istorică românească: *Critica lui 48*. Mai ales în articolele lui Barbu Cămpina și Tertulian se găsesc elemente de justă situare și de exactă tălmăcire a unora dintre principalele aspecte ale operei lui Maiorescu. Evident, autorii nu se sfiesc să critice și să denunțe, fără nici o tresărire de pietate, esența reacționară a teoriilor conducătorului Junimii.

Evaluări lucide ale omului Maiorescu și operei nu datează însă numai din anii noștri. E cu atât mai mare meritul unor critici și istorici literari mai vechi că nu și-au pierdut sângele rece și în anii când spiritul rector al Junimii era omagiat cu adorație, organizându-i-se un veritabil cult, au știut să așeze lucrurile în proporțiile lor reale. Citească oricine paginile lui Ibrăileanu din *Note și impresii* (1920) sau notele din *Miscellanea Vieții Românești* din 1906—1907, citească excelentul capitol al lui G. Călinescu din *Istoria literaturii române* (1940) și compare apoi cu dulcegăriile și chinuitele raționamente de reabilitare ale lui Liviu Rusu. Poate nu e inutil, fiindcă am ajuns aici, să notăm că în istoriografia noastră literară se întâlnește uneori modalitatea formulării protocolare, a alternării farmaceutice între bine și rău. Au parte de acest dozaj, diplomatic distribuit, nu numai scriitorii contemporani, concetățeni cu criticul în aceeași lume îngustă și deci capabili să-și răzbune vanitatea rănită, dar și clasicii, intrați de mult în contact cu veșnicia, chiar și jumătate-clasicii sau sfertoclasicii, veleitarii la nemurire încă neconsacrați de vreun gir public. Delicatețea criticului, de a se abține de la un verdict de netă condamnare, întâmpină până și documentele ce probează o atitudine direct dezonorantă a eroului său. Grijă lui perpetuă e să-și adăpostească obiecțiile printre paranteze și eufemisme, să denumască erorile «limite» și să se înconjoare de rezerve strategice. A spune, de exemplu, că Maiorescu a fost reacționar în politică, estetică și filozofie i se pare imprudent și sociologist vulgar. De aceea demonstrația, ca la Liviu Rusu, conchide tot timpul că «scriitorul X» n-a fost chiar atât de... și nici atât de... că el a spus ce-i drept că... dar de fapt a crezut că... ș.a.m.d. Unde ajungem? La falsificarea adevărului. Și unde încă? La un fel de alexandrinism istorico-literar, la un limbaj critic castrat de vigoarea afirmației sau negației, edulcorat de practicarea echi-

vocului. Mai ajungem în fine — stranie dar legitimă consecință — la coborârea interesului pentru personalitatea în discuție, la aplatizarea și mediocrizarea ei. Maiorescu — teoretician al gratuității artei trebuie combătut dar impune respect pentru că își pledează cauza cu talent și forță de expresie. Maiorescu — aflat în răspântia drumurilor estetice, care împărtășește cu Engels oroarea pentru tezism — mai ales că, vorba lui Liviu Rusu, amândoi «plecau de la Hegel»! — care ezită de fapt între artă pentru artă și artă cu tendință, nu interesează pe nimeni cum nu interesează eclecticul și nu devine stimabil prin aceasta. Reacționarul Maiorescu ne obligă să-l combatem, e un termen antagonist dar folositor dialecticii mersului înainte. «Progresistul» Maiorescu e un hibrid născut în eprubetă, nu numai incompatibil cu personajul real dar și anodin în sfera propriu zisă a ideilor.

În rândurile de mai jos ne propunem a aborda un aspect particular al ideologiei maioresciene: raporturile sale cu pașoptismul. Deși punctul de privire e special, ni se pare că el poate furniza o perspectivă valabilă asupra operei în întregul său. Căci ideile se explicitează totdeauna când sunt puse în relație, când le examinăm în unitatea lor cu împrejurările ce le determină, cu faptele la care se referă sau cu efectele pe care le produc — Maiorescu a fost discutat prea multă vreme, în trecut, sub zodia absolutului, raportându-i conceptele la un criteriu transcendent, extrinsec istoriei. A sosit azi vremea — după cum sublinia de curând Savin Bratu într-un excelent articol programatic din «Luceafărul» (cam prea prudent în aprecieri totuși!) — să-l plasăm pe critic în chenarul epocii și să-l judecăm funcțional, regăsind, alături de atâtea elemente de individualizare, mai fericite sau mai puțin fericite, și acea necesitate obiectivă pe care opera lui o exprimă sau o deghizează.

II

Opiniile lui Maiorescu despre pașoptism se întemeiază pe o observație superficială și — oricât de curios s-ar părea — pe un parti-pris politic ireductibil și deformant, ca orice fixație a spiritului, prealabilă unui examen al împrejurărilor concrete. A constituit oare mișcarea de la 1848 un punct nodal în istoria țării? — Nicidecum — răspunde Maiorescu. „Fără îndoială, mișcarea de la 48 avusese însemnătatea ei, întrucât manifestase, cu oarecare răsunet în Europa, deșteptarea conștiinței naționale în România din Principate și voința lor de a se dezvolta în conexitate cu civilizația occidentală. Dar ca organizare politică, în lăuntrul acestei tendințe generale, oamenii de la 48 nu au lăsat și nu au avut nici o concepție reală. Constituțiunea din 15 iunie 1848, de pe «câmpul libertății» de la Filaret, cu cele 12 articole ale ei era o operă de fantasmă, fără valoare practică“. Care e argumentația de la care se autoriză tonul categoric al propozițiilor de mai sus? Cum nu se poate mai subredă!

Din cele 22 articole ale constituției, proclamate — fie spus în treacăt — pe câmpia Islazului și nu a Filaretului, la 11 și nu la 15 iunie, Maiorescu

citează trei, încadrându-le între vădite semne de uimire, ca și cum ar fi vorba de niște enormități ce sfidează bunul simț și ca atare nu sunt vrednice de a fi măcar luate în discuție. Unul din articole (art. 5) privește alegerea domnului pe 5 ani; celălalt (art. 10) „dreptul fiecărui județ de a-și alege dregătorii”; ultimul în fine dintre exemplele incriminate (art. 21) se referă la „emancipăția Israeliților” și acordarea de „drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință”.

Fără a administra vreo probă și fără a se preocupa de celelalte puncte ale proclamației de la Izlaz, criticul exclamă, cu acel inimitabil aer apodictic ce-i era propriu, care voia parcă să insinueze adversarilor sentimentul nimicniciei lor intelectuale: „Toate aceste erau numai naivă așternere pe hârtie a unui amalgam de idei nebuloase, cum mișuiau pe atunci în broșurile frazeologilor din alte țări”.

A socoti programul burghezo-democratic de la 1848, care reflecta, deși nu într-o formă deplin consecventă, interesele obiective ale luptei pentru înlăturarea feudalismului și netezirea drumului dezvoltării capitaliste, drept o simplă fantasmagorie, însemnează a părăsi domeniul cercetării imparțiale și a aluneca în plin arbitrar. Căci dincolo de rezervele teoretice pe care le-ar fi putut stâmi un articol sau altul al constituției de la Izlaz și fără a substitui punctului de privire al lui Maiorescu foișorul nostru, instalat pe teren socialist, e limpede că, în esența sa, organicitatea documentului programatic pașoptist nu putea fi pusă la îndoială. Ideea abolirii clăcii și a împrumutării țăranilor n-o împrumutaseră revoluționarii de la „frazelogii” din Europa pentru simplul motiv că, în vest cel puțin, problema nu se punea; revendicarea, în care Bălcescu a văzut cheia de boltă a mișcării de la 1848, rezuma sensul revoltelor populare de decenii, al răscoalei lui Tudor Vladimirescu și al încercărilor conspirative de după el. Dar oare art. 1. care cerea independența administrativă și legislativă a țării, era tot o expresie a imaginației înfierbântate? Dar punctele care preconizau egalitatea civilă, egalitatea la plata dărilor, adunare generală compusă din toate stările societății, desființarea robiei ș.a.m.d. n-aveau nici ele un corespondent real? Îl îndreptăteau pe Maiorescu faptele sau documentele ca să nege fundamentarea programului de la Izlaz? Dar măcar studiasse el aceste fapte, cercetase aceste documente? Nu rezultă de nicăieri.

Ceea ce pe drept cuvânt stupefiază e că omul de remarcabilă forță intelectuală, filozoful care afecta să considere aplicarea teoriilor mai importantă decât teoriile însele, nu s-a întrebat niciodată cum se explică misterul mobilizării celor mai largi mase populare la 1848 din moment ce programul în numele căruia luptau nu reprezenta decât o înșelare de fraze pompoase? Cum se explică debaterile din comisia de proprietate, unde vocea mandatarilor țăranimii a răsunat cu atâta vigoare protestatară? Cum se explică ridicarea norodului Capitalei, în două rânduri, ca să dejoace complotul pus la cale de contra-revoluție și să restabilească autoritatea guvernului provizoriu? Dar

faptul că M. Kogălniceanu a elaborat, două luni după Izlaz un program similar, acceptat de pașoptiștii moldoveni drept sinteză a aspirațiilor lor? „Operă de fantezie“ se dovedise a fi inițiativa lui T. Diamant de a instala un falanster la Scăieni nu proclamația revoluționară; ea traducea, într-o formă specifică, izvorâtă din raportul de forțe între diferitele curente ale pașoptismului, „dezvoltarea acelei lucrări neîntrerupte și providențiale, începută în societatea noastră ca în toate societățile, de la originea ei“. O astfel de idee care coboară din sfera abstracțiunilor și se încorporează realului, devenind o manifestare a mișcării istorice, poate fi judecată cu simpatie sau oprobriu, dar nu poate fi repudiată ca lipsită de fundamentare istorică. Prin metoda demonstrației, Maiorescu se vădea din discipol credincios al lui Kant și poate, mai mult decât atât, un fidel militant al doctrinei politice conservatoare, dar cu prețul unui inadmisibil compromis cu adevărul.

În textul citat el mai reproșează pașoptiștilor că n-au avut nici o „concepție reală“. Nu discutăm, ar fi inutil astăzi, falsitatea ridicolă a afirmației, dar e interesant să vedem ce se ascunde îndărătul ei. Care sunt acei oameni fără „concepții reale“? Să fie Bălcescu, Kogălniceanu, poate Alecsandri, pe care totuși, din motive tactice, Maiorescu l-a îmbrățișat cu fervoare, omagiindu-l ca un spirit tutelar al Junimii? De fapt, criticul avea în vedere pe exaltații de tipul D. Brătianu și C. A. Rosetti, în genere pe liberalii ce-i sunt adversari politici după 1870 și se împăunează cu titlul fals de continuatori ai operei pașoptiste. Dar el n-a observat sau n-a voit să observe că —după cum spunea Engels — tocmai cei care se mândreau a fi executorii testamentari ai revoluției fuseseră groparii ei. Publiciști cu fraza tumefiată de revărsarea frenetică a entuziasmului, prizonieri ai formulelor grandilocvente, spirite surescitate, rămase în faza adolescență, care au vibrat la toate ideile fără să digere vreuna, iar ulterior, cu o nebănuită dezinvoltură, s-au raliat ordinei burgheze — asemenea specimene au circulat în adevăr la 1848 și mai ales după aceea. Dar ei nu reprezintă pașoptismul, ci caricatura lui, nu reprezintă pe doctrinariii mișcării, ci pe transfugii ei, nu reprezintă tendințele centrale ale revoluției, ci pletora elementelor de periferie. Și atunci se pune întrebarea: de ce blamează Maiorescu un întreg curent de renaștere națională și politică în numele unor laturi negative parazitare?

Dar procesul pe care conducătorul Junimii îl intenta pașoptismului mergea mai departe, la acușări mai grave. Nu era vorba doar de „naiva așternere pe hârtie a unui amalgam de idei nebuloase“, ci de răspunderea pentru introducerea la noi a formelor unei civilizații necorespunzătoare cu împrejurările concrete, de unde abisul dintre țara legală și țara reală, neadevărul ce caracterizează întreaga noastră viață publică.

Concepția lui Maiorescu e bine cunoscută și poate că nici o altă enunțare a sa n-a avut o mai întinsă difuzare și n-a dat într-o mai mare măsură discipolilor sentimentul că posedă piatra filozofică. Și totuși cercetătorul serios

rămâne consternat nu atât de eroarea intrinsecă a teoriei, vădită tot mai limpede în decursul timpului, cât de puțina osteneală ce și-a dat-o criticul ca s-o fundamenteze științific. În formularea inițială din articolul „În contra direcției de astăzi în cultura română” (1868) ca și în expunerile ulterioare, ea e prezentată ca un adevăr incontestabil, dedus din câteva exemple, ce-i drept frapante, dar lipsite de valoare probatorie, cel puțin din cauza impreciziei de terminologie și a echivocurilor de sens. „În aparență — scrie Maiorescu — după statistica formelor din afară, Românii posedă astăzi aproape întreaga civilizare occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o constituțiune“. Dar toate acestea nu sunt decât „producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr“. În realitate instituțiile europene nu corespund situației noastre, civilizația occidentală din care ne-am împărtășit e o haină cu totul nepotrivită pentru trupul societății românești încă nevindecat de gangrena fanariotismului. În toate compartimentele vieții publice, de la cele mai mari la cele mai mici, se învederează acest viciu radical, al inadaptării: deasupra sunt semnele integrării în circuitul valorilor europene dedesubt e viața încă rudimentară și împletită a unui popor rămas în urmă. Și deoarece — ne spune Maiorescu — o cultură veritabilă nu rezidă în statistica publicațiilor și nici știința veritabilă nu ține de firma societăților savante și nici artele frumoase nu se reduc la numărul tablourilor spânzurate pe pereți, iar existența drepturilor nu o probează înscrierea lor în paragrafe de constituție, reiese că impresia de a păși în rând cu lumea modernă e o primejdioasă iluzie. De-aici obligația de a denunța această tristă stare de lucruri, de a spulbera impostura, de a reacționa energic împotriva neadevărului ce caracterizează spiritul public, de a suprima abisul dintre forme și fond.

Dar cine poartă vina acestei situații nenorocite? Desigur, pașoptiștii!

Trimiși să învețe în școlile Apusului, după ce Țările Române, în primele decenii ale sec. XIX au început să se smulgă din starea de „barbarie orientală“ la care le condamnase dependența seculară de Poartă, ei s-au pus să importe fără discernământ aparențele culturii occidentale. „Nepregătiți, precum erau și sunt tinerii noștri, uimiți de fenomenele mărețe ale culturii moderne, ei se pătrunseseră numai de efecte, dar nu pătrunseră până la cauze, văzură numai formele de deasupra ale civilizațiunii, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adânci, care au produs cu necesitate acele forme și fără a căror preexistență ele nici nu ar fi putut exista“. Și ce anume i-a îndemnat pe tinerii cu minte scurtă să practice această imitație în stil mare, cu consecințe atât de funeste? De ce au ținut ei morțiș să aducă la noi toate formele scilipitoare ale vieții Europei moderne? Poate au făcut-o dintr-o „prețuire inteligentă“? Nu, răspunde Maiorescu. „Mobilul propriu nu a putut fi decât vanitatea descendenților lui Traian, vanitatea de a arăta popoarelor străine cu orice preț, chiar cu disprețul adevărului, că le suntem egali în nivelul civilizațiunii“.

În aserțiunile sale e neîndoielnic că Maiorescu pleacă de la unele constatări exacte. E foarte adevărat că în societatea românească a vremii existau numeroase aspecte detestabile: în viața publică domnea superficialitatea și falsul, instituțiile statului funcționau defectuos, împotriva rânduielilor existente creștea tot mai mult valul nemulțumirilor populare, constituția enumera o serie de drepturi fictive, teatrele jucau un repertoriu dubios, academia avea destui titulari incompetenți iar jurnalele excelau în minciuni. Impostura se lăfia în plină lumină și datoria oamenilor onești era în adevăr de a o combate. Din acest punct de vedere tot ce a întreprins în mod concret Maiorescu pentru a aerisi atmosfera și a face salubru climatul intelectual, de la articolul „Limba română în jurnalele din Austria“ (1868) până la „Oratori, retori și limbuși“ (1902), a avut în genere o importanță pozitivă și merită salutat (deși, sub raport pur literar, critica lui fiind lipsită de putere analitică și de investigație psihologică — după cum a observat încă de mult Ibrăileanu — interesează în zilele noastre pe istoric, dar și-a pierdut actualitatea).

De altfel, în privința atitudinii de condamnare a ridicolelor societății și a racilelor ei dureroase, Maiorescu n-a fost nici cel dintâi și nici cel mai eficace din mulțimea de luptători care a coborât în arenă. Îl precedaseră pașoptiștii, cu ascuțita critică a moravurilor iobăgiste din opera lui Bălcescu, fabulele lui Alexandrescu și poezia lui Bolliac, cu persiflarea nemiloasă a maimuțării străinătății în teatrul lui Alecsandri, în genere cu întreaga mișcare în spirit național, anti-cosmopolit și anti-feudal a „Daciei literare“. Iar alături de Maiorescu, lăsând deoparte pleiada marilor creatori în frunte cu Eminescu și Caragiale, merită a aminti că prima publicație teoretică a mișcării socialiste, „Contemporanul“, a dezlănțuit campanii răsunătoare împotriva falselor valori universitare, pentru dezrădăcinarea din cultura vremii a deprinderilor troglodite și a pretențiilor fără acoperire. Prin urmare nu în faptul de a fi criticat și nici măcar în severitatea criticii stă răul.

Răul stă în interpretarea pe care o dă Maiorescu procesului de formare a civilizației române moderne. Explicația lui genetică e, ca valoare de adevăr științific, invers proporțională cu popularitatea de care s-a bucurat. E pur și simplu uimitor cum a fost cu puțință ca o teorie atât de labil fundamentată ca a formelor fără fond să exercite atâția ani o înrăurire aproape hipnotică în mediul nostru intelectual. La mijloc e probabil și predominanța orientării idealiste în sociologia burgheză și prestigiul memorabilei formulări maioresciene, în același timp de o mare simplitate și de o remarcabilă pregnanță stilistică; a contribuit desigur și „obscuritatea“ termenilor de referință, care a făcut ca „fiecare să împrumute... ideilor înțelesul propriilor sale nemulțumiri cotidiene“. Ibrăileanu avea de o mie de ori dreptate când susținea că „junismul este mai mult o stare sufletească vagă, un sentiment, decât o teorie bine definită“.

Nu putem aci decât să notăm pe scurt, mai mult enunțativ, câteva din principalele inadvertențe și erori ale teoriei.

În primul rând constatăm că ea lasă într-o stare de nedeterminare totală însăși noțiunile cu care operează. Ce se înțelege prin „fond”: trăsăturile caracterului psihic al națiunii, totalitatea condițiilor materiale de existență sau stadiul dezvoltării instituțiilor și moravurilor, cristalizat în conceptul de tradiție? Termenul „formă” pare mai clar în ciuda proteismului său: e vorba când de civilizația importată în generalitatea ei, când de teatru (fără actori), de academie (fără academicieni), de universitate (fără profesori), când de constituția însăși — se înțelege cea belgiană, care a servit ca sursă de inspirație legislatorilor noștri de la 1866 și nu de Regulamentul organic, care se vede, izvorât cum era din interesele aristocrației funciare, că reprezenta o formă organică articulată exact pe fondul corespunzător! Asupra discriminării instituite de Maiorescu între cei doi termeni și a raportului lor de corelație necesară, avem de observat că în planul istoric și nu în cel platonician, al esențelor și prototipurilor ideale, se naște o dilemă insolubilă și anume: ori forma e funcțional legată de un conținut și atunci ea nu poate fi transportată tale-quale ori nu e legată și atunci criticul junimist n-are nici un temei să impute aducerea ei !

În ce privește esența însăși a teoriei, potrivit căreia civilizația română modernă e produsul imitației, trebuie spus că ea a pus în încercătură chiar pe unii din apologeții lui Maiorescu, pe cei în orice caz dotați cu un minim spirit critic și cu o percepție normală a realității. Dându-și seama că e imposibil de negat atât nevoia internă care preexistă nașterii diferitelor instituții cât și necesitatea istorică a apariției lor, E. Lovinescu, de pildă, a născocit ipoteza sincronismului, un fel de fatalitate sociologică a adaptării națiunilor înapoiate la nivelul națiunilor avansate. Dar cuvântul „sincronism” e un eufemism întrebuintat ca să se ocolească analiza marxistă. Inutilă precauție! Analiza marxistă e verificată de logica istoriei înseși.] ↗

De fapt orice țară, pe o anumită treaptă a dezvoltării își însușește, pe baza raporturilor care o leagă de restul lumii, acele idei și experiențe instituționale ce concordă cu propriile ei nevoi și aspirații. Acest proces de inter-penetrație a culturilor, vechi cât societatea omenească, și-a accelerat ritmul și s-a extins la o sferă tot mai mare de valori odată cu instaurarea modului de producție capitalist. „Burghezia — se spune în „Manifestul partidului comunist” — prin rapida perfecționare a tuturor uneltelor de producție, prin comunicațiile infinite înlesnite, antrenează în civilizație toate națiunile, până și pe cele mai barbare. Prețurile ieftine ale mărfurilor ei sunt artileria grea cu care doboară toate zidurile chinezești, cu care silește să capituleze chiar cea mai îndârjită ură a barbarilor față de străini. Ea constrânge toate națiunile să-și însușească modul de producție al burgheziei, dacă nu vor să piară; ea le silește să introducă la ele însele așa-zisa civilizație, adică să devină burgheze. Într-un cuvânt, ea își creează o lume după chipul și asemănarea ei”.

Dar această lume „după chipul și asemănarea ei“ cuprinde, pentru o aceeași esență, o mare varietate de tipuri. Există o clasă burgheză dar atâtea burghezii, câte națiuni. Deosebirile atârnă de condițiile dezvoltării istorice, de mediul geografic, de trăsăturile psihologiei etnice etc., cu un cuvânt de factorii interni. Influențele nu se reduc deci la un export amorf de relații economice, idei și tipare mentale; în înțelesul propriu al termenului, ele consistă în recepțarea unor modele străine, gândite ca necesare — Societatea debitoare selecționează, mijlocit sau nemijlocit, ceea ce preia din afară, iar confruntarea cu datele realității locale, prin urmare viabilitatea sau lipsa de viabilitate a ideilor sau instituțiilor transplantate îi orientează noile adaptări. Vorbind geometric s-ar putea construi următoarea schemă: întâi apare nevoia, apoi o modalitate indigenă imperfectă, menită s-o satisfacă (de obicei o instituție veche care-și lărgeste funcția sau una nouă nelegiferată); urmează receptarea experienței străine, al cărei rol e de a corija, a amplifica, a cristaliza (dar niciodată de a plăsmui) datul local existent, scutind astfel societatea de energia consumată pentru a-și elabora prin forțe proprii organismul care-i lipsește; în fine, produsul rezultat intră în relații dialectice cu mediul înconjurător, tinzând ca printr-un proces de prefaceri și ameliorări succesive, să realizeze o maximă conformitate cu tendința obiectivă a dezvoltării. Reiese deci, din toate acestea, că mecanismul introducerii formelor modeme de civilizație e necesar și nu accidental, e determinat de factorii interni și nu de contagiunea străinătății, e de natură materială și nu spirituală.]

Ce să mai spunem despre bizara opinie a lui Maiorescu referitoare la „vanitatea“ tinerilor? Ea aparține mai de grabă domeniului anecdotic decât celui științific. Oare faptul că pașoptismul muntean a avut un caracter mult mai radical decât cel moldovenesc vine din cătimea mai mare de vanitate a muntenilor? Și în ce măsură vanitatea i-a făcut pe studenții români din Franța să se entuziasmeze la 1848 și să devoreze învățătura lui Michelet, Quinet, Mickiewicz și nu lecția contra-revoluționară a lui Joseph de Maistre, De Bonald, Auguste Comte? Am putea continua astfel, dar e fără de folos pentru cititor.

În întregul său teoria formei fără fond nu e altceva decât o metaforă, ce-i drept deosebit de sugestivă și de generoasă în intuiții adiacente, dar totuși o metaforă, adică o manifestare a instinctului poetic și nu o deducție întemeiată pe examenul riguros al faptelor. Ea câștigă în prestigiu prin mirajul expresiei maioresciene, care asociază ținutei intelectuale, tonului incisiv și sigur pe sine, o frază de cea mai solidă arhitectură, turnată parcă într-un aliaj viril, unde nimic nu e de prisos și e imposibil de adăugat ceva. Valoarea incontestabilă a stilului nu vertebrează însă teoria, care rămâne precară. Maiorescu însuși dacă s-ar fi ostenit să-și analizeze scrupulos exemplele ar fi observat că fiecare îl dezmințe: constituția de la 1866 e precedată de Regulamentul organic, deci nevoia unui pact fundamental se simțea; dacă modelul belgian, adoptat la

1866, e accidental, în schimb caracterul burghez al documentului constituțional respectiv e necesar; stipulațiunile democratice privind puterea prințului se explică prin teama liberalilor de a nu fi expuși cezarismului după înscăunarea noului domnitor etc. La fel, se poate demonstra că revendicarea unei academii e înscrisă în Gramatica lui Heliade de la. 1828, că teatrul are vechi rădăcini în folclor iar înfiriparea sa de către Asachi și Heliade a reclamat concursul multor bunăvoințe — semn că ideea se nutrește din realitățile vremii... Dar Maiorescu plutea peste aceste mărunțișuri într-o zonă a generalității, dincolo de istoria propriu-zisă! Și totuși până și în acele spații transcendente, unde rațiunea își contemplă propriile-i fantome, iar spiritul jonglează cu idei pure, eliberate de povara gravității, unde ne-am aștepta la dezinteresarea cea mai sublimă și la seninătatea cea mai netulburată, până și acolo se transportă urile pământești pasiunile vindicative, cruzimile adversității mioape! Ar fi poate nejust să-i aducem lui Maiorescu învinuirea că a urmărit conștient să denigreze pașoptismul și să-i compromită pe frunzații săi. Dar semnificația obiectivă a teoriei formelor fără fond e tocmai aceasta: a trece răspunderea pentru situația dezastuoasă a României moderne asupra pașoptiștilor întrucât ei au avut nefericita idee de a transplanta la noi formele strălucitoare ale civilizației apusene fără a fi chibzuit în prealabil dacă există sau nu condițiile necesare! A-i face pe pașoptiști vinovați de toate relele convenea de minune burgheziei care ajunsese la putere fără a fi revoluționat până la capăt relațiile de producție și acum, înainte de a fi avut vreme să strângă averi și să huzurească, trebuia să contracareze deja primejdia ivirii proletariatului. Teoria maioresciană convenea mai bine încă moșierimii, care nu avea, ca liberalii, obligația unui minimum de pudoare față de înaintași și a unui scrupul de pură formă în raport cu nobilele principii de odinioară. Exact în momentul istoric al unor ascuțite contradicții de clasă, când coaliția burghezo-moșierească voia să arunce toată povara dezvoltării capitaliste pe spinarea păturilor sărace, fără a ceda nimic din privilegiile ei feudale, formele fără fond ofereau o explicație care scotea din cauză pe cei în adevăr responsabili și osândeă, în schimb, pe cei ce năzuiseră la „dreptate și frăție“! Diversiunea ca toate diversiunile, se baza pe o escamotare abilă a cauzelor reale și opera cu atât mai eficace cu cât nu întâmpina o rezistență serioasă.

Construcția teoretică a lui Maiorescu avea și o altă însemnătate. Întrucât ea demonstra că țara noastră nu dispune de fundamentul istoric pe care să se poată altoi formele civilizației moderne, reieșea că poporul trebuie întâi „să se deprindă cu libertatea“ și apoi s-o capete, că în toate privințele realizarea de reforme democratice trebuie sistată sau încetinită ca să nu se anticipe asupra posibilităților și nevoilor reale. Reacționarii din toate timpurile au folosit acest argument sofistic al „lipsei de pregătire“ în scopul de a înfrâna lupta pentru progres social. Retrograzii noștri n-au făcut excepție și protocolul dezbaterilor din comisia proprietății de la 1848 o dovedește cu prisosință. Dar până la

Maiorescu a lipsit lustrul teoretic al formulei, consacrarea unei autorități care s-o impună consimțământului public. Maiorescu i-a dăruit tocmai prestigiul absent și a făcut din ea principala armă de atac (sau de apărare) a celui mai îngust conservatorism. La 1874, de pildă, cerând modificarea legii comunale în interesul proprietarilor mari, el se justifica spunând că mulțimea nu e încă în stare de o atitudine independentă. Altă dată, preconizând restrângerea participării poporului la activitatea de legiferare, de administrație și justiție, a statului, afirma sentențios de la tribuna camerei că „acolo unde este mulțimea este de regulă și incapacitatea”. Încât, la Maiorescu, după cum se vede, dacă omul politic îi șoptea filozofului spre ce teritorii să-și îndrume pașii, și filozoful, la rândul său, îl servea pe politicianul conservator cu idei și aforisme. Tocmai colaborarea lor excelentă a păzit tihna și olimpianismul criticului.

III

Pe terenul culturii, ca și pe terenul politicii, atitudinea lui Maiorescu față de pașoptism se definește prin aceleași prevenții, ingraturități și repudieri nemotivate. Ca să demonstreze neadevărul ce stăpânește „toate formele de manifestare a spiritului public” el instituie în articolul „În contra direcției de astăzi în cultura română” o legătură peste vremi între latiniști și epigonii lor, de talia Massim și Laurian, reducând la neant contribuția pașoptistă, ca și cum ea n-ar fi existat. Prin „Istoria despre începutul Românilor în Dacia” a lui Petru Maior (1812) — spune el — „demonstrarea romanității noastre începe cu o falsificare a istoriei”; prin *Lexiconul* de la Buda (1825) „știința noastră despre latinitatea cuvintelor române” începe cu o falsificare a etimologiei; prin „Tentamen criticum” al lui Cipariu (1840), gramatica română începe cu o falsificare a filologiei”. Ori — continuă Maiorescu — „direcția falsă odată croită prin cele trei opere de la începutul culturii noastre moderne, inteligența română a înaintat cu ușurință pe calea deschisă și cu același neadevăr înlăuntru și cu aceeași pretenție în afară s-au imitat și s-au falsificat toate formele civilizațiunii moderne”). Surprinzătoare concluzie! În realitate, între Petru Maior și reprezentanții „direcției false” din vremea lui Maiorescu lucraseră pe tărâmul istoric Bălcescu și Kogălniceanu, fuseseră editate primele două volume ale „*Letopisețelor*”, apăruseră „*Magazinul istoric pentru Dacia*” și „*Arhiva românească*”. Între *Lexiconul* de la Buda și articolul de la 1868 se tipărise „*Gramatica*” lui Heliade iar Alecu Russo, Alecsandri, C. Negruzzi dăduseră semnalul rezistenței împotriva latino-maniei și a aberației fabricării de sisteme lingvistice. Cu cea mai imperturbabilă nonșalanță Maiorescu omite din bilanțul înfăptuirilor culturale o etapă glorioasă a dezvoltării: perioada pașoptistă. Dar în felul acesta ceea ce ni se prezintă drept o sincopă a spiritului public se dovedește a fi o elipsă de cugetare a criticului.

Că avem a face cu un punct de vedere concertat și nu cu o scăpare de condei ne putem convinge examinând și alte declarații similare. În „*Direcția*

nouă“ (1872) se spune : „Forma limbii românești în cei mai mulți scriitori ai ei era și este apăsată de stilul limbiștilor din Transilvania. Întrărirea școalei transilvănene asupra stilului nostru a fost cu atât mai firească, cu cât tot începutul nostru de cultură — bun, rău, cum este — îl datorăm ei. Școalele (Lazăr, Laurian), știința (Cipariu), jurnalele (Bariț și Mureșanu) au fost începute sau cel puțin susținute de ei, merit cunoscut și recunoscut al confracților noștri de peste Carpați“. În acest scurt paragraf, erorile, nu de apreciere, ci — terribile dictu! — de informație onestă, se cumulează. E discutabil dacă „cei mai mulți“ scriitori ai epocii moderne au stat sub întrărirea latinisților, dar e de-a dreptul fals că aceasta se aplică celor mai buni dintre ei. Lui Alexandrescu, Heliade (în primii ani), Negruzzi, Bolintineanu, Bălcescu, Alecsandri, Alecu Russo, Ion Ghica, creatorii veritabili ai vremii, care-i dau pașoptismului profilul, li se recunoaște îndeobște meritul de a fi pus la temelia operei lor limba poporului și de a se fi călăuzit în materie de scris de un instinct artistic salutar. Cât privește restul citatului, artificul de calcul, cum zic matematicienii, e patent: din nou pașoptiștii cad victimă vindicațiunii maioresciene. Căci sunt menționați ca întemeietori ai școalelor Lazăr și Laurian (?), dar trecuți cu vederea Asachi și Heliade! Drept ctitor al științei e pomenit Cipariu dar sunt omiși Asachi, Kogălniceanu, Ghica, T. Stamati! Părinții jurnalismului au avut mai mult noroc: la o revizie ulterioară a textului, Maiorescu a adăugat o notă de subsol precizând că Heliade și Asachi sunt „începătorii proprii ai ziaristiceii române“.

Iată o ultimă mărturie, consonantă cu cele anterioare, tinzând să acrediteze impresia că între școala ardeleană și Junimea a existat un vid. La 1889, în articolul „Eminescu și poeziile lui“, criticul scria: „Pe la mijlocul secolului în care trăim, predomnea în limba și literatura română o tendință semierudită de latinizare, dar care aducea cu sine pericolul unei înstrăinări între popor și clasele lui culte. De la 1860 începe datează îndreptarea; ea începe cu Vasile Alecsandri care știe să deștepte gustul pentru poezia populară, se continuă și se îndeplinește cercetarea și înțelegerea condițiilor sub care se dezvoltă limba și scrierea unui popor“. Am mai spus-o: dacă avem în vedere nu statistica celor care zgârie hârtia, ci pe cei ce au ilustrat realmente condiția de scriitor, ne e greu să consimțim că tendința de latinizare „predomnea“. Cu totul greșită e însă cronologia. Așa-zisa „îndreptare“ nu datează de la 1860, ci de la 1840, când a apărut „Dacia literară“. Alecsandri n-a fost nici inițiatorul curentului de bun simț lingvistic, nici cel mai reprezentativ exponent al său. Acest din urmă merit se cuvine de bună seamă lui Alecu Russo, excelent polemist, spirit limpede și subtil, care s-a știut descurca din încălceala controverselor pedante și a argumentat convingător în „România literară“ de la 1855, tocmai „condițiile sub care se dezvoltă limba și scrierea unui popor“.

Din exemplele pe care le-am înșirat mai sus se desprinde net, cum am văzut și înainte, o tendință de ponegrire a pașoptismului. Dincolo de orice proces de intenție, reținând doar ceea ce e evident și controlabil, se cuvine a nota caracterul violent partizan al atitudinii lui Maiorescu. Pur și simplu

criticul alunecă fără remuşcare peste faptele care nu-i convin; dând aparenţa că enunţă adevăruri incontestabile, el propune de fapt nişte premise false; cititorului i se sugerează, pe de o parte, gravitatea răului ce pândea către jumătatea secolului organismul plătând al culturii naţionale, iar pe de altă parte, dezarmarea de-atunci în faţa primejdiei, lipsa oricărei rezistenţe serioase; în felul acesta Maiorescu îşi valorifica implicit propriul aport: istoria începea cam odată cu intrarea junimiştilor în arenă. Sensul opoziţiei sale faţă de paşoptism nu se reduce însă la atât.

În genere, orice şcoală sau curent literar, de îndată ce capătă conştiinţă de sine, simte nevoia să-şi constituie o genealogie, să se autorizeze de la o tradiţie, să-şi descopere predecesori care să-i legitimeze noutatea. Căci cu cât contrariază mai mult, cu atât prezentul doreşte mai intens să-şi găsească rădăcini în trecut, chiar în cel mai îndepărtat. În strategia novatorilor, inclusiv a celor mai rebeli, intră totdeauna o aspiraţie secretă de continuitate, decât că ea se materializează uneori sărind peste epoci întregi, legând pe ultimii veniţi de strămoşi obscuri, în vreme ce părinţilor adevăraţi li se aruncă blesteme. Romanticii germani au renegat raţionalismul Aufklärung-ului imediat anterior, dezgropând în schimb goticul şi cântecul popular, mitologia nordică şi alchimia. În Franţa, primul val romantic apare ca o reacţie împotriva spiritului luminilor şi al clasicismului; el îşi caută precursorii în poezii Pleiadei, sărind peste două secole de disciplină a raţiunii şi bun gust codificat în tratate rigide.

La noi, până la Junimea, mişcarea literară, atât cât s-a putut înfirişa, s-a dezvoltat gradual, fiecare generaţie şi fiecare perioadă sporind cu noi achiziţii tezaurul comun dar în direcţia aceloraşi linii de forţă. Evoluţia s-a săvârşit într-un ritm viu, fără salturi spectaculoase, dominată de imensa ambiţie a reducerii handicapului ce ne despărţea de naţiunile civilizate ale Europei. Literatura paşoptistă, de pildă, nu ne evocă tabloul capiilor care se rup de părinţi, ci, dimpotrivă, pe acela al familiei armonioase, cu generaţii ce se succed şi nu se opun, ce colaborează şi-şi predau una celeilalte ştafeta. Ea îmbină elemente luminate şi romantice, dezvoltând, fără sentimentul vreunei contrarietăţi intime, directivele spirituale ale epocii precedente. Acţionând de pe aceleaşi poziţii majore: originea romanică, afirmarea individualităţii naţionale, critica fanarotismului, paşoptiştii vor adăuga moştenirii bagajul spiritual al epocii post-revoluţionare, dominată de liberalism în politică şi romantism în literatură.

Desigur că, de-a lungul perioadei 1780—1848, extinderea raporturilor băneşti şi a rânduielilor capitaliste, desprinderea de sub tutela otomană şi avântul culturii, într-un cuvânt brusca irupţie a Principatelor dunărene în Europa — au declanşat adânci transformări în viaţa socială şi în psihologia indivizilor. Într-o singură generaţie s-a trecut de la anterior şi papuci la frac şi pălărie Gibus, de la az, buche şi şcoala grecească la Michelet şi Victor Hugo. Totuşi nicăieri nu se observă, în direcţia principală a fluxului literar, conştiinţa vreunei disensiuni grave cu trecutul.

Maiorescu și Junimea răstoarnă radical acest curs al lucrurilor. Continuitatea se întrerupe și — ceea ce e cu deosebire demn de relevat — e recuzată doar legătura cu predecesorii imediați, care sunt pașoptiștii, ci e abandonată orice veleitate de încorporare la tradiție, la orice tradiție. Abia dacă junimiștii își găsesc un punct de reazim în poezia populară, dar cât de ineficace sub raportul derivării de conținuturi intelectuale, cât de nebulos și de puțin stringent sub raportul afinităților de sensibilitate și sens al existenței! Petru Maior, pe vremuri, în opera sa istoriografică, adusese, ca și ceilalți fruntași ai școlii ardeleni, un prinos de recunoștință cronicarilor. Bălcescu și Kogălniceanu i-au omagiat cu căldură pe ardeleni și pe Petru Maior. Hașdeu, pornind să nareze tragica viață a lui Ion Vodă cel Cumplit, se închina cu smerenie în fața chipului luminos al lui Bălcescu. Din contra, Titu Maiorescu apare în scenă fără a invoca vreun predecesor (menționarea lui Alecsandri nefiind decât un gest diplomatic și o abilitate tactică). Pentru el cronicarii nu există: nici Budai-Deleanu, deși prima publicare a „Tiganiadei“ e din 1877: nici Anton Pann, deși îl auzise odată cântând în tinerețe; el nu prețuiește poezia lui Heliade, nici proza lui Ion Ghica, nu cunoaște sau subapreciază valoarea studiilor istorice ale lui Bălcescu, a eseurilor lui Alecu Russo, a romanului lui N. Filimon; pentru el „Dacia literară“ n-a existat, nici „România literară“, „Convorbirile“ fiind „singura revistă critică ce a avut-o România“. Titu Maiorescu se întemeia pe Europa; în spațiul românesc nu-și găsea nici mentori, nici aliați: istoria începea de la 1860, adică odată cu el.

„Direcția veche a bărbatilor noștri publici — declară într-un loc pontificele Junimii — este mai mult îndreptată spre formele din afară; direcția nouă și jună caută mai întâi de toate fundamentul din lăuntru și unde nu-l are și până când încă nu-l are, disprețuiește forma din afară ca neadevărată și nedemnă“. A spune că „direcția veche“, adică Negruzzi, Kogălniceanu, Bălcescu, Russo etc. — căci ei au caracterizat-o și nu C. A. Rosetti, D. Brătianu, C. Aricescu sau C. Aristia, cum pare a crede Maiorescu — a spune deci că fruntașii pașoptismului alergau după „formele din afară“ în vreme ce șeful „noii direcții“, care făcuse o hecatombă din întreaga literatură anterioară, se consacră și dispune chiar de monopolul cercetării „fundamentului din lăuntru“, e de-a dreptul paradoxal. Dar cine a promovat inspirația națională în literatură, cine a denunțat întâi ridiclele imitații servile ale Apusului, cine a năzuit cu mai multă ardoare să descopere, prin istoriografie și folclor, osatura unei veritabile tradiții naționale, dacă nu pașoptismul ?

Altundeva, punând în opoziție cu „direcția veche“, trăsăturile definitorii ale literaturii tutelate de Junimea, Maiorescu afirmă că „noua direcție, în deosebire de cea veche și căzută, se caracterizează prin simțământul natural, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național“. Din nou pașoptismul e aici calomniat căci ar reieși că el încurajează sentimentele nefirești, artificialitatea, cosmopolitismul.

Ori niciuna din aceste acuzații nu poate fi reținută. Mai mult, oricine examinează obiectiv lucrurile va constata că programul „Daciei literare“ concordă punct cu punct cu ceea ce Maiorescu pretinde a fi specificul noii „direcții“.

IV

Se pune întrebarea: care e explicația atât de violentului resentiment împotriva pașoptismului manifestat de Maiorescu în toate ocaziile, ca și, în genere, a negativismului său în raport cu cultura anterioară? Răspunsul implică o multitudine de aspecte fiindcă elementele ce determină o orientare ideologică alcătuiesc, ca totdeauna, un complex greu de descurcat. Începând de la cele mărunte spre cele mari, nouă ni se pare că nu s-ar putea exclude din explicația globală impulsul unui anume arivism, a unei nevoi lăuntrice a criticului de a se ilustra și a deține poziții cheie.

În adevăr, pentru cine urmărește fără prejudecată manifestările tânărului Maiorescu în primii ani ai carierei, după fulgerătoarea izbândă a doctoratului de la Giessen și a licenței în drept de la Paris, se desprinde net impresia unei avidități de parvenire. Fostul școlar de la Theresianum, atât de intens preocupat — după cum reiese din paginile jurnalului intim — să obțină note maxime și să fie recunoscut întâiul, aduce și în activitățile vârstei adulte o incoercibilă ambiție de a triumfa, de a escalada treptele notorietății. Nu s-ar putea spune că împrejurările l-au defavorizat, e drept că și el a știut să le exploateze. Director al gimnaziului și internatului din Iași la 1862, al institutului vasilian la 1863, profesor de istorie universală la Universitate în 1863 și rector în același an, Maiorescu găsește timp să țină prelecțiuni populare, solicitând printr-un prospect prezența publicului feminin („...pentru ca ele să aibă un efect în societate trebuie să fie susținute prin doamne, adevăratul element social în timpul modern“). Concomitent, practică avocatura, întreține relații, croindu-și drum în înalta societate ieșeană, îi cunoaște pe Carp, Pogor, Th. Rosetti, cu care pune bazele Junimii, se apropie de viața politică. El dezertează biblioteca și acea „claustrațiune meditativă“ (G. Călinescu) din singurătatea căreia răzbat operele de știință veritabilă, absorbit cu totul de grija succesului și veleitatea afirmării personale. Pe o pagină de jurnal, din 5/17 ianuarie 1866, notează despre o adunare a Junimii: „Eu am citit programul societății noastre; totul primit, și am stabilit și prelegerile populare — Dintr-asta va să iasă mult, dacă ceilalți au râvnă — pentru cauză; dacă nu, în orice caz mult pentru mine“ Într-o primă etapă, cel puțin, fricțiunile cu unii colegi, simpatiile altora, atențiile puterii, îi influențează atitudinile. A fost suficientă o mică flaterie a lui Carol I pentru ca fostul raportor al comisiei plebiscitului lui Cuza, care privise cu suspiciune pe noul domnitor, să vireze cu 180°: „Dar totul deveni trandafiriu și gentil și foarte binefăcător prin deosebita distincție ce ni s-a făcut cu invitarea la Stânca“ (unde principele luase parte la un dineu

intim). Rămâne de văzut în ce măsură ciocnirile cu N. Ionescu, șeful unei dizidențe liberale ieșene, nu au pecetluit legăturile lui Maiorescu cu conservatorii și n-au înrăurit asupra orientării concepțiilor sale politice. Oricum, nu e greu de văzut că virulența polemică a articolelor tânărului critic, de la 1868, și absolută sa determinare de a dărâma idoli, erau menite a atrage atenția asupra-i. Nu-și făcuse oare loc în conștiința lui ideea că trebuie să se delimiteze foarte zgomotos, pentru ca într-un mediu public obișnuit cu zarva, să-și consolideze candidatura la un rol de solist ?

Mai plauzibilă apare o altă ipoteză: fiindcă Maiorescu s-a format în străinătate departe de atmosfera culturală a țării, aversiunile sale împotriva pașoptismului s-ar explica prin ignoranță. Un sămbure de adevăr trebuie să fie aci, ar fi însă nejustificat să-l exagerăm. Faptul de a-și fi petrecut aiurea anii hotărâtori ai cristalizării sufletești, când se produce închegarea personalității și se conturează traseul evoluției intelectuale de mai târziu, nu poate fi deplin concludent. Și Kogălniceanu se formase departe de țară și Alecu Russo și Alecsandri. Totuși adolescentul Kogălniceanu se pasiona să afle tot ce se petrece acasă, cerând continuu cărți și material documentar pentru alcătuirea unei istorii a Românilor, în vreme ce tânărul învățcel de la Theresianum, dotat cu aceeași sclipitoare inteligență și cu aceeași neistovită sete de a cunoaște, își umplea caietul de însemnări zilnice cu note, când prematur blazate, când depressive, când inocent ariviste — toate pătrunse în orice caz de egoismul cel mai cras. E aici evident o deosebire de fire dar e și una de psihologie de clasă și de epocă istorică. Iată venit momentul de a pune punctul pe i. Între Kogălniceanu și Maiorescu e o diferență de numai 23 ani, însă ea valorează cât o lume pentru că despărțirea o realizează revoluția. Kogălniceanu a absorbit din copilărie, de la primele contacte cu mediul înconjurător, acea feroare, poate naivă dar stenică, a slujirii patriei și a încrederii în perspectiva unei rapide redresări. Fiul nenorocosului dascăl Maiorescu, luptător la 1848, care decretase, într-o memorabilă anticipare a formelor fără fond, că „totul e o mască fără creieri” — devenise conștient din fragedă vârstă de lipsa de răsplătire a meritului, vădită chiar cu exemplul tatălui său. Elanul constructiv al celui dintâi decurge dintr-o atmosferă de jubilație a deșteptării naționale, când forțele creatoare ce mijiseră la lumină, biruind o inerție seculară, se coalizau, exaltându-se reciproc în vederea unor acțiuni directe de reformă pe plan politic, social și cultural. Criticismul celui de-al doilea exprimă dezamăgirea urmând trădării revoluției, amărăciunea ce succede momentului de prăbușire a iluziilor, acel stadiu de disoluție a conceptelor universale și de retransare în cercul propriului eu, care marchează conștiința acută a contradicțiilor sociale, neputința de a găsi o soluție impasului moral și politic.

Aceste perspective deschise de istorie reprezentanților celor două generații s-au concretizat pentru unul și altul, în funcție, firește, și de formarea lor intelectuală. În ce-l privește pe Maiorescu, fundamentarea concepției sale

despre lume are loc în perioada studiilor, la Viena și în Germania. Era o epocă de reflux a valului revoluționar în întreaga Europă, când prusacismul, exacerb de victoria împotriva habsburgilor, ațâța spiritele ca un venin, iar „speculația filozofiei părăsise cabinetul de studii spre a-și ridica un templu la bursa de valori“. În universități stăpânea „eclectismul lipsit de idei“ profesat de „ideologii mărturisitori ai burgheziei și ai statului existent“ și aceasta „în vremea când atât burghezia cât și statul se găseau în antagonism deschis față de clasa muncitoare“. Hegelianismul se afla în disoluție iar idealismul kantian forma fundalul tuturor speculațiilor și anume mai mult prin latura sa de apriorism raționalist decât prin aceea de empirism moderat.

Toată gândirea lui Maiorescu se alimentează din surse idealiste și contra-revoluționare. Maeștrii săi sunt epigoni de-ai lui Hegel, adepți ai școlii istorice a dreptului și istorici ai restaurației, în mod concret Herbart în filozofie, Vischer și Schopenhauer în estetică, Buckle, Spencer, Auguste Comte, Savigny în sociologie și politică. Trăsătura comună a majorității acestor gânditori o constituie, pe deoparte, promovarea idealismului în ontologie și teoria cunoașterii, — pe de altă parte, postularea principiului evoluționist; de-aci explicarea stării de drept ca un epifenomen al stării de fapt și contestarea revoluției ca o perturbare artificială și arbitrară a dezvoltării. E limpede că Maiorescu n-a fost un simplu receptacol pentru influențele străine, că el a prelucrat de sine stătător aceste idei de proveniență diversă, străduindu-se să le aplice realității românești în funcție de datele ei specifice. Că a fost original sau nu, e după noi o problemă secundară. De altfel, originalitatea e un merit foarte rar în asemenea chestiuni unde de obicei ceea ce ne impresionează cu prospețimea noutății nu e decât o idee veche într-o înlănțuire încă necunoscută. Iar acest talent de a restructura materialul în constelații inedite Maiorescu îl poseda din plin.

Totuși succesul lui în mediul intelectual românesc nu se explică numai prin autoritatea personală, prin forța talentului și elevația stilului. În lipsa unor condiții prielnice de situație istorică și atmosferă morală, teoriile junimiste n-ar fi dobândit niciodată o largă audiență. Iată deci un nou factor care, în interdependență cu ceilalți, devenind ca în orice dispozitiv complex de relații simultan efect și cauză, acționează în direcția constituirii profilului specific al gândirii maioresciene.

Momentul apariției Junimii corespunde cu acea perioadă a istoriei europene — amintită de Lenin — în care „spiritul revoluționar al democrației burgheze era deja pe cale de a dispărea în timp ce spiritul revoluționar al proletariatului socialist încă nu ajunsese la maturitate“. În țara noastră, înfrângerea revoluției de la 1848 a frânat dezvoltarea politică în sens democratic, a îngăduit alianța de clasă a moșierilor, industriașilor și comercianților, a stins elanul generos și romantic al tineretului intelectual, derivându-l spre căpătuire și arivism. În perioada care se întinde de la 1860 înainte, după ce într-o ultimă

convulsiiune, cu ocazia realizării unirii, pașoptismul își regăsisse energia, coeziunea și optimismul istoric al epocii de glorie, el se va destrăma ca ideologie și se va dezmembra ca organism politic. Cei mai mulți pașoptiști vor deveni liberali, maculându-se în exercițiul puterii, pretându-se la cele mai josnice subterfugii, asociindu-se cu rivalii lor de până ieri la storcerea resurselor bugetului și exploatarea mării mase a națiunii. Țărănimii, care suporta toate angaralele, i se rostesc panegirice, dar i se exasperează mizeria cu legea tocmelilor agricole. Țelurile proclamate la Izlaz sunt acum golite de conținut, falsificate și schimonosite; cuvintele sună la fel, dar ele denumesc o realitate din care n-a mai rămas nici o umbră de ideal. Toxinul revoluției, de care vorbea Caragiale, se topea în cețurile trecutului și numai toxicele mirosuri ale unei realități mercantile și dezonorante împânzeau aerul. Literatura își pierde suflul generos de altă dată, devine sceptică, se interiorizează, un aer de egoism îi străbate paginile, se închide marilor idealuri sociale, se umflă cu o materie bombastică, fluidă, dar fără densitate intelectuală și morală.

Această situație obiectivă se reflectă în ideologia lui Maiorescu și dincolo de nuanța individuală a cugetării și de unicitatea expresiei, ea stă la temelie și a altor opere zămislite în epocă. Au existat, se înțelege, și alte tipuri de a o oglindi, unele neasemuit mai profunde și cu un conținut omenesc extins până la universalitate — un exemplu e Eminescu; însă, dacă Maiorescu a avut succes și s-a impus, e fiindcă a reușit la rându-i să expliceze, fie chiar și parțial, numai pe câteva laturi și din unghiul restrâns al unei părți a intelectualității claselor dominante, dar în mod eficient, o serie de idei care pluteau obscur în aer.

V

Față de pașoptism Maiorescu se găsește la antipodi. Și totuși în câteva privințe, fără a o mărturisi, el continuă pe calea desțelenită de înaintași. Astfel, împotriva latiniștilor, în linia criticii unui Alecu Russo sau Negruzzi, pledează energic pentru principiul fonetismului în ortografie și al conservării acelor forme ale limbii vorbite pe care le consacră uzul obștesc. Pe fâgașul atât de productiv ilustrat la 1848, al valorificării folclorului, el susține cu energie primordialitatea poeziei populare, ca sursă de inspirație și valoare estetică, ajungând chiar, prin acea obstinație proprie capetelor sistematice, la un soi de sectarism folclorizant, care purta în germene semănătorismul și va deveni, după 1900, dăunător, ca orice exces. În fine, în primele sedimentări ale teoriei formelor fără fond, acolo unde conceptul se încheaga la treapta observațiilor critice, Maiorescu se așeza iarăși în plin pașoptism moldovenesc, biciuind ca și Kogălniceanu, Alecsandri sau Negruzzi, galomania, propensiunea cosmopolită pentru nou. Aceste apropieri nu sunt coincidențe, adică niște potriviri ale hazardului ci sunt dovada că, dincolo de sensurile limitate ale fiecărei perioade istorice, există în literatura noastră un substrat comun de valori pe care

generațiile îl îmbogățesc mereu fără a-l obliga să se revizuiască la fiecare trei decenii. Mai e nevoie să spunem că acest substrat, ca și toate punctele menționate mai sus, traduce depășirea poziției aristocratice de grup, identificarea cu resorturile omenești cele mai adânci, acelea în speță care reprezintă poporul, adică ceea ce e peren în artă?

Deosebirile dintre ideologia lui Maiorescu și pașoptism sunt desigur cu mult mai spectaculoase decât trăsăturile comune. În calitate de reprezentant al unei clase care deține puterea și se baricadează împotriva revendicărilor maselor populare, Maiorescu preconizează o politică de înghețare a raporturilor feudale în agricultură, de restrângere chiar și a ciuntitelor drepturi democratice acordate prin constituția de la 1866, de susținere necondiționată a monarhiei prusace. Prin teoria formelor fără fond el dă o bază doctrinară potrivnicilor liberalismului și aruncă răspunderea suferințelor țării exact pe umerii acelor care făcuseră cel mai mult pentru fericirea ei.

Educat filozofic la școala criticismului kantian, conducătorul Junimii se plasează în absolut, judecând pur fenomenologic, fără a se raporta la scara posibilităților reale. „Conceptul său despre adevăr și frumos postulează aceste valori ca absolute, ceea ce îi permite să le folosească cu intransigență în aprecierea stărilor din jurul său. Știința timpului rămânea pentru el neadevărată și poezia lui urâtă, chiar dacă istoricește ele n-ar fi putut să fie altfel“. Lipsa de istoricitate îi vicia judecățile căci, în fiecare caz, comparând realitatea locală cu esența ei potențată, trebuia obligatoriu să conchidă că suntem departe de perfecțiune și insignifianți în sfera valorilor. Făcând tabula rasa de trecut nu avea posibilitatea să măsoare progresele înregistrate de prezent. Referind mental operele noastre de creație la niște tipuri ideale el semnală existența unui deșert acolo unde, de fapt, începeau să se înalțe edificii trainice. Și totuși criticul distrugător avea uneori accese de indulgență uimitoare: când era vorba de partizani politici sau de cenaclu. Atunci găsea calități artistice la Bodnărescu sau Șerbănescu și era în stare să-l așeze pe un oarecare Cerchez lângă Caragiale! Sub masca olimpianismului și a impersonalității Maiorescu ascundea o imensă vanitate, un spirit de senior căruia îi place clientela și un exclusivism de simpatie, incompatibil cu exercițiul criticii.

O radicală divergență de vederi e între pașoptiști și Maiorescu în problemele esteticii. Cei dintâi credeau în rostul utilitar și în finalitatea cetățenească a artei, Maiorescu în autonomia esteticului și separația rigidă între politică și literatură. Mai ales pentru aceste din urmă puncte a fost ridicat în slăvi șeful Junimii și mai ales din cauza lor e astăzi combătut. Dar problema e prea cunoscută pentru a insista.

Stilul uman al lui Maiorescu diferă iarăși, fundamental, de al pașoptiștilor. Aceștia erau entuziaști, generoși, sentimentali până la lacrimi, capabili să se jertfească unui ideal, fervenți și gravi sau indulgenți cu humor. Maiorescu e auster, sceptic, blazat, egoist, impunându-și o conduită studiată până la amănunt, reprimându-și spontaneitatea, așezând distanță între el și alții. Față

de tendința predilect romantică a celor mai mulți pașoptiști, Maiorescu aduce o stăpânire de sine, un echilibru al forțelor sufletești și o armonie ce par semnul unei structuri clasice. De fapt, după cum s-a aflat mai târziu, dedesubtul apelor calme se agitau vulcani submarini; personajul public, pe care-l cunoaștem, nu e expresia temperamentului ci a voinței lui de fier.

S-au comentat în fel și chip notațiile despre temperatura și cheltuielile zilnice din jurnalul intim. S-au găsit unii să le interpreteze pozitiv: interes pentru natură etc. Ne-am putea imagina însă un Bălcescu procedând la fel? Desigur că nu. Îi trebuia oricum criticului o bună doză de suficiență și o teribilă încredere în sine însuși ca să aibă răbdarea unor asemenea însemnări—piramidale! În cazul lui Eminescu, Maiorescu s-a purtat realmente corect, punând în relațiile din anii de boală, delicatețe și tact. E o notă bună, totuși marile daruri ale criticului se situează în zona intelectului nu a inimii și aceasta o spunem nu pentru a-l difama ci pentru a caracteriza un fapt care se plasează dincolo de cântarul binelui și răului. Avea o inteligență robustă, pătrunzătoare și sintetică, o minte ordonată și clară, mereu sub presiune, gata de a funcționa oricând cu aceeași riguroasă exactitate. Față de pașoptiști, care au fost sau diletanți sau auto-didacți de geniu, avea avantajul unei culturi sistematice. Din păcate lecturile lui esențiale datează din tinerețe; de aceea a fost repede depășit de evoluția sensibilității artistice (n-a știut niciodată nimic de Baudelaire sau de romanul rus) și chiar de dezvoltarea științei în propriul domeniu de specialitate.

Maiorescu și-a iubit țara, lucrul e indiscutabil. Dar ciocoiește, de sus, fără încredere în capacitățile latente ale poporului, cu convingerea că sarcina de a face istoria revine unei elite restrânse. Patriotismului său îi repugna democrația. Fiindcă mai presus de orice se temea de mișcarea maselor el ar fi vrut să îndiguiască înfăptuirea progresului.

Cu entuziasm dar și cu multă inocență pașoptiștii angajaseră dialogul cu Europa; hipertrofierea spiritului critic l-a dus pe Maiorescu în extrema cealaltă, la diminuarea existentului și la amânarea perspectivei. Ne aflam la 1872 în pragul epocii marilor clasici și el scria: „... mai întâi ceva liniște politică, dacă ne-o va îngădui soarta: apoi îndreptare materială, cu aceasta — după câteva generații (subl. ns — P.C.) — și deșteptarea gustului pentru produceri estetice“. Ne aflam tot atunci în preajma afirmării pe scena românească a unei strălucite pleiade de actori și el spunea: „Zeci și zeci de ani vor trece înainte de a se putea compune o singură trupă de actori, care să merite acest nume“.

Iată, în fine, un ultim punct. Spre deosebire de pașoptiști care priveau cu pietate spre trecut dar trăiau cu gândul în viitor, Maiorescu exista în prezent și pentru prezent. Formă a egoismului, a acelui confort domestic în care criticului i-a plăcut totdeauna să trăiască sau, mai degrabă, modalitate a lucidității, retractilă, fiindcă experiența viselor blajine și trandafirii se năruise de atâtea ori ? Oricum, într-o direcție măcar Maiorescu a fost obligat să anticipe: în relația sa cu socialismul. La 1859 și-a început cariera cu o conferință despre

socialism în intenția de a demonstra, minus complimentele de tânăr bine crescut, că e vorba de o idee inaplicabilă în țara noastră. La 1892 el credea a dovedi lipsa de fundament pentru o mișcare de clasă a proletariatului la noi. Amănuntul cel mai picant însă și pe care nu-l știe toată lumea e următorul: spre sfârșitul vieții, când mintea obosită se reculege înainte de ultima călătorie, Maiorescu îi încredința unui discipol, cu o mare satisfacție, că vechile lui îndoieli asupra materialismului istoric s-au adeverit și că falimentul socialismului e inevitabil. Nu știm când s-a petrecut această scenă fiindcă cel care ne-o relatează nu comunică data, dar ne amintim când a murit Maiorescu: în 1917, anul mării revoluții din Octombrie!

Paul Georgescu, *Titu Maiorescu - critic literar*, „Viața românească”, nr. 12, decembrie 1963

Analiza operei lui Titu Maiorescu este importantă nu numai pentru că ne poate duce la valoarea exactă a unuiu dintre cei mai de seamă critici români, ci și fiindcă poate contribui la o mai precisă înțelegere a configurației ideologice a epocii, cât și a contemporanilor săi, dintre care unii s-au aflat — cel puțin o vreme — în strânsă colaborare cu el. Influența lui Titu Maiorescu a fost destul de mare în epocă — dar și după aceea — încât să merite o cercetare atentă. Analiza operei însă întâmpină diferite dificultăți. Cea dintâi constă în faptul că Titu Maiorescu a depus, jumătate de veac, o activitate multilaterală, ca profesor, ca critic, ca animator al unui cerc literar — „Junimea” — și al unei reviste — „Convorbiri literare” — ca audiat conferențiar și ca om politic (deputat, ministru, prim-ministru). În afară de contribuția sa în domeniul criticii literare, el și-a expus părerea în controversatele, pe atunci, probleme ale limbii și scrierii, în domeniul filozofiei (logica, psihologia, comentariul lui Kant și Schopenhauer, mai ales), al istoriei, etc. Rezultă nu numai că o cunoaștere bună a unei asemenea activități revărsate e grea, dar și că interpretarea va avea un anume accent după domeniul asupra căruia își va fi concentrat atenția.

Cea de-a doua dificultate este creată de faptul că posteritatea critică — adversari și discipoli — au văzul în estetica maioresciană un steag al „autonomiei esteticului”, al artei pentru artă; și este destul de complicat astăzi de a detașa din text o imagine proprie, nedeterminată de imaginea pe care, vreme de cel puțin jumătate de secol, posteritatea a elaborat-o, fie pentru a o contesta, fie pentru a o invoca drept zeu tutelar. Asemenea proces postum de simplificare, aș zice de reducere la o formulă, aproape fatal în cazul criticilor de prestigiu, a fost ușurat și de o altă împrejurare, anume de ținuta sau imaginea pe care Maiorescu însuși a vrut să o lase despre el însuși. Profesorul demn, puțin pedant, cu minte clară, răspândea cunoștințe bine sistematizate, fixe în

articulațiile unei demonstrații logice. De aici tendința, atât a apologeților cât și a negatorilor săi, de a ne înfățișa o concepție unitară, fără fisuri sau contradicții, un fel de schemă logic constituită, bazată pe citate, înglobând toate aspectele activității lui Titu Maiorescu.

La o asemenea schemă va trebui însă — cu toată comoditatea ei — să renunțăm și asta din mai multe motive. Mai întâi că există mai multe scheme din acestea, toate bazate pe citate din textul maiorescian, toate logice și argumentate; or, varietatea opiniilor cere, tocmai, o renunțare la schemă. Apoi, cunoașterea jurnalului intim al lui Titu Maiorescu — „Însemnări zilnice”, în trei volume — a spulberat definitiv imaginea criticului „senin” și „olimpian”, descoperind un om, e drept, cu o mare voință, dar cunoscând slăbiciunea demoralizarea, tentația sinuciderii chiar, modificându-și părerile uneori, contrazicându-se, îndoindu-se... Dar ceea ce e mai important — și aici va trebui oarecum să anticipăm — este însuși textul criticului ce cunoaște contradicții, fisuri și chiar neclarități, relevând o doctrină estetică formată din aluviuni uneori distincte, în sfârșit, o practică literară ce nu decurge totdeauna din sistemul estetic ci, pe care acesta încerca, a posteriori, să o justifice teoretic.

Cercetarea noastră își propune să se concentreze doar asupra activității de critic literar a lui Maiorescu, fără a pierde din vedere perspectiva ansamblului, dar referindu-se la el în măsura doar în care acesta luminează în mod deosebit înțelegerea domeniului ce studiem. Vom căuta de asemeni de a nu ne lăsa impresionați nici de imaginea pe care criticul a vroit să o impună contemporanilor și nici determinați de rolul postum pe care critica sa a avut să-l joace. O evocare completă a personalității lui Titu Maiorescu, în toată diversitatea aspectelor și implicațiilor sale, ar depăși scopul studiului de față, care nu pornește de la premise pe care își propune să le illustreze ci, dimpotrivă, pornește de la descripția ideilor pentru a ajunge acolo unde ne va duce textul. În această împrejurare, preferăm această metodă, inductivă. Dat fiind că multe chestiuni sunt controversate și că citate disparate pot ilustra fie o părere, fie alta, am preferat să totalizăm citatele privitoare la asemenea chestiuni pentru a ne feri de o interpretare unilaterală și a da, în orice caz, cititorului, ocazia de a-și forma o părere în cunoștință de cauză.

I. Estetica Clasicismul

Toți cercetătorii sunt unanimi în a recunoaște că estetica maioresciană nu e originală decât în măsura în care a reușit să coroboreze și să sudeze importuri masive din filozofia germană (Herbart, Hegel, Schopenhauer, cu frecventarea asiduă a lui Kant). De aci, analiza s-a diversificat, pentru a putea detecta care a fost influența majoră, opiniile deosebindu-se între ele în această chestiune. Fără a intra acum în această dezbatere tradițională a izvoarelor, credem necesar să atragem atenția asupra unui aspect aproape ignorat (Eugen Lovinescu l-a intuit), important din mai multe punct de vedere, și anume cla-

sicismul lui Titu Maiorescu. Acest clasicism a coexistat cu romantismul dominant în epocă, cel puțin în vremea tinereții studentești a criticului — care atunci își și formează concepția estetică — dominant în poezia română în vremea de activitate a lui Maiorescu, și cunoscând, cu Eminescu, punctul său maxim. Această bivalență, existentă la majoritatea pașoptiștilor (îndeosebi Gr. Alexandrescu, I. Heliade Rădulescu, dar și la Al. Odobescu și chiar la Eminescu), și care constituie de fapt o caracteristică a poeziei române din sec. XIX, e mai ciudată la un critic și o ghicim ușor a fi fost izvorul unei contradicții interne a sistemului estetic. Cred că nu mai e necesar să precizăm că și clasicismul, ca toate curente și școlile literare, fiind determinate social-istoric, au o epocă dată în care se manifestă; deci, vorbind despre clasicism, romantism etc., în afara cadrului lor istoric, înțelegem prin aceasta nu ansamblul estetic coerent, ci elemente ale lui sau o atitudine estetică.

Preferința pentru clasicism s-a manifestat la Maiorescu în deosebi în domeniul poeziei. În cunoscutul articol „O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867” (publicat în „Convorbiri literare” I, 1 Martie 1867 ; în volum, Iunie, același an), Maiorescu stabilește „condițiunea materială a poeziei” astfel: „Prima condițiune dar, o condițiune materială sau mecanică, pentru ca să existe o poezie în genere, fie epică, fie lirică, fie dramatică, este ca să se deștepte prin cuvintele ei imagini sensibile în fantezia auditorului și tocmai prin aceasta poezia se deosebește de proză, ca un gen aparte, cu propria sa rațiune de a fi”. („Critice” I, pg. 14, Ed. „Socec”, 1931). Lăsând deoparte, deocamdată, afirmația de bază a studiului — și a poetice maioresciene după care „frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă”, de origine — se știe — hegeliană, reținem atenția criticului de a enumera procedeele de sensibilizare a noțiunii. Aici vede autorul și deosebirea fundamentală între poezie și proză: „Prin urmare, un șir de cuvinte, care nu cuprind alta decât noțiuni reci, abstracte, fără imaginațiune sensibilă, fie ele ori cât de bine rimate și împărțite în silabe ritmice și strofe, totuși nu sunt și nu pot fi poezie, ci rămân proză — o proză rimată”. („Critice” I, 15). De aci atenția autorului de a enumera, cum am spus, procedeele de sensibilizare a noțiunii, cu ilustrări pozitive și negative, totul cu acel simț pedagogic unanim recunoscut. Concluzia acestui capitol teoretic, abundent ilustrat cu citate din poezii, este: „Particularitățile stilului poetic (expresii determinate, epitete, personificări, comparațiuni) purced toate din trebuința de a sensibiliza gândirea obiectelor” („Critice” I, 30). Să reamintim cititorului acele mijloace ale condiției materiale a poeziei. „Primul mijloc este alegerea cuvântului celui mai puțin abstract” („Critice” I, 17). „Al doilea mijloc [...] sunt adjectivele și adverbele, ceea ce s-a numit epitete ornante” („Critice” I, 20). „Un alt mijloc [...] sunt personificările obiectelor nemișcătoare sau prea abstracte, precum și a calităților și acțiunilor” („Cr.” I, 22). „Să mai observăm în fine încă un mod [...], — comparațiunea, metafora, tropul în genere” („Cr.” I, 24). Comparația, la rândul ei,

cată să îndeplinească două condiții: „să fie relativ nouă” („Cr.” I, 25) și „să fie justă” („Cr.” I, 28). Cititorul recunoaște ușor aici procedee ale clasicismului, moștenite de la artele poetice antice. Intrând în amănunt, observăm și mai pregnantă grija de echilibru, de adecvare, de claritate, specifice clasicismului. De exemplu, nevoia de justete a comparației e făcută în spiritul clasicismului: „...această imagine trebuie să fie potrivită cu gândirea, altfel sensibilizarea ei produce contrazicere și constituie o eroare.” („Cr.” I, 28).

Trecând acum la „condițiunea ideală a poeziei”, Maiorescu stabilește „cele trei calități ideale ale poeziei” („Cr.” I, 40) pe care le formulează astfel : „1. O mai mare rezeșime a mișcării ideilor” („Cr.” I, 39); „2. O exagerare sau cel puțin o mărire și o nouă privire a obiectelor sub impresiunea simțimântului și a pasiunii”; 3. O dezvoltare grabnică și crescândă spre o culminare finală...” („Cr.” I, 40). E limpede că primele două „calități ideale” nu sunt clasice, în timp ce ultima, vestita lege a gradației și culminației e o moștenire a vechilor „arte poetice”. Cea dintâi însă, care prin „rezeșime” ne invită la învolburarea romantică, e argumentată după rigorile clasicismului. Cea de-a doua „calitate ideală”, tipic romantică, e temperată de un accent clasic. Cea de-a treia e prea cunoscută drept regulă clasică pentru a mai insista. Toate acestea nu constituie însă argumente decisive.

Există însă, în studiul amintit, și alte câteva idei ce țin de estetica recunoscută a clasicismului. Mai întâi, apelul la claritate, constantă a criticii maioresciene: „însă o condițiune, fără de care nu poate fi interes și plăcere, este: ca mai întâi de toate poezia să fie înțeleasă, să vorbească la conștiința tuturor”. („Cr.” I, 35). În al doilea rând, Maiorescu are oroarea clasicismului față de comun și consideră, ca și acesta, că poezia, arta în genere, ne înalță spre sfere înalte, idei „nobile”. Poetului, el „îi prescrie” „să-și întrupeze în forma poetică numai acele simțiminte adevărate, care se disting prin noblețea lor...” („Cr.” I, 53) 5). În sfârșit, o chestiune în care Titu Maiorescu se situează pe poziții nu numai clasice ci și anti-romantice este aceea a originalității artistice: „Din aceste reflecții, înțelegem în același timp ce vrea să zică mult discutata originalitate a poetului. Poetul nu este și nu poate fi totdeauna nou în ideea realizată: dar nou și original trebuie să fie în vestmântul sensibil cu care o învălește și pe care îl reproduce în imaginațiune a noastră. Subiectul poeziilor, impresiunile lirice, pasiunile omenești, frumusețile naturei sunt aceleași de când lumea; nouă însă și totdeauna variată este încorporarea lor în artă” („Cr.” I, 30). E ușor de recunoscut aici anistorismul clasicist manifestat prin teoria pasiunilor etern-umane, ca și limitarea originalității artistice la noutatea epitetelor ornate, a comparațiilor și metaforelor, părere cu care romantismul nu s-a împăcat deloc.

Într-un alt articol important („Direcția nouă în poezia și proza română”, 1872), găsim noi argumente. Reticențele știute la poezia debutantului

Eminescu, țin de temperarea clasică, constituie un amendament la romantism. Tânărul poet e lăudat pentru „...farmecul limbajului (semnul celor aleși), o concepție înaltă și pe lângă aceste (lucru rar între ai noștri) iubirea și înțelegerea artei antice” („Cr.” I, 170), adică semnamente ale clasicismului. Întreg pasajul următor conține recomandări generale — „...trebuie prezentate numai formele estetice cele mai curate” („Cr.” I, 173) ; „Cea mai scumpă îngrijire pentru curățenia formei este atunci o datorie a poetului” („Cr.” I, 174) — care ține de aceeași concepție. Inamicilor, el le spune: „...voi n-aveți formă, ziua de mâine nu vă mai cunoaște”. („Cr.” I, 175). Ar fi o dovadă de superficialitate să vedem în toate acestea o manifestare a formalismului, fiindcă Maiorescu acordă toată atenția conținutului și cere cu energie adecvarea formei la fond. Se manifestă deci acea grijă deosebită pentru expresie, caracteristică tuturor artelor poetice elaborate de clasicism, pentru care arta era o meserie ce se învăța prin însușirea unor procedee.

E surprinzător dar semnificativ să întâlnim în plină demonstrație logică a menționatului articol o pagină de literatură de un lirism reținut, dar în fond vibrând de o nețărmurită admirație pentru arta clasică, pagină pe care un Renan ar fi fost gata să o semneze. Într-un salon, „unde mulți bărbați politici se agitau de întrebările momentului”, „se înalță pe un piedestal închis o marmoră albă, frumoasă imitare a unei statui antice”, sfidând senină „confuzia acestei mișcări”, „de o nulitate fără măsură în viitor” („Critice” I, 174). Când trece la apărarea unor poeți minori, pe care-i știa ca atare — „în sfera lor mai restrânsă” („Cr.” I, 177), Maiorescu rămâne în cadrul artei poetice a clasicismului: „limbă corectă, adesea elegantă, totdeauna ferită de înjosiri”; („Cr.” I, 177) „eleganța limbajului lor”, „precizia cu care sunt compuse”, limbă care produce auzului „plăcere” etc. („Cr.” I, 189); sunt neadmise „expresii înjosite”, („Cr.” I, 192). Faptul pare cu atât mai curios cu cât Maiorescu se formase în Germania romantismului triumfător și își scrisese studiile de bază într-o epocă în care poezia română se afla în plin romantism, curent ce-și dădea, cu Eminescu, maxima măsură. Și nu e vorba doar de prescripția unor procedee, ci și de o atitudine față de originalitatea artistică și mai ales față de idealul artistic. „Arta e senină — scria el, evident, nu ca un romantic — trebuie să rămână senină, chiar când exprimă disperarea: și o disperare ce nu se poate dezlipi de cugetări așa de întunecate, e semnul unei mari nefericiri private, dar nu ocazia unei concepții poetice. Să nu uităm antichitatea binecuvântată! Moartea, care după simțul corupt al simbolizării creștine se înfățișează de moderni sub forma unui schelet hidos, era în fantezia greacă și romană un geniu frumos cu facla întoarsă”. („Cr.” I, 192). Modernii erau romanticii. E un text pe care l-ar semna oricare adept al clasicismului, este implicit o condamnare a romantismului.

Cu aceasta am atins însă o altă zonă — aceea a influenței lui Schopenhauer — a cărei investigare își are locul, în demonstrația noastră, mai

târziu. Totuși, reținem de pe acum ideea că în estetica maioreșciană există un strat clasicist apreciabil și că deci formula „arta e senină” e o idee comună a clasicismului antic și a celui francez, elaborată cu mult înainte de existența idealismului german și de sistemul lui Schopenhauer. Ne rămâne să spunem câte ceva despre proză și dramaturgie. Aici lucrurile sunt mai amestecate. [...]

Scriind despre „Comediile d-lui I. L. Caragiale” (1885), Titu Maiorescu ne vorbește despre tipologie („Critice”, III, 44), iar când îl apără pe marele scriitor de acuzația de imoralitate, se întreabă: „există aceste tipuri în lumea noastră?”. „Dacă sunt, atunci de la autorul dramatic trebuie să cerem numai ca să ni le prezinte în mod artistic” („Cr.” III, 49). Nu vom înainta mai departe fiindcă în domeniul prozei atingem problema realismului iar în aceea a tragediei vom intra în domeniul dificil al înălțării impersonale prin artă; vrem să precizăm însă două chestiuni, pe care le considerăm însemnate. Opera de artă fiind un anume echilibru între general și particular, putem considera atitudine clasică tendința spre general și tipic, romantică — tendința spre particular, excepțional. În acest sens, atitudinea lui Maiorescu nu este romantică ci clasică. Altă chestiune. Fără să anticipăm discuția despre „înălțarea impersonală prin artă”, reamintim că această idee (catharsis) se află în Poetica lui Aristot), precum și aceea că arta ne „menține în iluzia realității” (mimesis) se află în aceeași Poetică, preluată de la Platon. De la Aristot ea a trecut la toți autorii de Poetică. Ambele idei au preexistat deci idealismului german, nu constituie o elaborare a acestuia. Ne oprim deocamdată aci.

A fost necesar să argumentăm atât de amănunțit această latură a esteticii maioreșciene, fiindcă ea a fost până acum aproape ignorată. Am constatat deci că această estetică, fără îndoială, conține o zonă apreciabilă de clasicism. Eugen Lovinescu bănuia că ea ar fi fost temperamentală. Am susținut dimpotrivă că temperamentul bolnăvicios și emotiv — dezvoltat în „Însemnările zilnice” — a fost transformat în urma unui travaliu imens pornit dintr-o viziune clasică. Așadar, imaginea olimpiului e rezultatul unui efort susținut și nu al unui temperament rece, distant, cum apărea contemporanilor. Existența acestei zone are mai multe consecințe. Estetica lui Maiorescu ne fusese înfățișată de apologetii ca și de negatorii săi, ca o simplă transplantare a filozofiei germane (Herbart, Hegel, Kant, Schopenhauer), rămânând cercetătorilor doar de a recunoaște și preciza influența fiecărui filozof în parte. Iată însă că un anume strat al esteticii maioreșciene iese din acest decalc extins abuziv. O altă consecință ce decurge de aici este contradicția dintre arta poetică, de natură clasică, și romantismul dominant în poezia epocii.

Poezia populară

Cititorul cât de cât atent al lui Maiorescu va descoperi ușor în cele trei volume de „Critice” o statornică stimă față de poezia populară, aliată adesea cu

aceea pentru culegerea folclorică a lui Vasile Alecsandri. În cunoscutul studiu „O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867”, Titu Maiorescu, certându-i grozav pe poeți pentru lipsa de imaginație a imaginilor (toate iubițele „poeților noștri sunt ca o floriceică sau ca o steluță sau ca amândouă în același timp” („Cr.” I, 26), dă drept exemplu pozitiv, în afară de Alecsandri („Dedicațiune”), o poezie populară. În continuare, după masacrarea unor versuri mediocre, criticul dă iarăși exemplul pozitiv al poeziei populare. Un întreg articol — „Asupra poeziei noastre populare” („Convorbiri literare”, 15 ian. 1868) — este dedicat culegerii lui Alecsandri. Atitudinea criticului e cât se poate de limpede: „Căci pe lângă rangul incontestabil că această colecțiune de poezii ne pare că ocupă înaintea tuturor publicațiunilor din ultimul deceniu al literaturii noastre, cartea d-lui Alecsandri este și va rămâne pentru tot timpul o comoară de adevărată poezie și totodată de limbă sănătoasă, de notițe caracteristice asupra datinilor sociale, asupra istoriei naționale, și cu un cuvânt asupra vieții poporului român”. („Cr.” I, 74). Trecem peste faptul că părerea sa despre conținutul social al poeziei seamănă mai mult cu aceea a lui Alecu Russo decât cu a lui... Maiorescu și remarcăm că se admiră la poezia populară valoarea romantică a spontaneității : „...toate poartă acel semn de adâncă inspirare adevărată” („Cr.” I, 75). „Ceea ce le distinge întâi în modul cel mai favorabil de celelalte poezii ale literaturii noastre este naivitatea lor, lipsa de orice artificiu, de orice dispoziție forțată, simțământul natural ce le-a inspirat”. („Cr.” I, 74). Maiorescu opunea apoi poezia populară, izvorâtă spontan din „abundența tristeții sau bucuriei”, „din adâncul inimii sale”, versurilor produse de „oameni nechemați și nealeși” la care „predomnește calculul”, și care „iau în mână fără a ști încă ce (sic!) să cânte” („Cr. I, 75). Pentru ca termenul de „naivitate” să nu fie înțeles greșit (azi s-ar spune ingenuitate sau candoare), criticul revine cu o precizare hotărâtă, afirmând că poeziei populare nu-i lipsește deloc „meditațiunea și delicatețea”, că ea e compatibilă „cu ideile cele înalte.”

După cum se știe, romantismul a relevat importanța folclorului și e probabil că Maiorescu a ajuns sub această influență la descoperirea și aprecierea acestui tezaur. Nu e mai puțin adevărat că aprecierea spontaneității sentimentelor caracteristică poeziei populare constituie și ea o particularitate romantică în sistemul de aprecieri al criticului. Și aici însă apare o evidentă manifestare a viziunii clasiciste. Vorbind de caracterul anonim și colectiv al creației populare, Maiorescu salută tocmai depășirea individualismului, faptul că poezia nu este niciodată a celui ce a produs-o: „în toate inimile își află un răsunet și la toate le devine o proprietate: faptul lui devine fapta lor, el însuși pierde necunoscut [...] și de aceea din poezia lui îți vorbește însăși durerea și însăși bucuria, dar nu un individ care suferă, un individ care se bucură. Însă tocmai aceasta este semnul adevăratei poezii” („Cr.” I, 75). Este evident că romantismul, care a însemnat o explozie a eului și, din multe privințe, o exagerare a individualismului, o exasperare a sentimentului de sine, nu putea

de fel inspira acest pasagiu de esență clasicistă. Recunoaștem aici nucleul teoretic al aceluia „lirism obiectiv”, pe care l-a realizat mai degrabă Coșbuc decât Eminescu.

De altfel, elogiindu-l pe Eminescu, criticul relevă inspirația folclorică („Eminescu și poeziile lui”, 1889): „Poeziile lui încep în această privință alipindu-se de-a dreptul de forma populară”. Și: „Din poezia populară și-a însușit Eminescu armonia, uneori onomatopeică, a versurilor sale” („Cr.” III, 122.)” Recunoașterea lui Coșbuc stă tot pe baze folclorice. Iar salutând apariția lui Goga, în 1906 (criticul avea 66 de ani), nu uită să sublinieze „nota populară” a poetului transilvan: „Dar poezia noastră n-are a face cu efeminarea scrierilor decadente, precum n-are a face cu vreo tradiție de reguli înțepenite; ea este de-a dreptul izvorâtă din cântecele populare...” („Poeziile d-lui Octavian Goga”, „Critice” III, 264). Nu se putea mai clar! Și totuși, Maiorescu ține să-și mai afirme o dată părerile, mai bine zis să și le apere, în chestiunea excelenței poeziei populare. La 16 Mai 1909, răspunzând la discursul de recepție al lui Duiliu Zamfirescu, Titu Maiorescu ia apărarea colecției de folclor Alecsandri și, în genere, a versului popular, sacrificând acestor convingeri de o viață, o prietenie respectuoasă : „...însă tot ce privește poezia populară merită luarea aminte” (III, 290). Și: „Nu e vorba aici de materialul folclorist, ci de însăși poezia populară ca poezie, și ea nu numai poate, ci trebuie considerată ca un produs estetic de cea mai mare însemnătate” (III, 187). Nu-și are rostul să amănunțim aci această ruptură cu efecte dramatice, ruptură în care dreptatea este de partea lui Titu Maiorescu; dorim însă a reține atenția asupra unui aspect important al problemei și anume, că e vorba la frunzașul „Junimii” nu numai de o prețuire a poeziei populare, ci de o considerare a ei ca izvor de inspirație, sursă vie de la care pornește literatura noastră autentică. Textul e foarte limpede și nu îngăduie nici un dubiu.

Reținem de aici nu numai că Titu Maiorescu a fost un admirator constant al poeziei populare, dar mai ales că a văzut într-însa o forță creatoare, activă, a literaturii. Ideea e de inspirație romantică și ea a constituit un ferment novator al pașoptiștilor. Maiorescu, deci, e departe de a fi un precursor în acest domeniu, ceea ce nu constituie un motiv să micșorăm meritul unei poziții juste, cu atât mai mult să i-l negăm, transformându-l pe critic fără nici un argument, în detractor al poeziei populare. Rămâne însă o întrebare serioasă, ce trebuie elucidată: constituie atitudinea lui Titu Maiorescu față de poezia populară un accident fericit sau se încadrează —și cum?— în concepția sa estetică. Răspunzând la această întrebare observăm nu numai persistența ideii folclorice în întreaga sa operă critică, dar și faptul că ea operează drept criteriu valoric în cele mai multe cazuri (Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Goga), se încadrează deci în sistemul estetic maiorescian. În sprijinul acestei ipoteze, mai există încă două argumente — atitudinea în problemele limbii și aceea față de romanul „poporan” — mai bine zis există încă două atitudini similare ce dovedesc că poziția față de folclor nu este singulară, ci are corespondente.

În problemele limbii

Atitudinea lui Titu Maiorescu în problemele limbii e pe de o parte prea cunoscută, pe de alta ea necesită intervenția unor specialiști, așa că nu e cazul să se insiste aici asupra acestui domeniu. Ceea ce ne interesează pe noi, în studiul de față, sunt principiile ce au stat la baza luptei hotărâte pe care criticul a purtat-o. În această bătălie hotărătoare pentru limba noastră, Titu Maiorescu a fost alături de acei ce au reputat o binemeritată victorie. Că în acțiunile împotriva deformărilor latiniste și germaniste Maiorescu nu a fost singur, e știut și e firesc. Acesta nu e un motiv însă să i se conteste contribuția lui, așa cum în cazul fiecărui scriitor, ce a luat parte la această polemică, i se recunosc meritele sale. Reamintim câteva fapte. Problema alfabetului latin se discută în cercul „Junimea” (1864—1865) fără rezultat, când intervine Maiorescu citind studiul său „Despre scrierea limbii române”, în ședințele dintre 19 noiembrie 1865—3 decembrie 1866. Primele două părți sunt tipărite în 1866, partea a patra în „Convorbiri literare” (1 și 15 august 1867), iar partea a treia, tot acolo (la 1 noiembrie și 1 decembrie 1873). Ediția a doua, completă, apare în volum la „Socec” în 1873. Numit academician la 20 iulie 1867 (la douăzeci și șapte de ani), Titu Maiorescu participă doar la câteva ședințe, lipsește la altele, pentru a demisiona la 12 august 1869 fiindcă se afla în minoritate față de etimologiști. În 1868 scrie studiul „Limba română în jurnalele din Austria”, în care ataca îndeosebi corupțiile germaniste. La 24 mai 1879 se reîntoarce la Academie, unde e însărcinat cu raportul asupra ortografiei, pe care îl și ține la 8 aprilie 1880. (Un alt raport, asupra modificărilor ortografiei e susținut tot de Maiorescu în 1904). În 1881 publică studiul intitulat „Neologismele”.

În lupta împotriva etimologismului, scriitorii, prin bunul simț al limbii și prin talentul lor au avut, desigur, un cuvânt de spus în pregătirea opiniei publice. Dar etimologiștii erau lingviști, oameni cu pregătire specială, dispunând de Academie și dând tonul în școli; împotriva teoriilor false dar prezentate cu o aură științifică, comediile și cânteculele comice nu ajungeau, trebuiau folosite arme teoretice de care nu dispuneau decât B. P. Hasdeu și T. Maiorescu. Studiul „Despre scrierea limbii române” (elaborat între 1865—1873) nu se mulțumea să ironizeze și să producă argumente de bun simț, ci dădea bătălia pe teritoriul inamic, folosind armele adversarului. Mai mult, prin poziția sa de universitar și academician, având la dispoziție o tribună de prestigiu, „Convorbirilor literare”, contribuția lui Maiorescu putea avea o eficacitate mult sporită. Toate acestea nu micșorează câtuși de puțin meritul scriitorilor (Eliade Rădulescu, înainte de faza sa italianizantă, Costache Negruzzi, Alecu Russo, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu și, firește, Vasile Alecsandri) ce porniseră acțiunea mai de mult, și nici a lui Hașdeu ce dispunea de formație filologică bună, ci precizează numai rolul de teoretician eficient și activ al lui Maiorescu. Vrem să precizăm că am atins această problemă, pe care e necesar ca specialiștii noștri să o analizeze, nu atât pentru a reaminti un merit incon-

testabil al criticului, cât mai ales pentru a introduce în demonstrația noastră principiul de la care a pornit Maiorescu în acțiunea sa.

Pentru ca o acțiune să fie judicioasă și eficientă în desfășurarea ei este necesar ca principiul de la care a pornit să fie adevărat. Ideea de bază în problemele limbii, Maiorescu și-a formulat-o cu binecunoscuta sa claritate: „Limba, în orice manifestare a ei, în gramatică ca (sic!) și în expresiuni și idiotisme este un product necesar și instinctiv al națiunii, și individul nu o poate niciodată modifica după rațiunea sa izolată”. („Cr.” I, 111). Și în continuare: „Singurul rol ce scriitorii reflexivi, filologii mai întâi, dar apoi și ceilalți prozaști ai științei îl pot avea în privința limbii lor materne, este de a i se supune fără împotrivire, de a o recunoaște ca autoritate legală a naturei propriie a poporului lor.” („Cr.” I, 112). Așadar, în disputa cu filologii etimologiști, care doreau să modifice limba noastră reîntorcând-o forțat la stadiul său inițial, criticul face apel la forul suprem, poporul: „Forma individuală trebuiește înlăturată și uzul trebuiește primit ca lege superioară.” („Cr.” I, 113).

Combătând legea analogiei, de esență etimologistă, care ne cerea să zicem „direptore”, „naciune, stăciune” etc., Maiorescu reia, în „Direcția nouă”, principiul limbii vorbite de popor, aproape în aceiași termeni. El e invocat și în apărarea cuvintelor de origine slavă, cu care prilej, reținem că poezia populară e citată ca text hotărâtor („Critice” II, 189—191). Pornisem, așadar, de la întrebarea dacă atitudinea criticului față de poezia populară a fost numai un accident fericit sau se încadrează, ca unul din elemente, în sistemul estetic maiorescian. După cum se vede, poziția criticului față de problemele limbii, se aseamănă cu aceea față de valoarea folclorului, constituind încă un element pozitiv al activității sale.

Realismul. Romanul „poporan”

Am putut constata, pe baza textelor, că în estetica maioresciană există o zonă clasicistă, după care am observat o altă zonă, probabil de origine romantică, folclorică. Ea se manifestă atât în chestiunea poeziei populare, fiind considerată nu numai tezaur creat ci și izvor de inspirație, cât și în problemele limbii, unde criteriul suprem este limba vorbită de popor. Aceste două împrejurări semnificative nu sunt însă singurele care constituie zona populară ci, mai trebuie să-i adăugim parte din păreri expuse în cadrul teoriei despre romanul „poporan”. Citându-i pozitiv pe Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu și nuvelele lui Slavici, Negruzzi și Gane, criticul îi laudă pentru „originalitatea lor națională”, fiindcă au părăsit „oarba imitare” a „concepțiunilor străine”, și „s-au inspirat din viața proprie a poporului lor” („Critice” III, 18). Restrângându-și observația la proză (Slavici, Gane, Negruzzi și „neprețuitul Creangă”), criticul relevă „întâmplarea favorabilă, că ele (nuvelele n.n.) se găsesc în armonie în privința obiectelor ce ni le înfățișează și care sunt mai

ales figuri tipice din popor, cu un întreg curent al gustului estetic în Europa, curent pe care noi îl credem foarte sănătos și în urma căruia romanurile țărănești și descrierile tipice au ajuns să fie cele mai prețuite produceri ale literaturii de romaniști” („Cr.” III, 19). Criticul arată că „Citirea unor romane și romane [...] ne-a întărit în convingerea că se poate formula de-a dreptul un nou principiu estetic în privința romanului modern, în deosebire de tragedie” („Critice”, III). În continuare Maiorescu face o paralelă între roman și tragedie. Am arătat la capitolul respectiv că tragedia e văzută prin teoriile clasiciste, cu mica și condescendentă admitere a romantismului. Teoria romanului, ca atare, n-ar merita o atenție deosebită, pe care, de altfel, nici criticul nu i-o acorda, zicând că „nu vrea să fie o formulare absolută” (III, 21), ea ne reține însă demonstrația prin câteva principii. Nu ne vom rătăci deci într-o discuție despre estetica romanului în care teza e expusă unilateral și cam încălcat.

E necesar să reținem însă că Maiorescu pledează pentru un roman „inspirat de viața proprie a poporului lor”, în care ni se „înfrățesc”, „mai ales figuri tipice din popor”, pentru „romanurile țărănești și descrierile tipice” („Critice” III, 18, 19). El susține că „subiectul propriu al romanului este viața specific națională și persoanele principale trebuie să fie tipurile unor clase întregi, mai ales a țăranului și a claselor de jos”, „fiindcă înfrățesc în sine toată puterea impersonală a tradiției de clasă” („Critice” III, 20). Spre deosebire de eroul de tragedie, care e supranațional, eroul de roman „este mai bine caracterizat prin tipul său național, cu care nu poate exista decât într-un anume popor, și într-o anume țară” („Cr.” III, 21). Maiorescu cere crearea unui mediu realist cu care eroul său intră în conflict: „...eroul romanului se află de mai înainte pus într-un mod fatal în limitele de clasă și în limitele de naționalitate și evoluția lui stă în lupta de suferință cu aceste limite spre o catastrofă (azi zicem deznodământul conflictului n.n.) în simțământ” („Cr.” III, 21). Deși mediul recomandat nu e limitat în mod absolut („Cr.” III, 21), totuși, pentru Maiorescu „tipul poporan” rămâne cel predilect, cel mai propriu prozei: „Însăși firea omenirii și nu moda convențională este obiectul artei novelistice; de aceea tipul poporan este materialul ei, și nu figura din salon” („Cr.” III, 22) 33).

Reținem din atâtea citate în primul rând că Maiorescu recomandă insistent prozatorilor să scrie despre popor și îndeosebi despre țărani, în timp ce, pe plan practic, încuraja pe Ion Creangă, Ion Slavici, și pe tânărul Sadoveanu. Coroborând acum atitudinea sa față de proză, cu aceea față de poezia populară ca izvor de inspirație și model literar, și cu aceea față de problemele limbii — ne referim la principiul fundamental al limbii vorbite de popor —, constatăm o similitudine de vederi care ne îndreptățește să afirmăm că există în estetica maioreșciană o apreciabilă zonă folclorică. Textele citate ne revelă însă ceva mai mult. În afara unor note romantice — accentul pus pe patetismul conflictului — există în teoria prozei destule elemente de realism.

În primul rând, criticul era un adept al tipizării. Am arătat că tipul provenea din zona sa clasică, dar el o depășește mult prin insistența asupra redării mediului, a respectării specificului național, a mediului popular și chiar a caracterelor de clasă. Se știe că romantismul a înaintat, față de clasicism, prin sublinierea mediului, a determinărilor de epocă și naționalitate, iar realismul critic a sporit la maximum reflectarea determinărilor sociale asupra psihologiei eroului. Deci, în această chestiune, între clasicism, romantism și realismul critic este o chestiune doar de grad, deși, în alte privințe, există, desigur, deosebiri. Titu Maiorescu, punând un accent deosebit asupra determinismului social se poate spune că depășește clasicismul apropiindu-se mult de înțelegerea realismului critic. Evident, ar fi exagerat să-l considerăm pe Maiorescu drept teoreticianul realismului critic, de vreme ce era împotriva criticii sociale, dar el s-a apropiat de acesta prin primul termen al noțiunii (realismul), înțelegând determinarea socială a psihologiei eroului de proză (dar nu și a celui tragic). Așa se și explică faptul că a putut aprecia scriitori realiști ca I. Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, M. Sadoveanu ș.a.

O concluzie în acest domeniu însă, nu se poate trage fără să analizăm cu atenție un text capital pentru înțelegerea problemei tipicului în accepția lui maioresciană. Se cunoaște importanța tipizării în arta realiștilor critici, aflați la egală distanță de abstractismul clasic, cât și de tendința romantică de a releva particularul, excepționalul. În vestitul articol intitulat „Comediile d-lui I. L. Caragiale” (1885), care a provocat nu mai puțin vestita polemică dintre Maiorescu și Ghera — polemică a cărei importanță, de altfel, a fost exagerată peste limitele reale — se evidențiază realismul tipurilor și al mediului social: „Lucrarea d-lui Caragiale este originală, comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi și le dezvoltă cu semnele lor caracteristice, cu deprinderile lor, cu expresiile lor, cu tot aparatul înfățișării lor în situațiile anume alese de autor”. Se constată deci semnele unei opere realiste, firește în vocabularul literar ce de 75 de ani a evoluat, s-a precizat. Ca și în articolul analizat mai înainte, se apreciază descrierea unor straturi sociale mai aproape de popor, în cazul de față mica burghezie citadină, ocolindu-se însă faptul că „O scrisoare pierdută” aduce în scenă personaje politice de primă importanță în viața politică provincială. Derogarea este evidentă, dar ne interesează aici pledoaria criticului sub alt aspect: „Stratul social, pe care îl înfățișează mai cu osebire aceste comedii, este luat de jos...” („Cr.” III, 44). Sunt apoi enumerați Conu Leonida, Jupân Dumitrache cherestigiul, ipistatul Nae Ipingescu, Rică Venturiano, cocoana Veta, Mița Baston, polițaiul Ghiță ș.a. în ipostaze deloc caracteristice „artei pure”, dimpotrivă foarte pământeste, sociale și chiar politice, mânați de „goana după câștig”, exprimându-se pretențios și confuz, ceea ce constituie „unul din semnele caracteristice ale epocii noastre” („Cr.” III, 45).

Iar „acest caleidoscop de figuri” care „ne arată realitatea în partea ei comică” nu e deloc simplu amuzament ci își vădește „ușor”, „elementul mai adânc și serios”, pentru că, zice criticul cu o surprinzătoare intuiție „în genere îndărătul oricărei comedii se ascunde o tragedie”. Criticul își uită teoriile despre tragedie, pe care le-am amintit, deși Maiorescu echivalează oarecum tragedia cu comedia, iar despre aceasta din urmă exclamă: „Ce lume, ce lume! zice prefectul Tipătescu, și așa zicem și noi, când prindem de veste că este în adevăr o parte a lumii reale ce ni se desfășoară astfel înaintea ochilor” („Cr.” III, 45). Lăsăm deocamdată de o parte alte teorii exprimate în acest articol pentru a ne urma demonstrația. E lesne de observat că Titu Maiorescu accentuează, în teatru, ca și în proză, asupra tipizării, și anume a existenței unor tipuri reale, veridice, individualizate, expresii ale unor realități sociale. Și ca dovadă a unei unități de vederi, el îl încadrează pe I. L. Caragiale unei „mișcări intelectuale sănătoase” din care ar mai face parte „Novelele” lui Slavici, „Amintirile” lui Creangă, Copiile de pe Natură” ale lui Negruzzi, lucrări pe care noi, azi, le recunoaștem de realiste. Fără a face din Titu Maiorescu un teoretician conștient al realismului, ceea ce ar fi, fără îndoială, exagerat, nu putem trece cu vederea peste realitatea incontestabilă că el a încurajat și apărut prozatori realiști (adăugăm: Duiliu Zamfirescu, M. Sadoveanu ș. a.) și că a avut elemente apercceptive teoretice pentru filonul realist. Că, în ceea ce privește tipicul, Maiorescu a pornit de la cultura sa clasică și în ceea ce privește folclorul a pornit de la valul romantic, este indiscutabil, totuși aceste două valuri l-au dus aproape de înțelegerea realismului. De altfel, realismul său — atâta cât este — a fost determinat pe deoparte de aprecierea folclorului, pe de alta de teoria specificului național al artei al cărei promotor a fost, dezvoltând astfel o mișcare pornită de la „Dacia Literară”.

Iată cum cele două izvoare se întrunesc în concepția sa: (Această) „...mișcare deșteptată în literatura noastră prin cea culegere de poezii populare, prin care Alecsandri a îndreptat spiritul tinerimii de astăzi spre izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate: simțirile reale ale poporului în care trăim și care simțiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor, devin o parte integrantă a omenirii exprimată în forma literară” („Cr.” III, 46). Notăm în treacăt încercarea de a concilia clasicismul universalist cu specificul național, pentru a sublinia că Titu Maiorescu, critic ce a dorit în atâtea rânduri să micșoreze importanța pașoptiștilor, se află, fără să vrea, în continuarea mișcării pornită la 1840 de „Dacia literară”, cel puțin în ceea ce privește folclorul și o literatură ce exprimă „simțirile reale ale poporului în care trăim”. În scrierea despre tânărul M. Sadoveanu (1906), criticul reia cu perseverența care-i e proprie, ideea tipizării, a prozei țărănești, și afirmă necesitatea stilului adecvat. Nuvelele de început ale lui Sadoveanu „sunt creațiuni de o puternică originalitate, inspirate de intuiția exactă a unor tipuri felurite, luate de pe toate treptele societății noastre, mai ales dintre țărani

și micii târgoveți, și exprimate într-o formă perfect adaptată mijlocului social descris” („Cr.” III, 267). Realismul vorbirii și în genere, al stilului, observat și la comediile lui Caragiale, e relevant aici mai insistent: „...adaptarea formelor de exprimare la felurile împrejurări. Stilul d-lui Sadoveanu este de mare sobrietate, cuvântul nimerit deșteaptă în cetitor totdeauna imaginea plastică văzută de autor”. (III, 271). În sfârșit, „La un asemenea autor se înțelege de la sine, că oamenii vorbesc în limbajul lor firesc, fiecare după caracterul său deosebit” (III, 272).

Așadar am constatat elemente de realism în estetica maioreșciană, în ceea ce privește tipicitatea caracterelor și situațiilor, concretul național și social al mediului, firescul și adevărul vorbirii. Dar realismul său e limitat nu numai în ceea ce privește, cum spuneam, critica socială, ci și mai ales în raportul dintre realitate și artă. În general, în activitatea sa critică, el nu s-a preocupat de această problemă, pe care a abordat-o doar în „Comediile d-lui I. L. Caragiale”, unde, probabil din motive polemice, a făcut afirmații categorice. Apărându-l pe Caragiale de acuzația rizibilă de imoralitate — acuzație pe care și-au atras-o mai totdeauna realiștii și satiricii din partea imoralilor demascați, ce nici că se puteau apăra altfel — Maiorescu crede că e tactic să eludeze sau să subțieze fondul de realitate al artei, ce devine „ficțiune artistică”, prilej de a ne înălța „în lumea ficțiunii ideale”. Fără a intra aici în fondul problemei, ne mulțumim să atragem atenția asupra limitelor realismului, aflat în discuție.

Titu Maiorescu face apel la Platon și Aristot (mimesis) și în definitiv la toată estetica elină pentru a ne spune că arta ne „menține în iluzia realității” sau, mai precis: „Orice concepție artistică este în esența ei ideală, căci ne prezintă reflexul unei lumi închipuite” („Cr.” III, 55). Că Tipătescu, Cațavencu și Nae Gîrimea erau o „ficțiune ideală”, era greu să-i convingi atât pe eroii înșiși, pe drept furioși, bieții, cât și pe contemporanii lor. Maiorescu încearcă să împace elementele realiste din gândirea sa — despre care am vorbit — cu această teză idealistă. Compromisul e puțin convingător: „Subiectul poate să fie luat din realitatea poporului, dar tratarea nu poate să fie decât ideal estetică, fără nici o preocupare practică” (III, 52). Teoria valorează cât valorează, mai ales că exemplul ce o susține și o prilejuiește este... satira politică și socială caragialiană. Să nu alunecăm însă de la demonstrația noastră. Am arătat câteva elemente din estetica maioreșciană în care realismul — limitat, ciuntit — se manifestă totuși. Dacă prețuirea poeziei populare a fost constantă, în ce privește elementele realiste, se observă o accentuare progresivă a lor în ultima perioadă a activității criticului. Și încă o remarcă: prilejuite de o polemică, aberațiile idealiste nu au fost aplicate totuși de critic nici în analiza lui Slavici, nici a lui Creangă — atâta cât e —, nici a lui Sadoveanu, nici a lui Brătescu-Voinești. Nici chiar a lui Caragiale! N-are nici un rost să ignorăm teoria „ficțiunii ideale” dar nici nu putem să reducem estetica maioreșciană la atât.

Romantismul

Titu Maiorescu își face studiile la Theresianum, în Viena, apoi la Berlin (3 noiembrie 1858), iar primul doctorat și-l ia la Giessen (26 iunie 1859), într-o epocă în care romantismul triumfător își dezvăluise poeziei toate potențele artistice. Filozofii germani ai epocii fuseseră sau erau teoreticieni ai romantismului. Întors în țară, tânărul profesor afla poezia română în plină febră romantică și nu peste mult lucefărul eminescian avea să urce pe firmamentul nostru, dând acestui curent prestigiul mării arte. De-abia Coșbuc, romantic pe alocuri, cu folclorismul său clasic, va marca o reacție valabilă la romantismul biruitor, dar la acea dată estetica maioreseană era încheată. Și totuși, arta poetică a lui Maiorescu e în fundamentul ei una clasicistă. E contradicție între poezia despre care scrie — romantică — și concepția sa, în atâtea privințe, clasicistă. Problema aceasta am discutat-o însă. Într-o intenție, fără urmări, Eugen Lovinescu scrie: „Peste structura clasică a lui Maiorescu s-a altoit și romantismul, nu însă în ce avea el tumultuos, sumbru, irațional, ci în elementul lui etnic, folcloric, istoric și de pură ordonanță retorică”, (Eugen Lovinescu — „T. Maiorescu” II, 317). Trecerea de la mecanica retoricii clasice la aceea a romantismului, se făcea firesc. Că Maiorescu nu putea, în vremea și în locul în care a trăit, să rămână imun la romantism, e limpede; rămâne numai de stabilit cât de puternică a fost această influență și în ce puncte anume s-a exercitat.

Când Maiorescu pune la baza poeziei sentimentul, pasiunea, prin aceasta face un act de credință romantică. Ideea este exprimată la începutul capitolului „Condițiunea ideală a poeziei” și subliniată tipografic: „ideea sau obiectul exprimat prin poezie este totdeauna un simțimânt sau o pasiune, și niciodată o cugetare exclusiv intelectuală sau care se ține de tărâmul științific, fie în teorie, fie în aplicarea practică” („Critice” I, 34). Și cu răbdare pedagogică: „Prin urmare, iubirea, ura, tristețea, bucuria, disperarea, mânia etc. sunt obiecte poetice” („Cr.” I, 35). Și „recapitulând [...], afirmăm din nou adevărul cu care am început: ideea sau obiectul poeziei nu poate fi decât un simțimânt sau o pasiune” („Cr.” I, 39). Iată prin urmare că Maiorescu aderă la romantism, tocmai într-unul din acele puncte esențiale în care acesta se deosebește de clasicism, opunându-i-se. Punctul doi al condițiunii ideale constituie de asemenea o cerință a romantismului: „2. O exagerare sau cel puțin o mărire și o nouă privire a obiectelor sub impresiunea simțimântului și a pasiunii” („Cr.” I, 39). Explicațiile ce ni se dau sunt însă ceva mai amestecate sub acest aspect „O încordare extraordinară a înțelegerii”, „mărirea obiectelor și perceperea lor în proporții și sub colori neobișnuite” („Cr.” I, 49), „gradul intensității” „simțimântului” ce „ne explică, pentru ce, [...] poeziile par de regulă exagerate” și că „tocmai exagerarea lor”, „este timbrul emoțiunii artistice sub care s-au conceput” („Cr.” I, 50), toate acestea țin firește de acel curent care a opus clasicismului, paroxismul sentimentelor, intensitatea pasiunii, marile viziuni halucinate. Dar iată că și aceste insule de romantism, într-o artă poetică de

factură clasicistă, cunosc amendamente. Căci doar aici ni se vorbește despre „exagerare a gândirii”, de faptul că „ideile lucrează asupra conștiinței noastre”, că ideea poetică se osebește de cea „ordinară”, „înălțându-se peste sfera lor”, în sfârșit că exagerarea artistică trebuie „ținută în marginile frumosului” („Gr.” I, 49, 50). Este limpede că asemenea amendamente provin din zona raționalismului clasicist.

Formulei romantice a poeziei, și în definitiv a artei, pe care Maiorescu a așezat-o într-o artă poetică structural clasicistă, cu restricții de același ordin, trebuie să-i mai aducem un corectiv. În analiza unei opere critice, principiile enunțate au desigur importanța lor, dar ele devin reale, efective, eficiente în măsura doar în care sunt aplicate, constituie un criteriu de valoare folosit. A desprinde câteva citate, fie ele și programatice, nu înseamnă încă mult, căci programele sunt valabile doar aplicate. Or, Maiorescu, în analiza la obiect — atâta cât e — în referirile sale ilustrative la opere literare concrete, nu folosește drept criteriu valoric nici „gradul intensității simțământului”, nici „tocmai exagerarea” lui, ci folosește, cum am văzut, alte criterii ce sunt specifice clasicismului, filtre riguroase pe care un romantic nu le-ar fi acceptat. Căci și clasicismul admitea existența pasiunilor, dar ca pe un rău (Maiorescu susține că egoismul, deci eul, e sursa răului) pe care le producea pe scenă pentru a le combate printr-un fel de tratament homeopatic.

Interesul pentru folclor a fost suscitât, se știe, de romantism, ca și atenția pentru specificul național în artă; dar odată revelate aceste zone ale culturii, ele și-au pierdut specificul romantic cu care intraseră în literatură, deci nu e cazul să le înscriem la acest capitol. E de notat că Maiorescu aprecia poezia populară, între altele, pentru „lipsa de orice artificiu, de orice dispoziție forțată, simțământul natural ce le-a inspirat” („Cr.” I, 74) „pentru o adâncă inspirație adevărată” (I, 75), adică, pentru un criteriu romantic. (Deși... Boileau scrie în „Arta poetică”: „Que le debut soit simple et n'ait rien d'affecté. N'allez pas des l'abord, sur Pegasse monte”, — Cântul trei). Totuși acest simțământ natural, „ceea ce abundența tristeții sau bucuriei i-a scos din adâncul inimii sale” nu este expresia unui individ, ci a unei colectivități, „în toate inimile își află un răspuns și la toate le devine o proprietate: faptul lui devine fapta lor” („Cr. I, 75). Maiorescu încearcă deci încorporarea unei idei romantice într-o structură clasică. Dacă acțiunea creatoare e văzută romantic („Cea mai adâncă simțire numai îl silește astfel a se arunca afară din sine”) încât excesul pasiunii silește la expresia artistică, „productul”, opera de artă, e anonimă și de uz colectiv; dar nu numai că poezia e un bun general, ceea ce ar fi firesc, dar printr-o alchimie ascunsă ea devine în esența ei general-umană („din poezia lui îți vorbește însăși bucuria, dar nu un individ care suferă, un individ care se bucură” („Cr.” I, 75). Așadar romantismul e răsturnat, transformat în clasicism.

Era absolut firesc ca asupra lui Maiorescu să se fi exercitat o presiune a romantismului; ceea ce e ciudat e cât de puțin a fost resimțită acea presiune, fie în proporțiile ei, fie, mai ales, în lipsa sa de profunzime, fiindcă romantismul rămâne la suprafață (Lovinescu zice „s-a altoit”), nu devine factor valoric activ, iar ideile sale sunt, imediat ce pătrund în „structura clasică” înconjurate, limitate, amendate, uneori chiar transformate până la a fi de nerecunoscut. Singurul text pur romantic rămâne descrierea lui Eminescu după tiparul geniului solitar. Lovinescu demonstrează că „imaginea lui Eminescu este fixată după datele abstracte ale «geniului» privit în sine, așa cum îl plăsmuise unilateral Schopenhauer în monumentală sa operă”, și conchide: „Pe acest schematism și-a construit Maiorescu portretul lui Eminescu”... (E. Lovinescu — „T. Maiorescu”, II, 258 și 260). Amendamentele clasiciste nu lipsesc nici aici (accentul pus pe „asimilarea culturii”, „Cr.” III, 118—119, pe travaliul poetic și „forma frumoasă” — III, 120—121). Totuși, mai ales față de analiza tânărului Eminescu — „Cr.” I, 170—173 — influența ideilor romantice se vedește dominantă. Schema schopenhaueriană, amintită de Lovinescu, apare însă doar în portretul poetului în timp ce analiza propriu zisă a operei e făcută cu mijloacele vechii arte poetice.

*

Am constatat că estetica lui Maiorescu se constituie din mai multe zone: clasicistă, folclorică, romantică și realistă. De aci decurge cu evidență că estetica maioresciană nu este, nu poate fi unitară, lipsită de contradicții. Aflându-se la finele romantismului în poezie și în plin realism critic în proză și în dramaturgie, criticul operează cu o artă poetică clasicistă, căreia i s-a suprapus un strat romantic. Firește că aceste zone nu sunt separate, ci comunică între ele. Relațiile dintre ele sunt dialectice, de respingere și colaborare, unele idei trecând, transformate, dintr-o zonă în alta. De altfel, acestea sunt și relațiile dintre curentele literare care nu sunt date izolate, închise, fixe, ci se află între ele în relații dialectice. Astfel, conceptul de tipicitate elaborat de clasicism, trece în realismul critic, îmbogățit cu istorismul concret al romantismului și reelaborat apoi într-o structură proprie. Opera unui scriitor atât de realist, cum ar fi I. L. Caragiale, are un schelet artistic clasicist; note clasice evidente se întâlnesc chiar și la Eminescu. Totul e ca, folosind aceste concepte pe care istoria literară, pe baza realității, le-a creat spre a ușura discuția, ele să nu devină fetișuri care să ne sclerozeze gândirea, împiedicându-ne să mai înțelegem ceva din realitatea artistică. Unele din părerile clasiciste pot să-i fi venit lui Maiorescu chiar din frecventarea teoreticienilor germani ai romantismului, pe noi însă ne interesează și ce reține, ce filtrează un creier dintr-o influență anume. Am văzut cum anumite idei clasice au fuzionat cu altele, romantice, pentru a forma un rudiment de realism, atâta cât

să-i poată îngădui criticului să aprecieze operele unui Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu ș.a., dramaturgia lui I. L. Caragiale, chiar și fragmentar. Clasicismul, antiromantic prin arta sa poetică este, în ceea ce privește tipicul, bivalent; el comunică prin Platon cu Schopenhauer, e permeabil „ficțiunii ideale” a idealismului german dar pe de altă parte, prin cerința tipicității e sensibil la realism, pe care îl pregătise. Oricât de însemnată ar fi fost influența unui Herbart sau a unui Schopenhauer, nu credem că ar fi trebuit să plecăm de la ei pentru a le urmări apoi ideile în critica lui Maiorescu, fiindcă aceasta creează o viziune deformată. Important este în fiecare caz, dar mai ales în acesta, de a porni de la textul autorului analizat. După descrierea esteticii lui Maiorescu, după ce am constatat care sunt elementele ei constitutive, după ce am văzut că nu ne aflăm în fața unui bloc de marmură, ci a unui proces de gândire plin de contradicții (în sensul dialectic și nu al logicii formale), putem trece la discutarea câtorva probleme dificile, fiindcă sunt controversate. Metoda va rămâne aceeași: să pornim de la text.

II. Artă pentru artă?

Ideile și arta

După o descripție destul de amănunțită a esteticii, rămâne să vedem modul în care criticul răspundea la câteva întrebări fundamentale ale acesteia. În studiul intitulat „O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867”, ce deschide primul volum, Titu Maiorescu definește frumosul aproape în termenii lui Hegel: „Cea dintâi și cea mai mare diferență între adevăr și frumos este că adevărul cuprinde numai idei, pe când frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă”. („Critice”, I, 13). Ideea că „frumosul e completa întrepătrundere a ideii și a aparenței sensibile”, fusese expusă cu șase ani înainte, la 10 Mai 1861, în conferința intitulată „Vechea tragedie franceză și muzica viitorului a lui Richard Wagner”, ținută la Berlin. Cum formulele circulă repede, aceasta a fost suficient ca Maiorescu să fie declarat hegelian, deși n-avea comun cu marele filozof nici dialectica gândirii și nici concepția generală în care e încadrată arta în sistemul hegelian, ca moment în desfășurarea Spiritului Absolut. Critica maioresciană nu are comun cu mărețul edificiu decât amintita definiție care de altfel circula intens și putea fi împrumutată din altă parte.

Conform unei asemenea formule, se înțelege de la sine că în orice operă de artă este un conținut și o formă, o „idee” și materia în care aceasta se exprimă; criticul literar trebuie să se ocupe, așadar, de „condiția materială a poeziei” și de „condiția ei ideală” — cum de fapt, își și împarte studiul. Raportul dintre conținut și formă este reglementat prin hegemonia primului termen: „...cuvintele poeziei sunt de regulă numai un mijloc de comunicare între poet și auditoriu”. („Critice”, I, 14). Însă în realitatea artistică, în concretul operei de artă, cei doi termeni se înfățișează unitar: „Frumosul nu este o idee

teoretică, ci o idee învăluită și încorporată în formă sensibilă și de aceea cuvântul poetic trebuie să-mi reproducă această formă”. („Cr.” I, 15). După acestea, criticul trece, cum se știe, la enumerarea condițiilor în care un epitet sensibil poate „să încălzească ideea”, transformând-o în poezie după regulile cunoscute ale artelor poetice clasice.

Astfel, celebrele „epitete ornate” produc „materialul sensibil în gândirea cuvintelor” („Cr.” I, 20), iar prin metaforă, „un obiect al gândirii se pune în paralelă cu altul, care trebuie să fie sensibil” („Cr. I, 24). Explicându-ne că o comparație trebuie să fie „justă”, criticul revine asupra ideii cuprinse în artă, și a raportului de adecvare a formei la conținut: „Comparările sunt chemate a da o imagine sensibilă pentru gândirea prea abstractă, însă această imagine trebuie să fie potrivită cu gândirea, altfel sensibilizarea ei produce contradicție și constituie o eroare.” („Cr.” I, 30). Toate aceste citate sunt destul de clare. Iată însă că, ajunși la „condițiunea ideală a poeziei”, găsim următoarea definiție: „ideea sau obiectul exprimat prin poezie este totdeauna un simțământ sau o pasiune, și niciodată o cugetare exclusiv intelectuală sau care se ține de tărâmul științific, fie în teorie, fie în aplicare practică” („Cr.” I, 35). Aici ideile nu mai sunt atât de limpezi.

Deci ideea este o pasiune, ideea nu este „niciodată” „o cugetare”. Logicianul a creat aici o confuzie de termeni greu de descifrat. E drept, el spune „o cugetare exclusiv intelectuală”, dar ce înseamnă exclusiv? Că poate fi intelectuală numai uneori? Când? Că poate fi numai într-o măsură, intelectuală? Cât? Mai jos primim explicații: „Prin urmare [...] învățătura, preceptele morale, politica etc. sunt obiecte ale științei și niciodată ale artelor” („Cr.” 7, 35). Prin urmare, dacă până acum ni se vorbea despre comunicarea unor idei prin încorporarea lor în formă sensibilă (epitete, personificări, comparații, metafore), acum aflăm că doar sentimentele se comunică prin artă și „niciodată” ce „se ține de tărâmul științific”. Dar, în artă, întorcând argumentul lui Maiorescu, de vreme ce domeniul poeziei este pasiune, aceasta are totdeauna un obiect iar obiectul ei poate fi foarte bine politica (Dante), știința (Lucrețiu, Goethe) sau morala și nu numai domeniul sentimental propriu zis.

Maiorescu presimte obiecția fiindcă adaugă — deși spusese „niciodată” — „singurul rol ce-l pot juca ele în reprezentarea frumosului este de a servi de prilej pentru exprimarea simțământului și pasiunii, tema eternă a frumoaselor arte” („Cr.” I, 35). Iar în notă citează pe Goethe, Corneille, Scribe, care vorbiseră respectiv de științe, istoric, politică: „însă toate acestea numai pentru a arăta, cu prilejul lor, simțimintele și pasiunile omenești”. Bineînțeles! Dar ideile suscită pasiuni ce se exprimă prin idei, așa că separația e falsă. E curios însă că Maiorescu reintroduce în paranteză ceea ce izgonise prin cursive — fiindcă doar nimeni nu se gândea, nici pe vremea lui Maiorescu, la un sistem științific sau filozofic în versuri! În orice caz relațiile dintre idei și pasiune rămân neclare.

Un alt fapt ciudat, mai ales pentru un logician, este și acesta: Maiorescu pornise de la afirmația că „frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă” și demonstra liniștit care sunt condițiile materiale sensibile, când deodată (I, 31) trece la o condamnare a politicului în poezie. Lăsând la o parte faptul că „cele mai rele aberațiuni” sunt opuse unor „poetți adevărați” (Alecsandri, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu) care, de fapt, scriseseră numeroase poezii politice și patriotice, asistăm la o condamnare categorică a poeziilor ce „au primit în cuprinsul lor elemente politice”: „Și cauza se înțelege ușor: politica este un product al rațiunii; poezia este și trebuie să fie un product al fantaziei (altfel nici nu are material): una dar exclude pe cealaltă” („Cr. I, 31). Așadar pornim de la idee, ajungem la fantazie, apoi ne oprim la pasiune. Și totul spus definitiv, lapidar! Ce raport de antagonism iremediabil există între idee și rațiune? În sfârșit, sunt citate câteva exemple de poezii — foarte proaste — urmate de concluzia: „Toate aceste strofe cuprind un șir de cuvinte reci, fără imagine, și prin urmare nici nu sunt poezie: sunt un articol de jurnal pus în rime, — o monstruoasă literară” („Cr.” I, 32). Deci Maiorescu pornește de la formula „frumosul cuprinde idei manifestate în materie sensibilă” și caută a stabili normele materiei sensibile necesare bunei poezii, arătând totodată că lipsa lor duce la eșec literar. Concluzia citată mai sus se situează pe aceeași linie a demonstrației că noțiunile lipsite de formă, de epitete sugestive, nu intră în sfera artei. Poeziile citate la sfârșit puteau sluji tocmai această demonstrație dar nicidecum afirmației că politica strică artei, afirmație ce nu avea nici o legătură cu cele spuse până atunci. De abia în partea a doua criticul discută, cum am văzut, problema rațiunii și a politicii în artă. Ce rost avea ea însă la pg. 31? Nu cumva statuia criticii maioreștiene nu e făcută dintr-un bloc ci din mai multe?

Pentru a justifica excluderea științei din artă, Maiorescu aduce trei argumente: „Prin urmare, poezia răătăcită în sfera științei și a politicii rămâne, întâi, neînțeleasă și neinteresantă pentru marea majoritate a oamenilor contemporani și este, al doilea, pierdută în generațiunile următoare chiar pentru cercul restrâns de indivizi pentru care a avut un sens și o atracțiune în ziua nașterii ei” („Cr.” I, 36). Cel de-al treilea argument pornește de la principiul că „frumoasele arte, și poezia mai întâi, sunt REPAOSUL INTELIGENȚEI” (s. n.), în timp ce „activitatea științifică” „provine din acea însușire înăscută a minții noastre, prin care suntem vecinic siliți a întâmpina orice fenomen al naturii cu cele două întrebări specific omenești: din ce cauză? spre ce efect?” („Cr.” I, 37). Dar lanțul cauzalității e practic infinit, „nici o limită eternă nu ne oprește, dar etern ne oprește o limită. În această stare a inteligenței active se coboară arta ca o mângâiere binefăcătoare” („Cr.” I, 28).

Toate aceste trei argumente sunt false. Întâi fiindcă nimeni nu face comunicări științifice în versuri, poezia comunică febra marilor cercetări („Faust” de Goethe) au viziuni generale asupra umanității ce presupun o

anume cunoaștere științifică; al doilea, noi citim cu plăcere Lucrețiu, deși stadiul cercetării atomului e azi diferit, fiindcă descoperim în „De natura rerum” o atitudine în problemele fundamentale ale omului; fără a crede în zei și în cosmogonia elină îl citim pe Homer; fără a crede în îngeri, demoni etc. și în cosmogonia creștină, citim „La Divina Commedia”, fiindcă descoperim o atitudine în problemele fundamentale ale omului. Și, cum am spus, pasiunea pentru adevărul științific, sau pentru orice alt adevăr, este ea însăși o... pasiune, politica suscită iubire și ură, deci distincția e fără întemeiere. Cel de-al treilea argument demonstrează cât de străin era Maiorescu de Hegel, pentru care poezia era un moment al evoluției spre filozofie, legând-o trainic de Morală și Drept. La acest ultim argument maiorescian vom reproduce răspunsul lui Eugen Lovinescu: „Mintea nu caută însă odihna uneia de oboseala alteia; aceasta în ocupațiile zilnice, e altceva: ei citesc însă atunci literatură distractivă, romane polițiste de pildă, și nu poezie, în nici un caz pe Homer, pe Dante, pe Mallarmé sau pe Rilke. Arta nu e un repaus al minții [...] ea poate cere o efortare și mai mare decât o lucrare științifică” (E.L. : „T. M.” I, 224).

Iată deci, până aici, expuse două păreri opuse în aceeași chestiune: pe de o parte arta e idee, gândire, comunicare, pe de alta efect opus rațiunii, gândirii, ideii. Să continuăm. Prima deosebire ce distinge afectul în genere de „celelalte stări ale spiritului” este: „O mai mare rezeșire a mișcării ideilor”. De exemplu „spaima, cu prodigioasa sumă de idei ce ne străbate mintea” („Cr.” I, 39). Deci iarăși ne-am întors la idei, iar meritul artistic al pasiunii este acela de a spori ideile, deci pasiunea devine o condiție priincioasă dezvoltării ideii și nu opusul acestora. Al doilea semn caracteristic al afectelor este „o exagerare a obiectelor”: „Lucrurile gândite iau dimensiuni crescânde”, deci iar gândire! Reluând argumentarea acestor semne caracteristice ale afectelor, Maiorescu insistă asupra ideii cuprinse în operă. El cere „a stabili între idei și cuvinte un raport de precizie” astfel încât înmulțirea cuvintelor să fie direct proporțională cu „suma de idei” și condamnă „frazele cele lungi” în care „nu se produce nici un progres de înțelegere în conștiință”. Și mai departe: „poezia să nu se întoarcă în jurul aceiași ideii, să nu se repete, să nu aibă cuvinte multe pentru gândiri puține”; iar refrenul să cuprindă în fiecare strofă o idee nouă” („Cf.” I, 40). Literar vorbind, e un clasic îndemn clasicist spre concentrare; pe noi ne interesează însă aici altceva și anume că ideea în artă, afirmată, apoi izgonită, e din nou afirmată. Și pentru a ne convinge și mai bine, Maiorescu îl invocă pe „holandezul Hemsterhuis” care „a putut defini astfel frumosul: „O producțiune ce ne dă ele mai multe idei în scurt timp” („Cr.” I, 41). Deci, constatăm două serii în care se afirmă și se infirmă prezența ideii în artă. Comunică ele pe undeva?

La începutul paragrafului analizat mai sus, criticul spune: „Poezia adevărată, ca și pasiunea și simțământul, ne arată dar o grabnică tranzițiune de la o idee la alta și în genere o mișcare abundentă a gândirii” („Cr.” I, 40). Deci,

pentru el, poezia este expresia unei pasiuni dar aceasta din urmă nu exclude, ci dimpotrivă, presupune existența ideilor. Dar și rațiunea presupune existența ideilor. Elogiindu-l pe Heine („Buch der Lieder”) Maiorescu ne spune că deși scurte, poeziile acestuia cuprind „o lume întreagă de idei poetice, de simțiminte și pasiuni” — deci nici un antagonism între pasiune și idee (poetică) („Cr.” I, 42). Și în continuare, constată cu satisfacție „cea mai precisă legătură între son și idee!” (idem). Pentru critic, „cuvântul nu este prin urmare decât un mijloc de comunicare, necesitatea fizică de care este înlănțuită ideea în trecerea ei din mintea poetului, auditorului” („Cr.” I, 46). „Fiindcă constatăm în noi o mulțime de idei de ale noastre proprii, deșteptate cu prilejul cetirii”, „poezia ne ocupă conștiința”, „ea se află a fi în atâtea raporturi cu alte cercuri de gândiri ale noastre” („Cr.” I, 47). Deci din nou idei, gânduri, conștiință, comunicare.

După ce se spun toate acestea, Titu Maiorescu face iar un salt în altă direcție, izgonind politica și știința din poezie la un mod tot atât de categoric dar și total nepregătit de vreun argument. Rezumându-se, el constată „că se află identitate între poezie și între semnele caracteristice ale simțământului și pasiunii” conchizând „că poezia cea adevărată nu este decât un simțământ sau o pasiune, manifestate în formă estetică”. Dar deși afirma până acum nu numai că arta comunică idei, nu numai că pasiunea și ideea nu sunt incompatibile, ci chiar că sub presiunea pasiunii ideile germinează, devin active și se-nmulțesc, totuși, fără nici o trecere, fără argument, în pofida logicii formale celei mai elementare, scrie că poezia și politica sunt incompatibile fiindcă „aceste sfere provin din operațiuni așa de radical deosebite ale minții omenești, încât confundarea lor este cu neputință” („Cr.” I, 68). Și criticul ce introdusese o concluzie nepregătită și neargumentată are nefericita inspirație de a-și ilustra teza cu exemplele atât de greșit alese ale lui Corneille, Racine, Shakespeare, Goethe la care, scrie el, „nu se află nici un vers de politică sau de teorii serioase asupra științelor” („Cr.” I, 68). Ce eroare!

Contradicția e izbitoare, și de data aceasta e în ordinea logicii formale și ține de imprecizia noțiunilor. Să căutăm totuși o depășire a impasului, firește adresându-ne tot textului. Iată ce găsim: „Obiectul poeziei este o idee care, fie prin ocaziunea, fie prin energia ei, se distinge și se separă de IDEILE ORDINARE, (s. n.) înălțându-se peste sfera lor” („Cr.” I, 50). Când un poet scrie despre pipă, criticul se indignează: „Asemenea lucruri sunt platitudini prozaice, dar nu concepțiuni de artă” („Cr.” I, 51). Teoretizând: „Din multele idei cu realitate ce trec prin capelele omenești, numai acele sunt și frumoase, care sub vâlul unei sensibilități adecuate ne prezintă simțiminte distinse prin forma, intensitatea sau ocaziunea lor” („Cr.” I, 52). Deci poezia conține idei, dar nu orice fel de idei, nu din cele „ordinare” ci numai acele „distinse” sau, cum zice mai departe, „care se disting prin noblețea lor” („Cr.” I, 53), care „se înalță într-o sferă mai distinsă” („Cr.” I, 54). Aceasta e o idee tipic clasicistă care, în vremea lui Maiorescu, nu mai înseamnă nimic decât cel mult că există

subiecte poetice și altele nepoetice, idee comună pe care, de altfel, evoluția ulterioară a artei a anihilat-o complet. Dar, susținând că există idei „distinse” și altele „ordinare”, obișnuite, înseamnă să susții totuși că la baza poeziei stă o idee, fie ea și distinsă. De unde dar concluzia ex abrupto: „Si aici este punctul, unde se vede din nou cât de osebită este poezia de ocupațiunea științifică” („Cr.” I, 53). Să însemne oare că știința are idei „ordinare”? „Nu, fiindcă poezia nu e nedemnă de reflecția științifică sau reflecția științifică nedemnă de poezie, ci sferile lor sunt distincte” („Cr.” I, 68); și: „poezia este un product de lux al vieții intelectuale, une noble inutile, cum a zis așa de bine Mme. de Stael” („Cr.” I, 35), un „repaos al inteligenței”, „un liman de adăpost spre a reda inteligenței agitate o liniște salutară” („Cr.” I, 37), în vreme ce știința și politica stârnesc furtuni, ne aduc în contingent, în prezentul imediat.

Cum putea pasiunea tocmai să ducă la contrariul ei e o dificultate pe care a încercat s-o rezolve Aristot. Din cele citate, nu reieșise însă deloc că poezia-pasiune ar fi incompatibilă cu ideea. Reiese însă că sunt admise numai acele idei ce constituie „repausul inteligenței”, ce ne scot din realitatea „agitată” ducându-ne spre „un liman de adăpost”. Ideea nu e exprimată direct ci ocolit, oarecum, criticul sare peste lapsusuri, contradicții logice, pentru a ne spune, de fapt, că arta trebuie să ne facă să uităm, fie și pentru o clipă, realitatea cea greu de suportat.

Oricum, se pot constata două serii în această chestiune; prima, în care ideea e admisă în artă, alta, în care e contestată, cel puțin sub forma ei politică. Dacă urmărim problema mai departe, vedem cele două serii continuând aproape paralel. Elogiind poezia populară, Maiorescu afirmă, ceea ce de altfel nu e deloc adevărat, că „politica, declamările în contra absolutismului, reflecțiile manieriste asupra divinității, imortalității etc. etc. nu ating cuprinsul lor sentimental”, și asta fiindcă „poporul”, „când face poezie, nu face politică” („Cr.” I, 76). Ceva mai departe ni se spune însă „că simțământul naiv al poporului” „este compatibil cu ideile cele înalte” fiindcă „lumea se poate aprofunda tot așa de bine pe calea inimii ca și pe calea reflecției” (Cr.” I, 77). Citate asemănătoare, fie de un fel, fie de celălalt, se mai pot da, însă ele nu pot modifica nici îmbogăți cele spuse până aici. [...]

Deci, la întrebarea: admite Maiorescu ideea în artă? răspundem: Maiorescu dă mai multe răspunsuri la această întrebare, iar unele din aceste răspunsuri sunt de o mare imprecizie în termeni. E propabil că el a pornit de la două (sau mai multe) păreri deosebite care se întâlnesc fără a se suda.

Etnosul și cadrul social

Problema pe care o urmărim este aceea de a afla dacă Maiorescu este sau nu promotorul artei pentru artă și în ce măsură. Atât discipolii cât și cei care au polemizat cu el au considerat că Maiorescu a fost un teoretician al artei pentru artă, bazându-se pe câteva texte indiscutabile. Nu e mai puțin

afevărat însă că fruntașul „Junimii” a încurajat și elogiât o pleiadă de scriitori realiști străluciți. Afinități între acești mari scriitori și teoreticianul „Convorbirilor literare” trebuie să fi fost, fiindcă e cu neputință de crezut că un grup de scriitori, fiecare cu un temperament foarte independent, admite excelența unui critic ale cărui idei ar fi total contrare artei lor, iar un critic ar încuraja, sprijini și populariza, cu toate mijloacele sale, care în cazul de față erau mari, scriitori și opere ce contravin părerilor sale estetice și gustului său literar. De aici, unii au tras concluzia că scriitorii grupați în jurul „Junimii”, deci în jurul lui Maiorescu, ar fi fost partizanii artei pure, ceea ce e o aberație: Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Sadoveanu, Goga — care au fost mai mult sau mai puțin în jurul „Junimii” sau încurajați la început de Maiorescu — sunt realiști, preocupați în cel mai înalt grad de politic și social iar Eminescu și de filozofie. Faptul e indiscutabil. Alții au propus atunci ipoteza că acești realiști sociali îl detestau în fond pe Maiorescu și că prezența lor la „Junimea” ar fi fost întâmplătoare și de altfel că ei nici n-ar fi avut cu „Junimea” decât o relație incidentală. Pentru a se susține această ipoteză neserioasă, s-au găsit fraze prin bilețele și s-au scormonit săcâitor relații personale, fatal legate de vicisitudini omenești. Că Maiorescu a scris texte în care contestă dreptul unei arte politice, e clar. Că a încurajat un întreg curent de literatură realistă, socială, politică este tot atât de clar. E vorba deci de relații mai complicate ce trebuiesc înțelese dialectic și pentru aceasta e necesar să nu ne mărginim doar la cele două-trei citate ce se folosesc mereu, ci să ne adresăm operei critice în ansamblul ei. Am constatat astfel că estetica maioresciană nu este unitară, ci compusă din zone diferite, unele idei comunicând în prelungire, altele găsindu-se în conflict. La întrebarea fundamentală dacă opera de artă are sau nu un conținut de idei, criticul dă cel puțin două răspunsuri contradictorii, alături creează confuzii prin imprecizia termenilor. Reținem însă că în numeroase pasaje el consideră arta ca o expresie a unei idei, a unei gândiri trăită la înalte temperaturi pasionale.

Iată că în templul steril al artei pentru artă irupe un alt element străin de autonomia esteticului, și anume specificul național. Am spus mai înainte că nici în această chestiune Maiorescu nu a fost un inițiator ci a continuat, împreună cu marii scriitori ai epocii, acțiunea inițiată de „Dacia literară” la 1840. Precizăm de la început că ideea specificului național cunoaște, în evoluția scrisului lui Maiorescu, un crescendo. El începe cu credința clasicistă într-o artă a omului în genere, accentuând, însă, cu trecerea anilor, asupra specificului național și, în mai mică măsură, concomitent cu creșterea zonei realiste, a cadrului social istoric concret. Firește, e doar o schemă. Să trecem la fapte. Acuzația de cosmopolitism adusă lui Maiorescu, de către liberali, e neserioasă și a respins-o el însuși cu calmă vehemență. Patriotismul său e în afară de discuție.

Teoria specificului național al literaturii e indisolubil legată de aprecierea folclorului: „Maiorescu va deveni primul formulator, încă timid, al

specificului național”, exaltând poezia populară și cerând o limbă cu „adevărat românească” (G. Călinescu — „Istoria literaturii române — compendiu, pg. 159). Eugen Lovinescu afirmă și el: „Încă din 1867 Maiorescu pune accentul pe caracterul etnic al artei: pentru a ajunge la o valoare absolută, ea trebuie să fie expresia sinceră, reală a sufletului unui popor; valoarea universală sporește pe măsura afirmației elementului particular etnic. Atenția pentru literatura populară ca și pentru literatura inspirată din popor se poate urmări de la articolul asupra culegerii de poezii populare a lui V. Alecsandri (1868) și până la discursul academic «În chestia poeziei populare», de la 16 Mai 1909” (E. L. op. citat II, 291). Am arătat că în „O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867”, Maiorescu se ocupă de o artă în genere clasicistă, adică general umană, cu câteva accente de simpatie pentru folclor, pe care le-am notat la capitolul respectiv. Însă în studiul „Asupra poeziei noastre populare” (1868), folclorul este privit cu o stimă deosebită, cu o referință specială la specificul național. În „Limba română în jurnalele din Austria” (1868), criticul atacă „o denaturare a spiritului propriu național, care în întinderea ei de astăzi a devenit primejdioasă” („Cr.” I, 83) și un „stil greoi antiromân corupt de „o monstruoasă germanizare în expresii”. („Cr.” I, 48). De altfel, întregul articol, plin de bun simț, este cuprins de stima pentru proprietatea cuvântului și atenția față de specificul limbii noastre. Reamintindu-l, criticul îl va aprecia ca patriotic: „...orice s-ar putea zice în contra lor, numai un singur lucru nu s-ar puica zice: că au fost dictate de un spirit antinațional”. Orice cititor, scrie el „va trebui să recunoască [...] o tendință mai întâi de toate națională” („Cr.” II, 168).

Maiorescu conciliază conceptul clasicist al artei general-umane cu cel de proveniență romantică al specificului național, de aceea el e și ferit de orice exclusivism naționalist, șovin: „Pe lângă tezaurul comun al popoarelor civilizate, mai are fiecare târâmul său aparte, în care își dezvoltă în mod special individualitatea și separându-se aci de toate celelalte, își constituie naționalitatea sa. Astfel se cere ca poporul modern să aibă o formă de stat națională, și mai ales o literatură și o limbă națională” („Cr.” f II, 13). Într-un articol pornit din o aspirație patriotică — „Literatura română și străinătatea” (1882) — criticul afirmă că „ceea ce a trebuit să placă străinilor” în cărțile literare românești traduse în alte limbi este pe lângă „măsura lor estetică, originalitatea lor națională”, faptul că „s-au inspirat de viața proprie a poporului lor și ne-au înfățișat ceea ce este, ceea ce gândește și ceea ce simte Românul în partea cea mai aleasă a firii lui etnice”. Cea de-a treia cauză a răsunetului literaturii noastre la străini — după „măsura estetică” (măiestria) și inspirația din viața proprie a poporului lor — este faptul că ea „înfățișează” „figuri tipice din popor” („Cr.” III, 18, 19).

Încercând să schițeze o teorie a romanului „poporan”, de care am vorbit, Maiorescu reia ideea specificului național, completând-o cu aceea a descrierii mediului social: subiectul propriu al romanului este viața specific națională, și persoanele principale trebuie să fie tipurile unor clase întregi, mai ales a

țăranului și a claselor de jos” („Cr.” III, 20). O argumentare asemănătoare se reia în prezentarea tânărului Sadoveanu („Cr.” III, 267), unde specificul național devine criteriul de valoare. Mihail Sadoveanu este „un talent original, izvorât din fondul propriu al țării în care s-a născut” iar scrierile sale „sunt manifestarea unui talent curat românesc” („Cr.” III, 272, 273). Răspunzându-i lui Duiliu Zamfirescu în apărarea lui Alecsandri, Maiorescu scria: „Alecsandri a adunat poeziile populare pentru a da elementului național celui mai sigur puțința unei dezvoltări temeinice în literatură” („Cr.” III, 289). Citatele sunt suficiente, reamintim numai că specificul național funcționează și în aprecierea lui Alecsandri, și a lui Coșbuc, și a lui Slavici, și a lui Eminescu și Caragiale (la ultimul, mai puțin). Referindu-se la „Literatura română și străinătatea”, din care am citat, Eugen Lovinescu respinge argumentele lui Maiorescu în legătură cu romanul „poporan” dar scrie: „Subliniem doar [...] elementul persistent al dragostei pentru lot ce e etnic”; și, mai departe: „Aceleiași preferințe pentru etnic, rural, particular, pentru expresia modesta a realităților sociale aparțin și cele două articole, unul de literatură regională și celălalt de literatură dialectală: «Ioan Popovici Bănățeanul» (1895) și «În memoria poetului dialectal Victor Vlad Delamarina» (1898)” (E.L. — op. citat, II, 296). Preferința lui pentru I. Popovici-Bănățeanu, spune Lovinescu, e „reprezentativă pentru etnos” (op. cit. II, 297). De altfel, cu trecerea timpului, Maiorescu acordă tot mai multă atenție specificului național, astfel încât Eugen Lovinescu este îndreptățit să scrie: „Față de noua mișcare literară din jurul lui 1900, cu accentuarea elementului etnic în ce are el mai strict rural și mai exclusiv folcloric, atitudinea lui Maiorescu nu putea fi decât principial favorabilă, ceea ce se și vede din cele două rapoarte academice asupra lui M. Sadoveanu și Octavian Goga” (1906) (E.L. op. citat, II, 301).

După obiceiul său, Maiorescu rămâne la afirmații generale, fără a căuta să determine cât de cât conținutul conceptului care se înfățișa diferit la Eminescu și la Coșbuc, la Slavici și Sadoveanu. Idiosincrasia sa față de analiza la obiect se manifestă și aici, fiindcă nu trece dincolo de indicații generale manifestate în noțiuni prea cuprinzătoare: „originalitatea națională”, „inspirația”, „de viață proprie a poporului lor”, „individualitatea de popor” etc. Oricum, Maiorescu se află în această cheștiune în tradiția pornită de pașoptiști și în curentul generației sale, fără excese unora din reprezentanții ei. Și chiar dacă Maiorescu le-a părut călduț, ba chiar cosmopolit unor teoreticieni naționaliști și „neoșiști” din epoca următoare, nu e un motiv să nu observăm acum atitudinea sa fermă în această cheștiune. Pentru demonstrația noastră reținem faptul incontestabil că admiterea specificului național în literatură și transformarea lui în criteriu valoric activ reprezintă, dacă nu o abolire a autonomiei esteticului, nici vorbă, totuși o apreciabilă micșorare a lui, fiindcă acceptarea unui principiu ce nu ține de esteticul „pur” e o derogare de la interdicția formulată atât de drastic a politicului și socialului în artă. Și deși

originea conceptului e romantică, totuși „specificul național” a însemnat în practica literară a lui Maiorescu o apropiere de realism, în ceea ce privește cadrul social, despre care am amintit în capitolul despre realism, el există ca deziderat, deși mai general, mai vag decât cel național. Totuși, e de observat că tipizarea socială și chiar de clasă nu numai că nu e respinsă ci chiar acceptată — ceea ce constituie o altă derogare de la „autonomia esteticului”, de vreme ce acționează drept criteriu valoric.

O altă constatare ușor de făcut e aceea că interdicția menționată lovește mai ales poezia (totuși, Eminescu nu e nicăieri dojenit pentru amestecul năvalnic al socialului, politicului și filozoficului în versurile sale), în vreme ce teoria „specificului național” și aceea a tipologiei sociale acționează cu precădere în proză. Explicația poate fi atât aceea că studiul despre poezie e din tinerețe pe când citatele despre „specificul național” și cadrul social sunt din studiile de maturitate, cât și faptul că în poezie acționa arta poetică învățată, în vreme ce proza înfățișa un fenomen mai nou căruia nu i se puteau aplica preceptele unei arte prozaice cu prestigiu bimilenar. Reîntorcându-ne la „specificul național” al literaturii, împărtășit, desigur, cu mulți scriitori ai generației, el i-a dat prestigiul teoretic, deci, în ordine literară, pe Maiorescu l-au continuat și dezvoltat G. Ibrăileanu și N. Iorga, deși îl pomenesc atât primul cât și al doilea cu o iritare polemică abia reținută. Faptul se datorește atât nevoii de a sublinia un element devenit esențial în doctrina celor doi critici, și care la Maiorescu nu avea aceeași greutate specifică, cât și necesității de a-l disocia de interdicția teoretizată de frunzașul „Junimii”, ce lovea „politicul în artă” și care disociere era prea anevoioasă pentru cei doi militanți înverșunați să-și exprime doctrina. Germenele teoretic al poporanismului literar de altfel, se află tot la Maiorescu, în încercarea de elaborare a unei speculații despre „romanul poporan”. G. Ibrăileanu aliaze însă „specificul național” și „poporanismul literar” ce proveneau de la Maiorescu, tendenționalismului social ce provenea de la rivalul acestuia, Gherea, — ca și N. Iorga, de altfel, care reținuse tendința în artă, fără latura ei socială — or, asemenea aliaj părea imposibil, de vreme ce Maiorescu declarase în plină Academie (1907) : „iar unde începe tendința, încetează arta” („Cr.” III, 276). O asemenea alianță de principiu — ce părea imposibilă generației lui Maiorescu și Gherea — se făcuse, totuși. Un alt motiv pentru care G. Ibrăileanu și N. Iorga trebuiau să-l respingă pe Maiorescu în bloc era și acela de tactică literară, fiindcă discipolii declarați ai corifeului „Junimii” (între care Mihail Dragomirescu) reținuseră din sistemul maiorescian o singură latură, anume aceea mai vizibilă, a autonomiei esteticului, și împotriva acesteia cei doi tineri critici trebuiau să lupte din răzputeri. Că în anume punct ei se întâlneau, o dovedește însă și consensul unanim al lui Maiorescu, Ibrăileanu și Iorga în receptarea fenomenului sadovenian. Acest punct era tocmai „specificul național”. Deci, teoreticianul „artei pure” accepta practic tendința „specificului național”.

Patriotismul și poezia

Ar părea că demonstrarea teoriei „specificului național” cuprinde în sine, implicit, și justificarea poeziei patriotice, dar nu, printr-una din acele contradicții constatate în estetica maioreșciană, asistăm la o condamnare a patriotismului în poezie : „Este probabil, că politica ne-a surpat mica temelie artistică ce o pusese în țara noastră poezii adevărați, Alecsandri, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu. Atât, cel puțin, este sigur, că cele mai rele aberațiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre, de la un timp încoace, sunt cele ce au primit în cuprinsul lor elemente politice”. „De aceea, vedem că poeziile politice, precum și cele rele istorice, au toate viciul corespunzător: de a fi lipsite de sensibilitatea poetică.” („Cr.” I, 31). Criticul se referă aici într-o măsură, dovadă și exemplele de versuri pe care le dă, la patriotism. Poezii pe care-i citase însă ca „adevărați” erau rele ilustrări, de vreme ce toți compuseseră abundant poezii politice și patriotice. Drept argument al ideii sale ne spune că un poet ce ar scrie despre „descentralizare”, temă de care „astăzi se interesează societatea politică română”, „odată decentralizarea făcută”, „mișcarea cauzată prin aceste îndeletniciri trecătoare va înceta, și nimeni nu le va putea reînvia” („Cr. I, 36). Exemplul e caricatural. Totuși, în ansamblu, textul nu e prea limpede în ceea ce privește patriotismul.

O condamnare în termeni se face abia în articolul consacrat lui Caragiale: „Chiar patriotismul, cel mai important simțământ pentru cetățeanul unui stat în acțiunile sale de cetățean, nu are ce căuta în artă ca patriotism ad hoc, căci orice amintire reală de interes practic nimicește emoțiunea estetică. Există în toate dramele lui Corneille un singur vers de patriotism francez? Este în Racine vreo declamare națională? Este în Moliere? Este în Shakespeare? Este în Goethe?” („Cr.” III, 54, 55). Exemplele sunt iarăși rău alese, cel puțin în ceea ce-i privește pe Racine, Corneille și Goethe, firește nu sub formă de „declamare națională”. Apoi, exemplele sunt din literatura mai veche, or el însuși spusese că secolul XIX era al naționalității, era firesc ca acest sentiment al omului să se exprime în artă, ca și toate celelalte sentimente; el are mai puțină legătură cu științele exacte decât cu pasiunile, așa că din punctul său de vedere chiar, nu ar fi avut de ce să-l excludă. E adevărat că produsele patriotice erau, în timpul tinereții lui Maiorescu, sub orice nivel artistic și nu mai exprimau un sentiment real, ca pe vremea patriotismului pașoptist, dar asemenea „versuini” puteau fi respinse estetic, ele neîndreptățind în nici un fel condamnarea ideii ca atare.

Să mai remarcăm ceva ciudat: Alecsandri și Eminescu, la care sentimentul patriotic era foarte puternic, nu au fost totuși niciodată admonestați pentru asta ba, mai mult, Alecsandri e lăudat pentru patriotismul său, în dese rânduri. Nimicindu-l pe Andrei Mureșanu (articolul „În lături!” 1886), el elogiază totuși „Deșteaptă-te Române” fiindcă poezia „arată un simțământ patriotic adevărat”, „a venit în momentul unei mari agitări a spiritelor” și „a

dat expresie acelei agitări în acel moment” (1848) („Cr.”, III, S8). Aceste rânduri nu ne-ar fi atras însă atenția de n-ar fi fost celebra „contradicție” din 1906 din comunicarea academică „Poeziile d-lui Octavian Goga”. Poetul este elogiat pentru „forma frumoasă, în care autorul a știut să exprime cuprinsul «patriotic» (ghilimetele lui T. M.) al multora din versurile sale”. În continuare, „emoțiunile ce simte și ce ni le transmite tânărul poet sunt izvorâte din viața națională a acelei părți a României în care s-a născut” și care este caracterizată „prin lupta împotriva tendințelor de asuprire etnică” („Cr.” III, 255).

Maiorescu simte imediat contradicția față de interdictul său anterior și adaugă: „Ce e drept, patriotismul, ca element de acțiune politică, nu este materie de artă, oricâte abateri s-au comis și se mai comit în contra unei reguli așa de simple.” („Cr.” III, 255). „Cu toate acestea patriotismul este în inimile sincere, în afară de orice tendință politică, un simțământ adevărat și adânc, și întrucât este astfel poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie.” („Cr.” III, 256). Distincția era specioasă, căci cum să stabilești sinceritatea unei inimi, iar poezia lui Goga, ca și cea citată a lui Andrei Mureșanu, tocmai că aveau o evidentă „tendință politică”. Criticul introduce apoi amendamente: arta poetului nu e în „patriotismul simțit”, „ci în manifestarea lui menținută în dreapta măsură a frumosului” iar cea mai frumoasă strofă dintr-o poezie „este aceea, în care o priveliște descrisă ne încântă în afară de nota specială a patriotismului”(„Cr.” III, 257). Amendamentele nu schimbă însă impresia de contradicție, și Maiorescu intervine iar pentru a stabili „împrejurările” „excepționale” ce pot îngădui poezia patriotică și care sunt aceleași, aproximativ, ca și acele spuse despre Andrei Mureșanu („Cr.” III, 99), exprimate mai limpede : „Dovada stă în aducerea și descrierea unor figuri obișnuite din viața poporului, care însă câștigă deodată — pe lângă valoarea și menirea lor normală — o însemnătate, am putea zice o iluminare și strălucire extraordinară, ce nu se poate explica decât din aprinderea luptei întru apărarea patriotismului național”. („Critice”, III, 258).

Lovinescu scrie: „Contradicția e numai aparentă”. Și: „îndreptată împotriva lipsă de sincerității, a abuzului de declamație patriotică, lupta lui Maiorescu trezise impresia unei lupte împotriva naționalismului (patriotismului n.n.) ; apariția poeziilor lui Goga i-a dat numai prilejul de a-și preciza adevărata lui poziție de totdeauna.” (E. L. op. citat II, 303). Lucrurile nu sunt însă chiar atât de limpezi.

Că Maiorescu fusese iritat de falsele declamații retorice ale unor poeți nechemați, e sigur și chiar firesc, dar aceasta nu necesita interdicția patriotismului în poezie cum, lectura multor slabe poezii de amor nu l-au dus la concluzia că nu se poate face bună poezie de dragoste; și apoi „prilejul de a-și preciza adevărata lui poziție de totdeauna” i-l puteau oferi poeziile lui Eminescu (1883), nu ar fi fost nevoie deci să aștepte până în 1906. E adevărat și că Maiorescu a condamnat poezia proastă, iar unde a întâlnit expresia unui

sentiment patriotic autentic (Alecsandri, Bolintineanu, Eminescu) nu l-a combătut, dar nici nu l-a recunoscut ca atare, legitimîndu-l artistic. Faptul că interdicția maioresciană a pornit de la o subproducție literară nu explică formularea principiului ca atare. Contradicția nu e „numai aparentă”, ci e contradicție adevărată. Mai plauzibil e că părerile criticului au evoluat — am urmărit întărirea principiului „specificului național” — nu, firește, în a admite poezii proaste pentru bunele lor intenții, dar în a-și da seama că sentimentul patriotic poate fi tot atât de fertil în poezie ca și cele enumerate pozitiv de Maiorescu. Evident, în 1906, criticul și-a dat seama că se contrazice față de poziția adoptată în 1883, și nu-i rămânea decât să accentueze asupra autenticității patriotismului; dar, repetăm, aceasta o putea face încă în 1867 (când scrie despre poezia română) sau în articolul despre Eminescu.

Dar să fim dreți, o rectificare a poziției lui Maiorescu în problema patriotismului în poezie s-a petrecut înainte de 1906 și anume în articolul „Poeți și critici” (1886), scris în apărarea lui Alecsandri. S-a spus că atitudinea lui Maiorescu față de Alecsandri a fost o politețe tactică, și chiar Eugen Lovinescu, în cartea citată, insinuează aceasta. Se poate; dar Alecsandri e amintit atât de des, cu cele mai neașteptate prilejuri (articolul despre Eminescu debutează cu... elogiul lui Alecsandri) și chiar după moartea bardului, e apărat cu atâta vehemență (împotriva atacurilor lui Vlahuță, Delavrancea. D. Zamfirescu) încât o asemenea consecvență valorează cât o sinceritate. Citatul care urmează este foarte semnificativ nu numai pentru atitudinea criticului față de Alecsandri și față de poezia patriotică, dar și în problema mai largă a criteriilor valorice, ce contrastează destul cu „autonomia esteticului”.

Maiorescu fusese pus de Vlahuță într-o situație dificilă fiindcă lui Alecsandri i-l opusese pe Eminescu, astfel încât promotorul „direcției noi” nu se putea deszice de nici unul. Criticul rezolvă problema situându-se în domeniul istorismului. Problema era falsă, fiecare generație avea alte sarcini specifice și apoi, în genere, orice poet mare are specificul său, comparația e deci imposibilă și inutilă. Așezarea pe planul istorismului însemna însă abandonarea poeziei „etern umane” și a zonei ideale, în care sarcinile specifice al generației își pierd sensul. Dar iată textul despre importanța bardului: „În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi, câtă s-a putut întrupa într-o formă poetică în starea relativă a poporului nostru de astăzi. Farmecul limbii române în poezia populară — el ni l-a deschis; iubirea românească și dorul de patrie în inimile celor mai mulți dintre noi — el le-a întrupat; frumusețea proprie a pământului nostru natal și a aerului (sic!) nostru — el a descris-o; [...] când societatea mai cultă a putut avea un teatru în Iași și București — el a răspuns la această dorință scriindu-i comedii și drame; când a fost chemat poporul să-și jertfească viața în războiul din urmă — el singur a încălzit ostașii noștri cu raza poeziei. A lui liră multicordă a răsunat la orice adiere ce s-a putut deștepta din mișcarea poporului nostru în mijlocia lui. În ce

stă valoarea unică a lui Alecsandri? În această *totalitate* (s.n.) a acțiunii sale literare”. („Cr.” III, 68, 69). Iar în pledoaria pentru Alecsandri din 16 Mai 1909: „Alecsandri, a cărui excepțională valoare în literatura noastră stă în repercutarea tuturor curentelor de simțiri ale contemporanilor săi („Cr.” III, 283).

De aici reținem că Maiorescu a elogiat literatura patriotică înainte cu 12 ani de aprecierea lui Goga. Deci, când vorbim de o acceptare a specificului național, avem în vedere o evoluție dialectică, sinuoasă dar continuă. Această apreciere se petrece la abia un an după condamnarea spectaculoasă a politiculturii și patriotismului în artă („Comediile d-lui I. L. Caragiale”, 1885). Întâlnim aici o poziție istorică, social-evolutivă, și acceptarea drept criterii de valoare a unor principii sociale și patriotice în opoziție cu „autonomia esteticului”. Iar judecata de valoare este „totalitatea” acestor criterii. Mai mult, poetul apare ca manifestarea artistică a unei epoci istorice concrete, a „mișcării poporului nostru”. Așadar, deși în opera (mai ales de început) a lui Maiorescu există câteva condamnări ale patriotismului în poezie, (iscate de o producție retorică slabă), constatăm că se manifestă destul de puternic și tendința contrară, strâns legată de aprecierea folclorului și de teoria „specificului național” în literatură. Deși cunoaște o evoluție sinuoasă, tendința ce devine dominantă după 1868 este aceasta din urmă.

Forme fără fond

Formulele zboară repede, supraviețuiesc mult și, uneori, încep să ducă o viață proprie tinzând să acopere o realitate mai complicată, contradictorie, dar vie. Câteva din formulele lapidare ale lui Maiorescu au avut o putere de circulație mare și dintre ele, aceea despre formele fără fond a fost acceptată de mulți contemporani, între care și de Gherea. Despre ce este vorba? Maiorescu a pornit de la o realitate și anume că în vremea sa se acceptaseră principii și instituții democratice, dar în fapt ele nu funcționau ca atare. Decalajul dintre realitatea antipopulară și aparența democratică a făcut să izbucnească hohotul de râs al lui Caragiale și mânia amară a lui Eminescu. De observat, au observat-o mulți. Maiorescu a încercat s-o teoretizeze, i-a găsit o formulare. Această situație exprima un moment politic în care forțele retrograde și conservatoare nu puteau anula instituțiile impuse prin luptele populare, dar căutau să le anihileze prin amendamente ce paralizau aplicarea practică a principiilor și activitatea instituțiilor. Forțele progresiste căutau să modifice această situație prin aplicarea reală a principiilor legal «acceptate, prin funcționarea eficientă a instituțiilor impuse și — mai mult — să lărgască aceste cuceriri. Dimpotrivă, conservatorii căutau să tragă din proasta funcționare a instituțiilor concluzia că „formele” democratice fuseseră premature, nu corespundeau încă realităților sociale și de aceea ar trebui anulate până când vor fi cerute de necesități. Care era poziția lui Maiorescu?

Mai întâi trebuie să facem o distincție: criticul amestecă mereu două feluri de „forme”: cele politice (constituție, parlament, alegeri, presă), și cele culturale (Academia, Universități, expoziții, teatre, conservatorul), deși ele constituie două serii distincte. De aici rezultă încurcături. Maiorescu începe prin a declara că „vițiul radical” „al culturii noastre este neadevărul”, în „aspirări”, „politică”, „poezie”, „gramatică” și „în toate formele de manifestare a spiritului public”. Se observă, încă de aici, confuzia de care am vorbit. Care sunt, după el, rădăcinile acestui „neadevăr”? Ele pornesc de la... 1820, când „societatea română”, „începu a se trezi din letargia ei”, din „barbaria orientală” și „apucată” „de mișcarea contagioasă” e atrasă de „ideile revoluțiunii franceze”. Pașoptiștii — căci de ei e vorba — pornesc „spre fântânile științei din Franța și Germania”, aduc și introduc o „parte din lustrul societăților străine”. Repetând: „Din nenorocire numai lustrul din afară.” Motivul ar fi că acești „tineri” „nepregătiți”, „se pătrunseseră numai de efecte, dar nu pătrunseseră până la cauze, „văzură numai formele de deasupra ale civilizației, dar nu întrevăzură fundamentele istorice mai adânci, care au produs cu necesitate acele forme și fără a căror preexistentă ele nici nu ar fi putut exista”. Cuprinși de hotărârea de „a imita și a reproduce aparențele culturii apusene”, ei vor ca „în modul cel mai grăbit”, să realizeze „îndată literatura, știința, arta frumoasă și mai întâi de toate libertatea într-un stat modern”. Acești tineri „își cred ușoară sarcina de a așeza ginta română pe bazele civilizațiunii”, ei cred că „avem de toate cu îmbelșugare”. Maiorescu crede că „cifra coalelor înnegrite pe fiecare an” și „numărul tipografiilor” nu înseamnă literatură, că „societățile mai mult sau mai puțin academice și programele discursurilor” nu țin loc de știință, muzeele și pinacotecile de arta frumoasă, iar pânzele „spânzurate pe perete”, de pictură. „Și dacă în fine te îndoiești de libertate, îți prezintă hârtia pe care e tipărită constituțiunea română” („Critice” I, 155—157, „În contra direcției de astăzi în cultura română” 1868).

Am rezumat destul de exact aceste text. Cum se vede, critica nedreaptă a pașoptiștilor e de pe poziții conservatoare. Criticul se face a nu ști că o mișcare ca aceea pornită de pașoptiști nu se produce în urma vizitei la Paris a câtorva tineri, ci corespunde evoluției firești a întregii societăți românești. Care ar fi fost instituțiile care să corespundă „fundamentelor istorice mai adânci”, Maiorescu nu ne spune, cum nu ne spune nici unul din cei ce au întreprins critica „utopiilor” pașoptiste: trebuiau menținute instituțiile lui Vodă Caragea? Reintroduse cele de pe vremea lui Mircea cel Bătrân? Nu se știe... Se prea poate că pașoptiștii se vor fi „grăbit”, dar aceasta era firesc și necesar. Oare câte sute de ani ar fi trebuit să mai așteptăm ca să avem școli, universități, presă și literatură?! Nu se precizează. Conservatorii preferau să critice realități decât să formuleze ei înșiși un program pozitiv. Deși cu exagerare polemică, critica acestor „forme” ale vremii sale era totuși reală. Ea nu viza opera literară a pașoptiștilor (Alexandrescu, Bolintineanu, Eliade — în prima sa fază —,

Bolliac „ca prozaic” și mai ales mult elogiul Alecsandri, erau admiși), decât cel mult prin ricoșeu, obiectivul atacului său îl constituia (în afară de filologii latiniști) o producție minoră a unei generații ce ne mai fiind mișcată de idealurile pașoptiste, simula retoric sentimente fără acoperire, astfel că nici una din producțiile literare strivite de Maiorescu nu și-a mai revenit.

Cum se știe, această critică a „formelor fără fond”, adică a falsei democrații și a simulației literare, constituie obiectivul în atac al satirei caragialiene și al pamfletului poetic eminescian, ca să nu-i numim decât pe cei mai mari, și constituie tangența principală a realiștilor critici cu Maiorescu, altfel zicând cimentul „Junimii”. Critica maioresciană a „formelor fără fond” începe printr-un atac nedrept, de pe poziții conservatoare, a contribuției pașoptiste, trece la critica realistă, deși exagerată, a simulației științifice și artistice din vremea sa; dar pentru a o putea aprecia, trebuie să vedem cum înțelegea Maiorescu remediarea situației: „Și primejdioasă în astă privință nu e atât lipsa de fundament în sine, cât este lipsa de orice simțire a necesității acestui fundament în public, este suficiența cu care oamenii noștri cred și sunt crezuți că au făcut o faptă, atunci când au produs sau tradus numai o formă goală a străinilor. Această rătăcire totală a judecății este fenomenul cel mai însemnat în situațiunea noastră intelectuală, un fenomen așa de grav” etc. („Gr.” I, 157). De aci decurge pentru Maiorescu justificarea principală a criticei literare, adică acest „fenomen foarte grav”, „a-l denunța pretutindeni spiritelor mai june” („Cr.” I, 158). Și revine spunând: „ceea ce surprinde și întristează” „nu este eroarea lor în sine, căci aceasta se explică și uneori se justifică prin împrejurările timpului”, ci este acceptarea greșelii și persistența ei.

Așadar, Maiorescu vede salvarea nu din reîntoarcerea la forme (instituții) anterioare, ci din transformarea lor în expresii reale, adică din ridicarea realității, a fondului, la forme. Cum vom vedea, opinia sa în această chestiune cunoaște retractări,ocolişuri etc., dar în esență, nu e retrogradă. Conservatorismul lui stă, în genere, în aceea că e împotriva lărgirii formelor până când cele existente nu vor putea fi considerate reale. Reproducem aici un text semnificativ și dramatic, ce poate fi pus în legătură cu poziția lui Maiorescu față de folclor și proza țărănească: „Singura clasă reală la noi este țăranul român, și realitatea lui este suferința, sub care suspină de fantasmagoriile claselor superioare. Căci din sudoarea lui zilnică se scot mijloacele materiale pentru susținerea edificiului fictiv ce-l numim cultură română, și cu obolul cel din urmă îl silim să ne plătească pictorii și muzicanții noștri, academicienii și atenienii din București, premiile literare și științifice de pretutindeni, și din recunoștință cel puțin nu-i producem nici o singură lucrare care să-i înalțe inima și să-l facă să uite pentru un moment mizeria de toate zilele. Ca să mai trăim în modul acesta, este cu neputință. Plângerea poporului de jos și ridicolul plebei de sus au ajuns la culme.” („Cr.” I, 161).

Titu Maiorescu exagerează, desigur, fiindcă în 1868, „edificiul” culturii române era departe de a fi fost fictiv, dar semnalul său de alarmă era binevenit,

terenul trebuia curățat ca să poată sosi Eminescu, I. L. Caragiale, Slavici, Creangă, Duiliu Zamfirescu, Sadoveanu... Apoi, un asemenea text a fost desigur aprobat de Eminescu, cel puțin, ar fi putut fi admis și de G. Ibrăileanu. Desigur, rostul artei nu e de a-l fi făcut pe țaran să „uite” „mizeria de toate zilele”, dar oricâte rezerve am avea, textul acesta, repetăm dramatic, nu e al unui Sandu-Napoiță ci al unui patriot exasperat de „fantasmagoriile” „plebei de sus”, și pentru care masele țărănești reprezintă o realitate socială și artistică. Din analiza situației culturale de la 1868. criticul trage două concluzii.

Prima concluzie sau, cum zice el, „marele adevăr” este „că mediocritățile trebuiesc descurajate” iar „ceea ce are valoare”, „nu are trebuință de indulgență” („Cr.” I, 162). Principiul e bun, își păstrează valabilitatea și e fără îndoială meritul lui Maiorescu de a fi descurajat mediocrități și de a fi încurajat valori, făcând, pentru o viață de om, destul de puține greșeli în acest sens. Pentru ideea ce ne interesează reținem doar că atitudinea activă în sens critic era tocmai rezultatul credinței că situația era remediabilă, că „formele” puteau deveni reale prin crearea „fondului”. „Al doilea adevăr, zice Maiorescu, și cel mai însemnat”, „este acesta: Forma fără fond nu numai că nu aduce nici un folos, dar este de-a dreptul stricăcioasă”, de aceea „este mai bine să nu facem o școală de loc, decât să facem o școală rea: mai bine să nu facem de loc statutele, organizarea, membrii onorați și neonorați ai unei asociațiuni, decât să le facem fără ca spiritul propriu de asociere să se fi manifestat cu siguranță în persoanele ce o compun ; mai bine să nu facem de loc academii [...], decât să le facem toate aceste fără maturitate științifică, ce singură le dă rațiunea de a fi. Căci dacă facem altfel, atunci producem un șir de forme, ce sunt silite să existe un timp mai mult sau mai puțin lung fără fondul lor propriu”. Iar „în acest timp formele se discreditează”, „și întârzie chiar fondul” („Gr.” I, 162, 1G3).

Aici greșeala lui Maiorescu e profundă iar poziția lui e net retrogradă. Lipsa de judecată dialectică este evidentă fiindcă „formele”, adică instituțiile, sunt o expresie atât a unei realități cât și a unei tendințe proiectate în viitor. În logica formală, fondul și forma echivalează, în logica dialectică elementele acestea sunt dinamice, se modifică, raportul lor nu e mereu de echivalență. După judecata pe care o folosește Maiorescu — și care e cea conservatoare — nu se poate acorda libertate unui popor fiindcă el este în sclavie, nu se pot alfabetiza masele fiindcă nu sunt profesori, iar profesori nu sunt fiindcă nu sunt școli iar școli nu se pot face fiindcă nu sunt profesori etc. Deci un cerc vicios ce are drept rezultat — uneori și drept scop — menținerea situației existente și deci anularea practică a progresului. O instituție (o „formă”) nu exprimă numai o stare de fapt, ci acționează asupra sa, o modifică într-un anume sens. Școlile produc profesori, Conservatoriile descoperă talente. Teatrele educă publicul dar și formează actori, revistele scot la iveală talente etc. Maiorescu susține însă să avem întâi profesori, compozitori, pictori,

scriitori, actori și abia atunci să creăm școli, reviste, Conservatorii, Teatre etc. Dar unde se vor forma aceștia? Cerc vicios.

Nu dorim neapărat să descoperim un Maiorescu plin de contradicții dar atâtă că ceva mai încolo, la sfârșitul articolului despre „Direcția nouă”, Maiorescu își exprimă o cu totul altă părere pe același ton definitiv: „Și fiindcă da înapoi e cu neputință, nouă nu ne rămâne pentru existența noastră altă alternativă, decât de a cere de la clasele noastre culte atâtă conștiință, câtă rebuie să o aibă, și atâtă știință, câtă o pot avea.” („Gr.” I, 230). Ceva mai înainte se spusese că „Timpul dezvoltării ne este luat, și teama cea mare este le a-l înlocui prin îndoită energie”. Propune deci ce le imputase pașoptiștilor! Tot ce este astăzi formă goală în mișcarea noastră publică trebuie prefăcut într-o realitate simțită, și fiindcă am introdus un grad prea înalt din viața din afară a statelor europene, trebuie să înălțăm poporul nostru din toate puterile până la înțelegerea aceluia grad” („Cr.” I, 229). De aci, necesitatea criticii: „Critica, fie și amară, numai să fie dreaptă, este un element neapărat al susținerii și propășirii noastre, și cu orice jertfe și în mijlocul a oricâtor ruine rebuie împlântat semnul adevărului !” („Cr.” I, 231).

Deci de data aceasta un program constructiv, în sensul că era necesar — și era! — să se demaște impostura, dar și să se consolideze „formele” existente fiindcă „a da înapoi e cu neputință”. Dar Maiorescu nici nu se gândea la îrgirea și înmulțirea acestor „forme”, care erau Universitățile, liceele, Conservatoriile, Teatrele, etc. Chiar și Lovinescu a recunoscut aceasta: „A pășat că trebuie să ne înțepenim pe o treaptă, pe care evoluția începuse să o lepăsească încă de pe timpul lui”. (E. L. op. citat, II. 239). Am remarcat de la începutul acestui capitol că Maiorescu amestecă instituțiile politice cu cele culturale, trage, din critica Academiei, concluzii privitoare la Constituție, adică practică mici sofisme fiindcă, oricum, o Pinacotecă și un Parlament nu sunt același lucru. Dar iată că, în alt loc, se produce o substituție: e necesară mai întâi o pregătire culturală a poporului, și de abia după aceea se pot acorda drepturile poporului drepturi și libertăți politice. 5”) Libertatea politică „va veni la sine și va fi acomodată stării sale de cultură.” („Cr.” II, 251). E o teză clasic conservatoare. Cum va face un guvern conservator autoritar educația libertății maselor, cum se va ridica în mase cultura dacă nu se amplifică „formele”, instituțiile ce pot să o propage, cine va constata, când și cum, că aceste mase sunt de ajuns de culte pentru a merita libertatea? E o aberație ce inde să justifice la infinit dominația claselor stăpânitoare.

Nu ne ocupăm aici de Titu Maiorescu, omul politic. Totuși, e necesar ca înainte de încheierea acestui capitol să vedem cum a încercat el să-și transpună în practică acest principiu al formei fără fond pe care, am văzut, nu l-a expus prea consecvent. În aceea ce privește Constituția, Junimiștii (ne referim acum la formația politică — P. P. Carp, T. Rosetti, T. Maiorescu), o admiteau ca pe un rău necesar și, din dorința ca ea să nu se modifice în sens democratic, se

opuneau și amendamentelor conservatoare ce doreau să-i restrângă tot mai mult libertățile — câte erau! — acordate. Dar, spuneam, nu ne ocupăm aici de ideologia politică a lui Maiorescu — au făcut-o foarte bine Barbu Cămpina, apoi N. Tertulian, în știutele lor studii publicate în „Viața românească” — ci de „formele” culturale, am zice, de condițiile materiale ale culturii.

În aprilie 1870, Maiorescu se pregătea să devină ministru. Nu a fost. Ne-a rămas însă, în „Însemnări zilnice”, programul său în 23 de puncte. Cele mai multe sunt negative. Tendința generală este de a desființa școlile de arte, unele licee și gimnazii, Facultățile de filozofie și de medicină; sunt suprimate posturile de revizor școlar. Singurul punct pozitiv e întărirea învățământului la sate, însă încet („Să nu deschid nici o școală primară până ce nu am pe învățătorul care-l trebuie”) și a școlilor normale, ce pregăteau învățători. Extrem de gravă e dorința de a desființa internatele statului, unde învățau fiii de oameni umili („dar să le păstrez la școalele normale”). („Însemnări zilnice”, I, pg. 136—139). Maiorescianul Eugen Lovinescu comentează: „Privit după șaptezeci de ani acest program de devastare a învățământului pare catastrofal...” Iată unde duce aplicația strictă a „întoarcerii la realitate în sens junimist: dezvoltarea ulterioară a țării noastre a dovedit zădărnicia unei astfel de concepții...” (E. L. I, 361). Cele mai multe dintre aceste proiecte sunt reluate într-un studiu, „Despre învățământul public”, neterminat — primele două părți au fost publicate în „Convorbiri literare”, nr. 15 din 1 Oct. 1870, nr. 16 din 15 Oct. 1870.

Devenit ministru al cultelor la 7 aprilie 1874, în guvernul conservator Lascăr Catargi, Titu Maiorescu își dă demisia la 28 ianuarie 1876, ca urmare a votului de neîncredere exprimat de Senat la Proiectul de lege pentru instrucțiunea publică. Din această perioadă, reținem ca pozitivă acțiunea întreprinsă pentru votarea bugetului școalelor românești din Brașov, restaurarea bisericii de la Curtea de Argeș și înserarea în buget a sumelor necesare pentru publicarea documentelor Hurmuzachi. Publicarea lor, un act important pentru istoriografia noastră, a fost încredințată unei comisii formată din D. A. Sturdza, M. Kogălniceanu, Al. Odobescu, T. Rosetti, secretar I. Slavici. După 1880, publicarea documentelor Hurmuzachi a fost trecută pe seama Academiei Române. De asemeni, în cursul anului școlar 1874—75 s-au înființat 177 de școli rurale, s-a introdus limba română ca materie de studiu în liceu, a fost însărcinat Al. Odobescu cu publicarea monografiei asupra tezaurului de la Pietroasa, s-au acordat burse de studii în străinătate lui A. Lambrior, G. Panu, G. Dem. Teodorescu, Spiru Haret. Tot printre acțiunile pozitive trebuie trecut proiectul de înființare a gimnaziilor reale. Dar proiectul său sancționat cu un vot de neîncredere era format pe principiile negative amintite mai sus. Desființarea internatelor și a Facultății de litere și filozofie de la Iași era un program minimal! În discursul ținut ca ministru la 18 Febr. 1875, spunea: „După aprecierea mea astăzi nu ar fi justificată nici o „înscriere în buget pentru încu-

rajarea artei dramatice, care nu există, nici pentru orice dezvoltare artistică, care mi se pare că lipsește”. Votul de blam dat de Senat era binemeritat !

Maiorescu reintră în guvern de abia la 16 Noiembrie 1890 (ministerul generalului Gh. Manu), tot ca ministru al Cultelor (și ad-interim la Lucrări Publice), dar pentru scurtă vreme (februarie 1891). Și de data aceasta proiectul său de reformă a învățământului fu respins după dezbateri ce ținură 13 zile. Totuși, proiectul său era acum modest: își apăra școlile reale (măsură bună), propunea ca preoții să poată fi învățători la sate. Despre această ultimă idee, E. Lovinescu scrie că ea este „una din rarele retractări de principii” (op. cit. II, 201) întrucât spiritul antireligios al lui Maiorescu era cunoscut și el însuși se opusese unui asemenea proiect în 1870, ridicându-se împotriva amestecului bisericii în școală. El părăsește poziția laică nu pentru că și-ar fi modificat atitudinea față de religie, de o neutralitate sceptică, ci fiindcă a cedat opiniei partidului său. Maiorescu nu a putut să-și pună în aplicare proiectul de „suprimări”. Între 7 iulie 1900 și 14 februarie 1901 e ministru al justiției în scurtul guvern P. P. Carp, la 29 Dec. 1910 e ministru de externe, până la 28 martie 1912; iar ca Prim Ministru (28 martie 1912—31 Dec. 1913) are de rezolvat o problemă mult prea gravă, externă, pentru a se preocupa de Proiectul său de învățământ pe care nici nu știm măcar dacă îl mai aproba și care ar fi fost de altfel, atunci, imposibil de introdus, fiindcă învățământul se dezvoltase în acei doisprezece ani. La 31 decembrie 1913, Titu Maiorescu se retrage din viața politică (avea 73 de ani), iar la 1 iulie 1917 moare.

Concepția lui Maiorescu admite progresul. El credea că reîntoarcerile, în toate domeniile, sunt imposibile. Pe acest organicism se baza controversa teoretică cu etimologii, de aici pornește respingerea principiului lui Bărmuțiu după care dreptul Românilor ar fi dreptul... roman. Care? Din care epocă? se întreabă Maiorescu, excedat. Tot evoluționismul stă și la baza articolului „Despre progresul adevărului în judecarea lucrărilor literare”, 1883, eseu bine scris, pledoarie convinsă pentru progres în artă și știință. Toate greutatea pe care arta mai personală, mai nouă, adevărurile științifice care zguduie vechea temelie, le stânesc, argumentează criticul, ajută tocmai la propagarea și triumful adevărului. Argumentele de bun simț și talentul cu care a fost scris fac din acest articol unul din acelea ce rezistă și azi. Credința în evoluție se manifestă deci în domeniile cele mai deosebite, numai că progresul îi pare foarte lent iar modificările le privește cu o deosebită circumspecție. Baza prealabilă a tuturor modificărilor îi pare lui Maiorescu a fi cultura maselor, iar modificările economice și politice, le crede o urmare firească a primei. Istoricismul său evolutiv e însă real. Modificările trebuie să se facă, zice el, cu prudență: pașoptiștii sunt certați pentru „graba” lor, constituția parcimonioasă i se pare anticipativă, institutele și instituțiile firești i se par excesive și are tendința de a le restrânge, de a le amâna pentru mai târziu.

Ar fi nedrept să vedem totuși numai funcția lui cunctativă: Maiorescu are și un program pozitiv. Din existența unor „forme” fără bază reală el trage

îndreptățirea criticei de a exista și de a demonta falsele valori. Din victimele sale literare, nici una nu s-a mai ridicat. Maiorescu trebuia să curețe terenul pentru o generație de mari scriitori și această sarcină a realizat-o bine. Maiorescu a recunoscut marile talente ale vremii și — atât cât a putut-o face — le-a încurajat, chiar dacă le-a apărat uneori cu argumente inadecvate naturii operei lor. Lupta împotriva plagiatului și a incompetenței a fost justificată și necesară. Prin acest program pozitiv Maiorescu a dovedit că dorește înălțarea „fondului” la „formă”, deși și-a manifestat dorința de a restrânge cantitativ „forme”, fără a le înțelege rolul lor dinamic, creator. În politica sa culturală, Titu Maiorescu nu a fost un reacționar — deși cu câteva ieșiri retrograde — ci un progresist timorat, reticent, care a reacționat la obsesia cantitativă a generației anterioare printr-o obsesie calitativă. Era omul altei etape a culturii române și reacția sa restrictivă avea justificarea oricărei reacții. În epoca lui Eminescu, I. L. Caragiale, I. Creangă, I. Slavici, G. Coșbuc, D. Zamfirescu, calitatea devenea obiectivul principal, așa cum la 1840, acest obiectiv trebuia să fie cel cantitativ. Poziția culturală a lui Maiorescu a fost determinată istoric, ea constituie un moment dialectic într-o evoluție ce avea să depășească, în chiar timpul vieții sale, momentul Maiorescu.

Înălțarea impersonală

Examinând raportul între conținutul de idei al operei de artă și realitate, ne rămâne să analizăm un aspect esențial al esteticii maioresciene. Semnalăm că în concepția criticului un rol deosebit îl are tipologia: „Lucrarea d-lui Caragiale este originală; comediile sale pun pe scenă câteva tipuri din viața noastră socială de astăzi și le dezvoltă cu semnele lor caracteristice, cu deprinderile lor, cu expresiile lor, cu tot aparatul înfățișării lor situațiile anume alese de autor.” („Gr.” III, 44 — „Comediile d-lui I. L. Caragiale”). Se amintește cu aprobare faptul că „stratul social, pe care îl înfățișează mai cu deosebire aceste comedii, este luat de jos”, exemplificându-se ideea cu referințe la concretul social. Criticul vede în comediile lui I. L. Caragiale confirmarea teoriei „formelor fără fond”: „...sub formele unei spoieli de civilizație occidentală, strecurată în mod precipitat până în acel strat și transformată aici într-o adevărată caricatură a culturii moderne.” (idem.). Realitatea e că „stratul de jos” era aci burghezia orășenească („O noapte furtunoasă”), marea proprietate agricolă și cea bancară, ce conduceau viața politică din provincie („O scrisoare pierdută”) și mica burghezie („D-ale Carnavalului”). Cât privește „forme fără fond”, firește că I. L. Caragiale satiriza lipsa unei libertăți politice reale, demagogia, adică discrepanța dintre lozincile democratice și o politică reacționară, ca și „spoiala de civilizație” a claselor exploatare. Aici Caragiale și Maiorescu se întâlneau și se despărteau, căci dacă dramaturgul ironiza „forme fără fond”, el credea în necesitatea faptului ca simulacrul de libertate politică să devină o libertate reală; iar ceea ce i se părea lui Caragiale prea puțin, i se părea criticului un exces.

Maiorescu admite că „este în adevăr o parte a lumii reale ce ni se desfășoară astfel înaintea ochilor”, că scriitorul „ne arată realitatea din partea ei comică”, dar e un comic „adânc și serios” fiindcă „îndărătul oricărei comedii se ascunde o tragedie.” („Cr.” III, 45). Relevându-se meritul „necontesabil al comediilor autorului nostru” se „recunoaște acest merit în scoaterea și înfățișarea plină de spirit a tipurilor și situațiilor din chiar miezul unei părți a vieții noastre sociale, fără imitare sau împrumutare din literaturi străine.” („Gr.” III, 45). Maiorescu îl introduce apoi pe I. L. Caragiale într-un curent literar alături de Alecsandri, Eminescu, Creangă, Slavici, Negruzzi ce pornește de la „izvorul veșnic al tuturor inspirațiilor adevărate: simțirile reale ale poporului în care trăim, și care simțiri numai întrucât sunt oglindite prin artă în această realitate a lor, devin o parte integrantă a omenirii exprimată în forma literară...” („Cr.” III, 46)

Așadar ne aflăm în plin realism, de nuanță clasicistă, cu tăișul critic învelit, dar oricum realism, căruia i s-a infuzat specific național, dar nu spre aii opune, oi a-l armoniza culturii universale. Dar iată că partidul liberal s-a simțit vizat și s-a supărat de comediiile lui I. L. Caragiale, s-ar fi putut supăra și conservatorii de vreme ce „O scrisoare pierdută” nu critica doar un partid ci un întreg mecanism politic; dar Maiorescu preferă să nu se supere. După ce se întreabă în spirit realist: „există aceste tipuri în lumea noastră? sunt adevărate aceste situații?” („Cr.” III, 49), răspunzând afirmativ, vrea să-și convingă cititorii că arta nu are de a face cu „politica de partid”, adică nu trebuie privită prin prisma luptelor dintre conservatori și liberali. Pasajul e mai puțin clar. Scopul lui e de a dovedi doar că „autorul își ia persoanele sale din societatea contemporană cum este, pune în evidență partea comică așa cum o găsește, și același Caragiale, care astăzi își bate joc de fraza demagogică, și-ar fi bătut joc ieri de ișlic și tombateră și își va bate joc mâine de fraza reacționară, și în toate aceste cazuri — va fi în dreptul său literar incontestabil.” („Cr.” III, 48). Era un fel de a le spune celor vizați ce se supăraseră, că I. L. Caragiale nu acționase ca un conservator ce-i satirizase pe liberali (și în acest sens înțelegem expresia că „o comedie nu are nimic a face cu politica de partid” și nu într-un sens larg, general), ci el se inspirase din realitate, iar realitatea așa arăta. Deci, în argumentarea sa, Maiorescu nu depășea frontierele realismului.

Pentru a-l apăra pe Caragiale de acuzația de imoralitate și trivialitate Maiorescu nu se oprește însă aici. El intră într-o discuție complicată despre „moralitatea în artă” în care nu mai folosește bunul său simț ce-l ținuse în domeniul realismului ci începe să debiteze teorii (învățate la Viena și Berlin în anii de școală. El începe prin a afirma „fără șovăire” că „da, arta a avut totdeauna o înaltă misiune morală” („Cr.” III, 49), dar că această influență trebuie înțeleasă într-un anume fel. Arta trezește în noi o emoție estetică iar „Orice emoțiune estetică, fie deșteptată prin sculptură, fie prin poezie, fie prin celelalte arte, face pe omul stăpânit de ea, pe câtă vreme este stăpânit, să se

uite pe sine ca persoană și să se înalțe în lumea ficțiunii ideale.” („Cr.” III, 51). Și continuă : „Dacă izvorul a tot ce este rău este egoismul și egoismul exagerat, atunci o stare sufletească în care egoismul este nimicit pentru moment, fiindcă interesele individuale sunt uitate, este o combatere indirectă a răului și astfel o înălțare morală” („Cr.” III, 51). Nu vom intra aici în discutarea „moralității artei” fiindcă nu ne interesează, dar Maiorescu se joacă sofistic cu cuvintele: că „arta produce emoțiune estetică”, e sigur, că egoismul (care e el însuși un efect) e cauza răului moral, e drept, că emoțiunea estetică „înălță spiritele deasupra intereselor egoismului zilnic” („Cr. III, 51), e adevărat, numai că ea nu ne scoate din zona problemelor reale ci ne ajută să ajungem la un grad de generalizare superior. Muncitorul șomer sau exploatat din plin nu uita la „O scrisoare pierdută” de interesele zilnice, ci își dădea seama că acei ce-l exploatează sunt niște nulițăți rapace. Dintr-o carte el își dădea seama că și în alte țări capitaliste muncitorii sunt exploatați iar burghezii duc o viață ușoară etc. Deci el își depășea preocupările individuale, nu însă pentru a poposi „în lumea ficțiunilor ideale” ci, pentru a-și da seama că răul de care suferea, era general. Arta înlătură egoismul și creează solidaritatea. Suferința nu e egoism iar arta nu ne ajută s-o uităm ci să o integrăm unei solidarități active. A „uita” „interesele individuale” este realmente „o înălțare morală”, dar nu în zona „ficțiunii ideale” ci în aceea a solidarității, trecerea de la interesul imediat, strict personal, la cel general, colectiv.

Maiorescu avea dreptate deci când spunea că arta are „misiunea de a înălța spiritele deasupra intereselor egoismului zilnic” în ceea ce au acestea individual, meschin, izolator-egoist, și aici nu ne vom uni cu Gherea în acuzația că „emoția impersonală” e imposibilă, fiindcă emoția ne poate cuprinde și pentru cauze generale. Nu putem fi însă deloc de acord cu o altă concluzie a lui Maiorescu: „înălțarea impersonală este însă o condiție așa de absolută a oricărei impresii artistice, încât tot ce o împiedică și o abate este un dușman al artei, îndeosebi al poeziei și al artei dramatice. De aceea poeziile cu intenții politice actuale, odele la zile solemne, compozițiile teatrale pentru glorificări dinastice etc. sunt o simulare a artei, dar nu artă adevărată” („Cr.” III, 54). Este adevărat că Maiorescu pornea de la o subproducție literară, ecou nedemn al penibilei lupte electorale dintre liberali și conservatori, atacuri și lingușiri versificate la persoane cu forță bugetară etc. Aceasta n-a fost niciodată artă. Criticul nu era îndreptățit prin aceasta să condamne politicul, ca pasiune civică pentru un ideal colectiv, care îl înălță pe individ deasupra intereselor meschine imediate, în lumea marilor idei fertile.

Noi suntem deci puși în fața unei alternative false: sau artă de circumstanță servită unui grup de interese penibile, sau o ficțiune fără legătură cu viața reală Interdicția se extinde însă și asupra problemelor civice grave: „Esența aceasta (a artei n. n.) este de a fi o ficțiune, care scoate pe omul impresionabil în afară și mai presus de interesele lumii zilnice, oricât de mari

ar fi în alte priviri” („Cr.” III, 51). (Se dă drept exemplu patriotismul: pasajul l-am analizat la capitolul respectiv). Din atâtea citate putem conchide: este adevărat că Maiorescu a fost iritat de o subproducție poetică plină de lingușiri sau invective la adresa unor politicieni oarecari, e adevărat că în vremea formării sale politica se reducea la zgomotoasa bătălie electorală în care demagogia înlocuise principiile iar deosebirile de program aproape nu existau, este adevărat că Maiorescu respingea tezismul în artă — ca și Gherea, — este adevărat că arta ne ridică din condiția unui individualism meschin și strâmt, toate acestea sunt adevărate, dar ele nu constituie decât circumstanțe ce ne explică formarea unei poziții ce s-a manifestat cu prea multă claritate ca i-o putem nega. Dând un sens dublu conceptului de egoism, el ne-a pus din nou în fața unei dileme false: sau egoism mărginit, mărunț, sau ficțiune ideală, necontingentă. Cu un joc de cuvinte și o falsă dilemă. Maiorescu exclude politica din artă, uitând că politica e și idee și pasiune, și că ambele fuseseră introduse de el în sfera artei și uitând să precizeze — așa cum făcuse cu patriotismul — că interdicția lui se reducea doar la carnavalul electoral. Și încă, din acel spectacol Caragiale și Eminescu au extras marea artă.

Nemulțumit cu atât, Maiorescu afirmă: „Orice concepție artistică este în esența ci ideală, căci ne prezintă reflexul unei lumi închipuite”. Artistul ne „menține în iluzia realității în care ne transportă” („Cr.” III, 55). Asemenea idei, care contrazic cele spuse în prima parte a studiului despre Caragiale, unde nu fusese vorba de nici o „iluzie” și „ficțiune”, sunt explicitate în articolul „Contraziceri?” (1892) scris șapte ani mai târziu. Să spunem de la început că vestita dispută cu Gherea, ce a părut unora, mai târziu, o uriașă bătălie ideologică marcând secolul și în care Maiorescu a ridicat stindardul „artei pentru artă”, este, în ceea ce-l privește pe acesta, o destul de neînsemnată polemică pe chestiuni secundare. Maiorescu a evitat să-i răspundă lui Gherea în problema esențială a „artei pentru artă” sau „artă cu tendință”, limitându-se la chestiuni secundare, neaderente la ideea în discuție. Maiorescu îi răspunde lui Gherea la punctul trei („Contrazicerea a treia de la d. Gherea”) al unui articol destul de restrâns. Ce se discută? Gherea susține că expresia „emoțiune impersonală” e inexactă fiindcă emoțiile se petrec într-o persoană, deci ar fi numai personale. Maiorescu îi răspunde cu dreptate, că e vorba de o emoție altruistă și exclamă: „Ce mai ceartă de cuvinte” („Cr.” III, 84). Într-adevăr, neinteresant. Gherea spune că „inspirația impersonală a ficțiunilor” e o exprimare nebuloasă ce „ar fi trebuit mai bine lăsate Nemților”. la care Maiorescu replică — și aceasta ne interesează — astfel: „Dar teoria ficțiunii ideale, care idealitate dă obiectului tratat de artist caracterul tipic (prin chiar aceasta artistul se înalță în lumea impersonală) este teoria lui Platon: acestea sunt așa numitele „idei platonice”, foarte clar reproduse cu acel caracter al lor în Estetica lui Schopenhauer, care Schopenhauer, deși fără îndoială german, se întemeiază în partea citată a filozofiei lui tocmai si anume pe Platon” („Cr.” III, 87).

Nu dorim să luăm parte la discuția dacă Nemții folosesc sau nu „frazе nebuloase”; observăm doar că, dacă discipolii lui Gherea și cei ai lui Maiorescu au extras din operele respective argumente pentru două poziții opuse, aceasta nu înseamnă că lupta lui Maiorescu împotriva lui Gherea nu e c legendă. În textul citat, Maiorescu își dezvăluie sursa teoriilor amintite până aici. E limpede că ele țin de poziția idealistă, dar nu e deloc convingător că Maiorescu ar fi fost un adept al lui Schopenhauer. Că Maiorescu i-a cunoscut pe filozofii germani cu circulație printre tineri și îndeosebi pe Herbart, Kant, Feuerbach și Schopenhauer) e neîndoielnic, dar a luat de la arta poetică a lui Boileau, catharsis-ul lui Aristot și „ideile platonice”. „Egoismul” de care ne vorbește Maiorescu vine de la Schopenhauer, neîndoielnic, dar are o semnificație mult restrânsă căci pe dând cauza răului era la filosoful german teribila voință de a trăi, arta depășește la Maiorescu „trivialitatea” vieții zilnice pentru a deveni „une noble inutile”, o uitare momentană a necazurilor. Concepția lui Schopenhauer despre artă, ca atare, se observă mai degrabă în descrierea genialității lui Eminescu, nu însă și în analiza poeziilor lui.

Este evident că Maiorescu a fost influențat de idealismul lui Platon și al lui Schopenhauer și sub asemenea presiuni a formulat în câteva locuri păreri despre arta care ne-ar face să uităm realitatea. Nu ar avea nici un rost să o negăm, nici să căutăm o altă semnificație acestor idei împrumutate și profund dăunătoare artei. Sub influența lor, Maiorescu a izgonit politica din artă. Primejdioasă în timpul vieții lui Maiorescu, teoria „artei pentru artă” a fost preluată de discipolii corifeului „Junimii” și, mai ales între cele două războaie, a făcut ravagii, abătând, slăbind sau chiar distrugând talente reale. Dar la capătul acestei analize putem spune că aceste idei împrumutate erau departe de a fi avut o întindere și o forță atât de mare cât i-au atribuit „maiorescienii” și „anti-maiorescienii”. Zona lor de întindere e relativ mică, îndeosebi în părți polemice, și deși filoane idealiste pătrund departe, provocând inconsecvențe, contradicții (cum ar fi aceea despre ideea în opera de artă, pe care criticul când o afirmă, când o neagă) „totuși se poate spune că estetica lui Maiorescu nu poate fi nici echivalată, nici redusă la aceea a lui Schopenhauer. Spunem că tipicul în clasicism e bivalent: prin prototipii e platonician, iar prin Platon, a putut fi legat de idealismul german; pe de alta, pregătește realismul care, în chestiunea tipizării îl continuă dezvoltându-l. Unei structuri clasiciste i s-au adăugat elemente romantice și altele realiste. Admițând tipologia, descrierea mediului social, accentuând pe „specificul național”, pe folclor, ca izvor de inspirație, pe o limbă reală, pe inspirație din viața poporului, el a deschis destul de larg porțile templului Artei pentru Artă, în fața numeroaselor elemente nepuriste. Se poate observa că, în analiza sau aprecierea operelor concrete, Maiorescu își uita teoriile sale puriste, recurgea mai degrabă la celelalte elemente. Estetic vorbind, el se află undeva la intersecția dintre clasicism și realism, un prerealism sau un realism clasic.

O imagine unitară și unilinară are avantajul de a fi mai simplă. Descendența maioreșciană a preluat o singură latură din activitatea criticului — cea mai nocivă — făurind o imagine comodă; inamicii artei pentru artă au acceptat-o, combătând-o. Dar deși mai comodă, imaginea aceasta are dezavantajul de a fi unilaterală.

Titu Maiorescu s-a născut la Craiova, la 15 februarie 1840 și a murit la București, la 1 Iulie 1917, în vârstă de 77 de ani. Cel ce i-a ironizat adesea pe pașoptiști (reprezenta o generație cu alte sarcini) dar i-a continuat, fără să știe, în multe privințe (atitudinea față de folclor, față de limbă, față de „inspirarea din realitățile poporului” și de specificul național în literatură), era fiul unui luptător pașoptist ardelean, Ion Maiorescu (1811 — 1864), care studiasse la Blaj, Cluj, Budapesta, Viena și fusese profesor la Cernăuți, Craiova, Iași, Craiova, București și stătuse cu misiuni la Sibiu, Frankfurt, Viena, și călătorise prin Istria. O viață agitată. Titu Liviu studiază la Viena, în institutul Theresianum (sept. 1851 — 1858), unde trăiește printre fii de nobili, el singur aproape sărac, susținut bănește de Barbu Dimitrie Știrbei și de Fondul Simion Ramonțai (Blaj). Se dezvoltă în el, printre acei nobili ce-l disprețuiau, o teribilă voință: este un fel de premiant al liceului, bun la toate materiile, cunoscând câteva limbi, cântând la două instrumente muzicale și începând la 15 ani (noiembrie 1855) un jurnal, pe care-l va susține timp de peste 60 de ani. La 19 ani, își ia doctoratul în Germania, la Giessen (26 iunie 1859) cu teza „De philosophia Herbarti”, apoi își ia licența în Drept, la Paris, (12 Dec. 1861), cu lucrarea „Du regime dotal”. La 20 de ani tipărește în Germania (ed. Nicolai) prima și ultima sa carte de filosofie, „Einiges philosophische in gemeinlasslicher Form”). La 21 de ani se reîntoarce la București (27 Noiembrie 1861).

Situația lui Maiorescu în țară o repetă oarecum pe aceea de la Theresianum. Situația sa materială e la început modestă, apoi îndestulată. La 22 de ani e profesor universitar, la 23 Decan, apoi rector, la 27 de ani scoate „Convorbiri literare”, și în vara aceluiași an e academician! La 31 de ani e deputat, la 34 ministru. Se poate spune că ascensiunea lui e spectaculoasă. Totuși surprizele neplăcute nu lipsesc și în orice caz, spre deosebire de toți prietenii săi politici, moșieri cu venituri sigure, el trebuie să se zbată spre a se putea menține, de aceea muncește enorm. Ca și la Theresianum e înconjurat de „boieri”, oameni care au totul prin naștere, cărora el trebuie să le impună printr-o muncă teribilă și prin mari calități personale. Această situație ambiguă are, poate, ecou în tendința sa spre democrație, în credința într-un progres lent dar irevocabil.

Maiorescu a scris puțin, absorbit tot mai mult de cursuri, procese, politică. Primul său studiu — „Despre scrierea limbii române” e din 1865 — avea deci 25 de ani — iar Lovinescu socotește că activitatea sa de critic se isprăvește, de fapt, în 1872, cu „Direcția nouă”, adică la 32 de ani. Dar chiar dacă vom spune că ultimul său studiu caracteristic e din 1889 („Eminescu și

poeziile lui”), tot înseamnă că și-a încheiat activitatea de critic la 49 de ani... După aceea, timp de 28 de ani s-a mulțumit să țină, din când în când, câteva discursuri academice. Încă din 1886 își considera misiunea încheiată și scria aceste rânduri semnificative pentru concepția sa despre critica literară; după ce constată că situația în literatura noastră s-a îmbunătățit prin crearea unei întregi mișcări pozitive, adaugă: „În proporția creșterii acestei mișcări, scade trebuința unei critici generale. Din momentul în care se face mai bine, acest fapt însuși este sprijinul cel mai puternic al direcției adevărate”. („Cr.” III, 62). După care, preciza: „Nu e vorbă, aprecierile critice izolate nu vor lipsi și nu vor trebui să lipsească niciodată dintr-o mișcare intelectuală, [...] Dar acestea, sunt lucruri de amănunte. Sinteza generală în atac, izbirea unui întreg curent periculos o credem acum ștearsă de la ordinea zilei...” („Cr.” III, 6,3).

Această atitudine explică atât faptul că Maiorescu a renunțat la critica literară la o vârstă la care alții se apucă temeinic de treabă, cât și natura activității sale în acest domeniu. „Critica lui Maiorescu — observă admiratorul său E. Lovinescu — a fost exclusiv culturală, normativă și s-a exercitat numai în cadrele orientărilor generale” (E. L. op. cit. II, 236). Gherea o numise „judecătorească”, N. Iorga: „predică dogmatică, autoritară, rece”. În numeroase pasaje, Titu Maiorescu exclude ideea din artă, condamnă politicul și rațiunea ca sfere incompatibile cu cea artistică, devenind teoreticianul artei pentru artă, absurditate ce, desprinsă din context, avea să fie preluată și dezvoltată, între cele două războaie, de anumiți critici, cu cele mai dezastruoase rezultate. Această latură a esteticii maioresciene ne este străină, ostilă, și o vom combate totdeauna și la oricine. Dar, în afară de aceasta, există și o altă latură, pozitivă, în care arta este expresia unei idei, mod de comunicare a gândirii între oameni, latură în care descoperim un Maiorescu admirator al folclorului, considerat model și izvor de inspirație, teoretician al specificului național în literatură, receptând o proză realistă, cu personaje tipice, inspirată din viața poporului. Meritul lui Titu Maiorescu nu trebuie căutat însă atât într-o estetică împrumutată, formată din elemente dispartate, uneori antagonice, și nici într-o analiză la obiect, care rămâne primară, nu poate depăși generalitățile. Principalul său merit constă în faptul că a lovit într-o producție submediocră impunând criteriile calității artistice; într-o atmosferă plină de fum de tămâie a introdus fulgerele, pregătind drumul unor mari scriitori pe care a știut să-i prețuiască. În acțiunea sa necesară și salubă, într-o vreme ce se afla între două valuri revoluționare accentul a căzut unilateral, pe calitate, pe formă. Epoca sa avea nevoie să facă saltul de la cantitate la calitate și Maiorescu a fost acela care a înțeles și întruchipat comandamentul epocii. Iată de ce, cu toate lipsurile sale grave, Maiorescu trebuie integrat în locul ce i se cuvine.

1964

IANUARIE

2 ianuarie

● În „Gazeta literară”, nr. 1, pe prima pagină, Mihai Beniuc semnează editorialul *De anul nou*: „Că e mai greu să scrii cărți într-o epocă dinamică, în care stratificarea lentă este înlocuită de rapide procese și radicale schimbări în viața societății, se înțelege de la sine, mai ales dacă ne gândim că în astfel de împrejurări busola ideologică pentru determinarea coordonatelor istorice trebuie să funcționeze fără greș. Pe o mare zbuciumată este mai complicată călătoria decât pe un lac liniștit. Dar, scriitorii noștri, în 11 ani, au deprins navigația înarmați cu concepția marxist-leninistă despre lume, și în orice oră, pe orice timp, știu unde este steaua socialismului, care-i orientează, știu să aleagă ce este înaintat de ce este înapoiat și deci să zugrăvească realitatea în dezvoltarea ei”. □ Pe aceeași pagină, mai apar *La mulți ani, Dobrogea!*, reportaj de T. Coșovei și poemul *Cântec solemn* de Nichita Stănescu, dedicat „celor 11 ani de când Bălcescu s-a întors acasă”, încheiat patetic („Te iubesc, strigam, patria mea/ și strigătul mi se desfăcea în comete”). □ Tot aici, Dumitru Micu recapitulează evenimentele notabile ale anului precedent, cu gândul la viitor: „În scrierile cele mai bune apărute în 1963 recunoaștem indiferent de tematică, de cadru, de natura problemelor elaborate, climatul moral al socialismului”. Sunt vizați autori și opere precum: T. Arghezi cu *Poeme noi*, G. Călinescu cu *Lauda lucrurilor*, Mihai Beniuc (*Pe coardele timpului*) și Eugen Jebeleanu (*Cântec împotriva morții*). Sub categoria exemplificări, mai apar nominalizați, dar fără comentarii consistente, Marin Preda, Ion Lăncrănjan, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Sorin Titel, Nicolae Velea și Eugen Barbu. La critică sunt amintiți Nicolae Manolescu, Eugen Simion și Ov. S. Crohmălniceanu. □ G. Călinescu semnează două poeme dramatice, *Secretarii domnului Voltaire* și *Răzbunarea lui Voltaire*.

● În „Scânteia”, Zaharia Stancu publică, la începutul anului 1964, articolul *Cu certitudine*, un discurs laudativ reliefând „un adevăr înrădăcinat în inimile celor ce trăiesc și muncesc azi în țara noastră”: „În țări îndepărtate și cu bogății străvechi strânse pe căi diferite, există nu puține societăți de asigurare care mănuiesc sume uriașe pentru a da clientelei această marfă invizibilă și nestemată care se cheamă certitudine în ziua de mâine. Ea e cumpărată cu bani grei de către cei avuți, dar din întregul populației puțini sunt aceia care se pot socoti într-adevăr la adăpost de cutremurele bursei, de pantele rapide ale șomajului, de nesiguranța viitorului. La toate acestea mă gândeam acum câteva zile, plimbându-mi privirile prin sala Marii Adunări Naționale. Auzeam cifrele de

azi și de mâine, ale anului care pleacă și ale celui care vine, și, în mintea mea, toate aceste cifre se traduceau în fapte de viață: combinate noi, mașini noi, orașe și ogoare noi, într-un cuvânt polițe de asigurare asupra viitorului, polițe în beton, în oțel, în tractoare, polițe care garantează că România anului 1964 poate să producă și va produce simțitor mai mult de cât a produs România anului 1963. Cu certitudine!” Odată cu „înfrângerea forțelor reacționare”, scriitorul aclamă „elanul progresist” al „oamenilor muncii”, determinant în „schimbarea la față” a țării. Declarându-și intenția de a transpune aceste realități sociale într-o carte „nouă despre oamenii de astăzi ai patriei mele, o carte despre voi și despre destinele voastre”, scriitorul intră în dialog cu tipologia individuală a „omului desculț”: „Această carte despre destinele voastre vreau să fie cea mai luminoasă din câte am scris. Dar această lumină nu eu o împrăstii asupra paginilor, ci însăși viața, viața noastră de astăzi, viața socialistă a patriei noastre de astăzi. Eroii cărților mele în care am descris viața de altădată au avut toți, sau aproape toți, destine triste, întunecate. Nu eu, am construit, scriitoricește, acele destine triste și întunecate, ci tot viața, dar viața de atunci. Cu ce se alegea omul de altădată după o viață întreagă de muncă? Cu câteva bucurii mărunte, repede trecătoare, cu multe lacrimi și cu nesfârșite suferințe. Milioane de țărani în această țară au trăit, au muncit, au murit și au fost îngropați – așa cum se născuseră - desculți. [...] Cine n-avea ceva avere nu putea fi sigur de viitor. Dar și bunurile agonisite, cine știe cum, erau adesea pândite de ipoteci, de bănci, de marii rechini ai finanțelor și de o economie care, deși stagnantă, nu era ferită de zguduirii. Nici diploma nu era o garanție de viitor. Calea școlilor mai înalte era închisă pentru copiii celor mulți și săraci. Dar și puținii care răzbăteau până la pupitrul de unde se căpăta o diplomă, adesea n-o căpătau decât ca să îngroașe cu ea rândurile șomerilor intelectuali.” Concluzionând ferm că „certitudinea zilei de astăzi și certitudinea zilei de mâine, certitudinea viitorului n-o poate da pe suprafața globului pământesc decât socialismul”, „singurul mod de viață care îi deschide omului toate căile: calea spre învățătură, calea spre muncă și făurirea bunei stări, calea spre fericire”, Zaharia Stancu își finalizează discursul în registru explicit propagandistic, mobilizator: „Țara noastră trăiește într-o familie socialistă, e prietenă cu toate forțele lucide care muncesc pentru a păstra și întări pacea lumii, lucrează neobosit pentru a dezvolta buna înțelegere între popoare, schimburile comerciale și culturale, încrederea deplină în viitorul acestei planete. Oamenii muncesc, învață, își sporesc calificarea, pentru că au certitudini. Ei știu: totul depinde de talentul fiecăruia, de puterea lui de muncă, de dorința lui de a învăța, de a se cultiva, de a se pregăti temeinic pentru profesiunea lui. [...] Iar acum, după bilanțul prezentat la sesiunea Marii Adunări Naționale, avem o nouă perspectivă de ansamblu, de la înălțime, iar aerul înălțimilor e plăcut, îți dă putere și încredere în viitor. Planurile trasate de partid sunt certitudini, la nivelul precis al posibilităților. Tot ceea ce e scris astăzi pe hârtie va deveni în viitorul cel mai apropiat uimitoare realități.”

3 ianuarie

● În numărul 1 al „Contemporanului” sunt publicate mesaje de felicitare de peste hotare la trecerea în noul an. Printre alți semnatori îi amintim pe Pier Paolo Pasolini, Bertrand Russell, Maia Plisetkaia, dar apar urări și din partea personalităților din țară: acad. Iorgu Iordan, Grigore Moisil, George Oprescu. □ Mihai Beniuc își expune proiectele: „Aștept, de la Anul Nou, ca toți oamenii, întâi și întâi o consolidare a pozițiilor păcii. E o dorință strâns legată de toată activitatea noastră. Vreau să pot duce la bun sfârșit o povestire despre Horea și un roman în continuarea celui de curând apărut. Aștept ca anul 20 de la Eliberarea patriei de sub jugul fascist să fie cât mai bogat și rodnic pentru literatură; cât mai multe cărți de versuri, poezii și, dacă se poate, și câteva piese bune...”. □ G. Călinescu vorbește despre *Vechiul și noul*: „În fond, ce-mi aduce *un an nou*? O scurtare a vieții mele individuale pe care o suport totuși cu voioșie, fiindcă sentimentul dominant al umanității este nevoia de schimbare. Fără impulsione revoluționară viața ar fi imposibilă. Celălalt sentiment contrar este normal și el dacă nu paralizează energia creatoare. Stau pe berjera mea retapisată, în costum secolul XVIII din mătase nouă și salut vrăjit cu bastonul turnurile de sticlă ale anului '64.” □ Șt. Aug. Doinaș sărbătorește intrarea în noul an printr-un *Toast*: „Umpleți din nou paharul deșertat! / Umanitatea, regăsită-n sine, / își pipăie nădejdea de mai bine / Noroc, tovarăși! Anul s-acheiat: / fiți gata pentru clipa care vine!”. □ Nicolae Manolescu recenzează volumul Mariei Banuș, *Metamorfoze*, unde „frenezia adolescentină” dar și „calmul maturității” se regăsesc printr-o „fericită contradicție”. Acest delicat volum, de o formă neașteptată, strânge o mică parte din poezia erotică a Mariei Banuș, de la *Țara fetelor* până la *Magnet* (1962). Asemenea „metamorfoze” nu sunt decât „simple înscrise pe linia de spirală a marelui ei talent, în legitatea lui, care este ascensională.”

4 ianuarie

● În numărul 1 din „Luceafărul”, sub genericul *Începe anul 20!*, anticipând împlinirea a diuă decenii de la 23 August 1944, Eugen Barbu consideră că am trecut de la o cultură *minoră*, insignifiantă, periferică, la una care depășește „introspecțiile contorsionate împrumutate din literatura modernistă”, intelectualitatea – strâns legată de clasa muncitoare și țărănime – dând, în sfârșit, „o literatură universal valabilă, care ne reprezintă la nivelul cel mai înalt cu originalitate și forță!”. □ Poemul arghezian *Streina* beneficiază de o cronică semnată de Sorin Alexandrescu: „Analiza poeziei care cuprinde, transfigurată, o scurtă poveste de dragoste dovedește forța simbolurilor și perfecta construcție interioară. „*Poemul*” rămâne unitar în ciuda meandrelor gândurilor, ruperii continuității imaginilor, a dislocărilor sintactice. Tehnica sugerării la Arghezi nu caută incantații rare dar exploatează la maximum rezonanțele infinite ale cuvintelor. Poemul se înalță astfel ca una din culmile artei lui Arghezi”. □ M.

Novicov analizează ultimul volum al lui Eugen Barbu, *Prânzul de duminică*, cu nuvela care a făcut senzație în epocă, fiind reluată și în mai multe antologii străine: *Pe ploaie*. Novicov descoperă virtuozitatea epică a lui Barbu în psihologia personajelor – „*risipită*” însă, uneori, pe spații ne semnificative (ca în *Patru pești*, de exemplu). □ Publică poeme Tiberiu Utan (*Zăpezi*), Ion Gheorghe (*Republica*) sau Miron Radu Paraschivescu – *Albă noapte*: „În lumea de tăceri și întunecime / Afară, singur am rămas, din mine / Când, ostentive, mobilele doar / Îți amintesc de viața lor și-arar / Pocnesc, ca sub secure despicate / Pe când erau copaci în libertate.”, iar George Bălăiță semnează schița *Într-o vară, gândurile*. □ *Dicționarul de Istorie Contemporană* îi cuprinde pe Ion Brad (articol de Savin Bratu) și pe Marcel Breslașu (de Liviu Călin), căruia „îi revine meritul unei contribuții valoroase, cu nuanțele ei care îl particularizează, situându-l totodată printre cei mai reprezentativi adepți ai alegoriei. O „nouă poveste a vorbei” amplifică sfera de preocupări lirice și aduce noi elemente pe linia definirii poetului comentator, întotdeauna pătruns de finalitatea socială a artei. Esența reacționară a imperialismului, viciile societății capitaliste, imoralitatea burgheziei sunt câteva din obiectivele sale frecvente.” □ Rubrica „Jurnal de lectură” anunță câteva volume, prin scurte recenzii: Geo Dumitrescu – *Aventuri lirice* (de V. Nicolescu), Ion Pas – *Cartea despre vremuri multe* (de I. Horea), Veronica Porumbacu – *Memoria cuvintelor* (de M. Bucur), N. Țic – *Ultimul vals pentru Maricica* (de M. N. Rusu). Cităm un fragment despre prima carte, la „revenirea” lui Geo Dumitrescu în peisajul liric autohton, după o nefericită experiență a punerii sale la index ca apariție în volum: „Geo Dumitrescu s-a descoperit ca poet, a căpătat inițial conștiința de sine ca artist tocmai în confruntarea cu acest univers, în polemica din ce în ce mai vie cu această lume crepusculară a burgheziei și tocmai pe tărâmul acestei confruntări, spirala talentului său - nutrit de concepția filosofică revoluționară a clasei muncitoare - va crește neconținut cucerind un nou orizont de înțelegere și interpretare artistică a vieții. [...] Spirit mediativ-polemic, cu vibrante tresăriri de lirism, într-o țesătură poetică adeseori aspră și frământată Geo Dumitrescu face să bată în *Aventuri lirice* o inimă generoasă și puternică, o inimă de poet adevărat” (autorul era „reprimat” astfel în sânul breslei). □ Într-o scurtă trecere în revistă, Ștefan Bănuțescu se referă la debuturile din „Luceafărul” din anul precedent: Ana Barbu, G. Bălăiță, Horia Pătrașcu, M. Ioniță, T. Ursu (chiar premianții revistei), la care se adaugă V. Băran, M. Pelin, C. Stoiciu ș. a. „Ne ferim să asemănăm talentul debutantului cu o rachetă interastrală, ținând seama că un talent lansat, dar care nu se plasează, pe orbită, este totuși recuperabil, mai ales în domeniul prozei, unde nu întotdeauna *debuturile* au fost strălucite, ci lucrările ivite la maturitate.” □ C. Regman se referă la „funcția socială a criticii literare”, în *Este numai o problemă de limbaj?*, articol generat de imputarea frecventă adusă criticilor și publiciștilor „vizând aspectul înengrijit și chiar incorect al exprimării din unele

rticole, și în special abuzul de neologisme, de alăturări forțate și de creații exicale nefirești”. Pe de altă parte, mai mulți cititori au solicitat redacției să ublice articole și studii despre curente și tendințele mișcării noastre literare în trecut, ca și despre concepțiile și atitudinea unor scriitori români de frunte. Luceafărul” inițiază astfel, în cadrul unor discuții mai ample pentru viitor, un erial pomind de la un articol de Z. Ornea, „privind circulația anumitor motive leologice de la junimism la sămănătorism și gândirism”: *Critica unor aspecte leologice comune*.

ianuarie

În „Scânteia”, secțiunea *Cărților* prezintă trei noi apariții editoriale: romanul i M. Stelmah, *Pâine și sare* (în viziunea Luizei Cristescu, „romanul de față, istins cu premiul Lenin, oglindește cu o mare forță epică frământările sociale în Ucraina anului 1905. Sunt ani în care se accentuează mizeria vieții țărilor, ani în care boierii hrăpăreți și vâtafii lor își rotunjesc averile, alungându-i u cruzime pe țărani de pe pământurile lor. Încercările onora dintre ei de a-și roi o altă viață eșuează. (...) Vigoarea narațiunii nu exclude momente de pro-and lirism. Multe visuri de iubire se sting sub apăsarea unei lumi ostile dra-ostei curate și fericirii omului simplu.”), Al. Șiperco, *Prin Grecia* (reporta- le, „departe de a fi un inventar de obiective turistice – cu toate că autorul nu zită să le consemneze adesea, fascinat de perfecțiunea artei antice – este aainte de toate o descriere plină de culoare a Greciei, a vieții poporului.”) și ugen Pop – *Bate tam-tam-ul pe Niger* (pentru Dumitru Solomon, cartea, egistrând realitățile sociale ale unui „popor care până nu de mult se afla sub gful colonialismului”, „relatează convorbiri și imagini semnificative în ceea e privește schimbările petrecute în viața poporului malian, descrie viața rașelor și satelor tinerei republici, obiceiurile și legendele, felul de muncă al griculorului sau al țesătorului”).

ianuarie

La rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului”, C. Stănescu comen- ază nuvela *Friguri*, de Marin Preda, începând prin a polemiza cu criticii care u „atribuit acestei excelente nuvele un exotism, chiar ponderat, în cumpănă ăsurată cu veridicitatea împrejurărilor social- istorice prezentate” (respectiva uvelă predistă își ia subiectul din „lupta de eliberare în Vietnamul de sud”). riticul nu se oprește decât în câteva sintagme sumare asupra dimensiunii leologice a nuvelei, făcând în schimb observații pertinente în legătură cu rocedeele narrative și cu construcția personajului care dau măsura talentului i Marin Preda: „Substanțială și semnificativă pentru maniera adoptată aici de rozator ni se pare excelenta adecvare a unghiului povestitorului cu specificul biectului său. [...] Subiectul în speță este în fond epeic. [...] În același mp, tehnica decantării savante a faptelor eroului explică și numeroasele

amănunte, detalii care aparent încarcă narațiunea, îi dau ceva din încetineala descompunerii gesturilor și a mișcărilor pe un ecran experimental”.

9 ianuarie

● „Gazeta literară” conține pe prima pagină articolul lui Perpessicius, *Bio-grafie și lirism – poeți de azi*, consacrat celui de-al cincilea volum de versuri al lui I. Bănuță: „Dincolo însă de capriciile sau de inaderențele sporadice, ale Muzei, poezia lui Ion Bănuță este o poezie de luptă și de critică socială, altoită pe o experiență din cele mai fecunde, în permanentă căutare de sine frământată, când timidă și când viguroasă și năzuind să extragă cât mai mult, sub raport artistic, de generoasele lecții ale vieții”. □ Tot pe prima pagină, Dragoș Vrâncianu înalță o odă tehnicii noi (*Turbinele*), Alfred Margul-Sperber evocă *Întâia zăpadă*, iar Silvian Iosifescu scrie despre *Vocile* lui Gaetan Picon. □ În pagina a doua, la cronică literară, Gabriel Dimisianu consemnează apariția versurilor Veronicăi Porumbacu (*Memoria cuvintelor*). Cronicarul consideră că volumul anunță „o trecere de la așa numita lirică a cotidianului spre o poezie unde precumpănește atitudinea reflexivă []. Ultimul ciclu, *Cuvânt despre încolțitul grâului*, conține partea cea mai rezistentă a volumului”. □ În paginile 4-5 ale acestui număr Ștefan Bănuțescu publică povestirea *Mistreții erau blânzi*.

10 ianuarie

● Numărul 2 din „Contemporanul” marchează succesul lui Nicolae Herlea peste hotare, la Scala din Milano, cu *Don Carlos* de G. Verdi. □ G. Călinescu vorbește despre *Răul Veacului*: „un rău al veacului se constată, totuși, în Occident (o psihoză de fapt) fără a se ridica la sublimitatea polemică a romantismului în acele manifestări de negație totală ce par a lua peste picior orice speranță, combătând mediocritatea cu neantul, parodiind creația umană și implicit universul. E răul societății ce nu crede în trecut și se teme de viitor.” Evident, acestuia îi este opus „tot ce facem colectiv”, totul pornind de fapt de la un citat al lui Leopardi: „Am nevoie de iubire, amore, *amore, fuoco, entusiasmo, vita*”. □ E. Luca recenzează *Cântecele împotriva morții* ale lui Eugen Jebeleanu, culegere ce marchează o dată în evoluția liricii sale, fiind vorba aici de „o foarte ascutită sensibilitate la suferința umană generată de exploatare, în care poetul vede tot atâtea forme de degradare, de abrutizare, de distrugere a ființei umane. Eugen Jebeleanu are facultatea de a trăi și a ne face să trăim fizic, așa zice, foamea și frigul, plânsul unui copil și suferințele unui tată în imposibilitate să-și crească odraslele, durerea provocată de o jignire ca și tragedia resemnării, coșmarurile unui muribund, dar și marile dezastre istorice cărora le cad victime imense colectivități.” □ Se publică postumele lui Blaga: *Măgărușul*, *Columna lui Memnon* și *Cariatide*, din care cităm: „Spre răsărit, spre soare-apune/ chemate sunt să dea exemplul/ Și truda lor e

rugăciune/ E legea lor să fie treze/ să poarte-n veci pe creștet templul,/ dar niciodat' să-ngenuncheze.”

- „Scânteia” publică, sub titlul *Filipache*, „un fragment din romanul în pregătire *Facerea lumii* de Eugen Barbu, a cărui acțiune se desfășoară într-o tipografie, începând din momentul naționalizării întreprinderilor până aproape de zilele noastre. Fragmentul înfățișează primele zile de activitate ale muncitorului comunist Filipache - principalul erou al cărții – în noua sa muncă de director al tipografiei unde lucrase până atunci.”

12 ianuarie

- În „Flacăra Iașului”, M. Drăgan semnează recenzia volumului de schițe de debut al lui Sorin Titel, *Copacul*. Dincolo de inerentele alunecări în descrieri de fapte minore, specifice literaturii inspirate din aspecte de viață „oarecum banale”, ale cotidianului, Titel „extrage semnificații cu caracter mai larg, schițele sale având de câștigat în direcția observației realiste și a concentrării epice”. Meritorie în acest sens este, consideră recenzentul, povestirea *Dimineața*, realizată în stil cinematografic. O calitate a creației sale de început este „delicatețea și priceperea cu care urmărește în câteva schițe cu oarecare fizionomie de proză poetică mișcările sufletești gingașe ale copilului și adolescentului, care descoperă cu uimire și candoare viața sau încearcă sentimentele delicate și tulburătoare ale dragostei.” De altfel, i se recomandă autorului a continua mai ales sondarea acestui filon adolescentin pentru care există o reală chemare, decât textele schematice și mediocre ce se pot depăși doar printr-o educare severă a talentului.

15 ianuarie

- Nicolae Dragoș, care semnează deseori „Cronica literară” a „Scânteii tinerețului”, comentează în acest număr al ziarului volumul *Geo Dumitrescu: „Aventuri lirice”*. Cronicarul observă că noul volum, apărut în 1963, păstrează din cartea de debut (*Libertatea de a trage cu pușca*, 1946) „vitalitatea și, într-un anume sens, violența expresiei, luciditatea și, pe alocuri, causticitatea, dar se îmbogățește, printr-o viziune limpede asupra evenimentelor sociale ale actualității, cu o dimensiune care, în fond, unifică poemele sale, le asigură durabilitatea”. Destul de inconsistentă, construită mai mult din clișee și din selecții oarecum convenabile acestora („idealurile înalte ale omenirii: umanitatea, libertatea, comunismul”, cronica trece foarte sumar pe lângă particularitățile artistice ale poeziei lui Geo Dumitrescu”.

16 ianuarie

- În „Gazeta literară” apar, pe prima pagină, semnăturile poeților M. Beniuc (*Umblând*), Tudor Arghezi (*Amintiri*) și reportajul *Eroism* de Tita Chiper. □ *Din nou despre roman*, scrie, pe aceeași pagină, Mihai Novicov. □ Cronică

literară aparține lui Eugen Simion, care analizează volumul *Friguri* al lui Marin Preda. □ În paginile 4-5, apar piesa într-un act *Adolescentul* (Horia Lovinescu) și *Descoperind râul*, schița lui Fănuș Neagu.

17 ianuarie

● În „Contemporanul” sunt prezenți cu poeme Miron Chiropol (*Revenire*), Mioara Cremene (*Măr*), Platon Pardău (*Blondă lumină*), Dragoș Vrâncanu (*Cântec prunilor*). □ George Ivașcu se referă la *Limba poeziei noastre în cel de-al doilea și al treilea pătrar din secolul trecut* (în vederea alcătuirii unui prim volum dintr-o antologie a reportajului românesc – pentru perioada 1829-1866). □ G. Munteanu comentează volumul *Oglinzi* de Demostene Botez. „Poet cu gesturile reținute, evocând mișcările domoale, stilizator, simulând uneori naivitatea și grația copilului cu o ureche fină, deprinsă a asculta tăcerile și vibrația lor imperceptibilă, Demostene Botez explorează universul omului contemporan, dând uneori la iveală piese de o reală frumusețe. Ochiul lui atent la „căderile luminii” îi surprinde aceste trăsături pe care, cu discreția și înțelepciunea de obârșie țărănească le desenează cu penița lui fină: „Cuvintele acestea pe care ți le scriu/ Sunt ale mele, au trăit în mine/ Și au fost vii, cum însumi eu sunt viu/ Și au pornit cu viața lor la tine”. □ Un alt poem îi aparține lui Marcel Breslașu, *Întâlnire cu iarna*, din ciclul *Anotimpuri*: „Sânguincioasa iarnă-mi se pare/ că-și buchisește vechile tipare/ și formulele magice, sesamul/ cu care își va rosti epitalamul/ și lentul alfabet al încolțirii/ și tainele din tolba înmulțirii.” □ G. Călinescu își intitulează „Cronica optimistului” *Luceafărul* (la 15 ianuarie s-au împlinit 114 ani de la nașterea lui Eminescu, cel ce va fi comemorat în 1964 și la 75 ani de la dispariția sa): „Unii n-au văzut decât o ființă ciudată, bolnavă și n-au închipuit a contribui la definirea omului prin descripția unui palton zdrențuit. S-a ivit astfel o anecdotică joasă în care Eminescu eternul este imprevizibil. Adevăratul Eminescu zbura pe sus, iar pe pământ contemporanii vedeau doar umbrele aripilor lui. De la această altitudine, poetul cuprinde mai multe din urcușurile și prăpastiile epocii decât unul care stă culcat pe pământ. Țipând de speranță ori de dezamăgire, aruncând fulgere și trăsnete, a pătruns cu privirea atât de adânc în contradicțiile epocii încât a atins etern-omenescul și azi se rotește în jurul întregului glob, auzit și înțeles de toți. Biografia catedratică sau romanțată nu se potrivește unui atare creator, ci numai profilul esențial, sculptura în granit de s-ar găsi dalta îndemnatică.” Criticul revine și cu alte ocazii, pe parcursul anului, la Poetul Național, ca în *Eminescu*, nr.12 (910) din 20 martie 1964, sau *O traducere italiană din Mihai Eminescu*, nr. 23 (921), 5 iunie 1964.

18 ianuarie

● În „Luceafărul”, nr. 2, se relatează, pe două pagini, discuțiile din 7 ianuarie 1964 care au avut loc în jurul mesei rotunde între redactori ai „Luceafărului” și

ai revistei „Tribuna”, pe tema: *Judecata de valoare și confruntarea operelor de artă cu viața*. Participanți: Ion Dodu Bălan, I. Lungu, Al. Oprea, I. Oarcăsu, Al. Căprariu, D. Solomon, C. Cubleşan, M. Scorobete, N. Stoian, M. Bucur, moderator fiind Eugen Barbu. Cităm un punct de vedere al redactorului-șef al „Luceafărului”, îmbrăcând acum haina criticului, în care declanșează unul dintre atacurile sale specifice pentru războiul personal cu Marin Preda: „Sublim e în bucurie faptul că literatura noastră realist-științifică cât și critica literară au atins un grad înalt de maturizare, și succesele obținute în ultimii ani dovedesc acest fapt. S-a ivit totuși în critica noastră literară primejdia menajării unor reputații. Celor care debutează nu li se face absolut nicio concesie, patul lui Procust este pentru ei foarte strâmt, în timp ce consacraților nu li se spune nici „du-te mai încolo”, și asta pe considerentul că sunt bătrâni sau că, să mi se ierte, cu ani în urmă au scris o carte valoroasă. N-am să ascund că Marin Preda mi-este foarte drag pentru talentul său dar tocmai acest talent recunoscut de toată lumea nu permite concesiile. Are nevoie oare Marin Preda de laudele fără rezerve aduse de unul și altul când, dincolo de osanale, s-a văzut totuși că *Risipitorii* reprezintă o creație nu tocmai rotundă, cum s-ar cere să fie într-adevăr producția unui autor ajuns la maturitate?”. Cu toate aceste reproșuri, în nr. 4 al revistei, Al. Oprea remarcă și proteismul *Frigurilor* lui Preda, capacitatea sa de metamorfoză. □ Gh. Tomozei publică *O statuie pentru Luceafăr*: „Statura Luceafărului/ nu poate avea decât conturul/ a două trupuri tinere/ îmbrățișându-se/ la marginea mării...”. □ Dezbătând „*atitudinea pesimistă*” a lui Eminescu, Al. Philippide crede că totuși, în ciuda fondului deloc optimist, „expresia lui este de-o atât de mare strălucire încât efortul este luminos și nu sinistru. [...] Poezia mare, care tinde către sublim, nu este deprimantă, oricât de întunecate ar fi prin însele temele pe care ea le tratează. Tristețea din *Odă...* (de exemplu) nu deprimă ci înalță”. □ Liviu Călin recenzează volumul *Țara rândunelelor* de Ion Gheorghe iar Marin Sorescu semnează o cronică literară despre Eugen Jebeleanu – *Cântece împotriva morții*, găsind, pe lângă calități și oscilații, stridențe și defecte ale retorismului. „Poetul e un cerebral, își construiește poezia ca un inginer foarte priceput. Ni se pare a descoperi, pe ici colo, prea multă precizie inginerească și prea puțină temperatură poetică. În acest fel, cuvintele nu fuzionează între ele, pentru a-și împrumuta sensuri și sugestii noi, nu se creează acel câmp magnetic special, influențându-se unele pe altele, ci rămân bine lustruite dar reci”. Totuși, volumul lui Jebeleanu ar deveni remarcabil abia în partea a treia a sa, în *cântece pentru viață*, mici poeme de dragoste, pace, muncă. „Interesant din capul locului prin inspirația viguroasă, prin actualitatea sa vibrantă” cartea, pe linia *Surâsului Hiroshimei*, „poate stârni discuții fructuoase în legătură cu modalitatea de poezie propusă de unul dintre creatorii noștri cei mai înzestrați”. □ *Dicționarul de istorie a literaturii contemporane* ajunge la *Geo Bogza* (portret de B. Elvin) și *Demostene Botez* (articol de Valeriu Râpeanu). □

Sunt publicate în acest număr povestea lui Augustin Buzura – *Anotimp duros, Patetica* (poem) de Rodica Iulian, schița lui Ștefan Iureș: *Așteptându-l pe Florin* și versuri de Ion Alexandru: *Paralele, Dedesubt, Și uită, Ar fi mai bine, Să se știe, Noaptea statuii, Femeile și Echinocțiu*, din care cităm: „Mi-e plină casa de culori/ Mai lipsește albul înghețat în geam / Primăvara arde pe masă într-o eternă floare, / Umbra stejarului, în apa din ulcioare.”

19 ianuarie

● Adrian Voica discută în „Flacăra Iașului” despre nuvela *Friguri* a lui Preda, pe care o rezumă și o vede interesantă prin ineditul ei, prin elementul surpriză dar și prin mesaj. „Evocând mișcarea de eliberare a unui popor supus opresiunii colonialiste, noua creație a lui Marin Preda se înscrie pe linia operelor literare al căror mesaj derivă din dorința popoarelor de a trăi liber și pașnic, ferite de spectrul războiului”. Chiar dacă se întrezărește grija scriitorului de a fi cât mai exact (cu „obositoare” paranteze explicative) Preda a ales în narațiunea sa „tonul sobru... folosit cu succes și în scrierile lui de până acum, inflexiunile lirice fiind rare și folosite cu precauțiune... Pitorescul, descrierile de natură nu lipsesc, dar nici nu au putere de coloană în arhitectura cărții. *Friguri* e scrisă concis, parcă în secvențe de scenariu.”

20 ianuarie

● În „Cronica dramatică ” pe care o semnează în „Scânteia tineretului”, Dinu Săraru (titular permanent al acestei rubrici) prezintă spectacolul cu piesa *Richard al III-lea*, de W. Shakespeare, pusă în scenă la „Teatrul C. I. Nottara”. Cele mai multe comentarii nu vizează atât calitatea spectacolului teatral, cât textul shakespearian, pe care cronicarul îl valorifică forțat în favoarea perspectivei ideologice a epocii.

21 ianuarie

● În „Scânteia”, Tiberiu Utan publică poemul *Lenin*: „Arătați-mi un munte / al cărui pisc să poată fi zărit / de pretutindeni, de la nord la sud / de la apus în răsărit / ca Omul – Munte Lenin. // Să-mi arătați un fluviu / fertilizând pământuri, mișcând hidrocentrale / mai multe – decât inimile care / seva și energia își trag fără-nctare / din Omul –Fluviu Lenin. // Un cântec arătați-mi / cuprinzător și drag / rostit la fel cald în orice limbă, / cutreierând meleag după meleag / ca Omul-Cântec Lenin...”

23 ianuarie

● „Gazeta literară” se deschide cu poezia lui Tudor Arghezi *Pe o harpă mare*. □ Tot pe pagina întâi, Valeriu Râpeanu îi consacră un text omagial lui V. Eftimiu la 75 de ani. □ Cronica literară *Aventura lirică* (volumul lui Geo Dumitrescu) aparține lui Gabriel Dimisianu. □ Numărul conține numeroase

versuri sub semnătura poezilor Radu Boureanu, George Dan, Ștefan Iureș, Nichita Stănescu (pagina 3), Dimitrie Stelaru, Traian Coșovei și Adrian Păunescu din creația căruia am extras: „Carpații scânteie a primăvară;/ Sevele-n frunze vor izbucni./ E Ora Lenin în ornice,/ Ora flacăra și ora zi.“ □ M. Novicov (*Critica și romanul*) reia polemic discuția despre roman pe care o încheie în termenii următori: „Reflectarea vieții de azi a patriei noastre în literatura realist socialistă a dus la acumularea unei experiențe destul de bogate. Să încercăm s-o valorificăm pentru luminarea și netezirea drumului pe care trebuie să mergem întru rezolvarea marilor probleme artistice care mai stau încă în fața creației literare.“ □ În pagina a 7-a Aurel Martin, semnează articolul *Pledoarie pentru o poezie filozofică*.

● În „Scânteia”, Silviu Iosifescu recenzează volumul de versuri al lui Mihai Beniuc, *Pe coardele timpului*, care abordează tematic „marile problemele ale vieții contemporane. Indică și atitudinea față de vremea care se deapănă fără a putea fi oprită, zbuciumul unui erou liric mereu prezent, însetat de viață, față de trecerea ireversibilă a anilor. Aceasta din urmă temă, împreună cu meditația asupra artei și asupra rosturilor poeziei, constituie axa volumului. (...) În gândirea poetică atât de pregnant individualizată a lui Beniuc se discerne răspunsul unui artist socialist (...). Dialogul poetului cu vârsta, cu anii stratificați, se desfășoară dramatic, la antipodul clișeeilor ce reduc sentimentul scurgerii timpului la voioșia «bătrânului cu suflet mereu tânăr». E o ciocnire vehementă și adesea dureroasă. Temele ei sunt specifice pentru artistul activ, cu autentică tinerețe sufletească, atent mereu la viața în transformare socialistă, care se lovește de gândul anilor adunați - *Mulți înainte, dar mai mulți-napoi* - cum spunea odată Beniuc - și de granițele existenței individuale.” Poeme precum *În așteptarea schimbului* sau *Nu moare nimic* transpun meditații contemporane asupra temei timpului, circumstanțiate doctrinar mediului social totalitarist, completând „arta poetică”, „temă majoră în poezia lui Beniuc”, „dezvoltată în actualul volum tot în raport cu timpul, *pe coardele lui*. Și aici gândirea se dezvoltă dramatic, dă răspuns la întrebări grave. Cele două preocupări - existența individuală și existența poeziei - folosesc aceeași unitate de măsură artistică. Convingerea despre menirea poeziei ne e împărtășită cu diversitate de tonuri - umor, imagini pasionate, hiperbolice, sarcasm polemic.” Coexistența celor două linii tematice directoare conferă coerență, consideră recenzentul, profilului „etic și spiritual al omului de azi - omul preocupat de mari probleme ale vieții și creației, omul care-și împlinește propria personalitate în vastul proces de construire al socialismului.” Recenzentul amendează, în finalul cronicii sale, „unele inegalități estetice. Le întâlnim într-unele din versurile dialogului cu timpul sau în cele care conțin reflecții asupra poeziei. Verva devine joc de cuvinte în *Așa cuvinte*, iar în *Să nu mai fie* poetul pare mai atent la exercițiul de poezie monorimă decât la ceea ce are de comunicat. În ansamblul volumului ponderea acestor versuri este redusă. Asemenea scăderi sunt însă de evitat, distonează cu însăși concepția estetică a poetului.”

25 ianuarie

● În „Flacăra”, Silvian Iosifescu comentează *Lauda lucrurilor* a lui G. Călinescu: „Sentimentul prezentului, interesul pentru înnoirea socială ca și proșpețimea impresiei, traduse într-o formă aluzivă, cu voite referiri cărturărești, dau întregului volum farmec particular. Nu e un volum egal și denivelările artistice nu lipsesc. Dar, în genere, referirile mitologice și aluziile literare sunt ferite de uscăciune. Mobilitatea uneia dintre cele mai strălucite inteligențe pe care le cunoaște scrisul nostru contemporan se face simțită în această trecere de la cuvântul grav la detaliul malițios. G. Călinescu e apărătorul unei viziuni estetice clasice dar credem că ansamblul operei sale e prea complex pentru a încăpea în caracterizarea de clasicism.” Meditația are în poezia lui Călinescu caracter de *acceptare înțeleaptă*. „Versul e înaripat, dar nu străbătut de neli-niști: *Printr-un vers dovedesc că am existat cândva în univers (Exegi monumentum*, pe același motiv horatian al „epilogului”) e cea mai potrivită caracterizare a modului în care poezia lui G. Călinescu extrage din mărunț grandiosul.”

● „Scânteia” publică, sub titlul *Întâlnirea*, un fragment al romanului lui Ion Pop, *Triunghiul*. Aflat sub tipar la Editura pentru Literatură, „romanul își desfășoară acțiunea în mediul muncitoresc, mai precis, într-un centru minier din nordul țării, în Maramureș. Scriitorul urmărește destinul unui colectiv de mineri (unul din eroii principali, Ștefan Clej, apare și în fragmentul de față) în amplul proces al luptei pentru formarea conștiinței socialiste, a calităților morale specifice oamenilor de tip nou. În societatea noastră criteriul muncii este cel mai just criteriu etic – aceasta este ideea de bază a romanului.”

26 ianuarie

● „Flacăra Iașului” publică o *Carte poștală* de Horia Zilieru: „Mamă, închei un poem/ și cu brațele albe, prelungite de bucurie, te chem/...surâsul ți-i tandru ca floarea de prun/ Mă auzi! Tu ești poetul meu cel mai bun”.

28 ianuarie

● „Scânteia” publică, sub titlul *Înalta prețuire a creației științifice, literare și artistice, Cuvântul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej*, rostit cu ocazia decernării „unor titluri și ordine conferite de Consiliul de Stat.” Academicianul Victor Eftimiu primește Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa I, „pentru merite deosebite și activitate îndelungată în domeniul creației literare, cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la naștere.”

30 ianuarie

● În „Gazeta literară”, Ion Marin Sadoveanu semnează, în cadrul rubricii „Carnet de scriitor”, articolul *Cartea la sate*. □ Editorialul numărului se intitulează *Înaltă prețuire* (redacțional) și este în legătură cu *Solemnitatea*

înmănării unor ordine și titluri ale R. P. Române, informație de unde rezultă că: Ștefan Ciubotărașu, Arta Florescu, Ion Voicu, Alex. Ciucurencu, Dumitru Ghiață, Ion Irimescu, Egizio Massini, Ioana Radu, Aurel Baranga, Marcel Breslașu, Nicolae Deleanu au primit titlul de Artist al poporului și Artist emerit. Din același document suntem informați că lui Victor Eftimiu i s-a acordat Steaua Republicii Populare Române cl. I (cu prilejul împlinirii vârstei de 75 de ani). □ Un fragment de roman aparținându-i lui Ion Brad, căruia i se adaugă un alt fragment, semnat de Sorin Titel, reprezintă creația originală din acest număr, completată cu versuri de Mioara Cremene, Victor Kernbach și Ilie Constantin. □ Al. Săndulescu prezintă *Colecția Luceafărul în 1963*, Lucian Raicu semnează textul *Conținutul și structura romanului*, iar Alexandru Piru scrie despre studiul lui Ov. Papadima, *Cântece de lumină și folclorul Bucureștilor*.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu semnează articolul *Tinerețea colecției „Luceafărul”*, „un barometru al literaturii celor mai tineri scriitori” care „pășesc în literatură eliberați de povara îndoielii, de neliniștea provocată de lipsa unui ideal, care a bântuit pe confracții lor ce și-au făcut debutul în anii dintre cele două războaie mondiale.” În viziunea autorului articolului, „certitudinea este una din dominantele poeziei acestor tineri. O aflăm exprimată cu sinceritate în volumele de început ale lui Miron Scorobete (*Manuscris*), Ion Crânguleanu (*Anotimpurile Griviței*), Mihai Negulescu (*Noaptele albe ale orașului*). [...] În tonuri avântate, așa cum îi stă bine tinereții, este cântat sentimentul de comuniune deplină cu patria, cu oamenii și cu munca lor creatoare pe aceste meleaguri.” Dacă primele „culegeri din această colecție manifestau o înclinare uneori exagerată spre reconstituirea unor etape autobiografice legate de copilărie”, „această tendință e mai puțin evidentă în plachetele apărute în ultima vreme. Inspirația autobiografică dobândește semnificații largi numai atunci când este încărcată de o trăire intensă a marilor probleme ale epocii, ale contemporaneității.” Valeriu Râpeanu amendează „inconsistențele poetice” ale unor tineri scriitori care „nu își reîmprospătează universul de cunoștințe și impresii printr-un contact mai apropiat cu viața. De aceea, uneori expresia poetică devine uscată, greoaie, monotona.” Astfel, „cititorul poate observa că din pricina lipsei unui efort permanent de a lărgi și adânci perspectiva de viață, sfera de cunoștințe, a insuficienței strădaniei de a reflecta complexa gamă sufletească a omului nou, în paginile unor volume încep să circule clișee. Întâlnim fie o imagine stereotipă a viitorului văzut printr-o optică naivă, paradisiacă, fie o insistență aplecare spre noțiuni legate de spațiul cosmic.” Mai mult, „se întâlnește la unii tineri poeți convingerea că valoarea artistică ar fi direct proporțională cu ermetismul în exprimare, că o poezie produce cu atât mai multă impresie, devine mai *interesantă*, cu cât versurile ei sunt mai nebuloase, mai greu de înțeles, mai lipsite de logică. Pornind de la această greșită părere, ei caută uneori expresii alambicate, șocante, care nu spun nimic

cititorului”, în detrimentul opțiunii pentru „expresia simplă, densă, cu adevărat modernă”, generată ca rezultat al unei „munci stăruitoare asupra textului.” La fel, „în multe din poeziile apărute versul alb nu constituie expresia artistică a unei necesități interioare, ci pare mai degrabă o cale facilă de a escamota munca asupra manuscrisului. De multe ori se renunță chiar la armonie, la suflul interior, condiții indispensabile poeziei, și se cultivă un soi de proză versificată, lipsită de farmec.” Finalul articolului recomandă editurii coordonatoare a colecției „o exigență sporită față de fiecare nouă apariție”, precum și „tipărirea celor mai valoroase lucrări ale tinerelor talente.”

31 ianuarie

● „Contemporanul” consemnează solemnitatea înmânării titlurilor și ordinelor conferite de Consiliul de Stat unor reprezentanți ai vieții noastre culturale, prin *Înalta prețuire a creației științifice, literare și artistice*, alături de *Cuvântarea* tov. Gheorghiu-Dej și de un text semnat în redacție. Cei îndrăgiți de mase pentru opera lor și-ar fi găsit, în sfârșit, recunoașterea meritată a efortului lor: „Conștiința cetățenească a creatorilor, condițiile materiale și morale asigurate acestei creații, urmărind realizări viabile care să sporească zestrea culturală a țării determină un avânt mereu proaspăt al înfăptuirilor pe acest tărâm și fac loc larg spiritului sănătos de emulație în munca nobilă a omului de știință și a literatului, medicului ori pianistului, constructorului sau sculptorului. Se poate spune că oricărei munci de creație azi, la noi, îi este propriu sentimentul de satisfacție, de împlinire, a celui ce-o săvârșește, căci în fața sa e așteptarea plină de încredere a unei foarte ample opinii publice și un îndemn permanent spre noi creații.” □ Sub titlul *Atitudini și preocupări metodologice (În legătură cu studierea lui Eminescu)* se publică un extras rezumativ dintr-un studiu monografic al lui George Munteanu, care se oprește și la eterna polemică Gherea-Maiorescu, afirmând superioritatea poziției lui Gherea, pentru că ea „reprezenta elementul ideologic și metodologic nou, al viitorului”, dar și cu multe incompreensiuni de ambele părți, „pentru că niciuna dintre tabere nu era integral vulnerabilă - cum au început să arate recente discuții despre Maiorescu - și iarăși niciuna nu reprezenta o poziție metodologică cu un ascendent absolut asupra celeilalte”. G. Munteanu urmărește într-o cronică literară două antologii coordonate de Ovidiu Papadima, *Cu cât cânt, cu atâta sunt* și *Anton Pann, cântecele de lume și folclorul Bucureștilor*, în care autorul, dincolo de un anume verbiaj și încropiri de note, în două cărți diferite ca structură și destinație, „ajunge la rezultate plauzibile și concluzii fondate.” □ Mihnea Gheorghiu traduce din Shakespeare *Sonetele 90 și 121*: „Mai bine păcătos să fii decât/ Cei răi să te-osândească fără vină/ Ei din frumos îți fac pe loc urât/ Și la urât fac zămbre și se-nchină”. □ „Cronica optimistului” a lui Călinescu se fixează la *Un animalier*: „Omul poate fi clasificat în caractere, deși dozarea temperamentului, a dominantei

morale și a momentelor psihice dau laolaltă atitudini portretistice inefabile, adică ireductibile la o schemă.” Analizând câteva imagini ale *bestiarului* – purcelul, vulpea, bufnița, crocodilul, leul, barza - G. Călinescu „pozează” de fapt instantanee din opera tânărului artist Ion Miclea. □ Geo Bogza folosește ca pretext o călătorie în Bucovina pentru a depăna o serie de *Amintiri*: „Visam că străbat o țară albă, acoperită de zăpezi mari și imaculate... Totul în lumea pe care o străbăteam, linii și sunete, era liniștit, domol, vătuit, plin de o pace adâncă. Simțeam cât de bine îi e pământului sub uriașa plapumă a zăpezii, în imensele ei cearceafuri albe. Trenul aluneca printre două șiruri de munți, nu prea înalți, încât încăpeau în priviri fără efort, ducând de la un orizont la altul, într-o largă tălăzuire, linia albă a zăpezii [...] clipă după clipă priveam acea lume de basm iar ea nu mai lua sfârșit”.

[IANUARIE]

● Sub genericul „40 de ani de la moartea lui Lenin”, primul număr al revistei „Viața românească” din 1964 grupează texte semnate de Veronica Porumbacu (*De câte ori*), Ștefan Iureș (*Lenin*), Ion Vinea (*Țânțarul*, fragment din romanul *Lunatecii*), Maria Banuș (*Ce tare râdeam, Noapte senină, Bătrânească*), Al. Andrițoiu (*Vârsta, Știu, Schiță*) și alții. □ „Cărțile anului 1964” este titlul rubricii în cadrul căreia Aurel Mihale își divulgă proiectele literare și publică trei texte. □ Interesante sunt *Scrisorile lui Mihail Sadoveanu către G. Ibrăileanu*, pe care revista începe să le publice în acest număr, cu o prezentare de Grigore Botez și Mihai Bordeianu (rubrica „Texte și documente”). □ Din acest număr mai reține atenția textul despre *Probleme ale romanului contemporan*, în care Mihai Gafița analizează patru apariții ale ultimilor doi ani: *Casa*, de Vasile Rebreanu, *Risipitorii*, de Marin Preda („o carte interesantă, complexă și, dincolo de cele ce i se pot imputa, atentă în abordarea unei ample problematice sociale și umane, cu o compoziție încheagată foarte iscusit, inedită în investigarea de medii, probleme, tipuri, deși neatingând nivelul *Moromeților* în șlefuirea literară și în profunzimea caracterologică”), *Aceste zile și aceste nopți*, de Teodor Mazilu, și *Cordovanii*, de Ion Lăncrănjan. Romanul lui Teodor Mazilu place cel mai puțin criticului care îi sancționează inconsistența și insuficienta articulare a episoadelor.

● În primul număr din 1964 al revistei „Secolul 20”, Virgil Nemoianu semnează articolul *J. D. Salinger și înnobilarea divertismentului în proza americană*: „O primă impresie pe care o lasă tehnica prozei lui Jerome David Salinger e aceea de a încerca ingenios o «înnoire», o înnobilare a literaturii de divertisment, ridicând-o la nivelul literaturii majore”. Teoreticianul insistă asupra transfigurării tehnicilor de construcție narativă, prin folosirea aproape exclusiv a metodei behavioriste de relatare a acțiunilor și a cuvintelor personajelor, fără comentarii sau cadraj.

● Arătând că romanele care compun ciclul *Comăneștenilor* – îndeosebi ultimele trei: *În război*, *Îndreptări*, *Anna* – reflectă idealul scriitorului Duiliu Zamfirescu de „regenerare morală a națiunii și a statului, bazat pe cultul «vechii boierimi» și a înfrățirii acesteia cu țărănimea”, prin urmare, „o concepție profund reacționară”, ce „ignoră cele mai elementare realități sociale ale vremii”, viciind „organic calitatea romanelor sale”, Mircea Anghelescu afirmă, în primul număr, din 1964 (anul XV, nr. 169) al revistei „Steaua”, că și începutul celui de-al șaselea volum, neîncheiat intitulat, în mod convențional, *Alecu*, suferă de aceeași maladie. Având totuși dinainte un manuscris recent achiziționat de Biblioteca Centrală de Stat de la fiul scriitorului, dovadă incontestabilă că Duiliu Zamfirescu nu renunțase la ideea de a termina ciclul *Comăneștenilor*, se impune ca fragmentul, alcătuit din două capitole, însumând 17 pagini de caiet, fără titlu și nedatat, să fie restituit „istoriei literare căreia îi aparține”. Luând în considerare exclamația tânărului Alecu „La Alba-Iulia, unchiule!”, Mircea Anghelescu este de părere că romanul ar fi urmat să dezvolte tema unirii Transilvaniei cu România pe fondul evenimentelor primului război mondial. □ În același număr din „Steaua”, Eugeniu Speranția rememorează întâlnirea, într-o zi din toamna anului 1904, cu Alexandru Macedonski și împrejurările care l-au transformat în discipolul poetului. Sunt evocate aspecte ale personalității sale artistice, relațiile cu membrii familiei, pasiunea cu care vorbea despre invențiile sale, producții ale multiplelor „cunoștințe științifice care însă, din nefericire se întemeiau pe vagi și nesistematice generalități. Detaliile exacte și precizările matematice care, singure, asigură aplicarea utilă, îi lipseau, iar lipsa lor lăsa joc liber arbitrarului mintal. Astfel, putea adeseori să-și închipuie problema rezolvată tocmai pentru că ignora existența lacunelor.” De asemenea sunt prezentate și o serie de situații contradictorii, generate de „structura sufletească a marelui poet”, asemuită cu „regiunile muntoase cu cele mai variate accidente de teren.” Scrisoarea adresată lui Horia Furtună și Ion Pillat, cei care i-au publicat volumul *Flori sacre* în colecția *Cărțile albe*, „rezumă zbuciumul vieții sale și rolul purificator, consolator al poeziei.” □ Teodor Pompiliu consemnează, în numărul din ianuarie al revistei, apariția celui de-al patrulea volum din *N. Bălcescu. Opere. Corespondență*, publicat la Editura Academiei, sub îngrijirea lui G. Zane. Cele 183 de scrisori sunt adresate lui I. Ghica, V. Alecsandri, A.G. Golescu, Al. Russo, G. Winterhelder, oamenilor politici din străinătate cu care istoricul a comunicat pe parcursul scurtei sale vieți.

● Pentru a marca „eforturile colaboratorilor ei de a-și lărgi orizontul preocupărilor prin ridicarea nivelului calitativ al creației, potrivit exigențelor de azi ale partidului și poporului”, cât și contribuția lor la „dezvoltarea literaturii realist-socialiste din țara noastră”, redacția publicației „Scrisul bănățean”, alcătuită din Ion Arieșanu, N. Ciobanu, Anghel Dumbrăveanu, Al. Jebeleanu, Andrei A. Lillin hotărăște ca, începând cu anul 1964, aceasta să apară sub un

nou nume, acela de „Orizont”. □ La rubrica „Șantier literar”, Nicolae Ciobanu publică fragmente din romanul aflat în lucru al lui Sorin Titel, *Stagiarii*, precizând că acțiunea urmărește evoluția unor tineri dintr-un oraș de provincie, „intransigenți cu alții și cu ei înșăși [*sic!*]” care „luptă împotriva carierismului, a conformismului, împotriva vechiului pe care îl urăsc din tot sufletul.”

FEBRUARIE

1 februarie

● Numărul 3 al „Luceafărului” consemnează solemnitatea înmânării titlurilor și diplomelor conferite de Consiliul de Stat unor reprezentanți ai vieții noastre literare, artistice și științifice, în prezența lui Gheorghe Gheorghiu-Dej (al cărui cuvânt e reprodus pe prima pagină). Este vorba despre Decretele prin care se conferă Steaua R. P. R., Ordinul Muncii, titlurile de Om de Știință emerit, Artist al Poporului, Maestru emerit al artei și Artist emerit. □ La rubrica „Jurnal de lectură”, Al. Săndulescu se ocupă pe scurt de volumul Mariei Banuș – *Metamorfoze* și al lui I. Bănuță – *Scrisoare către Anul 2000*. □ Este publicată nuvela *Pe tăcute* a lui Ion Lăncrănjan, Gh. Bulgăr discută variantele poeziei eminesciene *Crăiasa din povești*, Ștefan Bănuțescu semnează un carnet de reporter – *Memoria șantierelor*, iar Gabriela Melinescu e prezentă cu versuri: *În locul oglinzii, Poveste de iarnă* („Și mor mireasă-n capătul ninsorii/ cu degete fierbinți și goale / căci porți inel împodobit/ cu două nume colorate cu vocale”). □ M. Petroveanu analizează *Direcțiile publicisticii lui Al. Philippide*, iar Dragoș Vrâncianu analizează *Sub semnul exigenței. Evoluția poeziei lui Ion Gheorghe*, care-i par cronicarului „adesea insuficient șlefuite și supranumerice”; „am putea spune că versul lui I. Gheorghe manifestă uneori acel exces de fertilitate care, în lumea vegetală, face de exemplu ca mărul să dea câte un rod dublu, geamăn, cu semințe lipite, care este mai puțin viabil decât un singur măr, simplu și rotund... Poemele sale trec prin faze scurte de confuzie și balast. Deși este un poet eminent înzestrat, există și pericolul care amenință permanent poezia lui I. Gheorghe: *ponderea greoaie*.”

● Sub genericul „Luna cărții la sate”, Demostene Botez publică în „Scânteia tineretului” articolul *Călătoria cărților*, în care compară trecutul cu prezentul satului românesc sub aspect cultural și, evident, social. Deși valorifică o realitate, alfabetizarea populației rurale, articolul e destul de diluat, reluând în fraze foarte asemănătoare ideea grijii partidului pentru bunăstarea țăranilor.

4 februarie

● C. Stănescu recenzează în spațiul rubricii „Cronica literară” a „Scânteii tineretului” un recent apărut volum de proză – *Nicolae Velea: „8 povestiri”*, remarcând gustul pentru sinteza artistică de o rară plasticitate. Povestirile lui Velea au o stringență și o conciziune remarcabile, bazate pe o matură intuiție

selectivă. *Înteruperea* strânge în câteva momente esențiale un ciclu de mari resurse epice. Dar se folosesc, ca și în alte părți, concentrările axiologice ce luminează cu intensitate ideea (de aici caracterul eliptic al acestor proze), restul fiind lăsat la o parte”. □ Ziarul publică și un necrolog *Ion Marin Sadoveanu* (decedat la 2 februarie), semnat de Uniunea Scriitorilor din Republica Populară Română.

● „Scânteia” semnalează în secțiunea „Cărți” apariția a două noutăți editoriale: Dumitru Corbea – *Puntea*, publicată la Editura pentru literatură (pentru recenzentul Sorin Movileanu, volumul cuprinzând „cinci nuvele și povestiri, a căror acțiune se desfășoară în cea mai mare parte în același sat, de-a lungul unei perioade întinse de timp ce începe din anii primului război mondial și ajunge – urmărind destinul unora dintre personaje – până în zilele noastre, în primii ani ai colectivizării”, configurează „mai întâi o lume apusă, în care sărăcia și nedreptatea și-au pus pecetea asupra existenței oamenilor, iar războaiele au lăsat urme adânci. [...] Bogăția și varietatea faptelor de viață cuprinse în volum, autenticitatea lor i-au dat autorului posibilitatea să realizeze o imagine a existenței dramatice a țăranimii îndelung asuprite, care își vede înfăptuite, în zilele noastre, aspirațiile către o altă viață luminoasă.”) și Tatiana Nicolescu – *Tolstoi și literatura română* (pentru Teodor Vârgolici, „studiul indică, pe baza unei bogate documentări, drumurile de pătrundere și intensitatea circulației operei lui Tolstoi în România; relevă și comentează aprecierile formulate la noi asupra vieții și creației clasicului rus; subliniază înrăurirea exercitată de capodoperele tolstoiene asupra prozatorilor români. Aceste coordonate sunt urmărite, laolaltă, în câteva perioade distincte: din jurul anului 1880, când opera lui Tolstoi începe să fie cunoscută și la noi, și până la primul război mondial; în perioada dintre cele două războaie mondiale și apoi după 23 August 1944.”) □ Același număr al ziarului conține un comunicat al Uniunii Scriitorilor din R. P. Română, în urma încetării din viață, la 2 februarie 1964, a lui Ion Marin Sadoveanu, în care se subliniază că scriitorul „s-a atașat cu entuziasm luptei poporului pentru o viață nouă, pentru ridicarea culturală a oamenilor muncii, fiind un neobosit propagator al valorilor culturale naționale și universale. (...) Romanul *Sfârșit de veac în București* (1944), care a cunoscut numeroase ediții în țară și peste hotare, dă o imagine veridică a Bucureștiului de altădată, înfățișând societatea vremii în mod realist de pe poziții umaniste, ascutit critice împotriva reprezentanților claselor exploatare. În *Ion Sânțu*, roman publicat în 1957, scriitorul evocă momente ale epocii din preajma și din timpul primului război mondial. Un alt roman, *Taurul mării*, aduce în fața cititorilor imagini ale luptei sclavilor din cetatea antică a Istriei.”

5 februarie

● Fănuș Neagu semnează în „Scânteia tineretului” „Cronica literară” *Ioan Chirilă*: „*Decatlonul de aur*”, evidențiind faptul că „Chirilă este un scriitor de

literatură sportivă (în sensul plin și rotund al cuvântului), un povestitor plin de nerv, umor și vervă”. Prevăzând obiecțiile criticilor literari care se vor întreba ce este această carte, Fănuș Neagu dă o rezolvare caracteristică: „E un penalty excelent transformat. E o carte bună. Adică un meci de zile mari”.

6 februarie

● În „Gazeta literară”, Tudor Arghezi semnează poezia *Peste lumi*: „Delegată iar, aripa vrea să fie călătoare./ Stea de sus, te-am luat cu mine dintr-un vis într-o vâltoare./ Odihnit în peșteri, vântul pleacă iarăși în prigoană./ Ia-mă, dumă, smuls zăbranic de la sfântă în icoană./Împrejurul meu vântul zace ca un schit închis/ Racla moaștelor așteaptă un părelnic tot nescris// Ia-l și du-l să zboare-n zarea scăpărată, dintre sorți,/ rătăcit peste beteala scânteiată-n mii de bolți.” (1964). □ Sub titlul *Ceea ce rămâne*, Paul Georgescu, semnează necrologul la Ion Marin Sadoveanu: „Ion Marin Sadoveanu a murit într-un mod caracteristic: la birou, cu o carte deschisă în față, despre care voia să scrie un articol.” Paul Georgescu trece în revistă întreaga operă a lui I. Marin Sadoveanu. □ Matei Călinescu semnează prima parte a studiului intitulat *Un motiv eminescian*. Prima parte este consacrată semnificației poeziei *Epigonii* în legătură cu care între altele „se cuvine subliniat și faptul că se formulează în mod explicit o concepție proprie despre rolul poetului.” □ La *Cronica literară*, E. Simion comentează volumul lui Aurel Rău, *Jocul de-a stelele*. □ În acest număr semnează versuri Mihai Beniuc, Szemler Ferenc, Al. Andrițoiu (*Partidului*), Platon Pardău și Șt. Aug. Doinaș (două piese despre libertate).

● În numărul 841 al revistei săptămânale „Albina”, an 66, seria II, este prezentat un fragment din romanul aflat în lucru, *Satul hoșilor de cai*, al prozatorului Fănuș Neagu al cărui subiect urmărește viața unui țăran dintr-un sat de pe Dunăre începând cu anii premergători celui de-al doilea război mondial și până la terminarea colectivizării.

● În „Scânteia”, Matei Călinescu recenzează volumul de versuri al lui Eugen Jebeleanu, *Cântece împotriva morții*, în care surprinde profilul „romantic” al unui creator „înzestrat în direcția marilor evocări patetice sau viziunilor larg deschise spre viitor.” Dublul registru al imaginarului poetic, armonizând tematic „polemica împotriva morții (și a tuturor *aliașilor* ei: mizeria, tirania, foamea, lăcomia etc.)” cu „îmnul cald, vibrant, pe care poetul îl închină luminoaselor puteri ale vieții, solidarității umane, socialismului și libertății”, reconfigurează ipostaza creatoare a „patosului etic revoluționar, atât de caracteristic vremii noastre.” Din acest punct de vedere, „Eugen Jebeleanu este un poet al afirmațiilor directe, categorice, al ideilor nete, formulate pe un ton răspicat, fără să cadă însă în declarativism sec sau să adopte un stil expozitiv-prozaic.” Poemul *Ziua cu trandafiri*, plasat semnificativ la sfârșitul volumului, devine reprezentativ, consideră Matei Călinescu, pentru arta poetului interesat în „ridicarea împrejurărilor și fenomenelor descrise – adeseori extrase din

domeniul vieții cotidiene – la nivelul unor simboluri poetice cuprinzătoare.” „Frumosul poem *Aici*, dedicat patriei socialiste” definește afinitatea poetului pentru construirea textelor sale drept „îmnuri avântate, cu enumerații și repetiții sonore, de o nobilă solemnitate.” „Latura polemică” a liricii sale legitimează statutul „corect ideologic” al unui poet care „stigmatizează cu vehemență falsele valori ale lumii capitaliste, tot ceea ce tinde să mutilizeze și să strivească Omul. Simbolul morții are în poezia lui Eugen Jebeleanu evidente implicații sociale, puse în lumină chiar din *Prologul* volumului: *Știu, Moarte, nu ești singură. Mizeria/ de-atâtea ori ți-i geamănă încât/ mă-ntreb: tu o conduci sau ea te-ndrumă?...(...) Nu, nu ești singură. Lucește/ privirea ta lividă, amenințătoare/ și-atâta de nesigură, în ochii Tiraniei.*” Formula „lirismului polemic” asigură, în opinia recenzentului, o dublă „deschidere de perspectivă poetică”, alternând sarcasmul sau impreciația cu „tonul înfiorat, îndurerat față de tragediile pe care le generează orânduirea bazată pe inegalitate socială.” Efectul poetic obținut constă în amprenta unui „dramatism sporit” potențat de strategia „marilor antiteze”: „viața și moartea, pacea și războiul, opulența și mizeria etc. – proiectate într-o viziune amplă, a cărei notă fundamentală este aceea a optimismului patetic. Setea de a trăi a omului biber, stăpân pe soarta sa (*Să fii, Brășara* etc.), amintirea dureroasă a războiului și a crimelor fasciste, cu hotărârea de a nu îngădui repetarea lor (*Ca să pot apăra, Confesiune, Strada gării 30* etc.), expresia solidarității internaționale (*Trei cântece pentru un luptător cuban*), mărturia dragostei (*Râurile se dezgheață, Chiar dacă, Perpetuum mobile*, etc.) – pentru a aminti aici numai câteva dintre temele poetului – sunt tratate contrapunctic, dar dintr-o perspectivă artistică unitară și de cele mai multe ori profundă.” Nu lipsesc „recomandările” recenzentului: „Volumul lui Eugen Jebeleanu nu este lipsit totuși de inegalități. Cititorul întâlnește alături de poezii valoroase, emoționante și versuri retorice. Chiar și în unele poezii, realizate în ansamblu, aflăm elemente care nu ating forța sugestivă proprie celor mai bune versuri ale poetului. Dintr-o poezie animată de un suflu autentic, cum este *Să fii*, desprindem o imagine ca acesta: *Să fii viu, o, această / explozie a nemuritorului motor / al bucuriei noastre zilnice, / hrănit cu ineputizabila benzină albăstrie / a zorilor pe care le aprindem!*” Tonul, de atâtea ori sincer și convingător, este, în astfel de cazuri, pândit de artificialitate.”

7 februarie

● Numărul 6 din „Contemporanul” cuprinde o *Retrospectivă Nicolae Tonitza*, despre Expoziția din sălile Muzeului de Artă al RPR, autorul grupajului fiind Petru Comarnescu. □ Victor Eftimiu stabilește principii pentru *Scritorii la sate*: „Cerem povestitorului de inspirație folclorică să nu se mărginească la înșirarea unor peripeții senzaționale, dar să urmărească și o finalitate, un îndemn spre eroism, spre spiritul de jertfă în slujba colectivității, de curaj în

lupta împotriva întinericului, dragoste de patrie, umanitate, de pace și de progres, tot ce ne poate înnobila”; „Cerem de asemenea editorilor și librarilor să nu se mulțumească cu trimiterea mecanică, obișnuită, de cărți la sate, ci să ia inițiative personale pentru difuzarea și impunerea acestor tipărituri pentru ridicarea maselor și educație politic-cetățenească.” □ Paul Georgescu este autorul articolului *Non ut pictura poesis*, despre viziunea poetică. Poezia ar fi „un mod de expresie a omului total, nu poate renunța la nimic din ce este esențial pentru OM, fără a-i mutila imaginea acestuia”. □ E. Luca conspectează *Aventurile lirice* ale lui Geo Dumitrescu.

8 februarie

- Numărul 6 al revistei „Flacăra” îi dedică un grupaj lui Michelangelo, la 400 de ani de la moarte, constând într-un articol semnat de academicianul G. Oprescu, cu reproduceri ale principalelor opere și un tabel cu momente din viața artistului italian: „dacă la aceste opere, care reprezintă maximum la care imaginația și îndemânarea unui artist a putut ajunge, adăugăm și lucrările de arhitectură ale lui Michelangelo, dintre care cea mai importantă este cupola bazei Sfântul Petru, tot atât de grandioasă ca cea a Sfintei Sofia din Constantinopol, și monumentalele lui sonete, tot așa de frumoase ca cele ale celor mai celebri poeți din vremea lui, ajungem să reconstituim foarte sumar personalitatea acestui titan al artei, care până în vremea noastră a rămas unul dintre reprezentanții de frunte, nu numai ai artei italiene, ci ai posibilităților de exprimare artistică ale omenirii”.

9 februarie

- În „Flacăra Iașului”, C. Ciopraga realizează un scurt profil de poet al lui Nicolae Țațomir (despre poemul *Cu purpură în steaguri*). Întâlnirea cu omul trece în prim plan: poetul (la 50 de ani, vârstă de *recapitulări și perspective îndrăznețe*) „nu privește ca romanticii contemplativi cu ochii departe peste lucruri, nu-l solicită frumosul epocilor trecute, nici exoticul, ci frumosul incomparabil al epocii noastre socialiste.” Sobru, nuanțat, el „nu se joacă cu cuvintele, nici nu sacrifică ideea în avantajul imaginii”; „în atenția sa stă frumusețea ideilor, nu sonoritatea goală.”

13 februarie

- Pe pagina 1 a „Gazetei literare”, C. Țoiu semnează reportajul *Feronării* (la rubrica „Oamenii patriei noastre”), Radu Boureanu publică poezia *Zburătorul*, S. Damian se referă la nuvela *Friguri* de M. Preda (*O povestire și un dialog*), iar Vl. Streinu scrie despre *Lirism și epocă*. □ La pagina a 2-a, E. Simion semnează cronică literară la Nicolae Velea, *8 povestiri*. □ În p a-7-a Matei Călinescu își continuă serialul *Un motiv eminescian* (II), iar Teodor Vârgolici scrie despre *Poeziile lui Octavian Goga* într-o nouă ediție aparținând lui I. Dodu Bălan.

• În „Scânteia”, Mihai Beniuc semnează articolul-manifest *Cugetare în poezie*, normând ideologic particularizarea „ideilor filozofice” în discursul liric contemporan, dar și amendând vehement „devierile” de la canonul realismului-socialist: „De multe ori putem spune că sunt reușite eforturile poeților de abordare a domeniului gingaș al ideilor ce izvorăsc din viața zilelor noastre, dar nu rare sunt și cazurile când un verbalism ceșos ia locul cugetării profunde.” Beneficiind de o lungă tradiție a „poeziei de meditație”, „de la Grigore Alexandrescu și Mihail Eminescu până astăzi poeții n-au încetat să fie frământați de marile idei, de destinul uman, de perspectivele existenței, de moarte și viață, de viitor. Iar această tradiție trebuie dusă mereu mai departe, având ca bază de pornire epoca în care trăim, comunismul ca realitate istorico-socială în opoziție dialectică cu capitalismul în eclipsare și destrămare, acțiunile tot mai organizate pentru consolidarea și lărgirea forțelor păcii, apoi cuceririle științei pe plan cosmic sau pe plan nuclear. [...] Pentru a îmbrățișa cu mintea toate aceste noi date ale istoriei, e nevoie nu numai de cunoașterea lumii, așa cum este astăzi, dar și de un neconținut antrenament, prin studiu, în mânuirea conceptelor filozofice. Nu vreau să spun, prin cele afirmate mai sus, că poetul e dator să fie familiarizat cu istoria filozofiei ca un specialist. Dar nici să nu-și închipuie cineva că poți să-ți încerci zborul în sfera ideilor fără un prealabil efort de inițiere cu ceea ce frământă și a frământat capetele omenești mai luminate cu privire la *cum cunoaștem, ce putem cunoaște și ce avem de făcut*.” Gestionarea „adecvată” a eșafodajului ideatic filozofic devine, pentru Mihai Beniuc, o condiție necesară a elaborării construcției lirice: „Poezia cu astfel de tematică, dacă nu începe de la limita superioară a culmilor atinse de gândirea omenească și nu se sprijină pe o profundă sensibilitate tocmai în acest fel de probleme, ușor poate cădea în banalitate, în predică ieftină, sau, și mai rău, în amețitoare avalanșă de cuvinte care nu se articulează între ele.” Modelele Alexandrescu – *Anul 1840*, Eminescu – *Împărat și proletar*, Arghezi – *Cântare omului* constituie elemente de reper ale formulei meditației poetice, coordonând explicit demersul poeților contemporani, interesați să oglindească „o dramatică confruntare a problemelor timpului, cu vădit efort de-a înfrânge răul, prin osândirea a ceea ce stăruie să împiedice mersul înainte al vieții.” Statutul „creatorului angajat”, implicat în redarea dimensiunii filozofice a transformărilor sociale, este definit în linii doctrinar-axiomatice: „Poetul filozof nu numai că trebuie să cunoască, să asimileze până la incandescență ideile cărora le dă întruchipare și să le poată oricând înfățișa viu și convingător, răspicat și fără echivoc, ci să fi pătruns până la miezul lor cu implicații morale menite a fi transpuse în practică. Cunoașterea rămâne incompletă și ineficace dacă nu e dusă până la ultimele ei concluzii, capabile să determine acțiunea, participarea oamenilor la transformarea lumii. Poetul care cugetă trebuie, prin însăși opera sa, să devină un om de acțiune, o ființă care pune în mișcare, el însuși fiind în mișcare și desigur nu la coadă. Deci poezia filozofică,

pe lângă faptul că încântă prin emoțiile estetice pe care le trezește, exercită și o influență puternică asupra fondului moral al omului, asupra luării sale de poziție față de problemele mari ale vieții. Esențial este ca în opera poetică să fie prezent omul, ființa care cugetă și care îndeamnă la acțiune, care proslăvește sau osândește și care el însuși e angajat în acțiune, fiind gata să dea exemplu.” În altă ordine de idei, „poezia aceasta de meditație sau cu implicații filozofice presupune o neobișnuită iscusință în mânuirea cuvintelor cu care exprimăm noțiunile și conceptele noastre, chiar impresiile obișnuite, când vrem să le ridicăm în zonele ideologice ale activității umane. [...] Poetul, fără o adâncă experiență a vieții, fără o temeinică informație ideologică și științifică, fără o viziune consolidată despre lume și viață, se apucă să jongleze cu cuvintele, fie din spirit de imitație și ca să fie *la modă*, fie că i se pare mai ușor decât să zăugăvească trudnic ceea ce efectiv percepe și simte și s-ar cere transpus pe plan artistic. Această jonglerie, întâlnită nu rare ori în paginile revistelor noastre literare, desfășurată la nivel astrofizic în aparență, nu sperie pe nimeni, dar supără prin confuzia denotând noțiuni slab digerate și mai ales prin faptul că-l vezi pe poet angajându-se într-o muncă de Sisif pe care nu i-o cere nimeni, când în realitate ar putea să oglindească puternicele impresii ce le fac asupra tuturor orașele radical înnoite, marile centrale electrice, eforturile încununate de succes ale oamenilor muncii, sentimentele cele mai intime, dragostea și atâtea alte lucruri minunate. Sunt aproape sigur că aceste salturi în golurile ce se nasc în jurul nostru când ne desprindem de actualitate sunt determinate și de dorința de-a scăpa de greul studiului vieții și al realității la care te obligă adevărata artă.” Poziția creatorului este clar și doctrinar configurată: „Locul e la frontiera dintre cuvânt și realitate, cu un ochi el trebuind să fie spre realitatea care se schimbă mereu, cu altul pe cuvânt, ca acesta să înregistreze schimbarea.” În această viziune „canonică”, poetul care abordează specia meditației filozofice „ar trebui să pornească din centrul realității spre periferia ei și, după ce a străbătut-o în lung și în lat de mai multe ori, bineînțeles cu piciorul cât se poate și cu gândul mai mult, și după ce a înconjurat-o, mai precis după ce a împresurat-o ca pe o cetate pe care vrea s-o cucerească, să-și spună cuvântul.” În finalul studiului, Mihai Beniuc observă că „la noi în țară, noua poezie filozofică, întruchipând ideile mari ale timpului, avântul pentru noi asalturi, sub stelele păcii și comunismului, se află abia la începuturi. Pot să fie eroi din trecut obiectul meditației noastre – să zicem Horia Tudor – ori lupta comuniștilor, munca creatoare a constructorilor centralei de pe Argeș, pot să fie ideile noi asupra morții, individualismului, proprietății, războiului – toate însă, dacă vor să reziste judecății contemporane a celor ce simt nevoia de artă, de poezie, trebuie să poarte pecetea timpului în care trăim și să conțină mesajul vremii noastre: pace definitivă între popoare și abolirea pe veci a exploatării omului de către om.”

14 februarie

● „Contemporanul” publică trei poeme de Ștefan Roll. Cităm din *Adună din fluvii*: „Pământul să fii, frunte nesărutată să te crezi,/ îmbrățișându-te în cearcănul tău violet./ Iar eu să mă uit la tine, fastuosul meu poet,/ cerșetor de himere.” □ Publicația dezvăluie un *Camil Petrescu inedit*, vizând manuscrisele scriitorului, într-un articol de Alex. Bojin (însoțit de două facsimile din *Papuciada*, începutul cântului IV, în care se vede cum e pedepsită trufia, și prima variantă a romanului *Un om între oameni*), dar și scenariul destinat cinematografului italiene, despre Ștefan cel Mare, *Se iddio avesse voluto che non amassimo la donna* (*Dacă Dumnezeu voise ca să nu ne iubim femeile*) sau *O fată într-o iarnă*, alt scenariu inedit. De interes, printre foarte multe caiete cu note de drum, de la Timișoara, la mare sau la București și însemnări zilnice, este și jurnalul intitulat *Glosar tehnic al limbii române*, de unde aflăm păreri importante despre poeți, despre *Miorița*, cronicari, despre limba literară: „problema limbii literare se pune, dar numai în poezie lirică și îndeosebi în narațiunea lirică”. □ Nicolae Manolescu analizează volumul 8 *Povestiri* de N. Velea, „analist și moralist totodată”, cea mai reușită năvelă părăndu-i-se *Înterupere*, „care ne dă, mai mult ca oricare din povestirile lui [...] sentimentul că autorul, mereu subtil în analiză, poate condensa în câteva pagini experiențe din cele mai complexe, urmărind mai multe destine, pe mari întinderi de timp”. Criticul consideră că nu „bizareria” e supărătoare la unii din eroii lui Velea sau Fănuș Neagu, D. R. Popescu și N. Țic, ci lipsa de substanță. Nuvelele lui Velea, „când nu risipesc însușirile foarte bune ale prozatorului sunt admirabile”, chiar dacă volumul în sine e inegal, dar aceasta nu împiedică „să constituie una din cele mai interesante culegeri de nuvele din ultimul timp.”

15 februarie

● În numărul 4 al „Luceafărului”, G. Călinescu are parte de un portret de autor clasic, alcătuit de Savin Bratu care urmărește mai mult activitatea criticului după 1944, cu *Scrinul negru* sau *Lauda lucrurilor* – fiind reproduse în cuprinsul revistei și pagini din teatrul călinescian. Contemporanul – contradictoriu, pentru că e unic în toate atitudinile umane prin definiție – G. Călinescu „nu poate fi închis într-o formulă nici când el însuși ne-o sugerează. El fascinează prin prezența sa, prin creația sa diversă și unitară, dintre cele mai puternice ale literaturii noastre contemporane, căreia îi este azi, indiscutabil, un clasic, în sensul valorii.” Același Călinescu este prezent cu *Phedra* (teatru abstracționist – parodie), *Despre mânia sau Napoleon și Fouché*, *Napoleon și Sfânta Elena*. □ Al. Oprea discută despre *Friguri* de Marin Preda: „Cât este de exactă descrierea Vietnamului în povestea lui Marin Preda nu știm. Am fost cuprins de o imensă gelozie în fața siguranței cu care unii confrăți au elogiât reproducerea *specificului* acelor locuri, veridicitatea implicațiilor în psihologia onestului și chiar *trăsăturile naționale* (vietnameze) din caracterele persona-

jelor. Dincolo, însă, de noutatea într-adevăr surprinzătoare a atmosferei și a procedeele artistice, sondarea universului uman ne evocă, nu o dată, țărâni-mea română din câmpia Dunării. Cronică *Gazetei literare* observa candoarea lui Nang, în prelungirea cunoscutelor trăsături tipologice ale eroilor lui Marin Preda”. Creație singulară, cu o tonalitate nemaîntâlnită în scrisul său, demonstrează capacitatea de a se „metamorfoza”, admirabilă la un autor care dispunea, oricum, de o formă de creație atât de personală: „Diversitatea uluitoare a fenomenelor vieții presupune acest *proteism* al atitudinilor artistice din partea oricărui talent adevărat.” □ La rubrica „Sub semnul exigenței”, S. Damian realizează un portret al lui Eugen Teodoru, realist „necruțător” prin volumul de debut *Croitor pentru săraci*, proză însuflețită de temele mari ale contemporaneității cu o tensiune continuă a relatării. □ În acest număr apar nuvela *Târ-gul de-o săptămână* de Fănuș Neagu și poemul *Arborele lumii* de G. Hagiu: „Privind din dreptul noii lui mașini/ mulțimile de piese înșiruite pe dalele-mbi-bate de răcoare,/ le-asemăna cu măruntaiele/ unui ceasornic uriaș, croit după măsura veacului/ bătând uluitor de sigur/ în jurul arborilor lui de bloc motor”.

● „Scânteia” publică fragmentul *Lecția* din romanul lui Petre Sălcudeanu, *Săptămâna neterminată*, care „își propune să urmărească pe parcursul a cinci zile din iarna anului 1957 acțiunea câtorva specialiști veniți într-un sat din Ardeal să ajute la întărirea economico-organizatorică a unei gospodării colective.” Secvența publicată „îl înfățișează pe Mircea Ștefu, student la Institutul agronomic în ultimul an, care, revenind în satul natal și dându-și seama ce câmp larg de activitate se deschide unui agronom, își întărește hotărârea de a lucra în viitor în satul său, alături de colectivității care-l așteaptă și care-l prețuiesc.” De asemenea, sunt publicate două sonete semnate de Victor Eftimiu, *Omul* și *Ion Haiducul*.

16 februarie

● „Cronica dramatică” semnată de Dinu Săraru în „Scânteia tineretului” se intitulează „*Noaptea e un sfetnic bun*” de Al. Mirodan pe scena Teatrului „Lucia Sturza Bulandra”. Cronicarul apreciază primul act al piesei „pentru ascuțimea de spirit cu care dramaturgul apără un punct de vedere prețios: necesitatea încrederii în capacitățile oamenilor”, dar consideră că actul al doilea este, diluat și siropos, mai ales prin finalul său și al piesei.

18 februarie

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este semnată de Aurel Martin și este dedicată lui Ion Bănuță: „*Scrisoare către anul 2000*”, volum de versuri „care vorbesc cititorului de azi despre realitățile sociale și politice din România burghezo-moșierească, apăsând cu deosebire pe destinul sumbru al țărânimii exploatare și pe lupta pentru libertate dusă de clasa muncitoare sub conducerea partidului comunist”.

• La secțiunea „Cărți” a ziarului „Scânțea” sunt prezentate trei noi apariții editoriale. În opinia lui I. D. Bălan, nuvela lui Marin Preda, *Friguri*, „este o reușită remarcabilă”, deoarece „autorul, inspirându-se din lupta pentru eliberare dusă de patrioții din Vietnam, urmărește nu aspecte exterioare, decorative, ci probleme umane, profunde, cruciale, care apar în conștiința eroilor. (...) Eroul principal, Nang, prin forța lui morală, prin echilibrul sufletesc și liniștea înțeleaptă de care dă dovadă în împrejurări dificile, prin capacitatea de a replica, nu o dată, cu umor popular unor momente complicate, se înscrie firesc în galeria tipologică a scriitorului. (...) Cunoscător fin al psihologiei oamenilor din popor, autorul a descoperit – ca și altădată – în imensa lor simplitate o nebănuită măreție, care n-are, însă, în ea nimic spectaculos. E măreția unui eroism profund, plin de modestie sinceră, care acoperă discret reale valori morale. Eroul principal al nuvelei este ofițerul Nang, un om de acțiune și bun organizator, căruia îi revine greaua sarcină de a pregăti o bază pentru atacarea unui aerodrom inamic, amplasat în regiunea Hoa-Nghia.” Rememorarea episoadelor autobiografice în timp ce eroul „se străduiește să-și îndeplinească misiunea” este „expusă cu detașare obiectivă, se realizează din diverse unghiuri, prin fine sondaje psihologice.” Astfel, consideră recenzentul, „Nang rămâne o frumoasă figură de luptător patriot, un personaj de *acțiune*, care îmbogățește galeria eroilor lui Marin Preda, în general mai închiși în ei, mai frământați. Ca structură psihologică, el nu e din spița meditativă a lui Moromete, ci mai sigur din aceea a lui Ilie Barbu și Anton Modan, după momentul regăsirii conștiinței proprii demnități umane, când se *desfășoară* și *îndrăznesc*.” Respirând „un optimism robust”, nuvela lui Preda legitimează artistic „elogiul sobru adus eroismului oamenilor simpli, frumuseții lor morale, fermității și spiritului lor de jertfă. Este o nuvelă bine construită, care se citește cu interes susținut. Autorul lasă – cu o bună pricepere a construcției – să stăruie până în final anume enigme peste unele personaje și situații din carte, ceea ce sporește caracterul captivant al acțiunii. Apreciind măiestria cu care ne rezervă surpriza deznodământului, ni se par totuși îndreptățite criticile care-i reproșau un final prea abrupt.” □ Celelalte două noi apariții aparțin speciei reportajului: Romulus Rusan – *Expres 65* (o prezentare bogziană a „solidarității ceferiștilor, (...) în ramurile de activitate solicitând calități umane deosebite și mari răspunderi. Călătoria făcută în cabina unei locomotive Diesel e un prilej de verificare a spiritului de echipă și a acordului dintre om și unealtă”) și Victor Kernbach – *Lumini pe strada mare* (în opinia lui Mihail Petroveanu, reportajele denotă „receptivitatea autorului la individualitatea orașelor”; „Ansamblul cartierelor, relațiile dintre lucrarea omului și opera naturii, cu alte cuvinte chipul în care noul urbanism, utilizând resursele tehnicii înaintate, respectă exigențele de utilitate și gust, formează un teren de considerații bogate. Reacțiile inițiale, de obicei de natură estetică, sprijinite pe referințe la peisaj și pe mărturii literare, sunt un fel de poartă de intrare în domeniul celorlalte valori sociale și etice ale lumii noi.”)

20 februarie

● În „Gazeta literară”, semnează Al. Andrițoiu (poemul *Grivița*), Nicolae Jianu (reportajul *Cerul satelor*) și Zaharia Stancu - **Comentar omagial** (despre Victor Eftimiu) □ Aurel Martin scrie despre **Originalitatea poeziei noi**.

● În „Scânteia”, Călin Căliman semnează cronica dramatică a piesei lui Camil Petrescu, *Act venețian*, jucată în premieră la Teatrul Nottara, în regia lui Emil Mandric. Autorul cronicii punctează spiritul „critic de o nebanuită profunzime” al dramaturgului care elaborează „un sever proces moral și social al vremii sale. Scriitorul a ales drept cadru istoric, pentru desfășurarea unei acțiuni cu multiple înțelesuri contemporane lui, Veneția ultimilor ani de republică independentă, Veneția crepusculară. Problematika piesei depășește limitele istorico-geografice ale acțiunii particulare și semnificațiile *Actului venețian* se ridică la nivelul unor adevăruri generalizatoare.” Protagonistul, Pietro Gralla, se încadrează în familia naturilor umane camilpetresciene (alături de „revoltatul Gelu Ruscanu” și Andrei Pietraru, intelectualul „a cărui evadare din societate vremii sale a eșuat”) care „depășeau, prin profilul lor moral integru, lumea nedemnă în care trăiau, intrând într-un conflict tragic, de inadaptabilitate, cu societatea.” „Adevărat om al Renașterii”, „condus de principii etice superioare, caracter ferm și intransigent, Gralla se lovește de corupția și declinul societății în care trăiește; rechizitoriul său la adresa acestei lumi este aspru și necruțător.” De altfel, punerea în scenă confirmă „virtuțile textului”: „Intensitatea desfășurării conflictului, gradarea acțiunii, jocul replicilor și loviturilor de teatru se întâlnesc armonios în expresivul text, căruia spectacolul îi confirmă, destul de pronunțat, teatralitatea.”

21 februarie

● Petru Comarnescu semnează în „Contemporanul”, nr. 8, articolul **400 de ani de la moartea lui Michelangelo**: „Istoria este mereu darnică, cerându-ne să nu uităm dărnicia ei din toate timpurile, dărnicia-i întruchipată în mod exemplar de către Michelangelo - omul vremii sale, dar și pildă pentru vremurile ce au urmat, cu prefaceri și mai adânci, spre binele omenirii. Cu tăria dar și cu limitele și piedicile întâmpinate, Michelangelo întruchipează drama și reușita desăvârșirii umane, în necurmatele ei depășiri.” Sunt reproduse și poeme ale artistului renascentist, în traducerea lui C. D. Zeletin și Șt. Aug. Doinaș – *Sonetul către Vittoria Colonna*: „Nu are sculptorul nicio idee/ pe care marmura să n-o conțină/ în sine, sub prisos, abila mână/ din bloc scoțând-o, lucrul și-l încheie.” □ N. Manolescu pune în discuție volumul *Jocul de-a stelele* de Aurel Rău, considerând că poetul nu e neapărat un voluptuos al senzațiilor, ci un impresionist cu emoții citadine și intelectualizate (ecourile mai evidente nu vin din Blaga ci din Robert Frost și A. E. Baconsky), care scrie „o poezie de notație, nu atât descriind, ci fixând impresii, în care observația se dizolvă în reacția emotivă. Nu se poate obiecta poetului formula

lirică, doar faptul că arată mereu aceeași față senină, impasibilă, ca o mască.”
□ Al. Piru discută, în *Limbajul critic*, despre Colocviul având ca temă *Judecata de valoare și coagularea operei cu viața*, la care au participat redactorii revistelor „Luceafărul” și „Tribuna”, a cărui stenogramă a fost publicată în nr. 2 din 18 ianuarie al „Luceafărului”. Piru remarcă, printre altele, „greșelile” de abordare a unor etape literare, dându-l ca exemplu pe Ion Dodu Bălan, cel care cade exact în eroarea de care vroia să-i ferească pe alții: „identifică mecanic fenomenul literar cu viața”, „când presupune o alterare a imaginii artistice prin factorul neprevăzut ficțiune”.

22 februarie

● La „Cronica literară” din „Scânteia tineretului”, C. Stănescu vorbește despre *Zoe Dumitrescu-Buşulenga: „Eminescu”*, volum apărut în colecția „Oameni de seamă”, considerat de autoarea însăși o „biografie eminesciană stilizată”. Cronicarul prețuiește „stilul elevat în care se îmbină darul evocării directe cu eleganța intelectuală a comunicării”.

25 februarie

● „Flacăra Iaşului” îi dedică o pagină Otiliei Cazimir la 70 de ani, un profil festiv cu contribuția lui C. Ciopraga, N. Țătomir (*La o aniversare*), Ioanid Romanescu, *Primăvara*, alături de încă două poeme ale autoarei, din ciclul *Partidului, de ziua lui - Închinare și Bucurie*: „Partid al tinereții, în plină bărbăție/ Ne-nduplecat în faptă, cu braț voinic și drept/ De-a pururi alături îți stăm la datorie/ Și-ți așteptăm de-a pururi cuvântul înțelept.”

● În „Scânteia”, Tudor Vornicu consemnează *Vizita lui Tudor Arghezi în Franța*, care „a stârnit un mare interes în cercurile literare ale capitalei franceze. După cum se știe, Casa de editură Pierre Seghers a publicat de curând o culegere din versurile poetului român, în traducerea lui Jean Luc Marcel.”

26 februarie

● Semnând rubrica „Note de lector”, din „Scânteia tineretului”, Nicolae Dragoș analizează volumul lui *Florin Mugur: „Serile din sectorul Nord”*, definit de poetul însuși drept „jurnal mai degrabă colectiv decât intim”, dar, în opinia criticului, „cartea nu poate fi circumscrisă unei formule unitare, ea nu presupune o creștere ascendentă nici măcar a eroului care-și scrie impresiile, ci mai mult o acumulare de fapte relative întâmplătoare, fără o logică strictă”.

27 februarie

● În pagina 1 a „Gazetei literare”, Ion Brad publică versurile *Cântare și Cuvintele*: „Pâinea țării trece și prin mâinile mele/ prin palmele cu degete fără ine/ ce sângerează cuvintele greu, de-a latul, de-a lungul, ca pământul, din veacuri/ pământul cu plugul”. □ S. Damian scrie articolul *La o aniversare*,

dedicat lui, Nagy Istvan care „a îmbogățit literatura noastră cu opere de seamă închinată vieții uzinelor și șantierelor patriei noastre. Proza dedicată cartierelor muncitorești din trecut e în mare parte evocare bibliografică, confesiune [...]. Romanele și povestirile inspirate din viața de azi «clasei muncitoare sunt un elogiu al hărniciei, al destoiniciei într-o orânduire eliberată de spaime, de umilințe»“.

□ Mihu Dragomir scrie reportajul *Străzi brăilene* despre trecutul Brăilei: „Și la pod la Brăilița/, hoții, hoții, mări/ mi-au furat hoții căruța/, hoții, hoții, mări!// Și mi-au dus-o la obor/ și au vândut-o pe un pol./ Las s-o vândă, nu-i a mea,/ e căruța altuia/ hoții, hoții, mări!“

□ Lucian Raicu semnează textul *Direcții originale în romanul contemporan*. Observațiile încep cu clasicii Sadoveanu și Arghezi, continuă cu Hortensia Papadat Bengescu și Camil Petrescu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Titus Popovici, G. Călinescu, spre a ajunge la V. Em. Galan, Aurel Mihale, Francisc Munteanu, D. R. Popescu, I. Lăncrăjan, Al. I. Ghilia, Al. Simion, Vasile Rebreanu, P. Sălcudeanu, N. Țic, Fănuș Neagu: „Desigur, cele mai multe dintre lucrurile spuse aici – reiau judecăți consacrate ale criticii noastre literare în raport cu operele amintite – am început însă prin aceste câteva sublinieri să le grupăm oarecum într-o serie consecutivă pentru a desprinde unele aspecte reprezentative pentru noutatea de conținut și originalitatea estetică a romanului nostru contemporan.“

□ Ov. S. Crohmălniceanu semnează cronică literară la Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*: „Nu vreau să închei înainte de a spune câteva cuvinte despre stilul acestor studii. Tudor Vianu posedă arta dificilă de a fi simplu. Faptul că se ocupă de opere ilustre nu-l intimidează, procedează calm, cu o siguranță cuceritoare. Pe nesimțite, cititorul se trezește introdus în societatea marilor spirite, urmărind dialogul lor peste veacuri, căpătând sentimentul intimității cu ideile generale, instruindu-se fără a avea impresia că e dăscălit.“

□ În pagina a 4-a, apare nuvela lui Ion Băieșu, *Sufeream împreună*, în care Genica și Benone, eroi tipici ai lui Ion Băieșu, „nu sunt lăsați să sufere.“

● La rubrica „Secvențe” a săptămânalului de cultură „Tribuna”, se consemnează apariția, în revista „Luceafărul” (4/1964) a unei pagini de teatru semnate de G. Călinescu, cuprinzând trei piese miniaturale: *Phedra* – Teatru abstracționist (parodie), *Napoleon și Sfânta Elena* și *Despre mânie* sau *Napoleon și Fouché*. Cea dintâi este o „șarjă burlescă la adresa teatrului abstracționist”, în care sunt adunate laolaltă personaje convenționale, dar „de o rară forță satirică”. Celelalte două, scrise în același registru parodic, pledează împotriva individualismului „atroce, cezarcic.”

● În „Scânteia”, Marin Bucur recenzează, sub titlul *Drumul poetului*, volumul de versuri al lui Dan Deșliu, *Cercuri de copac*, caracterizat „printr-o expresie simplă, emoționantă. [...] Pornite din surse de inspirație autentică: din comorile folclorice, din frumusețea vieții contemporane, a poporului nostru, poezii ca *Nu știu*, *De profundis*, *Știam pământul*, *Umbra iubirii*, *Pe un fluier de fag* etc., sunt pe deplin cristalizate artistic. Dan Deșliu e un poet care știe să îmbine

sufiul patetic, clocotitor cu gestul delicat și suav. Preluarea unor motive specifice literaturii populare, tălmăcirea lor creatoare în *Nu știu, Cântec de drum, Fugă, Horă de zâne* asigură poetului reușite incontestabile, semnalate, de altminteri, în cronicile literare.” În această perspectivă, „multe dintre aceste poezii au ținuta unor dezbateri etice asupra rosturilor poetului în societate, de luptă cu tentațiile tihnei, cântând veșnica neliniște a luptătorului, dăruit unei permanente acțiuni (*Prolog de poem, Preludiu la Simfonia lunii, Pe fulgere*). Dan Deșliu se dovedește în cele mai bune versuri ale sale același poet al atitudinilor cetățenești ferme, un cântăreț sincer al peisajului țării în continuă prefacere socialistă (*Din Bărăgan*).” „Artist al confesiunii în *gura mare*”, poetul aderă la o formulă lirică în care „gingășia și candoarea lirică se contopesc deseori cu verbul tăios și direct”, iar „entuziasmul și tinerețea sunt două permanente ale poeziilor reușite. [...] Pe aceeași linie se înscriu și versurile de atitudine categorică împotriva războiului, în care pulsează dragostea pentru tot ceea ce a înfăptuit geniul uman.” Cu toate acestea, consideră recenzentul, „se întâlnesc însă și poezii mai puțin realizate, nu îndeajuns șlefuite artistic. Astfel, *Inscripție pe fața unui lac, Cetatea din marginea mării sau Semne de lună* plutesc în generalități, lipsindu-le o suficientă concentrare a materialului de viață. Acestora li se adaugă unele notații *neselective*, mergând până la simple constatări prozaice, cum întâlnim de exemplu și în *Cum am învățat să merg pe bicicletă*.” Finalul recenziei punctează că, prin volumul *Cercuri de copac*, „Dan Deșliu se dovedește cu adevărat nou și personal, rămânând credincios mesajului și temperamentului său artistic, perfecționându-și, în această direcție, mijloacele de expresie și dând glas, în versuri pline de substanță, idealurilor majore ale vremii noastre.”

28 februarie

• În paginile „Contemporanului”, nr. 9, Arghezi este salutat, ca ambasador al poeziei românești aflat la Paris, de către redactorul șef George Ivașcu în *O cinste și o bucurie*, dar și de Tudor Vornicu, *Cu Tudor Arghezi la Paris. Evocări*, după 6 decenii de la precedenta vizită a poetului, prezent acum cu ocazia tipăririi la Ed. Seghers a unei culegeri de versuri, întâmpinată laudativ de criticul Alain Bosquet și de Louis Aragon. Vornicu înregistrează un interviu cu poetul „bine primit” la Paris, pentru cititorii săi din țară, dialog din care spicuim: „Ce simte astăzi cel care venea (în 1905) cu motocicleta de la Geneva, poposea la Dijon, și se odihnea pe soclul statuii de bronz a lui Moliere?” „ - Cred că prestigiul țării, prestigiul pe care-l are ea astăzi și care crește neconținut, s-a răsfrânt puțin și asupra mea. Eu nu mă gândesc la persoana mea, care mi-e cu totul indiferentă. Dar felul cum am fost primit și felul delicat în care mi s-a vorbit, oarecum răsfățat, cred că vine din țara noastră, care strălucește acum, ea, cu totul necunoscută în trecut. Tocmai de aceea nu-mi atribui mie lucrul ăsta. Îl atribui țării mele. Dacă am venit la Paris,

am venit, drept vorbind, pentru că se spune că aş fi un mic exponent al ţării. Pentru ţara mea am venit, pentru că eu îmi iubesc ţara şi persoana mea nu mi-o iubesc deloc. Aşa că eu, ca individ, am recoltat ecourile care vin din R.P.R.” □ E. Luca recenzează romanul lui Beniuc, *Dispariţia unui om de rând*, roman obiectiv, în care elemente ale romanului eseu, ale prozei fantastice, ale reportajului, se integrează organic. Pe lângă „democratismul ca puternică sursă de lirism” un alt izvor al poeziei acestei cărţi „lucide şi optimiste” îl găsim în „pledoaria patetică a autorului pentru continuitatea efortului creator, pentru preluarea mesajului, a responsabilităţii de a sluji prin artă idealurile socialismului şi comunismului, de la individ la individ şi de la o generaţie la alta”. □ În *Personajele şi acţiunea*, Paul Georgescu se referă, printre altele, şi la volumul lui Beniuc, care „încalcă fertil aproape toate regulile romanului, rupe acţiunea în folosul comentariilor, rupe desfăşurarea cronologică a naraţiunii şi face aceasta nu dintr-un capriciu de poet, ci obligat de legea vieţii, a cunoaşterii, care nu e lineară niciodată. Construcţia romanului nu e o fantezie estetică, ea urmează dialectica înţelegerii, a Cunoaşterii, iar introducerea masivă a eseului în roman era, de asemenea, necesară, fiindcă situaţiile create de viaţă, de acţiune, cereau aceasta.”

● Sub titlul *La masa de scris*, „Scânteia tineretului” publică o convorbire cu Fănuş Neagu, sub semnătura lui Dinu Săraru. Prozatorul vorbeşte despre un viitor roman al său, cu origini într-o nuvelă intitulată *Cocoşul roşu*, dar rescris din alta perspectivă, urmând să aibă aproximativ 300 de pagini. Romanul, cu titlul *Satul hoşilor de cai*, nu a apărut, dar substanţa lui a trecut în cel mai bun roman fănuşian publicat patru ani mai târziu, în 1968: *Îngerul a strigat*.

29 februarie

● Numărul 5 din „Luceafărul” tipăreşte *Un şnaps* (fragmente din romanul *Triunghiul* de Pop Simion) şi poemele *Scrisoare din Nord* şi *Zbor peste câmpie* de Florenţa Albu. □ Fănuş Neagu şi Suto Andraş îi aduc un omagiu lui Nagy Istvan, la împlinirea vârstei de 60 de ani. *Dicţionarul* revistei îi cuprinde acum pe *Eusebiu Camilar* (articol de Al. Oprea) şi *Ion Călugăru* (D. Micu). □ M. Bucur se ocupă de volumul lui Aurel Rău, *Jocul de-a stelele*: „depăşind unele meandre – ale poemelor frumoase dar reci, statui de marmură, în parcuri singuratiche – poezia lui Aurel Rău reintră în matca ei. Efluviile lirice se amplifică, sensibilitatea şi delicateţea se armonizează (ca în *Scară cu flori - Luchian*). Notaţia e precisă, mergând la esenţă şi nu rămânând la suprafaţa lucrurilor. Versul se scutură de unele impurităţi colectate pe parcurs, având în faţă, ca un memento, efortul sticlarilor care îşi lasă *suflarea enormă* în cristale de frumuseţe durabilă (*Poezia omonimă*).” □ Ştefan Cazimir analizează motivele folclorice din *Călin – file din poveste*: „Corelaţiile dintre *Călin* şi *Luceafărul* nu pot ignora textul în tipar folcloric *Peste codri sta cetatea*, compus de Eminescu în 1882, în care se reia motivul zburătorului dar se

atribuie fapturni mitice metamorfozele zmeului din *Fata în grădina de aur*.” □ La „Poșta Redacției”, Mihai Dragomir îl recomandă pe junele poet Florin Manolescu și al său poem *Împlinire*. □ Nina Cassian semnează un profil **Ion Alexandru**: „Realitatea înconjurătoare, policromă și sonoră, își continuă, în versurile lui, datele naturale: vântul miroase a toamnă, marea, a sare; vocea apei pe prundiș, a laptelui în sistare, se aude curat, culoarea fructului își păstrează vibrația în cuvânt. Totul e o confesie, încărcată de afectivitate intimă, cu explozii subiective, intrând într-o categorie a liricii, aș zice, *eseniniene*.” □ După cum informează revista, la ședințele din 18 și 25 februarie ale Cenaclului Labiș au citit, printre alții, Ion Gheorghe, *Malul nedrept* (despre Hidrocentrala de pe Argeș) și Ana Blandiana – *Manole, Manole*.

● „Scânțea” publică, sub titlul *Familia*, un fragment din romanul lui Ion Brad, *Descoperirea familiei* – în curs de apariție la Editura pentru literatură – a cărui acțiune „se desfășoară într-un sat de pe Valea Târnaviei Mici, din primăvara până în toamna anului 1962. În atmosfera însuflețită de după încheierea colectivizării, cartea își propune să dezbată problema familiei, a dragostei, să releve dezvoltarea concepțiilor etice noi, în conflict cu cele vechi. Cum e și firesc, asemenea confruntări și dezbateri despre sentimentele intime nu pot avea loc în afara spațiului larg al societății, ele fiind determinate, în primul rând de poziția oamenilor față de muncă, față de noile rosturi ale vieții. Fragmentul [...] schițează tocmai un asemenea *moment de studiu* al unei psihologii noi, individuale și colective, în mișcare.”

[FEBRUARIE]

● În prima secvență a numărului din februarie, revista „Viața românească” publică versuri de Lucian Blaga: *Unde un cântec este, Cântecul obârșiei, Dumbrava africană, Cântec în doi, De profundis, Drum prin cimitir*. □ Alte douăzeci de pagini ale revistei sunt rezervate *Scrisorilor* lui Mihail Sadoveanu către G. Ibrăileanu, a căror publicare începuse în numărul anterior. □ Rubrica „Reportaj” este suținută, printre alții, de Paul Anghel (*Moldova de podgorii*). □ Sub titlul de rubrică „Scriitori români contemporani”, Paul Georgescu analizează *Originalitatea poeziei lui Eugen Jebeleanu*, iar la „Cronica literară” Radu Popescu recenzează volumul lui Mihai Beniuc *Disparația unui om de rând*. □ Cu textul *Alte schițe critice*, Nicolae Manolescu susține rubrica de „Critică și actualitate”, analizând poezia lui Tiberiu Uta, Ion Horea și Ion Brad. □ Din acest număr mai reținem: versuri de Miron Radu Paraschivescu (*Echinox, Zăvozii lui Nastratin*) și Gheorghe Tomozei (*Culorile secrete, Râmnicul Vâlcei*), textul lui Mihail Ralea despre Ion Marin Sadoveanu (apărut postum) și semnăturile prezentărilor de „Cărți noi”: Lucian Raicu (*Marin Preda: „Friguri”*), Vladimir Streinu (*Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „Ion Creangă”*), Nicolae Manolescu (*Veronica Porumbacu: „Memoria cuvintelor”*). Al. Philippide (*Tamara Gane: „Lermontov”*).

● Virgil Nemoianu și Toma Pavel publică în „Secolul 20” articolul *Științele exacte în stilistică*, evidențiind faptul că chiar dacă pornește de la perceperea frumosului, de la o intuiție integratoare a cititorului, descrierea stilistică nu poate fi suprapusă însă peste experiența estetică. Autorii studiului invocă nume de referință – O. Walzel, Leo Spitzer, Erich Auerbach, Ernst Robert Curtius, Iorgu Iordan, Tudor Vianu etc. – pentru a accentua importanța diversității perspectivelor teoretice asupra literaturii, cu precădere pătrunderea metodelor științelor exacte în lingvistică. De aceea, încercări de definirea riguroasă a legilor poeziei pe baza unei științe exacte s-au făcut pornind de la datele psihologiei, matematicii, teoriei informației. „Năzuința științifică spre cuprindere ordonată, întruchipată în stilistică, corespunde nu numai tendinței etern-umane de formulare a inefabilului. Ea caută să pună la dispoziția cititorului mijloace tot mai adecvate de receptare a textului, fiind, desigur, înzecit de pretențioasă acelor cititori mai specializați, care sunt studenții și cercetătorii literaturilor. [...] Concret, stilistica asigură cunoașterea unei game extinse de probleme legate de structura operei de artă exprimată prin cuvânt.”

● Analizând *Aspectele poeziei cetățenești*, în nr. 2/1964 al revistei „Steaua”, D. Cesereanu constată că aceasta și-a lărgit sfera de cuprindere tematică, s-a adâncit „pe plan estetic prin înflorirea nedivergentă a unor stiluri sau modalități de investigație, posibile numai în cadrul metodei de creație a realismului socialist.” Pentru a demonstra acest fapt, autorul studiului face referire la „producția poetică” a anului precedent, respectiv la creațiile lirice ale lui Mihai Beniuc (*Pe coardele timpului*), Eugen Jebeleanu (*Cântece împotriva morții*), poemul *Câinele de lângă pod* al lui Geo Dumitrescu, *Balada jurămintelor pripite* de Ion Brad, a căror idee „motrică” este cea a „omului uman” care făurește socialismul” și pe sine, pătruns de o nevoie acută a desăvârșirii, „în condiții istorice pentru prima oară favorabile.” □ La rubrica „Cronica literară” a revistei, sunt prezentate cititorilor romanul *Disparația unui om de rând* de Mihai Beniuc, volumul lui Eugen Jebeleanu *Cântece împotriva morții*, și *Jocul de-a stelele* al lui Aurel Rău, toate apărute la Editura pentru literatură, în 1963. Comentatorii, în ordine, Virgil Ardelean, Mircea Tomuș și Victor Felea, apreciază preocuparea scriitorilor de a-și pune creația în slujba umanismului socialist, de a comunica „ideea prețioasă a continuității eforturilor depuse de generații în edificarea marii opere a comunismului” (Virgil Ardelean), dar și pe „adeziunea noastră pentru ideile păcii și progresului, punând în lumină marșul impetuos al omenirii spre un viitor fericit” (Mircea Tomuș).

MARTIE

2 martie

● În „Scânteia”, Ion Ianoși semnalează, în secțiunea *Cărți*, apariția celei de-a doua ediții, „revăzută și substanțial adăugită”, a volumului lui Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*, publicat la Editura Academiei.

Recenzentul evidențiază coerența și unitatea de ansamblu în elaborarea discursului critic, „o carte unitară, cu componentele intim conexe între ele, în cele din urmă încheiate într-o cuprinzătoare și organică sinteză. Prin noianul de teme și probleme particulare, autorul realizează, de fapt, o secțiune transversală a întregii culturi europene, de la antichitate până în epoca modernă, a adevărată istorie a umanismului literar european. [...] Consecvența activității științifice, luminată de vaste perspective este, credem, unul din acele învățăminte majore pe care cercetătorul tânăr le poate extrage din lectura volumului.” Centrele de interes ale studiului configurează, în viziunea lui Ianoși, un excurs analitic concentrat în câteva linii tematice centrale, „momente de maximă efervescență umanistă”, coordonând subliminal întreaga perspectivă: „Antichitatea, fermecătoarea copilărie a omenirii, Renașterea, epoca ce avea nevoie de titani și a creat titani, titani ca gândire, pasiune și caracter, iluminismul secolului al 18-lea, reflex al revoluțiilor burgheze, și realismul următorului veac, arta neînfrică în tendința de «a merge până la rădăcină», de a smulge măștile inumanității capitaliste – iată punctele nodale asupra cărora autorul se apleacă cu deosebită minuțiozitate.” Propunând o reevaluare a unor scriitori de rezonanță universală (Shakespeare, Voltaire, Goethe, Schiller, Stendhal, Tolstoi) în cheie marxistă, așa cum afirmă Ion Ianoși, și aflat „într-o polemică directă și implicită cu ideologia burgheză, cercetătorul își dă întreaga adeziune literaturii realiste și populare, animate de idealul descătușării și împlinirii umane.” În descendența canonului „criticii militante”, recenzentul subliniază că „acad. Tudor Vianu privește literatura ca parte integrantă a vieții sociale, încadrată firesc într-o totalitate de forțe și tendințe. El critică pe filologul de tip vechi, parcat într-o singură problemă, a cărui minuție și exactitate lăudabilă s-au însoțit nu o dată cu îngustimea orizontului și a inimii sale. [...] Specializarea este opusă îngustimii, ea trebuie neapărat înscrisă în «perspective de totalitate». E reclamată, astfel, o cercetare filologică care să fie implicit o cercetare ideologică, estetică.”; „Autorul respinge tendința comparaștilor burghezi de a prezenta opera literară ca pe o simplă țesătură de influența străine. «Influențele operează numai acolo unde natura terenului social le asimilează și le face rodnice.» Aceste principii metodologice, elaborate în lumina materialismului istoric, stau la baza incursiunilor comparatiste concrete. Ele se întreprind fie pe *verticală* – urmărind istoricul unei teme poetice, geneza unor imagini-sinteză în decursul veacurilor – fie prin revelatoare raportări *orizontale*, explicând, de pildă, asemănările unor situații sau caractere în diverse literaturi naționale, la autori care uneori nici nu avuseseră cunoștință unul de celălalt.” Ion Ianoși remarcă „interesul deosebit” prezentat de „articolele care dezbat legăturile literaturii române cu alte literaturi. Descifrând influența literaturii antice sau renașcentiste asupra scriitorilor noștri, relațiile lor estetice cu clasicii altor națiuni, autorul evidențiază originalitatea și aportul creației lui Mihail Eminescu, Ion Luca Caragiale

sau Tudor Arghezi, încadrează organic progresele literelor românești în dezvoltarea artistică a omenirii.” Citându-l pe Gheorghe Gheorghiu-Dej care în cadrul „Conferinței organizației de partid a orașului București” afirma că, „judecând de pe pozițiile noastre ideologice, de pe pozițiile marxism-leninismului, operele literaturii străine și ideile pe care le poartă aceasta, noi facem și va trebui să facem și pe viitor tot ce este necesar pentru ca operele valoroase ale altor literaturi să fie tot mai larg cunoscute cititorului nostru”, recenzentul consideră că *Studiile* lui Vianu reflectă fidel acest deziderat: „Înfățișând temeliile umaniste ale literaturii europene, moștenirea clasică pe care se înalță valorile culturale actuale, el satisface deopotrivă cerințele maselor de cititori și ale specialiștilor. Lucrarea se înscrie pe linia contribuțiilor prin care Tudor Vianu s-a afirmat atât la noi, cât și pe plan internațional, ca un eminent cercetător în domeniul literaturii comparate. Dorim mult continuarea acestui temerar act de cultură, prin studii consacrate literaturii zbuciumatului și mărețului nostru secol.” □ Paul Georgescu semnează în această ediție a ziarului cronica volumului de poezii al lui Al. Andrițoiu, *Constelația lirei*, o carte „care spune, nu «în gura mare», dar cu voce caldă din toată inima E bine! Poetul spune DA vieții, DA timpului nostru, DA muncii libere creatoare de valori și frumusețe. Uneori o ușoară melancolie învăluie, repede risipită, poemul, dar e o melancolie afirmativă, umbrele nu Țes tristeți, ci mătăsurii. [...] Poetului îi place ora liniștită a serii, care însă nu e a neliniștii, ci a plenitudinii, nu numai a contemplării mulțumite ci a examinării atente a muncii depuse.” O temă recurentă a imaginarului poetic este cea „a muncii deschizătoare de orizonturi (*Zidarul*), a muncii fertile, fastuoase, creatoare de bucurie și echilibru (*Cargou românesc*), de îndreptățită mândrie.” Un poem precum *Reverie* devine reprezentativ pentru „tonul întregului volum [...], în care se afirmă vibrant optimismul fundamental al vieții noastre socialiste.” Pentru Paul Georgescu, „poezie a certitudinilor liniștite, versurile lui Andrițoiu nu sunt bântuite de mari pasiuni, de tensiuni teribile. Exuberanța e doar a culorilor. Andrițoiu e un vizual, iubitor de culori fastuoase tari, variate, deși îi reușesc bine și versurile în culori estompate, incerte (*Reverie*). După învolburarea dramatică a debutului, Al. Andrițoiu pare a se îndrepta spre o poezie de factură clasică, limpede, melodioasă, colorată, ușor cantabilă.” În finalul recenziei, Paul Georgescu amendează „principala deficiență a volumului [...], insuficiența lui combativitate. Desigur, versurile lui Andrițoiu sunt inspirate din realitatea prezentului socialist, dar l-am dori pe poet aflat și mai mult în contemporaneitatea cea mai activă, atacând mai curajos temele majore – așa cum o face, de exemplu, în ultimele poezii publicate în *Luceafărul*. Ușurința poetului de a versifica, talentul său spontan, se transformă uneori în facilitate (*Metamorfoze*, *Prinos de flori*, *Quasi parnasiană*, *Vioară de Cremona* etc.) ce par stângace pasișe după Andrițoiu. Un talent original n-ar fi trebuit să dea tiparului o poezie cu metafore banale ca *Frumusețe* și nici versuri fals-filozofice de acest fel: *Dar nu e joc. E însăși*

deplina limpezime / de-a cere înălțimea-n raport de profunzime (Dimensiuni). Cu asemenea rezerve, *Constelația lirei* rămâne o frumoasă carte de poezie despre vremea noastră și oamenii ei.”

5 martie

● În „Gazeta literară”, Paul Anghel semnează reportajul *Sentimentul pământului*, cultivând așa numitul stil homeric: „este încă o măsură a concepției poporului nostru de a face istorie, de a sui treptele timpului cu pași voioși. Un pas cât toată aria țării, într-o secundă de 15 ani.” □ Paul Georgescu își continuă serialul intitulat *Ceva despre originalitate* (cu referiri la poezia lui Geo Dumitrescu), iar Eugen Jebeleanu îi dedică o poezie genialului britanic (*Lui Shakespeare*). □ În *tableta* lui, Tudor Arghezi scrie despre întâlnirea cu Alain Guillerrou la Paris. □ Referindu-se la literatura cu tematică rurală Nicolae Ciobanu semnează textul *Povestiri despre sat*: „Însușirea prozei scurte de a avea, ca să spunem așa, mersul actualității, este evidentă pentru oricine [...]. Țăranul satului colectivizat nu mai poate, ca altă dată, trăi izolat, desprins de cele înconjurătoare lăsând să treacă pe lângă el, indiferent, fluxul vieții sociale“. Se folosesc exemple din autori precum: Marin Preda, Francisc Munteanu, D. R. Popescu, S. Titel, Fănuș Neagu, N. Velea, Ion Lăncrăjan, Ion Băieșu. În final, Nicolae Ciobanu arată că „procesul de definire, pe cuprinsul prozei scurte, a studierii de creator specifică țăranului de azi este în plină desfășurare creatoare. O seamă de succese obținute până acum sunt de netăgăduit. Fără îndoială suntem îndreptățiți să așteptăm lucrări tot mai concludente prin universul caracteristic din ce în ce mai ridicat. Acesta, întrucât tema «tradiție» deja s-a constituit.” □ La *cronica literară* din pagina a doua, Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre Cezar Baltag (*Vis Planetar*): „Dacă în volumul lui de debut, noile simboluri cosmice îl fascinau pe Cezar Baltag ca pe alți poeți din generația sa, stârnindu-i o serie de asociații într-o ordine imediată, încă nu foarte personală: comunismul, nou soare către care omenirea zboară scaldată de vapori purificatori, în *Vis planetar* această atracție e resimțită mai intens și se exteriorizează într-o formă mult mai originală, în impulsul de a face din nemărginirea stelară un spațiu familiar și din splendoarea mecanicii celeste o ilustrație de comportări umane. Cezar Baltag pare a trăi mai profund decât orice alt poet din generația sa un sentiment foarte propriu omului epocii noastre, acela de lărgire considerabilă a orizontului spațial, de intrare bruscă, amețitoare în lumea imensității siderale”. □ La rubrica *Pe scurt despre cărți*, Cezar Baltag scrie despre Ion Brad, (*În luna mai*), G. Dimisianu despre Marin Sorescu (*Singur printre poeți*) iar Teodor Vârgolici despre Florin Mugur. □ Versuri semnează Maria Banuș (*Eminesciana*) și Verónica Porumbacu, iar Al. I. Ghilia și T. Coșovei publică scurte proze. □ În pagina a-8-a, Tașcu Gheorghiu realizează un portret *Tristan Tzara* cu următoarea încheiere: „La moartea poetului, comuniștii au fost cei care au relevat meritele lui Tzara

– «avec sa folie, ses contradictions, sa gaité, et ses tristesse infinies» (Aragon)
– în poezia contemporană.“

● În numărul 10 al săptămânalului clujean „Tribuna”, Eugen Munteanu critică, în articolul intitulat *Tehnica omisiunii*, opiniile lui Al. Piru formulate în revista „Contemporanul” în legătură cu tema *Critica literară și confruntarea operei cu viața*, dezbătută în coloanele „Luceafărului”. Găsind nepotrivit tonul „sec, doctoral” al relatării, Eugen Munteanu se exprimă împotriva „numeroasele înțepături la adresa unor critici ca I. D. Bălan și Al. Oprea, cenzurați mereu, cu voluptate, pentru greșeli de limbă imaginare. Darea de seamă a lui Al. Piru păcătuiește, mai ales, prin lipsa de obiectivitate și prin ocolirea voită a opiniilor expuse de preopinienți.” Sunt amendate, pe rând, în articolul semnat de E. Munteanu, incapacitatea lui Al. Piru de a vedea „legătura dialectică” dintre „stilurile și metodele criticii literare și chestiunea confruntării operei cu viața”, ironia de gust îndoielnic îndreptată împotriva celor de mai sus care nu fac abuz de metafore și nici nu practică un stilul alambicat în critica literară” asemeni unor „recenzenți contemporani” care se exprimă „impropriu, într-o limbă păsărească”, „spiritul negației suficiente” și „infatuarea pseudo-doctorală.”

● O poezie de Al. Andrițoiu, *Frumoasa primăvară*, publicată în „Albina”, nr. 845, este dedicată prefacerilor mărețe din anii de după colectivizare, într-o notă de exuberanță lirică: „[...] Cu ani și ani în urmă, cu brațele deschise/ soseam pe-aici să seamăn chemarea unor vise, - / sămânța lor de aur în palmen-tâi s-o plimb/ și-apoi, aleasă bine, să o arunc în timp./ Căci m-a-nvățat partidul măreț al țării mele/ cum din semințe, visul ridică spice grele/ Cu ani și ani în urmă eu stam în câmp afară/ cu comuniștii țării. Frumoasă primăvară./ [...]// De pe tractorul care adânc pământul scurmă/ privesc cu-nțelepciune și duioșie-n urmă./ Și-apoi privesc-nainte prin vremea care vine/ sub semnul bogăției și-al dragostei spre mine./ Și, cum privesc, partidul pe umăr mâna-mi pune,/ Și știu care mi-e rostul în epocă și-n lume.”

● Nicolae Dragoș și M. Ungheanu prezintă în „Scânteia tineretului” *Două culegeri de poezie*. Prima, descrisă de Nicolae Dragoș, reunește poeți texte ale unor poeți și prozatori din Gorj sub titlul *Caiet literar*. Recenzentul reține numele lui Ilarie Hinoveanu, Ilie Purcaru etc. Cealaltă, *Epistole de pe malul mării*, „Înmănunchează producțiile poetice ale unor oameni angrenați cotidian în munca profesiei lor”. Niciunul dintre cei nominalizați de Mihai Ungheanu, în prezentări deopotrivă critice și muștrătoare, nu a confirmat ulterior.

● În „Scânteia”, Zaharia Stancu publică articolul *Adevărata cale*, o pledoarie redundant-ideologică asupra „majorei semnificații” a procesului colectivizării, statuat cu cincisprezece ani în urmă în cadrul Plenarei C.C. al P.R.M. din 3-5 martie 1949: „Au trecut, așadar, cincisprezece ani de când partidul ne-a arătat motivul, metoda și scopul unei noi așezări a agriculturii noastre, care nu cunoscuse, până atunci, decât o singură formă de proprietate, proprietatea

privată asupra pământului și a uneltelor de muncă, formă nedrept și prăpăstios inegală, însemnând: pentru unii – îmbogățire fără muncă, huzur și parazitism, instrument de exploatare și asuprire; pentru ceilalți, pentru cei zdrobitor de mulți – mizerie materială, încremenire în jale și beznă, perspectiva unor neîncetate și mereu mai grave suferințe ale exploatării.” Rememorarea „vremurilor de cruntă exploatare” face parte din scenariul discursiv al scriitorului care evocă, în linia canonului realismului socialist, „viața de secole a țăranimii noastre” – „un drum al infernului, pe o distanță de câteva sute de metri, dar de câteva zeci de ani, între naștere și cimitirul satului. Singura ei dinamică, singura ei înnoire – erau ale suferinței... Răbufneau din timp în timp nemulțumirile maselor țărănești și atunci, în satele aprinse de văpaia rășcoalelor, se înfiripa pentru o clipă speranța eliberării din gheara exploatării și a sărăciei.”; „Ziua așteptată avea să vină în vremea noastră, când puterea politică a fost cucerită de către partidul muncitorilor, iar dușmanul de secole al țăranimii, moșierimea, a fost alungată pentru totdeauna. Pământul a devenit în sfârșit al celor ce-l muncesc În țară se instaurase o orânduire nouă, în țară începuse construirea socialismului, în țară era stăpân acum poporul din a cărui ființă făcea parte însăși această țăranime, fără de care nu putea exista nici o orânduire nouă, nici socialism și nici chiar popor. Atunci partidul, călăuzindu-se după învățătura leninistă, a arătat calea consolidării alianței dintre clasa muncitoare și țăranime, a arătat calea sigură pe care țăranimea va putea pași spre împlinirea năzuințelor sale, a deschis această acțiune fundamentală și indispensabilă a construirii socialismului. Dar a deschis, mai ales, calea și epoca unei extraordinare transformări a omului, a țăranului român, despre care moșierimea și burghezia, pentru că îl țineau înlănțuit, afirmău că nu poate trăi fără lanțuri, și, pentru că îl țineau înfometat, afirmău că nici nu vrea să mănânce, și pentru că îl țineau în beznă și umilință, pretindeau că nu suferă lumina, ca liliiecii.” Instaurarea ordinii socialiste răstoarnă, în viziunea scriitorului, fostele ierarhii sociale: „De altfel, deschizând această cale, partidul a plecat, nu atât de la un rece silogism economic, ci de la o fierbinte dragoste și încredere în om. A plecat de la ideea că, ajutat cu sfatul, cu exemplul, cu sprijin material neprecupețit, pe care numai o industrie socialistă în dezvoltare o poate asigura, țăranul român este capabil să înțeleagă și să aleagă liber adevărata cale a unei vieți mai bune. Partidul a crezut în sănătatea morală, în inteligența, în bunul simț, în aspirația spre progres a țăranimii, și pe această încredere a întemeiat uriașa sa acțiune pentru cuprinderea agriculturii în sistemul economiei noastre socialiste.” Configurarea unei „mitografii” agrare centrate pe figura doctrinar-utopică a „țăranului socialist” amprentează conformist discursul: „Ce însemnează că în țara noastră s-a încheiat procesul de colectivizare a agriculturii, că de doi ani agricultura noastră produce în cadrul organizării socialiste – gospodării agricole colective și gospodării agricole de stat – acesta o știe, în linii generale, toată lumea și oricine. Dar agricultura

socialistă însemnează în primul rând țăran socialist, iar de diferența dintre acesta și țăranul de până acum cincisprezece ani, oamenii de vârsta mea, născuți în țărănime, crescuți la sat și cunoscând foarte bine viața țărănească, își dau mult mai bine seama.” Raportarea permanentă la „trecutul decadent” și „mizer” generează, în siajul ideologiei maniheiste, o perspectivare particularizantă a „progresului” asumat la nivel rural: „Pe copiii aceia, cărora părinții nu știau ce să le dea de mâncare a doua zi, i-am revăzut și urmărit, în continuare, în cursul ultimilor cincisprezece ani. Sunt, unii, oameni cărunți, și sunt, printre ei, președinți de gospodărie colectivă, președinți de sfaturi populare, deputați de toate gradele, iar nu puțini dintre ei sunt chiar tehnicieni de diferite specialități, căci atmosfera de avânt și de progres general al satului de azi i-a învățat să nu se rușineze de a mai redeveni, la maturitate, elevii vreunei școli de perfecționare și specializare în multiplele munci avansate ale agriculturii de astăzi. [...] Iar când trec pe sub becurile electrice legate între bătrânii duzi ai ulițelor de beznă și hârtoape ale copilăriei mele, prin fața unor magazine în ale căror vitrine și rafturi văd motociclete, aparate de radio, frigidere, televizoare, și în fața acestor obiecte văd oameni care aleg și cumpără, îmi spun: au trecut numai cincisprezece ani!” „Avântul” dirijist îl determină pe autor să adopte, în finalul discursului său de tip *laudatio*, o atitudine mobilizatoare stereotipă servind „amplitudinii” demonstrației: „desigur, mai sunt multe, nespuse de multe de făcut, pentru că drumul înainte, spre mai bine și mai mult, deschis prin socializarea agriculturii, prin socialism, nu are sfârșit. Pe drumul acesta vedem departe, năzuim departe, și simțim nevoia unor noi eforturi, a unei munci și mai depline și mai rodnice, pentru a ajunge cât mai departe, și cât mai repede...Căci au trecut cincisprezece ani, numai cincisprezece!”^c

6 martie

● „Contemporanul”, nr. 10, se deschide cu un poem al lui Geo Bogza, *Statui în lună*: „O, Nefertite, ce frumoasă erai/ Cum eram noi statui în lună, colosale statui de granit,/ Și cum mă cuprindeai tu cu brațul.../ Iar brațul tău muta Nilul în lună/ O, Nefertite, ce frumoasă erai!”. □ G. Călinescu își începe seria expunerilor din anul respectiv despre *Creangă. Scriitorul popular* (vezi *Anexa*), continuând cu alte texte pe această temă pe 13 martie, *Romanul liric*, 27 martie *Geniul poporului* și, mai târziu, *O lecție universitară*, nr. 16 (914), 17 aprilie 1964, *Ion Creangă și Charles Perrault*, nr.17 (915), 24 aprilie 1964 sau *Ion Creangă*, nr. 51 (949), 18 decembrie 1964 (articole reluate cu mici modificări în ediția *Ion Creangă*, 1964). □ Dintre versurile lui Aurel Baranga (4 poeme), reproducem din *Acteon*: „Și eu am crezut în frumusețea Dianei/ ispitit de trupul ei ca de vraja unui verb/ Urgisit, osândit, preschimbat în cerb/ De furii, la semnul tiranei.” □ G. Munteanu scrie despre *senzitivul* I. Bănuță, *Scrisori către anul 2000* și *Versuri*. Primul volum ar anexa astfel definitiv poeziei lui Bănuță o zonă a sensibilității poetului întrevăzută mai sporadic

înainte, în poemele reținute pentru culegerea selectivă de *Versuri*: aceea a atitudinilor sale ofensive față de o lume de junglă. Apărându-i resursele inițiale de candoare și de delicatețe sufletească, aceste atitudini ale vârstelor mai târzii i-au înzestrat ființa morală cu armele trebuitoare luptătorului. □ Radu Sommer vine cu un punct de vedere despre *Poezia filosofică – De ce nu?* Referindu-se la Arghezi, Labiș, Beniuc, Jebeleanu, Breslașu, Cassian, aceștia ar atinge de multe ori pragul înalt al filosofiei în lirica lor. „Posibilitatea certă a poeziei filosofice, gen deosebit de pretențios, implică, pentru realizarea ei la nivelul cuvenit, mari obligații, asimilarea profundă a filosofiei marxiste, familiarizarea cu conceptele și categoriile filosofice, însușirea cuceririlor gândirii, adevărată scară de mătase a dragostei de adevăr...Așadar, nu teogonii, cosmogonii și agronomii în versuri anoste, nu dogme și maxime versificate bazate pe o hibridizare eclectică a filosofiei cu poezia, nu numai valoroase versuri sau poezii filosofice răzlețe, inspirate din întâlnirea rară a poetului cu gândul de mare altitudine, dar și cu poezia filosofică propriu zisă, poezia filosofică a epocii noastre, ecou senin sau dramatic, frust sau subtil, dar întotdeauna fidel, profund și original, al celor mai adânci chemări ale ei.”

7 martie

● În numărul 10 din „Flacăra” este publicat articolul festivist *Gingășie* de Maria Banuș, în apropierea zilei de 8 Martie: „Orânduirea noastră, în care cei ce muncesc sunt și stăpâni, n-a pus numai temeliile dreptății sociale. Pe lângă treptele monumentale, de granit, ale marilor transformări revoluționare, au încolțit și noi tradiții, unele gingașe ca niște mănunchiuri de nu-mă-uita. Așa e Ziua femeii, așa e Ziua copilului”. □ În același număr, G. Munteanu analizează două volume de versuri de I. Bănuță, unul în colecția „Cele mai frumoase poezii” la Editura Tineretului, cu un cuvânt înainte de G. Călinescu, celălalt, *Scrisori pentru anul 2000*, la Editura pentru Literatură. „O anume candoare, o sinceritate și pasiune în a recepta și comunica realitățile, o expresie simplă, directă (care uneori mai păstrează urme de prozaism), o vitalitate puțin obișnuită ce se degajă din versurile sale îndreptățesc cele spuse, între altele, despre poet de către G. Călinescu: *Esențial este că I. Bănuță este poet și că are o inimă care zvâcnește sonor. Prin ea se va înțelege și desăvârși pe sine.*”

8 martie

● În „Flacăra Iașului” sunt prezenți cu poeme omagiind femeia Horia Zilieru, *Cântec cu voce tare* și G. Lesnea, *Femeilor de azi*: „Sunteți cu visurile-n două/ Femei – tovarășe de drum/ Cântare și-nchinare vouă/ Întotdeauna și acum.”

12 martie

● „Gazeta literară” publică textul lui Al. Philippide – *Literatură și continuitate* care ține loc de editorial: „În societatea socialistă cultura se dezvoltă

păstrând mereu legătura cu tot ce este sănătos, fecund și trainic în trecut.“ □ În acest număr, semnatarii versurilor sunt Marcel Breslașu (din ciclul *Cântece de lume*) și Violeta Zamfirescu. Pe aceeași pagină, aproape ascunse, sub titulatura *Postume*, pot fi citite versurile lui V. Voiculescu, cu precizarea: „din volumul *Ultimele sonete ale lui Shakespeare*. Ele apar însoțite de schița *Povara de Radu Cosașu*. □ G. Dimisianu semnează articolul *Probleme ale prozei de analiză*

● În „Scântea”, Paul Cornea semnează articolul dedicat lui **Grigore Alexandrescu**, „poetul cel mai caracteristic al pașoptismului muntenesc prin aceea că a îmbrățișat temele majore ale epocii, de pe poziții avansate, cu un talent literar remarcabil, reușind să se elibereze de sub tutela influențelor străine și să-și croiască, în mare parte, un drum propriu. Ca orice pionier a trudit din greu, trebuind să răzbată peste obstacolul unei limbi literare înțelenite, lipsite de mlădiere, și al inexistenței de condițiilor de profesionalizare a scrisului.” Grila de „revizuire” ideologică, „recuperatoare” a elementelor compatibile cu linia doctrinară a epocii, forjează elaborarea unui discurs conformist suprapus cu o explicită miză propagandistică: „Ca și alți oameni de cultură ai vremii, care-și simțeau răspunderea față de popor și-și puneau arta în slujba emancipării sociale și naționale, a fost continuu hărțuit de autoritățile statului feudal, suspectat și împiedicat să se afirme. Închegată în lupta cu adversitatea atâtor împrejurări, opera lui Alexandrescu, deși redusă în întindere, constituie o adevărată radiografie sufletească a unei generații care, dincolo de nădejdi și lacrimile comune oricăror destine omenеști, a rămas pilduitoare prin tăria și feroarea idealului ei cetățenesc.” „Confecționarea” ideologică a unei biografii disonante față de spiritul „decadent” al contemporaneității sale, se încadrează scenariului dirijist: „Poetul se trăgea din boierimea mărunță și a rămas din adolescență orfan. A fost obligat să-și ia o slujbă modestă în administrație și să accepte ani de zile ospitalitatea unor protectori înstăriți. Precaritatea mijloacelor nu i-a îngăduit nici să călătorească, nici să-și asigure ziua de mâine. În comparație cu unii dintre literații contemporani, a căror existență a fost fie zgomotoasă, fie răsfățată, el a trăit periferic și sfios. Era un om distrat și visător, mulțumit cu puțin, inapt să dea din coate, dezinteresat de problemele prozaice. Corespondența ni-l înfățișează afabil, cordial cu prietenii, discret, fără nici o ispită de a poza romantic. [...] El critica relele moravuri la modul fabulistic și folosea ironia, persiflând cu o abilă tactică a disimulării și a învăluirii adversarului. [...] Destinul lui Alexandrescu e în același timp amar și admirabil: omenеște vorbind, el a căzut victimă unei așezări sociale prost întocmite, dar prin încorporarea simțirii ultragiante și a gândurilor nemulțumite în materie artistică, și-a depășit epoca și a supraviețuit.” Îmbinând „lirismul elegiac al meditațiilor cu trăsăturile satirice ale fabulelor și epistolelor” încadrabile într-o perioadă de tranziție, „când, la noi, romantismul a coexistat cu clasicismul”, în același timp „dezbatându-se de influența lui Lamartine, care-și pune amprenta pe primele sale versuri, Alexandrescu își manifestă originalitatea în lirică prin accentul pus pe sinceritatea confesiunii și viguroasa ple-

doarie în favoarea integrării individului în social. [...] Sub fardurile, violente uneori, ale terminologiei romantice, simțim că nu se ascunde un cabotin, ci un om cu inima tandră și simțitoare. El se zbate în căutarea unei fărâme de lumină, a unei soluții care să elimine răul social. Alexandrescu e poetul altruismului, al generozității sufletești. Admirabila sa poezie, *Anul 1840*, e un rechizitoriu împotriva egocentrismului romantic, un act de adeziune la istorie, de înfrățire cu norodul.” În viziunea lui Cornea, „motivul patriotic” polarizează întreaga sa creație lirică: „Pe marii căpitani de oaste, pe Mircea și Mihai, i-a evocat admirativ, ca o pildă pentru prezent, iar în momente de încordare și entuziasm, ca Unirea Principatelor sau o paradă a oștirii române, a cântat cu un elan vibrant. Patriotismul se colora la el, ca la cei mai avansați scriitori ai vremii, în sens democratic, așa cum se vede în *Umbra lui Mircea. La Cozia și Răsăritul lunei. La Tismana*.” Chiar și în epistole și satire, consideră Paul Cornea, „arta poetului se inspiră din aceleași principii, dar manevrează alte mijloace; versurile sunt aci secretate de inteligență și nu de inimă, iar reflexivitatea, acea facultate caracteristică lui Alexandrescu de auto-analiză, se asociază cu ironia și spiritul critic. Scriitorul combate falsa literatură care denaturează realitatea prin idilism, denunță ostilitatea pentru poezie a societății timpului, înfierează cu o vervă usturătoare deșertăciunea civilizației moderne a salonului burghez.” Constatând că, „pentru observatorul atent, caracterul net politic al celor mai multe fabule e neîndoielnic”, criticul punctează, în imaginarul poetic, „tema raporturilor nejuste din societatea vremii sale între cârmuiitori și cârmuiți”, „bucățile devin astfel tipologie, operă de clasificare morală.”

13 martie

● În „Contemporanul”, nr. 11, George Muntean realizează cronica despre *Scrierile alese* ale lui Vlahuță, iar George Muntean comunică *impresii și observații* despre Florin Mugur și *Serile din sectorul nord*. □ În articolul *Virtuțile ironiei*, S. Iosifescu se referă la *Aventurile lirice* ale lui Geo Dumitrescu. „Printr-o diversitate necesară, alternarea între elan și ironie nu se produce totdeauna. Melancolia și zâmbetul coexistă”, „dar alternarea armonioasă între afirmația patetică și luciditatea observației sau auto-observații ironice contribuie la marcata originalitate a *Aventurii lirice*.” După cum a remarcat-o și Crohmălniceanu, reîntoarcerea lui Geo Dumitrescu la poezie e spectaculoasă. Autorul „vânează destul de sistematic automatismele verbale, parodiază gravitatea doctă, alcătuiind note de subsol în versuri. Procedeu simetric cu parodiarea banalului, expresiile obișnuite sunt modificate, introduse într-o relație nouă („dezbrăcat până la suflet”, „o azvârlitură de inimă”).”

14 martie

● Numărul 6 al „Luceafărului” semnalează Constituirea Comitetului Național pentru organizarea Comemorării a 75 de ani de la moartea lui Eminescu, comitet din a cărui conducere vor face parte și cele mai importante nume ale

culturii noastre: Arghezi, Călinescu, Perpessicius, Vianu. □ Al. Andrițoiu publică aici amplul poem *Tinerețea răspunde*: „Spre voi, iluștrii ani de slavă / la număr tânăr: 20/ mă-nfățișez cu lira gravă/ pe 20 de drumuri. Deci,/ vin iarăși sens de măreție,/ cu sufletul te chem/ Într-o severă armonie/ ca de planete într-un sistem.” □ La rubrica „Literatură străină”, B. Brezianu vorbește despre *Eminescu ilustrat în Franța*, iar C. Mihai Ionescu despre *Albert Camus – Solitar sau Solidar?* □ Ședința din 4 martie a Cenaclului Labiș debutează, cu poezie, Petru Popescu, în aceeași întrunire citind și Ioan Alexandru (*Acest monument, Marasmul, În munți*), care e prezent și în revistă cu câteva poeme. *Elegie*: „Cei mai zvelți și dezghețați din munți / Pleacă brazii tineri pe ninsoare/ Rădăcinile rămânând în pământ/ Sângerând, îngheață sub picioare.” □ În *Dicționarul...* întocmit de revistă sunt fișați *Otilia Cazimir* (articol de V. Crăciun), *Constantin Chiriță* (de V. Sandu) și *D. Corbea* (de Valeriu Râpeanu). □ Marin Sorescu semnează o cronică literară, referindu-se la „personajul” Nichita Stănescu și la semnificațiile volumului *O viziune a sentimentelor*: „Citit, citat, elogiat, criticat pentru ciudățenie, imitat cu furie de începători, mai ales în partea sa, vulnerabilă, nu se poate spune că Nichita Stănescu nu s-a aflat în acești 3 ani ce când s-au scurs de la apariția primului său volum (*Sensul iubirii*) în atenția cititorilor de poezie. Ne găsim, fără îndoială, în fața unei naturi poetice evident înzestrate, a unui talent valoros, a cărui dezvoltare, uneori contradictorie, justifică într-un fel și elogiile mari și criticile. [...] Din metafore tocite el face metafore noi și neașteptate încât unele „te dor” iar poezia sa se realizează fie prin materializarea întinsă până la maximum a unor abstracțiuni, fie prin abstractizarea unor elemente din cele mai concrete.” *Proteu, alchimist*, multe din poeziile sale „pleacă de la o supraîncordare a unei stări (de atenție, de așteptare, de visare), din întinderea la maximum a unei senzații (frigul, amețea sau chiar a unui nerv). El pare a avea resurse infinite de poezie autentică, pe care le explorează cu frenezie, reușind – ca în *Cântec*, de exemplu – să ni le întoarcă în adevărate vibrații lirice.” În concluzie, criticul Marin Sorescu afirmă: „Versul său mi-l închipui ca pe o pasăre suav colorată, nițel ciudată, al cărei zbor grațios ne place și ne încântă. Uneori, tot rotindu-se pe deasupra lucrurilor mai aproape sau mai departe – ea face, ca să ne epateze, și zboruri de virtuozitate: zboară dând doar dintr-o aripă sau chiar numai dintr-o pană.”

● „Flacăra” anunță sub genericul *Eminescu și Shakespeare* propunerea Consiliului Mondial al Păcii, de a se sărbători în lumea întreagă, în 1964, a 400-a aniversare a nașterii lui Shakespeare. În articolul din revistă se prezintă câteva informații cu privire la prețuirea pe care Mihai Eminescu o acorda marelui Shakespeare și nemuritoarei sale opere.

● „Scânteia” publică, sub titlul *Dafina*, un fragment din romanul în lucru al scriitorului Dumitru Mircea, *Cu amândouă mâinile*, a cărui acțiune este plasat, cum rezultă din prezentare, în „perioada încheierii procesului de colectivizare

a agriculturii. Dafina și Emil, soțul ei, sunt personajele principale ale cărții. Problema centrală a romanului este atitudinea față de muncă, în noile împrejurări sociale ale satului.”

15 martie

• În „Flacăra Iașului”, Mircea Radu Iacoban prezintă câteva școli ale talentelor – Cercurile literare din Moldova: din Huși (Cenaclul Literar „Mihai Eminescu”), Bârlad, Mircești (Cercul „Vasile Alecsandri”), Iași (Cenaclul „Mihail Sadoveanu” și Cenaclul literar „Mihai Eminescu”). Sunt amintiți aici, ca propuneri certe pentru viitor, I. Alex. Angheluș, *Partidului*, Marta Bărbulescu – *Lenin*, Ioanid Romanescu, *Euforie*.

17 martie

• În „Scânteia”, Eugen Simion recenzează, în secțiunea „Cărți”, volumul de poezii *Aventuri lirice* al lui Geo Dumitrescu, validând realele extensiuni estetice ale volumului. Analiza propune, într-o tonalitate temperată a „criticii implicate”, un studiu centrat pe decodarea estetică a strategiilor imaginarului dimitrescian, surprinzând, în structura internă a dinamicii simbolice, mobilitatea planurilor „expunerii, notației, întorcând observațiile spre o sugestie poetică mai largă.” Astfel, în viziunea criticului, „*Balada corăbiilor de piatră* debutează printr-o contemplare a insulelor, spălate de apele oceanelor. Insulele nu sunt, observă poetul într-o divagație umoristică, vietăți marine sau corăbii din epoca de piatră – așa cum au gândit, în mituri, generațiile mai vechi de oameni – ci poame siderale, rodul prodigios al cerului, aruncat pe-ntinsele ape ale pământului. Această cosmogonie romantică, spusă cu detașare ironică, cu hazul unui fantezist ce se ignoră, se orientează spre pamflet, spre un lirism mai direct, în care apar fulgerele de mânie împotriva colonialismului. Menținând metafora de început și reluând contemplația, poetul întrezărește insulele pornind în «lunga croazieră planetară a libertății».” În același timp, Eugen Simion amendează tranșant devierile artificiale ale discursului poetic: „Amenințate de discursivitate, de un patetism nefundat pe observația lirică convingătoare, sunt *Omul va fi om* și *Creierul uzinei*.” □ Rubrica „Scânteii” mai semnalează, în aceeași pagină, apariția volumului de *Poezii noi* al lui Pablo Neruda (traducerea îi aparține Mariei Banuș), într-o cronică semnată de Valentin Lipatti, care revine, în discursul său analitic, la stereotipiile ideologizante ale criticii vremii: „Dacă un Saint-John Perse sau azi un Francis Ponge sau un René Char în Franța stabilesc un dialog, amar sau deznădăjduit, al omului cu natura, revolta nerudiană pornește totdeauna de la condiția socială a omului simplu, cu care poetul este înfrățit în durere și-n năzuinți. [...] Pablo Neruda este un poet al omului, de pe pozițiile clare ale umanismului revoluționar. Nenumărate sunt versurile în care poetul și luptătorul sunt deopotrivă prezenți pentru a înfrunta mizeria și deznădejdea oamenilor din continentul american,

pentru a face din vers îndemn și chemare, slovă de avânt și de speranță.” „Chemat să cânte adevărul, adevărul revoluționar împotriva nopții și a minciunii”, poetul devine „fidel luptei și năzuințelor oamenilor simpli de pretutindeni.” □ Sunt semnalate, în aceeași secțiune a *Cărților*, și noile apariții de la Editura Pentru Literatură: monografiile *Lucian Blaga* (autor Ov. S. Crohmălniceanu) și *Șt. O. Iosif* (autor Ion Roman), „volume de versuri semnate de tineri scriitori” (*O viziune a sentimentelor* – Nichita Stănescu, *Vis planetar* – Cezar Baltag, *Desprinderea de țarm* – Ilie Constantin, *Orizonturi* – Al. Căprariu), volumele lui Marin Sorescu – *Singur printre poeți*, Damian Ureche – *Temperamentul primăverii*, Sina Dănciulescu – *Ploaie în aprilie* și Negoită Irimie – *Cascadele luminii* (în cadrul colecției *Luceafărul*), volumul de reportaje al lui Radu Boureanu, *Între Marea Albă și Marea Neagră*, precum și cel semnat de Florin Mugur, *Serile din sectorul nord*.

19 martie

● „Gazeta literară” reproduce la pagina 1 Salutul Uniunii Scriitorilor din R.P.R. adresat revistei, la împlinirea a 10 ani de la apariție. □ G. Ivașcu scrie despre romanul sadovenian *Nicoară Potcoavă*. □ Tot pe prima pagină sunt publicate versuri de Tudor Arghezi, Mihai Beniuc și Eugen Jebeleanu. □ Acad. Mihai Beniuc semnează articolul sărbătoresc *Zece ani de la apariția Gazetei literare*. □ Sub același titlu (*10 ani de la apariția „Gazetei literare”*) răspund anchetei, din nou acad. M. Beniuc, Tiberiu Utan, Demostene Botez, Dan Hăulică, Alexandru Andrițoiu. □ Tot pe pagina a 2-a, volumul lui Marin Sorescu *Singur printre poeți* este analizat critic de Eugen Simion, care apreciază „Capacitatea de a divaga inteligent, de a crea viziuni ale comicalului, de a expune cu detașare ironică devine cunoscută”. □ Pagina a 3-a cuprinde proza *O modificare* de Nicolae Velea și un grupaj de versuri purtând semnăturile lui N. Stănescu, Ion Horea, Cezar Baltag. □ În pagina următoare, T. Vianu publică *Sonete despre G. Bruno*, iar Pop Simion semnează reportajul *Filoanele*. □ Revista mai cuprinde un amplu poem (*Spre țara visată*), de Dan Deșliu și câteva consemnări sub titlul *Jean Paul Sartre memorialist*, semnate de Matei Călinescu.

20 martie

● În numărul 12 din „Contemporanul” sunt publicate poeme de Eugen Barbu, *Uite am să plec* și *Pe aici...*: „Pe-aici am murit eu, cel de ieri,/ Pe care fiecare zi îl îngroapă în zori/ În tăcere, fără cuvinte/ Cu solemnitatea nepăsării, /Cu obișnuința tiranică/ A gestului învățat.” □ Baconsky își continuă serialul despre Kafka, cu *Sensul romanelor* (urmat în nr. 13 de *Degradarea valorilor*). □ Vintilă Ivănceanu, care va alege în anii '70 calea exilului, este remarcat la rubrica „Tineri poeți” cu *Versuri la redeschiderea minei și Catren pentru forța de muncă*. □ În articolul *Poezie și lirism*, N. Manolescu laudă trei poeți

contemporani „de prestigiu”: A. E. Baconsky, Nina Cassian, Geo Dumitrescu: „Lirică, ieșită din uimirea de univers, sau spectacol intelectual, politică sau euforică, descriptivă sau narativă, modernă sau tradițională, discursivă sau de viziune – e poezia reductibilă la o structură unică? Baconsky e *un euforic* și *un contemplativ*, Nina Cassian, dimpotrivă, e *o pătimașă*, sorbind Universul cu ochii, cu buzele, urmărind o comuniune aproape erotică. Dar amândurora le e comun lirismul, intrarea sub puterea universului, deși în chipuri diferite; în vreme ce la Geo Dumitrescu evident e refuzul oricărei stări lirice [...] Dumitrescu e, în fond, *un mare sentimental*, care își anulează cu grimasă (vezi *Libertatea de a trage cu pușca*) vibrațiile sufletești. *Aventurile lirice* izvorăsc din aceeași rezistență la starea lirică. Poetul are – spre deosebire de Baconsky – oroare de contemplație, care i se pare sterilă, și spre deosebire de Cassian – de confesia lirică.” □ Dumitru Micu comentează monografia *Lucian Blaga* a lui Ov. S. Crohmălniceanu, carte ce are ca obiect central de studiu poezia lui Blaga mai mult decât filosofia lui. „Succint, criticul operează o stringentă analiză, a teoriilor blagiene, stabilind cu precizie punctele vulnerabile ale sistemului în care acesta s-a închegat, demonstrând cu stringență logică, cu fapte de viață și din istoria culturii, gratuitatea unor speculații, șubrezenia fundamentală a edificiului unei filosofii ce acordă rațiunii un rol cu totul limitat în Cunoaștere. [...] Cum se vede, consecvent modalității de cercetare adoptate Crohmălniceanu urmărește pas cu pas, pe de o parte interdependența, pe de altă parte decalajul dintre cele două laturi ale autorului studiat: lirica și cugetarea speculativă [...] receptând, prin așezarea înăuntru lumii sufletești a unui autor excepțional, dramatismul creației lui – fără a renunța, desigur, la funcția de observatori conduși de o concepție precisă, de militanți în serviciul idealului estetic ce ne este propriu”.

21 martie

● Sub titlul *La masa de scris*, Dinu Săraru stă de vorbă în acest număr al „Scânteii tineretului” cu Nicolae Velea. Prozatorul își caracterizează laconic cele două volume apărute și mărturisește că lucrează la o nuvelă cu titlul *Modificările și proprietățile lui Tudor Dindelegan* și are un proiect de roman care se va numi *Luna pe sub ușă*.

26 martie

● „Gazeta literară” conține pe prima pagină versuri de Mihai Beniuc și Nina Cassian. □ Tot aici apare editorialul *15 ani de la înființarea Uniunii Scriitorilor din R.P.R.*: „Alături de scriitori de prestigiu recunoscut, care au activat în rândurile vechii Societăți a Scriitorilor – ca M. Sadoveanu, T. Arghezi, Gala Galaction, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, N. D. Cocea, Hortensia Papadat Bengescu, G. Călinescu, V. Eftimiu, George Bacovia, Emil Isac etc., la constituirea Uniunii au participat cele mai importante forțe

scriitoricești afirmate în contemporaneitatea recentă și care avuseseră legături încă din anii dinaintea războiului cu ideologia și lupta clasei muncitoare, precum M. Beniuc, M. R. Paraschivescu, Nagy Istvan, Kovacs György, Cicerone Theodorescu, Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu și alții. În rândurile Uniunii au venit și reprezentanții generațiilor tinere cu un destin literar definit cu pregnanță în epoca de după eliberare: Marin Preda, Maria Banuș, V. Em Galan, Eugen Barbu, T. Popovici și numeroși alții.“ □ În spiritul aceluiași eveniment, Teodor Vârgolici evocă aspecte *Din trecutul vieții scriitoricești*, prezentându-i pe conducătorii breslei, de la M. Sadoveanu, L. Rebreanu, V. Eftimiu, Z. Stancu, până la T. Arghezi (președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor) și Mihai Beniuc. □ Adrian Maniu îl evocă, la despărțirea ultimă, pe Al. O. Teodoreanu (decedat la 17 martie 1964): „Păstrel Teodoreanu intră în împărăția umbrelor, trece cu tinerețea lui fără bătrânețe ca să-și întâlnească frații plecați mai devreme, unul zburător căzut în război, altul, fratele lui mezin, poet în proză al adolescenților descoperind la *Medeleni* iubirea și frumusețea florilor de zăpadă, căzut jertfă înghețului în vitreg viscolul de acum 10 ani.“ □ *Un reportaj parizian* scrie Mitzura Arghezi, conținând, pe zile, impresii din călătoria în Franța, în care l-a însoțit pe Tudor Arghezi. Reținem de aici întâlnirea din 23 februarie: „Poetul Paul Celan, socotit la ora actuală unul dintre cei mai reprezentativi poeți de limbă germană, a venit să-l salute pe Tudor Arghezi și să-i aducă un omagiu colegial. El trăiește la Paris, retras și activitatea literară și-o desfășoară din depărtare, publicând în revistele din Germania federală. Născut în Bucovina, el cunoaște perfect limba română. Strângerea de mână la despărțire, a rămas ca un simbol de prietenie pe totdeauna.“

● Cu ocazia împlinirii a 15 ani de la înființarea Uniunii Scriitorilor din R.P.R., „sub îndrumarea și conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român”, „Tribuna” publică un articol aniversar, revelator pentru stilul adoptat de presa vremii, în care sunt apreciate cu deosebită fervoare „ajutorul eficient al îndrumării și conducerii de partid” acordat literaturii ceea ce a determinat reflectarea profundă și complexă a „transformărilor revoluționare înfăptuite de poporul român”, contribuția „maestrilor consacrați ai scrisului românesc, în frunte cu Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi” – contribuție subliniată de „tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în cuvântarea rostită la conferința pe țară a scriitorilor”, ancorarea „solidă și organică în viața constructorilor socialismului a literaturii noastre realist-socialiste”, și, mai ales, transformarea „slujitorilor condeiiului în ajutoare de nădejde ale partidului.”

● *Nichita Stănescu: „O viziune a sentimentelor”* este volumul pe care îl comentează C. Stănescu în „Scânteia tineretului”, la rubrica de „Cronică literară”. Cronicarul observă că, în acest al doilea volum al său, poetul își păstrează p parte din motivele lirice „dându-le mai multă adâncime și o expresie mai sugestivă”, volumul făcând radiografia unor stări adolescente”,

iar tema iubirii fiind predominantă: „Domeniul în care-l recunoaștem pe poet este cel lirico-erotic. Câteva frumoase poezii de dragoste, străbătute de un impresionant sentiment al timpului, sunt cu adevărat memorabile”. Criticul sugerează însă existența unor deficiențe în privința situării sentimentelor în istoria concretă, I formulează câteva considerații care reprezintă o discretă recomandare: „Nu este un secret pentru nimeni că sentimentele, poate chiar iubirea în primul rând, poartă în însăși durata lor pecetea acestui timp istoric, care determină împlinirea certă, în plan etic, a unor generoase dispoziții afective. [...] Orientarea spre o asemenea viziune, specifică împlinirilor timpului nostru, dă actului liric forța umanismului socialist”.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu recenzează volumul de versuri al lui Ion Bănuță, *Scrisoare către anul 2000*, care preia titlul unei poezii reprezentative pentru tipul de imaginar proiectat în întregul volum: poetul „evocă în suita de instantanee ce alcătuiesc poemul său câteva momente din viața unui fecior de țăran care în anii dintre cele două războaie mondiale trece treptat de la contemplarea îndurerată a suferințelor din jurul său la înțelegerea necesității de a se integra luptei proletariatului.”

27 martie

● În „Contemporanul”, nr. 13, D. Micu consemnează 10 ani de la moartea lui Emil Isac. □ N. Manolescu este autorul cronicii literare urmărind cel de-al doilea volum al lui Nichita Stănescu, *O viziune a sentimentelor*, considerându-l pe poet un vizionar, „un Amfion (pe care-l evocă într-o poezie foarte frumoasă) care cântând, cum spune legenda, face zidurile cetății să crească și cărămizile să se așeze singure la locul lor”. Vorbind despre „expresia unei vârste critice”, semnificațiile filosofice, ipostaze ale liricii erotice, criticul crede că poezia lui Stănescu nu e, cum s-a spus, imagistică (pentru că nu se bazează doar pe niște reprezentări plastice), nu e, cum iarăși s-a spus, metaforică, dacă prin asta se înțelege o asociere. E „o poezie de viziune, de construcție. Emoția se ridică la temperatura la care schimbă starea de agregare a materiei – și din această suparîncordare a întregii ființe, cum a numit-o Marin Sorescu, rezultă niște percepții surprinzătoare”.

28 martie

● A. Martin recenzează volumul lui Geo Dumitrescu – *Aventuri lirice*, în nr. 13 al revistei „Flacăra”. După o intensă perioadă de *febrile și fructuoase căutări*, autorul *Aventurii lirice* (1963), care debutase în literatură în 1946, cu volumul *Libertatea de a trage cu pușca*, se impune astăzi din nou cititorilor „ca un înzestrat și original artist al cuvântului. [...] Lectura *Aventurii lirice* îți dă incontestabile satisfacții estetice, chiar dacă nu toate poemele incluse în volum ating marile altitudini artistice și chiar dacă materia cristalizată în ele nu e explorată întotdeauna la nivelul scontat intențional. [...] Fără îndoială, nu

aici trebuie căutată originalitatea lui Geo Dumitrescu ci în felul cum transfigurează atari realități, înfiripând un răscolitor dialog cu ele, cu sine însuși, cu timpul și spațiul, cu universul și cu omenirea, în atitudinea filosofică și estetică adoptată, în modalitatea cultivată și în limbajul poetic folosit.” Practic, după o perioadă de 17 ani de tăcere lui Geo Dumitrescu I se editează o nouă carte, prin care este reintegrat firesc în rândul autorilor importanți ai literaturii noastre.

● „Scânteia” publică, sub titlul *Un post*, fragmente din romanul „în pregătire” al lui Nagy Istvan, oglindind evoluția lui Dănilă Pop, „directorul unei fabrici” „trimis la Facultatea de electrotehnică. El crede că după terminarea studiilor va fi numit inginer stagiar la o hidrocentrală aflată în construcție. Este ales însă președinte al unui sfat popular raional. (...) În activitatea sa de președinte al sfatului popular, Pop depune eforturi pentru a ridica nivelul de conștiință al oamenilor.”

29 martie

● Nichita Stănescu e prezent pe prima pagină a revistei „Luceafărul” cu *Quadrigă (lui Mihai Eminescu)*: „Șueră o quadrigă pe câmpia / secundelor mele / Are patru cai, are doi luptători/ Unul e cu ochii-n frunze, altul / cu ochii-n lacrimi// Unul își ține inima înaintea în cai / altul și-o târăște peste pietre, în urmă...”. □ Tot cu versuri apare și Gabriela Melinescu – șase poeme, de reținut *Albastrul de Voroneț*: „Mai departe se-ntreține/ cerul verii, nefirește.../ Meșterul nemaivăzut / ca izvorul s-a pierdut / ceru-n ochiul drept lipsește”. □ În ședințele 40 și 41 ale Cenaclului „Nicolae Labiș” citesc, după cum informează revista, Mihai Pelin, prezent cu trei schițe „bune”, și G. Melinescu (vezi poemul de mai sus), respectiv V. Petre Fati – versuri de *Adolescență* și Adrian Păunescu („volubilul nostru cenaclisť”), cu poeme ample: *Geneza, Esențe, Romanțe false*, declanșând, ca de obicei, discuții furtunoase. I. Gheorghe, Gellu Naum sau Eugen Barbu subliniază slăbiciunile comparativ cu elementele de poezie autentică: Păunescu ar trebui să mediteze mai serios asupra poeziei sale, „nu o dată lipsită de coloanele de susținere ale unor idei poetice viguroase, viciată uneori de un metaforism gratuit și teribilist”. □ I. C. Chițimia se referă la *N. Cartoian – criticul literar*, iar Zoe Bușulenga vorbește despre *Eminescu și poezia de meditație filosofică*: Eroul *Odeii în metru antic*, între romantism și clasicismul final al viziunii artistice eminesciene, „adoptă ulterior o splendidă poză byroniană, am zice, dar care în realitate nu mai are nimic comun cu poza juvenilă din *Mortua est.*” □ Al. Oprea lansează o discuție pe marginea cărții *8 povestiri* de Nicolae Velea, și el un autor prins între nemulțumiri (contestat inclusiv în scrisorile de la cititori - publicate în „Luceafărul” - pe marginea schiței *În treacăt*) și elogii, cu proze ce constituie un factor permanent de controversă. I se reproșează prozatorului lacune de conținut, schematism, ipostaze prea abstracte ale socialismului -

lipsa relațiilor dialectice dintre oameni și societate, dorința de a epta, ambiția de a se arăta original („După cum, în unele cazuri, stilul povestirilor sale, neîngrijit, chiar cu siluiri de limbă nu are ca explicație febra comunicării Adevărului, ci voința de a fi *mai aparte*, de a nu scrie „*frumos*”... Este surprinzător că un autor, care respinge cu atâta curaj dulcegăriile ca și formulele de creație comode, face concesii – pentru a spune cuvântul exact – *teribilismului*.”). Finalul textului este ambiguu: „un obicei pare-se statornicit ar cere să termin declarând că un talent ca al acestui prozator nu se naște în fiecare zi, că e croit dintr-un material excepțional etc. Nu cred însă că N. Velea are nevoie de asemenea amabilități”.

● „Scânteia” publică, în secțiunea „Foileton”, proza lui Sergiu Fărcășan, *Interviu cu un mort*.

31 martie

● În „Scânteia”, secțiunea dedicată „Cărți”-lor semnalează trei noi apariții editoriale. Volumul de nuvele și schițe al lui Teofil Bușecan, *O sută de pași*, este recenzat de Sorin Movileanu care punctează „capacitatea autorului de a surprinde medii sociale diferite, reușind să dea autenticitate faptelor și personajelor înfățișate. [...] Cei mai mulți dintre eroii săi sunt puși în situații care le cer să-și definească poziția, să ia o atitudine față de cei din jur și deseori concepțiile lor despre viață, despre oameni, despre muncă evoluează sub înrăurirea colectivului.” Personajele creionate fac parte din galeria „omului comunist implicat” (maistrul Filip din *Calitate*, „în secția căruia un tânăr muncitor, lipsit de experiență, mai dă încă rebuturi ce umbresc munca întregului colectiv”, „colectivistul” din *pricina vântului* care „nu este de acord cu mutarea animalelor, pe care le îngrijise, în grajdurile celeilalte gospodării, cu toate că acolo erau condiții mult mai bune. Concepțiile acestea individualiste se spulberă în cele din urmă când își dă seama că dreptatea este de fapt de partea celorlalți”, „figura entuziastului inginer agronom Alexandru Ghiocel, venit după terminarea facultății să lucreze într-o gospodărie colectivă, în viața căreia se integrează treptat, orientându-se la început mai greu, făcând chiar și unele greșeli”). Volumului i se reproșează insertarea unor „pasaje melodramatice” care „influențează negativ nivelul general al unei asemenea culegeri, care ar trebui să cuprindă doar scrierile cele mai izbutite, cele mai reprezentative ale unui scriitor.” Celelalte două apariții, în opinia recenzentei Luiza Cristescu, fac parte din categoria „volumelor pentru cei mici”: Cicerone Theodorescu – *Băiatul cu poveștile*, un volum de versuri cu miză educativă prin „familiarizarea cu universul înconjurător, cu găzele, cu animalele domestice și plantele, cu păsările, cu obiectele și culorile” și placheta de versuri a lui Ion Brad, *În luna mai*, organizată în jurul a două coordonate tematice: „Evocând momente din istoria zbuciumată a poporului nostru, poetul asociază figurile eroilor legendari victoriilor contemporane, patria fiind «arcu din trecut spre

viitor»”; „în partea a doua a cărții, micul cititor e solicitat să călătorească de-a lungul și de-a latul țării”, discursul poetic aliniindu-se imaginarului totalitarist al epocii prin poeme precum *În mai*, *August*, *Atlas* sau *Suntem întotdeauna gata*, ultima „fiind un vibrant cântec închinat partidului, « lumina țării».”

[MARTIE]

● Numărul 3 al revistei „Viața românească” se deschide cu rubrica intitulată „Cărțile anului 1964” în care V. Em Galan publică fragmente din viitorul său roman *Proiecte*. □ Demostene Botez semnează un poem cu titlul *Peisaj moscovit* prilejuit de împlinirea a „94 de ani de la nașterea lui V.I. Lenin”. □ Cu excepția povestirii *Eliberarea*, semnată de Mihai Novicov, rubrica de creații originale este susținută cu poezii de Adrian Maniu (*Peisaj alb*), Ion Vineanu (*Luptă*, *Rua robilor*, *Caedes*, *El*, *Fira*), Nina Cassian (*Cinci sonete de dragoste*) și Nicolae Țătomir (*Strada „Motanul pescar”*). □ La rubrica „Scriitori români contemporani” este publicat, în traducere, studiul *Tudor Arghezi* cu care Luc-André Marcel însoțise volumul antologic (79 de poeme argheziene) cu același titlu, apărut cu un an înainte în colecția „Poètes d’aujourd’hui” la editura pariziană „Seghers”. În caseta însoțitoare a studiului, redacția face următoarea precizare: „Traducerea în românește a studiului introductive, pe care o publicăm mai jos, a omis câteva pasaje ce cuprindeau elemente inedite cititorului francez, dar cunoscute bine celui român”. Nu știm ce cuprind pasajele omise, dar, din moment ce și în restul studiului sunt „elemente bine cunoscute publicului roman”, e de presupus că „omisiunile” sunt datorate unor neconvenabilități ideologice. Studiul este, însă, bine scris, iar criticul și poetul francez dovedește o bună cunoaștere a poeziei lui Tudor Arghezi și, deopotrivă a particularităților limbii, mentalității și culturii românești. □ Un studiu despre *Poezia lui B. Fundoianu*, de Mihail Petroveanu (la rubrica „Scriitori și curente”), și „Cronica literară” *Geo Dumitrescu: „Aventuri lirice”*, semnată de Matei Călinescu, încheie lista textelor și a semnăturilor „interesante” ale acestui număr. De remarcat că, în textul său, deși insistă asupra poemelor geodumitresciene care reflectă, în spirit maiakovskian, „viața nouă”, Matei Călinescu reduce clișeistica ideologică la un minim obligatoriu în epocă. □ Oarecum surprinzător, în această privință, este și studiul semnat de Horia Bratu la rubrica de „Critică și actualitate” cu titlul *Ideea poetică și poezia ideilor: Despre reflexivitate și rigoare în lirică*. Actor important în propagandistica anilor anteriori, Horia Bratu face acum elogiul subiectivității, vorbind despre destinul individual, sentimental morții, percepția subiectivă a timpului etc. pe care le identifică în creațiile poezilor mai vârstnici (E. Jebeleanu, Al. Philippide, Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu) sau mai tineri (Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu). Dintre subcapitolele acestui amplu studiu cităm: *Poezia solitudinii și lirismul temelor eterne*, *Notație și simbol în poezia lui Eugen Jebeleanu*, *Poezia ideilor și „fluxul conștiinței”*, *Timp și spațiu în poezia tinerilor* etc.

● În numărul 3 al „Secolului 20”, Pop Simion, secretarul Uniunii Scriitorilor din R.P.R., publică articolul *15 ani de relații literare cu străinătatea*, în care își propune să realizeze un „ghid literar extern” marcat de împlinirea a cincisprezece ani de la înființarea Uniunii Scriitorilor (26 martie 1949 – 26 martie 1964), ținând seama de fenomenul creșterii continue a prestigiului literaturii române. Sunt amintite eforturile Uniunii sau ale unor organisme culturale, printre care se numără Institutul Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea, Editura Meridiane, de a contribui la popularizarea și răspândirea literaturii române, alături de rolul major al traducerilor din literatura scriitorilor clasici (Ion Creangă, I. L. Caragiale), dar și din literatura contemporanilor (Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Titus Popovici, Marin Preda, Eugen Barbu). Uniunea Scriitorilor, „organizație obștească și profesională de creație”, este din punct de vedere legal subordonată statului. Cu toate acestea, acest organism cultural și-a păstrat o autonomie de organizare și de acțiune și, potrivit lui Pop Simion, „Uniunea Scriitorilor se străduiește, și în bună măsură izbutește, să fie o bună gazdă a scriitorilor de peste hotare, veniți să vadă cum trăim și muncim la noi acasă. Pe cât posibil, ne străduim să dăm acestor vizite un conținut activ, de lucru, de studiu și cunoaștere reciprocă, eliminând caracterul vag turistic al vizitelor, ori contactele de superficială politețe”.

● În „Steaua” apare piesa în opt tablouri a lui Ion Băieșu *Nu lăsa destinul singur!*, cu o acțiune care „are loc în zilele noastre”, urmând a fi prezentată, la dorința expresă a autorului, în premieră pe țară, la Teatrul pentru tineret București. □ Eugeniu Speranția evocă, în nr. 3 al revistei „Steaua”, împrejurările întâlnirii cu Ion Minulescu, dezvăluind personalitatea jovială a poetului *Romanțelor pentru mai târziu*; blândețea lui sinceră, lipsită de infatuare, dar cu un cuget drept, plin de bun simț”, momente din viața sa artistică. „Propriu-zis el nu-și citea și nu-și recita poeziile, ci, cum se spunea și pe atunci, „le juca”. [...] Își mai aduc aminte, poate, cei care l-au văzut «jucându-și» poezia *Cu toamna în odaie*; făcea grăbit câțiva pași până în fundul scenei, deschidea ușa, se retrăgea politicos, puțin mai la o parte ca și cum ar fi făcut loc Toamnei să intre”. □ La rubrica „Mențiuni și opinii”, Mircea Tomuș consemnează, pentru cititorii revistei „Steaua”, articolul semnat de Vladimir, Streinu în nr.13/1964 al „Gazetei literare”, *Lirism și epocă*, în care, realizând o analiză aplicată a „unor producții ale liricii noi”, criticul definește lirismul actual în raport cu poezia scrisă înainte de Eliberare: „Lirismul ultimilor 20 de ani și-a asumat prin prefăcerile revoluționare ale țării mișcarea de a se elibera de convenția idealistă a înaintașilor. [...] Nici peisajul orizontului lărgit nu mai seamănă cu vechiul peisaj. Pitorescul e dublat de valoarea industrialului. Natura poetică face loc și naturii suplimentată tehnic. [...] Urmând sugestia marilor construcții socialiste, un număr apreciabil de poeți au practicat și practică poemul întins.”

● Alexandra Indrieș consemnează, în „Orizont” apariția volumului de versuri *Cântece împotriva morții* de Eugen Jebeleanu, precizând, pe parcursul cronicii sale, că „evoluția luptelor sociale din veacul nostru a arătat limpede că artiștii creează [sic!] opere cu atât mai valoroase cu cât se plasează mai conștient în vârtoarea luptei, îmbrățișând mesajul înaintat al clasei muncitoare, înflorirea artei mergând proporțional cu dârzenia luptei.” □ În același număr al revistei „Orizont” din martie, recenzând culegerea de versuri *Metamorfoze* a Mariei Banuș, Al. Jebeleanu împărtășește opinia exprimată de G. Călinescu într-o cronică publicată la apariția aceluiași volum: „Din senzațiile acestea se alcătuiește un univers de corespondențe cu semnificații cu mult mai adânci decât punctul de plecare. Adevărata originalitate, putem chiar spune curajul autoarei este de a fi încercat să analizeze voluptatea feminină.” Mai sunt consemnate, în aceeași rubrică, de către L. Gavrilu, volumul lui Aurel Rău *Jocul de-a stelele* și, de Olimpia Ternovici, monografia *Ion Creangă* a Zoei Dumitrescu-Bușulenga.

APRILIE

2 aprilie

● „Gazeta literară” informează despre recenta *Ședința plenară a Comitetului de conducere al Uniunii Scriitorilor*, precizându-se că „au fost primiți noi membri și s-a hotărât decernarea premiilor Uniunii Scriitorilor pe 1963” și publică expunerile făcute la această întrunire de Georgeta Horodincă – *Unele probleme ale prozei contemporane*, A. E. Baconsky – *Poezia occidentală de azi* și N. Tertulian – *Aspecte ale literaturii dramatice contemporane* (vezi textele celor trei expuneri în Anexă). La discuții au participat „numeroși scriitori, critici literari și cercetători științifici”. □ Pe lista premiilor apar: Proză: Ion Lăncrănjan, *Cordovanii*; Poezie: Geo Dumitrescu *Aventuri lirice*; Literatură pentru copii: Gica Iuteș *Faima detașamentului*; Reportaj: Romulus Rusan *Râul ascuns* și *Expres* 65; Critică și istorie literară: Ion Ianoși *Romanul monumental și secolul XX*. □ În aceeași pagină Tudor Arghezi semnează tableta *Fluture, tu*. □ Despre Eminescu (*Venere și Madonă*) scrie Vladimir Streinu la rubrica „Lecturi comentate”. □ În cadrul rubricii „Pe scurt despre cărți”, semnează: Ion Vasile Șerban, la Radu Boureanu, *Între Marea Albă și Marea Neagră*; Valeriu Cristea la Ștefan Luca, *Septembrie pe Crișuri*, Aurora Cornu, Vladimir Colin *A zecea lume*. Tot în pagina 2-a G. Dimisianu semnează *cronica literară* la Teofil Bușcan, *O sută de pași*. □ O coloană de versuri publică în acest număr M. Sorescu: *Insomnie, Samson, Făr' de început*, (fragment din volumele în pregătire *Tristețea ceasului* și *Tinerețea lui Don Quijote*).

● Al. Philippide semnează în „Scânțea” articolul *O mare operă de cultură* cu ocazia apariției „volumului al unsprezecelea din traducerea românească a operei dramatice a lui Shakespeare” (inițiativă coordonată de Editura pentru

literatură universală), care finalizează „o lucrare care trebuie întâmpinată cu satisfacția cuvenită unui eveniment cultural important”: „Începută în 1955, traducerea pieselor lui Shakespeare a fost realizată în nouă ani, ceea ce, chiar având în vedere faptul că au contribuit la ea mai mulți traducători, este un interval de timp destul de scurt pentru o lucrare atât de anevoioasă. Traducerea a fost încredințată cu predilecție scriitorilor și poeților, aceștia fiind aleși din toate generațiile prezente azi în viața literară contemporană, de la cei mai în vârstă până la cei mai tineri, selecția făcându-se numai pe baza priceperii în arta traducerii. Pe cât posibil s-a păstrat unitatea de stil, datorită unui sistem de confruntare și de control cu textul care a funcționat cu rigurozitate, evidențiindu-se astfel, în primul rând, infidelitățile față de original și, în al doilea rând, și iarăși pe cât a fost posibil, îndepărtarea de stilul lui Shakespeare.” Autorul articolului semnalează, în final, marea „operă de cultură” care „s-a desăvârșit odată cu publicarea în românește [...] a ultimului volum din traducerea operei dramatice a lui Shakespeare. Ea coincide în chip fericit cu comemorarea care are loc anul acesta cu prilejul împlinirii a patru secole de la nașterea lui Shakespeare. Această lucrare epocală a putut fi realizată numai datorită condițiilor cu totul favorabile pe care statul socialist le pune la îndemâna traducătorilor, o preocupare permanentă în viața noastră culturală, fiind, alături de valorificarea propriei noastre moșteniri literare, încetățenirea în limba română, prin traduceri bune, a celor mai de seamă opere din literatura universală.”

3 aprilie

● În numărul 14 al „Contemporanului”, Paul Georgescu vorbește despre romanul contemporan, în eseu *Imaginație și experiență*. Experiența proprie a scriitorului ar fi vitală pentru creație dar „oricât ar fi ea de bogată, nu poate hrăni bine o operă desfășurată în timp; de aici tendința de a dezvolta, de a completa cunoașterea indirectă.” În ceea ce privește imaginația artistică „ea nu e deloc exclusă din romanul autobiografic, așa cum experiența directă nu poate lipsi din romanul istoric sau cel biografic, manifestându-se în cele mai diverse moduri. Experiența de viață a scriitorului și imaginația nu se opun, ele constituie cele două aripi ale operei de artă: dacă una e închircită, echilibrul se rupe și opera se rostogolește la pământ”. Astfel, criticul consideră că delimitarea dintre romanul *autobiografic* și cel *biografic* e destul de clară, aparent. Dacă *Moromeții*, *Descult*, *Dispariția unui om de rând* sunt romane în care Preda, Stancu, Beniuc își povestesc, cu modificările de rigoare, o experiență de viață, în *Șoseaua Nordului*, *Bărăgan*, *Poveste de dragoste*, Eugen Barbu, V. Em. Galan, Remus Luca ne povestesc ceea ce li s-a povestit. În prima categorie ar intra, deci, experiențe de viață proprii, în cea de-a doua, experiența altora. „Imaginația ar avea un rol mai însemnat în cea de-a doua categorie... Thibaudet spunea că romanele se fac cu explorarea uneia din biografiile *posibile* ale scriitorului. Așa procedează G. Călinescu în *Bietul Ioanide* și

Scrinul negru. Ceea ce e autobiografic aici e situația intelectualului în epocă, dar, pornind de la date reale, romancierul reelaborează universul lui Ioanide.” □ În același număr, N. Manolescu analizează volumul *Vis planetar* al lui Cezar Baltag. „Se observă [...] tocmai lipsa unei imaginații foarte puternice în stare nu doar să sugereze unitatea cosmică a existenței, ci să construiască mari viziuni. Deosebirea de poezia lui Nichita Stănescu e, între altele, și aceasta. Baltag are un foarte fin simț al inefabilului sufletesc și chiar al proiectării emoției în plan astral, dar imaginile, reprezentările sunt la el numai *sugestive*, folosite cu alte cuvinte pentru valoarea lor metaforică, nu ca elemente ale unor noi structuri ieșite din sfărâmarea celor curente. [...] Vorbele lasă să vadă ideile, ca apa râului pietrele de pe fund, imaginile nu se leagă. Tocmai capacitatea de a visa (adică *de a construi*) planetar lipsește deocamdată poetului.”

● „Scânteia” publică, sub titlul *Spre seară*, un fragment din romanul „în pregătire” al lui Dumitru Radu Popescu, *Vara oltenilor*, și poezia *Noapte dunăreană* de Cicerone Theodorescu, din volumul *Zburătorul de larg*.

4 aprilie.

● În numărul 14 din „Flacăra”, B. Buzilă analizează romanul lui Mihai Beniuc, *Disparația unui om de rând*. Subliniind cu ostentativă insistență hotărârea de a se ocupa exclusiv de „omul de rând”, de viața lui plină de întâmplări *necunoscute și unice*, deosebite de aceea a oamenilor excepționali, care, zice povestitorul, nu i s-a părut „nicicând prea ispititoare”, aparținând mai mult altora decât lor înșiși, Mihai Beniuc „înalță o statuie omului cinstit și onest, dinamic, pilduitor prin calitățile sale individuale, reprezentând chintesența străvechilor virtuți ale poporului, dar mai ales pentru simțul înăscut al solidarității, pentru contribuția pe care și-o aduce, în rând cu semenii săi, la actele decisive ale istoriei.”

8 aprilie

● S. Teodorovici se ocupă în „Flacăra Iașului” de multdiscutatul volum 8 *Povestiri* al lui N. Velea. „Se poate ușor observa că Velea are oroare de locuri comune, de banalitate și literaturizare ieftină. Dar, în această tendință în explorarea unor mai puțin cercetate zone ale vieții sufletești a eroilor, orientarea către relevarea unor idei majore, contemporane, este fermă și clară”. În ansamblu cartea ar confirma aprecierile pozitive de care se bucură creația tânărului prozator: „Originalitatea tematicii, finețea observațiilor, subtile analize psihologice, se întâlnesc, îmbinate, într-o narațiune redată cursiv și antrenant, într-o limbă de remarcabilă plasticitate”.

9 aprilie

● În „Gazeta literară”, Ov. S. Crohmălniceanu semnează cronică la Nichita Stănescu, *O viziune a sentimentelor*: „Credeam întâi că *O viziune a senti-*

mentelor e un titlu ales nu pentru a spune ceva anume, ci, așa cum se întâmplă adeseori, în cazul volumelor de versuri, pentru a suna cât mai «poetic». Dar am avut surpriza plăcută să constat că, prin el, autorul și-a definit de fapt noua sa experiență lirică foarte exact, așa spune chiar cu o luciditate uimitoare. N-am izbutit să precizez, citind de câteva ori aceste versuri, în ce consta nota lor pronunțată de originalitate. Senzația ineditului e izbitoare; o comunică nu numai universul poetic neobișnuit ci și structura imaginii însăși; secretul noutății nu se lasă însă ușor ghicit. Ai impresia că l-ai surprins într-o scoatere a lumii de sub imperiul gravitației (la Nichita Stănescu toate obiectele plutesc în aer, se leagănă, dansează, imponderabile, poetul zboară fără dificultate printre lucruri), într-o «diafanizare» a existenței (trupurile devin pure ipostaze temporale, transparente, prin care adolescenți surâzători, crescând, înaintează cu gesturi calme și rotunde de înotători exersați, într-o contaminare a lumii de juvenilitate, de stângăcii cuceritoare («Tinerilor, voi suavi lungani/ existența voastră cea melodiosă/ iscălește farmecul acestor ani/ pâinea parc-o face mai gustoasă»)) dar observi îndată că te-ai înșelat «ceva» a rămas necunoscut și pare a fi factorul distinctiv principal al acestor versuri. Dintr-o dată îți dai seama însă că poetul le-a indicat natura de la început. Ele ținesc să aducă – după mărturisirea lui – o viziune a sentimentelor. Ce trebuie înțeles prin acesta? Nimic mai mult decât că Nichita Stănescu își propune a practica un lirism în care sentimentele, esențializate, să fie trăite cu o asemenea intensitate încât să devină perceptibile ochiului minții, să se organizeze într-o adevărată viziune”. □ Paginile 3-4 reproduc *Lucrările plenarei lărgite a Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor* pe tema: ***Probleme ale literaturii contemporane din țările occidentale***. Suntem informați că au luat cuvântul: Silvian Iosifescu, Ion Ianoși, Vera Călin, Romulus Vulpescu, Romul Munteanu, Horia Deleanu, acad. Tudor Vianu, S. Damian, Mihnea Gheorghiu, Nagy Istvan, Paul Georgescu (cu precizarea că ele continuă în numărul viitor). Redăm în continuare un scurt pasaj din intervenția lui Ion Ianoși „Ar fi injust să reducem literatura unei țări capitaliste la scriitori de stânga consacrați, dar și să ignorăm aportul lor semnificativ la dezvoltarea respectivei literaturii. Poziția politică înaintată nu poate da singură nivelul artistic desăvârșit; dar talentul marilor scriitori a dat totdeauna roade mai bogate pe măsura radicalizării lor politice și mai cu seamă datorită atașamentului lor deschis față de lupta clasei muncitoare.” ● Pentru a demonstra influența hotărâtoare a Partidului în viața țaranului și-a muncitorului, rolul său decisiv la ridicarea nivelului de trai, „Albina” publică, în nr. 850, două producții folclorice culese de Grațian Jucan, din comuna Vania și Pojorâta, regiunea Suceava, în care bucuria generată de colectivizare a devenit o constantă la nivelul întregii societăți. Cea dintâi se intitulează *Partidul* („Partidul – rază de soare –/ Partidul c-a țării floare.../ Drag mi-i să aud cum cânt/ Legănându-se în vânt,/ Holdele de grâu curat/ Pe ogorul fără

hat:/ Aur sunt ogoarele,/ Nasc comori izvoarele,/ Mir revarsă florile,/ Cetele
 flăcăilor/ Varsă soare văilor.../ Drag mi-i să aud un cânt/ Legănându-se în
 vânt!.../ Verde foaie de mohor/ Drag mi-i omul muncitor/ Orișiunde-i locul
 lui:/ În jurul furnalului,/ În uzină ori în mină/ Dă belșug și dă lumină;/ Vesel la
 petrecere/ Sprinten la întrecere!”), iar cea de-a doua, *Frunză verde de sulfină*.
 („Frunză verde de sulfină/ Pe-a Moldovei apă lină/ Strălucește lună plină:/
 Zorii roșii îmbobocesc/ Oamenii întineresc/ Că partidul nost’ ne-a dat/ Traiul
 slobod și bogat.../ Și de aceea te vestesc/ Drag partid muncitoresc/ Că închin în
 cinstea ta/ Ce-i mai mândru-n țara mea:/ Fabrici noi cu planurile/ Fluturându-și
 flamurile,/ Flamuri roșii către zare,/ Zarea toată numai soare!/ Cântece de pace
 pline/ Rodul muncii din uzine,/ Ciocanul și secerea,/ Dragostea și-ntrecerea.”)

● „Scânteia” anunță apariția unei noi reviste literare, *Orizont*, coordonată de
 Uniunea Scriitorilor din R. P. Română, care continuă „activitatea *Scrisului
 bănățean*”. Articolul reproduce secvențe din *Cuvântul-înainte*, prezentându-se
 liniile programatice generice ale publicației: „revista *Orizont* își propune să
 promoveze o literatură adânc inspirată din viață, să oglindească fenomenul
 literar din toată țara, să dezbată în paginile ei problemele centrale ale literaturii
 contemporane în spiritul hotărârilor Conferinței pe țară a scriitorilor. Noul titlu
 vrea să marcheze eforturile colaboratorilor revistei de a-și lărgi orizontul
 preocupărilor prin ridicarea nivelului calitativ al creației, potrivit exigențelor
 de azi ale partidului și poporului, asigurând, în același timp, și o mai largă
 răspândire revistei, a legătură mai strânsă cu cititorii.” Primul număr cuprinde
 poeme de Nina Cassian, Al. Andrițoiu, Damian Ureche, Nichita Stănescu,
 Vasile Nicolescu, Anghel Dumbrăveanu, Dim. Rachici, postume de Lucian
 Blaga, proze aparținând lui Eugen Barbu, Ion Arieșanu, Sorin Titel, dar și
 articole de critică sub semnătura lui Eusebiu Camilar (*Luceafărul de ziuă*),
 Nicolae Ciobanu (*Momentul actual și exigențele literaturii*), Hertha Perez
 (*Contribuția lui Thomas Mann la lupta împotriva fascismului*). Revista include
 rubricile permanente *Cronică literară*, *Artă*, *Cărți-reviste*, *Miniaturi critice* și
Poșta redacției. □ În aceeași pagină a „Scânței”, rubrica „Lucrări ale tinerilor
 prozatori” prezintă cronică realizată de Nicolae Manolescu în „Contempo-
 ranul” volumului 8 *povestiri* de Nicolae Velea (sub titlul *O cronică judicioasă*),
 precum și nuvela lui Ion Băieșu, *Sufereau împreună* (publicată în nr. 9/519
 al *Gazetei literare*). Primul articol se deschide cu o discuție asupra rolului
 criticii contemporane, evidențiindu-i acesteia „sarcina de seamă” în a „urmări
 cu grijă și dragoste creația tinerilor scriitori, de a-i încuraja și stimula în
 dezvoltarea lor, în reflectarea veridică a realității.” Urmărind acest deziderat,
 cronică lui Manolescu remarcă „de la bun început însușirile deosebite ale
 prozatorului”, argumentate din perspectiva estetică a imaginarului narativ,
 punctând strategii și tehnici ficționalizante specifice scriiturii lui Velea, cu o
 minimă raportare conformistă la canonul criticii „militante”.

10 aprilie

● Tudor Arghezi scrie în „Contemporanul”, nr. 15, o *Inscripție pe un album comemorativ al lui C. Nottara*: „Dacă l-aș chema din mormânt zicându-i: scoală-te, Nottara, că s-a ridicat cortina, el ar sări din pământ numaidecât și ar intra în *Hamletul* lui ca un fluture întors la crisalida din dreptul unei luciole din Calea Lactee.” □ Geo Bogza trimite din Fairbanks, Alaska, poemul *Urșilor polari*: „Mă tot întrebați/ De unde vin/ Cine sunt/ Unde mă duc/ Dar voi nu vedeți?/ Ei bine,/ Coloana infinită/ Brâncuși a dăltuit-o/ Privind la mine.” □ Se anunță bruscă dispariție a lui Mișu Dragomir, de două ori laureat al Premiului de Stat, poet al copilăriei, al adolescenței, al Bărăganului, unul dintre pionierii literaturii noastre SF, talmăcitor din Maiakovski, redactor la „Viața Românească” și „Luceafărul”, „unul dintre cei mai talentați, mai fecunzi poeți ai generației sale, mereu preocupat de problema dezvoltării poeziei și literaturii noastre, în ansamblul ei”. El a cultivat lirica „patriotică, generoasă, de factură clasică, în care putem descoperi îndepărtate ecouri din Coșbuc, dar și din Eminescu și Macedonski, poezia de atmosferă amintind pe aceea a lui Camil Petrescu”. □ Alexandru Bojin se întoarce la un articol al lui Camil Petrescu din 1924, despre limba literară, reeditat cu unele modificări în *Teze și antiteze* – scriitorul luând aici poziție față de cei ce consideră că limba literară ar fi prin ea însăși artistică, negând împărțirea ei în *poetică* și *prozaică*. □ Nicolae Manolescu comentează volumul *Desprinderea de țărnam* a lui Ilie Constantin, care se leagă fundamental de alți poeți tineri „prin acel sentiment al evoluției interioare, oscilare între adolescență și maturitate, nu critic ca la Nichita Stănescu, nu contemplat în desfășurarea lui astronomică, inevitabilă (ca la Cezar Baltag), dar șovăielnic, incert.” Titlul volumului are o triplă semnificație: *desprinderea poetului ca individualitate, de adolescență; zborul omului în Cosmos și intrarea societății noastre pe drumul maturității ei...* Poeziile sunt niște miniaturi grațioase, într-un stil lapidar, cu metafore surprinzătoare.

● „Scânteia tineretului” publică un necrolog *Mișu Dragomir* (decedat în noaptea de 8 spre 9 aprilie), semnat de Uniunea Scriitorilor din R.P.R.

● „Scânteia” anunță trecerea în neființă, „cu puține zile înainte de a împlini 45 de ani”, a scriitorului Mișu Dragomir, „reprezentant de frunte al literaturii noastre noi. [...] Talentul său viguros și-a găsit o deplină și matură afirmare în anii puterii populare, poetul devenind un înflăcărat participant la înfăptuirea revoluției culturale din patria noastră. Volumele de versuri *Prima șarjă* – 1950, *Stelele păcii* – 1952, *Războiul* – 1954, *Tudor din Vladimiri* – 1954, *Pe struna fulgerelor* – 1955, *Odă pământului meu* – 1957, *Întoarcerea armelor* – 1959, *Stelele așteaptă pământul* – 1961 sunt etapele unei opere cu un caracter profund patriotic. Paginile cărților sale stau mărturie atașamentului și dăruirii poetului pentru tot ce au mai avântat și mai generos anii construirii și desăvârșirii socialismului.” De asemenea, „Mișu Dragomir s-a afirmat ca o

prezență deosebită în poezie, proză, eseistică, istorie literară, precum și în domeniul traducerilor.”

11 aprilie

● În numărul 8 din „Luceafărul”, M. Diaconescu recenzează romanul lui Mihai Beniuc – *Disparația unui om de rând*, iar Geo Șerban pe Eugen Barbu – *Groapa*: „Din fragmente succesive prinde să ia ființă sub ochii cititorului personajul de mare importanță, care este însăși *groapa*. Martoră a atâtor întâmplări dureros de omenești, ea împrumută pâlpâitul viu al acestora, dobândește o înfățișare caracteristică, mobilă. Fiecare anotimp îl re trăiește altfel. În repartizarea și surprinderea culorilor diferite ce marchează scurgerea neîntreruptă a vremii, Eugen Barbu pune vibrație de poet și meșteșug de pictor”. □ Cronică literară semnată de I. D. Bălan îl vizează pe Marin Sorescu, cu *Singur printre poeți*. Deși, în opinia criticului, este inegal sub raportul valorii, volumul de debut al lui Sorescu echivalează incontestabil cu o viguroasă afirmare în peisajul poeziei tinere, în contextul căreia și-a câștigat un loc prestigios. „Printre ipostazele ostentativ meditative ale unor confrăți, printre stările lirice de autocontemplare generoasă și îngăduitoare, printre unele categorice mărturisiri patetice ale altora care se adăpostesc după cotoarele unor cărți (tipărite pe coperta acestui volum de Mișu Vulcănescu) Marin Sorescu se înfățișează iscoditor cu o lumânare în mână, cu un zâmbet hâtru în colțul gurii, dincolo de care se deslușește lesne o plăcută mirare ironică. [...] Doar un debut atât de strălucit – cum sublinia în prefață Marcel Breslașu - obligă la o și mai mare exigență, în stare să cenzureze umorul gratuit, izvorât numai din potrivirea curioasă a cuvintelor hazlii și din poante prea căutate. Sorescu va înțelege tot mai mult că umorul e, în fond, un lucru deosebit de grav care poate birui și îndrepta, dacă e mânuit cu răspundere estetică și cetățenească.” □ *Disparația*, la nici 45 de ani, în urma unui atac de cord, a lui Mișu Dragomir, este comemorată de N. Stoian – *Pâinea și sarea celei mai curate prietenii* - și I. D. Bălan – *Nepieritoarea lui tinerețe*. Sunt reproduse ultima „Poștă a Redacției”, semnată de Mișu Dragomir, și poemul acestuia *Stea umană*: „Și chiar de n-am să pot urca-n tărie / și-n sputnic n-am să pot intra nicicând, / eu mă consum și aici, ca o făclie, și am să cad la fel, arzând, arzând...”. □ Al. Dima semnează studiul *Eminescu în exegeza lui Tudor Vianu* („Contribuția lui la exegeza operei eminesciene se caracterizează [...] prin aplicarea adevărată și suplă a metodelor literaturii comparate și universale, ca și prin concentrarea unor cercetări sintetice întreprinse în spirit filosofic uneori, utilizând – alteori – metodele stilisticii estetice în spiritul minuțios al lingvisticii. Cunoașterea poeziei eminesciene s-a putut astfel extinde sensibil, prin descrierea și explicarea unor noi valori ale operei”). □ T. Vârgolici publică articolul *Proza lui Eminescu. Însemnări pe marginea noii ediții* (ediție alcătuită de Flora Șuteu și Eugen Simion), cu un studiu introductiv de E.

Simion, în fapt o adevărată exegeză istorico-literară asupra acestei laturi a creației eminesciene. □ Apare în acest număr nuvela *Satul de lut* de Ștefan Bănuțescu – din volumul de nuvele în pregătire *Iarna bărbaților*.

● „Scânteia” publică, sub titlul *Diamantul Parângului*, un fragment din poemul mai amplu al Mariei Banuș, *Diamantul*, care, așa cum rezultă din prezentare însoțitoare, este „constituit ca o suită de poeme mai mici, având fiecare o relativă autonomie, dar unite între ele printr-un focar tematic comun. Pornind de la aspecte și probleme ale vieții noastre de azi, autoarea face incursiuni în trecut, evocând frământările unor tineri intelectuali, neîmpăcați cu vechea orânduire, zguduiți de instaurarea fascismului. Căutările lor i-au dus către mișcarea muncitorească condusă de partidul comunist, în care eroul liric al *Diamantului* a găsit întruparea activă a năzuințelor sale și unicul fâgaș pe care ele puteau fi duse mai departe, în trecut ca și în prezent.”

12 aprilie

● Dinu Săraru semnează în „Scânteia tineretului” „Cronica dramatică” **„Ștafeta nevăzută” de Paul Everac pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale”**. Cronicarul consideră piesa „un simbol nobil al unei nobile trăsură a realității spirituale socialiste din țara noastră” și acordă spații ample caracterizării personajului principal al acestei creații dramatice: „Dar în mod deosebit se cuvine relevată apariția în peisajul literaturii noastre dramatice, o dată cu această piesă, a unui remarcabil erou, profund contemporan, purtător de cuvânt curajos și înflăcărat al mesajului de înalt umanist specific lumii noastre morale”.

16 aprilie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Perpessicius scrie despre dispariția prematură a poetului Mihai Dragomir: ***Cuvânt pentru Mihai Dragomir***. □ Despre „plecarea” lui Mihai Dragomir, mai scriu: Maria Banuș, ***Un cuvânt, Mihule***, Radu Boureanu, ***Nu vei fi o umbră***, Ion Brad, ***Arma virumque***, Dan Deșliu, ***A fost un suflet unic***, Fănuș Neagu, ***La moartea lui***. Versuri îi dedică Victor Tulbure (*Bocer*), Nicolae Tăutu (*Gânduri*) □ N. Manolescu scrie despre ***Stilul criticii literare***: „Trebuie numaidecât să scrie criticii frumos? Speriați de această tristă eventualitate, unii s-au grăbit să protesteze împotriva «literaturii» în critica literară, adică împotriva stilului «metaforic», «întesat de tropi», care, vezi doamne, ne-ar îndepărta de obligația unei ținute științifice. Am fost chiar invitați să medităm la nefericirile ce i s-au tras lui I. Ionel Teodoreanu dintr-un gust cam exagerat pentru expresia figurată. Alții au făcut din niște metafore neinspirate, culese de prin articole, adevărate sperietori pentru criticii tentați să calce în zona interzisă. Dar cum niște adevăruri pătrunse de un spirit atât de riguros științific nu puteau rămâne fără o motivare pe măsură, ni s-a propus și o distincție: Critica nici nu este (cum de nu s-a observat până acum!) arta

cuvântului, ca literatura de exemplu: ea este arta argumentării unde rezervele noastre de principiu s-au făcut țândări (ierte-ni-se totuși o ultimă metaforă!) Aș mai fi ispitit doar de o întrebare: de ce atâta îngrijorare? Sunt semne că au început criticii să scrie frumos? În fond, renunțând la alte introduceri, chestiunea nu este de a scrie frumos, în critica literară ca și în literatură, ci de a exprima bine ideea”. □ În pagina a-7-a, Vladimir Streinu semnează articolul *Rinocerita sau dilema individualismului*, comunicând exact, bine informat, și comentând piesa cu același titlu a lui Eugen Ionescu. Introducerea este mai mult decât interesantă: „El și-a constituit în teatrul contemporan, o glorie mondială. Oriunde exista preocupare de arta dramatică, opera lui e elaborată fie de-a dreptul prin asocieri cu opera marilor clasici, fie indirect prin nulificări adesea mai pozitive decât laudele. Formula de artă pe care o practică îl asociază cu Brâncuși, dintre conaționali, iar dintre străini cu Picasso, deși față de acesta diferențe politice îi separă”.

● Ion Lungu recenzază, în nr. 16 din „Tribuna”, volumul *Singur printre poeți* de Marin Sorescu, apărut la Editura pentru literatură, în colecția „Luceafărul”, cu o prefață de Marcel Breslașu. Semnalând „metehnele de creație ale contemporanilor săi”, „țintuind cu praștia” și nu „dând cu barda” (Marcel Breslașu), cronicarul constată că succesul de public se datorează priceperii rafinate a poetului M. Sorescu de a ridiculiza, în *Linoleum și dragoste*, banalitatea pretențioasă a unor scriitori precum T. G. Maiorescu, dar și lipsa de talent a textierilor muzicali, de a parodia „dichisul minuțios al amănuntelor” argheziene, de a amenda enormitatea unor comentarii critice sau de a „îmbina particularitățile operei cu veleitățile cotidiene ale scriitorului, spre a înfățișa sugestiv metehnele celui din urmă”, ca în cazul lui A. E. Baconsky.

● În „Scânteia”, Victor Bârlădeanu semnează articolul *Condeie tinere*, centrat dirijist pe modalitățile de orientare și formare a talentului tinerilor scriitori: „Acești oameni talentați provin din uzine și școli, din facultăți ori de la sate, fac parte din cercuri literare sau din redacții, aducând prin eflorescența talentelor lor o elocventă mărturie a avântului pe care l-a luat în anii noștri creația literar-artistică din toate regiunile.” Recentele apariții de carte din colecția *Luceafărul* sunt semnate de tineri scriitori care „s-au ridicat din cercurile literare: *Temperamentul primăverii*, de Damian Ureche, *Ploaie în Aprilie* de Sina Dănciulescu, *Copacul* de Sorin Titel, *Cascadele luminii* de Negoită Irimie, *Cadențe* de Victoria Ana Tăușan, *De pe pământ* de Constanța Buzea, *Noi și soarele* de Radu Cârnelci, *Arbori de rezonanță* de Platon Pardău.” Animați de „idealul” reflectării „noilor realități” ale societății, „membrii cercurilor literare trebuie să aibă conștiința că, fără o temeinică și multilaterală pregătire culturală, fără a fi la înălțimea cunoștințelor veacului nostru, fără strădanie îndelungată de a ucenici la școala celor mai bune școli literare, nu poți reflecta în imagini puternice o realitate atât de bogată și complexă cum e construcția socialistă. În fața tânărului scriitor stă datoria de a

munci neobosit pe acest tărâm. În această privință, cercurile literare au sarcinile lor bine definite: ele sunt chemate să devină o pepinieră de talente scriitoricești, un important factor cultural în viața uzinelor, orașelor, satelor.” Misiunea cercurilor literare este astfel clar configurată: „În fața tinerilor mânăuitori ai condeielui, se află un vast câmp de activitate: în afară de munca plină de râvnă pentru făurirea poemelor sau povestirilor, pieselor de teatru sau romanelor, ei își pot aduce contribuția activă la paginile culturale ale presei locale, la emisiunile posturilor regionale de radio sau ale stațiilor de radioficare, la elaborarea unor programe cât mai vii, mai interesante ale brigăzilor de agitație, unor recenzii și montaje literare la club sau bibliotecă. Cercul literar trebuie să fie un ferment al vieții culturale a colectivului.” În special, „Uniunea scriitorilor, care are îndatorirea de a ajuta pe toate căile descoperirea și formarea tinerilor scriitori, a contribuit la câteva acțiuni de mai largă amploare în această direcție. Printre ele, au avut un bun ecou seminarul organizat cu cercurile din Banat și Oltenia, consfătuirea cercurilor literare din Moldova. [...] Un adevărat titlu de mândrie al publicațiilor Uniunii Scriitorilor – îndeosebi al *Luceafărului*, care a obținut unele succese în această direcție – este de a scoate la lumină tot ce e talent adevărat, promițător. Firește, e vorba nu de încurajarea mediocrităților, a grafomanilor lipsiți de har și care nu au nimic de spus, ci de valorificarea cu mai multă îndrăzneală a talentelor reale.” Finalul articolului reafirmă rolul militant al tinerilor scriitori care „au, în orânduirea socialistă, condiții de afirmare și dezvoltare creatoare cum nici nu puteau măcar visa înaintașii lor într-ale scrisului. Ce menire mai înălțătoare pentru cel mai tânăr contingent al literaturii noastre decât de a ucenici cu pasiune pentru a urca treptele măiestriei și a dăruii cititorilor roade tot mai bogate, demne de epoca pe care o trăim!” □ La rubrica „Revista revistelor”, ziarul semnalează câteva *Rubrici interesante în Viața românească*: *Cărțile anului 1964*, care „publică interviuri cu scriitori despre cărțile la care lucrează în prezent și ample fragmente din acestea. Cititorii pot cunoaște astfel preocupările scriitorilor noștri, evoluția șantierului literar. În primele trei numere ale revistei apărute în acest an au fost publicate povestirile *Primul asalt*, *Trenul de seară* și *Sfârșitul bateriei* din volumul în pregătire *Podul de aur* de Aurel Mihale, și fragmentele de roman *Triunghiul* de Pop Simion și *Proiecte* de V. Em. Galan”; *Scriitori români contemporani* publică „studii mai ample ale unor critici literari despre creația scriitorilor reprezentativi ai literaturii noastre de astăzi. Din sumarul celor trei numere amintite deja, semnalăm studiul introductiv semnat de Luc-André Marcel la volumul antologic din creația poetică a lui Tudor Arghezi, apărut la sfârșitul anului trecut în colecția *Poètes d'aujourd'hui* (editura Seghers din Paris) precum și studiile *Însemnări despre teatrul lui Horia Lovinescu*, de Vicu Mândra și *Originalitatea poeziei lui Eugen Jebeleanu* de Paul Georgescu.” □ Rubrica

Texte și documente publică, în primele două numere din anul curent ale revistei, *Scrisorile lui Mihail Sadoveanu către G. Ibrăileanu*.”

17 aprilie

● „Contemporanul” apare într-un număr special Brâncuși, „Marele maestru al infinitului”, cu un articol de fond al lui Geo Bogza, *Zborul peste Pol. Pasărea Măiastră* și reproduceri din ansamblul arhitectonic de la Târgu Jiu, însoțite de un reportaj de Eugen Ciucă. □ Andrei Strihan se ocupă, într-un amplu articol, de *Rinocerii în dramaturgia lui Eugen Ionescu*, într-o încercare de recuperare a părintelui teatrului absurd care, de fapt, prin opera sa, a luptat mereu împotriva „inerției” burgheze. Reprezentarea piesei sale (în traducerea Florică Șelmaru) la Teatrul de Comedie demonstrează „practic, vizibil, faptul că formula artistică aleasă de Eugen Ionescu este un mijloc de a denunța morala unei lumi în dezagregare, de a-l face pe om să înțeleagă lucid propria sa condiție tragică, dar în același timp că soluțiile singulare nu sunt în stare să rezolve problema fundamentală a omului contemporan”. □ Poemele *Prometeu* și *Sisif* sunt semnate de Aurel Baranga, iar traducerea celor patru sonete din Goethe (*Întâlnire, Vorbește o fată, Avertisment, Viață nouă*) aparține lui Tudor Vianu. □ Ion Roman discută despre *Conflictul în literatura de anticipație*, oprindu-se la povestirea *O experiență senzațională* din volumul *Aventurile lui Șerban Andronic* de Ovidiu Răureanu, dar comentând și *Oameni și stele* de I. Hobană, romanul *A zecea lume* de Vladimir Colin sau *Atacul cesiumiștilor* de S. Fărcășan. □ G. Muntean salută a patra ediție a *Vieții lui Mihai Eminescu*, aparent o biografie „de o structură compozițională simplă, construită în modul îndătinat, pe etape cronologice mari”, de fapt o lucrare în care G. Călinescu „se comportă întocmai ca un creator când face portretul fizic și moral al poetului la diferite vârste, pentru că avem o interpretare a vieții lui Eminescu și o expresie călinesciană a acestei interpretări”, într-un joc de „demitizare - reconstruire” culminând cu *Masca lui Eminescu*.

● Nichita Stănescu și Gheorghe Tomozei apar în „Scânteia tineretului” cu câte o poezie fiecare: *Frunzișuri* („Se apropie aniversarea frunzelor lovite de ploaie,/ aniversarea pietrelor de caldarâm în care/ potcoava lunii va izbi, când voi trece ridicat în șa,/ aniversarea bicicletelor rezemate de zid, aniversarea/ numerelor de licean purtate la mânăcă,/ aniversarea tuturor vorbelor care/ țin în dinții literelor/ dorințele, dragostea...”), respectiv *Noapte*. □ „Cronica literară” a acestui număr este dedicată de C. Stănescu volumului „*Vis planetar*” de Cezar Baltag. „Volumul lui Baltag este în întregime o expresie a sentimentului maturizării, de împlinirii împlinite sub egida unui soare calm, al socialismului, de o incandescență statornică”. Referindu-se la poezia *Confesiune*, cronicarul afirmă că „ținuta superioară a tânărului comunist are astfel o legătură firească, necesară cu amiaza conștiinței eului liric, transmisă gestului și cuvintelor”. □ Sub titlul *Reportajul literar și exigența actualității*, „Scânteia

tineretului” publică răspunsurile lui Paul Anghel la câteva întrebări formulate de redacția ziarului: „Reportajul nu e în anticamera literaturii, un prefabricat, o stație intermediară de acomodare către... artă. Dacă e, în măsura în care e, e o artă majoră”.

18 aprilie

● În „Flacăra”, nr. 16, Al. Săndulescu discută volumul lui Al. Vlahuță: *Scrieri alese* de la Editura pentru Literatură, 3 volume, ediție critică de V. Râpeanu. Atât în studiul introductiv, cât și în comentariile care însoțesc poeziile, schițele și articolele incluse în cele trei volume, autorul ediției oferă numeroase date cu privire la relațiile scriitorului cu mișcarea literară a vremii și la legăturile lui de prietenie. Caragiale, Delavrancea, Dobrogeanu Gherea sunt nume care s-au integrat biografiei literare a lui Vlahuță și care au avut un rol însemnat în definitivarea personalității lui.

19 aprilie

● În „Flacăra Iașului”, Corneliu Sturzu se referă la *Aventurile lirice* ale lui Geo Dumitrescu, Premiul Uniunii Scriitorilor pe 1963. „Sub învelișul unei lucidități mature Geo Dumitrescu se dovedește a fi un sentimental (*n.b.* cu acel umor de substanță topârceniană) dar...lucid(!)”. El propune lectorului, „un joc de-a poezia”, sub care însă îl cheamă pe acesta „să descifreze sensurile grave ale poemelor, pe care le ridică în fața lui. Conștiința poetului, mereu frământată de marile probleme ale umanității, de instaurarea păcii și fericirii pe pământ, se convertește în elanuri creatoare.” Volumul înseamnă „*întoarcerea poetului la uneltele sale*” (pentru a-l parafraza pe Camil Baltazar) și nu e una „*spec-taculoasă*” (*apud* Ov. S. Crohmălniceanu) doar sub aspectul formulei artistice, „ci mai ales sub cel al substanței de autentică poezie oferită cititorului”.

23 aprilie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Paul Georgescu semnează articolul *O zi cu Lenin*, despre cartea lui D. Vișinski, *A 72-a zi*: „Neîndoielnic, a cuprinde geniul într-o carte de literatură e o încercare extrem de dificilă, care reușește extrem de rar. Geniul lui Lenin, uluitor de multilateral, cu o înaltă capacitate teoretică și o precizie a concretului, fulgerătoare, îmbinând calități care, de obicei, nu conlocuiesc în același individ, este prea vast, pre viu, pentru a fi cuprins între copertile unei cărți care nu este scrisă de el” □ Aurel Martin scrie cronică la Laurențiu Fulga, *Steaua bunei speranțe*, carte despre care consideră că „se înscrie printre cele mai autentice mărturii literare privind transformarea unor conștiințe, sub influența hotărâtoare a comuniștilor și procesul de re-deșteptare – sub această influență – a patriotismului adevărat în sufletul unor oameni care se vor acoperi de glorie în lupta armată dusă de poporul nostru împotriva fascismului.” □ La rubrica „Pe scurt despre cărți”, Dumitru Micu

scrie despre Mioara Cremene *Adevărul și inima*. □ În pagina a-3-a, Al. Piru face analiza poemului *Luceafărul*, iar avangardistul Constantin Nisipeanu scrie versificat despre *Orașul liniștii* (Turnu-Severin): „De la oamenii care muncesc în acest oraș, albinele/vin neîncetat să învețe cum să devină/ mai harnice și mai meștere în munca lor/. Eu, acum vă las și vă felicit/ pentru liniștea și pentru hărnicia voastră/ locuitori ai orașului! Merg la Porțile de Fier,/să mă așez pe malul Dunării și să visez/ cum vor arăta ecluzele și fabrica de lumină“. □ Al. Săndulescu scrie despre versurile tinerilor (*Între originalitate și manieră*), făcând trimiteri la Nichita Stănescu și generația lui: „Ar fi naiv ca entuziasmul nostru să admire florile poeziei tinere, ignorând rezultatele pozitive, petalele fabricate din hârtie lucioasă, falsele splendori care nu prețuiesc adesea nici cât banalele gablonțuri“. □ În pagina a-8-a, Șerban Cioculescu glosează despre André Maurois și (unele) aspecte ale romanului. (*Un „romancier“ furios*).

● Într-un articol despre creația lui Tudor Arghezi, publicat în „Albina” (nr. 852), D. Micu remarcă o constantă preocupare a poetului pentru poezia cu adânci implicații filosofice, și, implicit pentru găsirea unor răspunsuri la „întrebările neliniștitoare privind viața, moartea, rosturile omului în lume”, pe care le găsește abia „în anii noștri, după Eliberare, când, în *Cântare omului*, a înălțat un imn umanității descătușate de orice robie materială și spirituală, stăpână pe propriul destin, cuceritoare a universului.”

● Tudor Vianu semnează, în „Scânteia”, articolul dedicat, cu prilejul împlinirii a patru sute de ani de la naștere, lui *Shakespeare*, „copacul cu rădăcini adânci în humusul fecund al țării și al epocii lui îndepărtate, dar care continuă să poarte podoaba lui bogată de frunze și flori.” Autor al unei „opere obiective, poate a celei mai grandioase care a fost scrisă pentru teatru și unde ni se impune puterea unui creator de geniu de a intra în sufletul unor oameni cu totul deosebiți de el și în situații pe care el însuși nu le-a trăit”, Shakespeare a construit, în viziunea criticului, o operă complex „care-și întinde marginile dincolo de timpul ei și care a cuprins în sine substanța întreagă a omenirii. Nu numai că poetul și-a cules temele din trecutul îndepărtat, din legenda greacă, din istoria romană, din cețurile evului-mediu, din epoca războiului de o sută de ani și din a războiului celor două-roze, întâmplări de la curți și din popor, din perioada romană a Angliei și din comunele italiene, dar el a reprezentat și toate tipurile de relații umane, toate temperamentele, toate caracterele, toate pasiunile omenești. [...] Ceea ce este expresiv pentru personalitatea lui Shakespeare nu este deci cutare sau cutare însușire particulară care poate fi spicuită în notațiile operei sau descifrată, mai mult sau mai puțin, în filigranul ei. Expresiv, într-adevăr, este darul lui de a-și însușit întreaga experiență omenească, de a fi asimilat toate învățăturile vieții și ale istoriei și de a fi țesut din ele una din operele cele mai bogate și mai adevărate cunoscute în literatură.” Astfel, Vianu subliniază „profundul umanism” care animă creator perspectiva universului său, iar „simpatia, iubirea trezită de Shakespeare și de opera lui se

adresează plenitudinii umanității din el. [...] Este un om oarecum enigmatic, căruia nu-i place să vorbească mult despre sine, dar care știe și a înțeles totul. [...] Lumea întreagă l-a mișcat și l-a instruit și pe el. A coborât în adâncul pasiunilor, a înregistrat vibrația cea mai delicată și mai suavă a simțirii, a aflat din ce motive generale și individuale se țese istoria, cunoștea eresurile vechi ale popoarelor și pătrunsese atât de bine viața naturii, încât se mișca în ea ca într-un univers familiar. Omenirea, lumea a făcut un pas uriaș în cunoașterea de sine prin opera lui Shakespeare.”

24 aprilie

● Numărul 17 din „Contemporanul” cuprinde o *Inscripție pe cutia de poștă* de Tudor Arghezi: „Scriitoru-i răsplătit/ În ce scrie, omenește,/ Nu că lumea l-a citit/ Dar că omul îl iubește/ Când te-ajunge vreo scrisoare/ De la munca orișicare -/ Slove de necunoscuți -/ Gândul simte și tresare/ O deschizi și o săruți”. □ Pe o pagină întreagă (ultima, a 8-a) Geo Bogza își relatează călătoria în Groenlanda – Alaska – Oceanul Înghețat, în rubrica „Zborul peste Pol”. □ V. Nemoianu discută ecranizările shakespeariene (ale lui Kozânțev, Olivier, Welles) și tot sub semnul lui Shakespeare stau articolele Adei Brumaru – *Shakespeare și muzica*, respectiv Valentin Silvestru – *Shakespeare în România 1944 – 1964. Spectacole și interpreți*.

25 aprilie

● Numărul 9 al „Luceafărului” sărbătorește „Cel de-al 20-lea 1 Mai liber”, prin poeme de Florența Albu – *Mai*, M. Negulescu – *Lenin*, Nicolae Tăutu – *Partidului* și mai multe prezentări de volume ale tinerilor scriitori, în grupajul *Cântecul muncii libere: Cascadele luminii* de Negoiaș Irimie (G. Hagiu), *Ruman-expres 6 T* (de Mircea Brașoveanu), D. Rachici – *Între mare și cer* (M. Zamfir), Sina Dănciulescu – *Ploaie în aprilie* (I. Nerej) și D. Ureche – *Temperamentul primăverii* (C. Regman). □ Gh. Oancea scrie despre dispariția marelui actor George Vraca (*Despărțirea de maestru*), iar Nichita Stănescu semnează o cronică de spectacole - arte: *Eugen Mihăescu, tânăr artist plastic*. □ Dan Simonescu vorbește despre apariția volumului dedicat lui Eminescu într-o nouă versiune italiană, sub îngrijirea lui Mario Ruffini în Italia. □ Agenda Cenaclului Labiș consemnează ședințele 42-46, din martie-aprilie, în care au citit, printre alții, Marin Sorescu, ciclul *Tineretea lui Don Quijote*, G. Bălăiță, proză. □ Ana Blandiana este prezentă și ea în sumarul revistei cu poezia *Manole, Manole*: „Muncind și născocind, murim treptat / (Dar am muri mai grabnic altfel și mai cu groază),/ Muncind, totuși murim e adevărat,/ Dar niciun gând în noi nu sângerează -/ Pe lângă câte vom fi inventat/ Descoperim și moartea – ce contează/ Va rămâne un zid sau o schelă neterminată,/ Un loc sau un pumn de lumină,/ Și dacă n-am trădat niciodată, absolut niciodată/ Va rămâne o fântână lină/ De-ar rămâne o fântână lină...”

26 aprilie

● O reușită cronică literară semnează N. Barbu în „Flacăra Iașului”, despre *Viața lui Mihai Eminescu*, de G. Călinescu, carte ce se prezintă „ca o operă de interes artistic, menită să înlăture ideile greșite, performate ca și podoabele inutile ale literaturizării exterioare. G. Călinescu nu a pornit să studieze un caz: geniul neînțeles, ori pesimistul structurat (sau, opusul acestei teze, optimistul originar, decepționat de societate, ca în exegezele gheriste). Îl găsim aici pe Eminescu *omul și artistul*, un Eminescu omenesc precât și magnific, *apud* Perpersicius, cât și un Maiorescu aulic. Discuția referitoare la Titu Maiorescu și rolul Junimii, dusă în 1963, înlăturând simplismul și făcând cuvenitele disocieri între conservatorismul politic, reacționar, și aspectele pozitive ale activității de la Junimea a creat deja premisele unei interpretări mai profunde a istoriei noastre culturale.”

● „Scânteia” publică *Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*, adoptată în cadrul Plenarei lărgite a P.M.R., desfășurată în perioada 15-22 aprilie, la București. Supranumit „Declarația de independență” din aprilie 1964, documentul marchează autonomizarea politicii autorităților comuniste române în raport cu Uniunea Sovietică: „Suveranitatea statului socialist presupune ca el să dispună efectiv și integral de mijloacele îndeplinirii practice a acestor atribuții, deținând în mâinile sale totalitatea pârghiilor de conducere a vieții economice și sociale. [...] Conducerea economiei naționale în ansamblu nu este posibilă dacă problemele conducerii unor ramuri sau întreprinderi sunt scoase din competența partidului și guvernului țării respective și trecute unor organe extrastatale. Republica Populară Română promovează o politică de dezvoltare a legăturilor de prietenie și colaborare frățească cu toate țările socialiste, de întărire continuă a unității lagărului socialist, de solidaritate și sprijinire hotărâtă a mișcării de eliberare a popoarelor, de dezvoltare a relațiilor de colaborare cu țările cu altă orânduire social-politică, pe baza principiilor coexistenței pașnice. [...] Pe parcursul dezvoltării relațiilor de colaborare între țările socialiste membre ale C.A.E.R. s-au preconizat forme și măsuri ca planul unic și organul unic de planificare, comun pentru toate țările membre, uniunile interstatale tehnico-productive de ramură, întreprinderile proprietate comună a mai multor țări, complexe economice interstatale etc. Partidul nostru și-a exprimat cu toată claritatea punctul său de vedere, arătând că, întrucât esența măsurilor preconizate constă în trecerea unor funcții de conducere economică din competența statului respectiv în atribuțiile unor organe sau organisme suprastatale, ele nu sunt corespunzătoare principiilor care stau la baza relațiilor dintre țările socialiste. [...] Încă în ultima perioadă de existență a Cominternului, devenise clar că rezolvarea problemelor mișcării muncitorești, dintr-o țară sau alta, de către un centru internațional nu mai corespundea stadiului de dezvoltare a mișcării

comuniste și muncitorești mondiale. Metodele greșite, amestecul în treburile interne ale partidelor comuniste au mers până la înlăturarea și schimbarea unor cadre din conducerea de partid și chiar a unor Comitete Centrale în întregul lor, la impunerea din afară a unor conducători, la reprimarea unor cadre valoroase de conducere din diferite partide, la blamarea și chiar dizolvarea unor partide comuniste. Partidul nostru a trecut și el, în acea perioadă, prin grele încercări. Amestecul în treburile sale interne a adus daune din cele mai serioase liniei partidului, politici sale de cadre și muncii organizatorice, legăturilor partidului cu masele. Partidul nostru a considerat justă analiza critică făcută de Congresul al XX-lea al P.C.U.S. cultului personalității, dând o înaltă apreciere acestei analize, cât și sublinierii de către congres a necesității de a se aplica cu cea mai mare consecvență normele leniniste în viața de partid și în mișcarea comunistă mondială. Nu există și nu poate exista un partid «părinte» și un «partid-fiu», partide «superioare» și partide «subordonate», dar există marea familie a partidelor comuniste și muncitorești egale în drepturi; nici un partid nu are și nu poate avea un loc privilegiat, nu poate impune altor partide linia și păreri sale”. Această schimbare de perspectivă politică va produce unele efecte pozitive în viața literară românească din următorii ani. Ca o consecință imediată este de notat, eliberarea din detenția politică, prin amnistia generală din vara anului 1964, a unor scriitori printre care Arșavir Acterian, Edgar Papu, Nicolae Steinhardt, Petre Pandrea, Constantin Noica, Dinu Pillat

28 aprilie

• În „Scânteia”, secțiunea „Cărți” include recenziile a două noi apariții editoriale. Prima, semnată de Aurel Baranga, vizează volumul de *Poezii* al lui Victor Eftimiu, „unul din prestigioșii poeți moderni români, cu o operă lirică vastă, risipită cu o grație și generozitate de bard inspirat de-a lungul a șaizeci de ani de activitate neîntreruptă.” Deși debutează în 1905 „sub influența vădită a simbolisticii lui Macedonski”, „poetul adolescent nu aderă la ideologia poeziei simboliste. Morbidul, categoriile abisale nu-l confiscă. Poetul adoptă din poezia simbolistă doar o recuzită exterioară și pitorească – nave, porturi, depărtări, matoși sau nume de sonoritate exotică – elemente de derapaj. Trecerea poetului prin experiența parnasiană imită prima incursiune: scriitorul respinge formula ideologică a parnasienilor și păstrează din experiența lor doar fervoarea pentru o formă care frizează virtuozitatea. Cu poezia tradiționalistă a lui Victor Eftimiu se petrece același fenomen: nici o mistică, nici o adeziune la idealurile retrograde ale unor reprezentanți ai «tradiționalismului», ci numai folosirea unor date exterioare și a unor elemente de decor întrebuițate, de altminteri, de poet și în opera sa dramatică, de inspirație folclorică. În toate ipostazele, Victor Eftimiu este, în contra imagistice sale derutante, un poet de factură clasică, un cântăreț al armoniilor, al vitalității, al luminii și al spiritului

de justiție, bard al mulțimilor și al sentimentelor temerare, când aed, când menestrel, folosind când gestul profetic și tribun, când șoapta gingașe, insinuantă și șăgalnică.” Opțiunea creatoare pentru formula „poeziei angajate” descinde firesc, afirmă Baranga, din „această încredere nestrămutată în destinul mulțimilor chemate să așeze lumea pe alte temelii”. □ Cea de-a doua recenzie este semnată de Georgeta Horodincă, semnalând apariția „romanului lui Goethe” – *Lotte la Weimar* - al lui Thomas Mann, în traducerea lui Al. Philippide, o carte care „absoarbe și transformă artistic interesul scriitorului pentru Goethe, interes manifestat în eseuri și conferințe, ca o actualizare polemică, în pragul celui de-al doilea război mondial, a valorilor umaniste din literatura germană.”

29 aprilie

● La rubrica „Scriitori români contemporani”, din „Albina”, Paul Georgescu îl consideră pe Mihai Beniuc un „fruntaș al poeziei noastre realist-socialiste”, „poet revoluționar”, „soldat al partidului” care a militat „cu putere și statornicie pentru ridicare maselor apăsate de clasele exploataatoare, pentru sfărâmarea puterii nedrepte a capitalului prin forța poporului, pentru o orânduire democratică și populară, orânduirea noastră socialistă.”

30 aprilie

● Constantin Nisipeanu semnează în „Gazeta literară”, la pagina 1, poemul *Parada florilor*, Tudor Arghezi - tableta *Romantic de mai* și Adrian Maniu, *Încă o primăvară*. □ S. Damian își continuă articolul *Invenția epică*: „Mutațiile survenite în tematică, în preocupările de ordin etic și estetic ale scriitorilor – mutații determinate de transformările revoluționare – și totodată preluarea creatoare a unor tradiții din proza trecutului impun o resuscitare a discuției despre arta narativă. Prea sumar vorbim de pildă și despre situațiile subiectului în proză. Uităm că noutatea unei cărți depinde și de datele neașteptate, originale, ale structurii sale narrative. Repartizată la capitolul tehnica istorisirii, bogăția invenției epice a scriitorului abia dacă este consemnată într-o propoziție de cronicile literare”. □ La rubrica „Tribuna cititorului”, sub titlul *Stilul criticii literare*, apare textul cu următorul început: „Tovarășul M. Mincu, student al Facultății de limba și literatura română, comentează într-o scrisoare trimisă redacției articolul *Stilul criticii literare*, publicat în «Gazeta Literară» nr. 16/1964”. M. Mincu completează exemplele lui N. Manolescu, cu un extras din Al. Săndulescu, ilustrativ-ironic: „Platon Pardău și Radu Cârneli se simt ca la ei acasă în pădurile și pe șantierele Moldovei de Nord” (autor Al. Săndulescu). □ În acest număr publică din creațiile lor Al. Simion (*Pregătire*) și I. Lăncrănjan (*Ploaia de la miezul nopții*) – ambii texte de proză - și M. Beniuc (*Vin poate din Homer, Drum Teren de fotbal, Când am izbutit, Amurg, Pegasul bate din copite, Îndemn*,

Acasă, Porumbar). □ În cadrul rubricii „Lecturi eminesciene”, E. Simion scrie despre *Elegia erotică*.

● În numărul 18 al săptămânalului „Tribuna”, Al. Căprariu realizează un interviu cu Tudor Arghezi, după întoarcerea sa de la Paris. Atrag atenția, încă de la început, rezerva scriitorului față de activitatea cenacurilor literare și sfiala de a se considera scriitor: „Am evitat și în trecutul depărtat așa-numitele cenacuri, însă individual m-am întâlnit cu numeroși confrăți. Uneori este mult artificiu în viața așa-zișilor scriitori. Sunt unul dintre aceia care n-am prea întrebuințat artificii în viața mea. Am fost direct, de la brazdă până la carte, foarte simplu, am pășit, cum zise tovarășul Gheorghiu-Dej, încet, dar apăsător... Pe vremuri era la Paris «Chat-noire» în floare și «Closerie de lilas». Poeții se adunau acolo laudându-se și gâlcevindu-se unii cu alții pe școli, pe principii și pe alte mărunțisuri... Eu sunt între scriitori, nu știu cum și nu știu de ce, pentru că m-am recunoscut foarte cu greu și auzind pe alții că sunt scriitor. De pildă Uniunea Scriitorilor: fac parte de-acolo, dar cu oarecare îndoială... cu îndoiala că au fost atâtea pene frumoase care au scris și care au fost recunoscute, încât ai un fel de sfială să te numeri printre ele... Sunt și unele barbarisme care nu intră în conștiința mea: maestre, creație, capodoperă etc., zicale de gazetărie. Niciodată nu mi-am permis să spun «scriu» sau «am creat», pentru că mă îndoiesc, de câte ori iau condeiul în mână, dacă într-adevăr scriu sau mânjesc. Sunt un veșnic debutant.” Vorbind despre traducerea în franțuzește a versurilor sale, Arghezi își exprimă de fapt punctul de vedere față de ceea ce presupune un asemenea efort artistic și modul cum înțelege să fie ea realizată: „Traducerea este excelentă. E minunat de bună. Este neașteptat de fină și de exactă. Nu-i o traducere, căci traducerea e o chestie de vocabular: iei verbul sau atributul din dicționar și traduci. În materie de poezie – naiba știe ce-o mai fi și asta – atâta n-ajunge. Și nici nu trebuie dicționar, căci sensul e o problemă obscură, de sensibilitate. Ai sensibilitate – da? Ce-i aia sensibilitate? nici asta nu se știe... Dar mai este ceva cam de domeniul fraged al poeziei. Luc André Marcel are o intuiție care m-a uimit; știe când are un fragment dintr-un fel de idee să ducă ideea până la capăt cu intuiția fostei intenții a originalului. E plin de catifea, de sîdef și licăriri nevăzute...” În ceea ce privește impresiile lăsate de vizita la Sorbona, Arghezi se declară impresionat de felul în care se vorbește românește la institutul francez de studii, „ca la București”. „Când am intrat, credeam că o să se spună «Bonjour Monsieur...» Au zis «Bine ați venit» – românește, foarte clar, categoric. O cucoană, de vreo 50 de ani, care făcea parte dintre studenți mi-a cerut explicații la un fel de poem pe care l-am scris cândva, *Duhovnicească*, și-mi cerea să vadă dacă interpretarea ei a fost conformă cu ceea ce ar fi vrut autorul să spună. Mi-a vorbit românește așa de frumos și așa de bine și așa de aprofundat că, spun drept, m-a speriat. Nu știam că poate să aibă o școală românească la Paris rezultate atât de mari...” Solicitat să vorbească cu prilejul aniversării a 100 de ani de nașterea lui Jules Renard

desfășurată la „Societatea oamenilor de litere” Arghezi spune că: „Am răspuns, mi se pare, obișnuit să scriu zi și noapte, de șaizeci de ani, am uitat să vorbesc... M-am pomenit acolo între doi duci. Francezii cu toate că-s republicani, țin foarte mult la vechea lor aristocrație tradițională. Nu știam că o să întâlnesc doi duci... Era unul de-a dreapta și unul de-a stânga mea și însuflețirile mele ținând de țăran, în mijlocul acestei mari boierii franceze s-au găsit cam intimidate...” □ În același număr al „Tribunei”, Ion Oarcăsu, vorbind despre *Condiția poeziei militante*, remarcă faptul că noțiunea de „poezie angajată a devenit aproape sinonimă cu însăși noțiunea de lirică veritabilă, autentică” și aduce în sprijinul afirmației sale opinia exprimată de Tudor Vianu cu prilejul unor discuții despre literatura occidentală care spunea că „datorită marilor prefaceri sociale din secolul nostru și în special ca urmare a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, barierele artificiale ridicate pe vremuri între omul de artă și cititori, încep să dispară treptat și în anumite țări capitaliste.” Nu se mai întâlnește, în poezia occidentală, „contemplația sterilă, estetizantă, admirația extatică a unor obiecte frumoase ca atare [...], deci elementele și motivele care au format odinioară gloria liricii parnasiene.” „A dispărut (observă Tudor Vianu) și purismul, preocuparea de a «pune viața între paranteze» (Husserl), accentul exclusiv pe sonoritatea muzicală a cuvântului poetic în sine. [...] În schimb problemele de conștiință ale intelectualului, îndeosebi, gravitatea cu care își analizează el condiția umană, au pătruns puternic în poezia, proza, dramaturgia occidentală de astăzi”, tendință constatată și de Jean Paul Sartre. Pentru a afirma poziția poetului realist-socialist care-și înțelege menirea sa cetățenească, Ion Oarcăsu dă exemplul volumele *Pe coardele timpului* de Mihai Beniuc, *Magnet* de Maria Banuș, *Cântece împotriva morții* de Eugen Jebeleanu și *Aventuri lirice* de Geo Dumitrescu.

[APRILIE]

- Numărul din aprilie al revistei „Secolul 20” este dedicat operei shakespeareene. Printre contributori se numără Tudor Vianu (prezent cu poemul *Shakespeare*), Thomas Platter (*La teatrul de peste apă*), Mihnea Gheorghiu (*Shakespeare în România*), Ana Cartianu (*Ecouri shakespeareene în proza contemporană*), Zoe Dumitrescu-Buşulenga (*Universul sonetelor lui Shakespeare*), George Bălan (*Scurtă istorie shakespeareană a muzicii*), D. I. Suchianu (*Filmul Shakespeare, o «funcție cinematografică»*), Cornel Mihai Ionescu (*Shakespeare și barocul*), Petre Solomon (*Mihail Sebastian despre Shakespeare*), Ira Vrabie (*Marele călător peste veacuri*), Alexandru Sever (*Shakespeare și Melville*), Liliana Pamfil-Popovici (*De la Shakespeare la Shaw*), Virgil Nemoianu (*Rolul lui Shakespeare în evoluția raportului între tragic și comic*), Cornelia Ștefănescu (*Dosarul cazului Shakespeare*).

- La 84 de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi, Dumitru Micu semnează în „Orizont”, un articol intitulat *Psalmii și drama căutării absolutului*. Pornind

de la premisa că format într-o perioadă de „aprige confruntări ideologice, caracterizată nu numai la noi, ci în toată Europa, prin apariția de sumedenii de curente, în interiorul cărora, dezorientarea și deruta spiritelor căutătoare, private de instrumentul de investigație, singur eficace, până la capăt, pe care li-l putea oferi doar filosofia marxistă, se întâlneau inconștient cu tendințele claselor reacționare de a crea diversiune în rândul intelectualilor, spre a-i îndepărta de revoluție,” criticul este de părere că piedicile care se opuneau înaintării poetului spre „șinta dorurilor sale” sunt „propria structură lăuntrică” și „calvarul reîncarnărilor interioare”. Acestea nu au putut fi depășite prin „renunțarea absolută la lume”, căci, trecând dincolo de porțile mănăstirii, i s-a revelat o lume a *Icoanelor de lemn*, demnă de tot disprețul. Este ceea ce D. Micu scoate în evidență în studiul său: revolta arghezieană, violent exprimată în volumul *Bilete de papagal*, împotriva „ideii de Biserică social constituită”.

MAI

1 mai

● Numărul 18 al „Contemporanului” se deschide cu un poem de Arghezi (*Cântecele mele*) și un articol festiv de George Ivașcu, *1 Mai 1964*. □ Alte versuri sunt semnate de Ion Bănuță, *Halunia*, Victor Torynopol, *Marea e sângele meu* și Iulia Alexandru, *Autoportret*. □ Nicolae Manolescu semnează cronica romanului *Facerea lumii*, de Eugen Barbu, în primul rând *un roman polemic* („polemizând cu ideea că muncitorul e o prezență convențională și fantomatică, vrea să-l facă plauzibil și captivant”), după cum autorul însuși și l-a definit: „Analitic romanul are pagini admirabile, autorul având o mare dezinvoltură într-un domeniu pe care-l ocolise. [...] Dar, întoarse ca niște mânuși pe partea cealaltă, personajele sale nu mai păstrează, în pragul confruntării decisive, niciun element neașteptat. E aici o *fierbere*, un efort de a găsi mereu înțelesul mai general al experiențelor umane înfățișate”. Cea mai bună parte a cărții, crede Nicolae Manolescu, o constituie biografia Evei, personaj excepțional, venind din „simțul dramaticului și permanenta dispoziție poetică” a autorului. Romanul, spune criticul, este „evident, superior, *Șoselei Nordului*.” Eugen Barbu, mai spune N. Manolescu, „nu se sfiește să complice uneori realitatea spre a sugera că procesul foarte complex de construire a unei societăți noi, de *facere a lumii*, implică nuanțe infinite, că oamenii sunt mai profunzi și imprevizibili decât se arată ochiului grăbit, că ei nu se împart pur și simplu în constructori entuziaști ai societății și în dușmani, că evoluția cuiva poate conține o doză de neprevăzut”.

● În „Flacăra”, nr.18, Aurel Baranga publică articolul *În ajun de 1 Mai*: „Cât a trecut de când în ajun de Armindenii, erau ridicați muncitorii și înghesuți în beciurile poliției? 20 de ani? Nu câteva veacuri, câteva milenii. Atâta cât, privind înapoi, trecutul pare proiectat într-o preistorie îndepărtată și aproape

neverosimilă. Să nu uităm însă niciodată acest trecut, numai astfel vom ști să prețuim cum se cuvine prezentul nostru de *lumină și flori*.” □ Revista mai publică povestirea *La 1800 de grade*, de Petru Vintilă, și *Omul în esența lui*, de Geo Bogza, un scurt text-eseu: „Un cerc și două bețișoare. Nimic mai simplu – sentențios lapidar. Omul în esența lui. Ființă muncitoare cu brațele și cu mintea”.

● Tudor Arghezi publică în „Scânteia” proza-tabletă *Încă un mai*, o transpunere în cadru alegoric, sub pretextul asumării tiparului de basm, a „zânei Întâi Mai” însoțită de „taică-su, faurul lucrurilor de fier [...]”. El e Omul Muncii, că a născocit, pe când eu îi cântam, fierbinte osârdie și osteneală de a face miracole cu brațele, cu mintea, cu inima, răbdarea și însuflețirea. [...] L-ai auzit? Basmul meu, fiule, e-adevărat. Îl trăiești și tu și-l vei duce și tu înainte, până departe – că basmul e încă la început. Somnul ți-a fost adânc. Te-ai deșteptat. E ziua Fecioarei, e ziua Muncii, e Sărbătoarea ei, e Sărbătoarea ta, Omule, biruitoare, Începătorule, fratele meu.” □ În același număr, Victor Eftimiu publică articolul encomiastic *Cerul limpede zâmbește*, dedicat zilei de 1 Mai – o panoramare în ton conformist a literaturii contemporane dedicate acestei zile: „Poeții de astăzi dau glas imnului de bucurie al muncii libere de peste tot cuprinsul acestei frumoase țări. 1 Mai e o zi când se numără roadele muncii desfășurate sub înțeleapta cărmuire a Partidului Muncitoresc Român. Bilanțul ne umple de mândrie și de încredere în viitorul luminos al scumpei noastre patrii.”

7 mai

● La rubrica „Lecturi eminesciene” din „Gazeta literară”, Perpessicius scrie despre *O epocă de creație*, adică despre perioadele vieneză și berlineză ale lui Eminescu. □ La aceeași pagină, G. Dimisianu semnează *Despre gest și judecata de valoare*, articol în care indică faptul că „retranșarea la adăpostul formulei «depinde de gust» și poate să dea anumitor critici chiar și iluzia că întrețin combustia unor acerbe polemici.” Printre cei vizați se numără Victor Felea cu articolul din Steaua (nr. 3/1964) privitor la volumul *Aventuri lirice* (Geo Dumitrescu), N. Manolescu („Contemporanul” nr. 13/1964) în cronica la Nichita Stănescu *O viziune a sentimentelor*. □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre Eugen Barbu, *Facerea lumii*, pe care, deși îl elogiază în cea mai mare parte a textului, nu-l scutește de observații: „Există – cum am arătat – aspecte, pe care autorul reluându-le și trecându-le printr-o reflecție mai serioasă, le-ar fi eliminat caracterul simplist, evitând soluțiile banale, facile. Dar că o grabă dăunătoare a prezidat la redactarea textului rezultă și din neglijențele de detaliu întristătoare. Graba n-a fost niciodată un bun sfetnic literar. Chiar și lui Dumnezeu pentru *Facerea lumii* i-au trebuit șase zile”. □ În pagina a 3-a, publică versuri Mihai Dragomir, Virgil Teodorescu și Ion Horea. Cităm din poezia lui Virgil Teodorescu, *Tânăr ucenic*: „Un Rimbaud țaran s-a așezat

lângă mine la masă/ Cu iubita lui în ciorapi albi de mireasă./ Un soldat Rimbaud, tânăr prin excelență/ s-a așezat la masă cu o ilustră eminentă,/ ca pe o laticlavă princiară/ și-a descheiat mantaua militară/ Tăcea, privind la fata cu fusta înflorată/ Și cu bariș, cum poartă, la țară, orice fată./ Tăcea soldatul tânăr, tăcea, tăcea mereu,/ îi străluceau doar dinții de straniu minereu/ într-un surâs fugar/ ca-n apele de munte naivii/ bolovani./ Tăcea și el ca mine la douăzeci de ani.“ □ Sorin Titel semnează proza *După amiaza de sâmbătă*, iar I. Lăncrănjan - nuvela *Ploaia de la miezul nopții*. □ Paul Georgescu scrie despre Aurel Rău sub titlul *Gestul poetic*, volum bine primit de critică (E. Simion, în „Gazeta Literară”; N. Manolescu, în „Contemporanul”): „Concentrarea și gravitatea nu sunt mască imposibile, ci atenție receptivă. Solemnitatea verticală a poetului e un omagiu sensibil adus oamenilor și faptelor lor. E un gest poetic posibil, chiar dacă nu singurul.“

8 mai

● În numărul 19 din „Contemporanul”, Ioan Grigorescu se întoarce la *Memoria Luceafărului* (în „Anul Eminescu”). □ Miron Radu Paraschivescu publică aici poeziile *Oamenii, Prefață, Fotografie*. Cităm din primul: „De toți și de toate îmi trece prin minte / De fruntea-ți culcată la pieptu-mi, cuminte/ Și-mi bate sub coastă o undă fierbinte/ Zvârlindu-mă iarăși prin vreme-nainte/ Adesea de voi mi-aduc oameni, aminte/ O, fraților veșnici, popor de morminte”. □ A. E. Baconsky analizează *Suprarealismul, azi* (referindu-se la Breton și la Marc Alyn). □ Ion Vineanu e prezent cu versuri: *Dor de mare* și încă patru poeme, îl reținem pe cel dintâi: „Azi mă-ndeamnă iar să m-avânt în larg, fără loc, fără margini, destinul,/ prin el vântului ca de cuțit tăiș, urmând pasărea, urmând delfinul./ Și tot ce mai cer e un cântec de drum zis de un vesel pribeag lângă mine/ Și-un somn fără vis când e visul sfârșit și-l îngână apele line”. □ M. Zamfir analizează *Evoluția epicului* considerând că epicul ca viziune asupra lucrurilor s-a modificat și doar printr-o convenție mai păstrăm denumirea. Trecând prin R. M. Albers, criticul vede *noua schemă* a romanului, deși fundamental *epică*, utilizând toate mijloacele pentru a se adresa direct sensibilității cititorului.

● Sub semnătura lui G. C. Nicolescu (semnat cu titlul „conf. univ. dr.”), „Scânteia tineretului” prezintă *„Viața lui Mihai Eminescu” de G. Călinescu*. Începutul articolului evidențiază succesul de public al volumului: „A apărut nu demult, într-un tiraj uriaș, - ceea ce n-a împiedicat epuizarea ei fulgerătoare - ce de a patra ediție dintr-o carte veche și totuși mereu nouă, proaspătă, vibrantă, caldă și cuceritoare”. În întregul lui, textul elogiază volumul și pe autorul lui, o l personalitate remarcabilă și atât de greu de definit, de prins în formule”. □ Pe aceeași pagină, intitulată de câteva numere „Literatură și artă”, Nichita Stănescu publică poeziile *O iederă să fii și Veghe la odihna unui om*. □ Pe o pagină întreagă a ziarului, Fănuș Neagu publică, sub titlul *Țița la*

treisprezece ani, un fragment din romanul *Satul hoșilor de cai*. Prelucrat, fragmentul va intra în romanul *Îngerul a strigat*, publicat în 1968.

9 mai

● „Luceafărul”, nr. 10, include schițe de Romulus și Sânziana Pop. □ Darie Novăceanu figurează în cuprins cu 7 poeme, dintre care reținem *Pe-un cer făcut de mine*: „Te las să te rotești,/ te las și parcă ești/ o plutire lină de la cer la barcă/ o pânză care strigă, un țarm care așteaptă,/ precum un om cu mâna dreaptă/ streășină lângă ochi, pe un cer senin, / și mă chemi azi, când nu mai pot să vin...”. □ *Dicționarul de istoria literaturii* îi cuprinde pe George Dan – articol de T. Vârgolici, Victor Eftimiu – de Rodica Florea și Geo Dumitrescu – de Aurel Martin. □ M. N. Rusu se ocupă de *Critica literară și rigorile stilului*, vorbind despre noua generație și, de aici, realizează un portret al lui Horia Bratu de la „Viața Românească”, autor care „posedă secretul stilului *oniric* [...], limbaj exagerat intelectualist, incoerent, o critică pentru care trebuie un translator.” □ I. Dodu Bălan este autorul cronicii literare privind primul volum al Anei Blandiana, *Persoana întâia plural*: „[...] versurile din volumul de debut al tinerei poete clujene se impun prin prospețimea sentimentelor, prin maturitatea gândirii, prin diversitatea preocupărilor, printr-o surprinzătoare forță de expresie plastică și printr-un timbru care devine tot mai pregnant”. În opinia cronicarului, Ana Blandiana este o poetă cu mari posibilități, cu o imaginație vie, cu o certă inteligență artistică. „Stăpână pe metafora neuzată, pasionată de ea, tânăra poetă îi devine uneori sclavă și atunci poezia suferă de *metaforism*, sentimentele se exprimă greu prin hățișul imagistic, gândul parcă amortește. Cazurile acestea sunt rare, cum e și firesc la o poetă atât de exigentă și talentată care imprimă o viziune gravă asupra realității, din care nu lipsește nici candoarea unei copilării lucide și nici romantismul entuziast al adolescenței”. □ M. Bucur discută despre *Eminescu în exegeza lui G. Călinescu*: „Fie că analizele se ordonează pe o idee sau alta, modalitatea critică dominantă rămâne în permanență cea *estetică*. Opera lui Mihai Eminescu devine o demonstrație, este disecat fragment cu fragment în laboratorul criticului, probat cu documentația istoricului trecut prin toate filtrele esteticismului și omului de cultură. Laboratorul creației eminesciene este străpuns și luminat până la ultima vocabulă sau intenție rămasă doar în ciornă a componentelor monumentului, fiind de fapt poeme și poezii tălmăcite cu limbajul criticii, fără ca prin aceasta să fie diminuate observația și cenzura criticii. Dacă, după apariția lui Eminescu – cum spunea Ibrăileanu – altfel s-a simțit, altfel s-a iubit, a început, cu alte cuvinte, o vârstă nouă a sensibilității noastre, după apariția operei critice a lui G. Călinescu suntem în măsură să spunem cu certitudine, parafrazând cuvintele criticului ieșean, că a început o *vârstă nouă a exegezei eminesciene*”.

12 mai

● În „Scânteia”, rubrica intitulată „Cărți” semnalează noi apariții editoriale: volumul al IV-lea din *Operele* lui Nicolae Bălcescu (la Editura Academiei R. P. Române), cuprinzând „*Corespondența sa dintre anii 1838 și 1852*. Volumul înmănușează scrisori adresate unor prieteni ai săi sau unor oameni politici care au participat la revoluția din 1848 cum ar fi Ion Ghica, Vasile Alecsandri, A. G. Golescu, Alecu Russo, C. A. Rosetti și alții. Multe din aceste scrisori întregesc, prin conținutul lor, opera publicistică a lui Bălcescu. Mai sunt cuprinse în volum o seamă de documente, note și materiale, precum și numeroase reproduceri după manuscrise și stampe. Ediția, tipărită în bune condiții grafice, a fost îngrijită și prefătată de C. Zane”; volumul de *Versuri* al Magdei Isanos (la Editura pentru literatură) în îngrijirea și cu o prefată de Marin Bucur; volumele de versuri *Poemele verii* – Emil Giurgiuca și *Iubirea iubirilor* – George Demetru Pan; volumul de „schife satirice” al lui Ion Băieșu – *Oameni cu simțul umorului*; volumul de *Teatru* al lui Goethe (prefătat de Tudor Vianu); volumul XI din *Operele* lui Balzac; volumul 28 din *Operele* lui M. Gorki, „care conține scrisori, telegrame, dedicații datate între anii 1889-1906; romanul *Ghepardul* de Giuseppe Tomasi di Lampedusa și cel semnat de F. Dürrenmatt, *Judecătorul și călăul*.”

14 mai

● În cadrul rubricii „Momente ale literaturii noi”, G. Ivașcu analizează în nr. 20 al „Gazetei literare”, volumul *Mărul de lângă drum*, de M. Beniuc. □ Lucian Raicu scrie „Cronica literară” la monografia Gerogetei Horodincă despre *J. P. Sartre*: „Orientându-se în lumina ideologiei socialiste pe direcția esențială a acțiunii de dramatice căutări, revelatoare de adânci contradicții, studiul Georgetei Horodincă rămâne o contribuție interesantă cât se poate de binevenită la cunoașterea critică a fenomenului literar contemporan într-una din ipostazele sale de îndreptățit răsunet.” □ Pagina a 3-a a revistei este consacrată lui Eminescu, prin articolele *Statuia lui Eminescu*, de Valerian Petrescu, și *O interpretare franceză a lui Eminescu*, de Pompiliu Marcea (care se referă la *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, de Alain Guillerrou), din care extragem: „Privind opera lui ca pe o unitate solidară cu poetul însăși, cu geniul său creator, Alain Guillerrou întreprinde o excelentă analiză a ceea ce numește el *geneza interioară*, adică elaborarea creatoare lăuntrică. Nerespingând *geneza exterioară*, cu alte cuvinte influențele din afară, autorul ironizează excesul de zel în această privință, ceea ce pentru un eminent cunoscător al literaturii universale e surprinzător.” □ N. Manolescu publică *Însemnări despre nuvela contemporană*, titlu mai degrabă înșelător (probabil pus din redacție) fiindcă autorul scrie cu insistență despre prozatori ai trecutului (N. Gane, D. Zamfirescu, Emil Gârleanu, Galaction, Pavel Dan, D. Zamfirescu, Panait Istrati) ca pretext de a-i aminti și pe Z. Stancu, Marin

Preda, Aurel Mihale și Remus Luca. □ Poșta redacției este susținută de Geo Dumitrescu.

● În numărul 855, „Albina” conține două poezii populare, *Cântecel de primăvară*, cules de Chira Vera din comuna Văleni, raionul Lăpuș, și *Pe Mureș și pe câmpie*, cules de Maria Cofar din satul Gheja, raionul Ludaș. Ele slăvesc partidul în limbajul convențional al timpului: „Că n-avem mai drag ca el/ Nici răsul feciorilor/ În ropotul holdelor,/ Nici lumina zilelor/ În ochii copiilor.”

15 mai

● Numărul 20 din „Contemporanul” publică nouă poeme inedite de Lucian Blaga, însoțite de un text critic, *Postumele lui Blaga*, semnat de G. Ivașcu. Între acestea, *Sub scutul amurgului*, *Odă către Rună*, *Cântecul așteptării*, *Ermetism*: „Un text și o melodie/ e iubita mea/ cuvânt acoperit de cântec/ cuvânt ce nu-l pot descifra.” G. Ivașcu observă că la trei ani de la moartea lui Blaga fondul de postume lirice s-ar ridica la 200 de poezii, majoritatea publicate în „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Viața românească”, „Scrișul Bănățean” după 1962 (volumul de *Poezii* din acel an cuprinde 96 de postume). □ Pe lângă acestea, mai sunt traduceri din lirica engleză (36 de poeme), *Antologia de cântece populare* (130 de poezii) fragmente în proză, însemnări aforistice (1000), piesa *Anton Pann*, plus manuscrise privind *Cercetarea științifică*, texte ale unor conferințe sau articole gata pentru tipar (cel despre Cioran, *Farsa originalității*, publicat în „Contemporanul” din 19 noiembrie 1962), menționându-se și textul „adeziunii” lui Blaga din august 1960, în numărul „Contemporanului” care sărbătorea *Ziua Eliberării*. □ Alexandru Piru semnează cronica literară cu un comentariu despre *Cursul de istoria literaturii române între cele două războaie mondiale (I)* de Ov. S. Crohmălniceanu; „*Cursul* lui Crohmălniceanu reprezintă prima încercare de sinteză de după 23 August 1944 asupra literaturii române dintre cele două războaie mondiale.” Și, cum a reieșit și din concluziile analizei la catedră, pe baza cărora a fost predat Editurii didactice și pedagogice pentru litografiere, „prin justetea și fermitatea poziției ideologice, prin bogăția informației, prin finețea interpretării critice, [...] prin expunerea clară, aleasă, a problemelor și a faptelor, cursul trebuie socotit – indiscutabil – un succes al istoriografiei noastre literare noi, marxiste” dar și un ghid esențial pentru studenți.

● La pagina „Literatură și artă” a „Scânteii tineretului”, în seria *La masa de lucru*, Adriana Fianu stă „De vorbă cu Horia Lovinescu” despre piesa *Moartea unui artist*, a cărei premieră avusese loc de curând pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale”, sala „Studio”. Dramaturgul mărturisește trei elemente care l-au condus la scrierea aceste piese: „nevoia de autolămurire” în „problema morții, care în dramaturgia mea mi se pare că a fost tratată nepermis de superficial”; „În al doilea rând, totdeauna m-a iritat modul puțin superficial în

care au fost înțelese erorile sau abaterile de la crezul estetic ale unui artist autentic”; „A treia problemă care socoteam că merita dezbătută și care comportă implicațiile ideologice cele mai adânci, este una mai actuală ca oricând, după părerea mea, a responsabilității artistului față de arta lui și de cei cărora li se adresează”. Referitor la piesa *Paradisul*, aflată în lucru și din care apăruse un prim tablou în „Gazeta literară”, dramaturgul afirmă: „Am încercat în această piesă să răspund, de pe pozițiile noastre, viziunii mizantropice și catastrofice a unei anumite literaturi occidentale în privința viitorului omului”. Cel vizat este Aldous Huxley.

17 mai

- În „Flacăra Iașului” sub genericul „România Pitorească”, se publică *Un pastel de Mai*, reportaj de M. Radu Iacoban, și poemul *Bună seara* de G. Lesnea.

20 mai

- La rubrica „Note de lector”, „Scânteia tineretului” cuprinde două recenzii. Prima este semnată de N. Popescu și prezintă volumul de nuvele *Ziua întâlnirilor*, de Remus Luca. Cu teme „actuale”, între care „investigarea vieții de familie din mediul urban”, „lupta revoluționară organizată de partidul comunist” în ilegalitate etc., volumul este apreciat pentru „respirația largă și calmă, ritmul echilibrat, pe alocuri solemn, al narațiunii” aflate „în concordanță deplină cu trăsăturile psihologice robuste și ferme ale personajelor, cu mesajul generos al lucrării”. □ Cea de a doua recenzie este dedicată de Mihai Ungheanu volumului de versuri *Lumina pământului*, de Constantin Abăluță, ale cărui versuri îi par criticului „programatice, căci descriu o lume al cărei cod moral este acel al muncii (de preferință aceea de constructor), în care schelele proiectate pe cer, zidurile în ascensiune, șantierele și cei care le pun în mișcare, femeile așteptându-și bărbații de la muncă, sentimentul de fraternitate al muncitorilor care se întorc obosiți seara de la lucru sunt motive poetice preferate”.

22 mai

- „Contemporanul”, nr. 21, îl omagiază pe *Tudor Arghezi, la 84 de ani*. George Ivașcu îl privește pe Arghezi ca *Poet al destinului uman* („Luciditatea argheziană nu e nici fulgerul unui Jupiter tonnans, nici crisparea lui Prometeu înlănțuit. Ea apare astăzi – la aproape șapte decenii de experiență literară – ca expresie a unui îndelungat proces de acumulare și de decantare, a ceea ce este mai propriu și mai nobil funcției umane ca stăpână a propriei sale naturi, a propriului său destin, iar versurile lui, în vraja inefabilului fior arghezian, ca treptele de mărgean ale acestei ascensiuni. Seismograf al erei noi în care a intrat omenirea, Poetul îi cântă frumusețea și, prin imnurile lui înaripate, bate cel dintâi la porțile măreției”), iar Geo Bogza îl aniversează prin *Inscripție pe*

o uşe – articol pomind de la poemul omonim şi dedicat „marelui meşter al convertirii durerilor şi bucuriei românilor” în esenţe universale: „Ca în faţa unui munte, când îl măsoari de jos până sus şi dintr-o zare în alta a lumii, eu unul sunt copleşit.” □ Paul Georgescu pune în dezbatere o temă importantă, *Timpul în romanul nostru*: „Scriitorilor noştri Timpul le apare hotărât ca Istorie, iar sensul şi legile ei, la lumina materialismului istoric, nu mai *sunt o enigmă neexplicată printre nouri de eres*. Pasiunea lui Eminescu şi Sadoveanu pentru Timp s-a transmis la Beniuc, Barbu, Titus Popovici. [...] În prima tendinţă (ca în *Răscoala* lui Rebreanu) scriitorul porneşte de la cei ce făuresc Istoria, fie că ajută la dezvoltarea ei firească, fie că i se opun. De aceea accentul cade pe tipicitate, pe caracterul reprezentativ al personajelor, pe exactitatea sociologică a defăşurării forţelor de luptă. În cazul romanului nou, în raportul Istorie – individ, preponderenţa e a primului termen. Cei mai interesaţi sunt aici eroii care ştiu ce vor. *Romanul-eveniment* e al faptelor, al confruntării şi al tabloului social-sintetic dar cuprinzător.” Concluzia ar fi următoarea: în *romanul destinului* (cel contemporan, ca *Strada Lux*, de Petre Sălcudeanu) fie că e *al formaţiei*, fie că e *al evoluţiei* unui om gata format „surpriza e posibilă ca şi accidentul”. □ Se consemnează dispariţia lui Tudor Vianu, într-un articol redacţional. În numărul următor, 22, vor scrie despre dispariţia lui Tudor Vianu Geo Bogza, cu *Mărturisiri despre Tudor Vianu* („Dintre toţi oamenii pe care îi cunosc şi au trăsături de geniu [...], cu mult înaintea oricărui altul, Tudor Vianu îmi pare a fi fost echivalenţa umană a templului de pe Acropole”) şi G. Călinescu, *Câteva amintiri*: „Această sete a lui de viaţă mie îmi explică risipirea într-o mulţime de întreprinderi, unele obositoare, traduceri, prefete, cuvântări ocazionale. Suprafaţa acţiunilor sale era prea mare şi paharul s-a spart – spre tristeţea multora şi a mea. Căci, oricât am trăi în prezent, pierderea unui contemporan e ca o coardă care a plesnit viorii noastre.” □ Tot în nr. 23 din 5.06.1964 va apărea şi textul lui Vladimir Streinu, *Un erudit al impresiei artistice*: „El prefera alunecării curbe, înaintarea în linie dreaptă, iar impresiei tumultuoase argumentaţia liniştită. Nu mângâia, nu pedepsea, afirma. Nu reducea, nu învingea, convingea. Frazele i se urmau după reguli aşezate în epoci bine ştiute de claritate a spiritului. [...] Estetica unanimităţii îi comanda, ca valoare stilistică, *scrisul*.”

● În cadrul rubricii „Cronica dramatică” din „Scânteia tineretului”, Dinu Săraru semnează textul „*Rinocerii*” de *Eugen Ionescu pe scena Teatrului de Comedie*. Interesant este felul cum îl prezintă cronicarul pe autorul piesei care „născut în România” s-a stabilit în Franţa „înaintea celui de al doilea război mondial, ca un protest la adresa acelei stări de lucruri care deschidea cale liberă flagelului fascist”. Vorbind despre piesă, autorul cronicii socoteşte că aceasta „închide în replicile sale o esenţializată şi simbolică imagine a ceea ce constituie de fapt absurdul şi iraţionalul lumii capitaliste, după cum în întregime imaginea pe care ne-o oferă scrierile sale are o funcţie protestatară”.

□ La rubrica de „Note”, C[onstantin]. S[tănescu]., semnează două texte. Primul se intitulează *Însemnări și simplificări* și vizează polemic articolul *Însemnări despre literatura contemporană*, publicat în numărul 20 al „Gazetei literare” de Nicolae Manolescu, care apreciază că țăranul lui Sadoveanu, Rebreanu sau Pavel Dan ar fi „un ins pitoresc sau rudimentar, pradă instinctelor”. Față de acest tip, „Țăranul complicat și complex, intrat în circuitul vieții moderne – iată un aspect de noutate, sub raport tipologic, a literaturii realist-socialiste despre satul contemporan”. Amendând o astfel de opoziție, C. Stănescu afirmă: „Dorind să facă distincții tranșante, criticul forțează lucrurile, neținând seama de adevărata complexitate a problemei abordate. De altfel, analiza întreprinsă asupra unor tipuri din literatura contemporană este săracă în descoperiri”. □ Celălalt text, „*Treizeci și opt cu doi*”, este un scurt și laudativ comentariu al nuvelei cu acest titlu, publicată de Ion Băieșu în nr. 20 al „Gazetei literare”, despre care criticul afirmă că „relevă un prozator înzestrat, capabil să transmită cititorului cu surprinzătoare acuitate o experiență caracterizată în primul rând de un înalt grad de umanitate”. □ Ziarul publică un necrolog *Tudor Vianu* (decedat în ziua de 21 mai), semnat de Prezidiul Academiei R. P. Române, Ministerul Învățământului, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, Uniunea Scriitorilor din R. P. Română, Comisia Națională a R. P. Române pentru U.N.E.S.C.O.

23 mai

● Numărul 11 al „Luceafărului” cuprinde cronica literară a lui Al. Oprea la *Facerea lumii*, „roman incontestabil valoric”: „*Facerea lumii* dezvăluie o față nouă, a scrisului lui Eugen Barbu. După ce se arătase evocator-poet în *Groapa*, creator de subiecte dramatice și palpitate în *Șoseaua Nordului* și în *Prânzul de duminică* (intr-atât încât se păruse că s-a statornicit definitiv într-o proză de acțiune, căreia îi și făcuse elogiul cu ocazia unei discuții din presa literară), iată-l în acest ultim roman stăpân pe arta de *analist*. (Domeniul nu-i era cu desăvârșire necunoscut, cum s-a afirmat, cine a citit povestea *Munca de jos* a putut admira mai mult aciditatea analitică cu care prozatorul înfățișase procese sufletești ale unui tipograf – acesta este mediul muncitoresc preferat – care se reîntoarce la mașina sa după ce ocupase un post de răspundere)”. □ I. Dodu Bălan semnează articolul omagial *Primăvară argheziană*, scriitorul cetățean fiind el însuși o pildă nobilă pentru tânăra generație: „Profund național și popular, Arghezi stă, astăzi, spre mândria poporului nostru, alături de marii poeți ai lumii. O bună parte a creației sale exprimă sentimentul fericit al împlinirii proprii laolaltă cu împlinirea destinului poporului din care face parte. Sentimentul acesta e neîndoielnic izvorul permanentei tinereți a creației argheziene. În lacrima fericirii percepem mai exact ușoara melancolie care aburește uneori peste cristalinul versurilor sale.” □ Nina Cassian semnează poemul *Întrecerea*, cu o discretă erotică transferată în problematica actualității:

„Fiecare se va-ntrece cu celălalt / în a iubi și a fi iubit / În a atinge graficul cel mai înalt/ în chipul cel mai desăvârșit”. □ În același număr, apare textul semnat de I. D. Bălan la dispariția lui Tudor Vianu: „**A murit Tudor Vianu!** O dată cu el au murit parcă mai mulți oameni; un profesor strălucit, un orator distins, un poet sensibil, un savant și un luptător patriot pentru prestigiul culturii române, pentru triumful Socialismului”. În 1919, amintește I. D. Bălan, cu ocazia unui schimb de scrisori publicate în „Sburătorul”, E. Lovinescu îi spunea tânărului Tudor Vianu: „Am văzut în dumneata nu numai darul însemnat al imparțialității ci și dragostea de om și de umanitate [„Sburătorul”, an I, nr. 27 / 1919]... Este o apreciere pe care a confirmat-o din plin scrisul academicianului Vianu; o pot, însă, întări, de asemenea, atâția tineri care s-au împlinit, ca personalități, în preajma profesorului lor respectat”. □ Sorin Alexandrescu discută despre *Perpessicius*, exegetul și editorul lui Eminescu, din 1939 încoace: „În mai multe rânduri, Perpessicius compară, modest, ediția sa cu marile ediții complete ale lui Baudelaire, Flaubert, Lamartine și mai ales cea a lui Montaigne, lucrată de Thibaudet, pe care le găsește superioare în minuțiozitate. Dar nu ar putea fi comparată ediția Eminescu cu *Etymologicum Magnum Romaniae*? Nu cred că Hașdeu ar fi conceput, altfel decât Perpessicius, o ediție Eminescu. Dacă acesta nu-și avântă fantezia nesprîjinit, uneori, de probe decisive ca Hașdeu, el cunoaște, totuși, ceva din pasiunea lui romantică, a realizării unei opere gigantice, în care aspirația spre perfecțiune se întruchipează în cercetarea exhaustivă, în comentariul tuturor faptelor posibile, în detalierea infimitezimală a analizei, în devotamentul integral acordat unei opere care se confundă cu viața cercetătorului însuși”.

● Numărul 21 din „Flacăra” se ocupă de *Eminescu în grafică*, într-un articol de Paul Constantin, urmărind *Portretul* lui Camil Ressu, ilustrațiile lui Jean Steriadi și Jules Perahim la *Călin nebunul*, dar și desenele în peniță ale Ligiei Macovei pentru noua ediție bibliofilă a Editurii pentru Literatură, la 75 de ani de la moartea poetului. În numărul următor, 22, G. Munteanu încearcă să restabilească biografic *Drumurile Luceafărului*, de la Ipotești la Blaj, Iași, București, Viena și Berlin. Aurel Martin îl urmărește în nr. 23 din 6 iunie 1964 pe *Eminescu pe meridianele lumii* (în ce țări a fost tradus și de cine), discutând larga audiență a operei sale „universale”.

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” se ocupă, sub semnătura lui Nicolae Dragoș, de *Marin Sorescu: „Singur printre poeți”*: „Așteptat cu legitim interes, volumul de debut *Singur printre poeți* (titlu care poate fi luat ca o autocenzurare a pegasului liric, dar și ca o subtilă aluzie la pericolul pe care-l reprezintă temerara îndrăzneală de a parodia) recomandă un inteligent, fin și pătrunzător analist al creațiilor unor poeți pe care-și propune să-i parodieze critic cu mijloacele parodiei”. Constatând că „sunt în volumul de debut al lui Marin Sorescu și unele inconsecvențe, concesiile făcute versurilor necizelate îndeajuns, nu suficient de expresive și cu umor aproximativ”, cronicarul apreciază că poetul „a dovedit o înnobilare a mijloacelor expresive”.

• În „Scânteia”, Al. Rosetti semnează articolul omagial dedicat lui **Tudor Vianu**, a cărui dispariție (la 21 mai), „în plină putere creatoare, înseamnă o grea și dureroasă pierdere pentru știința și literatura românească.” Format pe băncile Facultății bucureștene de filozofie și litere, obținându-și confirmarea doctorală în Germania, cu o teză despre Schiller, „se întoarce în țară și intră în învățământul universitar, unde desfășoară o activitate strălucită, încununată cu bogate roade în domeniul filozofiei, esteticii, criticii și istoriei literare.” În afară de studiile dedicate operei eminesciene, „în care a pus în lumină noutatea poeziei eminesciene, legând-o de curentele filozofice și literare contemporane”, analizând „cu mare profunzime arta cuvântului a genialului poet, procedeele sale artistice, reliefând originalitatea lor”, „în materie de critică literară și lingvistică trebuie menționată, cu deosebire, lucrarea *Artă prozatorilor români* (1941), una din lucrările cele mai izbutite ale sale. Lucrarea e profund originală și constituie un îndreptar în materie. Prin luciditatea și adâncimea analizei, această carte reprezintă un dar neprețuit pe care savantul Tudor Vianu l-a făcut culturii noastre.” Autorul studiului evidențiază valoarea *Studiilor de literatură universală și comparată* (1963), „în care sunt reunite o parte din contribuțiile sale publicate în anii din urmă. Cartea este o icoană vie a vastelor preocupări ale acestui spirit universal. Subiectele cele mai deosebite sunt tratate cu o impresionantă competență, eleganță și subtilitate.” Ulterior, „personalitatea lui Tudor Vianu s-a completat în mod armonios în anii socialismului prin bogata și neobosita sa activitate pe tărâm obștesc. Savant patriot, animat de o profundă dragoste pentru viața de astăzi a poporului său, Tudor Vianu s-a integrat cu însuflețire marii opere de făurire a culturii socialiste. Universul extrem de larg al cunoștințelor sale, judecata lui critică sigură, izvorâtă dintr-o profundă înțelegere a fenomenului literar și artistic, au fost puse în slujba înaltelor idealuri umaniste ale epocii noastre, în slujba ideilor păcii și progresului social.” Finalul punctează stereotip valoarea emblematică a contribuției lui Tudor Vianu: „Dispariția prematură a acestui eminent om de cultură al poporului nostru întrerupe o operă în plină dezvoltare. Prin îndelungata și rodnică sa activitate creatoare, Tudor Vianu a slujit neobosit cultura românească pe care a reprezentat-o cu un înalt prestigiu și cu o mare strălucire.”

24 mai

• „Flacăra Iașului” îi dedică o pagină lui Eminescu, prin C. Ciopraga, **Eminescu în fața vieții** (despre greutățile sociale ale existenței poetului *prins* în sistemul criticat filosofic în *Scrisori, Luceafărul, Împărat și proletar*), text însoțit ca o parafrază de un poem al lui G. Lesnea, *Închinare la Ipotești*: „Acum, luceafărul de sus/ Lucește ca pe vremuri/ Norodul nu mai e răpus/ De vechile blestemuri”. Articolele pe teme eminesciene vor continua număr de număr în iunie, în fiecare duminică a rubricii culturale a ziarului, ca în nr. 5520 din 7 iunie 1964, Gh. Drăgan, **Izvoare folclorice în poezia lui Eminescu**,

Nicolae Barbu, *Luceafărul*, I. Istrati, *Prin Iașul lui Eminescu* (în nr. 5526/14 iunie), M. Dumitriu, *Simple adevăruri*, Elena Pietraru, *La teiul lui Eminescu* (nr. 5527/16 iunie) etc.

● În „Scânteia”, Andrei Băleanu semnează, sub titlul *Omul e mai frumos*, cronica piesei lui Eugen Ionescu, *Rinocerii*, pusă în scenă la Teatrul de Comedie (în regia Floricăi Șelmaru), subliniind că „alegoria *Rinocerilor* este, la modul artistic, înfricoșătoare, dar ea conține totodată o demnă și categorică delimitare: situând pe toți părtașii ferocității dincolo de hotarele speciei omenești, dramaturgul exclude orice contact rațional, orice dialog. «A înțelege înseamnă a justifica» spune un personaj. Dar Béranger, eroul piesei, refuză să privească rinocerizarea cu acea «disponibilitate a spiritului» care face posibilă convingerea reciprocă. Aici un încape discuție. Nu poți polemiza filozofic cu pachidermele.” Cine sunt rinocerii? Făpturi care vor «să înlocuiască legea morală prin legea junglei» și care proclamă - ca Jean pe cale de a primi un corn în frunte - că «umanismul e perimat». Notând că „multe alte interpretări, pretutindeni în lume, au asociat direct imaginea rinocerilor cu amintirea, încă proaspătă în mintea tuturor, a ororilor naziste”, și aducând ca argument în acest sens „mărturia semnificativă” a lui Eugen Ionescu din *Fragmentele dintr-un jurnal intim* (publicate în *Viața românească* în 1946), analistul notează că, evidențiind o poziție fermă „la un mic funcționar oarecare, cam bețiv, cam neglijent, cam cu capul în nori, autorul ne încredințează că un trebuie să fii numaidecât erou ca să urăști sadismul, e de ajuns să fii pur și simplu un om. Din păcate, protestul său e fără speranță: sălbăticia devine unanimă și Béranger rămâne singur să-și apere «originalitatea» până la capăt.” Stilul piesei, „reabilitate” acum în grilă ideologizantă (amintim că într-un articol din „Scânteia tineretului” - 1959, *Arta mulțimilor*, Aurel Baranga adopta o atitudine demascator-acidă față de „teatrul pentru snobi” al lui Ionescu), impresionează prin „aceeași ironie neiertătoare la adresa judecăților obtuze, înțepenite în clișee verbale [...] același umor de tradiție caragialescă în care se află satirizate deopotrivă demagogia, prostia, silnicia stupidă și compromisul moral.” Finalitatea demersului ionescian „îl constituie aceeași sceptică idee că totul se îndreaptă inevitabil spre absurd, un absurd în mijlocul căruia omul e singur și neputincios, incapabil să comunice cu semenii săi, copleșit de o teamă paralizantă. Voind să salveze libertatea interioară a individului, într-o lume de pervertire și de nesiguranță perpetuă, eroul *Rinocerilor* nu concepe nici o formă de comuniune socială, rămânând astfel dezarmat în fața cruzimii tiranice care - ea - e totdeauna organizată. Acea rezistență unită în fașa molimei rinocerizante, acea nevoie de a lupta împreună, care în momente grele ale ultimului sfert de veac a grupat milioane de oameni de convingeri diferite împotriva fascismului - nu apare în piesă.” Cu toate acestea, Andrei Băleanu constată că, fiind marcat de „convingerile gândirii sale”, „Béranger ne este aproape prin refuzul său hotărât de a abdica, prin credința sa că omul e mai

frumos, că omul e superior rinocerului, prin îngrijorarea sa pentru soarta omului (pe care noi l-am dori făcându-se «din omul prigoanei, omenire», cum spune Arghezi), și chiar prin tristețea sa pe care o înțelegem, deoarece este foarte înrudită cu acea stare de spirit care a făcut ca multe piese de valoare din dramaturgia românească dintre cele două războaie să poarte numele de «comedii amare» sau «comedii tragice.» Finalul cronicii laudă reprezentația actricească, iar „în rolul lui Bérenger, Radu Beligan domină întregul spectacol cu personalitatea și farmecul lui mereu surprinzător”, un „interpret ideal al teatrului contemporan de idei, răscolit de problemele de conștiință ale vremii sale și care adună parcă ani îndelungați de căutări, de confruntări, de meditație în finalul grav al spectacolului: Bérenger așezat pe scaun fumând, cu carabina pe genunchi, calm și lucid, de veghe în apărarea omului.”

26 mai

● Ziarul „Scânțea”, la secțiunea „Cărți”, semnalează trei noi apariții editoriale. Valeriu Râpeanu recenzază volumul de versuri al lui Aurel Rău, *Jocul de-a stelele*, centrat pe o „permanentă căutare a poeziei aflate în aspectele comune ale vieții de zi cu zi. [...] El caută să descifreze de pildă poezia ploilor care nu mai rămâne un tradițional motiv de întristare sau de meditații melancolice, ci este un factor germinativ. [...] Există în actualul său volum de versuri o contopire deplină cu acele elemente ale naturii care simbolizează perenitatea și îți dau un sentiment optimist.” □ Cea de-a doua recenzie, semnată de Eugen Luca, prezintă volumul sorescian de debut, *Singur printre poeți*, al cărui apel la strategiile parodice legitimează „un anume grad de maturitate a poeziei”, dar și „acte de adeziune” la modelele valide ale discursului poetic românesc: astfel „pot fi considerate parodiile după maestrul Tudor Arghezi, după *Cânticele țigănești* ale lui Miron Radu Paraschivescu, după excelentele tălmăciri ale lui Al. Philippide din Baudelaire etc. Alteori, parodia urmărește o finalitate critică vizând evazionismul sau reportajul poetizant, tendința de a atribui dimensiuni colosale unor fapte lipsite de importanță, ca și bagatelizarea unor teme grandioase prin tratarea lor inadecvată, devitalizarea poezie de prozaică notație, descriptivismul ca și retorismul găunos etc.” ; „Sensibil, dar posedând ca toți parodiștii arta de a-și domina prin zâmbet emoțiile, Marin Sorescu se definește, în contextul generației sale, ca un poet inteligent, spiritual, care aliază verva cu fantezia și evită, cu unele excepții, efectele facile, calambururile prea la îndemână, jocurile de cuvinte. Placheta *Singur printre poeți* (apărută în colecția *Luceafărul*) afirmă un debut poetic de o evidentă originalitate.” □ În finalul rubricii, Alexandru Balaci prezintă romanul lui Lampedusa, *Ghepardul*, (publicat la Editura pentru literatură universală, în traducerea lui Tașcu Gheorghiu și cu o prefață de A. E. Baconsky), o carte înscrisă „pe linia realismului epic italian, care a oglindit în profunzime viața oamenilor din sudul Italiei”, în pagini „de rară poezie, de profundă

analiză, de introspecție și pătrundere psihologică, oglindind atotcuprinzător epoca apusului dinastiei Bourbonilor [...], debarcarea istorică în Sicilia a lui Garibaldi, înfăptuitorul idealului de unificare a Italiei.”

27 mai

● În „Gazeta literară”, Al Philippide, Mihai Beniuc, Radu Popescu și Valentin Lipatti vorbesc despre dispariția lui Tudor Vianu. □ Aurel Martin semnează cronică la *Cartea mareelor* de Șt. Aug. Doinaș. □ Un omagiu eminescian cu tema **Problema autenticității** este semnat de G. C. Nicolescu. □ D. Micu și N. Manolescu continuă publicarea în serial a studiului *Realism. Realism Socialist*, care va apărea în format de carte la finele aceluiași an.

28 mai

● În „Scânteia”, George Munteanu prezintă volumul de *Proză literară a lui Eminescu*, publicat la Editura pentru literatură (sub coordonarea Florei Șuteu și a lui Eugen Simion), o apariție editorială care „anticipează comemorarea a 75 de ani de la moartea marelui nostru poet național.” Față de poezie, „proza literară a lui Eminescu a pătruns mai încet și mai greu în conștiința publicului larg”, deoarece, consideră criticul, „mesajul ei apare deseori mai încifrat, prin intermediul fantasticului de tip romantic, precum și al altor particularități de tipizare care îngreunează întrucâtva lectura, deși vizează în ultimă analiză atitudini și năzuințe omenești nu mai puțin esențiale decât cele întâlnite în poezia lui Eminescu.” Comentatorul analizează volumul, în general, în grila ideologică a epocii: Dublând „jurnalul intim al eroului, Toma Nour” printr-o „remarcabilă monografie interioară”, romanul postum *Geniu pustiu* reconstruiește traseul lăuntric al „revoltatului” romantic inadaptabil: „Cu o mare sete de puritate sufletească, de dreptate și libertate, însă și de o mare labilitate a dispozițiilor sale lăuntrice, eroul este gata să cadă în scepticism atunci când aceste înclinări sunt dureros contrazise de spectacolul vieții contemporane. Din această atitudine, specifică eroilor *inadaptabili* ai romantismului, derivă – pe de o parte – aprigul rechizitoriu pe care romanul îl face tiraniei monarhilor, venalității diplomaților și politicianilor vremii etc., dar și – pe de altă parte – un anume elogiu nediferențiat al trecutului, unele generalizări neistorice privind mersul revoluției de la 1848, deși în roman întâlnim nu o dată distincții profund întemeiate în legătură cu orientarea forțelor sociale atrase în revoluție.” Într-o astfel de cheie de lectură conformist-socializantă, o nuvelă precum *Cezara*, „dincolo de robinsoniada erotică de o singulară frumusețe a lui Ieronim și a Cezarei”, „devine însă și o expresie a concepției eminesciene despre societate, cu îndreptățita repudiare a tot ce era convențional, demagogic, parazită în organizarea pretins *rațională* a statului parlamentar burghez, dar și cu limite și nebulozități frecvente în literatura romantică.” Pe de altă parte, criticul remarcă buna construcție a ediției, incluzând „tot ce era repre-

zentativ în scrierile și fragmentele postume”, iar în „anexele de *Note* și *Glosar* au fost date toate lămuririle trebuitoare pentru o lectură a lor în bune condiții.” De asemenea, opinează George Munteanu în finalul prezentării sale, „studiul lui Eugen Simion, amplu și temeinic documentat, urmărește într-o demonstrație strânsă să evidențieze profilul specific și valoarea deosebită a prozei eminesciene în ansamblul operei poetului. Remarcabilă este preocuparea criticului de a proiecta proza literară eminesciană pe fundalul european al dezvoltării geniului, reliefând amănunțit influențele, analogiile, dar înainte de toate puternica originalitate a acestor opere. Studiul introductiv conține și unele observații contestabile, în probleme cum este cea a periodizării romantismului de pildă, căruia nu i se mai admite o dezvoltare și în perioada post-eminesciană, deși faptele literare îi învederează prezența masivă cel puțin până în vremea sămănătorismului. Dar, abstracție făcând de asemenea aspecte discutabile, studiul introductiv – ca și ediția, considerată în întregul ei – constituie un succes în acțiunea de propagare a operei lui Eminescu în rândurile cititorilor de azi.”

29 mai

● În articolul *Al cui „stil”?*, publicat de „Scânteia tineretului”, Mihai Ungheanu polemizează cu Nicolae Manolescu care, în „Gazeta literară” din 16 aprilie, intervenise în dezbaterile despre „stilul criticii literare”, inițiate de o masă rotundă a revistei „Luceafărul”. Reproșul (ironia) lui Mihai Ungheanu vizează faptul că ilustrase o presupusă deficiență de stil la foarte mulți critici tineri, evitând să exemplifice cu textele celor mai experimentați și aflați într-un circuit mai larg”. □ La „Cronica literară”, C. Stănescu analizează volumul de debut *Ana Blandiana: „Persoana întâia plural”*: „Poetă înzestrată cu deosebită forță de a deschide emoției lirice valori generale, Ana Blandiana este mai puțin preocupată de a-și fixa stări intime, reacții și senzații prea personale și izbutește să vorbească în numele unor idealuri scumpe tuturor în chip original. [...] Acestei atitudini înalt civice îi corespunde acordarea timbrului vocii cu acela obștesc al «imnului colectiv și luminos», proiectând continuu trăsături proprii, în sprijinul unei adeziuni ferme, al unui atașament major la nobilele idealuri etice”. În întregul ei, cronica este elogiasă.

[MAI]

● Revista „Viața românească” apare într-un număr dublu (4-5, mai-iunie), probabil, după cum indică sumarul, pentru a marca, într-o ediție specială, apropiata comemorare a 75 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu. Întregul număr (de peste 400 de pagini) este, de altfel, dedicat acestui eveniment, iar colaboratorii angajați în alcătuirea lui sunt dintre cei mai importanți. În cadrul rubricii „Cuvântul scriitorilor”, semnează Tudor Arghezi (*Eminescu: „A vorbi despre poet este ca și cum ai striga într-o peșteră vastă”...*), Mihail Sadoveanu

(*Câteva note* – text postum inedit), Mihai Beniuc (*Poezia lui Eminescu – o sinteză între trecut, prezent și viitor*), Demostene Botez (*Eminescu – însemnările unui scriitor*), Maria Banuș (*Revelația mării poeziei*) și Miron Radu Paraschivescu (*Lecția eminesciană*). □ Rubrica „Sinteze” cuprinde contribuțiile critice ale lui G. Călinescu (*Contradicțiile erei burgheze oglindite în ideologia lui Eminescu*), N. Tertulian (*Semnificația critică și polemică a pesimismului eminescian*), Al. Dima (*Motivul cosmic în opera eminesciană*), Matei Călinescu (*Simbolul titanului în poezia lui Eminescu*), G. C. Nicolescu (*Aspecte din erotica lui Eminescu*), Liviu Rusu (*Eminescu și Schopenhauer*), George Ivașcu (*Eminescu – scenografia ideilor*), Constantin Ciopraga (*„Nocturnul” în opera lui Eminescu*), Savin Bratu (*Eminescu în recepția critică a contemporanilor săi*) și Mihai Gafița (*Eminescu – erou literar*). □ La rubrica „Studii” semnează Tudor Vianu (*Demon la Eminescu*), Perpessicius (*Eminescu și cazul de la liceul „Matei Basarab”*), Iorgu Iordan (*Observații cu privire la limba poeziilor lui Mihai Eminescu*). □ Trei „Analize” apar la rubrica intitulată astfel, sub semnătura lui Șerban Cioculescu (*Aspecte de critică socială eminesciană*), Vladimir Streinu (*„Floare albastră” și lirismul eminescian*), respectiv G. Bulgăr (*Evoluția expresiei poetice în variantele „Luceafărului”*). □ Statutul lui „Eminescu în literatura universală” este prezentat de Al. Piru (*Eminescu și clasicismul*), Silviu Iosifescu (*Eminescu pe fondul literaturii universale*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Eminescu și romantismul german*) Al. Duțu (*Eminescu și romantismul englez*) și Elena Piru (*Eminescu în limbi străine*). □ În ansamblul său, acest număr prilejuiește câteva observații interesante: în comparație cu ultimul „eveniment eminescian” (1960 – aniversarea a 110 ani de la naștere) temele supuse analizei se diversifică și se apropie de esența creației poetului, discursul critic se purifică de clișeele puternic ideologizate (de exemplu, dispar cu totul referirile la cultura rusă și literatura sovietică) și își recâștigă specificul analitic.

● Numărul din mai al revistei „Secolul 20” cuprinde un interviu cu poeta bulgară Elisaveta Bagriana, realizat de Eugen Simion (*Sufletul meu e făcut pentru soare și spații*), care face interlocutoarei sale o scurtă prezentare: „În toamna anului trecut, am cunoscut la Sofia o poetă, surprinzător de tânără din punct de vedere spiritual. Vorbea cu detașare de Apollinaire, Paul Claudel, Rilke, Arghezi, Saint John Perse Quasimodo și din nou despre Arghezi, din care tradusese în limba bulgară, cu câteva decenii în urmă. Vedeă în el unul din marii poeți ai epocii noastre. În curând, mi-am dat seama că nu era vorba de o politetă, ci de o certitudine, la care interlocutoarea, ea însăși o poetă remarcabilă, meditase îndelung. Despre Elisaveta Bagriana, o mare poetă a Bulgariei, cititorul român știe câte ceva din traducerile apărute în reviste. [...] Originalitatea enigmatică a liricii Bagrianei stă, aș spune, în romantismul ei elevat, surprinzător de modern, transfigurat de neliniștile și aspirațiile dureroase ale omului din secolul XX, cu un acut sentiment al istoriei și al

destinului.” □ Revista conține selecții din opera lui Franz Kafka, în traducerea lui Mihai Isbășescu, Sașa Pană, Iulia Soare și Petre Stoica, împreună cu două texte critice, semnate de Radu Enescu (*Franz Kafka*) și Horia Bratu (*Metoda lui Kafka*). □ La rubrica „Sinteze”, Nicolae Manolescu și Dumitru Micu semnează împreună articolul *Poezia – expresie a demnității umane*, în care remarcă „o vastă înnoire tematică”, prin reabilitarea realității, ceea ce determină o diversitate de rezonanțe în poezia contemporană, de la pluralitatea de tonalități personale, până la sincronizarea trăirilor cu tendințele timpului istoric. Totodată, observă cei doi critici, „încadrarea în istorie e caracteristica primordială a poeziei românești actuale”, mai cu seamă pentru că „un mod nou, socialist, de gândire, își pune amprenta pe toate producțiunile spirituale”. Sunt prezentate analize stilistice din creația poetică a lui Tudor Arghezi (volumele 1907, *Cântare omului*), G. Călinescu (*Lauda lucrurilor*), Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu și ale poeților pentru care poezia trece „de la înregistrarea evenimentului în elementele lui exterioare, nu o dată spectaculoase, la filtrarea lui prin prisma sensibilității individuale a poetului, de la epic la diferențiere subiectivă, la lirism” (A. E. Baconsky, Geo Dumitrescu, Nicolae Labiș, Alexandru Andrițoiu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Nina Cassian, Ilie Constantin și alții).

IUNIE

4 iunie

● „Gazeta literară” cuprinde numeroase materiale dedicate apropiatei comemorări de 75 de ani de la moartea lui Eminescu.: Mircea Ștefănescu, *Eminescu* (evocare dramatică), Ov. Papadima, *Eminescu și creația populară*, Aurel Martin, *Eminescu. Opiniile estetice*, Tiberiu Avramescu, *Eminescu și socializării*, Constantin Pelmuș, *Eminescu la Vărațic*. □ În același număr Perpessicius semnează un reportaj-evocare despre valea Bistriței: „Rareori am văzut un decor mai impresionant ca acela care se așterne ochilor. din Ceardacul Agăpiei din deal, cu etajul lui de munți, distinct conturat; rareori am ațipit pe o câpiță mai aromată de fân proaspăt cosit, ca aceea din pajiștea munților Neamțului; rareori un harbuș ca rubinul și un bulgăre de brânză de burduf autentică, mi s-au părut un mai pantagruelic festin ca acela din iarmarocul de la Tg. Neamț, înainte de a urma și a ne pierde pe sub bolțile cerești din apropiere, către fereastra de unde marele Ștefan fu alungat de maica sa.” □ Lucian Raicu scrie cronică literară la Ion Băieșu, *Oameni cu simțul umorului*: „Povestirile pe care le-a publicat în vremea din urmă în *Gazeta literară*, atestă o maturizare, o evoluție în sensul rodirii, în stare să valorifice nu numai destinația critică, satirică dar și mijloacele de a încorpora acesteia și o idee generalizatoare, o intenție artistică și să sugereze pe dedesubt într-un plan virtual și mai adânc o semnificație care să depășească obișnuitul.” □ Vicu

Mândra semnează cronică dramatică la *Rinocerii*, pusă la Teatrul de Comedie de Eugen Giurcescu. Trei sferturi din cronică este analiză literară: „Neobișnuită întindere geografică a piesei *Rinocerii* este, desigur, explicabilă prin expresia sa sensibil conturată, dar mai ales prin acuitatea protestului său de esență marxistă. Cu un accent mai ferm la redactarea finalului, și cultivând absurdul în limitele necesare demonstrației, această comedie nu poate fi însă depărtată de opera întreagă a autorului și nici nu poate fi izolată într-o etapă distinctă.”

● Prezentând, în „Tribuna”, volumul *Vis planetar* de Cezar Baltag, Constantin Cubleșan constată, cu entuziasm, că „lirica sa este dominată de sentimentul realizării pe coordonatele unei existențe umane polarizată pe «magnetismul erei leniniste», într-o patrie nouă, de care se simte legat prin toate fibrele.” Totuși, în final, cronicarul observă că, în cazul câtorva poeme cu tematică socială, precum *Apusul capitalismului*, *Lui Ares, posomorâtl*, *Poem antifascist*, există o „aglomerare de metafore, cu pretenții de înaltă simbolistică, în hățișul cărora nu poți să te descurci prea lesne”, considerând oportună să-i fie făcută, cu toată seriozitatea, „o recomandare în sensul acordării unei mai mari atenții liricii cetățenești – atât ca prezență tematică mai frecventă cât și ca o realizare artistică.” □ Menționând, la rubrica „Secvențe”, articolul semnat de Dumitru Micu și Nicolae Manolescu în „Gazeta literară”, nr. 22 din 28 mai 1964, intitulat *Realism, realism-socialist*, în care sunt formulate „premisele și caracteristicile literaturii noastre contemporane” și definirea „condițiilor social-istorice ale prezentului nostru socialist”, „Tribuna” (nr. 23) le recomandă, „celor doi critici tineri” ca pe viitor să nu se limiteze doar la „constatări și referiri”, ci să dezbată problemele „mai la obiect, din perspectiva succesorilor și cu maturitatea de gândire pe care ne-o oferă concepția științifică, marxist-leninistă, asupra lumii.”

● Portretul poetului Ion Bănuță, schițat de Al. Andrițoiu, în „Albina”, la rubrica „Scriitori români contemporani”, excelează prin banalitatea de-a atribui beneficiarului calități acordate în epocă oricărui „artist militant prin substanță și definiție”, care și-a închinat întregul elan idealurilor clasei muncitoare, din rândul căreia a făcut parte. „Raportarea, în versurile lui, la timp și spațiu – scrie apologetul – e vastă, atotcuprinzătoare, prin simboluri definitorii. Așa e cuprinsă imaginea lui Lenin: «Lenin vine de departe/ din vaste întinderi de timp./ Purtat de toate generațiile,/ încărcat de dragostea oamenilor,/ de zorile comunismului,/ el merge departe, departe, departe,/ cu inima, steag roșu în univers.» „De aceea, conchide semnatarul rubricii, lângă ceilalți poeți ai noștri, crescuți de partid, în numele aceluiași realism-socialist, Ion Bănuță ocupă un loc de cinstă, de poet nou.”

● Matei Călinescu recenzează în „Scânteia” volumul de versuri al Anei Blandiana, *Persoana întâia plural*, într-un discurs analitic de multe ori conformist cu obligativitățile ideologice ale epocii și ale canonului doctrinar-propagandistic: „Ana Blandiana exprimă – cu un talent poetic remarcabil – starea de spirit a unei întregi generații care s-a format în climatul stimulator al anilor

construcțiilor socialiste și care, cum spune poeta, n-a «purta niciodată cătușe», nu și-a îndoit niciodată genunchii, n-a cunoscut deci privațiunile și umilințele trecutului de exploatare capitalistă. Cu o francheță cuceritoare, cu acea expansivitate care-i este caracteristică și care se traduce în numeroase metafore jubilative, poeta mărturisește adeseori mândria și bucuria de a trăi într-o epocă a demnității umane recucerite.”; Poeta „știe să păstreze - și aceasta este o calitate - tonul febril, de confesiune înfiorată și atunci când transcrie aspectele cele mai obișnuite ale cotidianului socialist. Imaginile se desenează nervos, în contururi violente și îndrăznețe, dar, în ciuda acestora, impresia finală cuprinde și o nuanță de suavitate, o undă de prospețime adolescentină.” Surprinzând ca specificitate a discursului liric predilecția explicită pentru metaforă (amplificată uneori până la dimensiunile unei „adevărate cascade de imagini”), recenzentul identifică în *Cosmonaut* „un imn închinat zborului cosmic al omului, foarte original”, amprentat de „arzătoarea sete de spațiu, transpusă într-o succesiune frenetică de metafore.” Prin „folosirea curajoasă a neologismului, căruia i se descoperă adeseori secretele și specificele resurse lirice”, Ana Blandiana, în descendența modelelor Labiș (din *Lupta cu inerția*) și Geo Dumitrescu, „aspiră spre o sinteză între poezia marilor elanuri afective directe și poezia de idei, cu implicațiile ei complex intelectuale.” Efectele obținute sunt „interesante”: „Neologismul, cuvântul curent și uneori uzat se încarcă de electricitate poetică, într-un stil care e al declarațiilor patetice, cum ar spune Miron Radu Paraschivescu.” Cu excepția câtorva „inegalități poetice”, recenzentul remarcă valoarea deosebită a acestui volum de debut: „Un suflu de autentică tinerețe, de prospețime contemporană, un amestec de forță și delicatețe, un neastâmpăr fecund, dar și o gravitate nu lipsită de candoare sunt câteva dintre calitățile pe care le întrunesc poeziile Anei Blandiana din această primă carte a ei.”

5 iunie

● În numărul 23 din „Contemporanul” Matei Călinescu aprofundează *Spațiul cosmic eminescian*: „Fiecare operă literară și-a creat, în conformitate cu aspirațiile ei, un anume concept al spațiului. S-a putut vorbi astfel de un spațiu clasic, dominat de idealul perfect, geometric organizat și lipsit de despărțiri și de fluctuații. Printr-o aberație abstractivă (care sacrifică bogăția momentelor concrete păstrând doar coordonatele generale și ideale) distingem în spațiul clasic o ambiție spre ordine și deci spre finit, pentru că infinitul tulbură și contrariază spiritul prin orizonturile sale succesive face impasibil sentimentului proporțiilor și al măsurii. Ideea de *limită* ocupă un loc important în întreaga estetică a clasicilor europeni din veacul 17 și 18. Romantismul, străbătut de un duh al răzvrătirii - înseamnă în primul rând *zbor în infinit*.” □ În articolul *Dintr-un jurnal literar*, G. Ivașcu analizează universul liric al lui Ștefan Augustin Doinaș și al Anei Blandiana. Primul, cel din *Cartea marelor*, „cu o

traietorie semnificativă pentru capacitatea de concentrare a cugetării sensibilizate printr-o metaforă (ca în *Zborul în grup*), subtil poet al iubirii (*Cântece de dragoste*) și al timpului (sub horatianul *carpe diem*)” devine și militant, ca în poemele despre partid, *Există*, sau ciclul *Calea Griviței* 1933. Dincolo de modelul Valery, Doinaș „travestește pe alocuri, dar vizibil prin contrast, un atât de pregnant talent deviind de pe propria-i orbită din pură incantață a jocului în imponderabil.” Blandiana are o mare capacitate de a figura/ „vedea” idei, dar a și le face văzute, „cu un mod de a sintetiza algebric stări de spirit de înaltă tensiune.” Ea „dramatizează idei cu o densă candoare, proiectând tinerețea și puritatea ca un mesaj al demnității umane neîntinate” (ca în *Dans în ploaie*). Talentul ei este tocmai „de a scenografia liric actualitatea”, „pulsând totodată de o puternică – prin ea însăși convingătoare – sinceritate.”

● În „Scânteia tineretului”, C. Stănescu dedică textul de la „Cronica literară” lui *Ion Băieșu: „Oameni cu simțul umorului”*. Printre considerațiile generale asupra genului satirico-umoristic, criticul exprimă păreri nu tocmai entuziasmate despre acest volum, în care unele texte i se par „fără finalitate estetică”, iar altele la limita manierismului. Concluzia este în spiritul acestei atitudini: „Inegal sub raportul adecvării mijloacelor artistice la pregnanța observației directe, vii, acest volum este, fără îndoială, o interesantă apariție editorială într-un gen unde progresele se văd greu”.

6 iunie

● Numărul 12 din „Luceafărul” include *Scrisoarea* lui G. B. Shaw către Sylvia Pankhurst (în care se amintește de Eminescu și de faptul că dramaturgul englez a citit *Împărat și proletar*, *Strigoi* ș.a.). Numeroase alte texte sunt dedicate lui Eminescu. Între ele, un fragment din prefața lui Mario Ruffini la M. Eminescu - *Poezie d' amore*, Torino, 1964, și un fragment din scrisoarea Mariei Teresa Leon și ale lui Raffaello Alberti în timp ce lucrau la Academie volumul *Eminescu-Poesias*. □ Romulus Vulpescu se ocupă de neologismele secolului XIX prezente la Eminescu, în *De Rovinnes en amont*. □ Ion Frunzetti discută despre sculptorii care au realizat busturi eminesciene, M. Florea despre montările după Eminescu pe Scena Teatrului Național. □ N. Aloman se referă la *Eminescu și muzica* (compozitori care i-au folosit textele) iar Romulus Vulpescu semnează *Ultimul avatar al Faraonului Tla*. □ Alte articole: Șt. Augustin Doinaș – *Forme prozodice fixe*, Gh. Bulgăr – *Stilul articolelor*, C. Regman – *Metafora satirică* și Miha Dragomir – *De la Călin nebunul la Călin File din poveste sau Cum lucra Eminescu* (text apărut postum, care ar fi fost dedicat „laboratorului poetic eminescian”; însemnările erau prevăzute pentru un volum), în fapt o lecție ținută în 1954 la Școala de Literatură „Mihai Eminescu”. □ Lui Eminescu îi dedică versuri Vasile Voiculescu (este reluată o poezie din 1901, scrisă de Voiculescu la 16 ani, pe coperta unui volum *Eminescu*), Radu Boureanu, Violeta Zamfirescu, Gh. Tomozei, I. Pop, Petru

Popescu, D. Ureche, la care se adaugă și un fragment dintr-o piesă a lui Victor Eftimiu, cu Eminescu și Alecsandri în prim plan. □ T. Vârgolici vorbește despre *Eminescu în presa socialistă*. □ M. Beniuc participă la acest moment festiv cu articolul *Poetul și vremea noastră* (pornind de la acel „Pe Eminescu noi poeții tineri/ zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge”), Marin Sorescu – *Trebuiau să poarte un nume*, și, cu scurte portrete, Perpessicius („Eminescu este și rămâne pentru noi un Everest al lirismului, pe care generații după generații îl vor urca, fără ca vreodată să ajungă până la creștetul încununat de soare și ninsori”) și Tudor Vianu, cu un articol ce ar fi trebuit să ajungă la revista „L’Europe letteraria”: „În literatura europeană a secolului său Eminescu ne apare ca un romantic. [...] Uneori a fost rânduit alături de marii poeți ai jalei universale din secolul al 19-lea, alături de Leopardi, Lenau, Vigny. Pesimismul acestora ne apare însă mult mai amar, mai nemângâiat, în timp ce Eminescu cunoaște consolările naturii și ale iubirii, în seria micilor sale elegii începând cu *Floare albastră*, simțirea virilă a patriei în *Scrisorile sale* și mândria cugetării lui în *Hyperion*, aceste ultime trăsături apropiindu-l de Leopardi. Poet, filosof, dar și învățat, Eminescu a fost una din personalitățile cele mai complexe ale secolului său și operele lui traduse în mai multe țări au fixat locul său în literatura lumii, ca pe acel al unui geniu romantic, a cărui seducție, dulce și amară, cucerește astăzi sensibilitatea oamenilor în multe limbi”. □ M. Bucur comentează „o mare carte de istorie literară”, „un bun colectiv”, volum al unui maestru, *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu. Aici „creația eminesciană e corelată factorilor concreți ai existenței, personalitatea sa compusă ca un fluviu din afluenți multipli, izvorând din adâncurile de simțire a poporului nostru. Ființa poetului se plămădește pe durata istoriei poporului său, trece, fiind a unui exponent, în stare să exprime sufletul în paginile istoriei noastre naționale. Omul coexistă și nu se întâlnește doar accidental cu artistul. G. Călinescu a restituit geniului poetic marile facultăți umane, explicându-l prin raport de determinare și constatând că omul era *prin marile lui calități etice identificabil cu opera*. □ Călinescu semnează articolul *Eminescu și arta*.

● În numărul 23 din „Flacăra” H. Zalis discută nuvela lui Marin Preda, *Friguri* (o recenzie în câteva zeci de rânduri). „Ceea ce rămâne și după lectură, ca o prezență însoțitoare, este chipul partizanului tenace, curajosul și devotatul Nang. Zbuciumul lui luminează înțelesurile povestirii tot așa cum o metaforă sensul unui întreg poem, căci *Friguri* este într-adevăr – sub aparența „orientală” a exotismului – un mișcător poem în proză despre dragoste și eroism.”

● Sub titlul *O ediție nouă din proza literară a lui Eminescu*, G. C. Nicolescu comentează în „Scânteia tineretului” volumul de *Proză literară a lui Mihai Eminescu*, îngrijit de Eugen Simion și Flora Șuteu și apărut la Editura pentru Literatură. În mai mult de jumătate din text, G. C. Nicolescu își expune propriile cunoștințe în domeniu. Fără a nega și a aprecia efortul editorilor, croni-

carul le reproșează că, în ordonarea textelor au folosit criteriul tematic și nu cel cronologic cum ar fi fost normal, deși recunoaște că acesta din urmă ar fi presupus o muncă uriașă și anevoioasă. Despre Eugen Simion, care semnează și studiul introductiv al acestei ediții, spune: „Dovedind o serioasă documentare și, ca atare, o bună orientare în datele esențiale ale problemei, tânărul istoric literar oferă cu suplețe o bună sinteză a cercetărilor de până acum asupra prozei lui Eminescu, dovedind spirit critic și orientare în vastele probleme filosofice sau de literatură universală pe care un asemenea studiu le implică. Se cuvin menționate de asemenea, ca lucruri pozitive ale acestui studiu, depășirea unor prejudecăți în ceea ce privește idealismul lui Eminescu” etc.

● „Scânteia” semnalează, sub genericul „Zilele Mihail Eminescu”, începerea lucrărilor sesiunii științifice M. Eminescu, organizate la Botoșani de către Societatea de Științe Istorice și Filologice din R.P.R., „cu prilejul comemorării a 75 de ani de la moartea marelui poet.” În prima zi „au fost prezentate [...] comunicări științifice privind viața și opera poetului. Prof. univ. Mihai Pop, director adjunct al Institutului de folclor al Academiei R.P.R., a prezentat comunicarea *Eminescu și folclorul*, conf. univ. Alexandru Piru: *Aspecte satirice în creația eminesciană*, conf. univ. Eugen Todoran (Timișoara): *Natura în poezia lui M. Eminescu*; prof. Ion Seredeanu (Cluj): *Dorul în creația eminesciană*, criticul literar Eugen Simion: *Posteritatea literară a lui Eminescu*; dr. Vasile Brânzar (Botoșani): *Cadrul botoșănean în creația eminesciană*.” De asemenea, este prezentat numărul omagial al revistei *Luceafărul* în care „critici și istorici literari de prestigiu, ca și tineri cercetători abordează în studii și articole diferite aspecte ale operei marelui poet. Revista reproduce unul din ultimele articole scrise de acad. Tudor Vianu care subliniază valoarea universală a operei lui Eminescu. □ Acad. G. Călinescu semnează articolul *Eminescu și arta*, iar acad. Aurel Avramescu prezintă preocupările științifice ale scriitorului. □ *Poetul și vremea noastră* se intitulează cuvântul academicianului Mihai Beniuc. Dintre numeroasele articole pe care le cuprinde sumarul numărului, amintim de asemenea: *Eminescu, poet al poporului român* de Al. Andrițoiu, *Cum lucra Eminescu* de Mihaela Dragomir, cronica literară dedicată volumului *Viața lui M. Eminescu* de G. Călinescu, semnată de Marin Bucur, *Închinarea unui moldovean* de Alecu Ivan Ghilia, *Eminescu în presa socialistă* de Teodor Vârgolici, *Metafora satirică* de Cornel Regman, *Cultura și literatura națională* de Mihai Drăgan etc.” În paginile acestui număr special se afirmă în nota „Scânței” – poeții contemporani „își aduc [...] prinosul de recunoștință față de neîntrecutul maestru al liricii românești. Versuri închinare lui M. Eminescu semnează Radu Boureanu, Majtényi Erik, N. Stoian, Gh. Tomozei, Marin Sorescu, Mihai Negulescu, Victoria Ana Tăușan, Gabriela Melinescu etc.” □ În același număr al ziarului, Dan Deșliu publică articolul-reportaj *Motive noi pe covorul oltenesc* (incluzând subsecțiunile *Columna*, *tractorul și digul*, *Bucuria de a deschide drum*, *Fulgerul împlânzit*) centrat pe

evocarea „transformărilor socialiste” din peisajul contemporan: „Pânza policromă a Olteniei contemporane se îmbogățește an de an cu motive inedite. De-a lungul șoselelor, gorunii metalici ai liniilor de înaltă tensiune alternează cu turlele marilor obiective industriale; alba geometrie a blocurilor de locuințe amplifică, pe un fundal de azur, luciul întunecat al schelei petroliere; pogoanele peticite, de odinioară, s-au topit într-o mică revărsare de grâuri tinere – și în multe sate, în locul sperietorii de ciori de pe acoperiș, pândește zarea antena televizorului. Sunt și acestea semnele unei treceri: de la un anotimp al istoriei la altul. Le vom întâlni pretutindeni sfidând altitudini și distanțe, modificând fața pământului, făcând să tresară din temelii oarba împărăție a rădăcinilo. [...] În mijlocul nenumăratelor motive contemporane, sugerând izbânzile în altitudine și profunzime, înflorirea pământului și a oamenilor, vom desluși, desigur, ca pe o pecete simplă și grăitoare, migălită cu dragoste de mâna artistului anonim – ciocanul și secera într-o cunună de spice.”

9 iunie

● „Scânteia tineretului” publică un material semnat de Radu Negru, cu titlul *O înaltă lecție*, care reprezintă a sinteză a vieții, a preocupărilor culturale, a relațiilor cu oficialitățile, la tenacitatea cu care lucra Mihai Eminescu. □ Acad. D. P. Perpessicius publică în această ediție articolul *Postumele...* Cu minuțiozitate și în fraze de mare concentrare informațională, autorul face o istorie a postumelor eminesciene, în ediții ulterioare celei întocmite în 1883, „cu un deosebit gust al simetriilor”, de Maiorescu. Într-un discurs echilibrat și dens, Perpessicius înregistrează și diferitele atitudini receptoare manifestate în legătură cu postumele lui Eminescu, în general, sau cu ocazia apariției diferitelor ediții ori grupaje publicate în reviste în care se cuprind astfel de texte. De multe ori, spune Perpessicius, „apariția Postumelor n-a fost întâmpinată, cum ne-am fi așteptat și cum s-ar fi convenit, cu unanim entuziasm. Începând cu acel diabolic spirit, care n-a pregetat să acuze, cu documente falsificate, de plagiat pe Caragiale și sfârșind cu învățatul și subtilul critic literar Ibrăileanu nu puține au fost vocile care s-au ridicat împotriva publicării Postumelor din motivul că ele ar dăuna gloriei poetului”. Între vocile care „nu numai au apărat publicarea postumelor, dar le-au prețuit și admirat pentru multiplele lor semnificații și podoabe”, îl citează „dintru întâi pe generosul Alexandru Vlahuță, discipolul cel mai credincios al marelui poet”, apoi pe Nicolae Iorga, „fericit să constate că o dată cu exhumarea postumelor”, legenda unui „zeu sinistru, tăiat în marmură neagră” începe să dispară. Insistând asupra importanței postumelor în înțelegerea procesului de creație parcurs de Eminescu, Perpessicius pledează implicit pentru o ediție combinată, antume și postume, așezate în stricta lor cronologie: „Cine urmărește și confruntă cele două planuri, din reviste și din manuscrise, ale creației lirice eminesciene este ispitit, nu o dată, de gândul unei ediții, așa zicând, învârstate, întreșutate, în care

antume și postume să alterneze, cronologic, așa cum de fapt s-au și petrecut lucrurile”. □ În același număr, Iosif Sava publică articolul *Arhitecturi sonore*, în care inventariază câteva creații muzicale inspirate de lirica eminesciană. Între ele, „cele 5 cântece scrise în 1952 de acad. Mihail Jora”, „un amplu balet ce pornea de la Călin”, avându-l ca autor pe „maestrul emerit al artei A. Mendelssohn”, și un amplu poem simfonic în care Pascal Bentoiu „încearcă o transpunere muzicală a Luceafărului”.

● Numărul din 9 iunie al „Scânteii” dedică o mare parte a materialelor sale comemorării lui Mihai Eminescu, începând cu articolul redacțional *Luceafărul poeziei românești*: „Ne apropiem astăzi de opera lui Eminescu, cu admirația și prețuirea profundă pe care le cultivă statul nostru socialist față de marile valori culturale ale trecutului. În anii de după eliberarea țării a fost întreprinsă o largă operă de editare și cercetare a tezaurului eminescian, prin tipărirea postumelor și a variantelor lor, a literaturii populare culese și prelucrate de scriitor, prin apariția unor studii și comentarii importante pentru înțelegerea vieții și activității poetului, dezvăluind noi fațete ale personalității lui. Analiza multilaterală, științifică, a vieții, operei și a epocii în care a trăit poetul a dat posibilitate cercetătorilor noștri să pună în tot mai deplină lumină valorile nepieritoare ale creației sale.” Finalul articolului evidențiază majora însemnătate a manifestărilor dedicate operei eminesciene, „într-o epocă de dezvoltare fără precedent a patriei noastre socialiste, de înflorire a vieții spirituale, artistice, literare. Se împlinesc în curând 20 de ani de când poporul nostru, condus de partid, și-a deschis calea spre acele zări de lumină la care au aspirat cei mai aleși fii ai săi. În țara reînnoită, care-și înalță an de an construcțiile demne de omagiul poeziei, asigurându-și pe temelii trainice bunăstare și progresul, aniversarea lui Eminescu dobândește semnificații simbolice. Este o sărbătoare a culturii noi, în zestrea căreia intră, ca parte inseparabilă, tot ceea ce ne-au lăsat mai bun înaintașii noștri. Este o sărbătoare a poporului liber, mândru să-și cinstească visătorii și cîntăreții, și pe cel mai mare dintre ei, Luceafărul poeziei românești.” □ Mihai Beniuc semnează articolul *Cuvântul ce exprimă adevărul*, conturând imaginea unui Eminescu care și-a asumat „mesajul epocii”, „după un multiplu și adânc contact cu poporul său, în perspectivă cultural-istorică și spațial geografică, folosind cu o măiestrie fără egal limba națională, căreia, din punct de vedere literar, el, primul, i-a imprimat marca universalității. Atunci când spunea că este măcinat de dorința de a exprima adevărul, aceasta însemna că el, prin frumos, voia să caute tot ceea ce asigură dreptul la viață al omului. Frumusețea inegalată a poeziei sale, atitudinea tăios critică față de relele timpului său, viziunea largă despre lume, dragostea de viață, dragostea pentru poporul ce muncește, fac din Eminescu expresia desăvârșită și protestatară a acelui timp și a geniului revelator, la nivelul spiritului mondial, al poporului român. Așa se explică popularitatea lui Eminescu: poet al dragostei, al iubirii față de natură, dușman necruțător al asuprașii, demagogiei și minciunii,

cugetător profund, maestru neîntrecut al versului, el a cucerit pe veci poziția cea mai înaltă a literaturii române. [...] Era un adevăr ce i se impunea prin fapte lui Eminescu, anume că viața luată în ansamblu era rea și omul nefericit, datorită condițiilor social-istorice, în care era silit să trăiască, dar că ea ar putea fi bună, căci natura era nespuns de frumoasă, iar dragostea, amiciția și dreptatea socială ar putea face omul fericit.” Aceleași coordonate ale viziunii sunt regăsite, consideră autorul articolului, și în publicistică, „întemeiată pe profundele cunoștințe economice și istorice ale lui Eminescu – un neiertător pamflet la adresa timpului, desigur cu evidente confuzii asupra unor probleme sociale. Dar nota fundamentală a articolelor politice, ca și a unora dintre *Scrisori*, în esență, este patriotismul. Iar patriotismul nu poate fi prin natura lui pesimist, căci ar deveni un mijloc de semănare a neîncrederii în viitorul poporului transformându-se în contrariul său. Iar critica necruțătoare a poetului la adresa timpului său, a relelor sociale, izvorăște din dorința vie ca ele să fie înlăturate și să se facă dreptate celor mulți, celor ce trudesc.” □ În *Arta versului eminescian*, Al. Philippide prezintă laboratorul intern al discursului din *O, rămâi*, în care poetul apelează, într-o primă etapă a elaborării poematice, la fixarea ritmului și tonului general „al poeziei și schițarea tabloului”: „Poetul pune în tiparul ritmului, fără să aleagă prea mult, cel dintâi material care îi vine la îndemână. Pe el îl interesează acum, la început, să ridice scheletul lucrării, urmând ca după aceea să vină cu completările de detaliu și cu materialul care dă consistență și densitate. Aceasta explică, de asemenea, și scurtimea primei versiuni. Dacă rămânea așa, poezia ar fi fost prea fugitivă, ca o adiere care oricât de melodioasă ar fi, nu rămâne în memorie, dispare prea repede. A doua versiune amplifică și completează prima versiune cu trei strofe noi, aducând totodată strofelor din prima versiune modificări.” Demonstrația analistului oglindind metamorfozele interne ale variantelor până la fixarea formei definitive publicate în *Convorbiri literare* argumentează ideea că „în arta poetică a lui Eminescu ritmul este – cred – elementul primordial”. Poetul dă o mare atenție și rimelor. Rimele sale, bogate și sonore, dau culoare și strălucire, dar nu ele determină cântecul adânc al versului. Acest cântec este determinat de armonia interioară a versului, pe care Eminescu o are în vedere în primul rând și pe care se silește s-o obțină cât mai des și o obține într-adevăr în chip considerabil. Lucrul acesta se vede cu deplină limpezime în *Odă în metru antic*, unde absența rimei nu numai că nu aduce nici un prejudiciu armoniei versului, dar chiar întărește și face și mai adâncă această armonie.” □ Alt articol omagial, *Prezența poetului*, aparținând lui Valeriu Râpeanu, atestă „prezența operei lui în viața noastră”, „locul crucial pe care ea îl ocupă în cultura poporului român”: „Studierea științifică a vieții și operei sale a preocupat pe cei mai de seamă reprezentanți ai criticii și istoriei noastre literare, ca și generația tânără de cercetători. Pe lângă impunătoarea ediție critică îngrijită de academicianul Perpessicius, a cărei apariție a continuat, au

fost publicate lucrări de sinteză, dintre care trebuie amintite contribuțiile datorate academicianului George Călinescu, ca și articolele și studiile mult regretatului Tudor Vianu”. Autorul articolului atrage atenția asupra laturii revoluționar-militante a „poetului național”: „Îl admirăm în același timp pe Eminescu, om al timpului și al țării sale, pe patriotul și cetățeanul neconținut înșelat, în căutările lui, de sentimentul datoriei sociale. A cântat trecutul de luptă în tonuri de rapsodie, a plănuit mari construcții dramatice despre eroii naționali, a fost necruțător cu aceia dintre contemporanii lui care întruchipau nimicnia și demagogia burgheză și i-a stigmatizat cu vigoarea celui mai autentic pamfletar, a găsit accente patetice pentru a preamări *marele viitor* al țării sale. Ridicat din mijlocul acestui popor, așa cum singur a mărturisit adesea cu mândrie, el s-a frământat neconținut pentru soarta țării sale. Personalitatea lui ne amintește de aceea a legendarului meșter Manole. Pentru făurirea unei opere menite să dăinuie în veacuri, Eminescu și-a cheltuit nu numai neobișnuitele-i înzeestrări artistice, dar și propria lui ființă.”

11 iunie

● La realizarea numărului 24 al „Gazetei literare”, ediție omagială consacrată comemorării a 75 de ani de la moartea lui Eminescu, colaborează: Rafael Alberti (Spania), Teodor Balș, I. D. Bălan (*Eminescu azi*), Mihai Beniuc (*La sărbătoarea lui Eminescu*), Alain Bosquet (Franța), Ion Brad, Matei Călinescu, Vehbi Balla (Albania), Șerban Cioculescu (*Universul rural eminescian*), Rosa del Conte (Italia), Ov. S. Crohmălniceanu, Sandu Darie (Cuba), Nicola Doncev (Bulgaria), Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Radu Flora (Iugoslavia), Paul Georgescu, Karel Jonckheese (Belgia), Kakassy Endre, Maria Tereza León (Spania), Ligia Macovei, E. Miejelaitis (URSS), Charles Moisse (Belgia), George Muntean, Perpessicius (*Satira Eminesciană*), Al. Philippide, Eugen Simion (*Plenitudinea și contradicțiile omului romantic*), Vladimir Streinu (*Documente de biografie intelectuală*), Tudor Vianu (*Eminescu*), Teodor Vărgolici. □ Contribuțiile colaboratorilor străini sunt cuprinse în paginile a 6 și a 7-a sub titlul *Eminescu în conștiința universală*. □ Ov. S. Crohmălniceanu, scrie cronică literară la *Viața lui M. Eminescu* de George Călinescu: „În viața lui Eminescu soarta a înscris amețitoare semnificații. Norocul literaturii românești este că s-a găsit un spirit atât de înalt încât să le dezlege și să ni le facă sensibile tuturor prin această biografie.”

● „Scânteia” continuă prezentarea „Zilelor Eminescu”, publicând trei articole ample dedicate operei eminesciene. Primul, intitulat *Creator strălucit al limbii române literare*, îi aparține lui Al. Rosetti, care analizează specificitatea limbajului poetic eminescian: „Secretul artei lui Eminescu stă în însușirea desăvârșită a materialului folcloric și a stilului poeziei populare care, trecut prin sensibilitatea lui artistică, capătă forma imprimată de personalitatea sa. Eminescu se adresează limbii vechi și limbii vorbite; el integrează în creația sa

un mare număr de neologisme. Sinteza acestor elemente, într-o formulă personală – iată esența limbajului poetic eminescian. Eminescu întrebuințează în poeziile sale un mare număr de cuvinte și expresii din limba vorbită (adesea regionalisme moldovenești), care până la el nu făceau parte din vocabularul poetic sau căroră el cel dintâi le-a dat o întrebuințare potrivită, sau o serie de cuvinte care aveau curs în limba veche și nu mai circulă astăzi, sau al căror înțeles diferă de cel de astăzi. În poeziile sale din tinerețe, când poetul nu e încă stăpân pe toate mijloacele de expresie și dibuie, în căutarea expresiei juste, el întrebuințează, ca și contemporanii săi, o serie de neologisme, dintre care unele nu au rămas în limba literară, iar altele au fost acceptate în forme schimbate. În perioada maturității sale, neologismele sunt perfect adaptate materialului de limbă. Eminescu, după cum s-a observat, alături neologismul de un termen existent în limbă, încorporându-l, astfel, în tezaurul limbii române”, a unor procedee figurative și de transformare a substanței lor expresive.” În acest fel, „armonia eminesciană se face auzită mai ales în poezia de maturitate. Acum, renunțând la ornamentele scilipitoare, poetul eliberează rezervele muzicale ale sunetelor și ale grupurilor de sunete. Eminescu valorifică cu o măiestrie inegalabilă virtuțile estetice ale limbii române, folosind în acest scop fonetisme luate din toate graiurile. Efecte remarcabile obține din folosirea unor fonetisme moldovenești.” □ Al doilea articol omagial este semnat de I. D. Bălan și abordează tema *Poetul și vremea noastră*: „Vremea socialistă, prin preocuparea statornică și lucidă de a crea o cultură nouă, fructificând toate cuceririle prețioase ale epocilor precedente, participă mai activ și mai susținut ca oricare alta la afirmarea unor valori latente ale operei chiar după dispariția creatorului ei. Oamenii muncii l-au simțit pe Eminescu de la început și cu atât mai mult îl simt astăzi ca poet al lor. Cel ce a dat expresie atât de viguroasă patriotismului și revoltei sociale în vehementele *Scrisori*, cel care a prins în versuri nepieritoare din poezia *Împărat și proletar* sentințe poetice scumpe exploataților de pretutindeni, făcându-le să răsune ca niște dureri ale propriei lor vieți, poetul acesta era și va rămâne pentru totdeauna un cântăreț al poporului. Acum când în patria noastră sub conducerea partidului a fost zdrobită orânduiala cea crudă și nedreaptă, muncitorimea regăsește în versurile marelui poet ecouri dintr-o experiență amară a propriei existențe. Aliat cu ea pe vremuri în suferință, poetul continuă să fie viu în sufletul ei, în epoca împlinirii visurilor întregului popor. Continuând și dezvoltând pe o treaptă ideologică superioară cele mai bune tradiții ale criticii și istoriei literare progresiste, vremea noastră socialistă a relevat valori noi în creația eminesciană, statornicind personalitatea poetului pe coordonatele ei reale, obiectiv istorice, însușindu-și-l mai intim și mai structurat.” □ Ultimul articol al rubricii este semnat de Tudor Vianu (un studiu publicat acum postum), propunând o discuție despre *Însemnătatea operei eminesciene*, în cadrul mai larg al relației de contiguitate stabilite între gradul de reprezentativitate națională și cel al

rezonanței universale a operei eminesciene: „Cine vorbește despre însemnătatea *națională* a unui poet pare a dori să stabilească un paralelism cu un alt fel de însemnătate, pe care o asociem cu un alt atribut, cu însemnătatea lui *universală*. Desigur, între cele două feluri ale valorii recunoscute unui creator de artă există o strânsă legătură, importanța lui națională alcătuind temelia și substanța mesajului adresat de el lumii întregi. [...] Străinătatea confirmă, lărgeste și amplifică răsunetul unei opere, dar nu-l creează singură niciodată. Punctul de plecare al circulației mondiale a unei opere este totdeauna patria creatorului ei și, mai înainte ca mesajul acestuia să fi găsit calea audienței celei mai largi, a trebuit ca el să fi vorbit cu puteri răscolitoare poporului său. Acesta este și cazul lui Mihail Eminescu, poet național și universal, după cum o arată răsunetul lui în țară și în străinătate, adâncă simpatie cu care îi înconjurăm opera și îi venerăm amintirea, interesul trezit de el peste hotare arătat de traduceri și studiile străine înmulțite de la o vreme încoace.” Deosebit de importantă în argumentarea *reprezentativității* naționale de amplitudine universală a operei eminesciene este, consideră Vianu, însăși „personalitatea morală a lui Eminescu”: „Componentele caracterului său sunt patriotismul arzător, desăvârșita dezinteresare personală, iubirea adevărului, a studiului și a cercetării, scrupulul cel mai minuțios în întocmirea tuturor lucrărilor lui, așa cum îl arată imensul lui manuscris, mărturia unei vieți laborioase de învățat și de artist. Nimic n-a fost improvizat în opera lui Eminescu: totul a rezultat dintr-o aplicare tenace, răbdătoare și profundă asupra temelor lui.” Cu toate că, subliniază autorul studiului, „au apărut noi puncte de vedere în considerarea lumii, propria noastră orânduire a făcut un pas atât de mare înainte, încât momentul social și politic al lui Eminescu pare a aparține unui trecut destul de îndepărtat”, „caracterul lui Eminescu ne inspiră cel mai adânc respect.” În acest fel, „însemnătatea națională a operei lui Eminescu rezultă din faptul de a fi dat sinteza principalelor direcții de cultură ale veacului său, de a întrunit în sine pe omul poporului și cel cu aspirațiile cele mai înalte ale culturii universale, de a fi dezvoltat limba literară până la punctul în care a putut deveni un instrument delicat și armonios al exprimării lumii, a simțirii și a cugetării.”

12 iunie

● „Contemporanul” (24) apare în ediție eminesciană specială și se deschide cu un articol de G. Călinescu despre *Eminescu*, de fapt un fragment din Comunicarea susținută la Academia Română pe 9 iunie 1964, *Eminescu, poet național*. (vezi Anexa). □ Tot pe pagina întâi figurează un text semnat de Tudor Arghezi (*Schiță de fum*: „Eminescu nu a scris o carte, el a suferit-o, ruptă din el. Fugărit ca un agneț, de fiare, prin spini, zdrențele culese din măciuliile ghimpate au dat pumnul de mătase diamantină strâns în cartea lui”) și altul de Geo Bogza, *Istorie literară*: „În tinerețea mea, care a fost a unei iconoclastii totale, pe el nimeni nu l-a tăgăduit. În acea vreme noi am rostit un

rechizitoriu împotriva tuturor, clasici sau contemporani de mare prestigiu, dar pe el nimeni nu l-a tăgăduit. Oricât de tare și din orice parte ar fi bățut vântul, și oricât de tare ar fi cântat cocoșii a treia oară. [...] Istoria literaturii va cunoaște alte genuri iconoclastice, eu cred în frumusețea și necesitatea lor – dar pe el nimeni nu-l va tăgădui. [...] Atât timp cât pe acoperișul pământului soarelui i se va spune soare, iubirii iubire și poeziei poezie, pe el nimeni nu-l va tăgădui”. □ Alte articole *la temă* semnează George Ivașcu – ***Patriotismul lui Eminescu***, Adrian Maniu – ***Eminescu, artist dramatic***, G. Munteanu – ***Semnificația sublimului***, Al. Piru – ***Eminescu și Baudelaire***, Ion Jalea și Ov. Maitec – ***Eminescu în creația mea***, A. E. Baconsky – ***Eminescu și poezia universală***, alături de o relatare a *Sesiunii științifice a Academiei și a Uniunii Scriitorilor*, de la Palatul R. P. R. (București 9-10 iunie), în care au rostit alocuțiuni Iorgu Iordan, M. Ralea, Al. Rosetti, Paul Georgescu, Al. Philippide, M. Beniuc, G. Călinescu – *Eminescu, poet național* etc.), plus numeroase mesaje de peste hotare. □ În articolul său, G. Ivașcu discută preponderent publicistica eminesciană: „Patriotismul marelui poet este – precum s-ar mai putea încă demonstra și prin multe alte elemente din opera lui artistică, precum și din cea publicistică – el însuși un univers de simțire și de gândire ca o proiecție grandioasă a unui uriaș proces de însumare a tot ceea ce patria și poporul român au putut genera într-un spirit de asemenea dimensiuni. Luptând cu atâta devotament și cu o răscolitoare forță de vibrație pentru un viitor mai bun poporului și patriei sale, nu e deloc întâmplător că în articolul citat, *Bălcescu și urmașii lui*, ca și cum s-ar fi considerat printre ei și contopindu-și gândul în aceeași flacără, scria acele rânduri grele de mânie dar totodată pulsând ca propria-i inimă pentru înfăptuirea unui măreț ideal pe care-l hărăzea viitorimii noastre.” □ A. Maniu mizează pe piesele *Mureșanu* (tablou dramatic) și *Lais*, care ar putea avea succes radiofonic, pentru că teatrul scris în versuri e făcut pentru ca să se audă versul, dicțiunea interpreților. □ George Munteanu, urmărind semnificațiile sublimului eminescian, crede că „sinteza ambelor atitudini, chintesența sublimității și a tragismului în poezia lui Eminescu o constituie *Luceafărul*, care, orice-ar zice amatorii de subtilități, ce abstractizează cu totul sensul poemului și ni-l înstrăinează rămâne cea mai înalt polemică dar și cea mai pasionată expresie eminesciană a atașamentului față de oameni, cărora li se propune *un drum luminos* [sic!], ca și al simbolicului astru din poem.” □ Al. Piru identifică accente baudelaireiene în *Dezgust* (ulterior *Scrisoarea a IV-a*), *Când te-am văzut*, *Verena* (cu varianta postumă - *Gelozia*) și alte texte eminesciene. □ Este publicat și un fragment din comunicarea ***Însemnătatea operei poetice și literare a lui Eminescu și permanența valorii ei artistice*** a lui Tudor Vianu, citită după moartea sa în deschiderea ședinței din 10 iunie: „Însemnătatea națională a operei lui Eminescu rezultă din faptul de a fi dat sinteza principalelor direcții de cultură ale veacului său, de a fi întrunit în sine pe omul poporului său, cu aspirațiile

cele mai înalte ale culturii universale, de a fi dezvoltat limba literară până la punctul în care a putut deveni un instrument delicat și armonios al expresiei lumii, a simțirii și a cugetării, de a fi creat o operă poetică generală prin puterea ei de a evoca natura, durerile și bucuriile inimii omenești, grandoarea cosmică și neliniștile minții cercetătoare a omului, de a fi deschis zăările cele mai largi ale lumii pentru întregul lui popor. A întrunit toate aceste însușiri cu manifestarea unui caracter pur și înalt, stabilind un exemplu uman. Toate popoarele își aleg printre gloriile panteonului lor național pe aceia care le reproduc cel mai bine: italienii pe Dante, englezii pe Shakespeare, francezii pe Voltaire, germanii pe Goethe, rușii pe Pușkin. Românii îi deleagă lui Eminescu sarcina de a-i reprezenta în fața lumii întregi, fiindcă ei înșiși au dobândit în opera lui conștiința însuflețitoare a trecutului și a năzuințelor lor și le-au inspirat încrederea deplină în puterea lor de a îmbogăți, prin creație originală, cultura universală.”

13 iunie

● Numărul 24 din „Flacăra” va fi unul special *Eminescu – 75*, ilustrat de Ligia Macovei. Omagiul către cel care „a murit în plină bărbăție”, cum spunea Victor Eftimiu, este susținut de Zoe Dumitrescu-Bușulenga, cu *Eminescu și contemporaneitatea lui*, și de Perpessicius, *Scrisoare către editorul eminescian, integral, din anul 2000*. □ Zoe Dumitrescu-Bușulenga vorbește despre perenitatea care înfrânge și depășește Timpul, a versului desăvârșit: „Eminescu nu rămâne numai creatorul exemplar pentru orice artist al poporului nostru, ci și un poet și un gânditor mereu aproape de fiecare dintre noi, dezvăluindu-și mesajul spiritual și către lumea noastră, dar păstrând încă suficiente valențe deschise pentru toate generațiile care ne vor urma. Și dragostea noastră pentru el nu este aceea care înconjură un obiect venerabil de muzeu, ci una care vibrează la unison cu o ființă a cărei inimă palpită fără oprire și fără moarte”. Totul este completat de versurile lui Eftimiu: „Și floarea teiului e-n toi/ Furtunile se potoliră/ Mai freamătă măiastra-i liră/ Mai cântă Eminescu-n noi”.

● Dinu Săraru scrie la „Cronica dramatică” din „Scânteia tineretului” articolul „*Eminescu*” de *Mircea Ștefănescu pe scena Teatrului Național „I. L. Caragiale”*, în care laudă, mai întâi, pe cei care au scris, într-un fel sau altul, texte literare despre Eminescu (Jean Bart, Eugen Lovinescu, Victor Eftimiu, Cezar Petrescu), cu un plus de elogiu adus lui G. Călinescu, „ilustrul scriitor și critic”. Din textul cronicii, reținem următorul pasaj: „Bine surprinse, în câteva crochiuri de replică, personaje precum Caragiale, Creangă, Slavici și Titu Maiorescu, asupra căruia dramaturgul a insistat, deși poate că se putea accentua încă rolul pozitiv al acestuia în afirmarea valorii lui Eminescu”.

● La rubrica dedicată „Zilelor Eminescu”, „Scânteia” publică două articole ample dedicate operei poetului. Primul, *Pe marginea viziunii filozofice eminesciene*, îi aparține lui Mihai Ralea, în perspectiva căruia opera

eminesciană se definește drept „cristalizarea supremă a viziunii artistice a poporului nostru. Versul eminescian, vibrând durerile și speranțele existenței umane, pământul și codrul, setea de viață și epilogul implacabil al celor patru scânduri, clipa trecătoare și tendința spre eternitate, se deschide spre toate orizonturile, străbate calea atât de lungă a omenirii, devine traductibil în rezonanța altor meridiane, universal. O astfel de poezie nu putea fi decât filozofică. Iar o astfel de poezie filozofică, cristalizând viziunea artistică a poporului român, nu putea fi, cu toate influențele ideologice ale secolului, mai ales ale filozofiei germane, decât expresia unei gândiri originale și ireductibile la alte creații spirituale”. În descendența analizei gheriste, Mihai Ralea susține că „viziunea eminesciană [...] nu poate fi considerată, într-un mod simplist și linear, o filozofie a pesimismului și a morții, o filozofie a neantului. E drept, filozofia lui Schopenhauer a avut o înrăurire mare asupra gândirii eminesciene. Aceasta nu poate fi considerată doar o influență exterioară artificială și cu atât mai puțin o modă a timpului. Un artist atât de mare ca Eminescu nu putea să vehiculeze idei pe care să nu le fi integrat în ansamblul felului său de a gândi și simți. Dar tocmai de aceea, fiind un artist genial, cu o profundă sinceritate, studiile sale filozofice s-au altoit pe tulpina propriei sale individualități creatoare, cu rădăcini împlântate adânc în specificitatea societății românești din timpul său, în năzuințele poporului său, iar viziune asta despre lume a dobândit un profil nou, neconvertibil.” Realitatea social-politică a anilor de după revoluția de la 1848, „când burghezia a renunțat la idealurile ei revoluționare și a intrat în *monstruoasa coalție* cu moșierimea”, influențează, afirmă Ralea, „sensibilitatea marelui nostru poet, setea lui de dreptate, înaltele sale aspirații morale. [...] De aceea deziluzia revine mereu în poezia eminesciană, ajungând la o amploare cosmologică, la viziunea răului universal. De fapt, toate revoluțiile de până atunci au dus la schimbarea unei orânduiri bazate pe exploatare cu alta, a sclavagismului cu feudalismul, a feudalismului cu capitalismul, la menținerea exploatării omului de către om, a asupririi, a jafului, a minciunii, a mizeriei morale și materiale. În conștiința de extremă sensibilitate a artistului această realitate istorică concretă se extrapolează în imperfectibilitatea lumii, în imposibilitatea de a stăvili răul, în inutilitatea și zădărnicia luptei și idealurilor revoluționare (*Împărat și proletar* sau *Memento mori*), în nimicnicia existenței umane.” □ Al doilea studiu, ***Peste nemărginirea timpului***, este semnat de Perpessicius, pentru care „serbările pe care țara întreagă, de la un capăt la altul, în unanimitatea cea mai armonioasă, le consacră lui Eminescu, la împlinirea a 75 de ani de la săvârșirea lui din viață, au o întreită semnificație. Ele cinstesc, în egală măsură: pe poetul fără de asemănare, care a dat verbului și versului românesc mlădierea cântecului; pe scriitorul care a lăsat, în oricare din paginile scrisului său, atâtea mărturii ale înaltei lui personalități, și pe cetățeanul care, în ciuda unei vieți publice pline

de ostilități, a pus în împlinirea îndatoririlor sale obștești pregătirea cea mai temeinică, perseverența cea mai devotată și modestia cea mai cuceritoare. Treimea aceasta de semnificații, întrupată în ființa unui singur om, ca o expresie superioară a geniului poporului nostru, merită o atenție particulară pe care festivitățile de astăzi o reclamă cu hotărâre.”

14 iunie

● „Scânteia” publică, sub titlul „Eminescu pe meridianele lumii”, intervenții ale unor scriitori străini pe marginea operei eminesciene. Nicolas Guillen scrie despre *Un mare romantic*, proiectând o paralelă între Eminescu și poetul cubanez José Jacinto Milanéz, mărturisind, în același timp, că „am, personal, admirație pentru acest mare poet. Cunoscut în mare sensul poeziei sale, știu câte ceva despre mijloacele sale de expresie, despre resursele ritmice de care s-a folosit din punct de vedere al formei, despre magia limbajului său în care fiecare cuvânt are un destin propriu în poem, acel destin și nu altul. De aici strălucirea fiecăreia din operele sale, atmosfera ei specifică, farmecul deosebit, care ar dispărea odată cu cea mai neînsemnată schimbare în ordinea cuvintelor, a pauzelor, a mulcomirilor și a tunetelor, ca într-o capodoperă simfonică.” □ Alain Guillerrou analizează *Specificul eminescian*, pornind de la evocarea primei sale întâlniri cu opera eminesciană: „a fost în vara anului 1934, când am fost trimis de către Școala normală superioară, al cărei student eram, să particip la cursurile de vară organizate în acea epocă la Brașov, ca să-i învăț pe participanți limba franceză. Plimbându-mă pe Calea Victoriei, am cumpărat de la un anticariat o cărțuie, o ediție liliput tipărită de Ibrăileanu cu poeziile lui Eminescu. [...] Atunci nu-mi trecea prin gând că voi scrie un studiu despre poetul român. De altfel, când l-am început, n-am folosit acea veche cărticică, ci erudita ediție Perpessicius. [...] Am fost uimit că majoritatea criticilor se trudeau să găsească influențele străine din opera eminesciană, lăsând de o parte singurul lucru just. N-am vrut să mă adaug acestora. Socoteam că era altceva de făcut, de găsit ceea ce era eminescian, original, ceea ce era specific național, suflul popular, influența pe care Eminescu a avut-o asupra lui însuși. [...] Când am terminat, am găsit și titlul eseului, acum o carte voluminoasă: *Geneza interioară*.” □ A. Surkov își intitulează intervenția *Poezie nepieritoare*, subliniind că „versurile lui Mihail Eminescu au fost remarcate de la început de scriitorii cei mai sensibili ai Rusiei. [...] Dar numai după al doilea război mondial, când drumul spre socialism și comunism a devenit comun țărilor noastre, cititorii patriei mele au cunoscut cu adevărat opera marelui poet român. [...] Poezia lui Eminescu se face auzită din ce în ce mai des și în limbile altor popoare frățesti ale U.R.S.S. Ca oameni care urmărim preceptul lui Lenin – să construim cultura nouă a societății noi, folosind tezaurul culturii trecutului, noi includem pe Mihail Eminescu în fondul de aur al predecesorilor noștri și, alături de poporul român, de prietenii noștri – scriitorii României noi – aducem

un respectuos omagiu amintirii luminoase a marelui precursor al poeziei noi românești.” □ Gheorghe Tomozei semnează traducerea poeziei *Lui Eminescu* aparținând lui Iannis Ritsos („Veghind, Poetul stă la poarta țării./ statura înălțându-și-o, departe,/ spada surâsului o ține-n mână,/ poporului, el pâinea i-o împarte,/ cu soarele în fumul zării crește/ frățești cuvinte semănând pe brazdă/ și între inimi poduri arcuiește...”). □ Secțiunea mai reproduce, sub titlul *În inima poporului*, un scurt fragment din introducerea (semnată de Maria Teresa-Leon și Rafael Alberti) la volumul de *Poezii* tradus în limba spaniolă.

15 iunie

● În „Scânteia”, Aurel Baranga prezintă piesa lui Mircea Ștefănescu, *Eminescu*, pusă în scenă la Teatrul Național „I. L. Caragiale”, în regia lui Sică Alexandrescu. Cronicarul dramatic remarcă „ambitia lui Mircea Ștefănescu de a fi încercat realizarea unei fresce care să restituie aspecte din viața celui mai iubit și mai știut pe dinafară poet român, ctitor al liricei și limbii noastre literare, personalitate de o covârșitoare profunzime și complexitate, Mihai Eminescu. Autorul piesei nu putea deci năzui la o cuprindere totală a acestei uriașe personalități, și dacă și-a propus să evoce mediul, climatul în care eroul a trăit unele momente din chinuita și zbuciumata sa viață; dacă și-a luat ca sarcină să înfățișeze greutățile pe care genialul poet le-a suportat, neînțelegerile de care s-a lovit, adversitățile pe care le-a întâmpinat, umilințele la care a fost supus de o lume obtuză și meschină, versatilă și felonă; și dacă a izbutit să redea o fărâmă din granitul acestui etern monument al literelor românești, meritul său este incontestabil, cu drept la recunoștința publicului nostru de astăzi, doritor să-și cunoască și să-și slăvească eroii.”

16 iunie

● O notă „Agerpres” despre „Zilele Mihai Eminescu” la Ipotești, publicată în „Scânteia tineretului”, informează că la manifestările dedicate poetului au participat și au rostit discursuri „scriitorul Pop Simion, secretar al Uniunii Scriitorilor și scriitorul francez Alain Guillerrou, profesor la Universitatea din Sorbona, care au evocat figura marelui nostru poet”. □ O altă notă a aceleiași agenții de presă anunță că „a avut loc festivitatea de dezvelire a unei plăci comemorative, așezată pe un bloc din Piața Amzei din Capitală, acolo unde s-a aflat casa în care a locuit marele nostru poet în anul 1883”. Radu Boureanu a vorbit cu acest prilej despre viața și opera lui Mihai Eminescu.

18 iunie

● Materialele publicate în „Gazeta literară” vin în prelungirea spiritului Zilelor Eminescu. Pe a doua pagină, sunt rezumate principalele evenimente derulate în aceste zile, iar rubrica „Revista revistelor” este consacrată omagierii poetului în „Viața românească”, „Luceafărul”, „Contemporanul” și „Tribuna”. □ Paul

Anghel și Constantin Țoiu scriu reportajul *Sara pe deal, la Ipotești*, prilejuit de pelerinajul făcut acolo la 75 de ani de la moartea poetului, totul fiind de partea organizatorilor, inclusiv natura: „Vineri și sâmbătă vremea la Ipotești a fost schimbătoare, cu înnoirări rezezi și ploii rare, scurte. În ziua comemorării, un soare copleșitor ardea pe cerul senin al Ipoteștilor. Dimineața la șapte, soarele frigea ca-n toiul amiezii. Furtuna, clementă, avea să se dezlănțuie mai târziu, noaptea, după încheierea șezătorii.” □ Pagina a 4-a conține continuări ale textelor din numărul precedent (Paul Georgescu, *Eminescu și contemporanii săi*, Aurel Martin *Eminescu - opiniile estetice*) și colaborări noi pe teme eminesciene: Mihai Pop scrie despre *Eminescu și literatura populară*, iar Silvian Iosifescu un *Preludiu eminescian*. □ Al. Piru face referințe despre *Ultima formă, inedită, a scrisorii a V-a* extrasă de autor din mss. 5186 („De altfel, chiar dacă mss. 5186 nu ar fi ultima formă a *Scrisorii a V-a*, cum am demonstrat deosebirile față de cele trei variante cunoscute, semnalate aici numai în parte, și semnătura lui Eminescu sub mss. inedit, ne-ar obliga să publicăm fără întârziere această variantă, de un vădit interes artistic, cu nimic mai prejos de marile creații ale geniului eminescian.”). □ Al. Săndulescu semnează textul *Codrul eminescian*. □ Despre *Eminescu în Italia* scrie Al. Balaci, iar despre *Eminescu în patria lui Pușkin*, Tamara Gane. □ D. Păcurariu completează tabloul cu *Eminescu în limba franceză*. Textele publicate aici sunt de o importanță majoră regăsindu-se, ca referință și informație, în toate cercetările ulterioare la adresa traducerii poetului în alte limbi. □ „Gazeta Literară” se încheie cu o pagină internațională de poezie. Dintre prezențe notăm: André Frenaud (Franța), Nikos Papas (Grecia), Nicolás Guillen (Cuba), Vasco Popa (Iugoslavia), Alexei Surkov (URSS), Mario Benedetti (Italia).

● În numărul 856 al „Albinei”, la rubrica „Scriitori români contemporani” George Ivașcu îl prezintă pe Eugen Jebeleanu drept un „scriitor militant, înflăcărat”, desigur, pe „frontul literaturii realist-socialiste, înfipt tot mai adânc în prezentul luptei pentru viața nouă din patria lui.” Atenția lui este captată și de problematica păcii mondiale, apelând, pentru aceasta, la „solidaritatea internațională a oamenilor muncii de pretutindeni.”

● Nestor Ignat publică în „Scânteia” articolul aniversar *G. Călinescu la 65 de ani*, care debutează cu evocarea perioadei din preajma „ultimului război mondial”, când „așteptam cu înfrigurare apariția cronicii din *Adevărul literar și artistic*, sau, apoi, sosirea unui nou număr al *Jurnalului literar* de la Iași. Într-o vreme de intensă fascizare, când prostia agresivă, agramatismul și spiritul de parvenire se împingeau în față, *Jurnalul literar* promova valorile trainice ale culturii naționale și universale, îndemna pe tinerii cu aspirații literare să exercite o muncă intelectuală, să devină cărturari, să tindă spre ceea ce directorul revistei numea *scriitor total*.” Circumscrie unei perioade „ostile”, „marile opere mai vechi ale lui G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, studiul închinat vieții și operei lui Eminescu au nedumerit și au

indispus pe mulți la timpul lor. Într-o lume deprinsă să înjghebeze din materiale friabile așezări efemere, dar lucrative, vocația construcției în granit părea anacronică și insolentă. Cu atât mai mare era însă meritul de a porni la elaborarea unor asemenea opere fundamentale.” În această ordine de idei, autorul articolului subliniază că valoarea „de creație” a „operei istorice și critice a lui G. Călinescu” constă în „capacitatea excepțională de a concretiza valorile prin raportarea lor la întreguri culturale, naționale și universale, darul de a descoperi marile mecanisme care pun în mișcare universul fiecărui scriitor și de a înlesni receptarea și înțelegerea operelor cu ajutorul metaforei sugestive, al unor imagini generalizatoare. Zborul peste culmi, marile perspective cosmice, străfulgerările care luminează o întreagă epocă sau operă, stârnind gândirea, sunt însă rezultatul unei trude îndelungate, conștiincioase, titanice. Scriitorii sunt parcurși integral, literaturile lumii sunt cuprinse în ansamblu și în interferențele lor, asociațiile sugestive, corespondențele între diferitele arte nu sunt stabilite întâmplător, ci implică o ureche deprinsă să recepteze exercițiile de înaltă matematică muzicală ale lui J. S. Bach și totodată un ochi care descoperă voluptățile operelor plastice.” Portretul călinescian urmează, în demersul lui Nestor Ignat, liniile directe ale canonului realismului socialist care „reconvertește” doctrinar profilul creatorului epocii, impunându-i acestuia ipostaza supra-pusă a menirii sale militant-umaniste: „Creator al unor romane realist critice trainice, poet cu o conștiință acută a marilor situații lirice, istoric și critic literar cu o largă și complexă receptivitate, cu simțul valorilor stabile, al clasicității, dar și deschis inovațiilor, căutând să tragă învățăminte din experiențele modernilor, G. Călinescu este și un gânditor alert, cu o întinsă cultură filozofică, un mare mănuior de idei. Personalitate multilaterală, G. Călinescu a simțit eliberarea țării ca o proprie descătușare, iar socialismul ca epoca realizării vocației sale umaniste, de Renaștere, a înfăptuirii omului integral. Drumul său, ca și al multor intelectuali din vechile generații, a dus spre concepția despre lume marxist-leninistă care – printr-un salt revoluționar – continuă și dezvoltă tot ce a creat mai bun cultura română. Noua epocă nu numai că a ajutat la clarificarea și ridicarea pe o nouă treaptă a concepțiilor lui Călinescu, ca și ale altor umaniști și democrați, dar le-a adăugat și o trăsătură nouă: acțiunea, în sensul practicii sociale, transformarea.” În finalul intervenției sale, Nestor Ignat salută „intrarea lui G. Călinescu în rândurile Partidului Muncitoresc Român”, care „ne apare ca rezultatul unui proces firesc: acesta este tocmai partidul care cinstește munca, care a dat intelectualității puțința realizării depline, care asigură înflorirea patriei, a culturii. În acest sens, de fapt, tovarășul G. Călinescu este de multă vreme un militant credincios al partidului nostru.” □ Mircea [Horia] Simionescu recenzează în acest număr al ziarului volumul de *Nuvele italiene contemporane*, apărut la Editura pentru literatură universală, „reunind în cele aproape 700 de pagini ale sale, 50 din cele mai reprezentative lucrări ale genului, semnate de scriitori aparținând

tuturor generațiilor din Italia de azi.” Oferind „o imagine cât mai cuprinzătoare a literaturii italiene actuale”, antologia reflectă tematic „dragostea pentru adevăr, pentru om, pentru idealurile nobile ale umanității” Traducerea navelor este asigurată de Al. Balaci, Margareta Bărbuță, Alexandra Bărcăcilă, Niculina Benguș, Eta Boeriu, Florin Chirițescu, Ștefan Crudu, Gh. Lăzărescu, Despina Mladoveanu, Florian Potra și D. I. Suchianu, care „au reușit să redea amplele, variatele desfășurări ale acestui stil, detaliile lui pline de savoare.” Prefața și „substanțialele prezentări biobibliografice ale scriitorilor incluși în antologie” sunt semnate de Despina Mladoveanu.

19 iunie

● George Ivașcu întocmește, în numărul 25 din „Contemporanul”, portretul lui G. Călinescu, în textul *Un umanist contemporan*, trecând prin toată creația din ultimii 20 de ani și văzându-l pe autorul *Scrinului negru* „mereu consecvent cu acel credo pe care a ținut să-l consemneze în paginile Contemporanului atunci când a împlinit 60 de ani (19 iunie 1959): *Către cetate zilnic deschide-voi o ușă / Și vatra curăți-voi de zgură și cenușă*”. □ În acest număr sunt prezenți cu versuri Tudor Arghezi (*Ție: „Ceahlăul e statuia ta/ Luceafărul te aștepta/ [...] Ești al Pământului tu, Doamne, dintre lunci,/ ori ai rămas în ceruri ostatic de atunci?”*) și Geo Bogza, *Poem de solștițiu*, dedicat lui Nichita Stănescu: „Pe Nichita Stănescu,/ pe băiatul acesta dăruit cu trup și suflet poeziei/ trup de băiat și suflet de băiat/ neîntinat și pur,/ Crescut după legile imponderabilității / putând să plutească între zenit și nadir/ [...] mi-l închipui acum în orașul nordic Helsinki”. □ A. E. Baconsky continuă studiul său despre Camus, în partea a IV-a, *Un maestru al parabolii*. □ Nicolae Manolescu se oprește la cinci poeți din Colecția „Luceafărul”: Damian Ureche și *Temperamentul primăverii*, C. Abăluță – *Lumina pământului*, Negoită Irimia, *Cascadele luminii*, Dimitrie Rachici și Sina Dănciulescu.

● Într-un articol din „Scânteia tineretului”, *Prezența tinerilor scriitori*, Mihai Beniuc dezbate problema generației de scriitori afirmate în socialism și sesizează o primejdie care planează asupra scrisului acestora: „O primejdie care poate să pască pe tinerii scriitori în general atunci când vor să treacă la procesul de creație ar fi aceea de a se pierde în căutarea de forme noi și originale, uitând conținutul de viață de la care au pornit”. Pe acest temei, Mihai Beniuc adresează tinerilor câteva recomandări, în fapt, generalități banale despre diferența dintre „meșteșug” și „artă”, despre formă și fond, despre „truda” pe care o presupune actul creației, despre învățătura „înaintașilor” și, mai ales, „despre contactul neîntrerupt cu realitățile socialiste”. De fapt, deși autorul insistă asupra acestui aspect, articolul nu evidențiază doar deosebirile dintre generații, ci confruntarea dintre scriitorii devotați iremediabil ideologiei anilor cincizeci și tinerii creatori care încearcă să se desprindă de constrângerile acestei ideologii. □ Într-o „Notă”, M[ihai]. U[ngheanu].,

vorbește despre *Omagiul presei*, adică despre materialele diverse și bogate dedicate de publicațiile literare și de cotidienele românești împlinirii a 75 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu. Autorul notei exemplifică aceste manifestări cu articolele publicate în „Contemporanul” de G. Călinescu (conferința *Eminescu*) și George Ivașcu (*Patriotismul lui Eminescu*), „Scânteia” (Tudor Vianu: *Însemnătatea operei eminesciene*), „Gazeta literară” (Șerban Cioculescu: *Universul rural eminescian*; Vladimir Streinu: *Documente de biografie intelectuală*; Zoe Dumitrescu-Bușulenga: *Poetul și înaintașii săi*). Între autorii de texte dedicate evenimentului mai sunt citați Al. Piru, cu articolele Eminescu și Baudelaire și Ultima formă, inedită a Scrisorii V, Perpessicius, Al. Dima, Al. Philippide, Mihai Pop, Adrian Maniu, George Munteanu, Eugen Simion, Matei Călinescu.

20 iunie

● În numărul 13 al „Luceafărului”, Eugen Barbu îi aduce un omagiu, la împlinirea vârstei de 65 de ani, „umanistului, arhitectului cuvintelor, poetului subtil, marelui romancier – George Călinescu”. Pe prima pagină redactorul-șef titrează telegrafic: **La 65 de ani – George Călinescu – mulți ani trăiască!**. □ C. Regman discută despre proza tinerilor – Nicuță Tănase, T. Mazilu, P. Anghel, N. Țic, C. Leu, văzuți ca bune exemple, și I. Lăncrăjan, A. Ivan Ghilia, N. Velea, Dumitru Radu Popescu, Fănuș Neagu, Șt. Bănulescu, care nu corespund întrutotul exigențelor criticului. Dacă exponenții primei categorii se manifestă polemic, în reportaje și proză de „problematică etică”, ceilalți se arată dezinteresați de preocupări programatice, de a se constitui în promoție / generație etc. „Nu ne îndoim că un mai ascutit spirit critic și o conștiință artistică mai activă ar corecta – în folosul cititorilor – acest instinct de creație, prea spontan și nesupravegheat în cazul unora. Aceasta îi duce adesea la o seamă de excесе, dintre care cele mai supărătoare ni se par a fi o anume complacere în sporovăiala epică și insuficienta ierarhizare a faptelor semnificative, ceea ce se reflectă nemijlocit într-o compoziție dezlănătă, cu multe elemente parazitare. Oricum, concluzia apare pozitivă, diversitatea talentelor ar putea fi un punct de plecare al unei reale diversități de stiluri”. □ S. Alexandrescu se referă în cronica sa - *Tudor Arghezi despre Mihai Eminescu* – la un volum din 1943, Editura Vremea, *Cartea cu vieți ilustre*. Prețuind la Eminescu poezia sugestiei și a clarobscurului, „aprecierea lui Arghezi reprezintă un ecou al scrierilor programatice ale lui Macedonski și Densușianu, și, în același timp, o atestare a unor elemente simboliste, latente, în poezia și convergențele poetice ale lui Arghezi.” □ Marin Sorescu comentează poezia lui Ion Gheorghe, care „scapă condeiul, întinzând prea mult arcul metaforei. Cuvintele pierd din încărcătura lor poetică. Ceața devine confuzie, cum se întâmplă în partea a doua a poemului *Șarja*, de pildă. Confuzia nu este însă de idei, ci de termeni. Ideea poetică, în loc să înlesnească efortul cititorului

înlăturând cu dalta tot ce era de prisos, ne prezintă blocul întreg. O limpezire a versului, un echilibru mai mare între idee și expresia poetică nu i-ar aduce decât foloase”. □ D. Solomon comentează romanul lui Corneliu Leu – *Puterea*: „Dacă ar fi știut să pună la timp frâna necesară pornirilor spre explicitări retorice [...] prozatorului i-ar fi izbutit pe deplin și altă realizare de personaje, și anume acelea care, sub influența luptei comuniștilor, abandonează poziția neutralistă sau indiferentismul politic pentru a se integra activ procesului de înnoire a societății. [...] Romanul nu are în vedere atât destinul unui personaj anume, cât destinele.”

23 iunie

● La secțiunea „Cărți”, „Scânteia” prezintă noi apariții editoriale. Monografia *Lucian Blaga* a lui Ov. S. Crohmălniceanu este recenzată de Gabriel Dimisianu, care observă că, „pe baza analizei marxiste, cu preocuparea de a nu pierde nuanțele, Ov. S. Crohmălniceanu expune mai întâi sistemul filozofic idealist al lui Lucian Blaga indicând izvoarele spiritualiste și iraționaliste ale acestuia – expresie a unei ideologii care, prin «refugiul într-un spiritualism extrem», căuta să evite a lua cunoștință de finalitatea inexorabilă a dezvoltării sociale în epoca imperialistă: revoluția. Se propaga deci reîntoarcerea la mit, la realitatea «cosmică» a sufletului primitiv; pe plan estetic aceasta se traducea, la Blaga, printr-o exaltare a formelor elementare, ancestrale de viață, printr-o mitizare a satului, văzut ca spațiu al veșniciei – rupt de orice realitate socială. Criticul subliniază ca la originea unora dintre aceste idei exista, în cazul lui Blaga, impulsul unui protest anticapitalist, dar un protest greșit orientat, fără adresă și total ineficace, practic inofensiv”. G. Dimisianu constată că unele constante lirice precum „o senzație de forță, luminoasă și stenică, o înflăcărare impetuoasă a vieții care rupe zăgăzurile, o bucurie a contopirii cu natura, totul exprimat într-o tonalitate limpede, ale cărei ritmuri interioare conțin numeroase sugestii folclorice”, evidențiate în monografia lui Crohmălniceanu, devin mărci lirice ale distanțării lui Blaga de „spiritul concepțiilor sale filozofice.” □ Rubrica din acest număr al „Scânteii” mai semnalează apariția volumului argheziean *Cadențe* (la Editura pentru literatură), a unui nou volum de *Poezii* eminesciene (la Editura Tineretului, cu un studiu introductiv de George Munteanu), studiul lui Al. Piru, *Literatura română premodernă* (la Editura pentru literatură), volumul III din *Studii italiene* de Alexandru Balaci, *Poezii* de Eusebiu Camilar (Editura pentru literatură), *Versuri* de Nicolae Labiş (Editura tineretului) și *Noapte de echinox* de Gh. Tomozei (Editura pentru literatură).

25 iunie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, publică versuri George Călinescu (*Aerul*) și Dumitru Corbea *Dor de tine*: „Mă întâmpină, din poartă, salcâmi și tineri duzi/ Cu mlada lor stufoasă, la frunză încă cruzi/ În minte, mii de doruri revin

și se destramă.../ Un singur dor rămâne: de țară și de mamă“. □ Dumitru Micu și Nicolae Manolescu semnează împreună *Tipuri de roman în literatura noastră nouă*, iar Paul Georgescu începe un serial cu *Însemnări despre Albert Camus*. □ În „Cronica literară“, Matei Călinescu comentează monografia *Lucian Blaga* de Ov. S. Crohmălniceanu: „Interesul pe care-l suscită în critica și istoria noastră literară la Lucian Blaga, a sporit considerabil în vremea din urmă. A contribuit la această dezvoltare și apariția volumului postum de *Poezii* (1962), mărturie impresionantă a inspirației poetului, cultivată dominant de o aspră melancolie metafizică, de un fatalism cosmic sprijinit pe ideea clasicității universale, spre orizonturi lirice mai senine.“ □ Pagina a 3-a a revistei este consacrată lui G. Călinescu – la împlinirea vârstei de 65 de ani. Se reproduce *Telegrama Uniunii Scriitorilor* (semnată de M. Beniuc), alături de un text omagial semnat de Lucian Raicu: „Puterea rațiunii umanizate la G. Călinescu a fost o pavază prin care în anii grei literatura română s-a apărat de asaltul forțelor obscurantiste. Negurile iraționaliste, doctrina mistică, tendințele de fascizare a culturii s-au izbit în G. Călinescu de un adversar disprețuitor și plin de energie și autoritate, de un spirit nu numai înalt dar și activ. Spiritul raționalist, umanismul intelectualului de anvergură universală, luminatul patriotism călinescian au determinat în anii de după eliberare integrarea entuziastă a omului și artistului în grandioasa operă a construcției. În calitatea sa de comunist, George Călinescu vede desigur o materializare a aspirațiilor sale patriotice și umaniste“. □ Al. Piru își omagiază mentorul în articolul *De la cartea nunții la Scrinul negru*. □ Schițele *În așteptare* de Nicolae Țic și *Aievea* de Al. Simion, apar în pagina 5. În același loc publică poezii Constanța Buzea, Nichita Stănescu, Ion Petrance și Kányádi Sudor. De reținut versurile lui Nichita Stănescu: „După ce am ascultat-o pe cântăreață/ m-am rupt de mine însumi/ și mi-am pus tâmpla/ pe umărul timid, de femeie,/ al orei./ Ce frumoasă procesiune de elefant/ Cu baldachine clătinătoare/ Trecea prin tropicul sentimentelor mele!/ Acum vedeam leul și mândria lui/ striviți sub înaintarea înceată/a majestoaselor coloane ce sprijineau/ Cupola mișcătorului templu./ Acum vedeam secunde, cum/ se nășteau una câte una/ din ochii mei/ Ca din senin încălziți până la albastru./ Acum voi muri, îmi spuneam/ dar dorul meu de tine era mai puternic/ și nu puteam, și nu puteam/ Să mă despart de această planetă.“ (*După ce-am ascultat-o pe cântăreață*) □ Teodor Vârgolici consemnează apariția a noi volume de istorie literară monografice: *Delavrancea* și *Șt. O. Iosif*, semnate de Al. Săndulescu și, respectiv, Ion Roman, apariții pe care le consideră „printre realizările de certă valoare literară ale istoriografiei noastre literare“. □ Cronica literară din acest număr aparține lui Eugen Simion și se referă la Tudor Arghezi – *Cadențe*: „Avem, cred toată îndreptățirea să spunem că Tudor Arghezi cultivă o poezie de stări lirice, cu mici variații aceleași, întotdeauna puse însă pe altă gamă, izvorâte dintr-o experiență surprinzător de inedită și gravă de fiecare dată. Poezia lui, în acest

caz, un jurnal, o fișă de temperatură morală și spirituală, în care viziunile lirice contradictorii, gesturile epice și mahnirile tenace, exploziile de vitalitate și presimțirile dureroase, sentimentul de eliberare morală și senzația de înnoptare a universului, de extincție, de nădejdi reînviată și melancolii ce rod pe dinăuntru, de detașare bruscă de contingentele apăsătoare se ordonează firesc în cadrele unei sensibilități ce nu și-a pierdut în mod miraculos, nimic din acuitatea și plenitudinea inițială.“ □ Cornel Regman prezintă, pe scurt, *Proza lui Eminescu*, ediție științifică: „Ediția îngrijită de Eugen Simion și Fl. Șuteu însemnează un moment de solidă sinteză a tuturor acestor străduințe ale trecutului, sinteză înlesnită de profund patriotica politică editorială ce caracterizează anii puterii populare“. Cornel Regman supune atenției și volumul *Eminescu* (în colecția *Oameni de seamă*), pregătit de Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „Dincolo de unele generalități de prisos, biografia lui Eminescu scrisă de Z.D. Bușulenga reprezintă un efort de sinteză meritos care, cerut de trebuințele reale ale cititorilor, reușește să le satisfacă.“

● În „Scânteia”, Savin Bratu prezintă romanul lui Eugen Barbu, *Facerea lumii*, o carte a „primilor ani ai construcției socialiste în țara noastră, având ca reper momentul istoric al trecerii principalelor mijloace de producție industrială în proprietatea poporului. Privită prin prisma noilor relații sociale și etice care iau naștere, această valoroasă *carte a facerii* prezintă un *demiurg* - care e clasa muncitoare stăpână pe forța politică - și un *haos* care trebuie să fie învins, haos evident concret-istoric, însemnând în același timp moștenirea economică a capitalismului, a războiului și a sabotajului, cât și puterea, mult mai rezistentă, a inerției morale.”

26 iunie

● În „Contemporanul”, nr. 26, la rubrica „Din istoria presei noastre”, George Ivașcu vorbește despre *Reportajul politic în anul revoluționar 1848*. □ G. Munteanu semnează cronică literară a romanului lui Șerban Nedelcu, *Învățătorii*, iar A. E. Baconsky omagiază *Centenarul lui Unamuno* (cel care „s-a străduit să-și învețe contemporanii, să-i deprindă iarăși cu marile întrebări, cu marile dimensiuni – să reaprindă flacăra revoltei, a neliniștii, a celui *nobil odinioară*, care patinează peisajul lunar al Castiliei”). □ Eugen Barbu se află la ora unui *Articol jubiliar* al rubricii Sport – după 250 de săptămâni (5 ani): „Se confundă de către oameni rafinați muzeul cu stadionul. Deseori mi s-a recomandat cu vocea pe jumătate și câte o cădere în sublim. Tonului de artilerist i s-ar fi preferat și ceva sibilin și mărturisesc că eram gata să cad în capcanele cuvintelor cu ștaif pentru că și în sport se poartă gulerul înghețat și vanilia de la felul 3. [...] Nu vreau – să ne înțelegem – să scuz cu asta unele durități de adjective dar, mărturisesc, îi iubesc numai pe bravi. Eroul în sport este individul care a înțeles că vitejia lui e moderația și chibzuința [...] un ascet în tricou e de neconceput, cum de neconceput e un chefliu pe scena de iarbă a arenei”.

● Între creațiile propuse în concursul „Pentru cele mai frumoase poezii”, inițiat de „Scânteia tineretului” se află și poemul *Piatra*, dedicat „Marelui C. Brâncuș” de Adrian Păunescu și publicat în numărul din această zi a ziarului: „Din toate stelele câte ceva/ Nobil căzu în carnea ei precară,/ Unde puteau zeițe să răsară,/ Când piatra aiura și se răcea, / Când sufletul și vorbele plecară”.

[IUNIE]

● Dintre creațiile literare publicate în numărul 6 al revistei „Viața românească” menționăm fragmentul de roman *Descoperirea familiei*, de Ion Brad, poeziile postume *Versuri pe un vas de Argeș* și *Basm* ale lui Vasile Voiculescu, la care se adaugă versuri de Dan Deșliu și Florin Mugur. □ La rubrica „Scriitori români contemporani”, Savin Bratu îl prezintă pe Marcel Breslașu, iar următorul text este un necrolog semnat de Radu Popescu la dispariția lui Tudor Vianu (21 mai 1964), care era și membru în colegiul redacțional al revistei: „Frumusețea vieții și activității sale și, mai ales, temeiurile morale, valorile de căpătâi ale întregii sale existențe și opera au fost sinceritatea și demnitatea. Într-o lungă și bogată activitate, Tudor Vianu nu a scris o singură slovă, nu a rostit un singur cuvânt fără cea mai profundă și liberă convingere interioară.” □ Titular al rubricii de „Cronică literară”, Matei Călinescu analizează în acest număr volumele *O viziune a sentimentelor*, de Nichita Stănescu, și *Visul Planetar*, de Cezar Baltag. În finalul textului despre cel de al doilea volum al lui Nichita Stănescu, criticul afirmă: „O viziune a sentimentelor e un volum de o remarcabilă coeziune artistică. Îndrăgostit de concret, prieten cu lucrurile, pe care le face purtătoarele unor bogate simboluri ale vieții interioare, cu o receptivitate diferențiată și cu o fertilă imaginație, stăpân pe mijloace de expresie flexibile și sugestive [...] Nichita Stănescu are astăzi o fizionomie literară pe care s-au înscris, net și adânc, semnele maturității”. □ Dintre noile apariții editoriale semnalate la rubrica „Pe marginea cărților”, menționăm prezentarea pe care o face Mihail Petroveanu volumului „Opt povestiri”, de Nicolae Velea.

● O bună parte a numărului din iunie al revistei „Secolul 20” este dedicată lui Eminescu. Printre contributori se numără Giuseppe Ungaretti, președintele Comunității Europene a Scriitorilor, care semnează articolul *Omagiu lui Mihai Eminescu*, Mihai Beniuc (*Luceafărul poeziei românești*), Elisaveta Bagriana (*Întâlnire cu Eminescu*), Pavel Antokolski (*Glasul veacului său*), Vilém Závada (*Gânduri despre poeți*), Al. Philippide (*Traductibil, intraductibil, la Eminescu*), Marcel Breslașu (*7 versiuni din Sara pe deal*), D. I. Suchianu (*Eminescu, poet mondial*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Eminescu sau despre absolut*), Iuri Kojevnikov (*Împărat și proletar sau despre concepția socială a lui Eminescu*), Mario Ruffini (*«Soarta» lui Eminescu în Italia*). □ Memoriei lui Tudor Vianu îi este dedicat un grupaj de texte semnate

de Al. Philippide, Șerban Cioculescu și Florian Potra. □ În studiul *Viziuni inedite în romanul românesc contemporan*, Dumitru Micu și Nicolae Manolescu surprind diverse etape în configurarea unui traseu coerent al universului românesc, „constituit în concordanță cu ansamblul manifestărilor sufletești, determinate istoric”. Distingându-se de panorama literaturii occidentale, teoretizată de Pierre de Boisseffre, Gaëtan Picon sau Maurice Blachot, autorii studiului observă că romanul românesc depășește observația sociologică limitată, realizând „mari viziuni inedite ale condiției umane”.

● Numărul dublu al revistei clujene „Steaua”, 5-6, este dedicat exclusiv personalității artistice eminesciene și conține o serie de articole semnate de Victor Felea (*Permanența și actualitatea lui Eminescu*), Perpessicius (*Din jurnalul unui editor*), Mircea Ivănescu (*În planul universalității*), Mircea Zăciu (*Efigii*), Mircea Tomuș (*Un mare romantic*), Eugen Simion (*Eminescu și Argezi*), Constantin Ciopraga (*Eminescu și Sadoveanu*), Șerban Cioculescu (*Motivul lebedei*) și studii aparținând lui Matei Călinescu, G. C. Nicolescu și Gh. Bulgăr. □ Tot aici este publicat textul inedit, neterminat, descoperit între manuscrisele lui Vasile Voiculescu, *Omagiul lui Eminescu*. □ În *Permanența și actualitatea lui Eminescu*, Victor Felea vizează, mai cu seamă, „cea mai înaltă izbândă estetică a lirismului românesc, anume *farmecul* specific pe care îl degajă, propriu numai acestui poet, farmec turburător, inanalizabil” cât și reflexivitatea ori fantezia eminesciană. Autorul remarcă permanenta preocupare pentru folclor, „elanul patriotic” eminescian, realizarea la nivel superior a unor teme precum iubirea și natura. □ În articolul lui, Perpessicius enunță patru puncte, ce „se cer exemplificate, și care reprezintă, în afara ffortuitelor contribuții de istorie literară, nu numai cele patru obiective, proprii unei ediții critice, dar și tot atâtea prilejuri de mari satisfacții: 1. Vârstele poeziei; 2. rectificarea lecțiunilor eronate; 3. suplinirile de versuri vacante și 4. poemele inedite. Și într-adevăr, conchide autorul, ce poate fi mai pasionant decât să poți dibui filiația formelor, de la embrion până la ultima versiune, stabilind în același timp și cronologia și locurile de gestație.” Pe de altă parte, studiul comparatist realizat de Cezar Ivănescu urmărește plasarea creației eminesciene în rândul celor reprezentative, în plan universal, plasare impusă, mai cu seamă, de reflexivitate expresiei poetice. □ Preocupat de chipul moral al poetului, Mircea Zăciu observă că mulți contemporani și-l amintesc „destul de vag și cu mari aproximații” în datele sale fundamentale și în coordonatele lui majore. Citează, în acest sens, apostrofa lui C. Mille la publicarea scrisorilor Harietei, îngrijorat de alterarea portretului eminescian prin coborârea la nivelul unei psihologii inferioare și maladive, Mille declară: „[...] o mulțime de amintiri fără de rost, [...] o colecție întreagă de mahalagisme și de lucruri mici, care nu pot adăuga nicio iotă la viața nenorocitului poet.” Studiul lui M. Zăciu adună o serie de mărturii și impresii,

printre altele ale lui Matei, fratele scriitorului, Ioan Sbierea, fostul dascăl din Cernăuți, N. Densușianu, I. L. Caragiale, I. Slavici, G. Panu, Al. Vlahuță, N. Iorga. □ În textul pe care îl semnează, Mircea Tomuș urmărește să arate cum, din elementele de construcție „de proveniență livresc romantică”, prin atitudinile psihice ale poetului, structurate de asemenea la modul romantic, Eminescu „a atins sferele înalte ale universalului uman, unde nu mai ajunge nicio raportare la un tip sau altul de sensibilitate, la un curent literar sau altul. Prin realizările sale de maturitate poetul aparține artei umaniste, dar scările de aur care l-au urcat la aceste înălțimi sunt ale romantismului și ele nu pot fi neglijate.” □ Afirmat cu tărie, în 1927, de G. Călinescu, (revista „Sinteza, nr. 3-4), eminescianismul lui Arghezi este tema studiului lui Eugen Simion. Considerând că deși „pamfletul liric [...] va constitui linia cea mai directă prin care se va exercita influența lui Eminescu asupra lui Arghezi”, totuși o adevărată înrăurire se manifestă în poezia erotică. Interesantă rămâne observația făcută în privința creației filosofice ale celor doi scriitori: „Dacă limităm influența artistică la identificare de motive și la potrivire de viziuni, Arghezi, sigur, nu urmează pe Eminescu, soluțiile, în problemele mari ale existenței, sunt de altă natură, neliniștile sale, de aceleași proporții cosmice, se fixează în alt chip. Diferențele fundamentale, lasă deschisă și perspectiva unei înrăuri spirituale. Și Eminescu și Arghezi aparțin aceleași familii de spirite: a marilor chinuți. Pe căi diferite, ei tind să depășească orizontul cunoașterii, să pătrundă dincolo în transcendent, să atingă, unul absolutul, celălalt certitudinea adevărului. Îi unește, de asemenea, o sete de spații vaste, o solidaritate cu universul existențial și o continuă, dramatică dorință de a-l depăși.” □ Alăturându-i lui Eminescu pe Sadoveanu, Constantin Ciopraga urmărește să evidențieze, în studiul său, principiul aflat la baza relației dintre marile spirite creatoare. □ Obiectul cercetării lui Gh. Bulgăr, are în vedere variantele eminesciene pentru a „detașa linia ascendentă a expresiei poetice, de la cuvânt la metaforă, de la construcția primordială simplă la constituirea imaginilor care dau grandoare versului eminescian și definesc inovația specifică a stilului său artistic.”

● Deschizând o anchetă cu tema „Contemporaneitate și expresie artistică în poezie”, „Orizont” solicită unor scriitori să-și exprime opiniile în legătură cu raportul enunțat chiar din titlu. Referindu-se la poezia modernă, Maria Banuș consideră că trăsătura sa dominantă „este imensa capacitate de cuprindere a universului sufletesc al omului contemporan, în toată complexitatea lui, sporită de complexitatea transformărilor și relațiilor sociale, politice, tehnico-științifice pe care le trăiește, azi, omenirea. Când spun *azi*, înțeleg desigur, nu punctul ideal inexistent, al unui prezent absolut, ci tot ceea ce marele flux istoric, cu cataractele lui grozave, atât de apropiate de noi – războaie, fascism – cu talazurile înălțătoare ale revoluției, cu speranțele, certitudinile și aprehensiunile viitorului, depune în noi, zi de zi, modelând structura noastră

spirituală.”); Opinia exprimată de Marcel Breslașu este că „nu există poezie în care să se poată vorbi de o autonomie a formei în raport cu mesajul transmis și interdependența merge până într-acolo încât însuși mesajul devine factor component al emoției, unicul nostru vehicul de comunicare. Că vremurile pe care le trăim și care merită a fi cântate sunt, pe semne, cele mai pasionate, mai bogate în semnificații, mai complexe, într-un cuvânt mai pline de poezie, deschid lumea și pământul, nu încape îndoială. Să ne străduim ca expresia să fie cât mai cuprinzătoare și în același timp cât mai plastic aderentă la acest miez de foc.”; Răspunsurile date de Șt. A. Doinaș, Veronica Porumbacu și Nicolae Țațomir vizează plurivalența expresiei *a fi contemporan* prin comparație cu abordarea artistică de tip tradițional. □ În același număr, făcând *Critica curentelor de avangardă*, Eugen Simion observă: „Avangardistul nu acceptă nimic, în afară de gratuitatea sa.” Studiul are în vedere și fenomenul de diferențiere care începe a se accentua, începând din 1930, prin intermediul unor scriitori precum Geo Bogza, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu. □ Într-o cronică a volumului *Persoana I-a plural*, publicată în „Orizont”, Leonard Gavrilu remarcă dorința Anei Blandiana de a nu trăi în afara colectivității, de a aspira la integrarea în social, manifestată prin dorința de a-și înfășura la gât cravata roșie de pionier (*Partidului*), de a trăi bucuria muncii socialiste, a efortului fizic și intelectual (*A patra dimensiune*). „Este de la sine înțeles că un asemenea erou liric cu acest profil etic va sacrifica cu ușurință satisfacțiile mărunte ale vieții, având în vedere interesele superioare ale societății. Îndrăgostit de fulgii de zăpadă, de peisajul hibernal și așteptând cu înfiorare ninsoarea, eroul liric își schimbă dispoziția de îndată ce înțelege că aceasta ar dăuna muncii pe șantier. Boala, zacerea în spitale, i se par poetei «viciu burghez» (*Spital*).

IULIE

2 iulie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Șt. Aug. Doinaș, semnează poezia *Insulă*. □ G. Dimisianu, scrie despre *Momente ale literaturii noi. Moromeții*, iar N. Ciobanu, se referă la *Proza scurtă contemporană*: „Dincolo de aceste considerații, estetic vorbind, opoziția dintre roman și proza scurtă mi se pare total artificioasă. Dacă totuși ea există, merită să fie examinată. E vorba mai întâi de un aspect ce ține de sfera prejudecăților pe care critica uneori le împământeneste, din păcate, cu un zel surprinzător. De exemplu a devenit un bun comun al majorității cronicarilor literari de a analiza volumele de nuvele, schițe, povestiri sub rezerva că acestea constituie existența mai mult sau mai puțin influentă, în cadrul căroro autorii, îndeosebi tineri își fac mâna chipurile în vederea pășirii în viitor, în zonele mirifice ale romanului, acest adevărat munte al lui Sisif pentru un narator modern. [...] Asemenea romanului, dramei

sau poemului epic proza scurtă actuală prin ce are mai bun înțelege să surprindă experiența tragică a războiului”. Autorul analizează această tematică prin textele lui Eugen Barbu, Nagy Istvan, Eusebiu Camilar, Petru Dumitriu, Haralamb Zincă și mulți alții. □ Tot pe prima pagină Nina Cassian scrie reportajul *În căutarea feeriei* (reportaj din Brașov, orașul copilăriei acesteia). □ La *Poșta redacției* Geo Dumitrescu îi răspunde Passionariei Stoicescu: „E din ce în ce mai bine. Țineți-ne la curent cu progresele viitoare.”

● În numărul 27 al săptămânalului de cultură „Tribună”, la rubrica „Cronică literară”, D. Cesereanu prezintă volumul lui Ion Băieșu, *Oameni cu simțul umorului*, polemizând cu Lucian Raicu, semnatarul cronicii din „Gazeta literară”, în ceea ce privește modalitatea de investigare a scriitorului. Acceptând că unele dintre schițele lui Ion Băieșu riscă să rămână niște simple „reportaje satirice”, „realizate într-un stil mediu, fără atingere cu literatura”, D. Cesereanu susține că volumul oferă totuși suficiente indicii conform cărora „modalitățile de investigare ale autorului nu se rezumă numai la o invariabilă relatare foiletonistică, mai mult sau mai puțin reușită. Ele ne apar mereu diferite, atestând ori de câte ori traduc adecvat direcțiile de atac ale satirei contemporane, talentul unui «scriitor satiric» care știe să-și aleagă sursele de inspirație.”

3 iulie

● În numărul 27 al „Contemporanului” Tudor Arghezi vorbește despre despărțirea de Tudor Vianu: *O voce de dincolo...* („cât de mult cer se întinde peste atât de puțină noastră viață”), amintind și de apariția la Editura pentru Literatură a volumului lui Vianu – *Arghezi, poet al Omului*. □ Dan Berindei salută publicarea celui de-al patrulea volum al *Operele* lui Bălcescu, *Correspondența* (întocmit de G. Zane), pentru prima oară fiind grupate laolaltă „scrisorile” lui Bălcescu. □ A. E. Baconsky aduce în discuție un poet iugoslav de origine română, Vasko Popa, cel ce „se apropie de universul mărunț al obiectelor cele mai umile, invitându-le la reacții umane, descifrând în neînsuflețirea lor o viață secretă sau atribuindu-le o existență fantastă, proiectată în arii cosmogonice”, poezia lui fiind o permanentă căutare a omului, „o permanentă explorare a tuturor zonelor în care sensibilitatea se recompune, își recapătă integritatea și sufletul încearcă a se echilibra cu el însuși”. □ Al. Piru analizează un articol al lui G. C. Nicolescu, prezentat de autor ca „un fragment de monografie despre Macedonski”, versiunea unui capitol de curs universitar căruia i se aduseseră deja *obiecții serioase* și cu prilejul analizei în Consiliul Facultății de Limba și Literatura Română din București. La rândul său, Piru notează că „nu este dar adevărat, cum crede G. C. Nicolescu, că Macedonski ar fi greșit construcția opoziției emir-iazmă, similară, după noi, opoziției Hyperion – Cătălin, făcând să triumfe nu geniul, ci insul care reprezintă «mărginirea»”. Deci afirmația că *Noapte de decembrie* ar avea ca temă „drama

izolării și înfrângerii creatorului, în sens decadent”, și că, din această cauză, rămâne, în semnificațiile ei „cu mult mai prejos decât ne-au dat alți creatori” apare ca un model de denaturare a clasicilor noștri. Părerea „noastră”, adaugă Piru, e că, în felul lor, specific pentru fiecare din ele sub raport artistic, „atât *Luceafărul* cât și *Noapte de decembrie* exprimă, cu aceeași vigoare, protestul romantic, mândru, împotriva unei societăți meschine ostile marilor valori.”

● În „Scânteia tineretului” apare interviul *De vorbă cu Eugen Barbu*, care este chestionat mai întâi în legătură cu Festivalul filmului de la Mamaia, la care scriitorul participase și pe care îl consideră reușit, remarcând că fără contribuția scriitorilor, nu se pot realiza filme bune. Redactor șef al revistei „Luceafărul”, „revistă scrisă de tineri, pentru tineri”, Eugen Barbu dă exemple de scriitori pe care i-a remarcat și care asigură predarea ștafetei literare. Printre ei, se află Marin Sorescu, Ion Alexandru, Gabriela Melinescu, George Bălăiță, M. N. Rusu. Pentru viitor, redactorul șef al „Luceafărului” își propune continuarea șezătorilor literare și a întrunirilor cenaclului „Nicolae Labiș”, între proiectele personale amintește de intenția de a preda editurii o nouă ediție a romanului *Șoseaua Nordului*. □ O scurtă notă, nesemnată, intitulată G. Călinescu la 65 de ani, inventariază materialele dedicate evenimentului de „Scânteia”, „într-un medalion aniversar semnat de Nestor Ignat, „Contemporanul”, „într-o prezentare de George Ivașcu”, și *Gazeta literară*”, „pe o întreagă pagină”, și face o trecere în revistă a principalelor opere ale criticului, cu insistență asupra Istoriei literaturii române de la origini până în prezent, în legătură cu care remarcă „justețea majorității afirmațiilor estetice”. □ Prezentând la „Cronica dramatică” piesa „Biedermann și incendiarii” de Max Frisch, jucată pe scena Teatrului Național din Craiova și la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” din București, Dinu Săraru cuprinde la începutul textului pe care îl semnează câteva fraze justificative pentru includerea acestui „scriitor occidental” în repertoriile instituțiilor teatrale respective: „Evident, acest scriitor elvețian de limbă germană, deținător al unui număr de 6 importante premii literare, reflectă în opera sa, în chip nemijlocit, numeroase contradicții, rezultat al unei orientări ideologice încă destul de confuze, deși o tendință principală se poate desprinde totuși și anume poziția nonconformistă față de realitățile lumii burgheze în care trăiește. [...] Oricum, succesul teatrului său pe numeroase scene europene implică o artă literară remarcabilă, pusă în slujba preocupărilor contemporaneității față de care Max Frisch nu rămâne indiferent”.

4 iulie

● Numărul 14 din „Luceafărul” se deschide cu o *Inedită* din ciclul *Contemplații* de Nicolae Labiș: „Pe când sufletul târât/ Noaptea vine să ți-l calce/ Încet în nu știu cât/ Fum de arbori – și în alge” (datată 4 septembrie 1956). □ *Dicționarul* întocmit de revistă cuprinde în acest număr pe *Al. Ivan Ghilia* (de Al. Oprea), *Ioan Grigorescu* (de M. N. Rusu), *Ion Horea* (de Marin Sorescu).

□ M. Bucur comentează ultimul volum al lui Arghezi, *Cadențe*: „Este o primăvară calendaristică și una pe care poetul o simte peste anotimpuri, o istorie contemporană a țării. [...] Primăvara astronomică trece însă. Cea a țării, care ține de memoriile noastre și de vrerile oamenilor acestui pământ, e veșnică”. „Poetul spune *bună dimineața* acestei primăveri cu care el formează *două înfloriri de muguri*. Cu acest surâs tinerească și în această *cadență* a spiritului creator, marele nostru Arghezi își întâmpină cei 85 de ani, propria și eterna primăvară a operei sale.” □ O pagină îi este dedicată lui G. Călinescu, cu contribuții prestigioase: Al. Rosetti (care îl numește pe Călinescu „un om al Renașterii noastre, pe care o proclamă cu glas profetic în scrisul său săptămânal”), Corneliu Baba („Aș vrea să-l aud mereu portretizând cu gesturi largi, cu inflexiuni de voce ușor cântată, spectacol fermecător în care erudiția debordantă conlucrează strălucit cu inteligența și talentul”, dând loc la „genialele scânteii călinesciene”), T. Vârgolici (*G. Călinescu și scriitorii tineri*), Dan Hăulică („de mult, academicianul Călinescu și-a câștigat dreptul de a lansa tinereței această superbă provocare: *Eu sunt mai tânăr decât mulți tineri*”). □ În acest număr mai semnează, printre alții: Corneliu Leu, M. Diaconescu, Constanța Buzea, Ion Pop, Ovidiu Genaru Paul Anghel, din care cităm două versuri: „Nu vă legănați chipurile fluide / în apele oglinzilor înșelătoare, să nu rămâneți despuiați de voi înșivă și oamenii să vă arate cu degetul” (*Deși s-a mai spus*)

5 iulie

● În „Flacăra Iașului” M. Drăgan vorbește despre un debut poetic remarcabil – Ana Blandiana, *Persoana întâia plural* – chiar dacă sesizează unele inegalități. „Poezia Anei Blandiana e o adevărată cascadă lirică în care se revărsă frenetic o frământare sufletească cuceritoare prin franchețea ei patetică. Dominantă mi se pare în această vibrație poetică autentică dorința arzătoare de înălțare, de autodepășire, printr-un refuz dinamic, polemic aș spune, al singurătății și cultului romantic al eului [...] dorul de înalt, de desăvârșire, revine mereu, în nuanțe și ipostaze lirice deosebite. Poeta face, cu luciditate și pasiune, un elogiu visului nostru *pașnic și sever*, muncii însuflețite de azi, în care omul e un biruitor, *un ziditor de cer*. *Persoana întâia plural* constituie un succes al poeziei noastre tinere, poeta întrecând cu mult, prin intensitate, nivelul altor debutanți din colecția *Luceafărul*, și îndreptățește speranțe într-o frumoasă evoluție artistică.”

9 iulie

● Sub titlul *Douăzeci de ani de literatură nouă*, „Gazeta literară”, prezintă în pagina întâi un interviu luat lui Perpessicius. □ În aceeași pagină Șerban Cioculescu prezintă noi apariții editoriale consacrate romanului francez contemporan. Autorul comentează cartea lui Pierre de Boisdeffre, *Ou va le roman?* și pe Maurice Nadeau cu *Le roman français depuis la guerre*, ambele

editate în 1963. □ În cadrul rubricii „Carnet de scriitor”, M. Sorbul semnează textul *Goana tinerilor*: „Fiecare scriitor, indiferent de vârstă, este angajat patriotic în opera de afirmare a literaturii noastre noi. Fiecare își aduce aportul specific în arsenalul culturii naționale. Luptăm uniți, în același front de idei. De aceea, alt cuvânt, când mă gândesc la toți confrății, până la adolescentul care, în aceste zile trudește pe cele dintâi pagini ale viitoarei sale opere – alt cuvânt eu nu aflu, decât unul simplu și ferm: unitate.” □ Geo Dumitrescu scrie despre cartea de debut a Anei Blandiana, considerată a fi un debut întârziat fiindcă nu se încadra în „porunca procustienelor limite ale colecției „Luceafărul”. □ Al. I. Ștefănescu scrie despre Sorin Titel (*Copacul*) iar Nicolae Jianu despre *Călătoria* lui George Bălăiță, încheind astfel: „Cred, împreună cu Eugen Barbu, care semnează prefața atât de caldă a acestui volum că ne aflăm în fața unui scriitor cu mari înzestrări. Această primă *Călătoria* arată că drumul e bun și vremea prielnică.” □ Cronica literară este semnată de Ov. S. Crohmălniceanu la *Poezele vremii* de Emil Giurgiucă. □ Proze scurte scrise de Virgil Duda (*Un sentiment*), Iulian Neacșu (*Limpede ca bună-ziua*) și Al. Ivăsiuc (*Timbrul*) apar în paginile 4-5, alături de versuri aparținând lui Dumitru Mureșan și Dumitru M. Ion. □ „Gazeta literară” anunță, în pagina a 6-a, încetarea din viață a lui I. Vinea. Despre viața și opera poetului au vorbit scriitorii: Șerban Cioculescu, Adrian Maniu, Mihail Petroveanu și Matei Călinescu. Sub necrolog, Mihail Petroveanu publică partea a II-a a studiului *Poezia lui Ion Vinea*.

● În „Scântea”, Valeriu Râpeanu recenzează volumul arghezian *Cadențe* care „respiră o dragoste tumultuoasă față de patria înnoită”. Discursul analitic identifică în imaginarul arghezian „o concepție activă asupra vieții, mărturisind un sens etic înalt, care țâșnește neconținut spre culmi îndrăznețe”, legitimând „sensul filozofic al poeziei lui Arghezi, crescut dintr-o comuniune exemplară cu natura, cu omul simplu, către care atât de des și de mișcător se îndreaptă recunoștința sa, cu țara lui pe care o slăvește în acorduri patetice.” Valeriu Râpeanu subliniază ideea că „sursele populare ale creației argheziene sunt evidente nu numai prin prețuirea pe care el o acordă artei folclorice, dar și prin comuniunea deplină între cântecele sale și oamenii din jur, prin acea osmoză spirituală ce se creează între cântăreț și semenul său.” Evident, „toate aceste direcții prezente în volumul lui Arghezi se contopesc într-o sublimă laudă adusă țării sale de astăzi, care, asemeni unei frumoase din poveste, este împodobită toată, de marea sărbătoare. Este o încununare patetică a tuturor sentimentelor trăite cu atâta intensitate de poetul legat prin toate fibrele sufletului său de ceea ce numește: *Pământ al țării mele și al meu*.”

10 iulie

● Numărul 28 din „Contemporanul” include poemul *Cucul* de T. Arghezi (scris la 30 iunie 1964, la Geneva): „Du-te, cucule. Noroc!// Siclamena ia-o-n

cioc/ Floarea-n Alpi cea mai frumoasă/ Du-o, cucule, acasă/ Zboară drept și pune-o drept/ Cititorului la piept” dar și aforisme blagiene, rămase în manuscrise – cităm, de exemplu, despre „duhul interior”: „o poezie pentru ca să fie eminentă nu e voie să dea deloc impresia că a fost clădită pe dinafară și cu unelte materiale. Ea trebuie să pară făcută pe dinăuntru, cum se alcătuiește un vas, închis și translucid, de sticlă, din grația unică a unei respirații, ce se retrage apoi din el fără a-l sparge.” □ Se semnalează decesul lui Ion Vinea (*Aldebaran*, necrolog de Geo Bogza, însoțit de poemul *Pelerinaj* al liricului dispărut: „Am suit singur spre vila trecutului – singur cu inima am suit, / mă cunoșteau pietrele drumului/ și brazii din poartă au șoptit, iată-l,/ când am pătruns pe sub umbra metalică/ până-n vechile camere”). □ Radu Pascal dezbată la rubrica „Vitrina”, într-o scurtă recenzie, *Noaptea de echinox* a lui Tomozei: „fantezie și sensibilitate, vibrație la insesizabil, o umbră de nostalgie dau nota generală a volumului.”

11 iulie

- „Flacăra”, nr. 28, publică fragmentul *Lelia* din viitorul roman *Descoperirea familiei* de Ion Brad, sub tipar la EPL.
- Titlul textului semnat de Mihai Ungheanu la rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului” este *Magda Isanos: „Versuri”* și conține observații asupra acestui volum apărut la Editura pentru Literatură și conținând cele trei volume ale poetei (dintre care două postume) și un număr de versuri apărute prin periodice: „Față de lirica feminină intimistă, lirica Magdei Isanos aduce atunci un suflu nou, o altă viziune asupra vieții. Poeta e solicitată de cele din jur mai ales sub aspectul lor etern și dinamic. Ea urmărește trecerea timpului, anotimpurile, moartea și învierea vegetației, munții și râurile”.

12 iulie

- În „Flacăra Iașului” Al. Andriescu discută despre *Cadențe* (Editura pentru Literatură) în care T. Arghezi afirmă același crez activ, cunoscut din atâtea producții anterioare: „În fiecare volum pe care l-a scris poetul a făcut prețioase mărturii asupra artei în general și asupra propriului meșteșug în special. Neînțelese multă vreme, respinse de *geamurile întunecate* și de *ușile încuiate*, cântecele poetului răsună azi pretutindeni”. „Tinerețea fără bătrânețe a poetului își trage obârșia din statornica lui credință în om, în înaltele sale virtuți morale, care trebuie să se afirme până la urmă, oricât de puternică ar fi ispita și de dramatică lupta ce-i încearcă tăria. [...] Scriitorul primește astăzi, cu sufletul deschis, răsplata meritată, dragostea oamenilor pe care i-a dorit ridicați pe culmile spre care năzuiau, prin *râpi și gropi adânci*, străbunii împovărați de *durerea surdă și amară* a exploatarei, ridicată pentru totdeauna de pe umerii lor.”

● În „Scânteia”, Pompiliu Marcea publică, la rubrica „Răsfoind revistele”, observații *Pe marginea câtorva numere ale „Secolului 20”*, revistă de literatură universală ce își asumă un rol important în continuarea dezbatelor „inițiate la începutul acestui an de Uniunea Scriitorilor în legătură cu problemele literaturii universale contemporane, debateri la care și-au adus contribuția numeroși scriitori, critici literari, oameni de cultură, au accentuat asupra necesității de a se adânci în permanență cunoașterea și cercetarea – de pe pozițiile ideologiei marxist-leniniste – a operelor de valoare din literaturile străine.” „Publicarea unor pagini valoroase aparținând unor scriitori atât de diferiți ca Maxim Gorki, Paul Valéry, Cocteau, Lampedusa, Pacheco, Ilya Ehrenburg, Pablo Neruda, Seferis, Jiri Wolker, Iannis Ritsos, Nagy Lajos, William Saroyan, antologii din lirica sovietică, greacă sau iugoslavă, precum și studii despre noul roman francez sau dramaturgia *tinerilor furioși* din Anglia largesc orizontul cititorilor. Articolele și studiile de istorie și critică literară iau în discuție aspecte caracteristice din opera unor scriitori de întinsă circulație. Acad. Mihai Ralea reflectează asupra semnificației actuale a scrierilor fantastice ale lui Jules Verne, Șerban Cioculescu comentează tălmăcirile în românește din poezia lui Apollinaire, Silvian Iosifescu recenzează *Marea călătorie* a lui Jorge Semprun, Zoe Dumitrescu-Bușulenga scrie despre Edgar Poe, iar Șt. Aug. Doinaș despre Paul Valéry. Ca o *postfață* la povestirile traduse din Salinger, articolul lui V. Nemoianu despre scriitorul american reliefează locul acestuia în literatura țării sale.”

16 iulie

● „Gazeta literară”, publică, în pagina 1, poezia *Partidului* de Eugen Frunză: „Vreau cântecul meu să-ți fie aproape/ ca frunza de ram, ca fântâna de ape/ și din tine urzit/ ca o floare cu stea/ ce-și trece tulpina prin inima mea.” Tot aici N. Manolescu semnează articolul *Poezia și temele contemporane*. □ Fragmente din romanul *Străina*, de H. P. Bengescu, sunt conținute în pagina de creație originală, la care mai semnează Horia Zilieru, Nicolae Tăutu, Platon Pardău, Ion Sofia Manolescu, Ștefan Iureș, Barbu Cioculescu, Florin Mugur și Miron Chiropol. □ Pe ultima pagină a „Gazetei literare”, Nicolae Jianu scrie despre romanul lui Hervé Bazin *Cu capul de pereți* (Paris, Grasset, le livre de poche), iar Alexandru Ivăsiuc despre *Inocență și inovație în literatura americană contemporană*, literatură pe care o comentează în termenii următori: „În perioada de după ultimul război, literatura americană cunoaște, destul de larg reprezentată, o tendință care, fără să fie sentimental nostalgică, propune iarăși alte sisteme de evadare însă tot în zona ingenuității primare, care dacă e pierdută istoricește, există cel puțin în copilărie”. Referințele, după această introducere, sunt la J. D. Salinger (*De veghe în lanul de secară*), Truman Capote, Tennessee Williams (*Orfeu în infern*) și Arthur Miller (*După cădere*).

● G. Dimisianu recenzează în „Scânteia” primul volum din romanul *Vara oltenilor*, al lui D. R. Popescu, care „adâncește” preocuparea din romanele anterioare „în direcția zugrăvirii unui amplu tablou al satului românesc de astăzi.” Astfel, „evenimentele înfățișate în noul roman sunt din actualitatea imediată, specifice aşadar etapei de consolidare a relațiilor socialiste în agricultură, când satul e colectivizat în întregime, dar o serie de retrospecții în existența eroilor rememorează și împrejurări din perioada de început a procesului de transformare a vieții țărănești, astfel încât cadrul larg al narațiunii îl constituie întreaga epocă de după eliberare.” „Verdictul” critic de final este favorabil: „*Vara oltenilor* marchează un moment semnificativ în evoluția autorului. Cartea realizează o perspectivă de adâncime asupra universului moral al țărănimii, izbutind să înfățișeze procese de conștiință complexe, adesea de o amploare impresionantă. Cititorul așteaptă de aceea cu îndreptățit interes continuarea.”

17 iulie

● În numărul 29 al „Contemporanului” apar, pe prima pagină, două poeme de M. Beniuc, din care amintim *E poate steaua* („Sunt miezul de speranță-n disperare/ Sunt luntrea peste valuri de pe mare/ Luceafărul de seară ori de zi/ Vestind și noaptea dar și răsăritul”), dar și o *Tabletă* de T. Arghezi („Vă regăsesc în Alpi,/ Lăstuni din țara noastră.../ Cum părăsirăți coasta ei albastră?/ Mă-ntâmpinarăți cu țipet ascuțit/ De țitere și scripci, de „*bun venit*”). □ Alte versuri din cuprinsul revistei: *Amfiteatrele studenției* de Ilie Constantin și *Vorbesc* de D. Stelaru. □ George Ivașcu comentează volumul I al *Scrierilor* argheziene, care trebuie cercetat și valorificat „ca o culegere de poeme originale, inspirate sau reflectând o realitate ca aceea a lui Rabelais, Baudelaire, La Fontaine sau Krâlov. Universul celor doi fabuliști - mai ales - apare sub pana lui Arghezi atât de general valabil, încât problema *apartenenței* de idei pare că nici nu se mai pune. Poetul român are acest, rar întâlnit, dar, că universalizează ceea ce pare caracteristic și caracterizează - pe românește - ceea ce e tezaur comun al întregii umanități”. Fabulele devin astfel *argheziene* iar poetul un *moralist* „în sensul cel mai adânc al cuvântului, ca atare și cel mai elevat artistic”. □ E. Luca semnează cronică literară a volumului lui Dumitru Radu Popescu - *Vara oltenilor*: „Utilizând monologul, autorul realizează performanța de a scrie un roman aparent de factură polițistă [...], în care nu avem o acțiune propriu-zisă. [...] *Vara Oltenilor* e o carte în care accentul nu cade pe descrierea cadrului, ci, îndreptățit, pe oglindirea procesului de făurire și dezvoltare a conștiinței socialiste a țărănimii, pe dezbateră îndrăzneță, inteligentă și adâncă a unor probleme capitale de etică socialistă. E o carte care consemnează cu mare forță artistică victoria noului în gândirea și afectivitatea a milioane de oameni, un imn al tinereții sufletești a poporului nostru.”

● Nicolae Dragoș comentează la „Cronica literară” a „Scânteii tineretului” **George Bălăiță: „Călătoria”**, volumul de debut al prozatorului, cuprinzând povestiri: „Hotărât lucru, George Bălăiță este un prozator adevărat. [...] Acuitatea observației, precisă și expresivă, harul povestirii, cel mai adesea calmă, cu economie de întâmplări dar cu un adevărat ritual al relatării, prospețimea epitetului și a metaforei, subtilitatea și finețea simbolurilor – sunt bunuri câștigate pentru tânărul prozator. Dar lucrul cel mai relevabil, pilonul de susținere al celor amintite mai sus, este siguranța cu care descifrează și transfigurează artistic psihologii, realizând veritabile portrete, profiluri umane”. □ În pagina „Literatură și artă”, F[lorin]. M[ugur]. semnează două „Note”. În prima, „*Dropia*”, consemnează și comentează pe scurt apariția nuvelei respective a lui Ștefan Bănuțescu în „Gazeta literară”, care „confirmă calitățile prozei sale dovedite de celelalte apariții. Senzația de viață, de autentic este din nou certă. O neobișnuită tensiune psihologică susține interesul povestirii. Este o reușită proză de atmosferă în care autorul e stăpân pe mijloacele sale”. □ Cealaltă notă face câteva aprecieri în legătură cu poezii publicate în „Luceafărul” (Nicolae Labiș: *Tuiul*, poezie inedită) și „Gazeta literară” (Nicoleta Voinescu, Dumitru Mureșan și Dumitru M. Ion, pe acesta din urmă considerându-l „încă puternic influențat de Nichita Stănescu”). □ Pagina mai cuprinde o schiță de Haralamb Zincă (*Scrisoarea*), și poezii de Ștefan Iureș (*Clopotul mar*) și Florin Mugur (*Glorie adolescenților*).

18 iulie

● „Luceafărul”, nr. 15, dezbate, într-un grupaj, **Probleme ale literaturii de aventuri**, prin Radu Tudoran, *Mese libere*, I. Holban, *Entuziasm și supralicitare*, și Vladimir Colin, **În apărarea literaturii**, în care autorii se situează de partea acestui gen considerat „îndeobște minor”. „Profesional vorbind – spune Tudoran – acestor cărți le lipsește adâncimea. Acțiunea lor, adesea forțată, nu lasă nici timp nici loc să se vadă eroii, cărora nu li se dezvăluie nici psihologia, nici caracterele. Dacă ei totuși trăiesc uneori după lectură, meritul este al cititorilor, care simt nevoia să le atribuie un caracter și o psihologie, dar o asemenea colaborare întâmplătoare nu îmbogățește genul. Genul trebuie să-l îmbogățească, să-l reabiliteze și să-l înobileze scriitorii. E singura cale pe care pot fi înlăturați impostorii.” □ În acest număr, publică din creațiile lor Ștefan Bănuțescu, I. Lăncrănjan, Ion Alexandru: „Împlântăm un mesaj într-o galerie de mină terminată/ Poate e amiază acum e pe pământ ori poate e noapte,/ În curând ne vom strânge uneltele/ Și vom coborî cu un orizont dedesubt, mai departe” (*Mesaj*) □ Tot în nr. 15 apare o „schiță” de Istorie a Literaturii Române, perioada 1900-1944, de Tudor Vianu, o perioadă „de frământări adânci, cu mult mai grele prin încercările impuse țării, decât acele care i-au fost hărăzite în secolul anterior”. Literatura s-a așezat în jurul lui Sadoveanu, Arghezi și Rebreanu. Autorul distinge patru perioade: 1900-

1910; 1910-1920; 1920-1933 (anul grevelor muncitorești) și 1933-1944. Textul face parte din comunicarea lui Tudor Vianu, *Valorificarea tradiției progresiste în Istoria Literaturii române* pentru Sesiunea științifică a Academiei, cu tema *Marxism-leninism și gândirea științifică românească*. „În perspectivele materialismului dialectic și istoric despărțirea dintre epocile istorice are mai mult ca oricând un caracter absolut. Înțelegerea dialectică și istorică a faptelor sociale ne arată că totdeauna rădăcinile unei epoci istorice și culturale coboară până în epoca anterioară, pe care este tocmai rolul epocii noi s-o înlocuiască.” □ Șerban Cioculescu îl omagiază, la dispariția poetului, pe Ion Vinea, „enigmatic ca și mesajul său liric.” □ Cronică literară a ediției e semnată de Dinu Săraru, pentru *Vara oltenilor* a lui Dumitru Radu Popescu: „În fond, romanul lui D. R. Popescu este dedicat amplului proces de dezvoltare a conștiințelor care definește astăzi lumea satului românesc, un proces de purificare, cum ar zice, foarte bine, unul din eroii romanului. Romanul rămâne deschis – ceea ce se impune este o matură artă a construcției, o reală știință a loviturilor de teatru, pregătite cu aerul cel mai candid, în sfârșit, un fin simț al limbajului țărănesc, de o autenticitate remarcabilă. [...] Pe de altă parte *Vara oltenilor* recomandă un scriitor pentru care lumea satului românesc actual e o realitate foarte apropiată, atâtea împrejurări din roman atestă finețea observației, o dată cu capacitatea de a releva pitorescul acestei realități în afara oricărui idilism.”

● Radu Popescu comentează în numărul 29 din „Flacăra” *Viața lui Mihai Eminescu* de G. Călinescu. Prima ediție apărea în 1934, fiind un roman „fără strop de ficțiune”, remarcabil „prin enorma emoție a ideilor, prin neîntrecuta artă portretistică, prin forța evocatoare de epoci, de oameni și de atmosferă. *Viața lui Eminescu* a fost deci, cândva, cartea de maturitate a unui scriitor și critic literar foarte tânăr. Astăzi, se vede mult mai clar că biografia marelui nostru poet, scrisă de G. Călinescu, este o operă de maturitate a eminescologiei noastre”.

● În „Scânteia”, Geo Bogza publică amplul reportaj *Dobrogea! Dobrogea!*, organizat în șapte subsecțiuni, revelatoare pentru tonul metaforic-ideologizant al scriiturii: „I. Despre vechea mea dragoste pentru pământurile dintre Dunăre și Mare și despre bucuria cu care mă întorc acolo de fiecare dată; II. Scurtă evocare a morilor de vânt și prezentarea unei mori moderne pusă în funcțiune de o mie și o sută de electromotoare. Ceasuri cu cuc și ceasornice electronice; III. Pământul de granit, de calcar și de loess al Dobrogei a impus constructorilor socialismului o grea bătălie. Despre marea elocvență a cifrelor mari și despre nu mai mica elocvență a cifrelor mici. Citiți cu atenție acest capitol; IV. Terasări, îndiguiri, irigații și iar terasări. Treptata înfrângere a elefanților geologici de către elefanții tehnici. Noua forță și noua frumusețe a Dobrogei; V. Succesivele conectări ale Dobrogei cu spațiul carpatic. Mircea cel Bătrân, Anghel Saligny, Mihail Eminescu. Sistemul energetic național; VI. Itinerar pe

șosele asfaltate. Tulcea, Năvodari, Adamclisi. Mările interioare ale Dobrogei; VII. Confruntări între cele mai vechi civilizații de pe țărmurile mării și civilizația socialistă. Istria și Mamaia. Nostalgia trecutului și nostalgia viitorului. Dobrogea! Dobrogea!”

19 iulie

● „Flacăra Iașului” publică versuri de H. Zilieru, *Partidului*, Florin Mihai Petrescu, *E vremea bucuriei* și G. Lesnea, *Turn vechi* – din care cităm: „Din turnul vechi te văd, oraș/ Pe piscuri lungi de turle-i seară/ Ca jarul, zăările-n fâraș/ Iau soarele care scoboară.”

21 iulie

● La rubrica intitulată „Cărți”, „Scânteia” prezintă titlurile, românești și străine, recent apărute: Otilia Cazimir – *Poezii*, cu o prefață de Const. Ciopraga, Lucia Demetrius – *Teatru*, Ion Vinea – *Ora fântânilor*, Constantin Chiriță – *Pasiuni*, monografiile *Anton Pann* de Paul Cornea și *Agârbiceanu* de Mircea Zăciu, D. R. Popescu – *Fata de la miazăzi*, Nicolae Deleanu – volumul al treilea din romanului *Nedeia din Poiana Mireselor*, intitulat *Primăvara popoarelor*, romanele lui H. Bazin, *Vipera sugrumată* și *Moartea căluțului*, E. Pelin – *Povestiri*, A. Brodele – *Ingrida*, Gh. Briantev – *Pe gheața subțire*, R. Guiraldes – *Don Segundo Sombra*. □ O recenzie din această rubrică aparține lui Ion Horea, care identifică, în volumul de *Versuri* al Magdei Isanos (publicat la Editura pentru literatură), predilecția poetei pentru surprinderea „profilului lumii”, „într-un triumf sublim și neîndoios al vieții.” Confruntată cu realitățile războiului, poezia Magdei Isanos „impune cu cel mai categoric gest o conștiință angajată în *cântecul despre oameni și suferinți, despre săraci, despre copii și foame*.” □ Volumul de versuri al lui Emil Giurguiuca, *Poemele verii*, este recenzat de Eugen Simion care identifică, în imaginarul liric, ipostaza recurentă (manifestă inițial în volumul din 1938 – *Anotimpuri*) a „unui pastelist delicat, cântăreț al naturii, pe urmele lui Coșbuc și Blaga, cu o notă aparte de suavitate, de sensibilitate pentru universul ierburilor și pădurilor.”: „Emil Giurguiuca e, înainte de toate, un peisagist, în formele mai noi pe care le cunoaște această veche specie literară. Pastelistul contemporan nu se mai mulțumește să reproducă natura, ci vrea s-o interpreteze. Peisajul devine în acest caz o metaforă a vieții interioare, un cadru în care se fixează stările lirice.” □ Ultima recenzie din rubrică îi aparține lui Dan Grigorescu care prezintă *Povestirile din Canterbury* ale lui Chaucer, publicate la Editura pentru literatură universală (în traducerea lui Dan Duțescu și cu o prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga). „Om al epocii noi”, opunând „ideile noi ale Renașterii” „concepțiilor Evului Mediu”, Chaucer „a găsit în știință, dar și în experiența personală de viață, argumente puternice pentru a pune sub semnul întrebării postulatele filozofiei și eticii medievale. [...] *Povestirile din Canterbury*

realizează integrarea unor motive și teme specifice literaturii populare în creația cultă, aducând totodată o imagine profund realistă a vieții sociale din Anglia acelei vremi. În *Povestiri* s-au contopit, într-o sinteză profundă, toate caracteristicile epocii în care răsărea, plină de forță, Renașterea.”

23 iulie

● „Gazeta literară”, se deschide cu poezia *Seceriș* de Nina Cassian. □ Recitind în serial *Un om între oameni*, articol continuat din numărul precedent, Șerban Cioculescu trage concluzia, valabilă și astăzi: „Desigur, nereușitele unui mare scriitor (cum a fost Camil Petrescu) prețuiesc adeseori mai mult decât izbuțirile celor mediocri.” □ Aurel Martin semnează cronica literară la Al. Piru *Literatura română premodernă*, despre care afirmă: „Cartea se întemeiază pe concepția că literatura este concomitent reflectare a realității obiective, expresia unei viziuni subiective determinate social, purtătoarea unor idei filozofice și politice, că la realizarea ei contribuie direct sau indirect nivelul atins de societatea vremii și gradul de receptivitate al scriitorului la problemele ce agită epoca.” □ Sub titlul *Sora mea, Ana*, însoțită și de o scurtă prezentare, apare un nou fragment (inedit) din scrierile de Hortensiei Papadat Bengescu.

24 iulie

● În numărul 30 al „Contemporanului”, A.E. Baconsky schițează, în *Motiv spaniol*, un profil al poetului Antonio Machado. □ Menționând, pe scurt, câteva nume ale poeziei noastre (de la Arghezi, în *Cântare omului*, vizând *geneza*, cu tot ce există, sau Beniuc, în sensul *demiurgiei* și până la Nichita Stănescu), alături de fragmente din Lenin, G. Munteanu se referă la compatibilitatea dintre unitatea de structură și varietatea concret-istorică a poeziei noastre: „În virtutea dialecticii unității și diversității, poezia de atmosferă sau agitatorică, sau de notație, instantaneul liric sau poemul amplu, fabula sau elegia, meditația sau pastelul etc. nu apar astăzi la noi în *puritatea* lor tradițională. [...], ci în cadrul unor contaminări reciproce și osmoze ce învederează tendința lăuntrică a genului de a se diversifica pe alte baze, mai elastice, mai pe măsura graficului complicat al sentimentelor și gândurilor omului contemporan. Iar elementul cel mai stabil în această alunecare de straturi ce se generalizează și căreia suntem încă prea puțin pregătiți să-i întrezărim finalitatea rămâne, cum zicea într-un rând Maria Banuș, *înțelegerea poeziei ca artă* care te ajută să trăiești.” (*Unitate și diversitate în poezia noastră*). □ *Poezii* de Eusebiu Camilar este volumul analizat de Nicolae Manolescu în cronica sa literară. „Mijloacele poetului s-au prefăcut și recente *Poezii* sunt superior elegiace, purificate de crispări. Caracteristică e *metafora* de un fantastic grațios. [...] Poezia devine adâncă prin marea perspectivă interioară. Camilar nu e un exeget în fața universului și nici un reflexiv, dar poezia lui ascunde intuiții profunde. Imaginile cele mai banale stau pe o cutie de rezonanță și versurile se umplu de o vibrație misterioasă”.

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este semnată de C. Stănescu și dedicată romanului „*Vara oltenilor*” de D. R. Popescu. Inspirat „din viața gospodăriei colective din Păușești”, cronicarul apreciază că „remarcabilă este tocmai neobișnuita capacitate a eroilor de a trăi adânc momente tulburătoare ale existenței lor, ca dragostea, bucuria împlinirii ori tristețea sfâșietoare a neînțelegerii”. Ceea ce reproșează criticul acestui roman este faptul că „în bună măsură, el înlocuiește observația cu metafora, simbolul, visul, în general cu alegoria, reducând individualități diferite la reacțiile uneia singure”.

26 iulie

● C. Ciopraga recenziază în „Flacăra Iașului” volumul lui N. Țațomir, *Tainicul arhipelag*, considerându-l un succes al poeziei ieșene, care-l situează pe autor printre creatorii talentați ai literaturii noastre, cartea remarcându-se prin „viziune clară a lucrurilor, capacitate de a degaja esențialul, arta de a da Cuvântului vibrație deplină. [...] Pagini satirice continuă atitudinii cunoscute, vizând defecte morale criticabile. Anecdota clară, limbajul cursiv și verva mușcătoare demonstrează o temeinică stăpânire a genului. Aceleași calități, cărora li se adaugă conciziunea, caracterizează sprintenele *Fabule miniaturale*.”

● În „Scânteia”, Demostene Botez publică articolul *Mai mult decât au visat înaintașii...*, dedicat „marii sărbători a aniversării celor 20 de ani de la eliberare. În aceste zile, fiecare locuitor al țării noastre simte prezent în mintea lui acest gând și nu e nimeni care, prin propria lui viață și experiență, să nu pună față în față ceea ce a fost înainte și ceea ce s-a înfăptuit în aceste două decenii, pentru ca părtaş la fapta să nu fie conștient de înălțarea sa ca om, de demnitatea și mândria creșterii sale, ca și de împlinirile pe care le-a realizat în munca sa. Un înălțător sentiment de mândrie patriotică ne stăpânește. Căci creatorii vieții noi ce construim sunt, nemijlocit, fiii buni ai patriei: poporul și Patidul Muncitoresc Român, suflet din sufletul acestuia.”

30 iulie

● Un editorial liric despre evenimentul intitulat *Săptămâna poeziei*, scrie Geo Dumitrescu în „Gazeta literară”. Textul se numește *Cursiv la săptămâna literelor*. □ În pagină este prezent și G. Călinescu, semnatar al versurilor intitulate *Til a intrat în casă*, poezie pe care o reproducem spre a se observa gradul înalt de „relaxare” la care ajunsese literatura în ultimii ani: „Til a intrat în casă/ Pripită ca furtuna,/ Zvârlind vijelioasă/ Jos, una câte una/ Mănuși, ciorapi, sandale/ Și rochia de pe ea/ Și cu picioare goale/ Râzând în fața mea// A început să joace/ Cântând mai mult în gând/ Încolo și încioace -/ Pe dușumea săltând// Un dans de fantezie/ Lunar și virtuos,/ Sublimă erezie/ Chiar pentru Berlioz// Și salutând suavă când dansul isprăvi,/ De gât mă luă și gravă/ În ochi lung mă privi// Mă sărută, mă strânse,/ Cu gest copilăresc,/ Șopti, cu hohot plânse/ «Eu nu te mai iubesc»/ O, zei așa de cruzi/ N-au șters obraji

mei;/ Și astăzi mai sunt uzi/ De lacrimile ei./ Mă-ntreb de-atâtea ori:/ Tot să fi fost minciună?/ Ori eu Țes lumi din nori/ Ori Til este nebună.“ □ Tot pe pagina 1, Mihai Beniuc este intervievat pe tema poeziei ultimelor două decenii: „– *Cum apreciați din acest punct de vedere epoca noastră? Ce direcții, în poezie, s-au afirmat, ce tradiții au fost confirmate?* – Douăzeci de ani nu sunt mult, dar destul, mai ales în timpuri ca ale noastre atât de rapid schimbătoare, pentru ca să se închege, dialectic, o lume nouă și un rând de oameni să plece, lăsând ce are de lăsat, iar altul să cucerească pozițiile vieții, adăugând la fortăreața culturii umane noi aripi, ziduri și turnuri. [...]. În poezie acest lucru e ușor vizibil și constatabil. De la Eminescu, Macedonski, Coșbuc, Goga prin Arghezi, Blaga, Barbu ș.a., drumul cu toate sinuozitățile și surprizele terenurilor necunoscute, este neîntrerupt până azi. [...] – *Care sunt, după dumneavoastră individualitățile poetice și fenomenele mai interesante pe care le cunoaște epoca noastră?* – [...] Tinerii noștri poeți în acest sens, formați în plină zodie socialistă, A. E. Baconsky, Nina Cassian, Ion Brad, Nichita Stănescu, regretatul Nicolae Labiș, Aurel Rău, Veronica Porumbacu, Ciocov, Letay sau Kanyadi, Ion Bănuță, Cezar Baltag, Ana Blandiana sau Ilie Constantin“. □ În cadrul aceleiași tematici – două decenii de literatură nouă – Eugen Simion semnează prima parte a articolului *Universul poeziei noastre contemporane*. Mai nuanțate, opiniile lui Eugen Simion îi privesc în această primă etapă, pe Al. Philippide, Blaga, Goga, Pillat, Maniu, Arghezi, Beniuc și Bacovia. □ În pagina a 3-a, *Săptămâna poeziei* este celebrată printr-o serie amplă de apariții, nu mai puțin de 14 poeți aparținând tuturor generațiilor de creație. Printre semnatari se află M. R. Paraschivescu, Radu Boureanu, Veronica Porumbacu, Emil Giurgiuca, Nicolae Tăutu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Șt. Aug. Doinaș, Constanța Buzea, Al. Căprariu, Ion Horea, Darie Novăceanu, Ion Brad, Szemler Ferenc. □ Paginile 4-5 conțin reportaje semnate de Constantin Țoiu (*Memoria*), Ilie Purcaru, Victor Vântu și Stelian Păun. Lor li se adaugă versuri ale de curând plecatului în lumea umbrelor, Miha Dragomir. □ Despre *Poezie și arta interpretativă* se confesează câțiva artiști și oameni de teatru: Irina Răchițeanu, Fory Etterlé, Irinel Liciu, Lucian Pintilie, Ludovic Antal, Florian Potra, Margareta Niculescu, Gheorghe Ghițulescu. Textele se mărginesc la idei comune și comode. □ În pagina a 7-a, muzicologul G. Sbârcea evocă, în câteva instantanee, întâlnirile sale cu Lucian Blaga. □ La final, „Gazeta literară“ reproduce în tălmăcirea lui Gellu Naum, poezii ale lui Jacques Prevert (inclusiv *Ora de caligrafie*), iar Dragoș Vrâncianu se întreține cu Mario de Micheli, autor al noii antologii a poezilor români de după război, în limba italiană. Interviuul insistă asupra numeroaselor obstacole cu care se confruntă „arta traducerii“, fără a fi amintiți, în vreun fel, poeții incluși în *Antologie*.

● În „Scânteia“, Mihai Beniuc semnalează începerea manifestărilor organizate în cadrul *Săptămânii poeziei* (1-7 august 1964, sub coordonarea Uniunii

Scriitorilor și în colaborare cu Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă și cu Radioteleviziunea), dedicate sărbătoririi celei „de-a 20-a aniversări a eliberării patriei.” Tinerii scriitori sunt îndemnați să cânte „poezia nouă” care „este legată prin mii de fibre comunicând subteran și mii de foi grăind ca într-o pădure de milioanele de oameni de azi, cărora socialismul le-a rupt de pe piept și mâini, din minte și din inimă, cătușele neștiinței. Ceea ce înainte mulți aflau doar din fluier și cimpoi, din scripcă și din gura cântărețului, doina și cântecul bătrânesc, duioșia eminesciană, revolta lui Coșbuc, azi înfloare și strălumează din fila tipărită în mii, zeci și sute de mii de exemplare de cărți ce au luat locul de cinste alături de modestul calendar.” Adepți ai „comunismului promotor al personalității multilateral dezvoltate”, scriitorii contemporani își afirmă, în opinia lui Beniuc, opțiunea pentru formula „generoasă” a realismului socialist, „un concept viu, o largă călăuză spre noul conținut și spre noile forme originale pe care le caută poetul ce are o singură stea polară în multiplele sale întreprinderi literare: credința în victoria comunismului.”

31 iulie

● Numărul 31 din „Contemporanul” se deschide cu poeme din Mihai Beniuc (*Oaza*) și Lucian Blaga – *Zodia cumpenei* (din postume): „Dacă din povești adevăr rămâne/ că trăim prin imponderabil cei vii, / poate să mai umble cuvânt că trupul/ este o poemă?/ Greu e numai sufletul, nu țărâna./ Căci cenușa noastră, iubito, poate/ fi pe talgere cântărită cu vreo/ câteva roze”. □ Corneliu Baba realizează necrologul sculptorului Cornel Medrea, a cărui ultimă lucrare, *Victorie*, în cinstea celei de-a 20-a aniversări a Eliberării, este reprodusă pe prima pagină. □ Alte versuri aparțin Veronicăi Porumbacu (*Plopul*), lui Eugen Frunză (*Amurg în Apuseni*), Mioarei Cremene (*Balada*) și lui Șt. Aug. Doinaș (*Sonet*), din care reproducem: „Zadarnic vin îndrăgostiții și-și lasă/ sărutul, ca un fruct, în frunza deasă: copacii-l scutură din crengi, vibrând/ Ah, ei așteaptă fructul fără pată, / mușcat din ochi, prefigurat odată,/ dar care nu va fi-implinit nicicând...”. □ Despre o altă înnoire poetică amintește Dumitru Micu, oprindu-se la volumul *Poemele verii* al lui Emil Giurgiuca, autor devenit și mai reflexiv și autoconfesiv. Prin înclinația „de a citi în existențe limitate și înțelesuri universale”, E. Giurgiuca se înrudește, în opinia criticului, cu Miron Radu Paraschivescu. Dar autorul poeziei verii „e mai contemplativ, atras în mai mare măsură, de priveliște ca atare și anume – în creațiile cele mai reprezentative, de străvechile priveliști transilvane, receptate azi cu un suflet stăpânit de sentimentul regenerării”, ca în poemul *Prieteni*. □ Trecând prin Marx și Gherea până la G. Călinescu, Nicolae Manolescu vine cu câteva **Însemnări despre critică**: „Știință e critica pentru că pleacă de la considerarea unor legi obiective ale artei ca formă a conștiinței sociale sau altfel spus, pentru că e o disciplină care presupune, dincolo de intuiție, cunoștințe specifice. [...] Pentru a produce emoții, criticul trebuie să fie capabil de lirism,

adică de autoexprimare, ca poetul. [...] Parafrazănd: *în critică, ca și în poezie, sunt poeți adevărați dar și simpli versificatori.*”

● Mihai Ungheanu ia în discuție la rubrica „Note de lector” din „Scânteia tineretului” două *Studii monografice: Zoe Dumitrescu-Bușulenga: „Ion Creangă” și Paul Cornea: „Anton Pann”*. „Zoe Dumitrescu-Bușulenga a scris o carte de stilistică aplicată, prima de acest fel, în care aspectele formale sunt explicate prin investigația fondului. Ceea ce formula stilistică sau statistica lingvistică nu reușea să lămurească, avalanșa de verbe în unele pasaje, personajele surprinse numai în mișcare, sunt explicate prin concepția autorului care vede realitatea numai sub chipul luptei contrariilor etice, de unde dinamismul”. Criticul sancționează însă excesul analitic pe care îl sesizează în monografie: „S-ar fi cuvenit însă unor comentarii, cu o mare doză de inedit, o expunere mai sintetică, eliminând minuția analizelor în sine și repetițiile, care fac un deserviciu ideilor ce erau de subliniat”. □ Despre monografia realizată de Paul Cornea, Mihai Ungheanu afirmă că, spre deosebire de cea comentată anterior, elaborarea ei a fost mult ușurată de cercetările anterioare care au lămurit „majoritatea chestiunilor litigioase” în jurul lui Anton Pann, decisivă fiind contribuția lui G. Călinescu, dar și ale altora, „din a căror substanță se hrănește și prezenta contribuție”. De aceea, observă criticul, „e surprinzătoare absența, și nu numai din acest bilanț al opiniilor, a citării lui G. Călinescu, cel care a deschis, cu exactele-i judecăți estetice, calea noului șir al contribuțiilor de justă reconsiderare a lui Anton Pann”.

[IULIE]

● Dintre materialele publicate în numărul 7 al revistei „Viața românească” reținem articolul *Dezvoltarea dramaturgiei noastre în ultimele două decenii*, semnat de Dumitru Micu la rubrica intitulată „Critică și actualitate”. În aproximativ 25 de pagini, criticul analizează starea dramaturgiei din primii douăzeci de ani socialiști, pornind de la premise că „într-o societate în care educația multilaterală a maselor, inclusiv educația estetică, a devenit politică de stat, era firesc să se creeze un climat prielnic dezvoltării unei dramaturgii majore”. Între creațiile înregistrate sub semnul acestei realități politice se află piesele unor dramaturgi din generațiile mai vârstnice (Camil Petrescu – *Bălcescu*, *Caragiale în vremea lui* și *piesa neterminată Aici se repară ieftin roata norocului*, Victor Eftimiu, cu *Haiducii*, *Pană Lesnea*, *Rusalim*, *Parada*, *Doctor Faust*, *vrăjitor*, Al. Kirilescu, autor al pieselor din trilogia *Renășterii* – *Borgia*, *Nunta di Perugia*, *Michelangelo* și Mircea Ștefănescu cu *Rapsodia Țiganilor*, *Patriotica română*, *Matei Millo*, *Cuza-Vodă*, *Procesul*) sau ale unor scriitori din aceeași generație care nu se afirmaseră în dramaturgie înainte de război: Ion Călugăru – *Ion și Salomeea* și Tudor Șoimaru – *Zorile Parisului*, *Afaceriștii*, *Vodă Cuza și Unirea*. Adăugând la aceste exemple creațiile mai tinerilor scriitori, Dumitru Micu le analizează grupându-le după criteriul

tematic. „Drama cu tematică istorică” are, la rândul ei mai multe subcategorii: „Trecutul îndepărtat” (Camil Petrescu, Laurențiu Fulga, Victor Eftimiu, Mircea Ștefănescu, M. Davidoglu, Tudor Șoimaru), „Lupta partidului în ilegalitate” (Aurel Baranga și Nicolae Moraru cu *Anii negri*, Aurel Baranga cu *Arcul de triumf*), „Războiul și Eliberarea” (Virgil Stoenescu și Octavian Sava – *Nota zero la purtare*, Ștefan Iureș și Ben Dumitrescu – *Pe unde trece un om*, Dan Tărchilă – *Marele fluviu își adună apele*, Al. Voitin – *Oameni care tac*, M. Davidoglu – *Orașul în flăcări* etc.). Sub titlul de capitol „Dramaturgia de inspirație contemporană” înregistrează „Tematica industrială” (*Minerii, Cetatea de foc, Schimbul de onoare și Trandafirul negru* de M. Davidoglu, *Cumpăna* de Lucia Demetrius și *Iarba rea* de Aurel Baranga), „Tematica țărănească” (*Vadul nou și Oameni de azi, Vlaicu și feciorii lui* de Lucia Demetrius, *Ziua cea mare* de Maria Banuș, *Mireasa de aur* de Aurel Baranga, *Urișul de câmpie și Nemaipomenita furtună* de Mihail Davidoglu etc.). Spațiul cel mai extins al articolului este alocat unor „Orientări spre teatrul cu probleme”, tendință care constă în „explorarea universului spiritual al umanității socialiste, revelarea modurilor individuale, cu adânci implicații psihice, ale luptei dintre nou și vechi [...] preocuparea de a urmări procese morale, ciocniri de idei, concepții” (*Noaptea e un sfetnic bun* de Al Mirodan, *Sonet pentru o păpușă* de Sergiu Fărcășan, *Mi se pare romantic* de Radu Cosașu, *Citadela Sfârâmată, Surorile Boga, Febre* de Horia Lovinescu, *Mielul turbat, Rețeta fericirii, Siciliana* de Aurel Baranga, *Șeful sectorului suflete* de Al Mirodan etc.). □ Tot în cadrul rubricii „Critică și actualitate” Elena Vianu publică articolul *Teatrul lui Eugen Ionescu*, în care face o analiză destinsă din punct de vedere ideologic a pieselor, observând „nu numai o denunțare, dar și un protest în acest teatru denumit al absurdului. Și mai departe chiar decât protestul, o propunere de a reînvia umanismul”. □ La rubrica „Scriitori români contemporani”, Florea Fugariu publică, sub titlul *Moromeții*, „fragmente dintr-un studiu mai larg despre universal rural al prozei lui Marin Preda”. Grila ideologică pe care o folosește aici autorul articolului este desuetă chiar și pentru anul 1964. □ De la rubrica de „Cronică literară” este de reținut textul Sandei Radian despre volumul *Singur printre poeți*, cartea de debut a lui Marin Sorescu, care, deși destul de bine scris, se pierde în considerații despre parodie și parodiști, ezitând să formuleze judecăți clare despre poetul debutant.

● În „Steaua”, la împlinirea unui an de la moartea lui Ion Agârbiceanu, Mircea Zăciu publică, alături de un articol comemorativ, două scrisori din tinerețea scriitorului, descoperite în fondurile de manuscrise ale Bibliotecii Academiei R.P.R. (filiala Cluj, Fondul Blaj). Cea adresată preotului Ioan Micu-Moldovan, în 12 ianuarie 1906, revelatoare pentru descifrarea mobilului deciziei lui Agârbiceanu de a încerca să obțină o parohie în Țara Moșilor, la Abrud, (ca și, de altfel, rapida renunțare la continuarea studiilor budapestene, de istorie și filosofie) poate constitui un imbold „pentru reconstituirea întregii corespun-

dențe a scriitorului.” □ La rubrica „Cronica literară”, Virgil Ardelean prezintă volumul, *Facerea lumii*, pe care-l consideră un „roman polemic”, întrucât „edificarea socialismului implică eforturi considerabile” pentru schimbarea radicală a viziunilor. „Voind să ilustreze prin *facerea lumii* lupta atât de dramatică între nou și vechi, voind, cu alte cuvinte să realizeze o carte a prezentului socialist, el nu și-a împărțit personajele în două tabere antagoniste: în buni și răi, în constructori înflăcărați ai noii societăți și în dușmani detestabili, ci mai cu seamă a fost atent la disponibilitățile lor firești pentru atitudini divergente.”

● La pagina 75 a revistei „Orizont”, Leonard Gavriliu prezintă *Dispariția unui om de rând*, cel de-al doilea roman, după cel din 1959, *Pe muchie de cuțit*, al lui Mihai Beniuc. Sunt evidențiate intenția scriitorului de a face „apologia” omului de rând, cu calitățile și defectele sale, paginile de eseu din cuprinsul cărții axate pe probleme de estetică sau de psihologie a artei, vocabularul diferențiat după mediile sociale zugrăvite și după individualitatea personajelor, stilul, „posibilitatea afirmării sociale multilaterale a omului de rând, în noile condiții create de revoluția socialistă”, fără ca aceasta să însemne o «o ieșire din rând», o rupere de masă”, netolerată de „modul de viață socialist”, comentariile naratorului. Toate acestea fac din romanul lui Beniuc „o operă de o puternică originalitate, concepută și realizată [...] prin respectarea adevărului vieții și din dorința de a aduce o contribuție eficientă la educația comunistă a omului.” □ Tot la rubrica „Cronica literară”, Alexandra Indrieș subliniază că „exigența” cu care este analizat romanul *Vara oltenilor* de Dumitru Radu Popescu este impusă de însăși tema de „mare actualitate: înflorirea personalității umane în anotimpul formării conștiințelor noi, libere, socialiste, ca succedaneu al libertății politice și economice a țărănimii colectiviste.” □ Cezar Apreotesei consemnează, la rubrica de istorie literară, recenta descoperire a încă opt scrisori trimise, în toamna lui 1914, de Emil Rebreanu iubitei sale Nelica Dănilă, fiica preotului Ieronim Dănilă din Cătina, județul Cluj, dintre care sunt reproduse, în „Orizont”, trei. □ În același număr, Tr. Liviu Brăescu anunță apariția primului volum de versuri al lui Șt. A. Doinaș în care sunt adunate atât poezii risipite, de-a lungul timpului, prin reviste precum „Jurnalul literar”, „Kalende”, „Revista cenaclului literar”, „Viața românească”, „Contemporanul”, „Scrisul bănețean”, cât și creații inedite.

AUGUST

1 august

● Numărul 16 din „Luceafărul” este deschis cu versuri de Miron Radu Paraschivescu, *Omer, Nimic din câte sunt, Vioara, Poarta și Pan*, din care cităm: „Fiindcă eu însumi nimica nu sunt/ Decât un glas prin păduri,/ Sunet din tine în mine răsrânt,/ Boare a fragedei guri.” □ Dragoș Vrânceanu discută despre

Noul sentiment poetic, referindu-se la scriitorii tineri precum Gabriela Melinescu și Ion Alexandru: „[...] ponderea poeziei tinere în ansamblul poeziei românești contemporane este fără îndoială deosebită. Cu aceasta e de acord întreaga noastră critică literară. Trebuie să observăm imediat că o atare pondere se manifestă în primul rând în varietatea talentelor și în relieful lor spontan. Desigur, această poezie se află în plină formație din toate punctele de vedere, atât în privința cristalizării personalității poetice cât și în privința constituirii și aprofundării universului ideologic și a cuceririlor unui limbaj poetic propriu. Acestea sunt lucruri care se presupun de la sine. Nu este mai puțin adevărat că lumea exprimată de poeții tineri este, în multe privințe, deosebit de semnificativă pentru că acești poeți găsesc unele poziții în mod necesar, cu o sensibilitate și viziune a lor, corelată cu desfășurarea însăși a realității social-istorice”. *Triada* semnificativă îi apare criticului constituită din Nichita Stănescu (dincolo de „*psihologismul său speculativ*”), Ana Blandiana (ea „identifică această candoare proprie vârstei cu sinceritatea și puritatea fermă a conștiinței mature, ca armă principală de luptă”) și Marin Sorescu, prin lirica sa aproape „publicistică”. Acesta din urmă însă ar trebui să evite acea „*cădere în imponderabilitate*” de dragul „*spiritului pentru spirit*” care „îl amenință”. □ Pe aceeași linie, a abordării problematicei lirice a tinerelor condeie se lansează și chestionarul *Poezia tinerilor și locul ei în lirica actuală*, cu trei întrebări: 1) Care sunt, după părerea dumneavoastră, cele mai interesante volume de poezie ale tinerilor, apărute în ultimii ani și de ce?; 2) Care este în momentul de față ponderea poeziei tinerilor în lirica noastră?; 3) Cum vedeți ajutorul dat de critica literară dezvoltării tinerilor poeți? Răspund: I. D. Bălan, Ov. S. Crohmălniceanu, N. Ciobanu, G. Dimisianu, N. Manolescu. De reținut opinia lui Eugen Simion despre „șaizeciști”, remarcând și abordând *O viziune a sentimentelor* de Nichita Stănescu și *Vis planetar* de Cezar Baltag, dar și *Singur printre poeți*, *Persoana întâia plural*, *Cartea mareelor* (Doinaș), pe Ion Gheorghe sau pe Ion Alexandru. Rolul criticului ar trebui să fie al unui comentator fin, „selectând din diversitatea de stiluri pe cele mai fructuoase și mai potrivite structurii intime a tânărului poet, exercitându-și cât mai puțin rolul de dădăcă plicticoasă și astfel l-ar putea ajuta efectiv pe creator (aflat la început) să-și găsească adevărata vocație. Criticul trebuie, firește, să fie generos, să nu ia, când sub condei îi cade vreun volum de-al tinerilor, agresivități de leu. Cred în același timp că și generozitatea are o limită pentru că altfel (și faptul ni se mai întâmplă) sunt încurajate toate vocațiile tulburi, toate veleitățile și ambițiile cu greu de desfășurat mai târziu, când li s-a dat o dată girul criticii”. □ G. Dimisianu realizează un profil liric al *Gabrielei Melinescu*: „E o poezie inundată de lumină în versurile Gabrielei Melinescu, o poezie a setei frenetice de viață, a francheței și a generozității, un patetism al afirmării impetuoase, romantice, sentimente care însoțesc, de altfel, întreaga creație a generației tinere. Ce i s-ar putea cere poetei este o îmbogățire a regis-

trului, o înmulțire a cordelor care vibrează în cântecele sale. Deocamdată, o singură dimensiune umană e afirmată cu toată plenitudinea: *cea erotică* (ca în *Nevăzuta femeie sau vis*), filonul plecând dinspre Maria Banuș și *Țara feielor* și Miron Radu Paraschivescu, *Cântice țigănești*". □ Semnează versuri M. Beniuc – *Dă-mi îndoielile*, Nicolae Tăutu, R. Vulpescu – *Duminica de ieri*, Platon Pardău, Petru Stoica, Toma George Maiorescu, N. Ioana, Ilie Constantin, F. Mugur, V. Ana Tăușan plus Adrian Păunescu, *Fructele pământului* (dedicat lui Lenin!) și Nichita Stănescu – *Euridice*: „Aerul se mai emoționa încă/ în jurul tău,/ tulburând vederea orelor acele,/ când înnoptarea venea alunecând/ pe roata inimii mele”. □ Ion Bălu comentează *Erotica lui G. Călinescu*, în care se caută o singură femeie: „fata cu ochi albaștri [...] de care s-a îndrăgostit odinioară Felix, enigmatică Otilia, Tily, Til, Lil... Deschis cu *O, tu, cu ochi albaștri*, și închis cu *Vin din Liban mireasă*, ciclul *Statornicie* degajă o dragoste frenetică, senzuală, de superbă apoteoză a plinătății sentimentelor”. Sunt reproduse două poeme de G. Călinescu – *Idilă teocritiană* (reluat din *Cronica optimistului* din „Contemporanul”, nr. 26, din 26.06.1964 – *Mici confesii*) și *Părul Otiliei* („a se cânta pe muzică orientală “ – n. a.): „Când zâmbești la mine cu ochi de zefir/ Gătită cu o rochie ca un patrafir/ Cu mâna resfir părul tău, Otilia,/ Negru ca vanilia.” □ N. Gogoneașă apreciază studiul *Lucian Blaga* de Ov. S. Crohmălniceanu (E.P.L., 1963) în *O interpretare a creației lui Blaga*: „Încă de la începutul studiului este denunțată drept o iluzie opinia după care teoreticianul spațiului mioritic ar fi un spirit religios, cu preferințe vădite pentru corpul credinței creștine răsăritene”. Blaga, se afirmă în studiu, se delimitează de ortodoxia literară a lui Nichifor Crainic, după cum nu se integrează în tradiționalul gândirist, el fiind în realitate un fel de *mitropolit eretic al gândirii*. □ În *Dicționarul Literaturii Române*, realizat de revistă și publicat în paginile ei, sunt consemnați *Al. Jebeleanu* (articol de C. Stănescu) și *Eugen Jebeleanu* (Vasile Sandu). □ Recenziile din acest număr poartă semnăturile lui Șerban Cioculescu (despre Ion Vinea – *Ora fântânilor*), Liviu Călin (*Minunile de fiecare zi*, de Dan Deșliu), C. Regman (Gheorghe Tomozei – *Noapte de echinox*), Barbu Cioculescu (*Tainicul arhipelag* – N. Țatomir), Marin Sorescu (Ion Alexandru – *Cum să vă spun*). □ În fine, este publicat un articol inedit din manuscrisele lui Ion Barbu, recuperat prin intermediul lui Gerdei Barbilian, despre *Rimbaud*.

● Numărul 31 din „Flacăra” include o cronică a lui Boris Buzilă despre *Vara oltenilor*, de D. R. Popescu. „Neîndoielnic” este cea mai reușită carte de până la 1964 a lui Popescu, criticul trecând peste „unele dificultăți de lectură și percepere a acțiunii, ale cărei stufoase încrângături îi încetinesc ritmul”. Dar dincolo de aceste scăderi „simți și te convingi că D. R. Popescu are oroare de epigonism, caută să abordeze altfel, într-o manieră pregnant personală, un mediu despre care s-a scris atâta și, ceea ce sporește sensibil virtuțile cărții, *scrie frumos*, îmbinând inspirația cu acuratețea, într-o izbutire de netăgăduită maturitate stilistică.”

2 august

● „Flacăra Iaşului” dedică o pagină întreagă de versuri evenimentului de la 23 august, incluzând şi texte în sprijinul formaţiilor artistice de amatori din întreprinderi: *Țară pe schele* de H. Zilieru, *Imn dimineţilor ţării* de C. Sturzu, *Nemurire* de I. Romanescu. Cităm din acesta din urmă: „Partidul e-ntre azi şi viitor o punte/ pe care trecem fluvii, în lumină/ Nu-i nicio noapte-n stare să ne-nfrunte/ cu toţii veghem la zarea cea senină.”

4 august

● Sorin Movileanu prezintă în „Scânteia” volumul în proză al lui Demostene Botez, *Document*, care oglindeşte „perioada crizei economice din anii 1929-1933, reconstituind o imagine convingătoare a traiului de mizerie din acea vreme a ţărănimii”. □ În aceeaşi rubrică a „Scânteii” („Cărţi”), Liviu Călin recenzază volumul *Inima desenată* al lui Radu Boureanu, „un poet contemplativ, înzestrat cu simţul culorii” căruia „imaginea nouă şi prosperă a patriei îi oferă nenumărate motive de inspiraţie.”

6 august

● „Gazeta literară” conţine, pe prima pagină, continuarea textului din numărul precedent, al lui Eugen Simion, *Universul poeziei noastre contemporane*. Studiul se apropie, ca formulă de prezentare, de un curs universitar, în interiorul căruia sunt prezentate în detaliu marile teme ale literaturii noi în relaţie cu autori precum: Maria Banuş, Geo Dumitrescu, Ion Gheorghe. În ceea ce priveşte „capacitatea de a introduce elemente din sfera cotidianului socialist” în viziuni lirice vaste, remarcabile, celor dinainte le sunt asociaţi Demostene Botez, M. R. Paraschivescu, Radu Boureanu, Szemler Ferenc, Cicerone Theodorescu, Emil Giurgiuca, Mihai Dragomir, Dan Deşliu, Ion Bănuţă, Victor Tulbure. □ Tot aici despre *Profilul nou* – de astă dată al criticii literare – scrie Al. Oprea, care, după o amplă prezentare a criticii marxiste, direct influenţată de ideile lui Lenin, nu reuşeşte să-i enumere pe reprezentanţii autohtoni, cu excepţia lui Silviu Iosifescu, Mircea Zăciu, G. C. Nicolescu, Al. Săndulescu, Ov. S. Crohmălniceanu. □ În pagina a 2-a Lucian Raicu scrie cronică literară la *Vara oltenilor*, de D. R. Popescu: „Încercându-şi puterile în această nouă formulă de proză şi cu această tentativă de autodepăşire, D. R. Popescu nu renunţă la o însuşire, cunoscută din realizările anterioare ale scrisului său – receptivitatea pentru formele plenare ale vieţii şi puterea de a le releva oricând poezia şi farmecul. Aşa se face că această carte în multe aspecte dificilă, chiar predispusă la monotonie, se citeşte cu un viu interes. *Vara oltenilor* câştigă în planul sugestiilor revelatoare, în poezie şi farmec.” □ În pagina a 3-a, „Gazeta literară” s-a adresat unui număr de critici solicitându-le să răspundă la următoarea întrebare: „Ce note de originalitate s-au cristalizat, după părerea dumneavoastră, în literatura noastră contemporană şi ce

fenomene credeți că le ilustrează mai bine?” Răspund anchetei: Șerban Cioculescu: „Nu m-ași opri decât asupra unui singur aspect, nu dintre cele ne semnificative. Este vorba de conținutul etic al acestei literaturi. S-a vorbit în mai multe rânduri despre omul nou constructor al socialismului în țara noastră și despre structura sa sufletească.“; G. Dimisianu: „Chestiunii ridicate aici nu i s-ar putea răspunde satisfăcător decât pornind de la un principiu de bază al eticii marxiste: spiritul unei culturi e dat de spiritul epocii care o generează.“; George Ivașcu: „Niciodată, mai mult decât în epoca noastră, creația literară n-a fost mai bogată în nume de scriitori și titluri de opere, niciodată *dimensiunea umană* a literaturii române n-a fost mai cuprinzătoare, cu semnificații mai multiple și cu o perspectivă de dezvoltare sub semnul unor certitudini mai luminoase.“; Dumitru Micu: „Lirica și epica perioadei interbelice au obținut progrese de ordin artistic excepționale, putând concura și prin preocupări și prin numeroase înfăptuiri, cu literatura contemporană mare a lumii [...]. Într-adevăr, operele contemporane ce s-au impus în conștiința publică sunt acelea care fie că oglindesc procese istorice actuale, sau din trecut, fie că tâlmăcesc simțăminte, aspirații – comunică original experiența și concepția de viață a umanității care, în țara noastră își făurește în libertate prezentul și viitorul.“; Al. Piru: „Literatura realismului socialist, întemeiată pe cele mai bune tradiții ale culturii și civilizației noastre, are cu totul altă perspectivă asupra vieții și asupra omului, o perspectivă revoluționară, umanistă, luminoasă.“; Cornel Regman: „Literatura noastră realist-socialistă și îndeosebi proza, a descoperit o dimensiune nouă a omeniei și vredniciei care se deschide la viață, se afirmă și se împlinește, și a mai descoperit în noua realitate socialistă și acele structuri de relații și prilejuri caracteristice care adevăresc că avem de-a face cu un proces în plină desfășurare, extrem de complex și niciodată istovit.“; Vladimir Streinu: „Îndrumată de Partidul Muncitoresc Român, literatura primilor douăzeci de ani de putere populară își afirmă în primul rând noutatea.“ □ Sub semnătura lui Petre Comarnescu, „Gazeta literară” găzduiește, în pagina a 6-a, un amplu articol-reportaj despre *Pestișanii de ieri și de azi* (cu numeroase mărturii despre C. Brâncuși).

- La rubrica de „Cronică literară”, din nr. 32 al săptămânalului „Tribuna”, Al. Căprariu prezintă volumul lui Tudor Vianu, apărut postum, *Arghezi, poet al omului*.

- Vorbind despre Fănuș Neagu, la rubrica „Scriitori români contemporani”, în nr. 867 al „Albinei”, Eugen Luca insistă asupra stilului adoptat în proza sa „inspirată mai ales din viața satului” populat de „oameni aspri, dominați de o unică și, adesea, devastatoare patimă”. Astfel aflăm că scriitorul „practică un scris viril, nu lipsit de oarecare brutalitate. Dar o brutalitate care nu dăunează textului, ci, dimpotrivă, îi conferă o frumusețe aparte.” Și, cu toate că, scriitorul este „întru totul ostil dulcegăriilor de orice fel”, el „adaugă” totuși „paginilor sale o discretă undă de lirism”, dar „învăluit”, „de subtext mai

mult”, căci îi „repugnă efuziunile” și, de „frica ridicolului, se autocenzurează”. Însă „autocontrolul oarecum se săvârșește în afară, în așa fel încât să nu atragă atenția cititorului și să nu-l depărteze de la faptele de viață” care „denunță viguros o manifestare sau alta a mentalității burgheze” cum e aceea de a-i „folosi pe oameni ca pe niște scule oarecare

● Cărțile recenzate în acest număr al „Scânteii” sunt *Podul de aur*, povestiri de Aurel Mihale, și *Călătoria*, volumul de debut al lui George Bălăiță. Valeriu Râpeanu, semnatarul primei recenzii, afirmă că „Prima calitate a povestirilor lui Aurel Mihale este reconstituirea atmosferei zilelor și orelor din perioada lui 23 August. Autorul înaintează meticolos, este atent la fiecare detaliu. Cunoaștem astfel frământările, neliniștea, căutările și speranțele oamenilor, bucuria lor odată cu ivirea luminii.” □ Prezentând volumul de debut al lui G. Bălăiță, S. Damian consideră că acesta este centrat tematic pe „procesul de regenerare a conștiințelor în climatul socialismului” încât, „de la Marin Preda până la tinerii prozatori care scriu despre satul de azi, circulă în literatura noastră actuală tipuri de țărani, atenți să ghicească dialectica mișcărilor sufletești și să descopere mobilurile de adâncime ale propriei comportări.” Finalul recenziei punctează câteva „sugestii de ameliorare” a scriiturii: „Primele scrieri ale unui prozator nu pot indica întotdeauna varietatea resurselor sale. Când Bălăiță tratează teme prin natura lor majore, privirea lui scrutătoare relevă implicațiile adânci ale transformărilor de conștiință. Când același patetism caracterizează și descrierile de ordinul obișnuitului, narațiunea se încarcă artificial, se creează un decalaj între sensuri și acțiune. Atunci și elementele peisajului – fabuloase, în pragul uriașelor izbucniri – contrastează cu cadrul realist al întâmplărilor. Indiscutabil că autorul e dotat pentru zugrăvirea vieții țărănești de azi, cu noua ei înfățișare, cu mutațiile survenite în mentalitate. Volumul de debut semnalează un tânăr prozator decis de la început să evite rutina și facilitatea, solicitat intens de descrierea prefacerilor de conștiință și de dezvăluirile etice.”

7 august

● Mihai Beniuc salută, în nr. 32 din „Contemporanul”, obținerea Premiului de Stat de către G. Călinescu, cel „neiubitor de onoruri”: „Scrișul său încadrează vremea dându-i măsură, suprafață și adâncime. [...] Eu îl știu pe academicianul Călinescu de pe când prevestea Socialismul și Comunismul, atunci când astfel de previziuni erau amenințate cu barda de fascismul dominant în țară. Fie-i proorociriile binecuvântate!”. □ Miron Radu Paraschivescu omagiază **Creația traducătorului**: „omagiul cel mai statornic și mai fidel adus acestei munci de mare sârguință și multă modestie le-a venit însă traducătorilor noștri din partea marelui public: tirajele edițiilor, epuizate în scurt timp de la apariție, o spun mai sigur și mai bine decât ar putea-o face orice comentariu critic. [...] Când poeți ca Tașcu Gheorghiu realizează prin traducerile lor opere magistrale

(*Ghepardul*), când alt poet, Gellu Naum, reconstituie în traducerea lui opere faimoase, ca proza lui Diderot sau romanul lui Andrici, *E-un pod pe Drina*, când în traduceri se angajează condeii unui artist al prozei ca Marin Preda, putem afirma că arta traducerilor de proză intră în sfârșit și la noi în rândul literaturii majore, din subsolul de cenușăreasă în care ne obișnuisem s-o așezăm, dar de unde n-a încetat să evolueze până la treptele oricărei alte creații artistice originale”. □ Dumitru Micu comentează volumul lui Radu Boureanu, *Inima desenată*. Pe urmele lui Pillat sau Maniu, Boureanu fixează elemente *de basm și legendă* în „contextura unor reprezentări realiste sau, invers, statornicirea unor imagini ale vieții reale pe coordonatele basmului”. Când însă adoptă „modalitatea declarativă, confesiunea directă”, poetul nu reușește întotdeauna „să evite o anume emfază, declamația teatrală, grandilocvența.” Radu Boureanu știe mai bine să „deseneze” inima decât să-i „transfigureze bățile”. Totuși, sunt frumoase într-adevăr acele poezii de dragoste în care învinge picturalul, fericul – ca *Interludiu marin*: „O, când saltă ca luna/ Pe uleioasa undă,/ Cu ondulări lichide;/ Îți legănai coluna/ Culcată, și-ntr-umeri/ Îți tremurau suratele/ Mere hesperide”. □ A. E. Baconsky **schitează** *Un colocvii pe o temă de Eliot* (la rubrica sa de „Literatură universală”).

10 august

● „Scânteia” publică recomandarea lui Al. Rosetti în vederea atribuirii Premiului de Stat al R. P. Române, din anul 1964, lui G. Călinescu. În finalul acesteia, referentul semnalează, în limbaj conformist, complexitatea personalității călinesciene: „Opera lui G. Călinescu stă în fața noastră, variată și monumentală. Se poate spune, fără exagerare, că scriitorul, prin ea, și-a câștigat merite excepționale. Atribuirea Premiului de Stat ar încununa, în felul acesta, o activitate care a contribuit în mod eminent la înflorirea culturii noi în țara noastră.”

12 august

● Ana Blandiana publică în „Scânteia” articolul *Generația noastră*, portretizând, pe linia ideologică a vremii, tinerețea fericită și elanul ei creator: „Suntem o întreagă generație – și întrebuițez termenul într-un sens foarte larg – care, indiferent dacă ne-am născut cu puțin înainte sau după 1944, unii, mai mari, păstrează vag fiorul războiului – ne-am început viața conștientă cu ochii pe tricolorul cu stemă. Generația născută în timpul revoluției a ajuns astăzi, după douăzeci de ani, la vârsta împlinirii lor. [...] Cei născuți și crescuți după Eliberare nu mai sunt azi, ca acum câțiva ani, numai copii purtați pe umeri la manifestații, ci și oameni în toată frumusețea cuvântului, tineri, dar încărcăți de răspundere, creatori ai unor valori fixate statornic. Acești tineri au dat șarje de oțel și au semnat cărți, au obținut recolte mari și au deschis expoziții, au bătut recorduri și au susținut dizertații, se pun nădejdi în ei și ei le realizează. [...] Suntem prima generație neumilită, neînjosită, prima generație care n-a

fost silită să-și ascundă puritatea sau să renunțe la ea. Suntem prima serie umană lipsită de drame colective, trăindu-și fericirea cu dezinvoltură și răspundere. Cei mai mari decât noi pot fi fericiți, dar nu pot uita amărăciunea, pot trăi o viață civilizată, dar nu pot uita mizeria de odinioară, pot zâmbi larg, dar obrazul lor păstrează ridurile. Ceea ce ne deosebește de ei este seninătatea noastră perfectă, intensă noastră luminozitate. Suntem fericiți și știm că am fost făcuți fericiți pentru a face fericiți în și mai mare măsură pe cei care vin după noi. [...] A vorbi despre tinerețea noastră înseamnă a vorbi despre ceea ce ne animă, despre idealurile noastre totdeauna realizabile, despre spiritul nostru adânc partinic.”

13 august

● Pe prima pagină din „Gazeta literară”, M. R. Paraschivescu și George Lesnea semnează versuri. □ Sub semnul celor două decenii scurse între 23 august 1944 și 23 august 1964, Dumitru Ignea evocă Iașiul în reportajul intitulat *Orașul colinelor albastre*. □ Pe aceeași pagină, Dumitru Micu și Ion Lungu evocă, primul cel mai recent volum de versuri al lui Eugen Jebeleanu, cel de-al doilea, contribuția epicii. În spațiul cronicii literare Aurel Martin prezintă cea mai recentă carte a Otiliei Cazimir: *De-a lungul anilor*. □ Versurile din acest număr sunt semnate de Sașa Pană, pe aceeași pagină Eugen Barbu prezentându-se cititorilor cu povestirea *Dumitra* (fragment de roman). □ Constantin Țoiu scrie reportajul *Fabricat în România*, despre petroliștii români. □ Dan Hăulică face portretul sculptorului Medrea, la moartea acestuia: „Izbânzile artistice ale sculptorului Medrea creau în noi sentimentul unei frumoase trăinicii. Omul fusese ca un atlet taciturn și solemn, menit unei arte de o sănătoasă vitalitate. Lângă sculpturile lui nu poți gândi la moarte, ele celebrează netemător viața; moartea unui asemenea artist ne apare cu atât mai nedreaptă.” □ Apare partea a III-a a studiului lui Eugen Simion, *Universul poeziei noastre contemporane*. Citând din G. Călinescu („arta garantează o nobilă libertate: «libertatea de a fi, o oră pe zi, singuri și inactuali»”) și după ce comentează aici creația lui Alexandru Andrișoiu, I. Horea, I. Brad, T. Utan, A. Rău, Eugen Simion trece, în coloana următoare, la Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Ilie Constantin, Cezar Baltag, Ana Blandiana. Lista se completează cu Gheorghe Tomozei, Vasile Nicolescu, Marin Sorescu, Al. Căprariu, Gr. Hagi, H. Zilieru, Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu. Temele dezbătute sunt: socialul, lirismul cerebral, iubirea.

● În „Albina”, George Muntean realizează portretul criticului G. Călinescu. Un fragment din acest material, realizat pentru rubrica „Scriitori români contemporani”, este edificator pentru stilul adoptat de revista „Albina” și al colaboratorilor ei: „Poezia lui hrănită dintr-o originală gândire a faptelor considerate nu o dată banale, «antipoetice», pe care le proiectează într-un context de intensă spiritualitate, și menținută mereu într-un formidabil elan

vital, în stare să topească și să dinamiteze toate abstracțiunile și faptele de cultură într-o plasmă din care țâșnesc pure și proaspete de parcă atunci s-ar fi născut întâi, se înscrie printre cele mai complexe și rafinate produse ale genului fiind totodată de o tulburătoare accesibilitate, proprie doar capodoperelor.”

● Geo Bogza publică în „Scânteia tineretului” articolul *Anii frumuseții*, vorbind cu expresivitatea din Cartea Oltului despre construcțiile de blocuri și întreprinderi ridicate în ultimii zece ani pe tot teritoriul țării. „Anii frumuseții” reprezintă timpul acestor realizări.

● În „Scânteia”, secțiunea „Cărți” prezintă noi apariții editoriale. La Editura pentru literatură sunt publicate *Cronicile optimistului* de G. Călinescu, volum care „reunește texte reprezentative din seria intitulată *Cronica „mizantropului”*”, publicate între 1933 și 1947 în *Adevărul literar și artistic*, *Jurnalul literar*, *Lumea*, *Națiunea*, *Contemporanul* [...], precum și din *Cronica optimistului*, publicate în *Contemporanul* începând din 1956 și până astăzi. Sunt astfel reunite în volum articole pe teme politice și sociale, reportaje și însemnări despre actualitatea socialistă, note de estetică și istorie literară, portrete de scriitori, reflecții pe marginea diferitelor manifestări artistice, cronici ale unor cărți românești și străine, cuprinzând analize profunde și comentarii pline de strălucire asupra fenomenelor contemporane.” □ G. Dimisianu recenzează romanul lui Pop Simion, *Triunghiul*. Recenzentul punctează „amploarea debaterii etice”, „autenticitatea imaginilor vieții contemporane” într-un roman în care autorul valorifică „întinsa experiență de reporter, îndelungul contact cu realitățile noi, cu oamenii de astăzi.” □ În aceeași rubrică a „Scânteii”, Andrei Băleanu prezintă cele două volume ale culegerii *Dramaturgia românească contemporană* (publicată în colecția *Biblioteca pentru toți*), o antologie care adună 12 piese reprezentative pentru „generațiile scriitoricești care au luat parte la construirea noii dramaturgii, pentru noutatea ideilor care au fertilizat teatrul nostru în acest răstimp, bogăția materialului de viață îmbrățișat, varietatea talentelor și a modalităților lor de manifestare.” Textele selectate aparțin lui Camil Petrescu (*Bălcescu*), Mircea Ștefănescu (*Căruța cu paie*), Alexandru Kirițescu (*Michelangelo*), Victor Eftimiu (*Haiducii*), Lucia Demetrius (*Trei generații*), H. Lovinescu (*Citadela sfărâmată*) – „piese care evocă disoluția morală a vechii societăți” –, M. Davidoglu (*Cetatea de foc*), A. Baranga (*Mielul turbat*), Al. Voitin (*Oameni care tac*), Al. Mirodan (*Ziariștii*), Paul Everac (*Ferestre deschise*), Sütö Andras (*Nuntă la castel*).

14 august

● În numărul 33 din „Contemporanul”, N. Manolescu se oprește la povestirile din *Podul de aur* de A. Mihale, reacțiile fiind rezervate dar stabilind și unele momente favorabile literaturii, ca în *Trenul de seară* sau *Noaptea de veghe*. Interesul educativ al cărții ar fi indiscutabil dar ceea ce îi lipsește este „adâncirea psihologică [...] actele, eroismul soldaților par uneori convenționale,

atunci când nu vedem resortul intim, sufletesc.” □ Al. Piru reia o temă importantă a vremii, *Valorificarea moștenirii literare*, vorbind despre acest proces din cele două decenii trecute din 1944: „revizitarea” lui Eminescu, Caragiale - edițiile din colecția „Scriitori români”, dar și ineditele lui Ghica, corespondența lui Alecsandri (ediția Marta Anineanu), teatrul lui Slavici și poeziile lui Goga (ediții de I. Dodu Bălan), proza lui Brătescu Voinești (ediția lui M. Gafița), reconsiderarea pozitivă a lui Titu Maiorescu, Ion Barbu, Maniu, Pillat, Bacovia: „Însușindu-și profund concepția marxist-leninistă, utilizând creator, simplu, cu finețe, metodologia materialismului istoric, majoritatea cercetătorilor moștenirii noastre literare a valorificat critic activitatea înaintașilor lor, au dezvoltat ideile prețioase ale acestora, au adus puncte de vedere noi, care ajută la înțelegerea științifică a fiecărui scriitor în parte, a fenomenului literar în ansamblul său, la justa ierarhizare a valorilor.”

15 august

● Edițiile speciale pentru 23 august din „Luceafărul” (nr. 17 și 18) prilejuiesc și un bilanț pentru proza ultimelor două decenii, fiind (re)publicate cronici ale cărților considerate majore, în rubrica *Momente însemnate din dezvoltarea prozei celor 20 de ani*: *Nicoară Potcoavă* (prezentat de Al. Piru), *Un om între oameni* (articol de Lucian Raicu), *Desculț* (S. Damian), *Moromeții* (G. Horodincă), *Setea* (A. Martin), *Cordovanii* (V. Râpeanu) și *Groapa* (Ș. Cioculescu). □ În același nr. 17 este publicat și fragmentul „inedit”, *Un om ocupat*, din viitorul *Șoseaua Nordului* al lui Eugen Barbu. □ I. Lăncrănjan este autorul articolului de fond în cinstea lui 23 August, *Glorie patriei Socialiste!* □ Revista adună un număr mare de semnături, care contribuie, cu o săptămână înainte, la omagierea zilei de 23 August: M. Sorbul, H. Lovinescu, Adrian Maniu, A. Baranga, M. Davidoglu, I. Băieșu, C. Chiriță, Nichita Stănescu (*20 de ani de demnitate*) și Fănuș Neagu. □ În aceeași spirit apar versurile Gabrielei Melinescu, Violetei Zamfirescu, ale lui Romulus Vulpescu, Ion Brad, Grigore Hagiu, Adrian Păunescu, dar și un inedit Mihai Dragomir – *La țărături*, din manuscrisele rămase de la poet. □ I. D. Bălan vorbește despre *20 de ani de ucenicie literară*, Al. Oprea se situează *Sub semnul partinității*. □ În altă rubrică, „Instantanee din viața patriei”, 10 scriitori publică publică reportaje. Dintre ei: Paul Anghel, C. Țoiu, V. Vântu, Romulus Zaharia, Tita Chiper. □ Dinu Săraru vorbește, în acest număr, despre *Evoluția dramaturgiei noastre contemporane*, iar I. Frunzetti despre *Universul nou al artei plastice românești*. □ M. Sorescu realizează o scurtă prezentare a volumului antologic *Poezia românească contemporană*, cu un studiu introductiv de Eugen Simion: „O antologie atât de bogată în sensuri poate fi, desigur, privită și studiată din multiple unghiuri. Dar din orice unghi ai efectua observația, un lucru rămâne clar: cei 20 de ani care s-au scurs de la Eliberare au însemnat pentru poezie, ca pentru întreaga noastră cultură, o etapă nouă, foarte importantă, care nu-și află

echivalent în istoria literaturii române.” □ Eugen Simion semnează articolul *Tinerii prozatori și originalitatea literaturii noi*, referindu-se la Marin Preda, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, N. Velea și Ștefan Bănuțescu. „Tinerii prozatori - de la Velea și Bănuțescu la Sorin Titel și G. Bălăiță – porniți pe urmele lui Preda și Barbu, au adus în câmpul epic în primul rând o tipologie inedită, au lărgit sfera de observații, orientând analiza spre zone mai puțin cercetate ale realității și fenomene psihologice mai ascunse. Critica le-a asociat uneori epitetul de «complicați» – pornind de la obiectul epicii, de la firile singulare, situațiile neobișnuite pe care le reflectă în scrierile lor adesea pătrunzătoare. [...] Eforturile de diferențiere stilistică depuse de tinerii prozatori nu sunt, așadar, detașate de adâncimea observației realiste. Procedeele epice apar circumscrise la cei mai mulți dintre prozatorii tineri, unor date psihologice esențiale pentru definirea individualității umane, în climatul epocii noastre socialiste”.

● „Scânteia” publică poeme de Cicerone Theodorescu (*Scump hrissov*), Ion Alexandru (*Copilul păcii*), Otilia Cazimir (*Închinare*), Ana Blandiana (*Vibra-toare pe Argeș*), Franz Johannes Bulhardt (*Noul trubadur* – în traducerea lui I. C. Mătășaru), Marcel Breslașu (*Patriei la a 20-a aniversare*), N. Stoian (*Precum Carpații...*), Ion Meîtoiu (*Drumuri de țară*), Létay Lajos (*Lupta pentru flori* – în traducerea lui Tașcu Gheorghiu), Mihai Dragomir (*Un loc liber în coloană*).

16 august

● În numărul 5580 din „Flacăra Iașului” L. Dumbravă recenzează volumul de *Poezii* al Otiliei Cazimir. „Poezia ei este neconținut revelatorie, iradiind prin vreme frumuseți înnoite și în același timp durabile.” Culegerea antologică, incluzând poeme ca *Ofrandă*, *Lumini și umbre*, *Avânt*, este „un exemplu de adevărat artist cetățean, pentru că Otilia Cazimir ajunge aproape de ideea funcției sociale a artei.” De pildă, în *Flori de vis*, *flori de fum*, *flori de sânge*, „poeta Iașului și a întregii noastre literaturi naționale. [...] își manifestă încrederea în viitor, în frumusețea idealului celor mulți, în Partidul călăuzitor.”

● Un articol ocazional, *Sub cer de August*, semnat de Fănuș Neagu în „Scânteia tineretului”, folosește ca pretext realizările ultimelor două decenii pentru a lăsa liberă metaforistica prozatorului, într-o foarte expresivă descriere a câmpiei și a umanității ei dinainte de război: „Văd satul meu din câmpie. Așezat între salcâmi, mirosind a secară și a tizic, se cufunda, după asfințitul soarelui, într-o tăcere fantomatică. Și doar glasul bunicii, lungiră pe patul de sub prun, zicea domol, obosit: «Auzi, iar s-au pornit caii singurătății». Și le asculta tropotul neauzit de nimeni, pe urmă începea să viseze pentru nepotul culcat alături, sub pernă cu un mănunchi de pelin: «După caii singurătății, or să vină poate și caii grâului. Trebuie să vină, apăsa. Caii grâului au trup de grâu, cap de grâu, picioare de grâu. Dacă trec pe sub pogoanele noastre o să crească

holda înaltă. E-hei, și sunt înhâmați la o căruță cu roți de floarea-soarelui, spițe din cotoțani de porumb și coșul din viță de vie împletită»”.

20 august

● „Gazeta literară” prezintă un număr dedicat celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei. Tematica străbate, în diferite forme de expresie, toate paginile revistei. □ Pe prima pagină sunt poeziile *Oamenii*, aparținând Mariei Banuș, și *Cântec pentru țara nouă* de Emil Giurgiuca. Mai jos, trei autori semnează articolele cu următoarele titluri: Mihai Beniuc, *Literatura sub steagul comunismului*; Marin Preda, *Entuziasm*; Eugen Barbu, *Laude*. □ La cronică literară, L. Raicu scrie despre *Schimbul de mâine*, după arhicunoscutele citate din Gheorghe Gheorghiu-Dej, criticul prezentând succint prozatorii afirmați în ultimii ani (Ion Lăncrănjan, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, N. Țic, Ion Băieșu, Paul Anghel, I. Purcaru, R. Rusan, V. Nicorovici, Radu Cosașu, Sorin Titel, Șt. Bănulescu), poezii (Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Gr. Hagiu, Gh. Tomozei, Miron Scorobete, N. Stoian, Fl. Mugur, Anghel Dumbrăveanu, Ilie Constantin, H. Zilieru, Adrian Păunescu, Constanța Buzea, Ion Alexandru, Ana Blandiana) și criticii (Dumitru Micu, S. Damian, Al. Oprea, I. D. Bălan, George Munteanu, Ion Oarcășu, M. Zăciu, I. Lungu, Georgeta Horodincă, Valeriu Râpeanu, Aurel Martin, E. Simion, Matei Călinescu, N. Manolescu, G. Dimisianu). □ Poezii patriotice semnează Victor Eftimiu, Ion Brad, Marin Sorescu, Ion Bănuță, Alfred Margul-Sperber, Nicolae Tăutu, Niculae Stoian, Letay Lajos, Ion Petrache. □ Despre *Roadele unei politici înțelepte* scrie S. Ivăsiuc („Mai presus de orice, roadele înțeleptei politici a partidului în rândurile intelectualității noastre, înseamnă un arc în plus pe spirala perfecțiunii umane.”) și Ov. S. Crohmălniceanu („Partidul a clădit temeinic, cu pricepere, de arhitect încercat, acest soclu masiv al întregii noastre vieți obștești și implicit al literaturii, sprijinit ferm pe soclul patriei, făcând corp comun cu el și cu tot ce poartă deasupra-i.”). □ Despre *Vârsta interioară a eroilor noștri* scrie Nicolae Velea, iar Aurel Martin alcătuiește un *Elogiu patriei în poezie*. □ S. Damian descoperă *Coordonatele liricii noastre*, Silviu Iosifescu semnează *Ora de reconsiderare*. □ Printre contributorii la realizarea acestui număr tematic se află N. Manolescu, V. Em. Galan (*Uzinele*) și Vasile Nicorovici (*Despre literatură sub stema comunismului*).

● „Scânteia” publică lista laureaților Premiului de Stat al R. P. Române din anul 1964. În domeniul literaturii sunt premiați G. Călinescu („pentru activitatea literară și publicistică din ultimii ani”) și Ion Lăncrănjan (pentru romanul *Cordovanii*). □ Zaharia Stancu publică în acest număr al ziarului articolul *Spre culmile cele mai înalte*, o abordare conformistă a „noilor realități socialiste”, dar și o ilustrativă expresie a opțiunii scriitorului: „În tinerețe am cercetat îndelung istoria patriei noastre și poporului nostru și pot mărturisi și aci că

niciodată, în tot timpul existenței sale, acest popor al nostru nu a avut o forță politică care să se bucure de întreaga adeziune a întregului nostru popor ca partidul comuniștilor și că niciodată, în tot timpul existenței sale, acest popor al nostru nu a avut o conducere pe care s-o asculte, s-o stimeze și s-o iubească cum ascultă, cum stimează și cum iubește, din adâncul inimii, conducerea de care o are astăzi, partidul nostru, poporul nostru. Pentru întregul nostru popor, numele tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej este numele cel mai drag, cel mai scump, cel mai iubit.”

21 august

● „Contemporanul”, nr. 34, apare într-o ediție specială dedicată celor două decenii de la Eliberare. G. Ivașcu deschide prima pagină cu articolul intitulat *20*, Geo Bogza semnează o *Lecție de istorie* din al doilea război mondial, versuri la stemă publică A. Baranga, *În cununa țării*, Cicerone Theodorescu, *Partidul* și Geo Dumitrescu, *Din 2000*, de unde cităm: „Noi o urcăm mai sus, către țării – cei 20 se trag din 2000,/ Și-i moștenesc adânc și-i încunună/ și firul drept îl poartă spre Comună/ și poarta o deschid cu raza lor/ spre pururi înfloritul viitor.” □ Mai semnează, vizând evenimentul și însemnătatea lui, Ion Pas, Al. Graur – *20 de ani de tipărituri științifice*, Al. Șiperco – *Cartea politică*, Grigore Moisil – *Vom continua*, Tudor Teodorescu Braniște – *Mari realizări*, Miron Radu Paraschivescu – *Pagini de jurnal 1940-1943*. □ Eugen Barbu este prezent cu un *Gând*: „Ca om de cultură ce-a mai apucat și el să vadă câte ceva din *balcanismul* atât de drag turiștilor de ocazie, lăudat în cărți subțirele și în cerneală și în gândire, trebuie să spun că cea mai mare cucerire a poporului român, condus de acest Partid, este aceea că această aură romanțioasă a dispărut pe veci și sub ochii noștri se înalță o Românie formidabilă, puternică, liberă și fericită.” □ Se anunță două filme românești în lucru, *Șoseaua Nordului* și *Cartierul veseliei*, iar în sumar mai găsim și alte titluri celebrând ziua de 23 august: *Imaginea culturii românești în lume*, de M. Malița (despre Brâncuși, Enescu dar și despre participarea la Conferința mondială pentru comerț și dezvoltare de la Geneva sau Conferința reprezentanților Guvernului la O.I.M. – Organizația Internațională a Muncii), *Arta noastră interpretativă*, de Ion Voicu, *Împlinire* (despre arta plastică), de Al. Ciucurencu, *Bilanț și perspective cinematografice*, de Mihnea Gheorghiu, *Dramaturgia răspunsurilor*, de T. Șelmaru, *Belșug*, de M. Breslașu, *Prezența în contemporaneitate*, de A. E. Baconsky. □ Dintre contribuțiile externe menționăm *Salutul* lui Salvatore Quasimodo: „În anul al XX-lea de la Eliberarea României, rod al sângelui poporului care a luptat împotriva robiei și a tiraniei, doresc frățește națiunii voastre, noi și libere izbânzi sociale și culturale.” □ Se consemnează și dispariția, pe 17 august 1964, a lui Mihail Ralea, „intelectual de rasă, ostil formulelor, schemelor și sistemelor rigide, de o mare mobilitate și efervescență spirituală, deschis mereu noului și dotat cu un foarte ascutit spirit critic, mani-

festându-se cu egală competență în toate domeniile [...] simultan un om de acțiune, un profesor care a făcut școală, un creator de opinie publică, un îndrumător cultural, un militant pentru democrație politică și socială, pentru progres.”

● O întreagă pagină literară este dedicată de „Scânteia tineretului” zilei de 23 August. Articolele ocazionate de evenimentul aniversar sunt semnate de Nicolae Stoian (*Cu toate visele în zbor*), Ion Lăncrăjan (*Tineretea noastră – tinerețea patriei*) și Mihai Negulescu (*Zile și nopți ale creației*). Nichita Stănescu (*Cântec de August*) și A. I. Zăinescu (*Partid, tu însuși soare!*) semnează poeziile adecvate temei.

● „Scânteia” publică un text omagial dedicat lui Mihai Ralea (decedat la 16 august), condus pe ultimul său drum de „cetățenii Capitalei” în data de 19 august, din care cităm un scurt fragment ilustrativ: „Înzestrat cu clarviziunea ce caracterizează pe oamenii politici de avangardă, Ralea a fost prezent după eliberare în toate momentele de culme ale luptei duse de clasa muncitoare, călăuzită de partid, pentru viața nouă trăită azi de poporul român. El a desfășurat o vastă activitate închinată patriei socialiste, pe care a slujit-o cu un nesfârșit devotament. Prezența sa în fruntea unor însemnate instituții culturale și obștești a făcut din Mihai Ralea un valoros ambasador al culturii și politicii țării noastre peste hotare. Din cuvântul său, din faptele sale, din întreaga sa atitudine se desprinde acea nestrămutată credință în socialism, în cauza poporului muncitor, în justetea și înțelepciunea politicii partidului nostru.” □ Geo Bogza publică în acest număr articolul *Cum s-au petrecut lucrurile*, intenționând să prezinte „adevărata față” a evenimentelor social-politice legate de ziua de 23 august: „Dacă ar fi fost după Antonescu, militar megaloman, armata română ar fi trebuit să lupte până la ultimul om, iar poporul să-și dea ultima suflare, numai ca el să-și poată ține cuvântul dat căpeteniilor hitleriste. Dar poporul, care nu încheiase nici un fel de pact cu hitleriștii, așa cum niciodată mâinile prinse în cătușe nu încheie vreun pact cu cătușele, așa cum niciodată firul de iarbă nu încheie vreun pact cu bulgărele de pământ care îi astupă calea spre lumină, a ales altă cale. Din funesta vară a anului 1940 când, odată cu instaurarea dictaturii militare, hitleriștii și-au făcut rânjind apariția în țara noastră, instalându-și în toate orașele diviziile blindate și birourile Gestapoului, în inima poporului nu încetase să se adune umilința, scârba și mânia. Apoi, nu după multă vreme, fără nici un fel de consultare, fără măcar simulacru unei consultări, românii au aflat din ziare – așa cum ar fi aflat despre o catastrofă de cale ferată – că sunt târați în aventura militară a lui Hitler. Din acel moment, cei mai buni fii ai poporului, de la cei ce înroșeau fierul în cuptoare și până la cei ce predau filozofia în universități, au început să se adune, să se organizeze, să se opună criminalului război. În această luptă, care a avut tot felul de forme, clasa muncitoare a plătit un greu tribut de sânge. Partidul comunist era de mult scos în afara legii, cei mai de seamă militanți ai săi se aflau în lagăre, dar el nu încetase nici o clipă să fie cel mai cutezător

interpret al năzuințelor ce se nășteau în sânul maselor populare.” □ În aceeași ediție se semnalează apariția primului volum al *Istoriei literaturii române*, din cele cinci proiectate, la Editura Academiei R.P.R., sub coordonarea unui colectiv format din G. Călinescu (redactor-șef), M. Beniuc, Al. Rosetti, T. Vianu, Al. Dima, G. Ivașcu, M. Novicov și I. Pervain. Prima secțiune a volumului, dedicată *Folclorului literar românesc*, cuprinde studiile: *Poezia obiceiurilor*, *Teatrul popular*, *Proza populară*, *Poezia epică*, *Lirica*, *Arta literară a folclorului*. A doua secțiune include analize ale literaturii române „în perioada feudală – de la începutul secolului al XV-lea până în 1780. În afara capitolelor dedicate problemelor generale ale dezvoltării culturii românești din această epocă, este studiată contribuția adusă de personalitățile importante ale vremii, cum ar fi marii cronicari moldoveni: Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce sau de alți cărturari de seamă: Nicolae Milescu, stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir etc. Fiecare capitol este însoțit de o bibliografie cronologică a izvoarelor, iar la sfârșit se dă o bibliografie generală.” Comitetul de redacție al volumului este alcătuit din Al. Rosetti, „redactor responsabil”, Mihai Pop, I. Pervain – „redactori responsabili adjuncți” și Al. Piru, secretar.

22-23 august

● În edițiile festive ale „Flăcării Iașului”, nr. 5585 și 5586, se publică versuri de Otilia Cazimir, *A fost o zi*, G. Lesnea, *Țara mea-i un cântec*, N. Țațomir, *Înnoire*, H. Zilieru, *August 1944*, alături de articole de Mia Dumitru (directoarea Teatrului de Păpuși din Iași), *Dimensiuni*, sau I. Istrati, *Prinos de laudă*. □ Gânduri la a XX-a aniversare semnează și acad. I. Nițulescu, *Noi orizonturi ale științei*, Ion Lascăr, *Ani de împlinire actricească* și scriitorul Andi Andrieș, *Drum fără seamăn*: „23 AUGUST a încetat de mult a fi o simplă dată calendaristică, devenind un argument istoric. Numai socialismul, numai gândirea creatoare marxist-leninistă, numai impetuozitatea comunistă pot ridica substanța unor 20 de ani la proporția unui secol. [...] Astăzi, cartea iradiază până departe, oferindu-și foșnetul ei delicat și tonic celor care altădată râvneau la ea ca spre soarele pe care nu-l poți atinge. Cultura este una din coloanele care susțin frontispiciul prestigios al R.P.R. iar scriitorii sunt ajutoare de nădejde ale partidului.”

22 august

● Numărul 34 al publicației „Flacăra” devine unul al oglindirii marilor înfăptuiri de după 23 august 1944, fiind deschis cu poemul arghegian *A! Bună dimineața, Primăvară!* și ilustrat cu *Promoția anului 20*, cu oameni ai zilelor noastre, precum Boris Caragea și Francisc Munteanu. De asemenea, apar aici schița *August luna cea mai frumoasă*, de M. Beniuc, și poemul *Floarea dansantă*, de Nina Cassian.

● În „Scânteia”, Tudor Arghezi semnează textul *Ziua, momentul, condeiul și cuvântul*, o evocare a semnificațiilor zilei de 23 August 1944, „moment” de „renaștere a poporului meu din crâncenele dureri, a țării mele din suferință, a destinului nostru din confuzie și oarbă robie. [...] La douăzeci de ani, înnoită, primenită, reclădită, țara e alta. Floarea ei crește din ce în ce mai sus. Steagul ei liber și sigur pe sine, undulează înălțat în cerul senin, salutat de toate drapelele celorlalte neamuri și țări. România lucrează, gândește și scrie, România cântă, România vorbește. Glasul ei a făcut înconjurul lumii.” □ Titus Popovici publică articolul *La cei douăzeci de ani ai demnității*, centrat pe evocarea „miracolului românesc” de la 23 august 1944: „Sunt [...] în istoria fiecărui popor momente esențiale, în care ura și nemulțumirea fiecăruia, umilinta și mizeria, spiritul de sacrificiu și eroismul fiecăruia se unesc într-un singur val care mătură toate obstacolele din calea lui, atunci când în frunte se găsește o forță lucidă, o forță care să înmagazineze în ea cele mai înalte și mai curate aspirații, o forță al cărei unic suprem și nobil țel e fericirea, onoarea și demnitatea patriei. 23 August 1944 marchează în istoria poporului român acest moment esențial, concentrând în el, precum un atom forța lui imensă, tot ceea ce un popor a nădăjduit în decursul veacurilor, tot ceea ce au dorit pentru el cei mai buni fii ai lui, gânditorii și luptătorii, poeții, muncitorii uzinelor și truditorii câmpurilor, mamele și cei care-și plătiseră în temniți visul lor de fericire pentru cei mulți”.

27 august

● Pe prima pagină din „Gazeta literară”, M. R. Paraschivescu scrie poema *Poeților tineri*. □ Tot aici apare editorialul semnat de „Gazeta literară”: „Cinstirea intelectualității a devenit, în anii puterii populare, o tradiție. Nicicând, în trecut, oamenii de știință, tehnicienii sau artiștii nu s-au bucurat la noi de o prețuire corespunzătoare capacității pe care o aveau”. □ În continuarea aceleiași pagini, Constantin Țoiu și Mihai Gafița, scriu, primul despre *Orizont*, celălalt despre *Bărăgan*. □ În pagina a 2-a, Eugen Simion semnează cronica literară la Ion Alexandru, *Cum să vă spun*, afirmând că: „Dintre debuturile poetice din ultimii ani, cel mai îndreptățit să primească binecuvântarea criticii pare a fi acela al lui Ion Alexandru.” □ „Gazeta literară” aduce, în pagina a 4-a, un ultim omagiu lui Mihai Ralea, (în numărul precedent – emnamente festiv – apare doar anunțul Uniunii Scriitorilor), de astă dată sub semnăturile colegilor de generație: Demostene Botez (*Om de cultură*: „în viziunea lumii sale rămâne însă în cărțile lui, în aceste mărturii ale minții și sufletului său generos, iar între el și noi, amintirea va întinde totdeauna la fruntea ei ireală și fermecată pentru a-l simți mereu printre noi”) și D. I. Suchianu (*Memorialistul*). Lucian Raicu completează *Portretul criticului literar*. □ Proza *Încrederea* de N. Velea și poemele scrise de George Lesnea, Șt. Aug. Doinaș, Ursula Șchiopu, Dumitru Mureșean și Constantin Păunescu ilustrează paginile de

creație originală. □ Masa rotundă *Tinerii prozatori și critica literară* (organizată de „Gazeta literară” și „Tribuna”) ocupă, în întregime, pagina a 6-a: „De curând a avut loc o *masă rotundă* între Gazeta literară și Tribuna privitoare la creația tinerilor prozatori și ecurile ei în critica literară. La discuții au fost invitați și critici literari de la alte publicații”. Discuția, se precizează în această notă, a fost deschisă printr-o expunere a lui Eugen Simion. Din intervenții: I. D. Bălan („La ora actuală literatura noastră contemporană, a înregistrat succese, cu adevărat îmbucurătoare. În ceea ce privește prezența tinerilor scriitori în câmpul literaturii proza noastră s-a îmbogățit cu personalități distincte și originale ca: I. Lăncrăjan, Corneliu Leu, D. R. Popescu, N. Velea, N. Țic), Nicolae Velea („Vreau să pornesc de la cuvântul tovarășului I. D. Bălan care, în intervenția sa, cred că a dat o imagine idilică a criticii. Dânsul opinează că criticii noștri pot fi invidiați de confrății de pretutindeni, că ei sunt la curent cu fenomenele literare [...]. Acum asistăm la o întoarcere la roman, fiecare tânăr scriitor năzuiește spre el. Stângăciile pe care le comentăm și greutățile pe care le întâmpinăm țin de împrejurări variate: cultura, în anumite direcții lacunară, probleme de construcție încă nesoluționate, o experiență neîndestulătoare. Cum spune o vorbă de duh: «N-ai cu ce umple un necrolog și vrei să umpli un roman.»”), D. Cesereanu („Important este, cred eu, ca sondajul în umanitatea socialistă a zilelor noastre să degaje o idee importantă. Numai când izbutește acest lucru, Velea se află pe drumul cel bun.”), G. Dimisianu („[...] am citit câteva fragmente din romanul la care lucrează Sorin Titel, *Soare pentru fiecare*. Este un roman al generației noastre, despre tinerii care acum intră în viață dând piept pentru întâia oară cu problemele mai complicate ale existenței, cu primele răspunderi sociale. Fragmentele apărute până acum sunt scrise cu o sobrietate și un simț al analizei aproape neașteptat la acest evocator mai mult de stări lirice.”), V. Ardeleanu: („N-am, desigur, nimic de obiectat interesului sporit ce se cuvine acordat prozei tinere. Să nu se uite însă un lucru, și anume, că critica nu este o dădacă, că criticul nu-l creează pe scriitor, ci-i comentează lucrările. Adevărul acesta, înscris de mult în ordinea banalității, mi-a venit din nou în minte când tovarășul Fănuș Neagu a pus aici criticilor întrebarea: «de ce prozatorii tineri, formați în limitele prozei scurte, nu reușesc integral când abordează romanul.»”), N. Ciobanu („Tovarășul Eugen Simion, în cuvintele sale introductive, enunța câteva probleme și teme de discuție demne de reținut. Mi se pare interesantă îndeosebi problema sferei și limitelor realismului în cuprinsul prozei.”), I. Oarcăsu („Din perspectiva discuțiilor care s-au purtat în jurul cărților amintite, eu aș încerca să trag unele concluzii, pe care le supun dezbaterii noastre. Aș ataca, întâi de toate, o anumită exultare, des întâlnită în critica noastră față de ceea ce numim *înfățișarea largă a vieții*, cerință pe care o formulăm, nediferențiat, față de orice prozator [...]. Aș sublinia încă un aspect nevralgic al criticii literare – și anume faptul că ea nu adoptă totdeauna o viziune de ansamblu asupra operei,

văzută în specificitatea ei inimitabilă. Criticul, după mine, trebuie să-l ajute pe scriitor să se descopere pe el însuși.“), S. Damian („Deși critica a înregistrat succese în activitatea de promovare a talentelor, mai persistă în unele cronici, sub diverse forme, opinii distructive, disprețuitoare.“), Eugen Simion („Privitor la o altă chestiune discutată - trecerea de la nuvelă la roman - cred că sunt ușor exagerate opiniile celor ce văd aici o problemă gravă, inumană a tinerei generații“), Ov. S. Crohmălniceanu („Tovarășul Fănuș Neagu a semnalat un fenomen real. Cred că aici critica poartă răspunderea de a fi creat o anumită psihoză literară.“), I. Lungu („Sunt de părerea tovarășului Ciobanu: la noi, deși noi în anumite literaturi astăzi proza scurtă este socotită încă o formă de ucenicie pentru scrierea de roman, ar trebui discutate astfel lucrurile în reviste încât tinerii scriitori să nu mai considere romanul un fel de bacalaureat al prozei scurte. Constatând câteva trăsături caracteristice pentru opera unui scriitor, într-o anumită fază a evoluției sale, criticul nu este obligat să facă din ele «specificul» definitiv al autorului respectiv.“).

● Articolul semnat de Ion Lungu în „Tribuna”, nr. 35, intitulat ***Romanul marilor prefaceri sociale***, are în vedere evidențierea modului în care scriitorii surprind rolul clasei muncitoare, a partidului comunist în făurirea României socialiste. Sunt analizate romanele *Șoseaua Nordului* de Eugen Barbu, *Bariera* de Teodor Mazilu, în care apare „interesanta figură de muncitor comunist, Vițu – un alter-ego muncitoresc al lui Ilie Moromete”, și cele două romane ale lui Mihai Beniuc, *Pe muchie de cuțit* și *Disparația unui om de rând*, cu eroi „recrutați din rândurile intelectualilor, a căror forță este insuflată de marile idealuri ale P.C.R.”, autorul militând „pentru o artă vie pusă în slujba marilor prefaceri revoluționare.” Concluzia lui Ion Lungu este că, deși „epica noastră nu reușește să dea o imagine meritată rolului istoric al clasei muncitoare, al partidului ei marxist-leninist, scriitori adevărați, gâlgâind de talent și patos civic, nu vor întârzia să răspundă acestei nobile sarcini.”

● În articolul intitulat ***Mândrie*** din „Albina”, semnatarii, Nicolae Velea și Adrian Păunescu, constată că „Expoziția realizărilor economiei naționale a R.P.R.” este „o adevărată machetă a patriei”. Ei consemnează, cu deosebit entuziasm, marile realizări ale uzinelor și întreprinderilor patriei care, adunate laolaltă, îi fac pe toți cei prezenți să se simtă, „după 20 de ani de muncă fructuoasă, mai bogați.” Trecând mai departe, pe „spirală pavilionului”, care „conduce firesc spre o alcătuire mai intimă, împodobită cu amănunte,” cei doi descoperă „acolo un frigider, aici o bibliotecă, aurul unei vieioze, curcubeul unui covor. Mai ales că afară, în pavilionul culturii, toate par a se reflecta în literatură și artă, ca în luciul unui lac liniștit și adânc.”

28 august

● Numărul 35 al revistei „Contemporanul” cuprinde poezia *Moment* de Șt. Aug. Doinaș: „Când trece libertatea la anii 20,/ cu trupul ei de fată, îmbujorat,

prin țară, /o stea se-aprinde-n ochii întinecați și reci/ ai iezereilor-nalte și-o flacăra sprintară” □ G. Muntean pune în discuție o carte care discutată în epocă, *Literatura română modernă* a lui Al. Piru, în care autorul a împărțit materia pe secole, deși „dispunerea inedită era doar o convenție”. Autorul „intuise faptul că periodizarea cea mai strălucită cu puțină e nulă dacă în interiorul ei viața [...] nu pulsează firesc, tot astfel cum o *schemă ideală de roman* nu va fi niciodată *romanul însuși*.” Mai mult, pentru a nu se putea vorbi despre un plagiat, „Cititorii familiarizați cu lucrările anterioare ale lui Piru vor întâlni din când în când în pagini caracterizări, expresii, nuanțe și termeni proprii altor personalități, ce s-au legat de problemele în discuție și pe care autorul le-a preluat în mod conștient și declarat, topindu-le în țesătura generală a hainei expresive a cărții sale.” *Conștiința întregului* vine din G. Călinescu, „sub pecetea căruia, cu o savantă maliție, tânărul critic aruncă toate sursele, influențele, modelele posibile pe masă, stabilind paralele și interferențe neașteptate.”

29 august

● Număr 18 al „Luceafărului” se deschide cu o *Închinare Partidului*, de Victoria Ana Tăușan, și cu însemnări din *Carnet de scriitor* de Violeta Zamfirescu. □ Este semnalată apariția unei noi reviste, „Ramuri”, la Craiova. □ Apar, în acest număr, schița *Doctorul, nevastă-sa și lunganul*, de Haralamb Zincă, și poemul *Sfârșitul copilăriei*, de Ileana Mălăncioiu: „De-a baba oarba ne jucăm acum/ sosește dragostea la ochi legată,/ mă prinde sprijinind al nopții zid,/ c-o sărutare ochii mi-i închid/ și trec apoi cu brațele deschise/ peste șotron, în joaca mea nebună/ de parc-aș fi alunecat pe lună”. □ Radu Cosașu se prezintă cu o proză amplă, *Primul amor*, Mircea Radu Iacoban cu schița *Nopți cu gânduri*, Florența Albu și Al. Andrițoiu cu versuri: *Culegători*, respectiv *Duminicile*. □ F. Brunea Fox inaugurează rubrica „Vitrina”, cu note despre periferia Capitalei, iar lui Marin Sorescu și Gh. D. Vasile le este dată o întreagă pagină, pentru nu mai puțin de 5 poeme fiecare. De reținut *Ceramica*, în ceea ce va deveni inconfundabilul stil sorescian: „Arheologii au descoperit/ Pe teritoriul trupului meu/ Un vas de lut/ Vasul este în formă de inimă/ Pe el un meșter necunoscut/ A pictat, încă înainte de era noastră/ Câteva raze de soare”. □ Lui Mihai Ralea îi este dedicată o pagină în care semnează Savin Bratu și Al. Săndulescu – *Mihai Ralea în critica românească*, Ursula Schiopu – *Pedagog și estetician*, D. I. Suchianu – *In memoriam*. □ Rubrica „Jurnal de lectură” se oprește, prin M. Anghelescu, I. Bălu și A. Martin, la trei monografii literare: Paul Cornea – *Anton Pann*, Al. Săndulescu – *Delavrancea* și Mircea Zăciu – *Ion Agârbiceanu*. □ Cronică literară îi aparține lui Marin Bucur, despre *Călătoria* lui G. Bălăiță: „Prozator înzestrat, subtil, cu resurse proprii de inspirație, George Bălăiță, pe care vrem să-l știm cât mai interesat și cât mai el însuși, e ispitit să mimeze procedee anterioare. Prin ceea ce aduce însă

original, [...] el ne dă cele mai legitime speranțe după lectura primului său volum, de a-l vedea citat nu după, ci *alături de* ceilalți scriitori tineri, lângă care-l îndreptătesc să stea talentul și sensibilitatea lui: printr-o muncă tenace el trebuie să-și continue *călătoria* abia începută, pe vremea frumoasă.” □ *Dicționarul* revistei îi consemnează pe *N. Jianu* (de Sorin Alexandrescu) și *Nicolae Labiș* (de C. Regman): „Ajunge să spunem că, asemenea oricărei creații vibrante, străbătute de un înalt sens cetățenesc, poezia lui Nicolae Labiș, tot mai mult cunoscută cititorilor, tinde să devină un izvor de paremiologie populară, într-atât de bine sunt țesute în materia limbii gândurile și simbolurile acestui veritabil înaintaș. Ne mulțumim să reproducem o formulare a lui G. Călinescu, tot atât de fericită, privind destinul poetului: *Timpul va da probabil acestui meteor o sclipire profundă*”.

30 august

- S. Teodorovici semnează în „Flacăra Iașului” scurte *Note* despre *Călătoria* lui G. Bălăiță. Dincolo de amintirile influențe ale lui Preda sau N. Velea – consideră autorul recenziei –, schițele și povestirile din volumul de debut al autorului băcăuan sunt ale unui talent veritabil, fie că sunt inspirate din mediul rural (*Culesul dintâi*), fie că aparțin Universului copilăriei. Paginilor pline de semnificații – ca în *Un om și lucrurile sale* li se opun, uneori, realizări mai facile, de tipul *Zăpezile rămân curate*. „Învinge însă bucuria vieții, polifonica exuberanță, meritele artistice ale cărții, care cucerește și încântă, fiind indiscutabile.”

- G. Dimisianu analizează în „Scânteia”, în secțiunea „Cărți”, *Trei volume de nuvele românești contemporane*, antologie publicată în cadrul colecției *Biblioteca pentru toți*. Operând clasificări tematice, dar caracterizând sumar și profilul scriitorilor antologați, G. Dimisianu relevă faptul că noile „realități socialiste” au determinat în proza contemporană mutații tematice și de strategie narativă care să reflecte „adecvat” „sensibilitatea umanismului socialist” și impută antologatorului (prefața antologiei este semnată de Nicolae Manolescu) unele absențe din sumar: „Poate că tabloul general pe care culegerea ni-l oferă ar fi fost încă mai nuanțat dacă sumarul includea și lucrărilor altor scriitori tineri care în ultima vreme s-au afirmat cu contribuții pline de interes, originale, tocmai în domeniul nuvelei și povestirii. Mă gândesc, printre alții, la Ștefan Bănuțescu, la Ion Băieșu sau Sorin Titel. În genere însă se poate afirma că antologia editată de Editura pentru literatură aduce o imagine revelatoare asupra dezvoltării prozei scurte în anii noștri.”

[AUGUST]

- Materialele publicate în spațiul rubricii „Critică și actualitate” al revistei „Viața românească” celebrează, într-un fel sau altul, ca de altfel cea mai mare parte a acestui număr, cele două decenii trecute de la 23 August 1944. Ov. S.

Crohmălniceanu analizează **Proza noastră în ultimii douăzeci de ani** („Proza acestor douăzeci de ani se caracterizează printr-un acut simț al istoriei. Într-o realitate definită de profunde răsturnări revoluționare, ideea fixării printr-o mărturie cu caracter propriu, special, a unei experiențe omenești elocvente se impune oricărui scriitor autentic. Dar mai e nevoie ca ele să capete credința că prefacerile social-morale din jurul său sunt cu adevărat ineluctabile, să atragă mișcarea vieții și să învingă tentația evadării în atemporalitate”), Paul Georgescu semnează textul **O privire asupra prozei românești contemporane**, Mihail Petroveanu **Mesajul umanist al poeziei contemporane**, iar Demostene Botez **Socialism înseamnă cultură**. □ Având aproape patruzeci de pagini, textul lui Paul Georgescu are un mai pronunțat caracter analitic și, chiar dacă în multe locuri persistă clișeele ideologice, e mai bine organizat în subcapitole tematice (*O imagine multilaterală a trecutului, Proza satului românesc, Uzina și marele șantier în literatură; proza citadină, Contribuția generațiilor vârstnice*) și de analiză a creațiilor individuale (*Eugen Barbu, Geo Bogza, Eusebiu Camilar, V. Em. Galan, Al. I. Ghilia, Remus Luca, Aurel Mihale, Francisc Munteanu, Titus Popovici, Marin Preda, Zaharia Stancu*). Ultimul capitol se numește *Tineri prozatori* și trece în revistă proza lui Teodor Mazilu, Fănuș Neagu, Dumitru Radu Popescu, Nicolae Velea, Nicolae Breban). □ Studiul lui Mihail Petroveanu, organizează materia lirică a ultimelor două decenii tot în capitole tematice: *Stihia solitudinii, Procesul trecutului și al dușmanilor omului, Război și pace, Patriotismul – izvor de armonie a omului cu lumea, Descoperirea universului cotidian, Sensul fericirii* („Expansiunea completă a ființei – scopul ultimo al comunismului și domeniul celui mai adânc lirism”). □ În cadrul rubricii „Cronica ideilor”, Constantin Ciopraga vorbește despre **Fundamentarea științifică a istoriei literaturii** („Istoricul literar marxist nu rămâne în marginea schemelor, ci, operând cu pătrundere, mânuind metoda dialectică, va desprinde din multitudinea faptelor liniile dominante, explicându-le în spiritul cauzalității istorice”). □ La rubrica „Scriitori români contemporani”, Matei Călinescu analizează creația lui **Miron Radu Paraschivescu**, ale cărui constante sufletești ar fi „generozitate [...], cult al energiei umane, tendință de integrare în grandioasa dinamică a naturii”. □ În acest număr mai publică Eugen Barbu și Radu Cosașu (fragmente de roman pe tema lui 23 August 1944), Nina Cassian și Alexandru Andrițoiu (versuri)

● Apărut în număr dublu (7-8, iulie-august), „Secolul 20” vizează evenimentele cuprinse în intervalul „23 august 1944 – 23 august 1964”. Mihai Beniuc, în articolul introductiv **Popularitatea literaturii noastre noi** subliniază transferul mesajului artei de la elită la popor, „cu toată puterea ei de a vehicula frumosul și stimula idei și afecte, precum și de a promova idealuri și de a susține valoarea etică a comportării umane”. De aceea, autorul insistă asupra importanței împletirii eticului cu esteticul și cu artisticul. „Cine vrea să priceapă cu adevărat ce înseamnă douăzeci de ani de revoluție culturală și de

cultură revoluționară în România trebuie să cunoască mai bine accepția pe care a căpătat-o în acest răstimp cuvântul «popular». Înainte acest cuvânt era luat de obicei în trei sensuri, unul designând origine folclorică (ex. artă populară), altul calitate scăzută (ex. birt popular), iar altul de contact cu masele, acceptat bucuros de ele (ex. un deputat popular). Altul este astăzi tâlcul acestui adjectiv, când spunem bunăoară: muzica noastră de azi are un caracter popular. Nimeni nu se gândește la degradarea calității, nici la proveniența folclorică, nici chiar la simpla forță de circulație, ci la destinația artei muzicale, la menirea ei, de a fi pusă la îndemâna tuturor, păstrându-și valoarea maximă ca creație culturală. Este sensul leninist al cuvântului, anume că arta și cultura în general trebuie să fie ale poporului, el având mai mult ca oricine dreptul să se bucure de ele. Deci ceea ce s-a schimbat în această privință este un transfer al mesajului artei de la elită la popor, cu toată puterea ei de a vehicula idealuri și de a susține valoarea etică a comportării umane, izvorul inspirației artistice putând fi oriunde, dar în primul rând în experiența socială a celor ce de fapt realizează bunurile vieții însuflățiți de socialism și comunism. Numai astfel putem vorbi de o revoluție culturală și de o cultură revoluționară. Firește, combătând ideea că arta și cultura în general ar aparține de drept unei elite, cei ce împing în prim plan social în folosul poporului valorile de creație se obligă simultan să ridice nivelul maselor populare, încât între ele și creatorii de bunuri artistice și științifice să se realizeze limbajul comun necesar pentru înțelegerea reciprocă. Acest lucru l-a făcut la noi, în ultimele două decenii, desfășurate de la eliberare, partidul oamenilor muncii. Căci adevăratul autor al revoluției socialiste și, în ceea ce ne privește, al revoluției culturale este conducerea partidului comunist, încă din ilegalitate și din închisori și lagăre, ca rodnică sămânță pentru viitorul socialismului în România, în frunte cu adevăratul ei conducător de la atunci, tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej”. □ În articolul ***Dimensiunea istoriei în literatura noastră nouă*** Paul Georgescu subliniază elementele care oferă noutatea structurală a noii perspective, mai cu seamă „trecerea de la istoria trăită la istoria înțeleasă”, deoarece scriitorii înfățișează destinul individual ca o serie logică a unor premise inteligibile. □ Horia Bratu observă în articolul ***Social, național și universal în literatura română contemporană*** faptul că realitatea istorică se repercutează asupra creației literare, „prin modul în care literatura noastră a afirmat originalitatea de substanță a culturii noastre, prin ceea ce a adus nou ca expresie a unei structuri psihic originale; prin capacitatea de a reliefa o calitate nouă, etică și estetică a literaturii mondiale, prin spiritul ei polemic”. Autorul prezintă variația și noutatea operei epice călinesciene, dar și atmosfera literară specifică din prozele lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, Radu Cosașu, Mihai Beniuc. Aurel Mihale și alții.

● O poezie cu titlul *Culege ziua* de Ana Blandiana, apărută în „Steaua”, e dedicată omului nou, orașului nou, unui soare nou: „În orașele noi anotimpurile nu se repetă,/ Nicio priveliște nu poate fi revăzută,/ Lumina nu

încremenește cu nuanțe de cretă/ Pe niciun cadru știut de mulți ani pe de rost./ În orașele noi oamenii au ochii frumoși/ Pentru că nu luminează cu ei niciun lucru anost./ Oamenii-și aranjează în ochi frumusețea orașului/ Ca fetele poze-n albumele cu amintiri./ Pe câmpul unde omătul dormise anul trecut/ Drapelele grâului galben n-au mai fâlfâit dezmățat./ În locul lor răsăriră coloane din lut/ Și cad peste ele acum frunze de aur și mov./ Zăpada de anul acesta se va odihni pe-o terasă/ Și florile murului vechi vor înflori în cvartal/ Și-o nouă toamnă, o alta cu mult mai frumoasă,/ Se va ridica în oraș din rădăcinile codrului vechi./ Culege ziua, va scrie-n lozinci pe portaluri./ Pentru că mâine va fi o alta altfel./ Anotimpurile își trec orașul ca-ntr-o ștafetă./ Soarele și-a părăsit desuetul lui carusel./ Culege ziua, anotimpurile nu se repetă.” □ La pagina 105 a revistei, este publicată nuvela lui Ion Băieșu *Preșul*. În centrul ei se află un tânăr timid, pasionat de științele exacte, inventator și lucrător într-o uzină, care se remarcă însă prin talentul său neobișnuit de fotbalist. Deși acțiunea se desfășoară pe durata unui meci, atenția cititorului este reținută de preocuparea eroului de a implementa un nou dispozitiv tehnologic pentru reducerea pierderilor în producție, de dorința lui de a-se dedica binelui colectiv aflate în opoziție cu gloria facilă și popularitatea sa de jucător.

● Mircea Tomuș analizează, pentru revista „Orizont”, *Universul poeziei tinere*, din care fac parte Nichita Stănescu (*O viziune a sentimentelor*), Cezar Baltag (*Vis planetar*), Anghel Dumbrăveanu (*Pământul și fructele*) și Ilie Constantin (*Desprinderea de țarm*). Printr-o prezentare comparativă a creațiilor menționate, cronicarul individualizează contribuția fiecărui autor în parte la conturarea universului liricei tinere, subliniind totodată și diferențele existente între fiecare orizont poetic, pentru ca, în finalul studiului, să conchidă că „poezia noastră tânără acționează ca un ferment asupra lumii pe care o oglindește și o cercetează cu o avidă curiozitate.[...] Centrul acestui «univers» este un om văzut în atributele sale cele mai înalte, de o mare puritate și, totodată de o candoare copilărească, înzestrat cu aspirația miraculoasă spre depășire și cunoaștere.” □ Tr. Liviu Birăescu vorbește despre „procesul de transformare pe care zorile socialismului victorios l-au impus în patria noastră”, despre naționalizare, văzută ca „un nou început de lume”, așa cum se desprinde din romanul *Facerea lumii* de Eugen Barbu.

SEPTEMBRIE

2 septembrie

● O altă serie de *Studii monografice* comentează Mihai Ungheanu în „Scânteia tineretului”, la rubrica „Note de lector”: Ion Agârbiceanu, de Mircea Zăciu, și Lucian Blaga, de Ov. S. Crohmălniceanu. În opinia criticului, prima „e mai mult o biografie a operei decât a creatorului”, gândită și ca răspuns aplicat, dat atitudinilor „rezervate, dacă nu negativiste” manifestate uneori față

de opera prozatorului. Observând că „Mircea Zăciu nu iartă infiltrațiile tezighe religioase în opera lui Agârbiceanu”, criticul sancționează descrierea opticii sociale a scriitorului, în dauna judecăților estetice care ar fi fost de așteptat. □ La monografia lui Ov. S. Crohmălniceanu, Mihai Ungheanu apreciază faptul că monograful evidențiază „dramatismul ideologic” al poetului, care refuză „un capitalism cinic și agresiv” și se refugiază „într-o ruralitate românească ireală”.

3 septembrie

● „Gazeta literară” conține, pe prima pagină, poezia *Mamă Țară* de Tudor Arghezi. □ Liviu Rebreanu este prezent cu inedita *O însemnare* (din cuprinsul filelor lăsate de romancier soției sale), datată 19 ianuarie 1937, din care reproducem câteva note despre „senzația sfârșitului: „Joi am o conferință la Constanța cu primire mare. Măine trebuie să plec la țară să-mi iau manuscrisul. Iar zile pierdute pentru scris. De altfel, și acum, e ora două și eu încă fac însemnări aici. Ce să mai pot face la roman când la trei trebuie să mă culc ca să mă scol la 10? Doamne, Doamne ce-o să mai fie cu romanul acesta? Și ce frumoase lucruri am în suflet pentru cartea asta!”. □ *File de Carnet (Prin București)* semnează Oscar Walter Ciszek, redând cititorului imaginea unui București patriarhal: „Dar între pietroaiele de toate dimensiunile ale așa zisului «pavaj» se desfată iarba grasă iar cele două trotuare, ceva mai încolo, într-un adevărat desiș de bălării.” □ Tot pe pagina 1, Florența Albu scrie un reportaj despre *Magistralele socialismului* început cu exclamația „Frumoasă ești, patria mea!”. □ În pagina a 2-a este felicitat Ion Vitner pentru împlinirea vârstei de 50 de ani. □ Cronica literară la Pop Simion, *Triunghiul*, aparține lui Al. I. Ștefănescu: „Neîndoielnic cu *Triunghiul*, autorul *Paralelei 45* marchează un debut promițător în ceea ce se cheamă genul proteic, chiar dacă primul său roman nu e scutit de unele scăderi. Noua experiență a lui Pop Simion certifică instincte artistice incontestabile, în ciuda faptului că ultimul vizat asupra realităților din Ardealul de Nord ar putea contesta existența în această regiune, în anii războiului, a «ceferiștilor», a țăranilor plugari sau posibilitatea ca un țăran, aflat sub ocupație hortistă să fie încorporat într-o divizie românească, iar familia să fie anunțată că a murit la Don. Dincolo de aceste inadvertențe, și dincolo de unele neîmpliniri caracterologice, în *Triunghiul* pulsează viața autentică, are loc o dramă încărcată de un adânc mesaj etic socialist, se mișcă oameni. Ceea ce nouă ni se pare esențial.” □ Versurile din pagina a 3-a aparțin lui Nichita Stănescu, Mioara Cremene, Grigore Hagiu, iar proza lui Marin Preda cu *Soldatul cel mititel*. □ *Două decenii de la moartea lui Liviu Rebreanu* sunt evocate în articole de Șerban Cioculescu, *Omul* („Pe Rebreanu contemporanii îl citeau, îl admirau, îl comentau. Dar gloria lui a atins marile altitudini abia în anii puterii populare.”), Mihail Sorbul, *Cum l-am cunoscut*, L. Raicu, *Gazetarul* („Dacă ar fi să rezumăm intuitiv tonalitatea operei lui Rebreanu ne-am referi, între altele, la una din formulările decisive ale

scriitorului însuși și din care cresc ecouri memorabile «ca o deșteptare de somn prin întuneric».”). Comemorarea continuă cu *Pădurea spânzuraților*, versiune dramatică realizată de L. Rebreanu și păstrată la cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei Române. □ Revenind asupra chestiunilor dezbătute în cadrul *mesei rotunde* din „Gazeta literară” (nr. 35/1964), Paul Georgescu scrie *Despre receptivitatea criticului*: „Concluzia pe care o extrag de aici este că trebuie să fim deosebit de atenți când e vorba de tineri și, dacă evoluția scriitorului ne infirmă, să ne corectăm părerea inițială.”

● *Al. Piru, „Literatura română premodernă”* este apariția editorială de care se ocupă Mihai Ungheanu, într-o analiză publicată în „Scânteia tineretului”. Criticul apreciază la această lucrare „echilibrul dintre utilizarea documentului și judecata de valoare”, minuția de regizor cu care autorul ei „pregătește scena pentru marile apariții”, capacitatea de a evidenția modul cum scriitorii vechi anunță construcțiile literare din epocile următoare. Lucrarea „se prezintă ca un ghid superior, în care fuzionează cele mai viabile principii de istorie literară cu bunul gust și informația exactă, sinteză valoroasă a perioadei cercetate”.

● În „Scânteia”, Valeriu Râpeanu publică, sub titlul *Prezența umanistului, Însemnări despre volumul Cronicile optimistului de G. Călinescu*, o analiză amplă a volumului, afirmând că „publicistica lui G. Călinescu cumulează, în aceste sinteze săptămânale, calitățile artistului (ale poetului și prozatorului) și acelea ale savantului ce stăpânește cu egală temeinicie istoria literaturii, artelor și filozofiei. Recitind aceste pagini, acum când sunt adunate în volum, ne dăm seama însă că pentru G. Călinescu scrisul periodic (săptămânal și uneori cotidian) – desfășurat în timpul elaborării unor opere științifice monumentale, a unor lucrări literare de mari proporții, a făcut parte din însăși structura sa spirituală, a rezultat din înțelegerea din ce în ce mai clară a locului și a rosturilor omului de cultură în societate.”

4 septembrie

● Mihail Jora realizează în „Contemporanul”, nr. 36, o închinare *Sub semnul genului enescian*, cu prilejul celui de al treilea Festival care poartă numele compozitorului. □ Cu aceeași ocazie, George Bălan marchează dispariția muzicianului George Georgescu, un alt articol *in memoriam* semnând și G. Călinescu în nr. următor, 37: *Dirijorul genial*. □ G. Munteanu se oprește în cronica sa literară la volumul lui T. Vianu, *Arghezi, poet al omului*, prima operă postumă a marelui critic, având la bază cursul ținut în ultimii ani la Facultatea de limbă și literatură română. □ A.E. Baconsky începe în acest număr un „serial”, despre poetul Fernando Pessoa.

10 septembrie

● Prima pagină a revistei „Gazeta literară”, nr. 37, cuprinde versuri de Mihai Beniuc, *Crini și spini*. □ Pe aceeași pagină, Al. Săndulescu semnează articolul

Poezia construcției socialiste: „Poezia construcției socialiste reprezintă una dintre lucrările cele mai de seamă și mai specifice ale liricii din ultimii douăzeci de ani. Redând vechi tradiții ale poemelor sociogonice, ea se afirmă în esență, ca o cântare înălțată omului, născocitorului, constructorului, Prometeului victorios, ca o laudă a materiei și a muncii.” □ Petru Vintilă, semnează editorialul *Luminile Dunării*, prilejuit de inaugurarea Hidrocentralei și a sistemului de navigație Porțile de fier: „În fața viitorului monument al erei socialiste, vestigiile podului roman, vestigiile drumului roman străjuit de marmura *tabulei Traiane*, ca și îndelungata forță zadarnică a Dunării la gherdacuri cu toată aura lor încărcată de istorii și legende, vor fi acoperite de umbra reverberației de lumină care va izvorî din turbinele sistemului hidroenergetic de la Porțile de Fier. □ În aceeași pagină, la rubrica „Momente ale literaturii noastre noi”, Dumitru Micu scrie despre volumul Mariei Banuș, *La porțile raiului*. „Ancorată în contemporaneitate, poeta este preocupată, în poeme de mari dimensiuni, [...] ca și în compuneri mai scurte, de înțelesurile profunde ale frământărilor și prefacerilor prin care trece lumea de adevărurile fundamentale către care acele prefaceri conduc omenirea.” □ V. Savin reproduce, în pagina a 2-A, o poezie inedită a lui George Bacovia, D. Stelaru semnează proza *Patria, omul, literele*, în pagina 3, iar la pagina 5, Valeriu Râpeanu evocă personalitatea compozitorului George Georgescu, recent dispărut.

11 septembrie

● Numărul 37 din „Contemporanul” are în sumar poemul *Un brad* de Dimitrie Stelaru: „În lume cresc, hoț de lumină/ și fericit și trist – de, trubadur!/ Nu-mi voi ascunde zalele durerii/ că bolta cerului nu pot s-o fur”. □ Al. Piru scrie, la împlinirea a 20 de ani de la moartea lui Liviu Rebreanu, „cel mai mare romancier român, creatorul adevăratului roman românesc!”. Comentând *Păcală și Tândală, Adam și Eva, Ciuleandra* (privită în paralel cu *Venea o moară pe Siret* a lui Sadoveanu), Piru crede că *realistul critic*, cum se prezenta în operele sale fundamentale (*Ion, Pădurea spânzuraților, Răscoala*), se îndrepta treptat spre „formula romanului de esență clasică, ținând de data aceasta nu să înfățișeze cronică societății românești contemporane, cât să analizeze, din perspectiva moralistului, o umanitate clasificată caracterologic, ca în *Comedia umană* a lui Balzac”. □ G. Ivașcu discută volumul călinescian *Croniclele optimistului*, deschis cu o cronică a *mizantropului* din decembrie 1933, din „Adevărul literar și artistic”, închis cu una a *optimistului* din „Contemporanul”, 1964, despre Eminescu, abordând „cele mai variate teme, cele mai neașteptate subiecte, în cele mai felurite modalități de tratare: articol, reportaj, dialog, poem în proză, pamflet, portret, notații, aforisme.” Toate la un loc „constituie un mozaic fosforescent, expresie a unei puternice și originale personalități, ale cărei dimensiuni ne depășesc cu mult obișnuințele și contingențele.” Înglobând „portrete de scriitori și artiști – Sadoveanu, Iorga,

Chopin, Gogol, disociații între Dostoievski și Tolstoi, considerații despre Caragiale, Gorki, Brecht, Jules Verne sau Zarifopol, chestiuni de limbă, despre biografie, un vast reportaj pe urmele scriitorilor noștri, însemnări de deputat, un dialog despre fericire, o pledoarie despre frumusețea Bucureștiului de astăzi, o recreație aforistică și numeroase alte forme publicistice” cartea stă mărturie pentru ceea ce însemna Eminescu pentru Călinescu, citat care l s-ar potrivi chiar autorului *Cronicilor*: „Un geniu este, de plânge sau de râde, un gânditor care lasă doar o dără sonoră de foc pe traiectoria lui cosmică, dând o lecție de construcție umanității.”

12 septembrie

● În „Luceafărul”, *Criza esteticii burgheze și elogiul iraționalismului* constituie tema articolul de primă pagină semnat de Gh. Achței și Gheorghe Stroia. Autorii urmăresc pe „puncte,” din perspectivă marxistă, câteva aspecte din literatura europeană a climatului revoluționar, în special ale celei franceze (Gaetan Picon, *Panorame de la nouvelle litterature francaise*, 1960) – cu câteva subcapitole/subtitluri edificatoare: *Discreditarea artei realiste și lupta împotriva... frumosului*, *Fervoarea iraționalistă în arta și estetica burgheză contemporană* (cu obsesiva temă a subconștientului), *Capitalismul și arta* (cu referiri la Sartre, Camus), *Iraționalismul și inovația artistică* (recurgându-se la ample citate din Engels și Lenin). Concluzia ar fi aceea că „încercând să compromită realismul socialist, esteticienii burghezi contemporani afirmă, printre altele, că însușirea învățăturii marxist-leniniste și adeziunea deschisă a artistului la politica științifică a partidului clasei muncitoare ar fi un obstacol în calea căutărilor artistice, o îngustare a libertății de creație a artistului care participă mai mult sau mai puțin inconștient la propaganda comunistă (*apud* Reymond Bayer), a posibilităților sale de s-ași exprima nestingherit ideile și sentimentele”. Obiectivul articolului este de a continua tentativele de elucidare a problemelor dificile ridicate de literatura occidentală, „avându-se în vedere diversitatea formelor de manifestare a ideilor estetice iraționaliste și a încercărilor de legitimare a lor în arta contemporană, se impune din partea cercetătorilor și specialiștilor în problemele artei și literaturii o permanentă muncă de selectare și punere în valoare de pe pozițiile esteticii științifice marxist-leniniste a tuturor creațiilor artistice autentice. Cititorii trebuie preveniți totodată asupra caracterului neprogresist, străin ideologiei noastre, a teoriilor estetice iraționaliste.” □ La rubrica „Începe școala” este propus un nume nou, un elev în clasa a X-a a Școlii medii din Curtea de Argeș: Dumitru M. Ion, cu poemele *Adolescență*, *Lumina necesară arborilor* sau *Luna – piatră răsucită*. Cităm din *Paralelă*: „Timpul ne cerea egal/ Tâmpla mea și tâmpla ta/ Așineam un lac lunar/ Să-mi înalțe dragostea”. □ Alte versuri: Al. Șahighian, din ciclul *Scrisori către băiatul meu*, Dominic Stanca – *Itinerar dacic*, Nadina Cordun – *Tunetul Soarelui*. Sunt redată fragmente dintr-un roman inedit de Mihu

Dragomir: *Norii*, plus ample poeme de Ion Gheorghe: *Rotunda călătorie pe Bisca și Secretarul de partid*. □ Recuperarea lui Rebreanu trece și prin articolul lui N. Liu – *Rebreanu și curentele literare*, și prin cel semnat de V. Râpeanu – *Rebreanu și teatrul*. „Chiar dacă el a putut greși uneori în alegerea elementelor esențiale ale epocii sale, cum s-a întâmplat parțial cu romanele scrise în ultima parte a vieții”, afirmă N. Liu, crezul său artistic rămâne profund ancorat în realitatea socială a vremii sale, pe care criticat-o, Rebreanu fiind și printre cei care „au dat lovituri categorice teatrului de bulevard... militând cu nestrămutată convingere pentru dramaturgia originală românească.” „Dușman” al expresionismului, „credința sa într-o artă realistă nu s-a dezmințit!”. Este tipărit, aici, și un prim moment dintr-o suită dramatică inedită a lui Liviu Rebreanu despre satul năsăudean – *Traiul*. □ *Dicționarul* ajunge la *Ion Lăncrănjan* (articol de C. Regman) și *George Lesnea* (Victor Crăciun). □ „Jurnalul de lectură” se ocupă pe scurt de cărțile lui Aurel Mihale (*Podul de aur*, povestiri), I. Băieșu – *Oameni cu simțul umorului* (schița satirice și umoristice), Șerban Nedelcu – romanul *Dudica* și Dorina Rădulescu – romanul *Vârtej*, printre semnatarii recenziilor numărându-se Mircea Anghelescu și Sorin Alexandrescu. □ M. Bucur semnează cronică literară a volumului *Cum să vă spun* de Ion Alexandru: „Parcurend volumul, [...] pătrunzi în poezia contemporană pe o poartă nouă. *Drumul tânăr abia ivit în lume* – ca să-l parafrazăm pe autor – este tăiat adânc prin suflet, capricios câteodată dar nu superficial. Am întâlnit rar în poezia tinerilor afirmați în ultimii ani o personalitate lirică atât de distinctă, constantă cu ea însăși, la care să simți poezia ca pe o stare firească, proprietate înăscută a sensibilității sale. [...] Simți poezia lui Ion Alexandru cum simți că stâlpii de la casele țărănești au o frumusețe intrinsecă, cioplită în lemn nu numai cu securea ci și cu sufletul, frumusețe care le este inseparabilă existenței lor diurne. Poezia lui I. Alexandru nu e o cochetărie cu arta versurilor. Îmi amintește dintr-o dată de *Primele iubiri* de Labiș, cu care are unele afinități lirice. [...] De altminteri, noi am semnat aceste rânduri cu certitudinea că drumul său spre poezie e tăiat drept și că, de la prima rotire, zborul e neobișnuit, circumscriindu-se în *integrala poeziei noastre noi*, cum spune Beniuc în prefața volumului. În poezie, debutul nu este stadiu obligatoriu de așteptare pentru a scrie adevărate opere de artă.”

15 septembrie

● În „Scânțiea”, secțiunea „Cărți” prezintă noile apariții *În vitrinele librăriilor*: antologia de versuri *Din lirica mării*, sub coordonarea lui Vasile Nicolescu, volumul *Literatură și contemporaneitate* (care „cuprinde studii semnate de numeroși critici literari, dedicate problemelor evoluției poeziei, prozei și dramaturgiei românești din ultimele două decenii”), volumele de versuri *Lumina de dragoste* – Ion Crânguleanu, *Fântâni albastre* – Valeria Boiculescu,

Versuri – Horváth Imre, volumele de povestiri *Microbuzul de seară* – Eugen Teodoru, *Zile și nopți pe șantier* – Romeo Popescu și *Zefirul* – Haralamb Zincă.

17 septembrie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Perpessicius scrie despre *Geneza romanului eminescian*, reluând în discuție problema variantelor. □ Constantin Țoiu semnează articolul *Geo Bogza și cotidianul în perspectivă*. □ Tot aici, Paul Georgescu publică *Note despre poezia noastră contemporană*. □ Cronica literară este semnată de Aurel Martin, la volumul lui Mihai Dragomir *Inelul lui Saturn*. □ În pagina a 3-a, revista publică versuri de Constantin Nisipeanu și o proză de Fănuș Neagu (*Vară buimacă*). □ În același număr sunt versuri semnate de Al. Andrițoiu, Geo Dumitrescu, Marcel Mihalaș. □ Începând cu acest număr, „Gazeta Literară” publică prozele premiate în cadrul concursului de organizat de redacție.

● Cu o creație populată de eroi care „vorbesc puțin, dar simt adânc, înțelepți”, înfățișând celorlalți „numai cvintesența gândirii lor”, vorbind în „pilde” și având „un mod aforistic de a se exprima”, scriitorul Eusebiu Camilar (afirmă Valeriu Râpeanu, la rubrica cvasipermanentă a „Albinei” (nr. 873), „Scriitori români contemporani”) urmărește „trecerea unor oameni de la un mod de viață străvechi la deplina stabilitate pe plan social și moral”, „schimbările petrecute în anii noștri în conștiința” lor într-un stil cu o „savoare particulară” în care se topesc „sevele tari ale codrilor din țara de sus, liniștea odihnitoare a pajiștilor, ritmul sacadat al pașilor miilor de oameni care străbat munții [...], melodia fermecătoare a cântecelor de bucurie de astăzi.” □ În același număr, este publicată o comedie de Tudor Mușatescu, în două acte și un epilog, intitulată *Așa a fost piesa*, a cărei acțiune, după precizarea dramaturgului, „s-a petrecut în zilele noastre, la gospodăria colectivă din comuna Gheorghe Doja, raionul Urziceni.” Personajele primului act, două crescătoare de pui, pun la cale un plan diabolic de discreditare a colegei lor frunțașe, Elena Năstăsescu, aruncându-i în curte 12 pui morți, „C-așa e drept: puii ei fiind frunțași, trebuie să moară cei dintâi...” Inteligentă, frunțașa își dă seama că „trebuie să fie vorba de o găinărie”, căci puii ei erau cafenii, iar ai vecinelor sabotoare, albi. În epilog, tensiunea este anihilată prin aflarea adevărului și mutarea disciplinară a celor două într-o altă brigadă, „fiindcă așa cum bine a spus un tovarăș, colectiva crește pui de găină, nu pui de lele!”

● În „Flacăra Iașului”, L. Dumbravă comentează *Vara oltenilor*, de D. R. Popescu, care vrea să sugereze încă din titlu „aspirația spre puritate și împlinire - parțial realizată, romanul fiind conceput în mai multe volume - a unui larg și specific colectiv uman”. Scriitor deosebit de înzestrat și cunoscut prin numeroasele sale tentative inovatoare, D. R. Popescu își propune și aici o nouă formulă de roman: „există în carte, până la senzația de abuz, o adevărată

frenezia a reflexiei și confesiunilor”. Pe lângă „exagerarea ajunsă aproape de absolutizare a procedului confesiv în determinarea individualității personajelor” (domeniu în care D. R. Popescu dovedește însă o excepțională putere de pătrundere intuitivă!), primul volum din *Vara oltenilor* se prezintă deficitar sub aspectul „fetișizării virtuților” unora dintre caractere. Dar dincolo de scăderi, de pericolul „disoluției personajelor”, impresionează la autor și cu acest prilej „acuitatea senzitivă, simțul mișcării epice, tendința de a surprinde culoarea locală și de a cuprinde masele în câmpul viziunii artistice, într-un roman realizat exclusiv pe baza dialogului care solicită sau oferă, cu mare amploare, destăinuiiri.”

● În „Scânteia”, Teodor Vârgolici prezintă, sub titlul *Două studii de istorie literară*, monografiile *Anton Pann* (autor Paul Cornea) și *Ion Agârbiceanu* (autor Mircea Zăciu). Recenzentul constată că demersul analitic al lui P. Cornea, „renunțând la repetarea unor amănunte bio-bibliografice cuprinse într-o serie de valoroase studii consacrate scriitorului în ultimul timp”, „aduce în discuție o problemă controversată de-a lungul timpului, și anume: a fost Anton Pann un scriitor veritabil sau numai un editor, un prelucrător și colportor de literatură?” Încadrându-l în categoria „poetilor de tip alegoric, preocupați în primul rând de a ilustra o idee”, autorul studiului „își susține afirmațiile prin argumente extrase mai ales din analiza celor două lucrări reprezentative ale lui Anton Pann, *Povestea vorbei* și *O șezătoare la țară*, arătând că în snoavele, istorioarele și proverbele grupate laolaltă în aceste două volume, scriitorul și-a dat întreaga măsură a talentului său. «Anton Pann – spune autorul studiului – e un excelent povestitor, crescut la școala imaginației fabuloase și a înțelepciunii Orientului, dar evoluat prin asimilarea experienței literare mai noi, de tip folcloric sau cvasifolcloric, în direcția încadrării realiste a narației și a adâncirii ei pe linie psihologică și caracterologică.» Celui de-al doilea studiu, aparținând lui Mircea Zăciu și centrat pe analiza operei lui Agârbiceanu, recenzentul îi evidențiază miza „recuperatoare” a unei opere acum „eliberate” de sub „influența nefastă” a „ideilor poporaniste” și a „tezelor teologice”.

18 septembrie

● În cadrul unei conferințe de presă, cu prilejul Festivalului „George Enescu”, reluată și de „Contemporanul”, nr. 38, Herbert von Karajan consideră că *Schimbările din ultimii 20 de ani sunt extraordinare*. Despre semnificațiile evenimentului instituit în 1956 printr-o hotărâre de guvern (au avut loc două ediții internaționale, în 1958 și 1961) vorbește și Ion Pas în nr. 39 al revistei. □ Nestor Ignat se oprește la Geo Bogza publicistul, în *Miezul fierbinte al faptelor*, cu ocazia obținerii Premiului Organizației Internaționale a Ziariștilor – O.I.Z. Gazetăria lui Bogza este, așa cum el însuși a visat-o, „fierbinte și pasionantă”, arta lui este inimitabilă, și dacă un tânăr ziarist sau scriitor ar căuta în ea o tehnică transmisibilă ar greși: „fiindcă aici e vorba de o viziune”;

„meditarea însă asupra acestei arte nu poate fi decât utilă: secretul pe care îl dezvăluie este, poate, legătura pasionată cu viața, unisonul cu marile ritmuri ale lumii și ale istoriei.” □ N. Manolescu crede că frumusețea volumului de debut al lui Ion Alexandru vine din „poezia elanurilor adolescentine, [...] acel amestec de luciditate și candoare, care se vede și în șovăiala din titlu: *Cum să va spun...*” Poemul care dă numele cărții și *Sentimentul pădurii* îi par cronicarului cele mai reușite de aici, chiar dacă pe urmele lui Nicolae Labiș. „Poezia freamătă de intuiții”, iar în Poemele sale „se dezvăluie mereu, ca o ambiguitate, imaginea adolescentului teribil, care se vrea bărbat, dar care mai păstrează obrazul suav, copilăresc, al vârstei încheiate.”

19 septembrie

● Cu prilejul celui de *Al 3-lea Concurs și Festival Internațional George Enescu*, la rubrica „Gânduri pentru artă” din revista „Flacăra”, Magda Mihăilescu realizează un interviu cu *artistul poporului*, Nicolae Herlea. □ Acad. George Oprescu se referă, în *Arta de a privi un tablou*, la lucrări mai puțin cunoscute ale lui Ștefan Luchian – *3 acuarele*.

21 septembrie

● În „Scânteia”, Tudor Arghezi publică articolul *Floare de septembrie*, dedicat împlinirii a 20 de ani de la editarea primului număr al „Scânteii”: „Împlinindu-se 20 de ani de apariție a ziarului *Scânteia*, când ilegalitatea de mai înainte a devenit legalitatea de azi, în calitate de cititor, atunci pe întuneric și pe furiș, iar astăzi colaborator la lumina zilei, aș simți un gol dacă nu i-aș spune de ziua ei un cuvânt. În realitate neînsemnatul meu cuvânt înfățișează urările și bucuriile cititorilor, ale poporului întreg. În scânteia gazetei, la început cât un cărbune, a suflat fiecare, făcându-l foc, vatră, văpaie și flăcără cât țara. Pentru mulți, înghesuți în beciurile și bordeiele ignoranței, ziarul *Scânteia* a fost primul abecedar și întâia carte în dimineța de trezire a marelui avânt. Întâlnesc uneori, în odihna brațelor de sapă, la o cotitură de drumeag, pe muncitorul sătean cu *Scânteia* pe genunchi, răsfoindu-i paginile cu degetul plin de pământ. E un tablou nou în viața de odinioară a oropsitei țărâni. Și o emoție nouă. În același timp, fratele lui, muncitorul sculelor din ateliere și fabrici, desfăcea ziarul Partidului lângă nicovală, strunguri și generatoare, printre «cănille» cu cioc, de ulei... Ce mai pot spune dacă tirajul zilnic de acum al *Scânteii* se cifrează la un milion aproape, de exemplare - și ce alte felicitări spontane și mai fericite poate primi ziarul la 20 de ani de asemenea unanimă izbândă?”

24 septembrie

● Despre *Valori stilistice* scrie Mihai Gafița în „Gazeta literară”, nr. 39. □ Victor Eftimiu semnează editorialul *Moment Bucureștean*, iar pe aceeași

pagină Mihai Novicov vorbește despre *Căutarea fericirii în literatura noastră nouă*. Autorul își expune, între altele, punctul de vedere următor: „Problemele acestea ale fericirii și nefericii au fost de la începuturi abordate, în chipuri foarte diferite, și de marii scriitori. De aceea, aportul unei literaturi la îmbogățirea patrimoniului literaturii universale poate fi apreciat și din acest punct de vedere: ce descoperiri a făcut în căutarea drumului către fericire, în căutarea acelei «crenguțe verzi» despre care vorbea Tolstoi în testamentul său.” □ Platon Pardău semnează articolul *Suceava*, un reportaj liric, iar Aurora Cornu scrie *Sonete la Posada*. Versuri mai semnează N. Tăutu, Anghel Dumbrăveanu și Vasile Zamfir. □ Al. Săndulescu este de părere că „poezia naturii, a germinației și a roadelor, a muncilor agricole a fost bine, chiar foarte bine ilustrată în literatura română de după eliberare. În epoca noastră socialistă noi orizonturi au făcut fertile pentru poezie terenuri ce păreau secătuite.” (*Poezia naturii și contemporaneitatea*).

● La rubrica „Secvențe”, din „Tribuna”, nr.39, se face observația că, deși în studiul *Poezia – expresie a demnității umane*, publicat în „Secolul 20”, nr. 5/1964, Dumitru Micu afirmase împreună cu N. Manolescu că „anumite versuri ale Mariei Banuș (*Eroilor ceferiști, La masa verde, Patronul*) aparțin unei faze de tranziție, sunt neorganice și nereprezentative pentru creația poetei”, într-un articol ulterior, apărut în nr.17 al „Gazetei literare”, el declară: „poezii cum sunt *Din Maramureș, Patronul, Dărâmăm, Chemare, La masa verde* se numără printre piesele de seamă ale liricii noastre militante.” Prin urmare, „Dumitru Micu nu mai susține opiniile formulate în compania colegului său de breaslă, de unde ai putea trage concluzia că o colaborare siameză în critica literară e foarte greu de înfăptuit. Ba mai mult, că ea te obligă la paradoxale «revizuiți» de opinii de la o zi la alta!”

26 septembrie

● Numărul 20 al revistei „Luceafărul” stă sub un moto din George Enescu, acesta fiind prins și într-un scurt portret de Zoe Dumitrescu-Bușulenga – pe pagina 10 de „Spectacole –Arte”. Miron Radu Paraschivescu (*Patru catrene de iubire*) și Ioanichie Olteanu (*Din porumb*) sunt prezenți cu versuri, tot pe prima pagină a revistei. □ Dintre tinerii corespondenți remarcați la „Poșta Redacției” îi amintim pe Sterian Vicol, Al. Florin Țene, Ion Iuga și mai ales G. Alboiu, publicat cu *Zborul și Câmpii*: „Împinsă de viteza întâmplării/ Ce dintr-un fulger torturând un tunet/ O vastă decolare a cântării/ Să fie zborul azvârlit în sunet!”. Alte versuri semnează Gh. Pituț – *Uite, Pădurarul*, Petre Stoica – *Bacovia*, Paul Drumaru – *Balada cu Manole* și Adrian Păunescu. □ Gh. Achiței și Gh. Stroia, pe baza *Caietelor filosofice* ale lui Lenin, realizează cumva o continuare a articolului lor din numărul precedent, cu *Idealul și implicațiile sale estetice (Analiza idealurilor)*, punctând câteva teme esențiale: *Concepția idealistă vs cea materialistă despre ideal, Principalele determinări*

ale idealului (forme), *Distincțiile pe care le comportă acesta, Câteva aspecte mai importante ale dialecticii realului și imaginarului în cadrul diverselor forme de ideal, Seducția falselor idealuri, Noul și sensurile idealului* (sensul idealului nu corespunde cu cel al noului). □ *Dicționarul revistei* îi include, în acest număr, pe *Corneliu Leu* (de T. Vârgolici), *Remus Luca* (Toma Pavel) și *Ștefan Luca* (articol de A. Păunescu). □ Volumele *Podul Amintirilor*, roman de Ieronim Șerbu, și *Fata de la miazăzi*, nuvele de D. R. Popescu, sunt recenzate de Costin Nastac, respectiv Geo Șerban, în opinia căruia scriitorul ar zădărnici din nou obișnuitele tentative de clasificare din partea criticii, „refuzând drumuri bătătorite”. „Autorul *Fetei de la miazăzi* reconstituie boema sportivă și intelectuală a Clujului, angajându-se într-o polemică explicită cu trăirea la întâmplare a vieții, cu măruntele satisfacții vanitoase, cu fuga de personalitate. Reconstituirea este plină de culoare, animată intens, cu o mare risipă de intuiții plastice în jurul unor împrejurări comune în care nici n-ar fi prea mare lucru de reținut, nici măcar atâta cât vor să sugereze comentariile psihologice de o complexitate supralicită.” □ Gica Iuteș îi aduce un scurt omagiu lui Geo Bogza, distins cu premiul Organizației Internaționale a Ziariștilor, iar I. Dodu Bălan se referă în cronica sa literară la *Publicistica lui G. Călinescu*: „G. Călinescu, *cetățean patriot*, nu consideră nicio temă banală sau incompatibilă cu arta”. Condeiful său „e solicitat de problemele cele mai diverse, de la cele comune și aparent prozaice, de la munca zilnică într-o gospodărie, de la grija pentru reparatorul unei șosele până la înalte chestiuni de estetică referitoare la realism, [...] nimic nu-i este indiferent”; „Schițând portrete morale și tipologii, dezbătând gândurile și sentimentele unui mare intelectual patriot, *Cronica*, fie a mizantropului fie a optimistului, nu se یرهște niciodată în mărunțișuri sau gratuități. Ea reprezintă întotdeauna o afirmare continuă a uimitorului fenomen călinescian. George Călinescu se menține la aceeași altitudine spirituală în tot ceea ce face. Rândurile destinate revistei (Contemporanul) sunt la fel de exigent cenzurate critic ca și cele din roman sau din *Istoria Literaturii Române*.”

● H. Zalis comentează în numărul 39 din „Flacăra” volumul lui Al. Balaci, *Studii italiene* (cu eseuri despre Dante, Leopardi, D’Annunzio), fiind publicată în acest număr și o traducere (de Tatiana Ulmu) din Cesare Pavese – *Si parva licet*.

29 septembrie

● La secțiunea „Cărți”, „Scânteia” semnalează noi apariții *În vitrinele librăriilor*: studiul lui Matei Călinescu, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu. Semnificații și direcții ale etosului eminescian*, volumul de nuvele și schițe al lui Mihai Novicov, *Nașterea cântecului*, romanul lui Costache Anton, *Seri albastre*, volumul de versuri *Cariatida* al lui Ion Gheorghe, „culegerea de schițe satirice” *O plimbare cu barca* de Teodor Mazilu. □ Valeriu Râpeanu prezintă romanul lui A. J. Cronin, *Drumul lui Shannon*

(prefațat de Zoe Dumitrescu-Bușulenga), iar Luiza Cristescu ă romanul lui Ricardo Güiraldes, *Don Segundo Sombra*.

[SEPTEMBRIE]

● În numărul 9 al revistei „Viața românească”, S. Damian publică o primă parte a articolului **G. Călinescu, prozator**: „E timpul să conferim lui G. Călinescu un loc printre cei mai de seamă prozatori ai literaturii române și să ne străduim să evidențiem particularitățile originalității sale literare”. Această primă parte a studiului, foarte amplă, e dedicată analizei personajelor din romanul Enigma Otiliei, în două capitole: *Suflete moarte* (Costache Giurgiuveanu, Stănică Rațiu, Aglae, Aurica, Simion și Titi Tulea) și *Educația sentimentală* (Pascalopol, Otilia, Felix) □ La „Cronica literară”, Radu Popescu recenzează romanul *Facerea lumii*, de Eugen Barbu. □ Sorin Alexandrescu semnează articolul-sinteză *Sentimentul timpului în lirica noastră contemporană*, în care sesizează excesul de tematism în analizele dedicate liricii contemporane și slaba abordare a elementelor de expresivitate proprii acestei creații: „Știm cu toții că poezia noastră s-a oprit adesea asupra problemelor păcii și războiului, ale construcției socialismului, asupra unor probleme politice ale contemporaneității și, de asemenea, asupra frământărilor sufletești ale omului modern. Știm însă foarte puțin despre mijloacele poetice utilizate, despre motivele poetice dominante, despre anumite fapte de expresie, care consfințesc și ele, pe planul limbajului poetic, noua etapă în dezvoltarea poeziei române, pe care o constituie lirica socialismului”. □ De la rubrica „Miscellanea” reținem semnătura lui Petre Pandrea (*Ceva despre nomenclatura ansamblului urbanistic de la Târgu-Jiu*), alături de aceea a lui Matei Călinescu care face *Portretul unui tânăr poet: Adrian Păunescu*: „Străbătută de seve bogate și proaspete, cu explozii de verde primăvăratec, poezia lui Adrian Păunescu are acea mișcare plină de grație care o situează sub registrul spontaneității expresive: emoție se convertește direct în imagine, cu o dezinvoltură fermecătoare.” □ „Pe marginea cărților” vorbesc Vladimir Streinu (*Corespondența lui N. Bălcescu*) și Șerban Cioculescu (*Giuseppe Tomasi di Lampedusa: „Ghepardul”*).

● Victor Felea salută, la rubrica „Cronică literară” a revistei „Steaua”, editarea volumului de versuri *Ora fântânilor* de Ion Vinea, „cel care a pornit în viață cu instinctul luptei și al bărbăției, inițiatorul unei mișcări literare și adeptul revoluției perpetue în poezie, poetul de faimă nedezmintită, a purtat în sine, după cum singur spune, «un vrăjmaș» pe care îl socotește un «străvechi blestem», o umbră îngemănată. Nu știm în ce măsură «blestemul» explică evoluția sa spirituală, însă e cert că epoca în care s-a format și a scris cele mai multe din poezii a favorizat și până la urmă i-a impus o treptată claustrare; drama s-a desfășurat într-un for intim, ascuns, inabordabil, pe căile obișnuite, fără să afecteze în aparență cunoscuta ținută calmă a poetului. *Ora fântânilor* e în

mare parte cartea acestei drame, a lui Vinea în primul rând, dar și a oricărui artist constrâns la izolare și solitudine.”

OCTOMBRIE

1 octombrie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Dumitru Micu scrie despre *Sfera realismului în literatură*, Radu Popescu îl evocă, sub titlul *Porțile Măreției* pe Geo Bogza iar versuri semnează Al. Andrițoiu. □ Eugen Simon scrie cronică literară la Mihai Beniuc: „Poezia mai nouă a lui Mihai Beniuc, păstrând în esență același ton energic, vaticinar, dă o mare extindere meditației morale și filosofice.” □ Pagina a 3-a este consacrată influențelor culturii franceze asupra lui Dimitrie Bolintineanu și Ion Ghica. Aurel Martin semnează articolul *Bolintineanu văzut de scriitorii francezi*, iar despre Ion Ghica în presa franceză scrie D. Păcurariu. Tot aici este o manșetă cu versuri de M. Dragomir, (cu precizarea finală *postume*). □ În pagina a 5-a, revista publică proza *Câinele negru* de Vasile Rebreanu și versuri de Nichita Stănescu.

2 octombrie

● Lui Ion Bănuță i se publică în numărul 40 din „Contemporanul” poemul *Eu sunt acel ulcior*: „Eu sunt acel ulcior de lut bogat/ și am uitat infernul răsturnat/ mă umplu din fântâni de vis și zori/ în mai din cântec de privighetori”. □ Doina Graur se referă la *Lirica feminină actuală*, trecând prin versurile unor Blandiana sau Porumbacu, Banuș sau Cassian, cele care au depășit universul limitat din perioada Farago-Isanos, „negând singurătatea”: „Recăpătând demnitatea muncii creatoare, recunoștința femeii pentru noua existență se îndreaptă în primul rând către Partid [...] care i-a dat *a patra dimensiune*” (Blandiana).

4 octombrie

● Al. Andriescu abordează elogios, în „Flacăra Iașului”, *Publicistica unui mare contemporan – G. Călinescu și Cronicile optimistului*, adunate în volum la EPL, în 1964. După 23 august 1944 s-a petrecut și în publicistica lui Călinescu „o schimbare de vibrație, sinceră și totală, despre care vorbește în *Cuvântul înainte*. Sentimentul de răspundere cetățenească, prezent și în cronicile anterioare, devine mai accentuat acum și îl împinge tot mai mult în vâltoarea luptei”. G. Călinescu expunea „clar și decis un crez autentic militant” încă din cronicile sale din „Lumea” și „Națiunea”, mergând pe ideea că un scriitor nu poate fi izolat, el devine chiar omul contemporan, cu o capacitate necondiționată „de a percepe prezentul obiectiv” și de a desfășura „o muncă exemplară pentru realizarea progresului material și spiritual”. „Cronicile Optimistului, greu de încadrat numai în sfera publicistică, intră în

istoria literaturii române ca scrieri extrem de originale și de prețioase. În ele găsim un tablou complet și exact, zugrăvit cu un remarcabil talent, al societății contemporane. Epoca noastră, în toată complexitatea ei, cu atâtea evenimente cu adevărat *memorabile*, ca și valorile artei și culturii ale trecutului, de la noi și din alte părți ale lumii, sunt oglindite în aceste cronică prin spiritul unui mare contemporan. Publicistica noastră actuală se ridică prin *Cronicile Optimistului*, scrieri ardente, de o inegalabilă variație stilistică și atât de fertile în idei, pe o treaptă înaltă, între pagina literară și eseu.”

8 octombrie

● „Gazeta literară”, nr. 41, conține versuri de Tudor Arghezi *Ora răzleață*, și două sonete de Marcel Breslașu. Pe prima pagină apare și textul lui Vladimir Streinu, *Pe o pagină albă din cronicile optimistului*. □ În continuarea mesei rotunde reproducă de „Gazeta literară” își expune opiniile Paul Georgescu sub titlul *De la schițe la roman*. □ Un fragment din *Hronicul și cântecul vârstelor*, de Lucian Blaga, apare însoțit de o scurtă notă introductivă semnată de George Ivașcu. □ Versurile publicate în acest număr aparțin Violetei Zamfirescu, lui Șt. Aug. Doinaș și Dim. Rachici.

● La rubrica „Scriitori români contemporani”, Radu Popescu analizează, în nr. 876 al „Albinei”, activitatea scriitorului Demostene Botez care, „în ultimii 20 de ani, anii construcției socialismului și ai literaturii noastre realist-socialiste” a reușit să atingă „treapta unei unități filosofice și artistice superioare” celei pe care s-a aflat între cele două războaie, când poetul era „un individualist, înlănțuit de neîncredere și descurajare, formulându-și protestul în singurătate”, tocmai prin faptul că „învățătura ideologică a clasei muncitoare l-a ajutat să lichideze contradicțiile intime cuprinse în natura vechii sale formații”, trecându-l „în rândul luptătorilor pentru construirea socialismului.”

● În „Scânteia”, Andrei Băleanu recenzează, sub titlul *În numele generației*, volumul de debut al lui Ion Alexandru, *Cum să vă spun*, dezvoltând punctul de vedere al lui Eugen Simion care, într-o cronică publicată anterior în *Gazeta literară*, surprindea sintetic opțiunea lirică a poetului: „Ion Alexandru spune direct, cu o gravă sinceritate și, adesea, cu o solemnă candoare, ceea ce are de spus, ferindu-se de abstracțiunile inerte, nu o dată întrezărite în versurile tinerilor.” Pentru Andrei Băleanu, „el nu se mulțumește să fie un combinator de metafore, caută sensurile existenței. Tocmai puterea cu care înlătură – la 20 de ani! – tentațiile verbiajului steril, pentru a merge drept, cu siguranța talentului autentic, spre adevăruri esențiale ale epocii sale, face din placheta sa de debut una din aparițiile cele mai revelatoare ale ultimilor ani.” Așezat, ca formulă poetică, alături de Nicolae Labiș și Ana Blandiana, volumul, consideră recenzentul, devine reprezentativ pentru o întreagă generație de tineri scriitori: „În versurile lui extrem de personale, regăsești întrebări și răspunsuri, căutări

și elanuri din care se constituie (incomplet desigur, dar original și pregnant) profilul celor de-o vârstă cu Eliberarea țării.”

9 octombrie

● Nicolae Manolescu, în nr. 41 al „Contemporanului”, consideră noul volum al lui Dan Deșliu, *Minunile de fiecare zi*, drept cel mai bun de până atunci al autorului, pentru că „poezia se umple vizibil de o participare secretă, de biografie; „absența lirismului în multe din poemele vechi nu provenea din caracterul lor epic, din relatare, ci din lipsa biografiei interioare; poezii cei mai obiectivi nu expun niciodată cu adevărat, ci ne dau, oricât disimulată, o imagine a lor înșiși.” Lăudând mai ales două poeme, *Ulița vrăjită* și *Cum am învățat să merg pe bicicletă*, criticul îl vede pe Deșliu ca pe un poet de stil familiar, vocea „tandă” comunicând poemelor „o vibrație interioară neașteptată.” □ Sumarul mai cuprinde și poemul *Canină* de Tudor Arghezi, dedicat... câinilor din Otopeni.

● „Cronica literară” din „Scânteia tineretului” este semnată de Nicolae Dragoș și este dedicată romanului lui *Ion Brad: „Descoperirea familiei”*, „roman cu rădăcinile adânc împlântate în realitatea contemporană a satului ardelean, urmărind noile raporturi ce se statornicesc între oameni în condițiile transformărilor radicale aduse de colectivizare”. Între meritele scriitorului se evidențiază „puterea de a intui și a aprofunda devenirile spirituale, evoluția unor personaje de major interes – procesul complicat și sinuos adesea al descoperirilor și clarificărilor”, „înlănțuirea faptelor după logica vieții însăși”, receptivitatea la „formele de construcție moderne” etc. I se reproșează unele „lungimi” sau unele personaje care „rămân în limitele unor date personale neconcludente”.

10 octombrie

● „Luceafărul”, nr. 21, celebrează centenarul Universității bucureștene, prin *Gaudeamus* de I. Dodu Bălan și *Universitatea și scriitorii* de D. Păcurariu, amintindu-se câteva din marile nume ale celor care au profesat în Universitatea din București: O. Densușianu, Hașdeu, D. Caracostea, N. Cartoian, Iorga, Maiorescu, mai târziu Vianu, Călinescu, Rosetti, Iordan. Sunt consacrate evenimentului versuri de Romulus Vulpescu, *Alma universitas* și *Înterupere consacrată unei evocări tandre*, și de Eusebiu Camilar: *Crai nou, Început de toamnă și Stele căzătoare* (cităm din primul poem: „Să iau din arbori coasa degeaba m-am tot dus/ Cu cât îmi crește iarba ea suie și mai sus / Am să mă zbat, din arbori, s-o iau numaidecât: / Ce mă voi face mâine cu iarba pân-la gât?”). □ *Dicționarul Scriitorilor* îi cuprinde, în acest număr, pe I. Ludo (articol de Rodica Florea), *Teodor Mazilu* (Marin Sorescu), *Aurel Mihale* (C. Stănescu), *Dumitru Mircea* (Costin Năstac). □ Florența Albu publică poeziile *Cântec de octombrie*, *Ploscă veche*, *Atât de blândă-nnourarea*, alte versuri

fiind semnate de Violeta Zamfirescu și Al. Zăinescu, iar proza de Ion Băieșu, cu nuvela *Fătu și pisica*. □ Dinu Săraru vorbește despre teatrul bucureștean, aflat *La deschiderea stagiunii*. □ Dintr-un raport asupra celei de a 50-a ședințe a Cenaclului Labiș (6 octombrie) aflăm că au citit A. Păunescu și M. Sorescu, publicați de altfel în acest număr cu câte șapte, respectiv nouă poeme. Amintim *21* de Adrian Păunescu („Am toate pregătite pentru un timp mai lung/ Pot liber să iernez la mine-n sânge/ Retras sub steaua umărului stâng / Acolo unde fiara nu ajunge) și *Am văzut lumina* de Marin Sorescu („Am văzut lumina pe pământ/ Și m-am născut și eu/ Să văd ce mai faceți...”). În Cenaclu Eugen Barbu a conchis că ambii poeți se află pe un drum ascendent, mai ales Sorescu care „stăpânește ideile, le posedă, știe să le facă să cânte.” □ În articolul *Însemnări despre istoriografia literară actuală*, Al. Piru vorbește despre reconsiderările din ultimii ani și despre pregătirea *Tratatului de istoria literaturii*, pus sub conducerea lui G. Călinescu și proiectat în cinci volume, din care apare în 1964 primul, cu un studiu sintetic asupra folclorului literar și a istoriei literaturii din perioada feudală, de la origini până la 1780: „Sarcina primă a redactorilor este de a explica cursul literar prin aceleași legi cu care explicăm contradicțiile antagonice și neantagonice din societatea umană, respingând interpretările idealiste și considerând literatura ca o formă ideologică a suprastructurii, care în ultimă instanță e determinată de dezvoltarea bazei. [...] În artă însă avem de-a face nu cu simple fenomene fizice cărora urmează a le găsi cauza ci cu creații ale spiritului omenesc a căror valoare o afirmă în raport cu semnificația conținutului și desăvârșirea formei: Operele artistice sunt mari copaci înfiți cu rădăcinile în timp și spațiu, dar cu coama răsfirată spre cer”.

● Valeriu Râpeanu publică în „Scânteia” recenziile romanului lui Ion Brad, *Descoperirea familiei* care „prezintă destinul paralel a două familii în anii noștri. Preocuparea a revenit adeseori în literatura actuală ca o consecință firească a transformărilor intervenite în structura societății noastre, a concepțiilor etice, a relațiilor de familie, petrecute la noi în ultimele două decenii”; „Descoperirea familiei reprezintă un proces complex, ascendent de biruire a individualismului, de înfrângere a tuturor acelor metehne care mai pot zăgăzui afirmarea personalității omenești. Până la un punct, romanul lui Ion Brad ar putea fi considerat o adevărată frescă a satului actual, deoarece cele două mari filoane analizate până acum se desemnează pe un fundal social foarte precis conturat.”

13 octombrie

● „Scânteia tineretului” publică la „Cronica literară” comentariul lui C. Stănescu la o recentă apariție editorială: *Florența Albu: „Intrare în anotimp”*. Contrar opiniilor exprimate într-o cronică din „Gazeta literară”, criticul de la „Scânteia tineretului” consideră că „lărgimea registrului tematic este invers proporțională cu valoarea lirismului practicat de poetă”, care folosește uneori locuri comune,

dar „viziunea lucrurilor pe orizontală, în suprafețe mari sugerând atmosferă interioară, optimism, dragoste, durere, este certa valoare a volumului”.

15 octombrie

● „Gazeta literară”, nr. 42, se deschide cu Tudor Arghezi, *Pe un prag*, și Ion Bănuță cu poezia *Numai cicoarea*. □ Paul Georgescu se ocupă, aici, de *Accepții ale realismului*. □ În cadrul rubricii „Momente ale literaturii noi” Al. Piru scrie despre *Groapa* lui Eugen Barbu: „Atitudinea dominantă a lui Eugen Barbu în *Groapa*, atitudine care în mod cu totul surprinzător a scăpat criticii este ironia [...]. Departe de a fi o sursă naturalistă, «o carte a deznădejdiei» *Groapa* e un excelent roman satiric, imperceptibil comic, umoristic la modul filistin. Calitatea esențială a scriitorului e scrisă pe fața sa: ochii întredeschiși abia ascund o bună dispoziție interioară care stă gata să izbucnească.” □ Proza din acest număr aparține lui Nicolae Breban cu fragmentul *Copilăria lui Herbert*. □ Premiul al III-lea la proză, din cadrul concursului organizat de „Gazeta literară” îi revine lui George Radu Chirovici, al cărui text este însoțit de o manșetă cu versuri de V. Bârna și Ion Caraion. □ La masa rotundă *Caragiale în vremea lui*, organizată de revistă, participă Liviu Ciulei, Dinu Negreanu, Lucian Raicu, N. Tertulian și Ov. S. Crohmălniceanu. □ În continuarea manifestărilor prilejuite de *Centenarul universității* bucureștene, sunt evocate marile figuri universitare ale instituției aniversate: B. P. Hașdeu de George Munteanu, *Nicolae Cartoian*, de Dan Simonescu, T. Vianu, de Matei Călinescu, N. Iorga, de Șerban Cioculescu, Ov. Densusianu de Perpessicius.

16 octombrie

● G. Ivașcu celebrează, în numărul 42 din „Contemporanul”, Centenarul Universității București, în acest an apărând și lucrarea 1864-1965, *Universitatea din București*, redactată de profesorii Al. Balaci și I. Ionașcu. Cu această ocazie specială Dan Grigorescu vorbește despre Casa Memorială Nicolae Iorga de la Vălenii de Munte, Al. Rosetti despre B. P. Hașdeu, G. Călinescu despre dascălul său, Ovid Densusianu. □ Îndemnând la o complexă reconsiderare critică a lui *Titu Maiorescu, profesorul*, la centenar, G. Muntean crede că orice i s-ar putea reproșa acestuia („urmașii îmbrățișând sau negând, uneori fără simț critic, diverse aspecte ale personalității lui”), mai puțin calitățile pedagogice. Se face o trecere în revistă a afirmațiilor importante ale lui Lovinescu, în monografia *Titu Maiorescu*, I. Creangă, în „Convorbiri literare”, G. Călinescu, *Istoria literaturii române* etc. □ N. Manolescu comentează volumul postum al lui Ion Vinea, *Ora fântânilor*, descoperind un liric revelator – deși nu de nivelul contemporanilor săi Arghezi, Barbu, Blaga, în ceea ce privește starea elegiacă și sentimentală, unde liricul „penumbrelor sufletești, al stărilor de oboseală și de langoare, al tristeților incurabile” se cenzurează. Poeziile lui Vinea sunt „priveliști în care pâlpâie, absorbită, vibrația afectivă,

el fiind un poet personal ca și Pillat, sufletul peregrinând înapoi spre copilărie: trecutul ca o floare de otrăvă mi-a cotropit aleile de scrum.” Manolescu consideră că poeziile erotice ale lui Vinea sunt printre cele mai frumoase din literatura română, precum senzualitatea ascunsă din *Hram* sau *Dedicație*: „Păgână melopee iscată din adâncuri/ și straniu iz ce suie, vârtej, prin simț și gând/ în vraja-ngemănată, a voastră, lunecând/ ca un barbar ce-ascultă, plecat, între oblâncuri...”

● La 60 de ani de la moartea lui D. Th. Neculuță, „cel dintâi poet muncitor al literaturii române”, Teodor Vârgolici semnează în „Scânteia”, articolul omagial „*Spre țărnul dreptății*”: Înzestrat cu un autentic talent, legat organic de viața și aspirațiile proletariatului, Neculuță imprimă de cele mai multe ori versurilor sale o notă personală, originală.”

22 octombrie

● „Gazeta literară” se deschide cu textul lui George Munteanu, *Progrese ale cercetării istoriografice*. □ În *Realism și valoare*, Ion Pascadi, reia afirmații ale istoricilor și criticilor literari (în cazul de față articolele lui Dumitru Micu și Paul Georgescu) făcând precizări de nuanță filozofică asupra relației indicate în titlu. □ În pagina a 2-a, Al. Hanță evocă 60 de ani de la moartea poetului Dumitru Th. Neculuță, „primul nostru poet proletar, întâiul tribun care-și afirmă răspicat apartenența spirituală la idealurile de luptă ale clasei muncitoare.” În aceeași pagină, Aurel Martin scrie cronică literară la Constantin Chiriță *Pasiuni*: „Cred că trăsătura dominantă a noului roman semnat de Constantin Chiriță e, sub raport artistic, romantismul. De fapt, dacă ne gândim bine, e o caracteristică a întregii literaturi cuprinse de acest prodigios (și, deocamdată, prea puțin comentat) autor pentru că pe coordonatele romantice se mișcă și ciclul *Cireșarilor* și chiar și cele două masive narațiuni închinată vieții muncitorilor (e vorba de o autentică vibrație în fața artei adevărate, curajoasă și documentată)”. □ Ov. S. Crohmălniceanu face profilul liric al lui B. Fundoianu în care vede un apropiat al lui Pillat „pentru că a cântat ca el natura bucolică, familiară, cu sentimentul tradiției, înrădăcinată în lucruri și în actele vieții omenești. Dar aceasta este o impresie de suprafață. Naturalismul *Priveliștilor* lui Fundoianu tâșnește dintr-un nonconformism modernist.” □ În acest număr semnează versuri Gellu Naum, George Lesnea, Radu Boureanu, Szemler Ferenc. □ *La manifestare* de Alexandru Moșu este premiul al III-lea în cadrul concursului inițiat de „Gazeta literară”

● Un articol semnat de Tiberiu Rebreanu, în „Tribuna”, nr. 43, prezintă *Întâia încercare literară a lui Liviu Rebreanu*, respectiv schița *Codrea*, întâia sa creație în limba română, după ce scrisese câteva povestiri în maghiară, inspirate din viața cazonă, de pe vremea când autorul lor era locotenent de honvezi pedestri, și pe care intenționa să le reunească într-un volum sub titlul *Scara măgarilor*. „Îi fusese inspirată, afirmă Tiberiu Rebreanu, de o întâm-

plare autentică petrecută în familia vecinului de la Prislop, șugubățul Macedon Hordoan, poreclit «Cercetașul», pomenit mai târziu în paginile romanului *Ion*.” În ordine cronologică, bucata *Domnul maior*, nepublicată, scrisă în limba maghiară, este cea mai veche dintre creațiile cunoscute ale lui Liviu Rebreanu.

● În numărul 878, „Albina” prezintă două poezii, *Belșug* și *Livezile*, de Eugen Jebeleanu închinată bucuriei de a lucra pământul în colectiv: „Ca voi mă simt aci, lângă pământ,/ Alături de colectivști bogați,/ Tot nesecat: izvor de vis și cânt.” și un interviu imaginar, intitulat *Supraomul*, cu o bibliotecară, realizat de Ion Băieșu într-o comună dobrogeană, un pamflet împotriva celor care, angajați în prea multe activități și deținând prea multe funcții, încurcă treburile colectivității: „La început nu am fost supraom. La început, am fost o simplă bibliotecară. Într-o zi am fost aleasă secretară a comisiei de femei. O muncă interesantă și frumoasă. O făceam cu plăcere. Apoi am fost aleasă membră în comitetul executiv al cooperativei. Din această clipă mi-am dat seama că nu mai sunt om, că încep să devin altceva. Nu știam încă ce. Curând după aceasta, am fost aleasă membră a comitetului executiv al sfatului popular. Aveam, deci, pe lângă funcția mea, trei sarcini obștești. Mi-am dat seama că am devenit supraom.”

● *Ion Alexandru*: „*Cum să vă spun*” este titlul și obiectul analizei lui Mihai Ungheanu, semnatar al rubricii „Cronica literară” din „Scânteia tineretului”; „Cu această plachetă ne aflăm încă în laboratorul unui poet autentic dar neformat, nebulos. [...] Sigur este că ne aflăm în fața unui tânăr cu o capacitate de a vedea și a vorbi poetic nouă”. Criticul mai remarcă faptul că „deși deschisă avid spre spațiu, natură, materie” poezia lui Ion Alexandru „are surse conceptuale livești”: Esenin, Labiș, Beniuc, Sadoveanu. În general, cronica lui Mihai Ungheanu nu este prea favorabilă acestui volum de debut, dar admite, în final, că e „o voce promițătoare”.

● În „Scânteia”, I. D. Bălan scrie despre *O colecție de largă popularizare: „Biblioteca școlarăului”*, care „vine să sprijine predarea științifică a literaturii, punând la îndemâna cadrelor didactice și a elevilor textele necesare, oferă un bogat material literar, menit să ilustreze comentariile teoretice ale profesorului și să lărgească simțitor aria de cunoștințe ale elevului”. Autorul articolului face unele sugestii de structurare tematică a viitoarelor antologii, în cadrul colecției: „Ne gândim, de pildă, la o antologie a revistelor care au însemnat momente de răscruce în cultura noastră, în jurul cărora s-au format curente și mișcări literare. [...] Printr-o asemenea culegere selectivă din presa aflată sub înrâurirea ideologică a partidului, s-ar putea pune la îndemâna elevilor și profesorilor materiale menite să ilustreze primii germeni ai realismului socialist în literatura română, lupta scriitorilor progresiști împotriva ideologiei burgheze, eforturile intense pentru orientarea democratică a opiniei maselor. [...] S-ar putea întocmi asemenea antologii pe genuri literare din perioada interbelică, dat fiind caracterul complex, contradictoriu al scriitorilor din acest răstimp,

care figurează în manualele școlare. De asemenea, o antologie a criticii alcătuită din texte referitoare la curentele literare și la scriitorii studiați sau citați în clasă, ar fi în măsură să demonstreze mai mult elevilor sensul luptei dintre cele două culturi, i-ar deprinde cu un limbaj critic adecvat și nuanțat, cu analiza estetică a operei. Texte critice extrase cu grija cuvenită din opera lui G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Ion Breazu, Șerban Cioculescu și alții, texte de estetică din revistele conduse sau influențate de partid, ca și profesiile de credință ale scriitorilor sau mărturisiri despre procesul de creație a cutărei opere, toate acestea ar avea, cred, o înfrăurire deosebită asupra saltului pe care școala noastră îl realizează în procesul de predare a literaturii.”

23 octombrie

● „Contemporanul”, nr. 43, apare sub semnul Centenarului Institutelor de Artă, cu un succint istoric al Școlii Naționale de artă dramatică, de Costache Antoniu, un articol despre Conservatorul din Iași și București și un altul, de George Oprescu, despre Școala Națională de Arte Frumoase. □ M. Adrian se referă la *Macedonski și poezia socială*, afirmând că pentru a da judecăți de valoare despre un astfel de autor este strict necesară parcurgerea integrală a operei sale. □ G. Călinescu îi dedică un articol lui Marin Sorescu, *Un tânăr poet*, salutând entuziast apariția acestei voci noi în literatura română (vezi Anexa).

24 octombrie

● „Luceafărul” deschide pe prima pagină o discuție privind *Romanul și problemele sale actuale*, „o largă dezbatere care să generalizeze teoretic și să fructifice creator experiența de până acum” (Eugen Barbu). Romanul contemporan înseamnă „o varietate de stiluri și forme arhitectonice, acestea solicitând o largă dezbatere care să genereze teoretic și să fructifice creator experiența de până acum.” Sunt invitați să participe toți criticii importanți sau cititorii interesați, care au ceva de spus în această privință. □ I. Dodu Bălan comentează volumul *Cu faruri aprinse*, de M. Beniuc: „Poezia lui e un fel de seismograf al mișcărilor complexe și profunde ale omului contemporan. Ea înregistrează stările de liniște și perfect echilibru, dar și de freamăt interior care-l zguduie din adâncuri, în învolburări romantice, lăsându-i, în răstimpuri, tihna meditației clasice, lucide. [...] Sunt și aici acele teme dragi poetului ca omenia, simbolizată în mărul de lângă drum, dialogul cu timpul pe care se grefează sentimentele fundamentale ale omului, problema durabilității artei, a trăinicieii muncii activistului, legătura indestructibilă a creatorului cu poporul din care face parte sentimentul acut al istoriei, în esență, problema partinității literaturii realist-socialiste”. □ *Dicționarul* îi cuprinde pe *Toma George Maiorescu* („portret” de M. Anghelescu), *Majtenyi Erik*, *Meliusz Jozsef* și *Florin Mugur* (de C. Stănescu). □ Un reportaj-anchetă de Mihai Stoian vrea să

determine *Ce e nou în dragoste*. □ O. Papadima caută ***Accente preeminesciene*** în poezia unioniștilor, iar din creațiile lor publică N. Stoian, Barbu Cioculescu, Florin Mugur, Necula Damian (versuri) și Augustin Buzura – nuvela *Curcubeul*. □ Despre ultimele două ședințe ale cenaclului (13, respectiv 20 octombrie), revista informează că au citit Horia Pătrașcu, schițe, Ion Alexandru și Ion Gheorghe, versuri. Ioan Alexandru semnează, de altfel, nu mai puțin de 13 poeme, pe o pagină de revistă. Cităm din *Episod*: „Supti de pământ și bombardati din cer/ ne căutăm un înveliș pe lume/ Tu ești subțire brumă și eu blond înalt/ Te strâng încet și ne strigăm pe nume”. □ M. Novicov semnează un „Punct de vedere” despre *Obiectivitatea în critica literară* pe aceleași linii bine știute, marcate în deceniul anterior în care competența/ udecata de valoare echivalează cu „criteriile ce izvorăsc din poziția noastră de militanți pentru realitățile sociale.”

● Numărul 43 din „Flacăra” semnalează Centenarul Universității București, în articolul *Oaspeții străini au cuvântul*, dintre care îi amintim pe Jean Roche, rectorul Universității din Paris, L. N. Feller, vicecancelarul Universității Oxford și H. M. Keyes, secretar general al Asociației Internaționale a Universităților.

25 octombrie

● În „Flacăra Iașului”, Al. Andriescu vorbește despre volumul antologic al lui G. Lesnea, cel care, „vindecă radical grelele răni ale trecutului, bine cunoscute de poet dintr-o experiență de viață întunecată, care i-a inspirat altădată o revoltă difuză” și afirmă în versurile sale că „Partidul e-n toate/ E-n cele ce sunt/ Și-n cele ce mâine vor râde la soare./ E-n holda întreagă și-n bobul mărunț/ E-n pruncul din leagăn și-n omul cărunt/ E-n viața ce veșnic nu moare.” (*Partidului*).

29 octombrie

● „Gazeta literară” continuă dezbaterile despre realism, continuate în acest număr de Romul Munteanu: „Realismul contemporan, evident în diferite domenii ale artei, nu este doar o palidă floare de seră, un fenomen artistic izolat, dezvoltarea lui multilaterală, impetuoasă își găsește explicația în însăși specificul vremii pe care o străbatem.” (*Semnificațiile realismului*). □ Victor Felea semnează *Comentarii despre critică*. □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie *cronica literară* la Dumitru Micu, *Literatura română în secolul al XX-lea*: „Gândită serios, concepută cu largimea de spirit și vigoare științifică, scrisă simplu, dar nu fără vioiciune, cartea lui Dumitru Micu se înscrie printre cele mai solide contribuții de istorie literară înregistrate la noi în ultimii ani.” □ Creația originală din acest număr este semnată de Dumitru Țepeneag, Doina Ciurea, Iulian Neacșu, Vasile Băran, Sânziana Pop, Nina Cassian, Haralamb Zincă, Sorin Titel, Cezar Baltag și, cu *Postume*, de Mihu Dragomir.

● Analizând, în numărul 44 al „Tribunei”, volumul *Cronicile optimistului* de G. Călinescu, Mircea Zăciu încearcă să răspundă la întrebarea dacă materialele săptămânale ale criticului, publicate, pe parcursul a 30 de ani, în „Adevărul literar și artistic”, „Jurnalul literar”, „Lumea”, „Națiunea” și adunate în volum, vor rezista la „măcinarea” exercitată de timp, „ținând seama de varietatea extraordinară a motivelor dezbătute”, prin urmare, dacă nu cumva sunt „simple efemeride a căror durată o cenzurează însăși consumarea evenimentului sau desuetudinea.” Nefiind doar „definiri ale unei atitudini militante pe planul politic și social”, cronicile configurează etica și estetica călinesciană, furnizează magistrale portrete (Caragiale, Iorga, Creangă, Delavrancea, Sadoveanu, Ibrăileanu, Zarifopol, Odobescu, Maiorescu) ori „portretul literar” al „omului topit în operă” (Blaga, Philippide, Beniuc), chiar a unui autoportret „de o cu cuceritoare franchețe și frumusețe intelectuală” care reiese „din detașarea a zecilor de aforisme și metafore critic presărate pe parcursul a celor peste 400 de pagini”, cronicile având, în viziunea lui M. Zăciu, rolul unor „modelaje în argilă cu care artistul se exersează în vederea operei definitive, punând în fiecare câte-o scânteie din gândul său ultim. Sau proiecte și schițe pe care arhitectul le repetă, tinzând către planul superbe construcții capitale.” □ În *Însemnări despre „însemnări”*, V. Frăteanu ia în discuție articolul din „Contemporanul” (nr.31/1964), *Însemnări despre critică*. Acceptând opinia exprimată de N. Manolescu că un critic literar săvârșește prin lucrarea sa un act de creație, operând totodată și cu noțiuni științifice, semnatarul materialului din „Tribuna” se detașează de ideea conform căreia inefabilul unei opere de artă poate fi recompus printr-o „metaforă critică”. Remarcând că, deși „consideră noțiunile cu care lucrează critica lipsite în fond de interes, N. Manolescu apelează la ele, atunci când vrea să sugereze complexitatea «momentului fundamental»”, respectiv „descrierea universului, a tărâmului interior al operei”, V. Frăteanu încearcă să limpezească lucrurile, recomandând, „critica marxistă, în special”, deoarece aceasta „procedează la analiza ambivalentă, complexă, dialectică, a fenomenului literar, considerat drept o realitate personală și socială, în același timp. Se observă un efort de a explora opera artistică în adâncime, de a scoate la iveală sau măcar de a tatona mobilurile secrete care concurează la producerea ei.”

● Vorbind despre Cicerone Theodorescu, în numărul 879 al „Albinei”, Radu Popescu remarcă cu satisfacție că „devenind licențiat în litere și intelectual de profesie”, „cultura burgheză și mediul intelectualității burgheze nu l-au făcut” pe scriitor să uite cartierul Grivița în care s-a născut”, căci „cunoscând Partidul” și adâncind „învățătura marxist-leninistă despre viață și istorie, și învățătura clasei muncitoare despre artă, despre rosturile poeziei și misiunea poetului”, el reușește să depășească prima fază a creației sale când (volumul *Cleștar*, 1936) se arăta înclinat spre izolare, fiind „un limbaj hermetic [sic!], influențat de curentele estetizant-decadente ale poeziei.”

30 octombrie

● În numărul 44 din „Contemporanul” președintele Academiei, Théodor Burghel, îi aduce un omagiu lui C. I. Parhon, la 90 de ani de viață. □ Sub titlul *Luchian inedit* revista va publica, în acest număr și în următoarele, fragmente dintr-o serie de scrisori aflate în posesia nepoatei pictorului, Laura Cocea, în prezentarea lui Adrian Maniu. □ Sumarul mai cuprinde două inedite de Lucian Blaga, *Cuib de rândunică* și *Umbra Evei*, din care cităm: „Din dulcele chin,/ din amara plăcere/ Ce între moarte ne poartă/ și înviere/ din voluptățile nopții,/ din calda împărăție,/ o umbră-ți rămâne/ sub ochi, ușor albăstrie.”

31 octombrie

● G. Muntean semnează, în numărul 43 din „Flacăra”, cronica volumului *Inima desenată* de Radu Boureanu, remarcând tendința spre echilibru și clasicizare. Poetul ar fi „un evocator ușor livresc al timpului trecut”, „trăind cu un ochi atent la sensul contemporaneității sale - *cel mai bogat rapsod sunt eu/ când trec pe străzile moderne* – pe care o cântă în versuri echilibrate, alungând astfel efectul *febrei* ce-i dilată uneori pupilele, până la dimensiunea unor *cercuri cu mari turații* care falsifică imaginea.”

[OCTOMBRIE]

● În luna revoluției socialiste din 1917, revista „Viața românească” publică un grupaj de versuri sub titlul generic „Mică antologie lirică sovietică”. Selecția textelor și traducerea lor este realizată de Geo Dumitrescu. De remarcat că în sumarul revistei nu apare niciun text special dedicat acestui eveniment. □ S. Damian publică la rubrica „Scriitori români contemporani” a doua parte a studiului *G. Călinescu, prozator*, care începe cu următoarele enunțuri: „Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului: *Bietul Ioanide* e o capodoperă a literaturii noi. G. Călinescu semnalizează teritorii necunoscute romanului românesc și le explorează apoi magistral, fără să fie stingherit că nimeni înaintea lui n-a deschis pârtiile”. Materia acestei părți secundă a studiului este organizată în trei capitole: *Comicul și simetria tipurilor*, *Fiziologia arivistului*, *Particularități ale structurii narative*. □ „Cronica literară” este susținută de Mihail Petroveanu cu trei întâmpinări ale unor volume de versuri recent apărute: *Poemele verii* de Emil Giurgiuca, *Jocul de-a stelele* de Aurel Rău și *Cartea mareelor* de Ștefan Augustin Doinaș. □ *O privire asupra poeziei noastre contemporane* semnează, în cadrul rubricii „Critică și actualitate”, Paul Georgescu. După ce vorbește despre *Contribuția generației vârstnice* (Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Barbu – *Bălcescu trăind*, Lucian Blaga – *Mirabila sămânță*, Demostene Botez, G. Călinescu – *Lauda lucrurilor*, Otilia Cazimir, Emil Isac, Victor Eftimiu, Adrian Maniu, Al. Philippide, Tudor Vianu, Ion Vineanu, Zaharia Stancu, Camil Baltazar, George Lesnea, Sașa Pană și alții), criticul înregistrează *Noua poezie* reprezentată de Mihai Beniuc, Maria

Banuș, Geo Bogza, Radu Boureanu, Marcel Breslașu, Eusebiu Camilar, Dumitru Corbea, Emil Giurgiuca, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Virgil Teodorescu, Cicerone Theodorescu, A. E. Baconsky, Vlaicu Bârna, Nina Cassian, Dan Deșliu, Miha Dragomir, Geo Dumitrescu, Veronica Porumbacu, Victor Tulbure etc.), pentru ca apoi, făcând inoperant criteriul vârstelor, să se ocupe de *Tânăra poezie* reprezentată de Al. Andrițoiu, Ion Brad, Victor Felea, Ion Horea, Nicolae Labiș („un avânt liric excepțional”), Gheorghe Tomozei, Aurel Rău. În sfârșit, în ultima secvență a acestei sinteze, criticul vorbește despre Cei mai tineri poeți, pe care îi identifică prin Florența Albu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Anghel Dumbrăveanu, Ion Gheorghe, Florin Mugur, Nichita Stănescu, Petre Stoica, Ion Alexandru, Adrian Păunescu etc.

● Numărul 10 al „Secolului 20” consacră o parte semnificativă textelor tinerilor poeți sovietici (E. Evtușenko, E. Vinokurov, B. Okudjava, Rimna Kazakova, R. Rojdestvenski) și lui Leonid Leonov. □ În articolul lui Paul Georgescu, *Sub semnul veacului revoluționar*, este reiterată importanța influenței directe pe care revoluția socialistă a exercitat-o asupra literaturii universale, începând cu adeziunile entuziaste ale lui Romain Rolland, G. B. Shaw sau, în spațiul românesc, ale lui N. D. Cocea, continuând cu opera lui Barabuse, Heinrich Mann, Maiakovski, Panait Istrati, Cesare Pavese, Bertold Brecht, Paul Eluard etc.: „Criza internă a realismului critic e depășită prin crearea realismului socialist, efect direct al victoriei revoluției socialiste într-o serie de state și al influenței directe a ideologiei comuniste. Alți scriitori, care nu ajunseseră însă la o maturitate ideologică deplină, încearcă în felul lor să depășească menționata criză. În linii mari se poate vorbi de o creștere a tipicității, de rolul mare al simbolului și al altor procedee care tind, în ansamblu, să sporească forța de generalizare a operei de artă, să reliefeze atitudinea scriitorului. [...] Victoria revoluției socialiste într-o serie de țări, dezvoltarea impetuoasă a mișcării comuniste și muncitorești în întreaga lume, marile evenimente ale veacului a căror desfășurare a confirmat justetea concepției marxist-leniniste, toate acestea au da tun enorm prestigiu ideilor noastre care nu mai pot fi nici ocolite, nici ignorate, astfel încât orice scriitor autentic caută dialogul cu aceste idei, încearcă să se definească în raport cu ele.”

● Eugeniu Speranția relatează, în numărul 10 al revistei „Steaua”, întâlnirea cu Emil Isac, în casa lui Ovid Densușianu, la a cărei revistă, „Vieața nouă”, era colaborator. □ Printre poeziile cu tematică propagandistică publicate în „Steaua”, este inclusă și o creație aparținând lui V. Maiakovski, în traducerea lui A. Zărnescu, *Poveste despre Scufița roșie* (1917), o readaptare a cunoscutului basm, în scopul educării prea tinerei generații. „A fost cândva un cadet pe lume/ și o scufiță roșie pe cap purta.// În afară de această scufiță, la naiba/ Cadetul nimic roșu în el n-avea.// Aude cadetul: A-nceput revoluția!// Sub scufiță cadetul s-a și pitit.// Bine-au mai dus-o tatăl cadetului/ Și bunicul

cadetului – trai tihnit.// Dar într-o zi se stârni un vânt mare/ Și smulse scufița-n vârtej rotat.// Și negru rămase cadetul. Și singur./ Iar lupii revoluției l-au și înhățat.// Se știe ce soartă avu. Pe dată/ Se-ncinse un copios banchet...// Copii, când veți face și voi politică,/ Să nu uitați povestea cu acest cadet.” □ Prezentând culegerea de articole ale lui G. Călinescu intitulată *Cronicile optimistului*, Victor Felea deplânge „ținuta cărții, ștearsă, chiar meschină pe alocuri: articole îngrămădite, litera comună, chenar la titluri, multe greșeli de tipar; pe lângă acestea nici cea mai mică grijă pentru ordonarea materialului pe rubrici, ușor de alcătuit, sau pentru o minimă aparatură critică.” Totuși, în ciuda neglijențelor editoriale, „cartea se impune ca una dintre cele mai interesante și succulente scrieri apărute în anii noștri, prin materialul ei viu, stimulator, incitant, prin relieful atâtor reflecții.” □ La rubrica „Mențiuni și opinii”, sub titlul *Neglijență?* Dinu Vrancea formulează o serie de obiecții în legătură cu articolul semnat, în nr. 6 al revistei „Secolul 20”, de D. Micu și N. Manolescu având ca subiect romanul românesc contemporan. Găsind că delimitarea celor doi critici față de romanul francez și romanul nostru este inutilă, atâta timp cât deosebirile structurale de concepție dintre acestea sunt foarte evidente, D. Vrancea găsește că „cea mai gravă deficiență rezidă însă în faptul că au fost luate în discuție doar operele a patru prozatori: Marin Preda, Zaharia Stancu, Titus Popovici, Ion Lăncrăjan. [...] Când studiul este intitulat *Viziuni inedite în romanul românesc contemporan*, atunci fără îndoială trebuie să faci în așa fel încât să îmbrățișezi toate lucrările notabile, mai precis toate romanele unde poate fi detectată o viziune inedită. [...] Nu este *Facerea lumii* de Eugen Barbu un roman cu adevărat inedit prin felul în care sunt tratate câteva dintre problemele importante ale timpului nostru? Am vrea să credem că e vorba de neglijență, și nu de un tratament neadecvat, care, de altfel, i-a mai fost aplicat de multe ori acestui foarte înzestrat prozator, autor, între altele, al memorabilei *Groape*.”

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● Constantin Paiu se referă, în numărul 5646 din „Flacăra Iașului”, la *Minunile de fiecare zi* ale lui Dan Deșliu: „Poetul ne oferă, în noile sale poeme, cu simplitate cotidianul excepțional tocmai prin înregistrarea voit degajată a faptului divers și impresionant în același timp. Eliminarea legendei din interpretarea artistică a vieții noi, surprinderea frumosului simplu, readucerea sursei prime de inspirație pe teren solid, pe pământul minunat de fiecare zi, iată firul roșu al noului volum.” Poemul simbolic rămâne aici *Către Proteu*, iar incursiunile lui Deșliu pe meleagurile copilăriei îi apar remarcabile criticului – ca în *Ulița vrăjită* sau *Prințul ascuns*,

4 noiembrie

● În „Scânteia”, Sorin Movileanu prezintă *O interesantă culegere de nuvele și povestiri sovietice – „Când suntem împreună”*, publicată în 1963 de Editura pentru literatură universală. Antologia evidențiază „preocuparea scriitorilor sovietici de a oglindi în operele lor aspecte cât mai interesante ale vieții omului zilelor noastre.” Incluzând prozele a treisprezece scriitori „reprezentativi” (dintre care recenzentul îi numește pe „seniorii” Naghibin, Kazakievici, Kalinin, Aitmatov, dar și pe mai tinerii Maximov, Konețki, Kudievski), volumul este structurat tematic în jurul oglinzirii unor „puternice confruntări morale” ancorate în „sentimentul unui cald umanism, al dragostei și al încrederii în om, în forța lui creatoare și în înaltele calități etice”, scriitorii sovietici condamnând „tot ceea ce ar putea să întunece” „viitorul mereu mai luminos al omenirii.” □ Aceași ediție a ziarului semnalează noi apariții *În vitrinele librăriilor*: volume de istorie literară la Editura pentru literatură – *Vasile Alecsandri – „Scrisori, însemnări”* (ediție îngrijită de Marta Anineanu); *Reflector peste timp* (studiu introductiv, note și selectare de texte George Ivașcu; volumul cuprinde „pagini din istoria reportajului românesc dintre anii 1829-1866); *Literatura română la începutul secolului XX* – Dumitru Micu; monografia *Alec Russo* de Teodor Vârgolici; volumele de versuri *Poeme* – Eugen Jebeleanu, *Versuri* – Ion Minulescu (ediție îngrijită de Matei Călinescu), *Versuri* – Emil Isac, *Frumusețe continuă* – Violeta Zamfirescu; volumele de proză *Arpegii la Siret* – Paul Anghel, *Orașe fără arhivă* – Petru Vintilă și romanul *Martor în constelații* al lui Ion Ruse.

5 noiembrie

● „Gazeta literară” se deschide cu textul lui Mihai Beniuc, *Metaforă și realism*. □ Un articol semnat de Tiberiu Rebreanu consemnează începuturile publicistice ale lui Liviu Rebreanu, datând din perioada de după trecerea munților, când devine colaborator și apoi redactor la „Ordinea”, cât și din timpul când îndeplinise funcția de secretar de redacție la revistele „Falanga” și „Convorbiri critice”. Arestat, expulzat și extrădat pe neașteptate, romancierul reușește să revină în București hotărât să scoată o revistă în care să semneze cei mai buni scriitori ai vremii. După două proiecte ratate, el va scoate, împreună cu Mihail Sorbul, primul număr, la 15 septembrie 1910, al revistei „Scena”, care își încetează apariția în ianuarie 1911. După eșecul readucerii acesteia la viață, în 1914, sau a înființării „Săptămânii” (1918), Rebreanu scoate, după patru ani „Mișcarea literară”, iar, în 1932, pentru scurtă vreme, „România literară”.

● În „Albina” (nr. 880), apare schița lui Tudor Mușatescu, *Iepurii lui Dură*, o ironie la adresa lăcomiei boierești.

● În „Scânteia”, C. Poenaru consemnează *Discuții actuale în presa literară*, într-o prezentare „angajată” a principalelor dezbateri critice din paginile

revistelor, generate de ultimele „cuceriri obținute în domeniul practicii artistice.” „Dezbaterea despre sfera realismului”, inițiată în paginile *Contemporanului* și *Gazetei literare*, propune noi direcții de aplicabilitate a realismului în domeniul artistic, așa cum sugerează Marcel Breazu (în *Contemporanul*) în studiul său despre „realism și convenție în artă” (realismul desemnează „în primul rând unghiul de perspectivă al unei epoci, al unei națiuni, al unei clase sociale în genere progresistă asupra realității - și nu calchierea brutală, plată a realității”) sau Dumitru Micu (în *Gazeta literară*) pentru care termenul de realism definește, pe de o parte, un „moment strict delimitat din istoria artelor plastice, a prozei epice și a teatrului” și, pe de alta, legitimează „direcția fundamentală a dezvoltării artei universale de la originile ei până în prezent.” C. Poenaru semnalează poziția lui Paul Georgescu ce „se oprește, la rândul său, asupra deosebirilor existente între naturalism (descrierea neutră, fotografică a realității) și realism, unde, arată el, esențială nu este redarea obiectului, ci «surprinderea mișcării, a semnificației». Articolul următor, semnat de Ion Pascadi, se ocupă de raportul realism – valoare, extrăgând concluzia că valoarea operei de artă o dă interacțiunea unui complex de factori dintre care «capacitatea artistului de a sesiza esența realității» joacă un rol însemnat.” La fel, Romul Munteanu este prezent printr-un articol care subliniază că „realismul trebuie conceput în primul rând ca *atitudine* față de ansamblul existenței umane”, iar în paginile *Contemporanului* Ion Ianoși scrie despre *Concret și abstract în arta modernă*. C. Poenaru subliniază importanța abordării acestor subiecte „pentru literatura din țara noastră care, continuând marile tradiții realiste ale culturii din trecut, și-a însușit metoda artistică de creație a realismului socialist.” Revista *Teatrul* găzduiește „o dezbatere asupra dramaturgiei noastre actuale. Întreaga discuție e străbătută de ideea că în centrul atenției teatrelor trebuie să stea stimularea literaturii dramatice originale, inspirată din viața și problemele construcției socialiste.” În același context, „în ultimul număr al revistei *Luceafărul*, un articol al prozatorului Eugen Barbu deschide o discuție privitoare la roman și problemele lui actuale. În luarea sa de cuvânt, prozatorul pledează pentru un roman care «trebuie să fie oricând o *mărturie*, o povestire personală despre ceea ce autorul a trăit și a înțeles». Discuțiile din revistele literare, purtate în jurul unor probleme importante ale literaturii și artei contemporane, merită să fie încurajate și lărgite; purtate în spirit principial, ele sunt menite să întrețină un climat favorabil căutărilor și eferescenței de idei, contribuind la progresul teoriei și criticii literare, la dezvoltarea și orientarea creației.”

6 noiembrie

● În numărul 45 al revistei „Contemporanul” C. Baba discută despre propria-i creație, reprodusă în volumul de artă din 1964 de la Ed. Meridiane, în care se regăsesc configurați *țărani, oșelari, Argezi, Enescu, Sadoveanu*. □ M.

Breslașu publică trei poeme din ciclul *Anotimpuri*, dintre care menționăm *Basm*: „Încerc să înviu/ dorul meu zănatic/ lănced bidiviu [...] / cu-n blid de jărat”. □ Pe lângă inadevertențele și lacunele pe care le semnalează în volumul lui Matei Călinescu, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*, G. Munteanu apreciază și meritele acestui studiu: „Conceput într-un spirit organic ostil simplificărilor, vulgarizărilor, studiul vădește o înțelegere intimă a poeziei eminesciene, a complexei ei dialectici. Compozițional și stilistic, aceasta se traduce printr-o situație neîntreruptă în planul înalt care I se cere oricărei debateri despre Eminescu, prin distincția tonului, prin ținuta riguros supravegheată a expunerii. O claritate deplină a acesteia, dimpreună cu o anumită lapidaritate aspră, trebuie de asemenea subliniate, ca trăsături ale unui stil distinctiv, matur.”

● Dan Deșliu semnează în „Scânteia tineretului” articolul *Prefață lirică*, care rezumă părerile și îndemnurile sale în legătură cu concursul „Pentru cele mai frumoase poezii”, reținând din multitudinea concurenților numele lui Adrian Păunescu și George Iarin. Le urează competitorilor „să-și păstreze neștirbită această sete de căutare, acest demon al înnoirii, în veșnic conflict cu formele și formulele mură în gură”.

7 noiembrie

● Numărul 23 din „Luceafărul” include poezii de M. Beniuc (*Pădurea*), D. Botez (*Contemporaneitate*) și A. Păunescu (*Lenin m-a cunoscut*). □ Ion Lăncrănjan vorbește despre *Examenul romanului* și cea mai importantă problemă a sa, abordarea sau neabordarea unei tematici într-adevăr actuale și semnificative pentru transformarea din ultimele două decenii. „Dacă am avut și am încă rezerve în legătură cu unele inovații sau cu «înnoirile» din literatură, ele se referă la o anumită substituție de termeni la gălăgia pe care au făcut-o și încă o mai fac unii autori care n-ar fi atras asupra lor atenția generală dacă n-ar fi vrut să fie «moderni» cu orice preț. Nu vreau să fac nimănui niciun proces de intenție, și consider că, în unele cazuri, n-au lipsit nici sinceritatea și nici pasiunea. Dar numai atât nu-i de ajuns. Un autor care tot scrie și tot scrie numai ca să inoveze, să inventeze ceea ce a mai fost inventat, nu-mi inspiră nici o încredere. Inovațiile și înnoirile cred că trebuie să vină de la sine, înțelegând prin DE LA SINE strădania îndelungată și chinuitoare adeseori, obsedantă și halucinantă dacă vrei, de a «da viață» unor noi eroi, de a «prinde» în cuvinte pe care pagina abia le naște, ceea ce plutește încă în cer, așa cum plutesc peste câmpuri aburirile verzi ale primăverii, înainte de a da colțul ierbii”. □ Revista mai cuprinde: șase schițe de Dumitru Radu Popescu (*Pisica, Nicolae, Cocoșul, Sfecla, La cofetărie, Mânzul negru*, scrise în 1958); Al. Andrișoiu – *Ștanțe leniniste*, Marin Bucur, *Istoricul literar* și Dan Zamfirescu (*Criterii pentru o discuție*), propunând o reevaluare a operei lui Nicolae Iorga; versuri de Constanța Buzea: *O fată, Tu de ce...*, *An nou*; Eugen Barbu

(Leningrad), Ion Băieșu (*Imagini siberiene*), Petru Vintilă (*Monumente ale istoriei umanității*), Radu Boureanu (*Puntea peste depărtări*) etc.

7-8 noiembrie

● „Flacăra Iașului”, nr. 5651 și 5652, marchează a 125-a aniversare a Bibliotecii Centrale Universitare ieșene, cu un articol al lui Grigore Botez, directorul din anii '60 al BCU Iași. □ C. Ciopraga salută în ediția din 8 noiembrie prezența piesei *Bălcescu* a lui Camil Petrescu pe scena Teatrului Național din Iași.

12 noiembrie

● „Gazeta literară” publică pe prima pagină trei poeme de Al. Philippide. □ Despre *Momentul actual în proză* scrie G. Dimisianu. □ Versurile din acest număr aparțin lui V. Eftimiu, V. Voiculescu, Virgil Teodorescu, Teodor Balș, Vasile Nicolescu, Ilie Constantin.

Proza numărului este semnată de Ștefan Bănuțescu.

● În „Scânteia”, Boris Cazacu semnalează *O importantă realizare a istoriografiei literare românești* – apariția primului volum al *Istoriei literaturii române: Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400- 1780)* la Editura Academiei Republicii Populare Române, sub coordonarea lui G. Călinescu. Studiul, primul din cele cinci proiectate, „se impune printr-o bogată documentare, prin utilizarea cu discernământ critic, în lumina datelor științei moderne, a izvoarelor și rezultatelor cercetărilor anterioare, ca și printr-o judicioasă interpretare, în spiritul esteticii marxist-leniniste, a fenomenelor literare din perioada feudală a culturii românești.”; „Apărut în anul celei de-a douăzecea aniversări a eliberării, acest întâi volum al *Istoriei literaturii române* – sinteză a folclorului și a literaturii noastre vechi, examinate de pe pozițiile esteticii marxist-leniniste – reprezintă o realizare de seamă a științei literare românești și dă o dovadă a deosebitei prețuiri de care se bucură valorile culturale ale trecutului.”(12 noiembrie)

13 noiembrie

● Într-un dialog imaginar cu „Puk”, Eugen Barbu ironizează, în nr. 46 din „Contemporanul”, *Farmecul mediocrității*: „Suport să mi se spună că nu am dreptate, primesc chiar corecții, fie că nu toate sunt chiar fair play, numai de dragul de a înlătura pe incapabilul abil. Prefer pe îndrăznețul care greșește în căutarea unui drum nou, celui ce folosește căile bătute, de dragul de a sta pe un scaun nemeritat” □ Al Piru marchează trecerea în neființă a profesorului de gramatică istorică J. Byck (19 octombrie 1897-10 noiembrie 1964). □ G. Ivașcu, în *Cu secolul său*, întocmește un scurt portret lui Sadoveanu, „seismo-graful istoriei noastre”. □ I. Frunzetti vorbește despre sensul evoluției istorice a artei universale, vorbind despre înnoire și sensibilitate, în *Arta nouă – între*

sensibilitate și construcții (Pictura românească în secolul 20). □ Geo Bogza o evocă pe Magda Isanos, cea care n-a mai apucat „să aștepte *ANUL UNU*” despre care scrisese: „anul păcii între popoare/ ale istoriei mari abatoare/ vor fi dărmate”. □ Recenzii semnează Radu Pascal, despre *O lume întreagă* de Radu Tudoran (doar aparent „literatură pentru copii”), și Ion Caraion, despre *Frăgezimi* de G. Dumitrescu, versuri pentru cei mici. □ N. Manolescu caracterizează volumul de *Stampe* al lui Aurel Rău prin chiar autoprezentarea poetului din *Dedicație*, citată integral. Așadar, este vorba despre un volum „de priveliști culese din călătorii prin țară, *România pitorească* lirică, dar cu un punct de pornire exterior, în relatarea de impresii. O astfel de poezie e, natural, pe marginea reportajului, absolvită de ariditate prin marea vibrație muzicală”. □ În *Realism și poezie* G. Munteanu pornește de la articolul lui Paul Georgescu, *Accepții ale realismului*, din „Gazeta literară”, nr. 42, punând față în față romantismul și realismul: „În fond, privit astfel, tipologic, romantismul nu e decât un caz particular și complement al realismului, considerat de asemenea tipologic, - în sensul că amândouă orientările traduc în planul creației dubla tendință fundamentală a omului: de a se adapta realității obiective prin cunoaștere, și de a lupta să-și adapteze prin ținerea mereu trează în memoria speciei a aspirațiilor potrivite cu demnitatea sa.”

14 noiembrie

- „Flacăra”, nr. 46, publică fragmente din autobiografia lui Charlie Chaplin, *Istoria vieții mele*, un „serial” despre un „geniu antiburghez și antiamerican”. □ Sanda Faur se ocupă de cronică teatrală, cu prilejul reluării comediei tragice *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu.
- George Muntean comentează la rubrica de „Cronică literară” din „Scânteia tineretului” volumul „*Cartea mareelor*”, de Ștefan Augustin Doinaș: „Timpul în care trăim are pentru o semnificație majoră, hotărâtoare, întrucât «printre noi, aici, acum, se nasc» «eroii, visătorii, îndrăzneții». Sentimentul că e martor și părtaş la o formidabilă geneză, că fiecare clipă are farmecul și importanța ei unică, îl face să plaseze cotidianul într-un context, dacă nu-i conferă o dimensiune istorică, îl înalță măcar într-o zonă a unei certe utilități sociale”.
- În „Scânteia”, Radu Tudoran semnează o *Scrisoare de pe traulerul „Constanța” – Spre atlantic la pescuit*. În aceeași ediție este publicată poezia lui Dimitrie Anghel, *Liniște*, precum și un articol omagial dedicat scriitorului, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la moartea acestuia – *Poetul florilor*.

19 noiembrie

- „Gazeta literară” conține în pagina întâi versuri de Tudor Arghezi și articolele semnate de Nicolae Manolescu, *Poezia și realismul*, și Ion Ianoși, *Artistul și vrăjitorul*. □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie o *cronică literară* despre Teodor Mazilu, *O plimbare cu barca*: „Dacă un autor satiric care nu-și creează serioase inamiciții literare are toate motivele să se îndoiască de vocația sa,

înseamnă că ironia lui e dulce și nu irită nici o categorie de spirite. Mazilu nu se poate plânge de asemenea rezultate.” □ Despre *Centenarul CEC-ului* scrie Constantin Țoiu. □ Versurile numărului sunt semnate de Al. Andrițoiu, Mihai Negulescu și Geo Dumitrescu (*Furtună pe marea serenității*). Apar tot aici trei schițe, *Balaurul*, *Într-o dimineață* și *Porumbelul* sub semnătura lui D. Țepe-neag. În cuprinsul același număr este publicată piesa *Parolistul* de Horia Lovinescu.

- La rubrica „Scriitori români contemporani” din „Albina”, Paul Georgescu observă că, „la Geo Bogza fantezia poetică folosește mai multe căi pentru a ne dezvălui sensul vieții de fiecare zi. [...] Înglobând un eveniment precum „instalarea unui bec electric într-un sat”, „într-un context uriaș”, scriitorul dezvăluie o întreagă mișcare „inițiată de partid de a scoate pământul românesc din străvechiul întuneric.” „Pentru Geo Bogza, toate cuceririle tehnice sunt semne ale biruinței minții omenești asupra forțelor oarbe ale naturii. Iar biruința socialismului este cea mai mare descătușare de energie, de forță, din întreaga istorie.”

- La rubrica „Revista revistelor” din „Scânteia”, C. Poenaru glosează pe marginea unor *Discuții bogate în „Luceafărul”*, semnalând „însemnătatea pe care o au, pentru progresul și orientarea creației, dezbaterile axate atât pe teme de estetică generală cât și pe chestiuni de practică artistică imediată, cu referire nemijlocită la aspectele literaturii și artei contemporane. Cu atât mai interesante vor fi publicațiile noastre literare cu cât vor face loc în paginile lor, într-o măsură mereu sporită, unor asemenea discuții creatoare, cu o participare cuprinzătoare și variată.” În acest context, evidențiază „ultimul număr al revistei *Luceafărul* care conține, în ceea ce privește sectorul de critică și istorie literară, o serie de articole interesante, îmbrățișând un larg câmp de probleme ale literaturii noastre actuale.” Continuând dezbaterea asupra problematicei romanului inițiată în numărul precedent de Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan punctează „problema principală a romanului românesc de astăzi” – „abordarea sau neabordarea unei tematici într-adevăr actuale și într-adevăr semnificative pentru transformările petrecute în țara noastră în ultimii 20 de ani.” În viziunea lui C. Poenaru, Ion Lăncrănjan „subliniază cu îndreptățire că pledând pentru prezența actualității socialiste în literatură, nu invocă criteriul pur cantitativ (tendința de a îmbrățișa cât mai multe teme actuale) ci stăruie asupra necesității ca scriitorii să surprindă și să analizeze în roman «fenomenele cele mai profunde și revelatorii» petrecute în prezent. Din această perspectivă el condamnă «romanele lipsite de conflict, siropoase, idilice, false.»” □ În același număr, Sorin Movileanu prezintă volumul de schițe al lui Ion Băieșu, *Oameni cu simțul umorului*, subliniind că „autorul surprinde unele atitudini neconforme cu principiile etice ale societății noastre, cum ar fi munca de mântuială, fără simț de răspundere (*Manole*), superficialitatea unora în fața vieții (*Blitz*), rutina și închistarea birocratică (*Pâinișoară*, *abacul și robotul*).”

20 noiembrie

● Tudor Arghezi este prezent cu versuri în nr. 47 din „Contemporanul” – *Mărgele de ploaie*: „E ploaia, iarăși ploaia. Comoara lui August/ Iscată pentru pure lumini și unde-ntinse/ Cu care strălucește din florile aprinse,/ Atârnă desfrunzită pe un pământ îngust.” □ Rubrica de recenzii e semnată, printre alții, de Dan Cristea, urmărind volumul secund al lui Ion Crânguleanu, *Lumina de dragoste*, unde i se reproșează autorului „impetuoșitatea, notabilă ca sentiment liric, suferind însă uneori intruziunea unei atitudini afectate și declamatorii, poetul erijându-se în sfetnic moral”. Mai sunt amintite aparițiile lui Nicuță Tănase, *Plec la facultate*, Emil Isac, *Cele mai frumoase poezii* (cu un *Cuvânt înainte* de Ion Brad) și Nicolae Labiș, *Moartea căprioarei*, ediție îngrijită de Gh. Tomozei. □ Dimitrie Anghel este omagiat, la 50 de ani de la moarte, de Victor Eftimiu, prin *Amintiri...*, și de G. Ivașcu, care îl caracterizează drept *Un simbolist sui-generis*, considerând că proza lui Anghel depășește ca valoare poezia lui: „În sfera simbolismului, Anghel e mare scriitor tocmai prin aceea că, deși alături de modalitatea *tehnică* a școlii simboliste, el creează în plasma simbolului și în perimetrul ei de sensibilitate. [...] În aspectele ei satirice, proza lui Anghel o anticipează pe cea a lui Arghezi.”

21 noiembrie

● În articolul *Romanul și problemele actuale*, publicat în numărul în 24 al „Luceafărului”, Pop Simion dezvoltă câteva probleme (trecerea de la genul scurt la roman, influențele modalității reportericești, structurarea romanului), oprindu-se la personajul cheie, adică personajul-ogindă, personajul-ecran, în care se pot investi, prin refracție, sensurile de bază ale cărții, personajul-cheie nefiind obligatoriu să se confunde cu personajul central, fundamental, în jurul căruia se polarizează majoritatea momentelor acțiunii. Este dat ca exemplu învățătorul Teodorescu din *Setea* lui Titus Popovici reliefându-l pe Mitru Moș, personajul principal, dar și „misterul” pe care îl exercită Eva în „involuția ei” care minează acțiunea în *Facerea lumii*, „biciuind” evenimentele, mărin dramatismul, chiar dacă, psihologic, componentele comportamentului ei ating zone cețoase, neexplicate de Eugen Barbu. □ Sașa Pană se referă la B. Fundoianu – *După 20 de ani*, oprindu-se la răspunsurile acestuia în hebdomadarul „Journal des poètes”: „*pourquoi ecrivez-vous?*”, unde B. Fondane e pus alături de Lautreamont: „Tot ceea ce la mine e funcție organică (scriu de la vârsta de opt ani) îmi pare perfect natural. Dimpotrivă, îmi pare foarte ciudat că există o mulțime de oameni care nu scriu. De ce? E o infirmitate ca orbirea, surditatea etc. Nu, e logic să nu considerăm aceste infirmități ca o neputință, o lipsă, sau mai știu eu ce, pentru că sunt foarte numeroase. Nu mi se pare că a scrie poeme constituie excepția. Aceasta ar trebui să fie, la om, starea naturală”. □ Ovidiu Papadima creionează un portret al lui Dimitrie Anghel,

mergând pe o paralelă biografie – opere literare. □ Într-un scurt interviu, Horia Lovinescu răspunde întrebărilor . *Care este cerința principală a dramaturgiei noastre? Căror probleme continuă să le rămână dator teatrul nostru?* a) Să-și găsească un loc propriu și onorabil în literatura mondială; b) Adevărului vieților și marilor teme revoluționare. Ca dramaturg și director de teatru Horia Lovinescu apreciază altfel arta spectacolului și problemele pe care le ridică regia, scenografia în interpretare, în funcție de cerințele actuale. “Arta spectacolului este în evidentă creștere dar repertoriul modern care a căpătat atâtea extensiune, va necesita din partea oamenilor vârstnici un serios efort de adaptare, iar a celor tineri o disciplină artistică severă, menită să dea vigoare unor realizări ce li se par *la îndemână*”. □ Din cuprins mai notăm: schița *Bătrânul cu șerpi* de Aurora Cornu, poeme de Florența Albu (*Preludii la Porțile de Fier*) și Violeta Zamfirescu (*Noapte Caldă*), schița *Jocuri de copii* de Tudor Octavian, Nuvela – fragmente din Ștefan Bănuțescu – *Masa cu oglinzi* (structurată în mici „subcapitole”: *Liniște de august*, *Memorial de amiază*, *Trăsura galbenă cu cai negri*, *Vești de pace*, *Un om vine cu trenul acasă*), reportajul *Orașe și anotimpuri* de V. Vântu, poezii de Gabriela Melinescu (*Cântec*, *Întoarcerea*, *Alt cântec*). Cităm din al doilea poem: „Vor crește singure și vor călători/ simple ca lemnul nelucrat,/ aceste lucruri înconjurătoare/ cărora loc în aer noi le-am dat.” □ *Panaît Istrati* – 90 prilejuiește o *Mărturisire* a lui Eugen Barbu, de fapt cuvântul introductiv la ediția de opere complete pe care acesta o traduce, precum și un fragment din monografia coordonată de Al. Oprea, în curs de apariție la EPL. Sub sugestia creațiilor orientale, cu obsesia predestinării/ destinului, Oprea găsește și alte influențe, Zola și naturalismul, de exemplu. „Creațiile lui Istrati, identificate de unii cu cântecele populare, sunt străbătute de sentimentul modern al tragicului. Eroii săi au inoculat spaima față de un destin implacabil, devin victimele unor fatalități de ordin social și biologic, simpli parametri ai unor ecuații, desigur în numele unei algebre cam naive.” □ Mihaela Dragomir este reamintit prin grupajul *Triptic brăilean*. □ Se anunță și fondul de 12 000 lei pentru Premiile „Luceafărul” pe 1964 (care vor fi decernate autorilor tineri publicați în revistă în cursul anului 1964, pentru lucrările valoroase inspirate din actualitatea socială, și anunțate în primul număr pe 1965) □ *Dicționarul* ajunge la *Gellu Naum* (articol de L. Călin), *Șerban Nedelcu* (Mihai Drăgan), *Leonida Neamțu* (M. N. Rusu) și *Fănuș Neagu* (de Dinu Săraru).

22 noiembrie

● Numărul 5664 din „Flacăra Iașului” include în sumar poemele *Iarnă* de G. Lesnea și *Un cal galopând* de N. Țătomir, schița *Cearta* de Ion Istrati dar și un articol de Maria Platon, comemorând 50 de ani de la dispariția lui Dimitrie Anghel

26 noiembrie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, Radu Boureanu și Tudor Arghezi apar cu versuri. Al. Andrișoiu semnează articolul *Lait-motivul* (cu trimiteri la poezia lui M. Beniuc), iar Aurel Martin, cu *Câteva disocieri necesare – despre realism*, intră polemic în dezbaterile pe această temă. □ La „Cronica literară”, Lucian Raicu scrie despre Ury Benador, cu *Beethoven omul*: „Deficitar ca putere de a sugera semnificația adâncă, tragismul și măreția prezenței lui Beethoven în lume, romanul se înscrie în limitele unei biografii antrenante și, pentru autorul său ale unei experiențe intelectuale, desigur pline de interes.” □ Proza acestui număr este ilustrată de un text inedit de I. Agârbiceanu (un fragment din romanul *Strigoiul*), schițele lui Sorin Titel (*Păsările din a patra duminică* și *Ar putea fi un epilog frumos*) și Nicolae Țic (*La început de situație*), iar versurile sunt semnate de Gheorghe Tomozei și Fl. Mugur. □ Pornind de la Marx și de la viziunea de stânga a lui Camil Petrescu, N. Ciobanu descifrează *Sensuri etice în nuvela actuală*. Autorul articolului îi are în vedere pe Francisc Munteanu, Ion Lăncrănjan, Vasile Rebreanu și D. R. Popescu.

● Despre Eugen Frunză, Boris Buzilă afirmă, în „Albina” (nr.883), că în paginile volumelor sale, „ca și în cele ale confracților săi contemporani, și-au aflat o statornică întruchipare artistică izbânzile anilor noștri, cuceririle poporului român, pe drumul construirii socialismului.”

27 noiembrie

● Numărul 48 din „Contemporanul” urmărește, pe 2 pagini, 4 dramaturgi și 4 critici într-un *Colocviu despre dramaturgia contemporană*. La dezbateri participă Dorel Dorian, Paul Everac, Horia Lovinescu, Teodor Mazilu respectiv Mircea Anghelescu, Andrei Băleanu, Traian Șelmaru și Valentin Silvestru, discutându-se despre măiestrie ca fetiș sau deziderat real, eroi și personaje, punctul de vedere asupra lumii, criteriile contemporaneității. De reținut părerile unui critic și ale unui dramaturg: „Cred că există eroi în piesele noastre – nu vreau să-i mai amintesc nominal, pentru că am scris toți, mereu, despre ei – care pot produce o interesantă discuție asupra profilului contemporan. În experiența trăită pe scenă, unii din acești eroi sunt încă deficitari, chiar în piesele cele mai interesante. Conflictul este de obicei bine declanșat, însă la un moment dat e abandonat de către autor, și soluțiile firești sunt înlocuite cu soluții arbitrare sau cu simple declarații de idei” (T. Șelmaru); Concluzia ar putea fi trasă chiar de autorul etalon pentru mai tinerii realizatori de teatru, H. Lovinescu: „Grav într-o piesă de teatru nu este apariția unei teze, ci faptul că teza n-a fost incorporată. Aceasta se întâmplă de multe ori când în loc de teza autorului apare teza personajului, împrumutată de către autor personajului pentru motivul că așa îi stă bine personajului; în felul acesta se duce de râpă toată piesa.”

● În „Scânteia”, Paul Georgescu prezintă *Două cărți de istorie literară, Literatura română premodernă*, de Al. Piru, și *Literatura română la începutul secolului XX* de Dumitru Micu, care ar exprima tendințele normative ale ideologiei vremii: „Aplicând principiile leniniste ale reconsiderării moștenirii literare și îndeosebi teza celor două culturi, combătând ideea falsă a preluării necritice în bloc, istoricii literari acordă totodată mult mai multă atenție complexității factorilor componenți, interacțiunii lor dialectice, originalității artistice, astfel încât se poate vorbi de un stadiu nou în valorificarea tezaurului cultural.”; „Meritul principal al lui Alexandru Piru constă tocmai în capacitatea de a distinge, pe text, cele două tendințe – conservatoare și înnoitoare – de a le separa analitic, arătând în același timp modul lor dialectic de conviețuire, de a degaja din texte, uneori aparent amorfe, pulsația ideilor noi, regeneratoare. Sarcina lui Dumitru Micu a fost și ea deosebit de dificilă în analiza începutului celui de-al XX-lea secol. Lupta ideologică, reflex al celei de clasă, ia forme noi, violente. Spre deosebire de Al. Piru care a tratat pe fiecare scriitor separat, D. Micu își îndreaptă atenția spre curentele literare, centrate pe reviste, iar discutarea operelor și a scriitorilor e subsumată reliefării tendințelor generale. [...] Cei doi critici nu se mulțumesc însă să informeze amplu și exact asupra mișcării literare a epocilor respective, ci disociază, analizează și judecă sensul ideologic și valoarea artistică a operelor.” În opinia lui Paul Georgescu, D. Micu „definește exact sămănătorismul ca un curent literar diversionist și reacționar care, înfățișând idilic, fals, viața satului, căuta să nege gravele probleme ce aveau să zguduie așezarea socială a țării. Tocmai în antirealismul său stă și sterilitatea sămănătorismului, curent ce a obosit repede și s-a dovedit incapabil să creeze valori autentice”.

28 noiembrie

● „Flacăra”, nr. 48, anunță premiera piesei *Opera de trei parale* a lui Brecht, cu Toma Caragiuin rolul principal.

[NOIEMBRIE]

● Interesant este că nici în numărul din noiembrie, în a cărui zi de 7 se sărbătorește Revoluția Socialistă Rusă, revista „Viața românească” nu conține vreun material dedicat în mod special evenimentului. Dimpotrivă, poate ostentativ, la rubrica „Poezii lumii” apare o „Mică antologie de poezie iugoslavă”, iar evenimentul cu adevărat celebrat este împlinirea a „400 de ani de la nașterea lui Shakespeare”. În această secvență publică sonete shakespeareiene (traduse, printre alții, de Ștefan Augustin Doinaș, Virgil Nemoianu, Ion Caraion și Ion Frunzetti), *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare* (traduceri imaginare) de Vasile Voiculescu și câteva articole la temă semnate de Ana Cărtianu – *William Shakespeare*, Alexandru Dușu – *Etapele receptării operei shakespeareiene în România*, Emil Manu – *Comentarii arheziene la Shakespeare*,

Adriana Gane – *Un eseu despre Shakespeare* și Liliana Pamfil Popovici – *Contribuția revistei „Viața românească” la cunoașterea lui Shakespeare*. □ În spațiul rubricii „Scriitori români contemporani”, S. Damian continuă, cu partea a treia, studiul despre *G. Călinescu prozator* (cu subcapitolele: Sensul și limitele inadaptării, □ La rubrica de „Critică și actualitate”, Horia Bratu semnează un studiu de 30 de pagini despre Opera lui Tudor Vianu, recent dispărut. □ „Cronica filmului” este semnată, ca de obicei, de D. I. Suchianu, care prezintă în acest număr pelicula *Ghepardul*. □ Deschiderea spre lumea culturală apuseană este susținută atât de rubrica „Revista revistelor” („Mercure de France”, „La table ronde”, „Les temps modernes”, „Tempo presente” etc.), cât și de atenția pentru „Cartea străină” (*Anii căinești*, de Ghunter Grass, și *O sărbătoare continuă*, de Ernest Hemingway).

● „Secolul 20” din noiembrie, dedicat literaturii americane, cuprinde poeme de Karl Shapiro, Richard Wilbur, Randall Jarrell, John Ashberry, Reed Whittmore, William Stafford, Donald Justice, Howard Nemerov, Louis Simpson, Denise Levertov, James Merrill, James Wright, Robert Bly, în traducerea lui Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu), fragmente de proză de Tennessee Williams și John Updike și texte critice semnate de Virgil Nemoianu (*Tendințe în proza americană contemporană*) și Toma Pavel (*Northrop Frye și ambițiile sistemului*).

● În numărul 11 al revistei „Steaua”, Adrian Marino analizează volumul semnat de Dumitru Micu și apărut la Editura pentru literatură, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea, 1900-1916. Publicații, grupări, curente*. □ La rubrica „Cronică literară”, Mircea Tomuș prezintă volumul de debut al poetului Ion Alexandru, *Cum să vă spun*, publicat la Editura pentru literatură, Colecția „Luceafărul”, iar Ion Vlad, romanul lui Ion Brad *Descoperirea familiei*, atestând „o bună cunoaștere a universului rural contemporan, care a eliminat vechile motive (sau le elimină irevocabil), înlocuindu-le cu noile manifestări ale unei clase de țărani colectivști. Autenticul țărănesc înseamnă acum o gospodărie colectivă, preocupările ei, apariția unor oameni cu o nouă pricepere a vieții, cu noi criterii pentru valorile etice ce se formează.”

DECEMBRIE

3 decembrie

● Mihai Gafița semnează în „Gazeta literară” articolul *Sensuri realiste în opera lui Creangă*. George Muntean revine la problematica realistă, scriind *Despre criterii*, iar I. Vitner vorbește despre unele aspecte ale dramaturgiei. □ Poezia din prima pagină aparține lui Al. Philippide (*Incomunicabil*). □ *Pre-sentimentul* (fragment dintr-o nouă ediție în pregătire a romanului *Risipitorii*) de Marin Preda, este publicat în pagina a 3-a. Tot aici, apar schițe de

Constantin Țoiu și T. Mazilu. □ Cornel Regman scrie despre *Lumea prozei lui Pavel Dan* (pag. 4-a), iar Ion Horea și Constanța Buzea semnează versuri în pagina următoare.

4 decembrie

● Paul Georgescu vorbește în numărul 49 al „Contemporanului” *Despre realism, iarăși*: „Avea dreptate G. Munteanu să remarce că discuția s-a alimentat mai ales de la proză și că aplicarea conceptului de realism la poezie presupune adaptarea la specific; nu e în intenția mea să eludez problema, ci doar să o amân pentru a putea face alte *precizări*”. Primele precizări ar fi chiar un fel de concluzii ale amplului articol: „Cred că arta e un raport anumit între imaginea realității și semnificația ei, între înfățișarea și depășirea ei. Că acest anume raport cunoaște oscilații, că el nu este identic în clasicism, romantism sau realism critic e clar, dar e necesar ca ambii termeni să existe. Dacă literatura (ca să ne limităm doar la acest aspect) rămâne la descrierea realului și nu-i surprinde semnificațiile, ea încetează de a mai avea valoare și eu cred că, de fapt, ea încetează de a mai fi realistă fiindcă realul e în mișcare iar a-i ignora dinamica înseamnă nu numai a-l sărăci dar a-l deforma. Invers, încercarea de a extrage esența, semnificațiile, mișcarea, făcând abstracție de imaginea realului, înseamnă pierderea substanței, *ergo*, degradarea artei. Așadar, mimesis-ul intră ca unul din elemente în componența artei, preponderent uneori (clasicism, neoclasicism, realism critic), cu rol diminuat alteori. [...] Realismul intră în compoziția judecății de valoare ca element esențial.” Criticul își continuă expunerea în numărul 52 din 25 decembrie 1964, cu articolul *Lirism și versificație*, referindu-se acum doar la poezie și pornind de la aceeași premisă pe care el o considera greșită, conform căreia, după unii, realismul – în sensul larg al cuvântului – este *mimesis*. „Dacă ar fi așa, atunci, categoric, lirismul și realismul ar fi două sfere necomunicabile. Dacă însă realismul ar fi un raport între realitate și artă, prezența realului în operă, atunci s-ar putea vorbi despre gradul de realism al lirismelor. [...] Un asemenea fel de a privi realismul nu contestă natura Romantică a lirismului (G. Munteanu), fiindcă de vreme ce se scrie despre realismul lui Molière, nu văd de ce nu am analiza și realismul lui Shelley sau al lui Eminescu. S-ar putea ca această accepție a realismului (*mimesis*) să fie prea largă, dar cea aplicată până de curând era hotărât prea strâmtă. Oricum ar fi, poezia trebuie să exprime ceva important și original despre natura umană, despre omul în epoca sa, altfel *mimesis*, impresie, expresie, mit, metaforă, rămân o jalnică tetracapilarotomie.”

● Mircea Anghelescu semnează „Note de lector” în „Scân-teia tineretului”, unde prezintă studiul *Matei Călinescu: „Titanul și geniul în poezia lui Eminescu”*: „Îndepărtând interpretările de sursă maioreșciană ale ataraxiei poetului, ale pasivității și indiferenței sale în fața problemelor sociale concrete, autorul dovedește (pe linia unor fructuoase cercetări ale lui G. Călinescu, T.

Vianu, G. Ibrăileanu etc.), esența polemică a titanului din poezia lui Eminescu – simbol al răzvrătirii și a geniului – simbol al resignării pe plan filosofic (și nici acolo totdeauna) – nicidecum pe plan etic sau social”. Criticul consideră că problematica titanului și a geniului își găsește cheia în capitolul „Participare sau ataraxie?”, „punct nodal al volumului, care fixează coordonatele atitudinii poetului în fața marilor probleme ale existenței și adevăratului raport între pesimism și optimism în opera sa”. În opinia lui Mircea Anghelescu, i se poate reproșa lui Matei Călinescu „tratarea unilaterală într-o oarecare măsură a raporturilor dintre titan și geniu, înțelese numai ca forme corelate, continui ale inadaptării eminesciene”.

5 decembrie

● În numărul 25 al „Luceafărului”, M. Beniuc publică un articol despre *Romanul și problemele sale actuale*, explicând de ce a ales, în primul rând, poezia. Oprindu-se la propriile creații în proză, *Pe muchie de cuțit*, *Dispariția unui om de rând*, *Bătrâna*, Beniuc crede că noul roman „nu poate să nu țină seama de orizontul cu raza de extindere continuă a epocii noastre, cu valorificarea forțelor sale interne, aflate în proces de integrare, prin luptă, în colectivitate, cu tot mai scăzută semnificație a apartenenței la vreo elită cu drepturi transmise din tată-n fiu.” □ „Capacitatea de îndrăgostire și de dăruire permanentă n-o au decât spiritele superioare, dotate de naturi puternice, glandulare și vitale. Soarele este marele tămaduitor al naturii și motorul ei. Soarele iubirii îl întrece” este moto-ul care prefățează o pagină dedicată lui Constantin Brâncuși, *Cugetătorul*, cu maxime însoțite de ilustrații ale celor mai importante opere. □ G. Dimisianu creionează un portret lui *Ion Gheorghe* (prezent în nr. 25 cu 3 poeme, între care *Bulevardul liniei vieții*): „E adevărat și ce s-a spus despre sintaxa sa, uneori chinuită, despre construcții verbale câteodată nefirești, despre unele lungimi, dar aceste aspecte se pare că stau deja în atenția poetului care, în ceea ce privește stilul propriu zis, se află în evident progres. Important este că evoluția poetică a acestui tânăr, răscolit de nedomolite furtuni interioare, pasionat de marile probleme ale omului contemporan, urmează un sens ascendent.” □ Cenaclul „Nicolae Labiș” ajunge la ultimele ședințe ale anului 1964, cu Elena Cătălina Pangrati și Victoria Ana Tăușan (poezie, ședința 57), Marius Robescu, poezie, și Mihai Vișoiu, proză, în ședința din 1 decembrie, apoi – relatate în nr. 26 al „Luceafărului”- fiind ședințele 59, cu proză de Eugen Lumezianu și poeme de Grigore Arbore, și 60, ultima din an, cu schițe de Sânziana Pop și poezii de Petru Popescu. □ *Dicționarul scriitorilor* consemnează pe *Mihai Negulescu* (articol de M. N. Rusu), *Vasile Nicolescu* (de I. Dodu Bălan), *Vasile Nicorovici* (C. Regman), *Nicuță Tănase* (Al. Oprea), în nr. 25, respectiv *Constantin Nisipeanu* (articol de M. Sorescu), *Ioanichie Olteanu* (de M.N. Rusu), *Letiția Papu* (Costin Nastac), *Oskar Pastior* (Paul Schuster). □ Adrian Păunescu este prezent din

nou cu diferite poeme, precum *Generația tânără* și *Esența mea*: „Se poate să fiu altfel/ Să mă mint, cu fiecare încercare/ A mea, de a culege/ Peștii din apă cu brațele/ Și de a înota cu năvoadele?”. □ Marin Sorescu semnează o cronică literară a volumului de reportaje *Arpegii la Siret* de Paul Anghel, iar Romulus Zaharia realizează, pe două pagini, un reportaj anchetă despre fotbal, răspunzând aici antrenori și jucători ai momentului, dar și scriitori pasionați de acest sport: E Barbu, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ion Băieșu, Gh. Tomozei. □ Este anunțată o lucrare postumă a lui Blaga, *Gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, prezentându-se prime fragmente inedite, despre Școala Ardeleană, Lucrarea lui Gheorghe Șincai – *Învățătura firească spre surparea superstiției norodului* și Societatea Filosoficească a Neamului Românesc în mare Principatul Ardealului.

6 decembrie

● L. Dumbravă analizează în nr. 5676 din „Flacăra Iașului” *Semicercul* de Virgil Teodorescu, volumul cuprinzând ciclurile *Caligrafia zilei*, *Constructorii ruinei* dar și pe cel erotic, care dă titlul cărții. Cu nerv „polemic” sau brodând „matur” în manieră baudelariană, poezia lui V. Teodorescu are acum „un conținut social mai stabil și mai bine structurat tematic. Aceasta îi va spori cu siguranță circulația și interesul, cu atât mai mult cu cât liricul folosește acum și o tehnică poetică mai accesibilă.”

10 decembrie

● În pagina 1 din „Gazeta literară”, apar versuri de Tudor Arghezi și G. Călinescu. □ Gheorghe Achiței și Gheorghe Stoica intră și ei, în discuțiile *Despre realism și celelalte forme artistice*. □ Virgil Ardeleanu se referă la modalitățile de realizare a cronicii literare în textul intitulat *Cronica cronicii*. □ Despre Horia Lovinescu sau *Dramaturgia opțiunii* semnează un articol Ion Vitner. □ Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre volumul de versuri *Cariatide*, de Ion Gheorghe: „Scriu această cronică după ezitări și cu un sentiment de contrarietate. Am crezut în talentul cu totul neobișnuit a lui Ion Gheorghe și am susținut că el se înscrie printre principalele forțe poetice tinere, chiar atunci când o asemenea opinie enerva pe nu puțini dintre admiratorii săi de azi, în primul rând. Am aștepta cu încredere ca versurile pe care le-a publicat în ultimii ani să fie strânse laolaltă având convingerea fermă că vor impune o viziune artistică absolut inedită care se și dorește”. □ Savin Bratu și Constantin Turcu semnează articole despre Ion Creangă, la 75 de ani de la moartea povestitorului. □ În acest număr mai semnează Paul Georgescu (*Cum discutăm*), Eugen Barbu (prozele *Iarba* și *Miresale*) și Ion Bănuță, versuri. ● La rubrica „Revista revistelor” din „Scânteia”, S. Movileanu semnalează apariția revistei de cultură craiovene, „Ramuri”, ale cărei numere 3 și 4 sunt considerate definitorii pentru „preocuparea redacției de a realiza un conținut

cât mai bogat și interesant, prin abordarea unor probleme din diverse domenii ale culturii și prin axarea acestora în jurul unor idei centrale, directoare.” Numărul 3 este organizat tematic în jurul „problemelor actuale ale tineretului” – Al. Philippide publică aici articolul *De juventute*, „consacrat orientării poezilor din tânăra generație spre realitățile zilelor noastre”, iar Paul Popescu-Neveanu scrie despre *Ideal – convingeri – adeziune socială*.

11 decembrie

● „Contemporanul”, nr. 50, are în sumar versuri pentru copii de Tudor Arghezi, *Poveste pentru zgombi*, și un portret al lui Petru Groza, realizat de G. Ivașcu, la 80 de ani de la nașterea fostului șef de guvern. □ Dan Hăulică semnează un portret *H. Catargi*, a cărui „finețe coloristică este subordonată adevărului construcției.” □ George Muntean se referă la aceeași carte a lui D. Micu, *Literatura română la începutul secolului XX*, care, văzută în ansamblu, „dovedește largime de spirit, meditație îndelungată asupra fenomenelor cercetate, forța analitică și o remarcabilă putere de sinteză din partea autorului ei. Vibrația nestânjenită a istoricului literar în fața artei, informația lui amplă, stilul său ajuns la maturitate fac din *Literatura...* o carte din cele mai temeinice, elaborate în ultima vreme. Ea recomandă în D. Micu pe unul din cei mai harnici și talentați cercetători literari, afirmați în ultimul deceniu și jumătate. Sugestiile ei sunt multiple, metoda adecvată, spiritul ce o animă, creator.” □ O recenzie semnează Dan Cristea, despre *Cantonul părăsit* de Fănuș Neagu. Dacă prozatorul era la începuturile sale „interesat de contraste violente, de descripția unor firi voluntare și impulsive, ce se consumau în combustia unor pasiuni devorante”, el „se îndreaptă de acum treptat, păstrându-și intactă personalitatea, spre investigarea psihologică.” Sunt date ca exemple de excelente schițe ale fineței observației și ale fiorului liric *Tutunul*, *Descoperind râul sau Puntea*.

12 decembrie

● În numărul 50 al revistei „Flacăra”, la rubrica „Dialog cu cititorii”, E. Luca se referă la poezia lui Nicolae Labiș, „o prezență vie, necesară, răscolitoare”, într-un scurt portret datorat pregătirii sub tipar a unei noi ediții de *Opere* la BPT.

13 –20 decembrie

● Pagini speciale, cu ocazia celor 75 de ani de la moarte, i se dedică lui Ion Creangă în nr. 5682 și următoarele din „Flacăra Iașului”. Mihai Frunză discută despre publicarea și receptarea lui Creangă în țară și în străinătate, trecând prin Jules Brun sau Jean Boutiere, până la anii '50 ai traducerilor în URSS, Cehia dar și Mongolia sau Coreea. Criticul conchide: „[...] difuzarea operei marelui nostru scriitor în toate direcțiile lumii asigură cunoașterea mai temeinică și

profundă de către celelalte popoare a aspectelor înalte ale puterii de creație a poporului român”. □ C. Ciopraga semnează articolul *Un mare povestitor*, expresie a geniului poporului nostru, pentru că în optimismul lui Creangă se reflectă optimismul unui popor „care a întâmpinat cu eroism valurile unei istorii aspre. [...] Dacă autorul basmelor povestite de Creangă este poporul, Creangă le dă, sistematizându-le în alt mod, pecetea geniului său, întinerind teme vechi de când lumea, intercalând puncte de vedere personale”. □ Acestor texte li se adaugă poemul lui Florin Mihai Petrescu, *Mi-i umbra ta ca niciodată aproape*, povestirea lui Aurel Leon, *Moș Ion Roată n-a murit*, dar și omagiul lui Al. Andriescu, despre *Creangă ieșeanul*, pe care îl evocă în versuri Otilia Cazimir, I. Istrati, M. R. Iacoban.

13 decembrie

● La „75 de ani de la moartea lui I. Creangă”, „Scânteia tineretului” publică articolul *Artistul*, semnat de Șerban Cioculescu. Textul este atractiv, bine mânuit și alert chiar și în secvențele mai pronunțat filologice. Criticul pleacă de la o vorbă a lui Caragiale („Pentru o cât de mică operă de artă, trebuie un talent măricel”), face câteva considerații lexicale pe tema diminutivului conținut în enunț, ajunge la prietenia dintre Caragiale, Eminescu și Creangă, pentru a evidenția, ca trăsătură comună, truda cu care își creau textele, tenacitatea cu care reveneau asupra lor, chiar și după ce ele fuseseră publicate. În a doua jumătate a textului, Șerban Cioculescu își propune să atragă „luarea aminte asupra unora dintre procedeele artistice ale lui Ion Creangă”, deși admite că „lucrarea nu este dintre cele mai ușoare, pentru că multe din expresiile lui sunt adevărate creații, nemaîntâlnite până la el, chiar dacă ni se pare că au fost turnate într-un tipar popular”. Comentariile pe care le face criticul acestor expresii sunt deopotrivă savante și destinsse. □ Într-o pagină dedicată în întregime omagierii lui Ion Creangă și intitulată „Ion Creangă, exponent al geniului popular”, Al. Piru semnează articolul *Sinteză de înțelepciune*. După ce vorbește despre umanismul lui Creangă, pe baza unor extrase din textele lui G. Călinescu și ale lui Iorgu Iordan, Al. Piru evidențiază uriașa „sinteză de înțelepciune” pe care o reprezintă paremiologia identificabilă în opera scriitorului. Lucru meritoriu, comentariile criticului sunt foarte puțin extinse, articolul reproducând în cea mai mare parte proverbe, cântecele și vorbe de duh scoase din textele lui Ion Creangă. □ În spațiul aceleiași pagini, sub titlul *Nică al Petrii cutreieră lumea*, Teofil Bălaș prezintă lista limbilor în care a fost tradusă opera lui Creangă, și insistă asupra unor apariții prestigioase cum este cea de le editura franceză „Flammarion”. □ Sub titlul *Elogii*, ziarul publică sub același generic al paginii extrase din textele de apreciere a prozatorului de către importanți scriitori: L. Rebreanu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, M. Sadoveanu, Pompiliu Constantinescu, George Pannu.

● Cu ocazia Zilelor „Ion Creangă”, Demostene Botez publică în „Scânteia” articolul *Întrupare a geniului popular*, un demers cu miză propagandistică postulând conformist grija „pe care o poartă partidul și statul nostru de democrație populară nu numai pentru bunul trai material, dar și pentru desăvârșirea spirituală a poporului, pentru promovarea valorilor lui autentice.”

17 decembrie

● „Gazeta literară” se deschide cu articolul *Creangă, scriitor național*, al acad. Iorgu Iordan. Pe aceeași pagină Fănuș Neagu semnează textul *Mirajul copilăriei* în care îl omagiază pe marele humuleștean. □ Ov. S. Crohmălniceanu își dedică, în cadrul *cronicii literare*, observațiile critice referitoare la volumul, reeditat, *Ion Creangă viața și opera* de G. Călinescu. Universul operei lui Ion Creangă este completat în acest număr și de contribuțiile altor scriitori: Radu Boureanu, *Gândind despre opera lui*, Șerban Cioculescu, *Artistul*, Vladimir Streinu, *Rapsod popular*, Aurel Martin, *Fișă istorico-literară*, Mihai Negulescu, *Recitind poveștile*, George Muntean, *Naratorul și sinteza artistică*, Al. Piru, *Tipuri sociale în opera lui Ion Creangă*, L. Raicu, *Șansele umorului*, Ov. Papadima, *Arta de-a fi simplu*, Dumitru Micu, *Lirismul amintirilor*, Victor Crăciun, *Characterul dramatic al operei sale și sentimentul timpului*, Constantin Pelmuș, *Eu și Creangă*, Aug. Z. N. Pop, *Identificări la Huși*, (Ion Creangă o polemică și finalul ei inedit), Iordan Chimet, *Arta lui*, D. Vatamaniuc, *Călătoriile lui Creangă la București*.

● În „Scânteia”, pagina dedicată operei lui Creangă include trei articole pe această temă. Primul, *Expresie monumentală a poporului*, este semnat de G. Călinescu și reprezintă reproducerea unui fragment din ediția în curs de apariție a monografiei *Ion Creangă – viața și opera*. Punctând valoarea universală a operei lui Creangă, „un creator popular genial”, „anulat ca individ și fortificat ca exponent”, criticul analizează profilul unui scriitor – „expresie monumentală a naturii umane în ipostaza ei istorică ce se numește poporul român.” □ Al. Rosetti glosează despre *Arta prozatorului*, „un observator atent al realității înconjurătoare”, „un artist desăvârșit al narațiunii”, „un mare creator de limbă literară, înzestrată cu un accent propriu. Acest material lingvistic bogat, cuprinzând regionalisme care îi dau un puternic caracter moldovenesc, este turnat în tipare profund personale”. □ Zoe Dumitrescu-Buşulenga analizează relația dintre *Specific și universalitate* în opera crengistă, plecând de la premisa că „orice mare scriitor național, reprezentând prin valoarea operei sale un moment de adâncă originalitate, de unicitate certă, poartă în sine vocația universalității.” Descoperit critic destul de târziu, „s-a văzut că Creangă nu semăna nici cu Eminescu, nici cu Caragiale, nici cu Slavici, contemporanii și prietenii săi, și că apariția sa în secolul XIX era cu totul neobișnuită. În plin realism critic și lângă ultimul reprezentant al romantismului întârziat, el reedita un umanism clasicizant, fiindcă venera din milenii de gândire populară și producție folclorică, deci clasică; crea o satiră ce

poate fi alăturată de aceea a unor mari artiști din Renaștere.” □ În același număr, G. Dimisianu analizează *Realismul operei lui Creangă*, din punctul de vedere al utilizării strategiilor „zugrăvirii realiste” care potențează fondul fabulos al poveștilor sale: „Eroii, înzestrați cu facultăți neobișnuite, trecând prin întâmplări imposibile în realitate, sunt pe de o parte personaje de basm, iar pe de alta țărani autentici și nici un moment ei nu încetează să se comporte (și să se exprime) ca atare. Fantasticul în basmele lui Creangă stă, cum s-a spus, mai ales în exagerarea proporțiilor”.

18 decembrie

● Numărul 51 din „Contemporanul” este dedicat lui Ion Creangă, la 75 de ani de la moarte, fiind deschis cu articolul lui G. Călinescu, *Ion Creangă* □ G. Ivașcu aduce povestitorului *Omagiul de astăzi*: „*Amintirile din copilărie* reprezintă o operă al cărei element esențial este viața, care conferă adică infinite prilejuri de trăire a unei pe cât de complexe pe atât de înalte emoții estetice. [...] Creangă este un iscusit *metteur en scene*. Ca povestitor popular, el valorifică sincretismul artei folclorice jucându-și povestirea în fața unui public imaginar. [...] Ca la Sadoveanu, plăcerea lecturii din Creangă începe abia după cunoașterea schemei epice și psihologice, adică după dobândirea, printr-un fel de inițiere, a posturii unui spectator ideal.” □ Alte articole despre Creangă semnează C. Prisnea, *Artă sugerării*, și C. Crișan, *Creangă în critica literară străină* („Se recunoaște aici un Creangă creator, un artist laborios, care a făcut întotdeauna nu doar o simplă *reluare* sau *prelucrare*, ci operă de artă, însemnată cu filigranele geniului. Adevărul a fost subliniat de către mai toți comentatorii sau exegeții operei lui Creangă și asociat altor dominante ale creației marelui prozator: *umorul*, *ineditul limbii* și *al stilului scrierilor sale*, *înțelepciunea paremiologică* – elementele *originalității* artei sale). □ Al. Piru se referă la *Anecdotistul Creangă*, pentru că aceasta este prima constatare a oricărui cititor, fie că e vorba de povești, povestiri sau amintiri: „că are în față un anecdotist, preocupat în primul rând de a produce veselie, hazul, de la râsul cel mai ușor până la hohotul nestăpânit, enorm.” Piru analizează *povestirile glumețe*, precum *Moș Nichifor coșcariul*, dar și *Povestea lui Ionică cel prost* și *Povestea poveștilor*, „*pornographiques*”, „*scabroase*”. Este interesant de urmărit cum criticul încearcă să reproducă pasaje, să rezume cele două povestiri licențioase mai puțin cunoscute la acea vreme, folosind termeni aluzivi și un limbaj „ascuns”, de o asemenea manieră încât să nu deranjeze cenzura și pudibonderia oficialilor, prea puțin familiarizați cu subiectul real din cele două texte „corozive” ale lui Creangă.

19 decembrie

● Numărul 51 din „Flacăra” cuprinde un portret al lui Creangă, realizat de Corneliu Baba, alături de un reportaj despre Humulești, semnat de V.

Stănciulescu, *Prezența Amintirilor*. În numărul următor, 52 – și ultimul pe 1964 – se anunță deschiderea în *Anul Ion Creangă* a Teatrului cu același nume, cel mai tânăr teatru al Capitalei, și premiera piesei *Harap Alb*, în regia lui Ion Lucian.

● Perpessicius scrie în „Scânteia” despre *Doi buni prieteni*, evocând relațiile de amiciție dintre Eminescu și Creangă, articol prilejuit de „emiterea unei medalii comemorative, geminate, hotărâtă de Comitetul național pentru sărbătorirea a 75 de ani de la moartea lui Ion Creangă.” □ I. D. Bălan scrie, în același număr, despre *Ion cel Mare* într-un articol comentând doctrinar „necruțătoarea satiră a societății burgheze din opera lui Creangă”: „Sinteză în timp și în spațiu a sensibilității și gândirii populare, Creangă n-a fost și nu putea fi un scriitor *dialectal*, cu o operă al cărei conținut să rămână circumscris la sfera îngustă a unor «țărâanii», cum au socotit unii istorici literari opaci și estetizanți”; „Om al unui veac raționalist, Creangă – deși împrejurările vieții făcuseră pentru scurt timp dintr-însul un diacon original, ireverențios și turbulent – privește ironic tot ceea ce este ostil omului: moartea și diavoli, forțele supranaturale ale răului, micimile sufletești. În fața problemelor grave, el păstrează un echilibru nealterat de spaime, în același timp jovial și înțelept. [...] Creația lui Creangă mărturisește încă o dată adevărul că, în artă, pentru a ajunge *sus* și *departe*, e absolut necesar să pornești de la realitățile poporului și ale epocii tale, de *aici*, din *adâncuri*. Numai astfel Ion al lui Ștefan a Petrii din Humulești a ajuns un stâlp de boltă al literaturii române – Ion cel Mare, cum s-ar cădea să-i spunem.”

21 decembrie

● „Scânteia” prezintă manifestările care au avut loc în cadrul simpozionului *Ion Creangă – marele povestitor al poporului român*, găzduit de Sala mare a Palatului R. P. Române. Sunt amintite intervențiile lui Iorgu Iordan, „vicepreședinte al Academiei R. P. Române”, Demostene Botez, „membru corespondent al Academiei R. P. Române, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor”, Eusebiu Camilar, „membru corespondent al Academiei R. P. Române”, G. Călinescu, „directorul Institutului de istorie literară și folclor al Academiei R. P. Române.”

24 decembrie

● Constatând că Miron Radu Paraschivescu este unul dintre „foarte puținii poeți ai generației sale – generație formată în atmosfera unor presiuni foarte puternice ale celor mai decadente școli literare burgheze – care nu a avut de plătit niciun tribut esteticii mistice, puriste, hermetice [*sic!*], anti-realiste și iraționaliste a epocii sale, piedică atât de serioasă în calea atâtor poeți”, Radu Popescu apreciază la rubrica „Scriitori români contemporani”, din „Albina”, faptul că „poezia sa se înfiripă pe temeiul puternic și limpede al ideologiei

revoluționare”, că „este închinată unui ideal colectiv, și străbătută de fiorul puternic al aspirațiilor populare și al luptei partidului.”

● O anchetă-dezbateri pe tema ***Literatura română și manualele școlare*** este găzduită în paginile 4-5 ale „Gazeta literară”, nr. 52. Intervin în discuție: E. Simion: „Literatura e nu o dată prezentată sub aspect sociologic, ignorându-i-se specificul într-un asemenea chip încât cu greu se pot înțelege deosebiriile dintre o scriere literară și una ideologică sau documentară, din moment ce și într-un caz și în celălalt se precizează că autorul relevă (horribile dictu!) sau *zugrăvește* un aspect sau o societate în tootalitatea ei. Ignorarea literaturii ca artă este urmată, în prezentările monografice, de ignorarea specificului unui scriitor, a notelor diferențiale ale operei sale. Toți scriitorii seamănă, uimitor, între ei, toți cântă natura, iar când nu fac acest lucru «demască», e drept, după caz, *cu forță, cu putere, cu hotărâre* etc. (***Manualele și criteriul estetic***); Lucian Raicu: „Caragiale apare aici ca un autor morocănos, cam nesărat, observator fără strălucire, unul care toată viața a «biciuit» moravurile și care și-a propus cu o încăpățănare ușor explicabilă să «educe» pe oameni, să-i învețe cum să se poarte, să nu fure, să nu înșele, să nu râvnească la bunul altuia”. (***Caragiale explicat elevilor de un autor fără simțul umorului***); Al. Piru: „Parcurgând manualele de clasa a IX-a și a X-a vedem că autorul subsumează realismului toate operele literare importante. Dacă până și *Psaltirea* lui Dosoftei devine operă realistă, ne putem închipui ce înțelege autorul prin realism. Va să zică *Biblia* este o carte realistă. Chiar de la facerea lumii s-a început prin realism. (***Manualul subsumează realismului toate operele literare mai importante***); Ov. S. Crohmălniceanu: „Disponerea perioadelor literare în manualul de clasa a XI-a e ciudată: se face talmeș-balmeș din literatura dintre cele două războaie și până la literatura de după 23 August” □ Au mai avut intervenții: D. Micu (***S-au introdus în manual scrieri evident deficitare ...artistic***), Valeriu Cristea (***Amânare nejustificată a inițierii artistice***), Tiberiu Utan (***Rostul manualelor nu este acela de a suplini lectura***), Aurel Martin (***Unilateralitatea nu aduce nicând bune servicii***), G. Muntean (***Să nu subapreciem puterea de înțelegere a elevilor***), D. Păcurariu (***Scopul manualelor: educația estetică și patriotică a elevilor***), Viorel Alecu (***În pas cu progresul cercetării științifice***), Ion Bălu (***Nu se fac suficiente delimitări***).

26 decembrie

● Ultimul număr din 1964 al „Luceafărului” îl comemorează pe Ion Creangă prin C. Ciopraga – ***Universalitatea operei lui Creangă***, și Vl. Streinu, ***Citindul pe Creangă***: „În optimismul acestuia se reflectă opera unui popor care a întâmpinat cu eroism valorile unei istorii aspre. [...] Opera povestitorului respiră neconținut un aer de mândrie prin înțelepciunea străveche dar și ironie pe seama unor anumite îngustimi de spirit. Vechimea culturii populare implică

și un mare simț al valorilor, o luciditate concentrată în observații satirice, un umor ce însoțește binefăcător viața de fiecare zi” (C. Ciopraga); „După lectura lui Creangă, omul pleacă mai voios. [...] un umor nesatiric, care face vocabularul jucăuș, frazarea șugubeață, personajele poznașe, umple binefăcător conștiința cititorului, propunându-i-se ca soluție de viață”(Vl. Streinu). □ Alte articole despre Creangă semnează Dumitru Copillin, *Universalitatea lui Creangă în 33 de limbi*, actorul Ștefan Ciubotărașu, *Cu Amintirile lui Creangă la Iași*, O. Papadima, *Creangă și demnitatea omului simplu*, Ion Crețu, *Creangă și Eminescu*, Paul Anghel, *Humulești carte poștală*, Al. Dima, *Poveștile lui Creangă*. □ Acest număr mai cuprinde: versuri de Ion Chiric, *La 23 de ani*, Paul Drumaru, *Mamei*, Gh. Tomozei, *Homer sau Domnișoara Gelsomina*, Al. Philippide, *Înălțare*: „O, tainicule paznic, Eol, străvechi amic/ Încredințază-mi vrednica unealtă/ Cu care zidul grotei în două să-l despic./ Din mine însumi, nou, să mă ridic/ Și să mă urc în voie pe culmea cea mai ‘naltă’”. □ I. Dodu Bălan recenzează romanul *Descoperirea familiei* de Ion Brad, alte cronici literare referindu-se la *Făgăduielile Luciei Demetrius* (articol de Ioana Paulian), *Intrarea în anotimp* de Florența Albu (Ion Bălu), sau *Zefirul* de H. Zincă (Mihail Diaconescu). Sumarul mai include o povestire de G. Bălăiță, *Case răsturnate*.

30 decembrie

- De ziua Republicii, „Flacăra Iașului”, nr. 5696, încheie anul 1964 cu *Elogiul satului socialist*, făcut de I. Istrati, cu un reportaj de Mircea Radu Iacoban, *Doar roțile carului mare*, și versuri de Sorin Stoian, *Două viori*, și Horia Zilieru, *Drag de țară*. Lor li se adaugă „emblematicul” poem *Tinerețe* al Otiliei Cazimir: „Ferestrele deschise larg spre soare/ Azi nu mai au nici gratii nici zăvoare/ Și nicio mână nu le-a mai închis/ Ce-a fost ieri vis azi nu mai este vis.”
- În numărul 888, Tudor Arghezi adresează cititorilor săptămânalului „Albina”, un „gând de anul nou”: „Frate de dincoace și de dincolo de Olt, trebuie să-mi încep urările cu tine și cu dumneata. Albina face miere, tu ne faci pâinea strădaniei tale pe ogoare. Tu ești și mierea și pâinea, tu ești sufletul nostru, tu ești nădejdiile noastre, tu ești țara, tu ești poporul. Dă-mi voie, de Anul Nou, să te strâng în brațe și să te duc cu mine prin zodii și bucurii. Al tău, din toată inima, Tudor Arghezi.”

31 decembrie

- O jumătate de pagină din „Scânteia tineretului”, conține un grupaj de poezii dedicate de diferiți poeți, din diferite epoci, Anului Nou. Însoțite de o scurtă explicație a redacției, piesele selectate aparțin lui Grigore Alexandrescu (*Anul 1840*), Vasile Alecsandri (*Anul 1855*), Ion Minulescu (*Rânduri pentru Anul Nou*), Tudor Arghezi (*Noapte de An*), Nina Cassian (*Inscripție pentru Noul An*), și Nicolae Labiș (*Început de an*).

[DECEMBRIE]

● Ultima apariție din anul 1964 a revistei „Viața românească” nu prezintă prea multe materiale interesante. Sunt, totuși, de semnalat articolul lui Savin Bratu cu titlul *Însemnări despre nuvela românească contemporană*, studiul în care Constantin Ciopraga analizează *Expresivitatea lui Ion Creangă (cu prilejul a 75 de ani de la moartea scriitorului)*, „Cronica literară” dedicată de Gelu Ionescu volumului *Ora fântânilor*, de Ion Vinea. În analiza pe care o semnează, Savin Bratu consideră că literatura cu funcție propagandistică din anii 1949-1950 este perimată: „Nuvela a fost, în fiecare etapă a revoluției, noastre, aproape concomitent cu reportajul și uneori indistinctă de el, cea dintâi reflectare a proceselor de transformare socială și etică. Exemplele sunt, poate, inutile, pentru că multe dintre nuvelele care prin 1949-1950 și-au îndeplinit rolul cu operativitate au rămas uitate”. Printre prozatorii asupra nuvelor cărora se oprește Savin Bratu în studiul său se numără D. R. Popescu (*Mări sub pustiuri*), Francisc Munteanu (volumul *Hotel Tristețe*), Aurel Mihale (volumul *Nopți înfrigurate*), Nicolae Velea (8 povestiri), Fănuș Neagu și Marin Preda (nuvela *Friguri*).

● Numărul 12 al revistei „Secolul 20” comemorează 75 de ani de la moartea lui Ion Creangă, incluzând un studiu critic aparținându-i lui G. Călinescu (*Creangă, scriitor universal*) și traduceri din opera lui Creangă în germană, franceză, engleză, slovacă, în limbile iberice și italiană, aparținându-le Mariane Șora, Elena Piru, Simona Drăghici, Jean Grosu, Andrei Ionescu, Cornel Mihai Ionescu. □ O parte consistentă a revistei este dedicată liricii germane și cuprinde o antologie de poeme semnate optsprezece poeți (Stefan George, Ricarda Huch, Else Lasker-Schüller, Alfred Mombert, Wilhelm Lehmann, Peter Huchel, Georg von Der Vring, Karl Krolow, Heinz Kahlau, Georg Heym, Bertolt Brecht, Ernst Stadler, Yvan Goll, Ernst Toller, Joachim Ringelnatz, Günter Eich, Georg Maurer, Hans Magnus Enzenberger), în traducerea Mariei Banuș, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Marcel Breslașu, Miron Radu Paraschivescu, N. Argintescu-Amza, Ion Brad, Aurel Rău, Ștefan Aug. Doinaș, Petre Stoica, Ion Caraion, Ion Acsan. Sprijinind eseistic tema, articolul lui Petre Stoica despre *Lirica modernă germană* identifică trăsăturile generației expresioniste sub semnul cărora stau și noile tendințe poetice, marcate fie de pesimismul cel mai sumbru, unde civilizația mașinismului devine simbolul morții lente, al descompunerii biologice (Gottfried Benn), fie drama și pustiul lumii, al orașului tentacular (Georg Heym), fie o poezie a speranței (Johannes R. Becher, Ernst Toller) sau o nouă obiectivitate (Neue Sachlichkeit), alimentată de însăși „realitatea tragi-comică a republicii weimareze, ridicată din ruinele războiului și decapitată, cu propria ei mână, de Hitler” (Bertolt Brecht, Kurt Tucholsky, Erich Weinert, Erich Kästner etc.).

● „Steaua”, nr. 11, publică în paginile sale un fragment dintr-un roman inedit de Ion Agârbiceanu, *Valurile, vânturile*, în centrul căreia se află viața unei

familiei dintr-un oraș de provincie, pe fondul confruntărilor dintre clasa asupritoare și cei asupriți, dintre burghezia decadentă și proletariat, sfârșite cu victoria binelui și a susținătorilor lui. □ G. Ivașcu anunță apariția, în scurt timp, la Editura pentru literatură, a unei *Antologii de cântece populare* întocmite de Lucian Blaga. Este vorba despre un manuscris, un caiet de 128 de pagini, din 1954, conținând poezii populare, extrase din diverse colecții, din diferite publicații sau – câteva – comunicate de colegi sau studenți, pe când Blaga era profesor de Filosofia culturii la Universitatea din Cluj. □ La rubrica „Cronica literară”, Victor Felea observă că în noul volum de versuri, *Cu faruri aprinse*, de Mihai Beniuc reapare „profilul de liric impetuos, intempestiv uneori, totdeauna plin de gravitate și asprime.” Nu mai predomină aici „poetul cetățean, dublat de un redutabil pamfletar la adresa dușmanilor ei”. Totuși, este de părere cronicarul, volumul nu trebuie privit ca „o abatere de la matca propriu zisă”, ci mai degrabă e de presupus că, reluându-și tonul meditativ, poetul militant e, în continuare prezent „sub o formă sau alta. M. Beniuc se află mereu pe un front de luptă, după cum o spune el însuși: «Sunt un soldat al dragostei de viață». Fiecare poem e expresia unei bătălii – cu viața, cu moartea, cu iubirea, cu dușmanii omului, cu timpul care trece – de obicei, a unei bătălii aspre, dar victorioase.”

● „Cronica literară”, semnată de Nicolae Țiroi, în „Orizont”, are în vedere două antologii de versuri, *Poezia română contemporană* și *Din lirica mării*, amândouă publicate la Editura pentru literatură. Cea dintâi adună, în cele peste 500 de pagini, 110 poeți, subliniind „contribuția generației mai în vârstă cât și aceea a generației tinere, în acești 20 de ani de construcție a socialismului.” Apreciind prefața pentru „ridicarea unor probleme extrem de interesante, deși nesistematizate, în legătură cu originalitatea, cu unitatea de concepție și diversitatea de stiluri” cât și tabelul cronologic, semnate de criticul Eugen Simion, semnatarul rubricii amendează subiectivitatea criteriului de selecție, ierarhizarea discutabilă a scriitorilor incluși în volum, includerea unui mare număr de poezii nereprezentative: „Prin aceasta valorificare statistică, de pildă, după părerile autorilor antologiei există o ierarhie certă, în care G. Călinescu are aceeași valoare cu Lucian Blaga, Al. Philippide, Demostene Botez, Otilia Cazimir și Al. Andrițoiu; Marcel Breslașu e egal cu Radu Boureanu și Victor Eftimiș; Eugen Jebeleanu nu se deosebește în talent de Cicerone Theodorescu, iar dintre cei mai tineri nici Nichita Stănescu de Cezar Baltag și Ilie Constantin, după cum Nicolae Stoian (!) nu e mai prejos nici măcar de Gheorghe Tomozei! Labilitatea unui atare criteriu de valorificare ar părea neîntemeiată, dacă un alt criteriu în afară de acela al numărului (*n.n.*: creațiilor incluse în volum) ar putea fi observat mai clar.” În ceea ce privește antologia întocmită și prefătată de Vasile Nicolescu, *Din lirica mării*, Nicolae Țiroi este de părere că, deși incompletă, aceasta „umple un gol”, autorul dovedind „un gust selectiv de o adecvată sobrietate”.

1964
ANEXE

G. Călinescu, *Despre „scriitorul popular”*, „Contemporanul”, nr. 10, 6 martie 1964

Despre modicitatea averii funciare a humuleștenilor ne facem o idee din *Soacra cu trei nurori*. Soacra trece drept cuprinsă, având „o răzășie destul de mare, casa bătrânească cu toată pojijia ei, o vie cu livadă frumoasă, vite și multe paseri”. Însă proprietatea individuală mică are un vițiu. Fiind divizibilă, se împuținează. Doi din feciori își ridică locuințe noi în jurul celei bătrânești. Dar răzășia nu e în stare să-i mai hrănească. Deci tustrei feciorii umblă „în căraușie”. „Cine mișcă, tot pișcă.” Despre industria casnică și comerțul humuleștenilor ne vorbește Creangă. Ei vând afară de vite și brânzeturi: lână, fabricate ale lânei, ale cânepii și gogoșilor de mătase, sumane, genunchere și sârdace; ițari, bernevici, cămeșoaie, lăicere și scoarțe, ștergare de borangic. Le vând de-a dreptul ori prin negustori care vin să ia „giguri de sumani, și lăi de noaten, care se vând și pănuri și cusute”. Nichifor Coțcariul reprezintă, în această lume, sectorul „transporturi”. Pieile, neexistând marea industrie în serie, erau transformate în ciubote de ciubotari. Creangă, amintindu-și de gazda din Fălticeni, nu uită numirile uneltelor specifice. Pavel „se proslăvea pe cuptior, între șanuri, calupuri, astrăgaci, bedreag, dichiciu și alte custuri tăioase, mușchea, piedică, hască și clin, ace, sule, clește, pilă, ciocan, ghinț, piele, ață, hârbul cu călacan, cleiu...” În *Metoda nouă de scriere și cetire* Creangă insistă în *Ciubotariul* asupra meșteșugului cizmăresc:

„Meșterul care ni face ciubote se cheamă ciubotariu. Materialul din care le face se compune din: pielea subțire pentru turetce și căpute, piele groasă pentru talpe, ață de cânepă pentru cusut, cuie de lemn mici pentru prins talpele și altele. Instrumentele cu care el se servește la această lucrare sunt: sule, ace sau perii de mascur, o custură tăioasă pentru curățat talpele la margini, un ciocan, niște clește, calupuri mai mari și mai mici, șanuri și altele.”

Fiind vorba de industria casnică textilă, Creangă-Torcălu dezvăluie în *Inul și cămeșa* o competență desăvârșită, folosind toată terminologia: hluj, posderie, caier, tort, rășchitoriu, vârtelniță, mosoare, lotcă, urzoiu, sulă, vergele, urzală, fuscei, rost, natră, ițe, slobozitor, zăvor, lopășea, stative, țăvi, suveică, tălpigi, scripeți, vatale, spată.

În materie de transport, moș Nichifor Coțcariul harabagiul este, am zice azi, un mecanic perfect în stare, în caz de stricăciune pe drum, să-și dreagă însuși căruța. Atunci „scoate bulicherul din teacă, îl dă pe amânariu și începe a ciocârți un gârneț de stejar... leagă gârnețul... pune roata la loc, vără leuca, sucește lamba“.

De ce și-a luat, pe numele țătacei, Ecaterina Vartic, plătind 50 galbeni austrieci, casă în mahalaua Muntenimea de Sus, în Țicău, care pare mizerabilă și e numită de povestitor „bojdeucă“? Pentru motive mult mai adânci. În primul rând, firește, spre a asigura viitorul țătacei, soție fără cununie și care pare a fi de prin partea locului, oricum puțin familiară cu cercurile boierești. Ecaterina Vartic, deși dintre „frumușele“, nu știa probabil carte, iar casa și locul în lățime de șapte stânjeni și adâncime de 16 stânjeni i-l vinde tot o neștiutoare de slovă, Maria Ștefăniu, prin căsătorie Ciogolea și care semnează punându-și degetul în josul actului. Creangă era cam avar, să zicem strângător, însă case pe str. Păcurari ori pe str. Lăpușneanu n-ar fi putut nici cumpăra nici cu ce le întreține. El se vaietă o dată către Titu Maiorescu de bojdeuca lui din str. Țicăul-de-Sus zisă și Valea Plângerii, și cu osebite de glodul de pe uliță pe vremea ploilor zise putrede. Glod era și la Humulești și felul cum trăiește Creangă e al oricărui țăran pe acea vreme. Întâi de toate casa e din vălătuci, are un cuptoraș foarte asemănător cu cel din casa de la Humulești, grinzi și scânduri drept tavan iar pe jos lut bătătorit. Bojdeuca fiind așezată cu partea de dinapoi unde e un cerdăcel pe un dâmb, e povârnită spre cădere, de aceea e rezemată în vreo 24 de furci de stejari, ca să nu se dea peste cap precum coliba Irinucăi de la Broșteni. În această „loggia“ dormea exdiaconul vara și fiindcă îi lipsea Ozana își făcu o șticalnă dintr-o puțină cu apă în care intra gol șezând pe un scăueș ceasuri întregi și scriind pe o scândură pusă de-a curmezișul. Totdeodată putea să privească dealul înverzit al Cîricului presărat cu turme. Priveliștea în plan diagonal a solului ca dintr-un avion ce se înclină pe o parte este grandioasă și-i amintea, fără îndoială, lui Creangă, valurile degradante de munți din preajma Ceahlăului. Lipseau pădurile, în schimb erau pășunile și oile, și Creangă, spre a le saluta, cânta pastoral dintr-un fluiet. Deci nicidecum nu poate fi vorba de mizerie ci de o reconstituire, nu fără ostentație, a mediului humuleștean. Pentru îmbrăcăminte Creangă își aduce șeiac de la Neamț din care își croiește veșminte aspre ce poartă încă mirosul lânii. Regresiunea spre natură, care la Eminescu e un entuziasm naturist, reprezintă la Creangă modul lui obișnuit de viață.

Dacă Eminescu ori nu a introdus la „Junimea“ pe Creangă, care însă cunoștea pe Maiorescu dinainte, este un lucru fără importanță. Fapt este că numai Eminescu îl înțelege bine, văzând în el întruparea însușirilor poporului nealterat de civilizația artificială a orașului. Titu Maiorescu prețuia folclorul, ridica în slavă pe V. Alecsandri și va supune unui rechizitoriu aspru pe Duiliu Zamfirescu. În nr. 1 din 15 martie 1867 al *Convorbirilor literare* apăruse

cunoscutul articol teoretic și polemic *Despre poezia română*. În urma din nr. 2, criticul observa slabele comparații ale poeților români și dădea drept pildă, ca expresivă, următoarea strofă născută pe stradele Bucureștilor:

*Frunză verde măr sălcii
La grădină-n Cișmigiu
Două fete frumoșele
Mi-au furat mințile mele.
Una oacheșă și naltă
Ca o dalie învoaltă,
Alta blândă mijlocie
Ca o jună iasomie.*

În același număr scria: „Farmecul poeziilor populare e distanța relativă între ideile de rând care servesc de fond și între subita nobleță de simțământ care străbate și se înalță peste dânsle” (și în notă: „De aci se esplică profunda impresiune, ce produc scenele populare din dramele lui Shakespeare, cu tot cinismul lor”). Deci ceea ce admiră Maiorescu în poezia populară este „nobleța de simțământ” și adecvarea expresiei. În anul II (1868-69) începe o adevărată discuție asupra folclorului, trădând diversitatea de păreri a junimiștilor. A.D. Xenopol e de părere că „național” nu vrea să zică „popular”, că folclorul poate sluji cel mult ca punct de plecare, miezul unei culturi alcătuindu-l creația cultă. I. Caragiani în *Românii din Macedonia și poezia lor populară* infirmă discret ceea ce i se pare a fi poziția lui Maiorescu: impersonalitatea, abstragerea de tendință. De fapt, Maiorescu, schopenhauerian, nu înlătura viața ca punct de plecare dar credea că arta ne ridică deasupra durerilor zilnice, fiind un analgezic și un loc de cvietudine. I. Caragiani susține că poezia populară exprimă „înclinațiunile poporului, tendințele lui”. În 1869-1870 *Convorbirile* sunt sărace în folclor, semn că junimiștii nu-l prea gustau. În schimb, Miron Pompiliu trimite tipografiei „Junimii”, spre tipărire, o parte dintr-o considerabilă colecție de balade, cântece, hore. Abia în noiembrie 1870 apare, în *Convorbiri, Făt-Frumos din lacrimă* de M. Eminescu. În anul V (1871-72) Miron Pompiliu continuă publicarea de *Poezii populare de peste Carpați*. Trebuie să adăugăm că de aci înainte redacția este asaltată de culegeri populare și că J. Negruzzi face tot ce-i stă în putință să nu le publice, nu fără serioase motive. De altfel, totul era citit și comentat în ședințele „Junimii” în prezența lui Titu Maiorescu. În anul VI (1872-73) publică basme populare I. Slavici începând cu *Zâna zorilor*. El are o concepție specială despre culegerea și publicarea basmelor. Găsind că nicio formă a poeziei populare nu are atâtea variante, că oamenii combină elementele (ceea ce într-un fel e adevărat), încărcând cu diferențe provinciale, că partea fixă e un schelet foarte sărac atât în gândiri cât și în fapte, propune

culegătorului prelucrarea, scoaterea din toate variantele a unui „întreg frumos“. E ceea ce și face Slavici. Afară de asta redactând din memorie, după o trecere de timp de vreo zece ani, valoarea de document lingvistic dispare iar stilul e vădit al lui Slavici. Încolo, cu toată agasanta pretenție de poezie și descripție, basmele sunt autentice. Prin urmare, pentru prozatorul din Șiria, schema epică este doar un material care nu devine artă decât la intervenția unui scriitor. Miron Pompiliu nu se lasă nici el mai prejos și publică la 1 aprilie 1872 (VI) *Ileana Cosânzeana din costiță floarea-i cântă, nouă-mpărății ascultă*. Studiile și notele teoretice despre estetica folclorului se țin lanț și Slavici însuși în *Studii asupra maghiarilor* (VII 1 sept. 1873) face o încercare de folclor comparat. În nr. 9 și 10 din decembrie 1872 (VI) apărea și *Sărmanul Dionis* al lui Eminescu, „novelă“ aceasta, dar înrudită cu *Făt-Frumos din lacrimă* prin fantasticul hoffmanian și prin transluciditatea stilului, sublimat de pitoresc și apt de toate subtilitățile cerebrale.

Când dar la 1 octombrie 1875 apăru *Soacra cu trei nurori*, înaintea lui Ion Creangă publicase basme doi scriitori culți, unul poet și filosof, altul prozator. Ce impresie făcu exdiaconul asupra junimiștilor? Lăsând la o parte opinia superlativă a lui Eminescu, Creangă fu declarat „admirabil... scriitor popular“, adică ceva eminent în sfera mai îngustă a literaturii pentru popor, scriitor, în înțelesul optim al cuvântului, nu. *Moș Nichifor Coțcariul*, adevărată nuvelă, e citită în cercul de la București al lui Titu Maiorescu și produce „cel mai mare haz“. Și scrisoarea ce însoțește povestirea o socotește hazlie. Criticul găsește scrierea „foarte interesantă în felul ei și adevărat românească“ și insinuează că n-ar trebui publicată pentru anume îndrăznețe obscenități. În schimb, lauda *Cănele bălan* al leșinatului N. Gane, drept „una din cele mai frumoase scrieri“. În „Junimea“, anecdota primă mai ales când era „corozivă“, iar Ion Creangă avea un sac fără fund de „corozive“ ce făceau deliciile asistenței. Unele istorii au o versiune expurgată și alta pe șleau. Firește, toți, în lipsa lui Titu Maiorescu, preferau pe *ulița mare* sau *fără perdea*.

Întrebarea pe care trebuie s-o punem și azi, pentru acei care stăruie în anume erori: scrierile lui Creangă, basmele cel puțin, sunt oare folclor și au valoare ca atare sau sunt scrieri literare? Putem răspunde dinainte: Ion Creangă e un mare prozator și numai cititorul de mare rafinament artistic îl gustă cum se cuvine. Un foarte merituos orientalist francez, Jean Boutière, s-a străduit să descopere tipurile tuturor basmelor luând ca punct de placare clasificarea pe cicluri propusă de L. Șăineanu. *Soacra cu trei nurori* ar intra în Ciclul mășterii. Totdeodată în ce privește uciderea bătrânei găsește o variantă armenească foarte apropiată. Nu încapă îndoială că, schematic, Creangă n-a inventat nimic și că povestea este curat folclorică. Cu toate astea mă-ndoiesc că place poporului. Întâi de toate, versiunea e fixată o dată pentru totdeauna, stânjenind interpretarea personală și transmisia, prin variante. Dacă cineva narează numai schema, anecdotic, toată substanța s-a dus. În al doilea rând,

folclorul nu uzează de atâta culoare locală și minuțiozitate realistă. Povestea lui Creangă e un tablou antropologic și etnografic desăvârșit.”

Georgeta Horodincă, *Probleme ale prozei occidentale contemporane* (text prelucrat în redacția revistei), în „Gazeta literară”, nr. 14, 2 aprilie 1964

Referatul de față nu-și propune să dea o imagine atotcuprinzătoare a unui fenomen care ar cere o cercetare multilaterală și aprofundată, mijlocită de cunoașterea specializată a fiecărei literaturi occidentale în parte, ci intenționează să facă sensibile anumite probleme de ordin mai general pe care le pune în momentul de față dezvoltarea prozei, în principalele țări apusene, ca scopul de a stabili puncte de reper și delimitări interesante din punctul nostru de vedere, adică din punctul de vedere al esteticii marxiste, al practicii realismului socialist, al culturii noastre democratice.

Formulând cunoscuta sa teză despre existența celor două culturi în sânul fiecărei culturi naționale din țările capitaliste, Lenin vorbea în acea vreme de existența unor „elemente” de cultură democratică și socialistă. Între timp, schimbări radicale intervenite în lume – victoria socialismului, creșterea mișcării muncitorești internaționale, dezvoltarea mișcărilor de eliberare națională care a dus la prăbușirea sistemului colonial, realizarea unui larg front antiimperialist – au determinat în consecință și o creștere uriașă a ponderii pe care o are, în interiorul fiecărei culturi naționale, cultura democratică sau direct inspirată de idealurile socialiste. Există azi în țările capitaliste occidentale o clasă muncitoare organizată, cu o conștiință de clasă limpede, având în fruntea ei partide comuniste puternice, o intelectualitate numeroasă care s-a alăturat revoluției, pături și grupări simpatizante care sprijină acțiunea și lupta clasei muncitoare.

O influență considerabilă exercită în lume exemplul viu al țărilor lagărului socialist, care făuresc o cultură nouă, corespunzătoare celor mai înaintate idealuri ale lumii contemporane. Toate acestea fac ca în țările capitaliste să apară numeroase scrieri cu o orientare progresistă foarte netă. În Italia, spre exemplu, după cel de-al doilea război mondial a luat amploare o mișcare literară foarte puternică – conjugată cu o impetuoasă dezvoltare a cinematografei – ambele inspirate direct de lupta antifascistă și de aspirațiile maselor populare oprite de imperialism spre o viață liberă. După o perioadă de exaltare – în literatură ca și în cinematografie – a „documentului artistic” ca cea mai expresivă formă de reflectare a realității, perioadă care-și întruchipează idealul în celebra carte a lui Carlo Levi, *Christos s-a oprit la Eboli*, prozatori de mare prestigiu ca Elio Vittorini, Vasco Pratolini, Carlo Cassola, Giorgio Bassani, Nino Palumbo, Silvio Micheli. Italo Calvino și alții reiau firul tradiției

lui Giovanni Verga, estompată de epoca d'annunziană, expresie a decadentei artei în Italia fascistă. În Italia – arată vorbitoarea – literatura inspirată direct de viața și lupta maselor populare având ca erou principal omul simplu și de multe ori chiar muncitorul, a căpătat după război o pondere importantă, devenind un factor ofensiv esențial în funcție de care literatura catolică, literatura existențialistă sau literatura absurdului trebuie neconținut să-și regleze tirul. În Franța, unde se face vâlvă în jurul noului val, curent devitalizat, exteriorizând starea de incertitudine istorică a unor intelectuali mic burghezi, un roman care s-a impus într-adevăr prin expresivitate și soliditate artistică a fost *Săptămâna Patimilor* a lui Aragon. În Spania și în rândurile scriitorilor spanioli care trăiesc în emigrați se dezvoltă o energică literatură antifascistă, direct inspirată de năzuințele spre libertate ale eroicului popor spaniol. (Romanul lui Juan Goytisolo, de pildă, *Cronica unei insule* sau culegerea de nuvele *Pentru a trăi aici*). Recent un succes internațional a obținut romanul *Marea călătorie* a lui Jorge Sempran, mărturia unui supraviețuitor al lagărelor fasciste de exterminare. În Islanda un prozator ca Halldor Laxness își organizează opera în cicluri vaste care alcătuiesc epopeea modernă a unui popor puțin numeros dar eroic, ostil intereselor războinice ale imperialismului și politicii trădătoare a burgheziei naționale. În America de Sud se dezvoltă de asemenea o proză viguroasă care oglindește cu mare forță realistă lupta popoarelor latino-americe, însuflețite de succesul recent și răsunător al revoluției cubane, împotriva imperialismului. Pentru pace și libertate. Miguel Angel Asturias, prin romanele sale *Domnul Președinte*, *Sfinția sa Verde*, *Vântul puternic*, și-a cucerit o popularitate binemeritată, înfierând regimul dictatorial du Guatemala, tipic pentru multe țări din America Latină. Juan José Manauta, scriitor argentinian, în romanul său *Desrădăcinații* înfățișează durerosul exod al țăranilor gonțiți în lumea largă de mizerie și de exploatarea latifundiilor. Volodia Teitelboim din Chile în romanele sale *Fiul salpetrului* și *Sămânță în nisip*, Alfredo Gravina din Uruguay în trilogia sa care începe cu romanul *Frontiere deschise vântului*, Jorge Amado din Brazilia în *Pământ fără lege*, *Pământul fructelor de aur*, *Subteranele libertății*, *Secerișul roșu*, Jacques Roumain din Haiti în romanul *Stăpâni pe rouă*, Jesus Lara din Bolivia în romanul *Sângele nostru*, José Mancisidor din Mexic în romanul *Petrolul nostru*, Alfredo Varela și Raul Larra din Argentina, înfățișează trezirea unei conștiințe revoluționare la sânul popoarelor din această parte a globului.

Influența profundă pe care socialismul o exercită actualmente în întreaga lume asupra fenomenelor de cultură trebuie considerată într-un sens multilateral, privită nu numai strict în rezultatele ei nemijlocite, întruchipate în opere, ci și în cadrul unor procese foarte complexe care atestă ofensiva ei neîncetată. Această ofensivă se face simțită și în cazul acelor intelectuali care, asistând la discreditarea pe scară mondială a sistemului capitalist de organizare a vieții sociale, oscilează între două poziții ideologice și politice diametral

opuse. Sunt cunoscute cazurile de decădere treptată ideologică și artistică, în funcție de deplasarea spre dreapta, a unor scriitori ca John Dos Passos sau Ignazio Silone, după cum este evidentă înflorirea unor personalități în funcție de mișcarea lor progresivă spre stânga. E cazul unor scriitori ca Theodore Dreiser, Romain Rolland, Heinrich Mann, Andersen Nexö, Sean O'Casey, Jean-Paul Sartre. Oscilația între cei doi poli, determinată de momente social-istorice concrete, duce în activitatea unor scriitori la parcurgerea unui drum sinuos, cum este cazul lui John Steinbeck.

*

Între conștiința artistului și modul de viață burghez, cu totul străin simțului artei și dominat de interese materiale, încă din zorii orânduirii capitaliste s-a produs o ciocnire care a luat la început forma unui protest romantic, iar mai târziu s-a cristalizat într-o energică literatură realist-critică. Intrarea capitalismului în faza imperialistă a creat în țările capitaliste dezvoltate de care ne ocupăm, un fundal social-ideologic-psihiologic asemănător, dincolo de profundele particularități naționale etc., care au avut firește rolul lor bine determinat în creația unuia sau altuia dintre marii prozatori. În primele două decenii ale secolului al XX-lea, ascuțirea contradicției fundamentale dintre burghezie și proleteri în cadrul imperialismului, creează pretutindeni în rândul artiștilor și scriitorilor o stare de nemulțumire tulbure, un fel de *Weltschmerz* pentru ei inexplicabil și fatal. Pe de o parte neajunsurile, inumanitatea organizării sociale care arată că totul e altfel decât promisiunile triplei lozinci – libertatea, egalitate, fraternitate – ies la iveală cu maximă evidență: lumea capitalistă, departe de a fi cea mai bună dintre lumile posibile, se dovedește a fi un infern, în care mizeria este o plagă permanentă, iar șomajul o maladie cronică; pe de altă parte, refuzul de a pactiza cu stăpânii acestei lumi plină de cruzime și nedreptate se conjugă, în cazul multor intelectuali și scriitori, cu neputința de a descoperi forțele sociale înaintate, menite să ducă mai departe locomotiva istoriei, cum spune Marx, să-și însușească idealurile și aspirațiile maselor oprite de imperialism. Lumea exterioară, realitatea socială înfățișându-li-se astfel sub aspectul unei dileme irezolvabile, mulți scriitori caută o soluție în lumea lăuntrică, în cercetarea cu precădere a conștiinței omenești, a propriei lor conștiințe, singura realitate în numele căreia – cred ei – pot vorbi, pe care o pot reprezenta. Pentru prima oară fluxul memoriei, al subiectivității, al spaimei intime pe care o resimte conștiința umanistă în fața unei societăți improprii omului până la absurd, pretinde să constituie substanța povestirii, a epicului. Pentru prima oară. Lumea exterioară care, ca și lui Macheth, îi apare artistului confuză, „o istorie plină de zgomot și de furie povestită de un idiot“, determină o dezordine similară a formei artistice. Părinții literaturii moderniste pe care nimeni nu se gândea să-i alinieze într-un front comun – Proust, Joyce, Kafka – au avut de întâmpinat o rezistență

a publicului, care socotea operele lor, diforme, prolixе sau ininteligibile. Valoarea polemică a operei lor, împotrivirea lor față de fenomenul de înstrăinare a omului de propria sa natură, de transformare a lui într-un simplu obiect emană un umanism de multe ori abstract, – dar un sens umanist totuși, în ciuda tonalității deprimante, în ciuda dezarmării lor în fața absurdului pe care-l degajă orânduirea capitalistă târzie. Istoria dramaticului nostru secol l-a silit însă pe acest intelectual cinstit, răătăcit într-o lume care-i apare haotică și inadecvată existenței omenеști, să trăiască experiențe sociale fundamentale.

Izbucnirea primului război mondial, înfăptuirea primei revoluții socialiste, cel de-al doilea război mondial, fascismul, formele extreme de inumanitate (războaiele coloniale, neofascism, rasism, demență nucleară etc.), – toată această istorie, de lupte și suferințe, a demonstrat dependența destinelor individuale de soarta generală a omenirii, imposibilitatea și ineficacitatea realizării idealului lui Candide – cultivarea propriei grădini – a făcut vizibile țelurile spre care se îndreaptă dezvoltarea vieții sociale, a luminat calea spre abolirea răului și a demonstrat în orice caz natura socială a acestui rău. Nu întâmplător majoritatea modernștilor de frunte apar în primele două decenii ale secolului nostru, când forțele înaintate nu sunt încă suficient de ofensive, iar victoriile lor încă nu destul de clare, după cum nu întâmplător deceniul premergător celui de-al doilea război mondial, de pildă, activează nenumărați scriitori sub steagul comun al luptei împotriva fascismului. Anii 30 sunt anii în care se remarcă o puternică reacție antisubiectivistă, individualistă, ani în care se creează o puternică literatură antifascistă. Exemplul celor doi frați, Thomss și Henrich Mann, al marilor prozatori americani W. Faulkner, E. Hemingway, John Stinbeck, Caldwell, John Dos Passos, exemplul lui Roger Martin du Gard arată că realitatea socială invadează conștiința artistică și o determină să se situeze deschis în contextul problemelor istorico-politice pe care le pune epoca.

Individualismul, care este morala burgheziei, a concurenței tuturor împotriva tuturor, împinge astăzi pe intelectualii și artiștii lipsiți de o înțelegere științifică asupra dezvoltării societății spre cercetarea exclusivă a propriului eu, cu scopul de a le abate atenția de la nevralgicele probleme sociale spre subiectivism și atomizare. Pe această linie mulți dintre ei se străduiesc să imite înaintași de prestigiu, – marii modernști, care datorită limitelor istorice și-au concentrat atenția asupra propriei lor conștiințe sfâșiate și aflate în polemică vie cu inumanitatea societății capitaliste. Pe de altă parte, evidența cu care se impun soluțiile sociale, colective, în rezolvarea problemelor pe care le ridică lumea contemporană, împinge permanent masa acestor intelectuali din țările capitaliste spre vâltoarea istoriei, spre contractarea unor răspunderi foarte precise față de umanitate, spre adoptarea unor decizii cu repercusiuni foarte largi.

Problema fundamentală a timpului nostru, problema păcii și a războiului, formulează permanent o alternativă acută și o importanță uriașă prin proporțiile la care se referă: trebuie sau nu să împiedicăm omenirea să dispară

într-o catastrofă tocmai din pricina perfecționării cunoștințelor sale științifice și a fabuloaselor ei realizări tehnice? În lumina răspunderilor pe care le reclamă atât de imperios epoca noastră din partea tuturor pentru soarta tuturor, între cei doi poli – între individualismul agresiv și idealurile socialiste, – se intercalează o serie întreagă de așa-numite poziții intermediare, rezultat al unor decizii parțiale, și care reproduc într-un amestec care variază de la caz la caz, contradicțiile de bază ale epocii noastre.

Dacă o apreciere de pe pozițiile noastre este ușor de stabilit în cazul unor producții literare care intră clar în sfera decadentismului, o gamă foarte largă de curente literare ca și de personalități izolate ridică dificultăți foarte mari din pricina atitudinii lor contradictorii.

Criteriul după care distingem literatura decadentă de literatura cu valoare critică la adresa decadenței este, după cum se știe, atitudinea scriitorului. Este important să observăm dacă artistul zugrăvind decăderea o face complăcându-se, identificându-se cu ea sau include în această descriere refuzul unei atari realități. De asemenea este important de stabilit în ce măsură anumiți scriitori, înfățișând această decădere, nu reușesc totuși să se sustragă în întregime obiectului, în ce măsură scriitori care denunță critic decadentismul sunt totuși contaminați de el.

Întâlnim în literatura occidentală – arată, în continuare, vorbitoarea – scriitori care descriu decadența moravurilor în lumea capitalistă, dar această destrămare îi îndeamnă tocmai spre o identificare cu forțele malefice pe care le consideră eterne și de neînvins. Jean Genet propovăduiește conștient în cartea sa *Jurnalul unui hoț* și în altele, o filozofie a Răului, făcând deschis apologia omuciderii, a delațiunii, a trădării, a viciilor sexuale etc. Despre un efort de evaluare a protestului lui Genet împotriva lumii burgheze cu greu ar putea fi vorba, deși – lucru foarte curios – scriitorul are permanent conștiința limpede a abjecției în care se scaldă și face cu cinism elogiul ei, tocmai pentru a scandaliza onorabilitatea ipocrită a burghezului.

Alți scriitori confundă decăderea capitalismului cu decăderea societății în general, văd în declinul istoric al burgheziei apusul lumii. De pildă, romanele irlandezului care scrie actualmente în limba franceză, Samuel Beckett (scriitor caracteristic tendinței cunoscute sub numele de noul val în romanul francez contemporan descriu ființe devitalizate, mișcându-se într-o lume apocaliptică; orice speranță de salvare din noroiul existenței a dispărut pentru aceste ființe larvare care și-au pierdut conștiința și înfățișarea omenească. Decadentismul se suprapune aproape perfect operei lui Beckett, datorită pasivității cu care scriitorul întâmpină disoluția: totuși, o anumită tristețe, un anume lirism învăluie aceste personaje decăzute, dar tânjind după o salvare, în a cărei eventualitate nu mai cred, ceea ce dă operei lui Samuel Beckett un anume accent poetic, un minim efort desolidarizant față de sordid.

Urmărind progresiv distanțarea prozatorilor occidentali de realitatea unei societăți lipsite de dimensiunea viitorului, observăm că mulți scriitori neagă pătimaș această realitate. Critica lor – *arată referența* – revelă aspecte inedite ale modului de viață burghez și caracterul monstruos până la absurd al consecințelor lui etice spirituale, fără să-i opună însă un ideal precis. Friedrich Dürrenmatt analizează cu o mare artă mecanismul psihologic al burghezului, care în lupta pe viață și pe moarte impusă de concurență, reușește până la urmă, datorită unei incontroleabile, dar nu mai puțin reale crime. (*Până de automobil*). Dar Dürrenmatt confruntă această realitate cu idealuri neclare, de un umanism vag și pasiv, care în condițiile actuale i se par chiar imposibil de realizat. El condamnă, dar și capitulează. În schița *Tunelul*, folosind o parabolă de tip kafkian aseamănă destinul omenirii cu cel al unui tren lipsit de conducător și înaintând într-o direcție necunoscută. Această schiță ne apare caracteristică pentru viziunea scriitorului asupra societății contemporane dacă o punem în legătură cu alte tentative existente în romanele sale de a sugera totodată, pe lângă condamnarea foarte violentă a relațiilor lumii capitaliste și ineficacitatea soluției socialiste. Într-un roman *Grec caută greacă*, de pildă, apare o caricatură a luptătorilor revoluționari, în mod semnificativ confundați de scriitor cu anarhiștii, caricatură prin care Dürrenmatt urmărește să-și exteriorizeze neîncrederea în societatea socialistă și în general în eficacitatea oricăror soluții sociale. Dar cum Dürrenmatt nu cunoaște societatea socialistă, asemenea tentative rămân la nivelul unor afirmații pur ideologice sau al unor figuri grotești demult condamnate ca atare de spiritul revoluționar; ele nu sunt niciodată integrate organic în creația sa. Încercarea deliberată a scriitorului de a pune pe același plan cele două sisteme mondiale, socialismul și capitalismul, urmărește să sugereze incapacitatea omenirii de a-și făuri un viitor. Aceste concluzii pesimiste sunt însă în mod silnic și din afară impuse de scriitor unor opere ale sale, care își datoresc întotdeauna valoarea imaginii concrete și rebarbative a lumii capitaliste în declin. Asemenea scriitori care fac dovada unui protest real și viguros împotriva capitalismului dar manifestă în același timp și o neîncredere declarată în socialism, reclamă o interpretare nuanțată în stare să aprecieze valoarea critică a operelor respective fără să negligeze refuzul lor de a deschide o fereastră spre viitor, iraționalismul sau scepticismul lor filozofic. Un scriitor de asemenea în mare măsură prizonier al unei lumi pe care o neagă violent, este Alberto Moravia, autorul unei cărți care a deschis în literatura occidentală un drum nou spre inima bolnavă a civilizației burgheze. Romanul *Indiferență* apărut în 1969 zădărește pentru prima oară atât de deschis și de clar agonia care bântuie lumea târzie a unei clase sociale în declin: indiferența. Moravia a sesizat printre primii apariția acestui simptom de oboseală istorică a lumii burgheze, sleită de propriul ei parazitism. Eroul dinamic și pătimaș al lui Balzac a făcut loc alături de el unei făpturi leneșe, istovite de inactivitate și opulență, golită din interior de o insensibilitate

funcționară și de o moliciune rafinată. Disparația sentimentelor, pierderea contactului cu realitatea înconjurătoare și a posibilității de a o reflecta în chip complex, sunt fenomene astăzi foarte răspândite, care au făcut obiectul unor analize faimoase, după Moravia – între altele în romanele *Greața* de Jean-Paul Sartre și *Străinul* de Albert Camus – pentru a fi din nou întâlnite tot la Moravia și mai ales în ultimul său roman *Plictiseala*. Fie că a căpatat numele de indiferență, înstrăinare, greață sau plictiseală această pustiire spirituală, reprezintă un reflex pe plan etic și moral al unor relații interumane ostile de fapt tocmai omului. Moravia a remarcat și a polemizat printre primii cu maladia insensibilității în numele unei concepții care înțelege prin om un complex psihic, o indispensabilă corelație a facultăților intelectuale cu cele afective, sentimentale. Dar această polemică el o poartă totodată în limitele unei concepții sociale sceptice cu privire la viitorul omenirii și la posibilitățile ei de a se înnoi.

Cazul unui scriitor cum este Faulkner, de pildă, cere de asemenea o înțelegere și o preluare foarte nuanțată a operei sale, care exprimă un protest vast și profund împotriva societății americane contemporane, deoarece scriitorul rămâne totuși uneori prizonierul decăderii pe care o zugrăvește, al prejudecăților împotriva cărora se revoltă. Faulkner înfățișează în mod veridic, iar uneori chiar cu simpatie, în ultimul său roman, figura unei comuniste și în același timp el personal este tentat să vadă în evoluția vieții sociale mai degrabă incoerență, haos, întâmplare – „zgomot și furie” cum spune în shakespeareianul titlu al celebrului său roman.

În continuare, vorbitoarea a subliniat că negarea civilizației occidentale, critica ei judicioasă, este uneori întreprinsă de scriitorii apuseni în numele unor idealuri generale umane, încrezătoare în posibilitățile omenirii de a rezista decăderii dar făurite dintr-un unghi de vedere individualist. Hemingway, de pildă, denunța inechitatea, nedreptatea orânduirii sociale în care a trăit în numele unor virtuți cu implicații sociale indirecte, cum ar fi demnitatea umană, bărbăția, curajul, noblețea sufletească etc. Scriitorul ura nedreptatea, admira curajul eroicilor luptători antifasciști din Spania, a salutat cu entuziasm revoluția Cubană și și-a ales în mod semnificativ Cuba ca ultimă reședință; toată această efervescență de energii protestatare n-o să ne îndemne desigur să idealizăm soluțiile individualiste pe care concepția sa despre lume le opunea răului social, curajul pe care se ducea să-l admire în arena luptelor de tauri, bărbăția în fața morții pe care o căuta în zăpezile de pe Kilimandjaro.

Mulți scriitori apuseni întreprind critica societății lor în numele unor idealuri sociale (dar nu socialiste!). Ei se străduiesc să întrevadă o soluție de transformare a orânduirii capitaliste, printr-un efort colectiv, printr-o solida-

rizare în fața nedreptății. Mulți scriitori italieni întreprind critica societății lor în numele acelui popor „inconștient“ și „vesel“, făcând elogiul spontaneității, al energiei implicite în viața maselor populare. Chiar un scriitor ca Pier Paolo Pasolini, care teoretic împărtășește idealuri socialiste, face loc în cărțile sale *Băieți de viață, O viață violentă* acestor concepții încrezătoare mai mult în reacțiile colective spontane. Fiind foarte aproape de noi, asemenea scriitori se îndreaptă de multe ori firesc și fără zguduiri spre o literatură în care se integrează organic elemente de realism socialist, cum se întâmplă în cazul lui Vasco Pratolini, al cărui roman mai vechi, *Meteilo*, ca și mai recentul *La costanza de la ragione*, depășesc granița spre o literatură inspirată de idealuri socialiste. Un scriitor ca Sean O'Casey, de pildă, a depășit cu succes această graniță, îmbinând opera de negare a lumii capitaliste cu cea de afirmare a idealurilor socialiste. Procesul de trecere al acestei granițe este însă un proces complex și, în unele cazuri, reversibil, după cum dovedește figura de tragică răspântie a lui Cesare Pavese, care a recunoscut în lupta pentru înfăptuirea idealurilor socialiste calea revoluționară de transformare a societății, care în opera sa i-a înfățișat de multe ori pe comuniști ca pe eroii cei mai înaintați ai vremii noastre și care, totuși, nu a putut depăși nici în creația sa, nici personal, ideea unei inevitabile solitudini a omului.

Valoarea unui criteriu fundamental și sigur în aprecierea operelor de artă – se arată mai departe în referat – are pentru noi *umanismul*. După cum se știe, dezumanizarea este maladia care, în mod latent sau agresiv, însoțește permanent ca o umbră capitalismul. Descrierea acestei inumanități se poate face în raport cu un ideal umanist, cu o cerință care se situează undeva deasupra abrutizării animalice, deasupra insensibilității reistice, deasupra ferocității criminale sau deasupra complicității ticăloase; în acest caz avem de-a face cu o literatură care nu zugrăvește abjecția pentru plăcerea de a o zugrăvi, ci pentru a formula o condamnare a ei în numele unui deziderat mai înalt, al unei exigențe superioare. Între Franz Kafka, scriitor căruia eșecul existenței omenеști îi apare ca rezultat al unei inexplicabile ratări a țelului ei înalt și Robbe-Grillet, care socotește că omul nici nu trebuie să urmărească altceva decât să trăiască la nivelul de inconștiență și indiferență al lucrurilor, este o mare diferență. Vorbitorul a amintit în acest sens una din schițele lui Kafka *În fața legii*, cuprinsă mai târziu în romanul *Procesul*. Un om de la țară se prezintă în fața unei impunătoare clădiri care reprezintă Legea, voind să intre. Dar intrarea este cu strășnicie păzită de un gardian, insensibil la rugăminți, la amenințări, la mită. Și chiar dacă prin vreun mijloc oarecare acest gardian ar putea fi înduplecat, înfrânt sau corupt, alții mult mai drastici păzesc clădirea din interior. Astfel, bietul om de la țară își petrece viața încercând zadarnic să pătrundă în incinta Legii. Simțind că sfârșitul i se apropie, el îl roagă pe vajnicul păzitor al porții să-i risipească cel puțin o nedumerire. Cum se face că de atâta amar de timp, deși oamenii vor cu toții să trăiască în spiritul Legii,

nimeni în afară de el nu s-a mai prezentat în fața porții încercând să intre? Iar gardianul, văzând că omul e pe moarte, se înduplecă și-i spune: „Această poartă era făcută special pentru tine și nimeni în afară de tine nu putea intra; acum, fiindcă tu mori, eu închid poarta și plec”.

Sensul acestei parabole urmărește să pună în lumină eșecul existenței omului, care a fost creat pentru a-și duce viața potrivit unor anumite exigențe, în spiritul unei anumite legi care-i este proprie și după care el tânjește permanent. În mod absurd, desfășurarea existenței în spiritul legilor ei îi este refuzată; un paznic invulnerabil îi interzice accesul. Paznicul este invulnerabil dar și omul este invincibil în urmărirea idealului său. El își petrece viața înstrăinat de sensul și spiritul ei adevărat, fiind silit să trăiască astfel, dar năzuind și încercând permanent să depășească această stare, să se identifice cu adevărata lui esență. Parabolele lui Kafka sunt deprimante dar au o luciditate creatoare; el nu acceptă și nu idealizează înstrăinarea, inumanitatea, nu o consideră o trăsătură inerentă a firii omenești ci dimpotrivă, o denunță ca pe un înverșunat dușman al ei. Kafka nu vede mijlocul prin care poate fi înlăturat acest dușman, – de aceea concluziile lui sunt pesimiste – dar nu se identifică niciodată cu el. Din această pricină. Efectele criticii sale întrec dezavantajele tonalității deprimante în care dezbate problema înstrăinării. La Alain Robbe-Grillet însă, dezumanizarea a pierdut caracterul ei fraudulos, în concepția scriitorului ea se identifică perfect cu viața. Soldatul lui Robbe-Grillet rătăcește printr-un oraș necunoscut și misterios ca un „labirint” ca să realizeze un scop derizoriu și moare înainte de a formula o exigență mai înaltă decât aceea de a exista pur și simplu. În acest caz, avem de-a face cu refuzul clar al scriitorului de a se distanța de fenomenele de reificare, de transformare a omului într-un obiect lipsit de conștiință. Descrierea dezumanizării se face aici pentru ca însăși, într-o complacere vădită cu ea și nicidecum în contrast cu o exigență mai înaltă. Sensul parabolei de tip kafkian folosită de Robbe-Grillet – labirintul, simbolică reprezentare a destinului uman – nu polemizează cu societatea care aruncă omul în rândul lucrurilor, cum se întâmplă în cazul marelui înaintaș, ci pactizează complice cu această societate. Simbolul labirintului a mai fost folosit și de James Joyce în *Portretul unui tânăr artist*. Apropierea poate fi de asemenea instructivă. Stephen Dedalus, eroul lui Joyce, nu poartă în zadar numele faimosului arhitect grec, constructor al labirintului în care s-a rătăcit el însuși. Rând pe rând, școala cu metodele ei brutale și neprielnice formării unei personalități independente, religia cu dogmele ei și cu teroarea infernului, familia mic-burgheză cu orizontul ei meschin, naționalismul cu ura lui sălbatică, închipuie în jurul eroului un „labirint”. Dar, împotriva lui, noul Dedalus va lupta curajos, va deveni – printr-o multiplicare de simboluri – Tezeu și Icar, erou singuratec, neînduplecat totuși în dorința lui de a ieși la lumina unei existențe libere. Singurătatea și izolarea în care eșuează eroul lui Joyce sunt inacceptabile dar sunt totuși altceva decât placiditatea

somnolență a eroului lui Robbe-Grillet, care rătăcește prin meandrele unei existențe incoerente, deplin împăcat cu absurditatea ei.

Critica inumanității, a cruzimii, se face uneori în numele unor idealuri umaniste abstracte (Faulkner) sau în numele unor exigențe particulare hipertrofiate la proporțiile unui ideal cum sunt spre exemplu puritatea, candoarea infantilă la J. D. Salinger sau Truman Capote, doi scriitori americani din generația tânără; alteori, în numele unor idealuri umaniste larg democratice (Thomas Mann), și se poate face în numele umanismului socialist (Gorki). Poziția noastră față de aceste forme de umanism – se sublinază în referat – este diferită. Apreciem în mod special formele superioare de umanism și salutăm creația acestor scriitori care se apropie de umanismul socialist, singurul umanism consecvent cu el însuși; în același timp trebuie să arătăm o înțelegere nuanțată și proporționată cu resursele vii pe care le implică fiecare formă de umanism în parte.

O ultimă problemă, abordată în cadrul expunerii, este aceea a modalităților și formelor literare în proza contemporană din Occident. Arta literară a secolului XX s-a îmbogățit față de cea a secolului al XIX-lea cu o serie de trăsături noi. Raportul dintre elementul concret și cel convențional a suferit unele modificări deplasând centrul de greutate al imaginii artistice când într-o direcție, când în cealaltă. Pe de altă parte, se observă o tendință foarte pronunțată de a spori rolul elementului concret, de a folosi din plin mărturia, documentul, dosarele de existență, cum spunea Camil Petrescu. Am remarcat cu toții efortul considerabil din ultima vreme al unor genuri literare ca reportajul, memoriile, jurnalele personale, însemnările de călătorie, povestirea autobiografică. Împărtășirea unor tragice experiențe ca în *Reportaj cu ștreangul de gât* sau în *Jurnalul Anei Franck* consfințesc o tulburătoare evidență: realitatea poate depăși cea mai prodigioasă imaginație. Tot mai puțini scriitori se laudă astăzi cu excepționalul lor dar de a fantaza; cei mai mulți se mândresc cu faptul că nu au fost decât martorii umili ai evenimentelor pe care le înfățișează. Într-un asemenea climat abundă firește reportajele, se pot aminti cazurile celebre: Egon Erwin Kish, Curzio Malaparte, Robert Jungk, Carlo Levi – memoriile, jurnalele, autobiografiile: Julien Green, Francois Mauriac, Simone de Beauvoir, Sartre cu ultima lui carte: *Les Mots*. Dar tot datorită acestui climat, chiar literatura care nu urmează meandrele biografice ale scriitorului nu reproduce întâmplări reale, caută să mețină trează în cititor iluzia că autorul nu e decât un participant oarecare la eveniment, un martor cum este Camus în *Ciuma*, un erou cum este Lawrence Durrell în tetralogia despre Alexandria. Scriitorul atotștiutor și omniprezent caută astăzi să se înfățișeze cititorului într-o postură mai modestă, copleșit în aceeași măsură ca și eroii săi de propriul său univers; el urmărește să dea impresia că lasă faptele să vorbească „de la sine”, că nu contribuie cu nimic la ordonarea sau selectarea lor. Rafinarea mijloacelor artistice, care nu este decât o aparentă lipsă de

ordine, urmărește să redea cu cât mai multă îndemânare propștețimea vieții, ineditul, expresivitatea ei deplină. În acest scop, povestitorul de multe ori se estompează personal, lăsând personajele să ducă „singure”, în lungi monologuri interioare, firul acțiunii (William Faulkner). Dar există și o renunțare efectivă la rolul organizator al autorului, ca în cazul *noului val*, unde introspecția sau înfățișarea vieții, „așa cum este ea”, „fără niciun adaos străin”, tinde spre distrugerea artei, spre estomparea figurii umane, spre moartea romanului. Negarea rolului organizator al artistului, negarea „oricărei” ideologii în numele căreia să vorbească artistul duce de fapt nu la un „vid ideologic”, ci la înlocuirea unei ideologii înaintate cu una retrogradă. Astfel, multe romane ale noului val, scrise cu intenția declarată de a nu profesa nicio ideologie , de a nu „constrânge” în tiparele niciunei concepții viața, repetă în ultimă instanță idei politice foarte precise: orice revoluție eșuează până la urmă, istoria se repetă în cerc închis etc.

Dar cel puțin cu aceeași putere se manifestă și tendința contrară, de a spori rolul elementului convențional în cadrul generalizării artistice, uneori ambele tendințe coexistând în interiorul unei aceleiași opere. *Muntele magic* este un joc de simboluri, care toate împreună compun o metaforă uriașă a existenței umane. Microbii din *Ciuma* lui Camus întrușchipează simbolul flagelului modern care bântuie societatea capitalistă, iraționalul, absurdul, fascismul în ultimă instanță, cu victimele lui. Asemenea generalizări foarte largi, atunci când nu sunt supuse unui scop ideologic clar, înaintat, ascund pericolul extinderii sensului lor până la pierderea implicațiilor sociale precise. De multe ori simbolul, parabola, hiperbola sunt folosite tocmai datorită capacității lor de a favoriza o anumită neclaritate, o nehotărâre programatică a scriitorilor respectivi, neputința de a lua o poziție precisă într-un sens sau altul.

Aceste două tendințe au deopotrivă justificarea lor. Una se explică prin cerința legitimă, caracteristică zilelor noastre: arta trebuie să fie cât mai puțin resimțită de public ca o „literaturizare“, ca o ordine impusă din afară realității. Istoria dramaticului nostru secol a demonstrat că viața întrece prin forța ei inventivitatea scriitoricească, de aceea mulți scriitori s-au simțit îndemnați să silească mijloacele artistice în asemenea măsură, încât să le facă pe cât posibil „invizibile“. Cealaltă tendință pleacă de la premiza contrară: dacă arta este o convenție, atunci în loc să ascundem acest caracter al ei, să ne folosim de el, „să îngroșăm sforile“ – cum spune Eugen Ionescu, pe care teatrul l-a făcut celebru, dar care este și un perseverent prozator. Această tendință exprimă tocmai nevoia de a „simplifica“, îngroșând rolul convenționalului, pentru a face mai repede și mai pregnant rezultatul cercetării artistice, fără a mai uza de cunoscuta abilitate și de răgazul pregătitor, așa cum proceda scriitorul secolului trecut. Nuanțele hotărâtoare nu e bine să fie trecute cu vederea. De pildă, accentul pus asupra analizei psihologice ca în *Il Gattopardo* nu este totuna cu psihicismul, cu detalierea pulverizantă a psihicului omenesc pe care o

teoretizează și o realizează de multe ori în practică o scriitoare ca Nathalie Sarrante. Luciditatea creatoare pe care Thomas Mann o folosește magistral în *Doctor Faustus* pentru a face analiza societății burgheze târzii, bântuite de individualism în morală, iraționalism în filozofie, formalism în artă și expusă fascizării, dovedește din plin virtuțile elementului intelectual în artă; dar și elementul intelectual folosit ca exclusiv obiect al cercetării artistice poate duce la destrămarea romanului și dizolvarea lui în eseu, de cele mai multe ori într-un eseu despre cum se scrie un roman, ceea ce în fond trădează neputința de a depăși o zonă solipsistă, de a stabili un contact cu altă realitate decât aceea a propriului eu.

La sfârșitul expunerii sale vorbitoarea a subliniat că în opera de valorificare a ceea ce este progresist, a ceea ce reflectă un protest anticapitalist în literatura occidentală contemporană și într-o măsură sau alta servește telurilor nobile ale luptei noastre, trebuie să ținem neapărat seama de faptul că estetica marxistă este totodată suficient de cuprinzătoare pentru ca să încapă în aprecierile ei pozitive tot ceea ce este valabil din punct de vedere artistic, și suficient de fermă pentru ca să respingă tot ceea ce este falsă strălucire, putreziciune și neadevăr.

A. E. Baconsky, *Poezia occidentală de azi* (text prelucrat în redacția revistei), în „Gazeta literară”, nr. 14, 2 aprilie 1964

O analiză a poeziei occidentale contemporane e desigur cu neputință de împlinit în spațiul ce se poate acorda unei expuneri obișnuite; cu atât mai evident îmi apare faptul cu cât nu de mult am avut prilejul să-mi dau seama că volumul de aproximativ trei sute cincizeci de pagini pe care l-am consacrat acestei realități s-a dovedit mult prea restrâns pentru a o cuprinde în toată complexitatea ei. Dacă am acceptat o sarcină atât de hazardată, e numai pentru că am nădăjduit că o largă participare la discuții va fi de natură să dea viață – prin detalieri și ilustrare multiplă – schemei pe care voi încerca s-o schițez în fața d-voastră.

Pentru o cercetare temeinică a fenomenului poetic contemporan, se împarte dintru început considerarea lui ca realitate deosebită, cu particularități distincte față de epoca antebelică. Nu se mai poate vorbi despre o simplă continuitate în raport cu poezia de dinaintea celui de al doilea război mondial, Marile evenimente politice, sociale, economice, marile calamități ce s-au abătut asupra lumii n-au putut rămâne fără profunde repercusiuni asupra conștiinței oamenilor de artă. Războiul, fascismul, lagărele de exterminare, pauperizarea și șomajul, persecuțiile politice, iar pe de altă parte, tendința de afirmare națională a multor popoare din colonii, marile descoperiri tehnice și alte procese

asemănătoare, cu întregul lor cortegiu de consecințe, au efectuat o mutație sensibilă și au determinat o restructurare a gândirii artistice. Scriitorul vest-german Josef Reding spunea, pe bună dreptate, într-un eseu recent: „Dacă a existat printre autorii contemporani un motiv de rușine generală, el e acela că literatura ultimelor decenii n-a fost destul de puternică pentru a stăvili frenezia războiului și venirea la putere a unor oameni lipsiți de orice spiritualitate“. Sentimentul acestei culpabilități implicite îl are orice poet din generațiile mai vechi, care se iluzionase că poate exista într-un univers al abstracției fenomenologice, că singura demnitate a poeziei ține de domeniul limbajului ezoteric, a cuvântului magic, capabil, după formula lui Platon „să deplaseze un lucru de la neființă spre ființă“. „Hauteurs du langage“, spunea Pierre Jean Jouve, „întemeierea ființei prin cuvânt“, spunea Heidegger, „Poezia e o artă a limbajului“, spunea Valery. O importanță deosebită au avut în procesul acesta de restructurare și modificările de ordinul geografiei politice. Apariția impetuoasă a unei noi și masive realități, respectiv a statelor socialiste care s-au impus atenției unanime, a constituit un fenomen prea însemnat pentru ca să nu se resimtă puternică, influența lui asupra vieții literare de pretutindeni. N-au fost puțini la număr poeții occidentali pentru care crearea lagărului socialist a echivalat cu o materializare convingătoare a propriilor lor idealuri, cu o nouă și inalienabilă certitudine. Remarcabilele progrese ale acestor state n-au făcut decât să sporească prestigiul ideologiei marxist-leniniste, să-i lărgască mereu sfera de influență; e mai mult decât evident că astăzi numărul poezilor cu orientare de stânga este infinit mai mare decât fusese înaintea celui de al doilea război. Ar însemna să simplificăm însă în mod neîngăduit lucrurile, dacă am pretinde că poezia de după cel de al doilea război e, în totalitatea ei, detașată de vechile crezuri întemeiate pe concepția artei ca o categorie immanentă, străină de orice determinare istorică. Voi reveni asupra acelor capitole ale liricii universale de azi, care constituie încă refugiul, mai mult sau mai puțin disimulat, al vechilor poziții. Dar tendința cea mai caracteristică e aceea către o poezie a omului, a omului în timp, a omului în infinitatea lui de raporturi cu epoca și cu toată problematica ei.

Ca să ne dăm seama de noua configurație a poeziei universale, așa cum ne apare ea astăzi, în anii de după război, cred că sunt necesare câteva priviri retrospective, câteva confruntări ce concepte. Vom observa ușor, la primul rând, că toate curente și școlile literare din perioada interbelică nu mai reprezintă realități viabile. Suprarealismul francez e demult depășit și cei mai ortodocși dintre poezii lui sunt azi la fel de desueți cum erau prin 1925 simbolistii și post-simbolistii. (Autorul citează versuri din Breton și B. Péret).

Focurile bengale s-au stins. Toate impetuoșitățile s-au domolit. Poeții caută, după expresia lui G. E. Clancier, să se integreze „unui lirism și unui umanism pe care mașina infernală a lui André Breton și a prietenilor săi voise să le distrugă“. Același sens de experiență consumată îl are ermetismul italian

în ciuda faptului că în perioada mussoliniană mișcarea căpătase o anume valoare de rezistență antifascistă. Unul dintre principalii reprezentanți. Quasimodo, remarcă într-un eseu (*Discorso sulla poesia*) că începând din 1945 în școala ermetică se insinuează tăcerea. După futuriști și crepusculari, ermeticii urmau la rând clasându-se în fișierul istoriei literare. Soarta lor aveau s-o împărtășească în poezia hispanică ultraiștii și creaționiștii, iar în cea americană imagiștii. Expresionismul german a cedat locul imperceptibil estetismului nihilist al lui Gottfried Benn care scria că „stilul e superior adevărului” și proclama ca valoare absolută „transcendența voluptății creatoare”. Iată deci cum, rând pe rând, toate principalele direcții ale poeziei universale dintre cele două războaie dispar din peisajul actual, se dislocă sub presiunea noilor realități apărute care-și cer dreptul la existență în planul liricii. E un fenomen firesc, petrecut de altfel *mutatis mutandis* și în epoca anterioară: toate aceste curente fuseseră la vremea lor tot atâtea reacții dezlănțuite în primele decenii ale secolului nostru, împotriva a ceea ce era pe atunci prezență vetustă. Ele au fost încercări de a aproxima un alt ideal artistic decât acela, senilizat, al burgheziei. Ele urmăreau în mare aceleași înnoiri, indiferent dacă luptau în Franța cu post-simbolismul academizat, în Italia cu fastidioasa retorică d'annunziană sau în Spania cu vidul poetic moștenit de la samnolentul secol al XIX-lea. Și dacă asemenea revolte au eșuat adesea e pentru că le-a lipsit perspectiva istorică fără de care erau sortite să rămână simple aventuri spirituale. Cred însă că nu are sens să negăm orice rost acestor curente, așa cum s-a făcut nu odată. Repudiind substratul lor evazionist, confuzia și, mai cu seamă în cazul suprarealismului, tendința spre o dogmatică a iraționalului, trebuie să recunoaștem că aceste experiențe – repet, depășite astăzi – au avut, în câmpul artei poetice, anumite merite. Ele au dizolvat rutina obositoare, au discreditat locurile comune, au spulberat retorica, au sporit acuitatea imaginii și, cum vom observa-o în poezia italiană contemporană, au realizat o stringență a verbului și o concentrare, o nouă expresivitate a limbii poetice. Nu se pot concepe un Eluard, fără asimilarea experienței suprarealiste, un Ungaretti, Montale, Quasimodo, fără fructificarea ermetismului, un Garcia Lorca, Guillen sau Alberti, fără a fi valorificat avangardismul hispanic animat în mare măsură de descoperirea barocului și îndeosebi a lui Don Luis de Gongora. „Ce mare sărbătoare a culturii și a muzicii pentru limba spaniolă”, spunea despre el autorul *Odeii către Walt Whitman*. Trebuie s-o recunoaștem tot așa după cum ne-am dat seama cu toții că tumultoasa dinamică verbală a lui Maiakovski nu poate fi detașată de cuceririle tehnice ale cubo-futurismului rus și mai cu seamă ale lui Velemir Hlebnikov; vă amintiți doar că după moartea acestuia, anumite spirite insidioase, care n-au lipsit niciodată, îl acuzaseră chiar pe Maiakovski de furtul unei părți din manuscrisele lui inedite.

Dacă în noua realitate a poeziei de după război curenteles despre care vorbeam nu se mai resimt decât sub forma unor ecouri tot mai îndepărtate, e

lesne de observat că și unele concepte vehiculate în perioada respectivă au intrat în desuetudine. Așa s-a întâmplat bunăoară cu poezia pură a abatelui Bremond, ale cărui teorii erau pe atunci în centrul discuțiilor, și cu definirea de către același, a poeziei ca aspirație mistică spre sferele rugăciunii. Nu vom mai întâlni azi un poet de seamă, oricărei literaturi i-ar aparține el, oricare ar fi factura operei sale, care să reia asemenea concepte. E semnificativ faptul că un alt iezuit care se bucură astăzi de un prestigiu cel puțin egal cu acela de odinioară al lui Bremond – e vorba despre părintele Teilhard de Chardin – formulează cu totul diferit funcțiunea artei. Să-l ascultăm, pentru a ne da seama, încă o dată, de evoluția gândirii artistice în vremea noastră. „Aș spune în primul rând că arta servește dând preaplinul vieții ce se agită înlăuntrul nostru întâiul grad clementar de consistență, prin care acest impuls, la originea lui completamente interior, încep a se împlini în mod obiectiv pentru toți. O impresie vie rămâne incompletă, se pierde pentru alții, dacă nu se traduce într-un gest dans, cântec sau strigăt. Neliniștitor, speranțelor entuziasmelor omului, arta le furnizează acest cântec și acest strigăt. Le dă un scop și, într-un fel, le materializează“. Iată-l deci pe prelatul catolic al zilelor noastre, care nu mai vede în artă – și deci și în poezie – o treaptă a extazului onistic, ci o formă de materializare sensibilă a neliniștilor, speranțelor și entuziasmelor omului. Iată-l dând o valoare eminentamente umană și socială artei. Cât de departe suntem de conceptele bremondiane.

Aceeași desuetudine marchează și concepția spaniolului Oriega y Gasset, a poeziei ca joc și ca exercițiu de hedonism spiritual; lirica atât de pregnant umană a poezilor hispanici contemporani e cea mai bună dovadă. Depășită e și poetica italianului Croce și a germanului Benn și a francezului Valéry și încercările de a defini poezia ca mister. „Nu știm ce este poezia, – spunea Jouve. Orice poem dacă e autentic rămâne un mister. Nu există poezie pură, după cum nu există o poezie non-pură; nu există poezie angajată și nici neangajată“; și conchidea că poezia nu poate fi decât propriul ei „mater activ“. Toate aceste idei și concepte rămân de domeniul trecutului, rămân claustrale în epoca dintre cele două războaie care le-a generat.

Dacă primul război mondial a antrenat o serie de căutări și experiențe izvorâte mai ales din sentimentul vetustului, al anacronicului, al stagnării și inerției, cel de al doilea a stimulat căutările într-o altă direcție: ele nu mai sunt de ordin formal, nu mai sunt acte de aproximație a unui ideal de expresie nouă, sau, în orice caz, nu mai sunt în primul rând, asemenea acte. Sensul acestor căutări e determinat de ceea ce ni se pare a fi realitatea dominantă a poeziei zilelor noastre o conștiință dramatică. Așa, de pildă, nu mai vedem întemeindu-se, fie și efemer, acea puzderie de curente literare pe care le întâlneam în perioada anterioară; letrismul sau mai recenta școală a poeziei deschise, sunt excepții anodine ivite în virtutea inerției și sucombate fără ecouri și consecințe. Disponibilitățile gratuite au dispărut aproape și, odată cu ele, tentația

insolitului, a eterodoxiei formale. Grupările ce se constituie nu mai au la bază o comunitate de artă poetică ci mai mult o stare de spirit comună care – și e foarte semnificativ acest fapt – e de cele mai multe ori cam aceeași, chiar dacă poartă denumiri diferite. Tinerii furioși din Anglia, poeții americani ai Generației beat, noile generații din lirica vest germană, din cea italiană de după Quasimodo, cei ce încearcă în Franța să spargă tiparele antebelice, au în fond cel puțin câteva trăsături de rudenie: îi stăpânește deopotrivă o stare de neliniște, de iritare la adresa vieții burgheze mărginite și lipsite de perspectivă, un scepticism uneori dureros, convulsiv, alteori depășit printr-un efort suprem. În peisajul acesta atât de vast se impun desigur delimitările de rigoare. Beatnicii americani sunt bunăoară sub zodia unei derute, a unei totale confuzii, încât stările de spirit despre care vorbeam se manifestă printre ei în forme nediferențiate, haotice, iar iritarea lor se consumă zadarnic, fără obiect. Mult mai aproape de realitate e noua lirică italiană unde se aud glasuri distincte, vorbind în numele omului de azi și al destinului său. Pasolini, Caproni, Rassani, Pento Luzi și mulți alții ilustrează orientarea spre viață, spre adevărul ei nedisimulat de „modulațiile abstracte ale sentimentelor–, cum spunea Quasimodo. Poezia lor seamănă, după remarca unui exeget, cu suita filmelor zise neorealiste; aduce crâmpie din existența cotidiană a mulțimii, a omului anonim cu toate întrebările și neliniștile lui, cu puținele lui speranțe și bucurii. (Referentul citează din poezia tinerei generații italiene).

Dar cei care au reușit în cel mai înalt grad să imprime un sens precis, eficient revoltei și neliniștii lor, sunt noii poeți spanioli. Însăși istoria țării lor, tiranie, mizeria, înapoierea, lupta în întuneric, sângele, moartea – le-au oferit un puternic temei și i-au scutit de căutări inutile. Ei sunt Gabriel Celaya, Eugenio de Nora, Jesús Lopez Pacheco, Blas de Otero, Ramón de Garciasol și alții ce s-au afirmat mai de curând. Mentorul lor e bătrânul Vicente Aleixandre, coleg de generație cu Alberti, Lorca, Salinas, Guillen, – cei mai de seamă lirici spanioli ai mișcării de la 1927. Unii sunt în țară, alții în exil. Protagonisții rămân Blas de Otero și Pacheco, poeți ai lozincii strigate, ai versului oral, lipsit de orice intermediu poetic și tinzând să trăiască doar prin incandescența lui actualitate. Amenințați de represalii, și-au părăsit patria lor dar, spre deosebire de mulți predecesori ai lor întru exil ca León Felipe, Arturo Serrano Plaja, Emilio Prados, care traduceau în elegie dorul de Spania, ei își revendică baștina cu violente acuze la adresa tiranului ce le-a înstrăinat-o. Revistele noastre au publicat în repetate rânduri traduceri din scrierile acestor poeți.

Mai puțin vie e atmosfera tineretului francez, despre care Georges Mounin se exprima că „te duce prea adesea cu gândul la niște bucăți slabe de Kandinsky sau Klee – (în sensul că abstracțiunea și absconsul sunt predominante în poezia lor.) Cert e că în noua poezie franceză se simte o oboseală, lipsește deopotrivă ingenuitatea și vigoarea bărbătească, în schimb debordează artificul și răceala pe care cele mai iscusite imagini nu sunt în stare

s-o ascundă. E un exces de trucaje inteligente și o criză de sensibilitate, de vibrație emotivă. Am sentimentul că de la Apollinaire, graficul poeziei franceze e, cu rare excepții, descendent. Se scrie mult și de cele mai multe ori foarte bine – chiar prea bine, aş spune – dar se simte tot mai puțin. Poemele, excelent compuse par a se profila pe un fundal de paloare alexandrină.

În schimb, se impun poeziile, până ieri aproape necunoscute, ale unor țări care își aduc contribuția tot mai substanțială la tezaurul universal.

Am văzut că Premiul Nobel din anul acesta a fost decernat grecului Georgios Seferis, ceea ce poate i-a surprins pe mulți dintre noi. Și nu numai dintre noi. Faptul nu poate părea neobișnuit decât aceloră ce n-au avut prilejul să cunoască interesantul context al poeziei neogrecești în care apariția lui Seferis a marcat o importantă cotitură. Dacă însă ai putut citi versurile unor Cavafis, eroul lui Lawrence Durrell, Sikelianos, Varnalia, Elitis, – poeți cel puțin de egală importanță cu laureatul – vei înțelege rostul acestei consacrări care viza nu numai opera unui om, ci și afirmarea impetuoasă a unei poezii naționale de relativ recentă notorietate. De o largă popularitate se bucură în Occident poezia suedeză contemporană: Lagerkvist, Lundgvist, Ekelof, Södergran, Martinson, Lindegren sunt numele unor lirici din ce în ce mai frecvenți în paginile revistelor și în programele editoriale ca și finlandezii: Uuno Kailas, Katri Vala, ca și norvegienii Sigbjørn Obstfelder, Nordhagen. Poetul turc Nazim Hikmet a câștigat un remarcabil prestigiu în întreaga lume, tot în anii aceștia, li nu e greu de observat că răspândirea operei sale capătă proporții pe zi ce trece. Nu mai există literatură europeană care să nu aibă poemele lui, adesea chiar în mai multe versiuni, după cum studiile ce i se consacră sunt tot mai numeroase. Georges Mounin scria, pe bună dreptate, în revista lui Sartre, că aportul lui Hikmet la poezia universală contemporană se vedește mereu mai substanțial. Începe a fi loată în seamă și poezia portugheză de azi. Cititorul urmărea scrisul câtorva poeți de anvergură ca Alvaro de Campos, Alberto Caeiro, Ricardo Reis când, foarte târziu, i-a fost dat să afle că ei nu existau de fapt, ci erau doar pseudonimele lui Fernando Pessoa care scria și el însuși, fiind considerat cel mai de vază liric contemporan din patria lui Camões. Fusese aceasta una din ciudățeniile marelui poet care ar merita să figureze în atât de apreciată colecție a Editurii Tineretului. Alt liric, Mario de Sa-Carneiro, ne amintește prin destin și prin acuitatea dramatică a versurilor sale, de Trakl sau de Esenin. Când se sinucisese la Paris în 1916, abia împlinise 26 de ani, ceea ce nu înseamnă că n-a lăsat o moștenire de importanță capitală în peisajul poetic al țării lui José Gomes Ferreira, Vitorino Nemésio, Miguel Torga, Alfons Duarte, Adolfo Casais Monteiro sunt poeți de prim plan, personalități majore. (Urmează citate din poezii portugheze de azi). Ce să mai vorbim apoi de uriașa geografie sud-americană. De două decenii aproape, nu facem decât să descoperim în cuprinsul ei noi și noi poeți fără să avem sentimentul cunoașterii adevărate a acestei lirici de proporții continentale.

Antologia publicată la Editura noastră pentru literatură universală, înregistrată prin librării ca o prezență fantomatică datorită interesului ce i l-au acordat cititorii (poate și tirajul cam restrâns) deși include mai bine de 50 de poeți ai epocii contemporane, nu izbutește să nu omită mulți alții (Juan Liseano, Vicente Huidebro, Diax Casanueva, Rosamel del Valle, Murillo Méndes etc etc.). Ei sunt azi o prezență masivă și prin număr, dar și printr-o puternică și dublă ancorare în realitatea spirituală a timpului și în aceea a continentului lor, a cărui ridicare la o nouă existență istorică constituie unul din fenomenele de prim ordin ale secolului nostru.

*

Dacă am vorbit despre generațiile mai noi ca și despre capitele mai puțin cunoscute ale poeziei universale, lăsând ca mai apoi abia să ajung la „bătrâni“, n-am făcut-o din întâmplare, ci tocmai pentru că, într-un anume sens, marii poeți ai primelor generații din secolul nostru, aceia care s-au afirmat în afara școlilor și curentelor, au fost descoperiți mai târziu și nu fără însemnatul aport al celor mai tineri. Și în această privință, perioada postbelică aduce o modificare substanțială; funcțiunea de polarizare pe care o avansaseră înainte curente literare o exercită acum marile personalități ale poeziei contemporane. Ceea ce era de pildă în Franța de dinaintea războiului al doilea suprarealismul, sunt acum un Saint-John Perse, un Eluard, un René Char. Această schimbare petrecută mărturisește neîncrederea față de școlile poetice, sentimentul zădărniceii unor asemenea școli și preferința pentru certitudinea pe care o poate oferi opera constituită, cea care în loc să asculte de legi prestabilite, le creează și le și ilustrează ea însăși, după cum observa Maiakovski.

Într-adevăr, până la război, nu se poate vorbi despre poeți ca César Vallejo, Machado. Autorul *Solitudinilor* avea desigur o circulație în țara sa, dar chiar acolo trecea drept un „caz“ și era privit cam ca Bacovia la noi, dar peruvianul era aproape cu desăvârșire ignorat fie și de spiritele cele mai subtile; abia la un deceniu de la moarte, poeții – îndeosebi cei tineri – au avut revelația coplesitoare a lui moșteniri care-l face azi cel mai proeminent liric sud-american. Pe Machado l-au descoperit, cam în același timp, atât poeții militanți de azi cât și exegeții, și de atunci e în centrul atenției. El, și nu Lorca, e steagul tinerei poezii contemporane spaniole, poetul național din secolul al XX-lea. În Italia, până prin 1940, Saba era oarecum minimalizat, tratat cu condescendență, iar Ungaretti încă mai era contestat, chiar dacă nu cu aceeași violență ca altădată când reviste întregi își făceau o preocupare consecventă din a-l nega. Dar oare germanul Trakl a avut el vreodată circulația pe care a căpătat-o după război, ca și, de altfel, Hevm? Dar americanii Sandburg, Frost, Lee Masters? Urma influenței lui Sandburg o poți întâlni azi și la tinerii germani, la suedezul Lundkvist și chiar beatnicul Allen Ginsberg pare să-l fi citit cu oarecare atenție

deși uneori amestecându-i versurile la modul *Dada*; iar în Italia postbelică tipărirea *Antologiei fluviului Spoon* a avut un deosebit răsunet printre tineretul liric, cartea fiind apropiată într-un fel de aspirațiile neorealștilor. În genere, americanii moderni au pătruns masiv în Italia. Quasimodo însuși a tradus din E. E. Cummings și Ezra Pound.

Anii din urmă au consacrat larg și o serie de poeți din cea de a doua generație. Bertolt Brecht și Nazim Hikmet, Rafael Alberti și Octavio Paz, Salvatore Quasimodo, René Char și Lundkvist. O atenție specială i se acordă englezului Dylan Thomas, poet de o mare complexitate, cu inflexiuni de anticonformism dureros, înrudit cu Rimbaud și cu spiritul anxios al lui William Blake, dar având și note delirante unde frizează suprarrealismul. (Se citează din Dylan Thomas.)

Paralel cu orientarea spre viață, spre problematica omului contemporan care se împlinește și datorită conceptelor sociale, politice, acreditate prin vastă circulație din ultimele decenii, a ideilor marxiste, ca urmare a marilor prefaceri politice de după război, înregistrăm și o persistență a poeziei de nuanță ezoterică, aristocratică și crepusculară chiar atunci când vădește un pronunțat rafinament artistic. Poeții de care se prevalează această direcție sunt, înainte de toate, Saint-John Perse, T.S. Eliot, Ezra Pound. Prestigiul și circulația lor actuală în Occident – mai cu seamă în cazul lui Saint-John Perse și Ezra Pound – constituie un fenomen de asemenea specific ultimelor decenii și îndeosebi anilor de după 1950. Concepția noastră despre rostul artei contrazice de multe ori opiniile lor în privința poeziei: spun de multe ori și nu **întotdeauna** pentru că anumite principii și teze ale lui Eliot, de pildă ne sunt apropiate. (Autorul analizează anumite aspecte ale activității de esență a lui Eliot). Cred că e bine să-i studiem cu deplin discernământ, să ne delimităm poziția noastră fermă și nu să-i negăm în mod simplist, prin invective facile. Să punem în lumină contradicțiile lor cu acea judecată la obiect, profundă și competentă și nu să-i trecem cu vederea, căci nu avem de-a face cu versificatori mediocri, ci cu poeți autentici. Am spus-o și cu alte prilejuri și îmi permit s-o reiau: poezia lor, mai cu seamă a lui Saint-John Perse și Ezra Pound, mi se pare a aparține unui decadentism înrudit cu acela al latinilor din primele secole ale erei noastre, un Claudian, un Rutilius. Ei reiau, în lipsa unui mesaj propriu, pe marii poeți ai secolului trecut și chiar ai altor secole, dar, complexați de asemenea împrumuturi care la unii din ei au un caracter heteroclit, se străduiesc să le disimuleze printr-o supralicitare a subtilităților și a rafinamentului formal. Ca și majorității latinilor decadenți, le lipsește înțelegerea istoriei și chiar intuiția ei, le lipsește sentimentul viitorului, singurul capabil să ghideze poezia în această răscruce de vremuri căreia ne aplicăm a-i realiza adevăratele dimensiuni.

După o trecere în revistă a marilor prestigii, revin la tineret, accentuând încă odată asupra faptului că atmosfera dominantă printre noile generații nu mai e aceea favorabilă experiențelor hazardate și căutărilor de ordin formal. În

câmpul preocupărilor se întemeiază tot mai vizibil problematica majoră a poeziei dintotdeauna; problematica omului contemporan. Quasimodo spunea într-un eseu că poetul de azi nu se mai întreabă asupra rostului vieții, ci se întreabă cum trăim și de ce trăim într-un anume fel și nu în altul. Nu știu dacă putem utiliza o distincție atât de riguroasă fără să afectăm însăși unitatea lăuntrică a poeziei, dar cert este că marile teme ale tuturor poezilor din decursul vremii; dragostea, viața, moartea, universul uranic, aspirația spre dreptate socială, libertatea, adevărul, natura, eternitatea etc., care fuseseră multă vreme fie ignorate, fie tratate ca simple pretexte desuete, pentru un fel de digitație exasperantă – se reîntorc să alimenteze lirica, să-i ofere o substanță elementară. Temele acestea care nu pot exista fără altoiul repetat al fiecărei epoci, fără ca epoca să le împrumute propria sa viață, sunt garanția oricărei poezii.

E adevărat că printre poezii noilor generații ne vine greu să distingem personalități puternice, capabile să se detașeze din context; vedem prea multă poezie bună și nu vedem în schimb pe marii poeți de mâine, pe aceia care de pe acum să aibă un timbru al lor și numai al lor, să poată fi recunoscuți fără ajutorul iscăliturii. Căci oricum, de aici începe marea poezie. Poate că faptul ține într-o măsură și de optica noastră – e îndeobște dificil să observi că vecinul tău e un mare poet – poate că realitatea e într-adevăr aceasta. Anii viitori vor limpezi situația, cu acea imponderabilă măsură a tuturor lucrurilor, al cărei secret nu-l are decât timpul.

Înainte de a încheia, mi-aș permite câteva observații cu privire la evoluția expresiei poetice, așa cum ne apare ea în ultimele decenii. Cred că noutatea principală constă în ceea ce T.S. Elliot numea „o întoarcere spre limbajul comun“, adică o modificare de concepție asupra rostului cel-l are cuvântul în poezie. Adagiului mallarmean despre *inițiativa cuvintelor* i se opune tot mai evident o altă înțelegere, în raza căreia verbul își recapătă rolul firesc, acela de simplu intermediu al expresiei fără funcțiuni miraculoase în procesul genezei poetice. Miracolul poeziei nu ține de vocabular și nici de virtuozitate. Ce ne-am face cu marii poeți „stângaci“, cu un Saba, de pildă, sau cu marii poeți atât de puțin „artiști“ ca un Carl Sandburg? Recucerirea simplității de oracol a marilor lirici din totdeauna afectează și concepția care stabilește semnele egalității între imagine – în sens de figură de stil – și poezie. Accentul cade asupra sensibilității. Aș cita, la această ordine de idei, o aserțiune a lui Vailejo pe care o împărtășesc întru totul: „Poezia nouă întemeiată pe cuvinte sau metafore noi, se distinge printr-o pedanterie a noutății și, în consecință, prin complicația și aerul ei baroc. Poezia nouă întemeiată pe sensibilitate nouă este, dimpotrivă, simplă și umană, și la prima vedere poate trece drept veche sau nu atrage atenția asupra faptului dacă e sau nu modernă“.

Spuneam că în zilele noastre se observă o continuă deplasare a poeziei de la gratuitate spre marea problematică a omului contemporan. Sub presiunea

acestui fapt s-au ivit și în critica literară noțiunile de angajat și neangajat. În ultimă analiză acestea sunt cele două categorii dominante ale peisajului poetic de astăzi. Dar însăși apariția lor e în fond un argument pentru ilustrarea tezei că lirica devine tot mai legată de om, de viața lui socială, de întreaga rețea a relațiilor lui cu lumea înconjurătoare. Turnul de fildeș, această metaforă a tuturor iluziilor spulberate, intră în zona uitării, a desuetudinii. Până și solitarul Saint-John Perse e silit să admită că poetul „se află de asemenea legat, fără voia lui, de evenimentul istoric. Și nimic din drama timpului său nu-i rămâne străin“. E oare aceasta o fatalitate, cum pare să creadă poetul Anabasei? Cred că e mai curând un adevăr pe care tot mai mulți lirici ai lumii îl formulează cu un mereu mai accentuat sentiment al răspunderii față de soarta omului contemporan. A fi angajat e pentru el sinonim cu a fi poet autentic.

Cu aceasta îmi închei expunerea, mult prea sumară desigur, dar care nu are alt rost decât acela de a fi punct de plecare pentru discuțiile ce vor urma.

N. Tertulian, *Aspecte ale literaturii dramatice occidentale*, în „Gazeta literară”, nr. 14, 2 aprilie, 1964

La prima vedere, diversitatea tendințelor și direcțiilor literaturii dramatice occidentale în perioada ultimelor două decenii oferă o asemenea pluralitate de aspecte și o asemenea varietate caleidoscopică – încât descoperirea și fixarea unui criteriu ordonator ridică dificultăți dintre cele mai evidente. Peisajul dramaturgiei occidentale, manifestele estetice care exprimă credo-ul diverșilor exponenți marcanți ai teatrului apusean – oferă spectacolul unor aprige divergențe și al unor ciocniri vehemente de poziții în reprezentările asupra „formulei ideale“ de transpunere scenică a lumii contemporane. Influența considerabilă exercitată de dramaturgia brehtiană ca și de programul estetic al teatrului lui Brecht asupra destinului teatrului occidental contemporan – ne obligă a introduce „mărimea Brecht“ ca un factor decisiv în descrierea complexului joc de contradicții, divergențe și antinomii pe care ni-l oferă literatura dramatică a occidentului. Cum să grupăm și cum să unificăm sub semnul unor idei ordonatoare vastitatea materialului în fața căruia ne aflăm? În conferința sa asupra problemelor teatrului contemporan, ținută în martie 1960 la Sorbona, Jean-Paul Sartre, deși își exprima admirația pentru remarcabila temă a unei piese ca *En attendant Godot* („Așteptându-l pe Godot”) de Samuel Beckett, repudia cu fermitate concepția care se află la baza pieselor aparținând formulei „teatrului absurdului“; Sartre vedea în piesa lui Beckett și chiar la *Rinocerii* lui Eugen Ionescu o reluare involuntară a facturii teatrului expresionist. Ceea ce reproșa Sartre acestor piese era caracterul abstract și nedeterminat al viziunii lor asupra condiției umane. Sartre își exprima cu

franchețe următoarea convingere: caracterul generalizat și total al pesimismului lui Beckett în reprezentarea sa asupra condiției omului contemporan, tendința acestui pesimism de a se afirma ca un „pesimism al inacțiunii, ca un pesimism care condamnă toate posibilitățile, toate speranțele indivizilor” – era departe de a contraria sensibilitate publicului burghez. „Aveți totdeauna dreptul de a-l vorbi de rău pe burghez în calitate de om, dar nu în calitate de burghez” – spunea Sartre, traducând prin această formulare paradoxală dar exactă, ideea caracterului acceptabil al teatrului beckettian pentru ideologia dominantă a occidentului burghez.

Pentru filosoful existențialist ajuns la convingerea că marxismul reprezintă singura filozofie veritabilă a epocii noastre, dar și partizan al unei singulare tentative de conciliere a existențialismului cu marxismul (v. *Introducerea* în ultima sa operă filozofică: *Critica rațiunii dialectice*) - teatrul epic al lui Brecht, promotor al faimoasei tehnici a „distanțării”, ar fi fost departe de a constitui singura formulă dramatică în compatibilă cu exigențele reflectării autentice a proceselor istorice contemporane. Sartre, care ca filozof se arătase înclinat să deplaseze accentul de la dialectica obiectivă a proceselor social-istorice către dialectica subiectivă, formula la adresa lui Brecht pretinsul reproș de a nu fi rezolvat în cadrele gândirii marxiste, probelma raportului dintre subiectivitate și obiectivitate. Teatrului epic, demonstrativ și premeditat „obiectiv” al lui Brecht, Sartre îi prefera formula teatrului dramatic în sensul tradițional al cuvântului, având ca obiectiv drama subiectivității individului în confruntarea cu realitatea înconjurătoare. Teatrul acesta va avea adeseori nu mai puțin – cum vom vedea – caracterul unui teatru demonstrativ și „de idei”, tinzând în primul către ilustrarea unei particulare viziuni filozofice asupra condiției umane.

Într-un alt plan al realității, remarcabilul dramaturg elvețian Friederich Dürrenmatt își exprima în textul său din 1955, intitulat *Theaterprobleme*, o viziune sensibil diferită asupra formulei dramatice adecate pentru a traduce scenic problemele și antinomiile civilizației contemporane. Dürrenmatt afirmă răspicat caducitatea mijloacelor unei drame – să zicem – de tip schillerian pentru expresia viziunii sale asupra lumii contemporane. Sub presiunea unor realități teribile ca experiența dramatică a ultimului război și a tragediilor provocate de fascism, a isteriei atomice sau a „războiului rece”, a dictaturii și arbitrariului instaurate în raporturile sociale de dominația marilor rechini ai finanței – sensibilitatea dramaturgului Dürrenmatt se lăsa ultragiată mai ales de revelația absurdității și iresponsabilității instaurate în raporturile umane, de amestecul de paradox, arbitrar și grotesc într-o lume care pare să-și fi pierdut orice tablă precisă de valori; acest amestec de iresponsabilitate, apocaliptic și grotesc în structura internă a lumii pe care o vizează polemic Dürrenmatt îl determină pe autorul *Vizitei bătrânei doamne* să vadă nu în tragedie (aceasta implicând un sentiment al responsabilității și vinei pe care Dürrenmatt refuza să-l mai descopere în realitatea pe care o stigmatiza) ci în *comedie*, și anume

într-o formă sui-generis a acesteia: *comedia tragică*, formula dramatică aptă să exprime în modul cel mai exact realitățile civilizației occidentale în faza ei contemporană. „Lumea noastră – scria într-o formulare semnificativă Dürrenmatt, – a dus deopotrivă la grotesc ca și la bomba atomică, după cum tablourile apocaliptice ale lui Hieronymus Bosch sunt deopotrivă și grotești“. Hiperbola și paradoxul enorm vor fi în consecință mijloacele utilizate cu strălucire de cel care nu se voia altceva decât un simplu „Komödiant– (un „comediante –, cum ar fi spus Caragiale), în *Vizita bătrânei doamne* ca și în *Franck al V-lea* sau *Fizicienii*.

În literatura dramatică a „tinerilor furioși“ englezi, atitudinea rebelă, frondeur-ă non-conformistă și demistificatoare la adresa realităților social-istorice ale declinantului imperiu britanic – va utiliza diverse formule de expresie dramatică, de la cele ale realismului tradițional (ca în piesele lui John Osborne), la parabolele de tip brechtian (ca în parabola „aistorică“ a lui John Arden: *Dansul sergentului Musgrave*) întretăiate de „song-uri“ și texte ale baladelor populare culese din folclorul irlandez (utilizate de Arden ca și de Brendan Behan, după exemplul dramaturgiei lui Sean O'Casey).

Pe un cu totul alt plan, în peisajul dramaturgiei americane, Arthur Miller oferă una din cele mai elocvente pledoarii în favoarea conservării și perpetuării formelor realismului clasic, ca tipare mereu valabile pentru transcripția dramatică a problemelor societății contemporane: „M-am ținut cu hotărâre în cadrele unui realism convențional – scria Miller în acest text capital pentru înțelegerea programului său estetic care este introducerea la volumul de *Teatru* – am încercat să-l dezvolt imprimându-i forme variate, dar aceasta pentru a vorbi mai direct, mai abrupt, mai liber, despre ceea ce mă emoționase dincolo de fațada vizibilă a vieții.” Ce poate fi mai semnificativ pentru ilustrarea spiritului realist al esteticii teatrale milleriene în sensul aproape tradițional al cuvântului, decât declarația de fidelitate necondiționată pe care o făcea Miller față de teatrul ibsenian și față de factura estetică a acestuia!

Pe fondul unei asemenea profesii de credință tipic realiste, apare în același timp revelatoare simpatia puternică arătată de Miller modului în care Brecht a rezolvat problema lucidității în teatrul modern, la antipodul unui teatru al emoțiilor „pare“, al subiectivismului și sentimentalității, ca și rezerva polemică fermă exprimată de Miller la adresa acelui teatru care tinde să rezolve dramaticul conflict între individ și forțele ostile ale societății capitalismului contemporan pășind „pe calea romanescului, a spectacolului liberului arbitru sau a unei noi formule epice...” (ceea ce echivalează cu un veto categoric și la adresa „teatrului absurdului“). Urmărind, sumar și superficial, acest scurt itinerariu, printre diversele formule estetice ale teatrului occidental contemporan – să amintim în sfârșit entuziasmul cu care celebrul regizor german Erwin Piscator a salutat și prefătat recenta lucrare a dramaturgului vest-german Rolf Hochhuth *Der Stelivertreter* (*Vicarul*), piesă care, prin considerabilele ei

implicații politice, a provocat un imens scandal în diferitele capitale vest-europene unde a fost reprezentată (Berlin, Berna, Paris). Piesa lui Hochuth îi apare lui Erwin Piscator ca un exemplu fericit de realizare a aceluia „teatru total“, în care acțiunea eroilor este proiectată perpetuu în scenă pe fundalul marilor procese și evenimente istorice contemporane. Îngăduind și solicitând utilizarea în spectacol a proiecțiilor cinematografice, a placatelor și tabelelor indicative, a efectelor vizuale și sonore grandioase, ș.a.m.d.

Varietatea de formule dramatice pe care pare să o ofere peisajul dramaturgiei occidentale contemporane (și din care noi am amintit doar câteva mai reprezentative, lăsând deliberat deoparte diverse aspecte – de la teatru spiritualist sau catolic al lui Eliott, Graham Greene, Montherlant sau Diego Fabri, la comedia franceză de tipul Anouilh) – ar avea aerul să-i dea dreptate lui Friedrich Dürrenmatt, atunci când scrie în eseuul său *Theaterprobleme* (1955): „Nu mai există nici un stil, există doar stiluri, o propozițiune, care definește situația artei actuale în general. [...] Există deci încă doar stiluri, există deci doar dramaturgii și nu mai există nici o dramaturgie; dramaturgia lui Brecht dramaturgia lui Eliott, cea a lui Claudel, cea a lui Frisch, cea a lui Hochwalder, o dramaturgie de la caz la caz. Totuși, este poate de conceput o dramaturgie, o dramaturgie a tuturor cazurilor posibile, după cum există o geometrie, care include toate dimensiunile posibile. Dramaturgia lui Aristoteles ar fi în această dramaturgie doar una dintre dramaturgiile posibile“ (p. 20-21).

Oricâtă variație și diversitate ar oferi tabloul dramaturgiei occidentale contemporane, oricât de plural și poliform s-ar demonstra jocul ciocnirilor de forme dramatice și poziții estetice observatorul obiectiv și lucid va fi constrâns să recunoască în cele din urmă existența unui proces fundamental de despicare a apelor în două direcții opuse, de segregare a tendințelor și curentelor în două orientări pronunțat deosebite: polii catalizatori ai acestui proces complex de diferențiere și opțiuni ar putea fi considerați ca fiind teatrul epic și „didactic“ al lui Bertolt Brecht sau teatrul realist în general, și ceea ce s-a numit „teatrul absurdului“, având drept exponenții săi cei mai autorizați pe Beckett. Adamov (în prima sa fază) și Eugen Ionescu. Nu există aici o dificultate în a demonstra că varietății și diversității tipurilor de drame și piese contemporane (de la Brecht la Beckett, de la Dürrenmatt sau Frisch la Ionescu, de la Miller sau Tennessee Williams la Osborne. Arden sau Wesker) – le corespund în ultimă analiză, diversitatea tipurilor de „viziune asupra lumii“, diversitatea reprezentărilor asupra raporturilor umane în societatea actuală.

Reducând lucrurile la expresia lor cea mai simplă și elementară, s-ar putea spune că gravitatea în jurul uneia sau celeilalte dintre direcțiile fundamentale de dezvoltare ale teatrului occidental din epoca postbelică s-ar defini prin următoarea alternativă decisivă: considera că rădăcina conflictelor, pasiunilor și avatarurilor omului contemporan are un caracter socio-istoric determinat, că soluționarea acestor conflicte, avataruri și suferințe nu se poate desfășura

șura decât în cadrele acestui proces social-istoric, obiectiv, că intriga dramatică trebuie să implice, în consecință, proiecția perpetuă a dramelor pe fundalul acestei dialectici social-istorice - o asemenea poziție și un asemenea „Weltanschauung” duc inevitabil la opțiunea pentru acea formulă realistă a piesei de teatru contemporane, a cărei expresie-limită ar putea fi considerat teatrul epic, istoric și politic al lui Bertolt Brecht: a considera însă că rădăcina avaturilor, suferințelor și conflictelor omului contemporan ar fi una de natură metafizică, extra-socială și trans-istorică, că la baza veritabilei literaturi dramatice a epocii noastre trebuie să stea expresia iremediabil subiectivă a obsesiilor, coșmarurilor și anxietăților individului în fața unui univers absurd, alienant și monstruos, că teatrul trebuie să fie expresia lirică și poetică a acestei preținse „condiții umane”, abstracte și nedeterminate – o asemenea poziție ideologică își va găsi pe planul creației dramatice expresia-limită în teatrul absurdului al lui Beckett, Ionescu, Genet și al numeroșilor lor discipoli (Albee, Simpson, Pinter, Günther Grass, Dino Buzzatti ș.a.m.d.). Între „Mutter Courage” sau „Galileo Galilei” de Bertolt Brecht și „Eu attendant Godot” de Beckett sau „Tueur sans gages” de Ionescu se consumă tensiunea și antinomia dintre două direcții sau modalități radical deosebite și chiar opuse ale dramei contemporane, între teatrul realist sau parabolic cu caracter însă net istorico-social și teatrul liric al „absurdului” sau „anti-teatrul”. expresie a unei viziuni metafizice, violent pesimiste, asupra „condiției umane” în epoca contemporană.

Ciocnirea acestor linii divergente în dramaturgia occidentală contemporană nu a rămas într-un stadiu latent sau implicit, ci a izbucnit cu putere la suprafață ori de câte ori partizanii uneia sau alteia dintre direcții și-au exprimat pe plan teoretic sau discursiv credo-ul lor estetic. Unul din episoadele cele mai revelatoare ale acestei controverse a fost prilejuit de poziția luată în paginile săptămânalului englez „Observer” de către cunoscutul critic dramatic, promotor al literaturii „tinerilor furioși” englezi, Kenneth Tynan, cu prilejul reprezentării pieselor *Scaunele* și *Lecția* de Eugen Ionescu la teatrul Royal Court din Londra (1958). Textul polemicii Tynan – Ionescu a fost reprodus de acesta din urmă în culegerea sa de studii și articole *Notes et contre-notes*. Poziția lui Tynan ar putea să pară la o privire superficială puțin paradoxală. Tynan, deși recunoștea ca personală și valabilă viziunea despre lume implicată în piesele lui Ionescu, îi reproșa categoric acestuia ostilitatea sa programatică față de realism și față de realitatea obiectivă însăși, contesta teza lui Ionescu că între oameni comunicarea ar fi imposibilă deoarece cuvintele ar fi lipsite de sens, și mai ales, tăgăduia valoarea exemplară a viziunii lui Ionescu, ca singura cale deschisă teatrului viitorului: „[...] această lume lugubră – spunea Tynan – de unde ar fi excluse pentru totdeauna ereziile umaniste ale credinței în logică și ale credinței în om” (paradoxal este însă numai aparent: orice partizan, al artei realiste ar putea recunoaște remarcabila funcție demistificatoare și strălucita eficiență satirică a numeroase scene din teatrul lui Eugen Ionescu,

exprimându-și totodată dezacordul cu estetica teatrală generală profesată de autorul *Scaunelor* și cu viziunea generală asupra omului și condiției umane implicată de scrisul celui care a compus *Tueur sans gages*“). În fața acestui atac din partea unui partizan al „realismului social“ în literatura dramatică, întrucât Tynan subliniasse că estetica lui Ionescu în teatru echivalează cu un veto categoric la adresa teatrului lui Gorki, Cehov, Arthur Miller, T. Williams, Brecht, O'Casey, Osborne și Sartre“ – Eugen Ionescu a formulat în răspunsul său o profesie de credință de natură a-i fundamenta credo-ul său dramatic. Existența și activitatea socială a omului îi apăreau lui Ionescu o realitate de ordin superficial și inautentic, formele și instituțiile sociale constituind – în reprezentarea autorului *Ucigașului fără plată* – o „barieră“ în calea comunicării veritabile între oameni: „Nici o societate n-a putut să abolească tristețea umană, nici un sistem politic nu poate să ne elibereze de durerea de a trăi, de frica de a muri, de setea noastră de absolut. Condiția umană guvernează condiția socială și nu invers“. Această viziune răsturnată, anti-istorică și anti-socială, asupra condiției umane explică scepticismul afișat programatic de Eugen Ionescu la adresa tuturor ideologiilor social-politice, la adresa „limbajului impersonal“ al sloganurilor „sociale“, funcția teatrului său – scria el în răspunsul către Tynan – fiind aceea de a exercita o pretinsă acțiune de demistificare a „limbajului letișizat“ în favoarea unei reîntoarceri la pretinsele „izvoare vii“. Această poziție explică și convingerea secretă sau fățiș afirmată despre pretinsa iremediabilă superficialitate a diverselor forme de teatru realist sau „social“, explică ironiile mușcătoare la adresa pieselor lui Sartre calificate ca simple „melodrame politice“ sau aparent stupefianta stigmatizare a lui Osborne, Miller, Brecht în *tutti quanti* ca fiind „noii autori de bulevard“. Obiectul veritabil și autentic al creației dramatice îl vor constitui pentru partizanul convins al „teatrului absurdului“ obsesiile, anxietățile, coșmarurile și alte stări existențiale ale individului solitar în fața unui univers absurd, ostil și străin, traducând astfel pretinsele dimensiuni fundamentale ale condiției omului contemporan: „Pentru a descoperi problema fundamentală comună tuturor oamenilor, trebuie să mă întreb care este problema mea fundamentală, care este frica mea cea mai de nedeazădăcinat“ – scria Ionescu în răspunsul către Kenneth Tynan. „Atunci voi descoperi care sunt temerile și problemele fiecăruia. Iată care este adevăratul mare drum, acela care plonjează în propriile mele tenebre, tenebrele noastre pe care aș vrea să le aduc la lumina zilei... O operă de artă este expresia unei realități incomunicabile pe care încerci să o comunici și care, câteodată, poate fi comunicată. Aici este paradoxul și adevărul ei“. În al doilea articol al său, Tynan combătea tezele lui Ionescu amintindu-i că nu pură subiectivitate autonomă, ci reflectarea problemelor realității obiective formează adevăratul criteriu de valorificare a operei dramatice. Martin Esslin, un exeget remarcabil al „teatrului absurdului“, semnalând ecourile polemicii Ionescu-Tynan în presa internațională, amintea faptul că în timp ce unul din liderii

criticii dramatice vest-germane saluta poziția lui Ionescu ca pe un act important de repudiare a teoriei „realismului social“ în teatru. George Devine, directorul teatrului Royal Court, lua apărarea creației lui Arthur Miller, Brecht și Osborne, amintind că în cadrul lor profund social aceste piese dezbate probleme umane fundamentale. La răspunsul din „Observer“, Philip Toynbee vorbea de „frivolitatea“ observațiilor lui Ionescu, considerând că din toate punctele de vedere Arthur Miller este un dramaturg mai important. Astfel s-au cristalizat cu maximum de claritate pozițiile-limită a două linii contradictorii în dezvoltarea literaturii dramatice contemporane – rămânând deschisă problema modului în care s-a tradus în creația dramatică efectivă ciocnirea acestor două poziții estetice antinomice.

Exemplul creației lui Bertolt Brecht demonstrează că tentativa veritabilei inovări a tiparelor creației dramatice în raport cu structura ei clasică, de tip aristotelic, nu poate avea sorți de izbândă decât dacă descinde dintr-o concepție exactă și obiectivă asupra dezvoltării raporturilor umane în viața socială. Când Friedrich Dürrenmatt avea să lanseze întrebarea dacă lumea contemporană mai poate fi încă reflectată prin teatru, Brecht avea să-i răspundă în cuvântarea sa la colocviul de la Darmstadt din 1955, că lumea de astăzi poate fi reflectată și prin teatru, dar numai dacă va fi concepută ca transformabilă. Întreaga concepție brechtiană a „teatrului epic“, cu introducerea în „fabula“ pieselor a numeroase elemente narative, a recitativelor, corurilor, song-urilor, a faimoaselor efecte de „distanțare“ – are la bază voința dramaturgului de a sparge cadrul îngust al acțiunii dramatice tradiționale și de a oferi un tablou cuprinzător al lumii obiective, de a pune în valoare fundalul social pe care se proiectează acțiunea personajelor și de a trezi prin toate mijloacele spiritul critic al spectatorului față de sensul evenimentelor narate pe scenă. Scopul declarat al lui Brecht era de a smulge spectatorul din starea de robie „magică“ față de acțiunea scenică. Din starea de „transă“, de „Einfühlung“ (de comunine simpatetică) și de a-l aduce într-o stare de reflexivitate puternică în fața problemelor dezbătute pe scenă. Într-un comentariu la opera sa *Ascensiunea și declinul orașului Mahagonny* Brecht confrunta „vechea“ formă dramatică a teatrului cu forma epică pe care o preconiza el însuși: în cadrul formei dramatice ar domina acțiunea, în cadrul celei epice narațiunea, prima atrage pe spectator în acțiunea scenică, cea de a doua îl transformă în observator; în timp ce prima consumă activitatea acestuia, cea de a doua i-o trezește; prima face posibile sentimente, cea de a doua îi smulge hotărâri, prima îi oferă trăiri, cea de a doua o imagine a lumii; prima lucrează prin sugestie, a doua prin argumente; în prima sunt conservate senzațiile, în cea de a doua ele sunt împinse până la conștiință ș.a.m.d. Brecht a subliniat cu tărie că „teatrul didactic“ (Lehrtheater), cum își autodefinia propriul său program estetic, implică în cel mai înalt grad umorul, fantezia, invenția bogată, stilizarea, – că teatrul acesta trebuie să ofere spectatorului fuziunea instrucției cu delectarea;

poziția brechtiană – ilustrată strălucit de întreaga sa creație dramatică – a exercitat o influență decisivă asupra dezvoltării întregii dramaturgii occidentale contemporane, trezind adversități îndârjite (Eugen Ionescu), dar cucerindu-și și partizani ardenti sau discipoli creatori (să amintim aici admirația lui Arthur Miller pentru teatrul brechtian ca și entuziasmul unui Tynan sau ecourile teatrului brechtian în creația lui Max Frisli și a unor tineri englezi de tipul lui John Arden).

Cât de direct și adânc a influențat o anume filozofie asupra vieții și existenței o întreagă direcție a teatrului occidental din ultimele două decenii – se poate ilustra prin exemplul lui Albert Camus. În celebrul său eseu *Mitul lui Sissif* – tratând problema existenței absurde de a sinuciderii – Camus a dezvoltat o concepție asupra condiției și destinului omului contemporan, concepție care a exercitat o influență considerabilă asupra unei întregi ramuri existenței absurde și a sinuciderii – Camus a dezvoltat o concepție asupra condiției și destinului omului contemporan, concepție care a exercitat o influență considerabilă asupra unei întregi ramuri a literaturii dramatice occidentale. Viziunea filozofică pe care o propunea Camus conștiinței contemporane era aceea a omului care și-ar fi pierdut toate iluziile asupra posibilității de înțelegere și explicare rațională a lumii, a omului condamnat iremediabil să trăiască într-un univers lipsit de sens, străin și absurd. Când omul prizonier al rutinei existenței sale cotidiene și al unei vieți mașinale începe să-și dea seama că scopurile pe care și le propune nu duc la nimic, că între aspirațiile sale și iraționalismul realității obiective există un divorț absolut, că moartea este finalitatea implacabilă a existenței – atunci, în reprezentarea lui Camus, omul realizează condiția „autentică” a existenței: sentimentul absurdului. În piesa lui Camus *Caligula* – demența omucidă a împăratului roman apare „transfigurată” ca expresia unei stranii și sublime aspirații spre absolut și imposibil, a disprețului față de existența conformistă, „normală” și suficientă a patricienilor din jur. Viața normală, desfășurată sub semnul raporturilor de viață obișnuite, al aspirației spre autoconservare și securitate – apare stigmatizată ca „inautentică” și mistificată, frenezia imposibilului și delirul fără speranță din ființa lui Caligula devenind simbolul existenței autentice.

Teatrul lui Samuel Beckett reprezintă expresia poate cea mai acută și mai radicală a viziunii absurde asupra existenței. Dialogul monoton și straniu al celor doi vagabonzi așteptând într-un câmp pustiu sosirea misteriosului și enigmaticului personaj Godot se vrea expresia unui complex de sentimente, traducând o viziune mai generală asupra condiției umane: lipsa de sens și imensa vanitate a oricărei acțiuni umane, nici o faptă și nici un țel nefiind de natură a-i smulge pe cei doi inși din condiția lor de oameni damnați; timpul nu apare ca o curgere progresivă, dialectică, ca o dezvoltare cu sens ascendent a vieții; dialogurile din *În așteptarea lui Godot* sugerează cu o insistență obsesivă echivalența sterilă a tuturor clipelor și tuturor faptelor; ilogitatea și

nonsensul multor schimbări de replici tind să sugereze că nu ar mai exista nicio certitudine și nicio stabilitate care să ofere un punct de rezim obiectiv indivizilor, că între acești oameni comunicarea efectivă a devenit imposibilă. Vladimir și Estragon, simbolicele personaje din piesa lui Beckett, ar fi acceptat bucuroși să se sinucidă, dar din diferite motive eșuează.

Tensiunea reală o creează în piesă doar așteptarea salvatoare a invizibilului și misteriosului Godot; iluzia aceasta obstinată și fragilă rămâne însă suspendată în vid. Piesa sfârșește cum a început, în aceeași atmosferă de zădărnici, desperare statică și amorfism iremediabil. Succesul de care s-a bucurat *En attendant Godot* în Occident (Sartre nu ezita să o considere cea mai bună lucrare dramatică apărută două 1945), se explică desigur prin faptul că ea se constituia ca expresia limită a unei stări de spirit reale. Oscilația între existența sordidă, amorfă și lipsită de orizont, o stare de așteptare nedeterminată și apoi cufundarea definitivă în apatie, resemnare abulică și desperare fără scăpare + traducea într-o formă extremă psihologia unei ființe supuse frustrării și alienării. Tentativa lui Beckett se află însă la antipodul încercării de a prezenta o asemenea posibilă stare de spirit pe fondul veritabilelor ei rădăcini sociale. Aspirația fundamentală a teatrului lui Beckett constă în a prezenta complexul de sentimente descris mai sus ca expresia fundamentală a condiției umane însăși. În *Fin de partie* (*Sfârșit de partidă*) ca și în pantomima *Act fără cuvinte*, nu se comunică nimic altceva decât sentimentul de coșmar al vanității existenței, al atrocității iremediabile, a raporturilor interumane, al neantului cu rădăcina lui ultimă și cea mai profundă a vieții. Martin Esslin semnală faptul revelatorcă în scrisul lui Beckett revine frecvent acest citat din Democrit: „Nimic nu este mmai adevărat ca nimicul. Modificarea tiparelor clasice ale convenției dramatice în piesele lui Beckett, nu se putea înfăptui decât într-o singură direcție: piese fără intrigă (intriga presupunând dialectica progresivă a raporturilor umane, repudiată *ab initio* de Beckett), fără personaje (ideea valorii individualității umane și a diferențierilor între indivizi fiind considerată superficială și caducă), fără dialog în sensul tradițional al cuvântului (comunicarea reală între oameni fiind imposibilă) – structura acestor piese consumându-se într-o țesătură complicată de situații, din care se comunică melopeea monotonă, obsesivă a imobilismului și sterilității existenței. Nimeni nu va tăgădui forța de persuasiune tragică și sumbră a talentului lui Beckett (ne referim în primul rând la *En attendant Godot*), înțeles și ca un antipod al optimismului conformist dintr-o anume literatură occidentală – dar nimeni nu se poate sustrage convingerii că o asemenea viziune pretins ontologică a existenței umane nu poate genera, în ultimă instanță, decât o literatură uniformă, programatic antirealistă, străbătută de atmosfera unui coșmar perpetuu.

Pe fondul acestor observații, ne putem întreba cum se prezintă lucrurile în literatura dramatică a lui Eugen Ionescu? Nu este oare și teatrul lui Eugen

Ionescu expresia programatică a „teatrului absurdului“? Când umorul și verva lui E. Ionescu se exercită la adresa oceanului de platitudini, de locuri comune, de conformism, de idei prefabricate care înecă viața curentă a civilizației burgheze – efectele sunt adeseori strălucite, funcția parodiantă și corozivă a „anti-pieselor“ sale exercitându-se cu mijloace de o originalitate indiscutabilă. Procesul de alienare a gândirii și limbajului în condițiile societății burgheze moderne, de automatizare a limbajului ca efect al sclerozării și mumificării gândirii, efectul torturant pe care-l exercită asupra conștiinței individuale această proliferare infinită de idei gata făcute, de formule standardizate, de cuvinte calpe – formează obiectul real al comediilor absurde ionesciene. În *Cântărețul cheală*, ca și în spirituala satiră a conformismului familiei burgheze din *Jacues* sau supunerea în *Saunele* ca și într-o serie de scene din *Tueur sans gages* – funcția demistificatoare a „umorului negru“ cultivat de Ionescu se valorifică din plin. Există la Ionescu, incontestabil, o intuiție de o rară acuitate a tot ce reprezintă stereotipie și mecanicitate a vieții, gândirii sau limbajului; acumulările dezlănțuite de aforisme, de clișee și tautologii oferă în crescendo-ul lor vertiginos imaginea grotescă a unei lumi – lumea civilizației occidentale contemporane – în care rutina și convenția automată au luat locul percepției directe a realului, în care spontaneitatea și reacțiile omenești elementare sunt ucise de expansiunea vidului, absurdului și neantului. Ultimele piese ale lui Eugen Ionescu ne înfățișează însă o ipostază mai ambițioasă a creației sale. Ionescu tinde să ofere aici o viziune generală asupra condiției umane însăși, să transpună ceea ce se definește ca o situație psihologică strict determinată într-o pretinsă viziune ontologică a existenței umane. Scepticismul zgomotos al lui Eugen Ionescu la adresa tuturor ideologiilor sociale contemporane, tentativa de a considera toate sistemele politice ca tot atâtea forme de mistificare a conștiinței umane, toate mișcările sociale sau politice ca o pretinsă încercare de substituie a unei forme de alienare printr-o altă formă echivalentă – tindea să pregătească acea viziune disperată și anxioasă asupra condiției omului contemporan care străbate piesa-cheie a creației „ultimului“ Ionescu: *Tueur sans gages* (*Ucișă fără plată*).

În reprezentarea lui Eugen Ionescu, orice încercare de a descoperi o finalitate sau un sens rațional existenței umane ar fi condamnată eșecului; ființa omului contemporan ar fi asaltată din toate părțile de tabu-uri mistificatoare și de iluzii caduce: „Nimic nu mă fac mai pesimist decât obligația de a nu fi pesimist“ – suna una din revelatoarele sale formule paradoxale. Cât timp „disperarea“ lui Eugen Ionescu își păstrează un real sens critic și o autentică vivacitate polemică la adresa a ceea ce reprezintă efectiv surogate, paleative și iluzii ieftine în încercarea de infaturare a condiției tragice în existența omului societății occidentale contemporane – patosul polemic al atitudinii sale îi conferă o valoare și un interes real; suita de momente din primul act al *Ucișăului fără plată* când Béranger se extaziază în fața frumuseților se extaziază în

fața frumuseților „cetății radioase”, în timp ce scena oferă imaginea unui vid total – are un asemenea sens polemic: chiar celebrul monolog final al lui Béranger, punctat de rânjete cinice și stupide ale simbolicului ucigaș, are asemenea implicații demistificatoare la adresa umanitarismului, filantropiei sau a sensului creștin al existenței). Când însă Eugen Ionescu aspiră să ridice o asemenea stare de spirit la argul „universalității”, când vehiculează ideea că omului care și-a pierdut rădăcinile religioase și metafizice nu-i mai rămâne în față decât implacabilul destin al morții sau al unei existențe lipsite de sens, că toate soluțiile sociale, umaniste sau politice, sunt simple paleative sau bluff-uri, - un asemenea pesimism cu pretenții de radicalism ontologic reprezintă un credo filozofic lipsit de un fundament serios. Cochetăria cu disperarea și neantul va fi întotdeauna o atitudine frigolă, un act de demisiune a conștiinței în fața realelor și gravelor probleme ale condiției omului contemporan. În piesa sa polemică *L'impromptu de l'Alma* personajul central, Ionescu însuși formulează următoarea profesie de credință: „Eu cred sincer, cât mă privește, în sărăcia săracilor, o deplâng, ea este reală, ea poate fi materie primă teatrului, cred de asemenea, în neliniștile și în gravele plictiseli pe care le pot avea cei bogați, dar, eu nu-mi găsesc substanța mea dramatică nici în mizeria acelorora, nici în melancoliile acestora. Teatrul este pentru mine proiecția pe senă a lumii dinăuntru: îmi rezerv dreptul, cât mă privește, de a-mi lua materia teatrală din visurile mele, din neliniștile mele, din dorințele mele obscure, din contradicțiile mele interioare“. A considera însă cadrul social-istoric real în care se desfășoară existența omului contemporan o problemă secundară, a considera că problemele condiției umane în epoca noastră s-ar putea rezolva într-o himerică independență față de problema social-istorică fundamentală; lupta între socialism și capitalism, că tragismul condiției umane este o realitate metafizică, extra-istorică și trans-socială – reprezintă o evidentă eroare. Adevărul este că izbânzile majore ale teatrului lui Eugen Ionescu sunt indisolubil legate de virulența critică și demistificatoare la adresa unor fenomene negative reale ale vieții social-istorice contemporane: radiografia de o exactitate „clinică” la care apare supus fenomenului mimelismului, al conformismului prin contagiune, al nevertebrării în *Rinocerii*, finețea cu care este fixată în această piesă imaginea tristei sugestionabilități și a deplorabilului conformism de care au dat dovadă pături largi ale societății burgheze contemporane în fața asaltului unei ideologii primitive – ilustrează adevărul de mai sus. Veleitarismul ideologic cu pretenții „metafizice” al lui Eugen Ionescu însă, aspirația de a propune o viziune a-socială și extra-istorică asupra condiției umane – reprezintă o tentativă de a anexa creația dramatică unei „convenții” ideologice nu mai puțin false decât multe din cele combătute cu atâta dreaptă intransigență de dramaturgul francez.

Referentul a analizat apoi evoluția lui Arthur Adamov de la *Mica și marea manevră* la *Paolo Paoli și Zilele comunei*.

Paradoxal, absurdul, grotescul sunt categorii centrale și ale dramaturgiei lui Friedrich Dürrenmatt – dar aici fundalul social-istoric al proceselor

evocate pe scenă apare desenat cu atâta claritate și transparentă, încât se poate afirma fără ezitare că ne aflăm în fața uneia din cele mai lucide și radicale atitudini critice la adresa societății burgheze contemporane din câte cunoaște literatura dramatică a Occidentului. Viziunea lui Dürrenmatt se arată afectată, în primul rând, de procesul teribil al intervertirii tuturor raporturilor umane în lumea civilizației imperialismului modern, de formele groțesti și paradoxale în același timp pe care le iau relațiile interumane în această lume. Sarcasmul rece al lui Dürrenmatt urmărește necruțător modul în care intransigența și declarațiile de fidelitate față de libertatea și demnitatea persoanei umane ale locuitorilor orașelului Gullen (din piesa *Vizita bătrânei doamne* se vor converti sub fascinația banilor în poltroneria cea mai cinică și în crima cea mai abjectă. Sensibilitatea dramaturgului elvețian este obsedată mai ales de caracterul tentacular al complicităților în această lume, de proliferarea fără margini a versatilității și nevertebrării. În piesa *Fizicienii* genialul savant Möbius simulează nebunia și trăiește izolat într-un luxos sanatoriu de bolnavi mintali – pentru a-și apăra descoperirile științifice de utilizarea lor în scopuri abominabile. Lumea reală, normală – sugerează Dürrenmatt – a devenit un câmp de expansiune a nebuniei: iluzia lui Möbius este că doar sanatoriul destinat alienaților mintali ar mai putea constitui un loc de refugiu pentru savantul lucid care nu vrea să-și mutilizeze conștiința. Deznodământul piesei – străbătută de mușcătoarea viziune paradoxală a lui Dürrenmatt asupra inversiunii totale a valorilor în lumea civilizației occidentale moderne – este de un efect enorm: conducătoarea sanatoriului, o doctoriță nonagenară, ultimă descendentă a unei lungi dinastii de potenți, se înfățișează a fi ea însăși proprietara unui gigantic trust de armament: convorbirile științifice ale lui Möbius au fost înregistrate pe benzi de magnetofon și se află acum în posesia ei. Sanatoriul de nebuni se demonstrează a fi un refugiu iluzoriu: monologul final al lui Möbius e încărcat de resemnare și melancolie. Teribila viziune satirică a lui Dürrenmatt tinde să pună în valoare modul în care o asemenea lume a pulverizat toate normele obiective ale conviețuirii umane. În *Franck al V-lea* comedia unei bănci private, procuristului Böckmann, membru de frunte al bandei de gangsteri care dirijează grandioasa mașină de excrocherii și crime a Băncii Franck, i se ascunde de către medicul băncii, la ordinul patronilor, diagnosticul real al bolii sale: cancer la stomac. Franck al V-lea se teme ca în timpul operației, cu ocazia anesteziei, Böckmann să nu divulge în stare de inconștiență, manoperele ilicite ale băncii. Când Böckmann află adevărul, cei doi protagoniști ai Băncii Franck îi explică duios că toate practicile lor sunt destinate să asigure un viitor senin copiilor lor, care trăiesc într-o dulce ignoranță a viciilor părinților. În finalul cu aspect de grandioasă bufonadă al comediei *Franck al V-lea*, conducerea băncii este acaparată chiar de cei doi „idilici” copii ai familiei. Metodele lor vor depăși cu mult „practicile” tradiționale ale dinastiei Franck. Pesimismul lui Dürrenmatt nu are nimic din

patosul disperării sau al absurdului. „Ficțiunea nu trebuie să fie pur absurdă. Absurdul nu conține nimic“ – scrie undeva dramaturgul elvețian. Tezele la piesa *Fizicienii* subliniază cu claritate convingerea lui Dürrenmatt că dacă maladiile acestei lumi sunt incurabile prin simpla acțiune individuală (de aici eșecul fizicianului Möbius în piesa sa) – caracterului social al anomaliilor civilizației contemporane trebuie să i se opună o soluție de tip colectiv și social.

Un virulent spirit critic și o curajoasă atitudine demistificatoare la adresa experiențelor istorice recente ale civilizațiilor occidentale animă și creația celui alt ilustru dramaturg elvețian – Max Frisch. Nimeni nu a proiectat în teatrul occidental o lumină mai crudă asupra lașității și spiritului de complicitate al opiniei publice burgheze cu forțele fascismului decât pisa lui Frisch *Biedermann și incendiarii* și nimeni nu a disecat cu mai multă precizie mecanismul psiho-social al șovinismului decât remarcabila *Andorra* – punctul culminant al radicalismului critic în teatrul lui Frisch.

Lectura unor piese ale „tinerilor furioși“ englezi ne edifică imediat asupra realelor resorturi ale răspunsului tăios pe care îl adresa Kenneth Tynan, criticul acestei generații, lui Eugen Ionescu și esteticii „teatrului absurdului“. „Nihilismul“ care străbate piesele lui John Osborne, virulența critică și protestatară a pieselor lui Arden sau Brendan Behan – au o adresă socială precisă și sunt cu totul departe de „nihilismul“ cu pretenții ontologice al discipolilor „teatrului absurdului“. Nonconformismul și spiritul rebel al pieselor tinerilor englezi vizează o realitate social-istorică precisă: filistinismul și convenționalismul mortifiant al societății burgheze engleze. Furia și disperarea tinerilor eroi ai pieselor lui Osborne, mai moderate în *Epitaf pentru George Dillon*, mai agresive și voit ireverențioase în *Lock back in Anger* (*Privește înapoi cu mânie*) – poartă incontestabilul sigiliu al autenticității. Acești tineri se sufocă în mijlocul unei societăți care comercializează talentele, aplatizează valorile, îi desconsideră și îi tratează ca pe niște paria pe cei care refuză să se adapteze: pietismul ipocrit, rutina, convenția moartă, normele sacrosancte ale vieții burgheze, prejudecățile tiranice ale unui mediu filistin – ulcerează adânc sensibilitatea lor. Revolta acestor tineri ia caracterul unei adevărate furii și beții nonconformiste, de o vehemență și o violență a imprecățiilor într-adevăr remarcabile, dar consumarea lor într-o gesticulație teribilă, totuși sterilă, dezvăluie limpede și limitele acelei rebeliuni. O mențiune specială se cuvine remarcabilei „parabole“ a lui John Arden: *Dansul sergentului Musgrave*. Spiritul critic cu precisă adresă socială antiburgheză al creației unora dintre tinerii dramaturgi englezi – explică deopotrivă antipatia pe care o trezesc piesele lor în lagărul „teatrului absurdului“. (Eugen Ionescu vorbea recent cu dispreț de (les) „niaiseries anglaises“, dar și poziția lui Kenneth Tynan, care pleda cauza unui teatru destinat să elibereze lumea de „vetusta angoasă“ și capabil să devină „agentul unei posibile vindecări“.

În mijlocul asalturilor furioase ale avangardismului teatral, literatura dramatică a lui Arthur Miller oferă imaginea aproape singulară a rezistenței formelor realismului clasic și tradițional. Sensibilitatea dramaturgului față de problemele fundamentale ale societății americane moderne apare ilustrată aproape de fiecare dintre piesele sale. Reflexele acute pe care le au în viața familiei americane obișnuite, contradicțiile teribile ale civilizației capitalismului modern – formează tema esențială a unor piese ca *Toți fiii mei* sau *Moartea unui comis-voiajor*; isteria maccarthysmului a generat prin reacție piesa devenită celebră *Vrăjitoarele din Salem*. Un amestec original și specific de poezie și tragism străbate remarcabila lucrare: „Îmi amintesc de cele două zile de luni–; pe fondul unei vieți automatizate și mecanizate, truate de rutină, în mijlocul unor oameni cufundați într-o existență standardizată și lipsită de speranță, Miller proiectează figura tânărului băiat care izbutește să-și ia zborul. Figura tânărului Bert devine simbolul acelor aspirații și nostalgii juvenile care se refuză capitulării în fața mecanismului alienant al unei „civilizații” mortificante (acțiunea se desfășoară în birourile unei întreprinderi new-yorkeze). Nu pot fi subapreciate elementele de ilustrativism social sau de convenționalism care pătează uneori piesele lui Miller, anacronismul unor situații și raporturi umane înfățișate în piesele sale, ceea ce desigur, le face până la un punct vulnerabile în fața atacurilor mușcătoare ale unor partizani ai avangardismului teatral (a se vedea, de pildă, în *Notes et contre-notes* răspunsul lui Ionescu către Philip Toynbee). O piesă ca *Vedere de pe pod* suferă în însăși tema ei fundamentală de un asemenea convenționalism desuet (deea acțiunii devastatoare a „pasiunilor”, în cazul de față a geloziei, aparține locurilor comune ale psihologiei). Nu este mai puțin adevărat că dacă Tennessee Williams și-a dobândit originalitatea în peisajul dramaturgiei americane prin acuitatea și franchețea cu care piesele sale tind să pună în valoare rolul decisiv pe care îl joacă erotismul și sexualitatea în raporturile umane – dramaturgia lui Arthur Miller reprezintă în realizările sale majore, poate, treapta cea mai evoluată a realismului cu puternice implicații sociale în teatrul american contemporan.

Competiția între direcțiile fundamentale antinomice ale teatrului contemporan rămâne așadar deschisă. Competiția între direcția personificată la limită de „teatrul absurdului” și cea a unui teatru realist de tectură clasică sau modern-parabolică, – are profunde implicații de ordin social și ideologic. Aspirația partizanilor „teatrului absurdului”, de a constitui direcția hegemonică în literatura dramatică contemporană, instaurând o nouă convenție teatrală și o nouă structură în teatrul modern – pornește de la premisa că un asemenea teatru ar fi expresia cea mai reprezentativă a condiției omului occidental contemporan. Ascendentul și victoria tendințelor avangardiste sau a celor realiste (acestea din urmă avându-și expresia superioară în teatrul lui Brecht) – depind în ultimă analiză de natura soluției pe care o propun conștiinței omului

societății occidentale actuale. Dacă „teatrul absurdului” își exercită pretinsa sa vocație demistificatoare în numele unei viziuni de un nihilism și un pesimism absolut asupra condiției umane în societatea contemporană, diversele tendințe care se află la antipodul acestui teatru (de la Brecht la Dürreanatt și de la Sartre la Miller) își afirmă vocația lor demistificatoare în numele unei forme sau alta de umanism. Dincolo de strigătele partizanilor noii „avangarde” teatrale despre pretinsul „academism” și „pompiersm” al realismului, despre iremediabila veștejire și caducitate a acestuia, se află convingerea lor că orice soluție „istorică” și „socială” a contradicțiilor omului contemporan ar fi o iluzie mistificatoare, ca „istoria” este un câmp de sclerizare a vieții individului și că doar „non-istoria” ar fi adevărata realizare. Anatemizarea realismului are așadar un substrat ideologic mai profund – premisa acestei acțiuni constituind-o convingerea că solitudinea și angoasa caracterizează condiția fundamentală a omului, iar orice tentative de a le înlătura sau anihila nu ar reprezenta decât înlocuirea unei forme de alienare printr-o alta. În fața acestor atacuri înverșunate – vocația dramaturgiei cu tendință realistă în occidentul contemporan constă în a oferi răspunsul veritabil la problemele ridicate cu atâta acuitate de „teatrul absurdului”, de a dezvălui și indica căile reale de soluționare a contradicțiilor omului societății occidentale. Dialectica formelor dramatice urmează dialectica proceselor social-istorice obiective. Cheia destinului literaturii dramatice occidentale se află în logica procesului social-istoric obiectiv; controversa între avangardismul promotorilor „teatrului absurdului” și partizanii unui teatru de factură umanistă și realistă (în sensul cuprinzător al cuvântului) își va afla deznodământul în soluția finală pe care o va căpăta lupta între cele două ideologii contradictorii pentru cucerirea conștiinței omului societății occidentale contemporane.

G. Călinescu, *Eminescu*, „Contemporanul”, nr. 24 (922), 12 iunie 1964, reluând *Comunicarea susținută la Academia Română la data de 9 iunie 1964*

Universalitatea unui poet, când n-o confundăm cu efemera notorietate, este împrejurarea prin care opera sa, zămislită în timpul și spațiul pe care le exprimă, iese din limitele epocii sale și ale țării unde a luat ființă și devine inteligibilă întregii umanități. Pentru cei care au evadat, astfel din contingentele imediate, noțiunile de clasicism, romantism pierd orice sens. Însă universalitatea fiind un punct cosmic al unei verticale pe pământ, iar nu o abstracție, orice poet universal este *ipso facto* un poet național. Homer era grec, Dante florentin, Shakespeare englez; extirpați din opera lor ceea ce e concret etnic, sublimele îngustimi dacă vreți, și totul rămâne inert și fără puls.

Universalitatea este o inimă individuală, puternică și sonoră ale cărei bătăi istorice se aud pe orice punct al globului precum și-n viitor.

Foarte tânăr sau mai matur, Eminescu era obsedat de geneza poporului român și plănuia vaste epopei ori drame despre episodul daco-roman, încercând a crea și o mitologie *ad-hoc*. Într-o epopee cu titlul *Decebal*, zeii nordici, a căror reședință e pusă ca de obicei în fundul mării înghețate, se solidarizau cu Dacia. Dochia ar fi fost o vrăjitoare tânără, iar Ogur un cântăreț orb, un fel de Homer al geților care, însuflind poporul dac în lupta împotriva romanilor, ar fi fost târât de caii soarelui și ar fi căzut în marea înghețată. Acolo ar fi povestit zeilor Walhallei nenorocirea dacilor și aceștia ar fi hotărât să pomească năvălirea popoarelor barbare. Mai târziu, ieșind din vag, poetul pune pe Freya, soția lui Wotan, să viziteze țărilor dunărene. Orbul era Diutpareu, fost rege și capul preoților daci, Dochia, fiica lui, iubea pe Dacio, dar ura și iubea totodată pe Traian. La căderea Daciei, gândul ei este să emigreze cu resturile poporului, însă cu imaginea lui Traian înaintea ochilor și la ivirea lui încremenește ca Niobe, foarte probabil pe muntele Ceahlău, numit de către G. Asachi Pion. Cât de stăruitor era în mintea poetului mitul național al Dochiei ne putem face o idee dintr-un de toți știut sonet:

*Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi ceața crește rânduri-rânduri.*

Mult mai târziu (ca să trecem peste alte proiecte), într-un fel de satiră, poetul, nemulțumit de prezent, își închipuia că descinde în marea înghețată unde, firește, se afla și Decebal care întreba dacă mai dăinuie Sarmisegetuza, cea cu muri de granit și turnuri gote. Poetul îi mărturisea că nu, iar învingătorii lui degeneraseră până într-atât că din romani deveniseră romunculi. Odin în persoană mângâia pe poet și-l îmbia la o dragoste cu o divinitate a fundurilor de mare care se ghicește a fi Poezia. Asimilarea geților cu goții o făcuse Iakob Grimm, de unde prezența lui Decebal în Walhalla. În *Strigoii*, poem descriind năvălirea barbarilor în Dacia, este evocat un bătrân preot al lui Zamolxe care duce pe Arald într-un „dom de marmur negru“ în inima muntelui care de bună seamă este Ceahlăul. Pionul și marea înghețată sunt cele două coordonate ale genezei poporului român. Chiar într-o versiune din *Geniu pustiu*, eroul Toma Nour merge la vânătoare pe patine în regiunea boreală, în nădejdea că spărgându-se gheața sub el, ar fi căzut în fundul mării înghețate, unde domnește bătrânul rege Nord, acolo unde totul este splendid, inalterabil, rece și inteligibil ca cristalul. Prietenii nu înțelegeau sau considerau drept extra-vaganță mărturisirea poetului că după moarte ar dori să fie așezat în fundul mării înghețate spre a scăpa de putrefacție. De altfel pentru el paradisul fluid și

adamantin din fundul mării reprezenta locul geniului cerebral, aspirând după frumusețe și sorbind chipul fetei de împărat.

Pe o răspândită temă occidentală, Eminescu, care nu văzuse marea decât foarte fugitiv la Königsberg, își va exprima în versuri celebre dorința de a muri la marginea mării, având codrul aproape. Superficia tumultuoasă a mării era pentru el viața fenomenală cu catastrofele ei, fundul mării înfățișa Valhalla, paradisul fluid, înrudit cu diamantul. Codrul, incompatibil cu țărmul Sciției Minor, era și el o speță care, ca atare, depășea existența individului coruptibil. Pentru cine a cercetat gândirea explicită a lui Eminescu în scrieri și manuscrise, lucrul nu suferă discuție. Deci tot în termeni naționali, prin coborârea în Olimpul acvatic al lui Zamolxe și al lui Decebal, era formulată și filosofia ce ședea la temelia acestor așa de simple și vibrante versuri:

*Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării.*

Eminescu a abandonat proiectele dacice, reducându-le la câteva ritmuri folclorice, precum:

*Mândră-mi este rochia
Și mă cheamă Dochia.*

Concomitent cu episodul dacic și apoi cu stăruința până la maturitate, Eminescu, patriot ardent, a perseverat în ideea unui ciclu de drame din istoria românilor. Dar spre deosebire de alți dramaturgi români, care priveau istoria mai mult anecdotic sau în fine cu o problematică de interes regional, poetul tinde să demonstreze prin evenimentele locale adevăruri accesibile întregii umanități. Două în special sunt punctele lui de perspectivă: fatalismul patologic grec, prin care istoria națională ia proporțiile tragediei eline, și umanitatea shakespeariană, brită și în același timp imens universală. Intențiile și analogiile sunt notate pas cu pas. Îmi pare inutilă orice erudiție, sper că în privința aceasta am meritat să fiu crezut pe cuvânt.

Deci Eminescu face din Mușatini o seminție de Atrizi cu patima vărsării de sânge, ceea ce într-un fragment de dramă va destăinui chiar Alexandru cel Bun. Într-o tragedie intitulată *Gruie Sânger*, Iuga, voievodul Sucevei, ar fi fost omorât de Mihnea Sânger. Acesta ar fi avut un fiu Gruie care, născându-se ca Oedip sub auspicii sinistre, ar fi fost abandonat pe râul Bistrița. Gruie, devenit mare, va ucide fără să știe pe tatăl său și va coabita cu mamă-sa, aidoma ca Oedip cu Jocasta. Bogdan Dragoș, fiul ucisului Iuga, devenea domn. În alt proiect ereditatea sanguinară și shakespearianismul erau reluate. Voievodul

Dragul din cetatea Arieșului lasă ca epitrop al fiului său Bogdan-Dragoș pe Sas, care ar râvni să scape de tânăr și să devină el domn. Bogdan-Dragoș fuge în codru, Sas crezând a-l omori în pat, ucide pe propriul fiu. Din toate acestea, Eminescu devenit mai pozitiv și socotind că folclorul este modul cel mai rațional de a universaliza, a reținut cadențe în stil popular:

*Dragoș Vodă cel Bătrân
Pe Moldova e stăpân
Și domnind cu toată slava
Șade-n scaun la Suceava
etc.*

Nenumărate titluri de încântătoare versuri de aspect folcloric se referă la un Mușat, întemeietorul dinastiei Mușatinilor. În *Mușatin și codrul*, de pildă, este evident vorba de Bogdan-Dragoș prefăcut în mit al permanenței Daciei. Codrul-cetate, din care la sunetul cornului moștenit de la craiul Decebal va ieși împărăteasa Dochia, este Sarmisegetuza:

*Tu să știi, iubite frate,
Că nu-s codru, ci cetate,
Dar de mult sunt fermecat
Și de somn întunecat.*

Eminescu plănuia să scrie un *Dodecameron dramatic*, un ciclu de tragedii, începând cu Dragoș Vodă. Aici ar fi intrat și tragedia despre Ștefan cel Tânăr pe care din depărtare îl speria spectrul lui Rareș. Un alt proiect cu Petru Rareș s-ar fi intitulat *Cel din urmă Mușatin*. Alexandru Lăpușneanu care se pretindea și el un Mușatin, face obiectul unei încercări de dramă din epoca plinătății talentului, în care sunt prefigurate momente din *Scrisoarea III*. Domnul e o fire machiavelică și disimulată. Mahomed, la fel. Fire atroce, el e fraticid și poate incestuos. Blestemul Atrizilor, shakespeareanismul au trecut asupra lui. Poetul plănuia o *Doamnă Chiajna* care și ea era de fapt, Mușatină. De asemenea, sub impresia dramei lui Hasdeu, un Răzvan, istoricește himeric, care, desfrânat, trăia c-o țiitoare care omorâse pe fiică-sa. Proiectele cu Mira (*Marcu Vodă*) sunt, unele, juvenile și noroase. Spiritul shakespearean e prezent și aici precum, declarat, acela mai melodramatic al lui Schiller. Mihai căuta un instrument pus sub semnul „Îngerului Unirii” pe care înțelegea s-o înfăptuiască așezând pe tronul Moldovei pe fiul său Marcu Vodă, care însă era fiul lui Petru Cercel. Oricât de tenebroasă, piesa era națională. Dabija Vodă face obiectul doar al unor stihuri în stil de *Tischlied*:

*Când eram vodă la Moldova
Hălăduiam pe la Cotnari...*

în vreme ce un fabulos Dan Voievod, Mușatin și el, urma să fie tratat într-un poem dramatic, cu elemente de basm, *Cenușotcă*. În sfârșit, mișcările iobăgești din Transilvania, aceea a curuților lui Doja din 1514, a lui Horia din secolul al XVIII-lea, a lui Iancu de la 1848 urmau să fie axate pe originile poporului român. Aceste toate sunt intenții naționale. Forma națională a universalității lui Eminescu se poate verifica numai în capodoperele pe care mulți le socotesc ca fiind metafizice, vorbind despre ele cu gura pe jumătate și ocolind cu grijă ceea ce li se pare un abis ideologic.

Fără îndoială, este greu pentru cine are superstiția școlilor și caută așa-zisele izvoare ale unei opere, să găsească naționalitate în ceea ce exterior este sau pare a fi tipic romantic. Poetul însuși zisese:

Eu rămân ce-am fost: romantic.

Pomind uneori de la mituri străvechi, romanticii au predilecție pentru poezia genezei și a stingerii, pentru ascensiunile lunare pe care le vom găsi de altfel în paradisul dantesc, în *Orlando furioso*, în *Adone* al cavalerului Marino, în *Cyrano de Bergerac*. Tieck insistă asupra cristalelor prețioase în *Der Runenberg* și *Die Elfen*. De asemenea, E. T. A. Hoffmann în *Die Bergwerke zu Falun*. Toți coborau la filozofia alchemică a lui Jakob Böhme, care vedea magic în cristal spiritul pietrificat sau, spre a simplifica, un succedaneu al luminii solare spre *Zentro Terrae*. Feeria marină din Walhalla eminesciană o regăsește vestitul Simplicissimus al lui Grimmelshausen în *Mare del Zur*, adică în Pacific. Totul acolo e cristalin. Paracelsus însuși susține că „*Aqua ein Mutter ist der Mineralien*“.

Despre întrepătrunderea între regnul mineral și cel vegetal pe urmele lui Cardanus trata Goethe în *Metamorphose der Pflanzen*. Hoffmann, care era un ironist și lua peste picior pe filosofi idealști ai naturii și îndeosebi pe Novalis, ne va revela în *Die Königsbraut* lumea vegetală. O Fräulein Aennchen se va logodi cu un gnom, cu Daucus Carota I, regele morcovilor. În *Der goldene Topf*, precupeața vrăjitoare este fata unei sfele.

Teoria geniului, așa de plăcută romanticilor, o profesaseră gânditorii Renașterii. Spre a simplifica, existau pentru ei două soiuri de oameni: un *primus homo* și un *secundus homo*, acesta din urmă fiind arteficele, recreatorul și reformatorul naturii. Goethe este obsedat de ideea genialității. Chiar și tema Cătălinii, a femeii care se plictisește repede de zonele amețitoare, o regăsim, de pildă, în *Die Königsbraut* a lui Hoffmann. Aennchen nu suportă multă vreme regimul feeric al regelui Daucus Carota și e atrasă de nobilul Herr rural Amandus von Nebelstern, simbol al filistinismului și al platitudinii odihnitoare.

Întru cât privește dragostea nestânjenită, tematic, ea răspunde mentalității romantice. Heinse în *Ardinghello* profesa un fel de imoralism, închipuind o republică insulară unde iubirea ar fi fost absolut liberă. Fr.

Schlegel în *Lucinde* glorifică „die echte Ehe“, căsătoria veritabilă naturală, peste îngrădirile legale. Nu altfel gândea Goethe. În materie erotică, Eminescu visează adesea o femeie imperativă, agresivă, căreia îi și dă numele de Cezara, însă „das strake titanische Weib“ era în vederile romanticilor germani, și după aceea a lui Baudelaire însuși, care visa prietenia cu o „jeune géante“. Cezara din nuvelă devine în lirică Diana, zeiță teribilă și suavă, vânătoare de fiare în pădure, și inspiratoare de fericiri violente. Toate acestea există, abstract, în romantism. Când însă citești pe Eminescu îți dai seama că sensul interior al poeziei lui e cu totul altul, geograficește și temperamental.

Mai tulburător este așa-zisul pesimism al lui Schopenhauer profestat de poet teoretic în forme zgomotoase, mai ales când e tânăr și plin de entuziasm național. Detractorii poetului au denunțat ca o primejdie pentru tineret această viziune neagră. În fond Schopenhauer era un mizantrop care și-a vărsat fierea pentru insuccesele sale într-o epocă în care încordarea între industria capitalistă și munca proletară începuse să fie acută. Îl vexase gazda făcând din el un misogin, care nega femeii genialitatea. Aproba poligamia și detesta „die Dame“, „dies Monstrum europäischer Civilisation und christlichgermanischer Dummheit“. Speriat de egoismul indivizilor și de lipsa lor de scrupule, Schopenhauer ocolea baricadele și construia cu sarcasm un sistem platonician, admitând nu numai ideile eterne de spețe, dar și caracterul individual metafizic, care se releva în lumea fenomenală palingenetic. Esența omului fiind voința oarbă de a trăi, producătoare de durere, totul era de a o atenua prin abstragerea de la luptă, anahoretism, somn și contemplarea ideilor eterne. Arta concurând starea vegetativă a plantelor era valabilă în măsura în care calma, iar genialitatea reprezenta obiectivitatea deplină a artistului nepăsător și rece.

Dacă însă citești pe Eminescu, constăți că foarte multe idei sunt din Schopenhauer, dar suflul vital este altul.

M. Eminescu e un mare poet al materiei cosmice în veșnică mișcare și un cântăreț frenetic al germinației care implică dezagregarea organicului și a anorganicului. Natura lui începe acolo unde oprirea în loc a elementelor prin industria omenească întâmpină rezistență și moleculele încep să se desfacă și să se împreune din nou într-o altă viață. Ceea ce nouă ni se înfățișează ca „mizerie“ și „ruină“ este la el intuiția unui proces vital și ca atare euforic. Dionis încearcă senzația creșterii năvalnice a părului, umblă cu voluptate prin ploaie, înfruntă „torente“. Poetul preferă casa vie unde viața își urmează procesul, casa în grinzile căreia stau greieri, strivită între arbori, acoperită de ei. De aci vin acele imagini de decrepitudine, locuințe surpate de ploi și de mușchi, înăbușite de păianjeni, grădinile sălbătice, încâlcite, aduse la starea incultă. Curtea mănăstirii lui Dionis este distrusă de vegetația năvalnică ce iese printre pietrele pardoselii. Ruina au cântat-o și romanticii ca o tristă condiție istorică a materiei. Eminescu dimpotrivă jubilează. Buruienile cresc în tufe negre-verzi, mucegaiul produce eroziunea tencuielii de var, iarba învinge

lespezile. Nu culoarea, nu varietatea sunt notele esențiale, ci cantitatea. Pădurea noastră empirică are o durată limitată, fiind supusă dezagregării, codrul eminescian însă „crește“ peste marginile de timp ale domniilor, peste acelea ale raselor. Imaginea aceasta egiptiacă de trăinicie de-a lungul mileniilor, de vigoare gigantică determină dimensiunea microscopică a omului și acel sentiment tipic eminescian de a se lăsa în voia dinamicii naturii:

*Neamurile-mbătrâneau,
Crăiile se treceau,
Numai codrii tăi creșteau.
Și în umbra cea de veci
Curgu-mi râurile reci.*

Dincolo de orice interpretare filosofică în sensul de a atribui pădurii și altor aspecte naturale calitatea de *species rerum*, codrul eminescian reprezintă, ca și cristalul din zona amorfă, un paradis material, forța impetuoasă a lumii organice, raționalul aproape umanizat și expresiv, miile de brațe întinse spre soare și lună. Expresie, prin asta, a unei nații viguroase, trăind în mijlocul monumentelor naturii, mai degrabă decât printre cele friabile de granit, Eminescu este, în ciuda pesimismului teoretic, un poet național.

Una din notele peisajului eminescian, strâns legate de felul lui exultant de a concepe totalitatea universului material, este gigantul, unit cu spectralul și cu paradisiacul. Alți poeți de epocă romantică cultivau și ei megaloscopia, dar ca un simplu tic grafic, pe când la Eminescu sensul este dialectic și cosmic. V. Hugo nu mânuia mai bine colosalul și imaginile grele ca niște coloane asire. Totul la poetul român e trosnitor și masiv, pierdut în perspective. Codrii stau la marginea oceanelor de popoare deasupra cărora zboară, ca niște mari păsări, gândurile. Meditațiile asupra nimicului și tăcerii sunt vrednice de fantazia lui Lamartine și nimeni n-a analizat mai amețitor ideile de existență. Minte este găurită de atâta logică paradoxală. În câmpiile chaosului s-au aruncat semințe din care ies ramuri verzi, în țeasta furnicii mocnesc gânduri uriașe. Paradisiacul lunar ori subacvatic e nelipsit, iar fenomenele personificate glumesc shakespearian precum vântul care cântă:

*Când ca lupul latru jalnic,
Când ca mîța-ncet eu miaun
Și trezesc din vis motanul
Care toarce sub un scaun.*

Timpul devine material, bătrânețea e definită cu uimitoare senzații vegetale de învechire, uscare și răcire. Într-un început de basm simbolic oriental, un om diafan se trage prin pustiuri pe un schelet de cal, intră într-o

grădină cu vegetație uriașă, descalecă, suie cu un alai întreg de umbre pe scări de marmură, se pierde în galerii maure unde vede trandafiri negri. În *Mirodonis* dăm de păduri de flori ca arborii de mari, de o florărie suavă de giganți. E nu un truc, ci un arhanghelism muzical mai solemn decât cel mallarméan cu transparențele pe care Edgar Poe le dădea visurilor sale edenice. Fluturii sunt așa de mari încât Mirodonis le sărută ochii. Urieșenia este harpa poetică a lui Eminescu și el pune aici o tristețe voluptuoasă de singurătate pleistocenică. Gigantitatea nu reiese numai din mărimea dimensiunilor. Eminescu are o sensibilitate proprie pentru lumea de pe altă planetă, care nu-i exclusiv vizuală. Se simte în vers o apăsare grea, o trosnătură, o răsuflare de ceva ce depășește percepția noastră. Astfel, probabil furnica, fără a zări ochiul nostru care o țineste ca un soare negru, e înfricoșată de brusca schimbare a climei de pe firele de iarbă de la orizontul ei.

Și somnolența care e un prim stadiu al morții și, speculativ, aduce aminte de restrângerea schopenhaueriană a tensiunii vieții spre a evita durerea, dimpotrivă este la Eminescu indiciul unei extraordinare vitalități și efectul unei naturi gigantice care dă o euforie aproape toxică.

Tot la sentimentul ipostazelor materiei intră și aspectele geologice. E mai mult decât natură, intuiția condensării nebuloaselor în forme dure și cristaline, la rândul lor friabile, și a compenetrației regnurilor. Poetul mărește lucrurile inerte, asfaltoase, munte, stâncă, rocă, având atracție către pietrele prețioase, adunate în mari cantități, diamant, smarald. Natura surprinsă în plină ebuliție e o arătare vulcanică înfricoșătoare.

*Prin a craterelor gure răzbunare strig vulcane,
Lava de evi grămădită o reped adânc în cer.*

Cu o minte de copil, Eminescu închipuie pentru eroii săi castele mărețe ori peșteri, care au în ele ceva geologic, străluciri de geode uriașe. Pereții sunt de zăpadă. Lumina cade ca ninsoarea, sub Ceahlău e un palat cu portale gigantice de stânci, cu bolți săpate în granit, cu pereții de marmuri negre-ebenine, lucind ca niște oglinzi de tuci lustruit. În fundul stâncos al mării sunt palate de safir. Arhitectura însăși urmează acest stil gigantic, geologic și fabulos. Cutare castel crește în mediu vulcanic, ca o creastă de munte.

Erotica eminesciană este una din cele mai naționale note ale universalității sale. Unii trec peste acest aspect fundamental, încercând să descifreze pentru cine a fost scrisă cutare sau cutare poezie. Însă de obicei o poezie inspirată de una, este dedicată alteia și încă nici ei, ci femeii în general. Desigur, aspirația către așa-zisa dragoste liberă este răspândită în secolul al XVIII-lea și mai cu seamă la romantici. Dar acolo sălbăticia reprezintă un rafinament, consecutiv oboselii produse de Erosul cavaleresc și de cerebra-

lități. Inocența eminesciană e o candoare proprie unui popor sănătos. Nu fără scandal au întâmpinat mulți, acum treizeci de ani, demonstrația mea că erotica lui Eminescu este gingaș onestă și carnală. Negarea „spiritualității” speria și mai sperie pe ascuns pe mulți ipocriți care însă, întru cât îi privește, sunt perfect de acord cu Eminescu în criteriul alegerii ființei dragi:

*Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci-mplinită,
Încât ai ce strânge-n brațe – numai bună de iubită.*

Poetul era desigur idealist, întinzând brațele spre fantasma femeii desăvârșite, mistic nu era, pentru că aceasta presupune transcendența femeii, ridicarea ei la rangul de simbol. Este de neînchipuit ca Dante să meargă cu Beatrice,

Mână-n mână, gură-n gură.

În modul său instinctual și cvasi-folcloric, Eminescu pune gravitate și statornicie:

*Tu vezi că în iubire
Nu știi ca să glumesc,
Nu-ți pare oare bine
C-atâta te iubesc?*

Încolo visează, cu fondul liric al poporului îndeobște, gingășii robuste și permise, șăgălnicii încântătoare în codrul milenar, departe de orice indiscreție:

*Părul tău ți se desprinde
Și frumos ți se mai șede,
Nu zi ba de te-oi cuprinde,
Nime-n lume nu ne vede.*

Alteori poetul face în metru popular elogiul frumuseții sănătoase, a unei văduvioare tinere, mereu cu acea estimațiune corporală:

*Nici prea mică, nici prea mare,
Plinuță la-ncingătoare.*

Ca o complicație onestă a sentimentului erotic, văduvioara are și un copil în leagăn:

*Adormit și drăgălaș,
Alb ca felia de caș.*

ceea ce înseamnă că Eminescu simțea instinctual frumusețea iubirilor rodnice. În casa asediată de zăpezi, în urletele lupilor și lătratul câinilor, tânăra femeie somnolează fericită, copleșită de fericirea maternității. Înclinarea poetului este prin urmare pentru femeia îndeplinindu-și datoria către speță. Când într-o poezie de aspect rafinat atrage atenția asupra inefabilului femeii, ca motiv de atracție, asupra a ceea ce în estetică se numește „*le je ne sais quoi*“.

*De-aceea una-mi este mie
De ar vorbi, de ar tăcè;
Dac-al ei glas e armonie,
E și-n tăcere-i „nu știu ce“.*

Vedem îndată că și indefinisabilul nu-i o teorie savantă, iraționalistă, ci o definiție populară, pe care poetul o și tratează în cadențe folclorice:

*Tot ce-ar zice i se cade,
Tot ce-ar face bine-i șade,
Și la vorbă de s-o-ntinde,
Vorba dulce bine-o prinde,
Și de tace iarăși place,
Că are pe vino-ncoace.*

Intimitatea eminesciană nu-i analitică. Fiind expresii ale naturii, cei doi iubii nu vorbesc și nu se-ntreabă. Ei cad, prin puterea instinctului și sub înrăurirea mediului înconjurător, într-o somnolență extatică, pe care Eminescu o numește „farmec“. Femeia iese de undeva, dintre trestii sau din pădure, se lasă îmbrățișată, apoi amândoi sunt prinși de o toropeală, fascinați mai cu seamă de o mișcare ritmică din afară, de căderea continuă a razelor lunii, de prăbușirea lentă a florilor de tei, de „blânda batere de vânt“, de unduirea apei, de buciulul de la stână. Toate aceste ritmuri închipuiesc viața cosmică.

Fără a se folosi de o putere de abstracție de care era totuși în stare, Eminescu determină femeia, ca și poporul, prin afinitate. El n-are vreo rațiune metafizică de a iubi, însă suferă legea „amorului“ pentru că e o trebuință a naturii, fiindcă „inima cere“:

*De-un semn în treacăt de la ea
El sufletul ți-l leagă,
Încât să n-o mai poți uita
Viața ta întreagă.*

Fundamental, nu e nimic în erotica eminesciană care să depășească poezia populară și romanța, adică înțelegerea obștească. Inima oricărui om „cere“

și e atrasă de „un nu știu ce“ al femeii și toți sunt o dată sub stăpânirea „dorului“ care, precum se vede filologiceste, este pentru popor un amestec de aspirație și durere.

Însușirea lui Eminescu este de a fi un mare erotic, de a ridica modul ancestral de tulburare sexuală la o putere aproape neatinsă de vreun altul. Poezii erotici sunt în general niște epicurei eliberați de sclavia pasiunii prin experiență. Mai serios în emoțiile lui, Goethe n-a trecut nici el de marginile unor pasiuni, controlate calm prin reflecție. Însă la Eminescu ne uimește gravitatea. Așa iubește poporul o singură dată, în vremea înfloririi vieții bărbătești și a nubilității. Eminescu lungește acest răstimp de criză sexuală primară, rămânând mereu în faza puberală, sublimând oarecum în sine o vârstă stătătoare. Dacă prin solemnitatea și inocența crizei erotice a speței înțelegem „spiritualitate“, evident poetul este departe de a fi un brutal senzualist, fiind serios în iubire ca și natura, punând în ea o zguduitoare și ereditară încordare:

*Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.*

Aceasta e naționalitatea erotică a lui Eminescu, foarte complicată în fond interior și exterior, deși ascunsă într-o ingenuă simplitate, capabilă să surprindă pe cititorii lui Dante ori pe cei ai lui Leopardi.

Cea mai națională latură a universalității eminesciene este fără îndoială folclorul. Întru cât privește epica fabuloasă, desigur, romanticii germani s-au arătat foarte interesați. Basmele lui M. Eminescu, ca *Făt-Frumos din lacrimă*, au stilul subtil al scrierilor lui halucinant și putem spune că sunt pline de idei. Poetul culegea basme ca *Frumoasa lumii*, *Finul lui Dumnezeu*, *Borta vântului*, cu gândul probabil de a le versifica, cum a făcut cu primul. În *Călin Nebunul*, în versuri totul e fabulos autentic, doar versul, analiza noțiunii de timp, arhăitatea sunt eminesciene, raportându-se la filosofia și sociologia poetului. Eminescu are concepția sa despre instituțiile automate și în unele din basme ne înfățișează (altfel decât Creangă, care respectă tradiția decorului aulic), sub orice haină, suflute de țărani. Împăratul stă țărănește într-un sat, se sfătuiește din prispă cu supușii, înconjurat de „frunțașii“ săi. Făt-Frumos poartă haine de păstor, cămeșă de borangic, brâu verde și două fluieri, unul de doine și altul de hore. Tablourile sunt de muzeu etnografic, evocarea unei astfel de lumi arhaice, în stihuri lipsite de orice manierism, presupune o finețe și un studiu al folclorului excepțional.

Eminescu a cules folclor sau a căpătat de la prieteni caiete de culegeri. Arta lui este de a fi făcut un folclor savant, uneori abia îndepărtându-se de la

impersonalismul poporului, punându-se imperceptibil la nivelul unor idei adânci, între care dragostea inocentă și aparenta filosofie a nimicului care la el este de fapt voluptate de dispersiune în materia veșnic generatoare de viață. Cât de imperceptibilă este trecerea la nivelul savant ne putem face o idee din următoarele versuri:

*Ce stă vântul să tot bată
Prin frunza de tei uscată
Și frângându-și ramurile
Să lovească geamurile?
Însă tu de ce suspini
Când privești peste grădini?*

Elasticitatea pomului, frunza „uscată” de tei, ramurile care izbesc în geamuri aparțin finețelor acustice tipic culte. Cât despre grădini, ele nu există în folclor și toată poezia stă pe ideea solitudinii. *Ce te legeni...* pornește de la versuri autentic populare, dar, la sfârșit, imaginea migrației păsărilor, care întunecă zarea lumii, ia proporții apocaliptice.

Eminescu s-a gândit a versifica și cărți populare ca *Istoria lui Arghir*, prelucrată de Barac în stihuri hilare. La Eminescu totul devine spontan și elisean. Și *Erotocritul* lui Cornaro îl îmbie și puținele versuri rămase au factură savantă, *luncă* rimând cu *presupun* că. *Mirodonis* ar fi avut atmosfera colosal minerală și vegetală din *Sărmanul Dionis*. După un basm de Kunisch, poetul vorbește în stihuri despre o „fată în grădina de aur” cu părul „de aur plin de moliciunea spumei”. Zmeul este geniul solitar tânjind după dragostea unei ființe terestre. De aci a ieșit *Luceafărul*. *Miron și frumoasa fără corp* este, de asemenea, versificarea unui basm de Kunisch. Poetul îi dă semnificație filosofică, cântând nostalgia de prototip, conflictul între ideal și real.

În compunerile fabuloase, metrii sunt lungi, însă cezurile indicând rime interioare dau ritmică populară:

Vin în zale îmbrăcați, pe cai negri-ncălicați.

Imaginile sunt însă de un rafinament plastic și acustic rar. Un zmeu moare ca o muscă lovită iarna de o scânteie de ninsoare, codrul cântă verlainian sau ca mașinăria orologiului „tin tin sonando”, din *Paradisul dantesc*:

*Crengile sunt ca vioare printre care vântul trece,
Frunze sun ca clopoșei, trezind ceasul doisprezece.*

Când în fine apar versuri în metru scurt de aspect popular, spuse de fata tristă și singură, jalea se preface în „jele“ eminesciană, greierul cântă în lună și sugerează solitudini vaste într-o geologie pustie și corespondența gândurilor la distanțe planetare, într-un vocabular rural plastic și totodată straniu muzical:

*Greieruș de cânți în lună
Când pădurea sună.*

În *Miron și frumoasa fără corp*, cu toată impresia exterioară de compunere populară în căutarea prozodiei folclorice, cu dominația descripției vieții rurale, cumulate pe suprafața îngustă, rimele interioare și finale sunt rafinate și specific eminesciene, precum „îndrugă câte-n drugă“ (drugă însemnând fus).

Astfel, Eminescu reușește acest lucru paradoxal, să placă omului simplu printr-o concepție ingenuă și elementară, înscriindu-se cu această ipostază folclorului național, și să tulbure pe omul rafinat de pretutindeni prin complicația coloarei și a formei și prin străfundurile filosofice. Opera lui este cu două fețe, una de in și alta de mătase, e izvor și cascadă catastrofală și poate figura simultan cu aceleași piese în culegerea Arnim și Brentano și în operele lui Novalis sau Hölderlin sau în fine, pentru cine prețuiește muzica obscură a sufletelor intuind relațiile secrete din univers, în acelea ale lui Rimbaud.

Cel mai tipic exemplu eminescian de universalitate obținută prin mijloace curat naționale este romanța numită de junimiști „cantabile“ și chiar cântată, în momentele de umor colectiv, în cor. Aceste romanțe au factura „cântecelor de lume“ răspândite prin lăutari și au fost accesibile vulgului, prin sentimentalismul lor înșelător. Franceza „chanson“ e o compoziție întemeiată formal pe dicțiunea muzicală, pe arta de a spune. Substanțial ea este sau o piesă sentimentală sau, ca în cazul Béranger, o aluzie spirituală la evenimentele politice și o discretă diatribă. Romanțele lui Eminescu sunt însă tulburătoare pentru omul cult și reprezintă compendiul dramatic al unor concepții de viață și al unei speculații filosofice amețitoare. Când traducerea într-o limbă străină distruge ritmica facilă, rămânem uimiți de gravitatea concepției. Astfel, ca și tatăl lui Goethe, vedem la marginea mării o floare și ne dăm seama pe urmă că nu e un vegetal terestru, ci o stea de mare, ființă de formă florală, trăind în zbuciumul fundurilor acvatice.

Una dintre cele mai tipice romanțe de acest soi este *Pe lângă plopul fără soț*:

*Pe lângă plopul fără soț
Adesea am trecut;
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m-ai cunoscut.*

*La geamul tău ce strălucea
Privii atât de des;
O lume toată-nțelegea
Tu nu m-ai înțeles.*

Nu ritmul și imaginea memorabilă a plopilor fără soț sunt cauzele adevărate ale emoției, ci marea idee patetică. Omul în general cugetă în direcția legilor speței și pentru el dragostea are întotdeauna dreptate, iar nepăsarea e mereu vinovată. Gândul că o femeie poate merge așa de departe cu alterarea sentimentului încât să nu vadă dragostea unui om pe care toată lumea o vede, e de un pathos inimitabil. Citind poezia în contextul întregii opere eminesciene înțelegem că poetul continuă să facă procesul amar al femeii vremii lui, instabile, obtuze la dragostea sublimă. Părerea de rău din strofele următoare este poezie populară. Temerea de a muri, nostalgia vieții de speță, trăirea mentală a zăcerii erotice care poate duce și la moarte, a împerecherii misterioase, acestea sunt ideile:

*De câte ori am așteptat
O șoptă de răspuns!
O zi din viață să-mi fi dat,
O zi mi-era de-ajuns.*

*O oră să fi fost amici,
Să ne iubim cu dor,
S-ascult de glasul gurii mici
O oră, și să mor.*

De la automatismul erotic, Eminescu trece brusc la erotica metafizică. Dragostea este la poet rațiunea însăși a vieții și el o mărește până la proporțiile unui mister cosmic. Dragostea lui ar fi putut birui moartea și da femeii existență veșnică, pentru că el este geniul ce sparge porțile prezentului și mântuiește de extincția morală, ducând de mână în eternitate și pe aceea pe care o cântă, dându-i trăinicia unei statui de marmură:

*Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;
Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț.*

Ajuns la hotarul dintre fizic și metafizic, poetul se scufundă în mitologie, asimilând ființa iubită în cazul când ar fi întins mâna geniului cu zânele, adică cu divinitățile statuare ce străbat din timpurile vechi. Dragostea devine nu numai o aspirație spre absolut, ci osânda unui atavism neînțeleș, cu capătul în păgânătate:

*Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.*

Romanța părăsește acum și această zonă mitologică. Înstrăinat de sine, poetul moare în secol și se afundă în acel timp absolut din perspectiva căruia orice fenomen terestru devine o aparență. Dăm de ataraxia Luceafărului:

*Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristețe capul tău
Se-ntoarce în zadar,*

*Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.*

Astfel, ceea ce începuse insidios simplu cu vibrații de romanță s-a ridicat treptat în lună, implicând toată filosofia eminesciană și prin ea redeșteptând în conștiința noastră filosofia amară a lui Schopenhauer. Acest cântec atât de popular național ne surprinde pe noi înșine prin gravitatea lui în translație străină scutită de orice melopee și două strofe din traducerea eminentă a profesorului Mario Ruffini din Torino sunt revelatoare:

*Oggi neppur più mi rincesce
Ch'io passi sempre più di rado,
Che con tristezza il capo tuo
Inutilmente si volti;*

*Perché oggi tu somigli a tutte
Nel camminare e nel portamento,
E indifferente ti guardo
Con un freddo occhio di morto.*

Acum pricepem că Eminescu propunea lăutarilor o simfonie beethoveniană.

În direcția satirică, încurcă pe mulți faptul că era un conservator progresist și că vulnera pe liberali printre care se aflau, cel puțin inițial, progresiști, la vremea lor revoluționară. Ar dori ca Eminescu să fie marxist, ceea ce, deși privea cu simpatie pe țărani și pe proletari și nu ignora în linii generale marxismul, Eminescu nu era. Filosofia lui socială, ca un protest la prezent, era utopică și ar fi profesat-o în aceiași termeni de-ar fi fost conservator, liberal ori socialist. Era un poet și ceea ce importă din acest punct de vedere este reacțiunea lui practică ce pare a interesa numai istoria politică a românilor cu condițiile ei particulare. Violența lui e furtunoasă, nimic aci din filosofia lui Schopenhauer, care recomandă fuga de orice polemică ce ar spori senzația voinței de a trăi și implicit durerea. L-am compara cu V. Hugo, care, totuși pune tact și scrupul formal și pot să zic răceală în cele mai dezlănțuite diatribe ce rămân totuși parlamentare. Eminescu e posedat de o furie sublimă de mânie directă și numai un geniu ca el a fost în stare să apuce fierul înroșit cu mâinile nude. Mânia lui Ahile este universală, așijderi aceea eminesciană.

Eminescu detestă la liberali, și în sinea lui și la conservatori, lipsa unei lupte ideologice veritabile, jocul alternativ al egoismelor, acoperit într-o goală retorică.

Instituțiile sunt superficiale, fiecare umblă să se căpătuiască. Și ce e mai grav, această lume este lipsită de patriotism:

*Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.
Patrioții! Virtuozii, ctitori de așezăminte,
Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte...*

În fața acestei putreziciuni, poetul se întoarce înapoi într-un trecut himeric cu o ordine automată laborioasă asemeni celei a albinelor, furnicilor și altor găngănii.

Că Eminescu este misogin, nu se poate susține. Fulgerele lui merg împotriva femeii burheze a vremii lui:

*Când cochetă de-al tău umăr ți se razimă copila
Dac-ai inimă și minte te gândește la Dalila.*

Asta, în stil violent. Dar poeziile idilice, chemând femeia în mijlocul codrului sunt și ele polemice și răspund utopic unui veac pervers:

*Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.*

Astfel, oriunde Eminescu atinge nivelul universal și interesează pe toți printr-o viziune despre societate și om, inteligibilă la toate meridianele, punctul de plecare este temporal și spațial național.

De-o specificitate indiscutabilă pare limba poetică și nu vom tăgădui că Racine nu sună ca Pușkin. Am studiat și eu odată vocabularul, morfologia, accentul, sintaxa, rima, strofa. Azi sunt mult mai rezervat. Limba lui Eminescu e adesea curentă și neologică, alteori neologismul e împerecheat cu un cuvânt mai neaoș („motan blazat“, „fantezie mâțească“). Câte un *ci* cronicăresc aruncă o savoare arhaică:

*Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Ci tu citești scrisori din roase plicuri.*

Pronunțări regionale, foarte rare („grier“, „crier“, „șapte“) aduc o muzică nebănuită. Rimele sunt uneori paradoxale:

*Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și –
Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și*

Academic vorbind, ele sunt, chiar când au efecte fermecătoare, necorecte și scandalul a fost enorm printre contemporani, care n-au înțeles că Eminescu nu voia să sacrifice ideea și aducea cuvintele legate de mâini acolo unde îi trebuiau. Vibrațiile extraordinare din *Pe lângă plopul fără soț* rezultă din fraze de o prozaicitate deconcertantă: *Pe lângă plopul fără soț am trecut adesea; mă cunoșteau toți vecinii, tu nu m-ai cunoscut. Privii atât de des la geamul tău ce strălucea; înțelegea toată lumea tu nu m-ai înțeles.* Muzica vine din melancolia cerebrală. Neuitatul poet Ion Barbu a auzit un zugrav cântând cu acompaniament de acordeon o romanță, de altfel pe o temă folclorică:

*Ce bine o duceam ca fată
Vorbeam cu toți, eram stimată.*

Lexical, distanța de strofele citate din Eminescu nu e mare. Însă rămâne abisul între astral și trivialitatea gândurilor. Când lingviștii curați cred că fără recepția oceanică a sufletului eminescian pot să aducă vreo lumină în arta lui Eminescu, am impresia că un acord de pianoforte dă judecăți asupra lui Beethoven. Cât despre metodele matematice, ele mă sperie și, barbar, rămân la ele rebarbativ.

Există o condiție excepțională care ridică pe Eminescu deasupra poezilor de circulație mărginită. A cunoscut poporul și provinciile românești, a devenit familiar cu speculațiile filosofice cele mai înalte, a iubit fără a fi fericit, a dus o existență nesigură și trudnică, a trăit într-un veac ingrat ce nu răspundea idealului său, a plâns și a blestemat, apoi s-a îmbolnăvit și a murit foarte tânăr.

Tot ce a avut de spus, a spus până la 33 de ani. Viața lui se confundă cu opera, Eminescu n-are altă biografie. Un Eminescu depășind vârsta pe care a trăit-o ar fi ca un poem prolix. Însăși nebunia pare o operă de protest. Și de aceea oricine îl va citi, pe orice punct al globului, va înțelege că Eminescu a exemplificat o dramă a omului, că el a scris în versuri o zguduitoare biografie. Alții au o operă eminentă și o biografie monotonă și fără semnificație. Rar se întâmplă ca un poet să fie sigilat de destin, să ilustreze prin el însuși bucuriile și durerile existenței și de aceea multă vreme M. Eminescu va rămâne în poezia noastră nepereche.”

G. Călinescu, *Un tânăr poet*, „Contemporanul”, nr. 43, 23 octombrie 1964

S-au ivit în ultima vreme câțiva tineri poeți într-un stil de o noutate incontestabilă. Surprizele, ca și la Jocurile Olimpice, pot veni oricând sau, ca să vorbim în grai folcloric: nu știi de unde sare iepurele.

În cronica mea despre *Muzica ușoară* am citat o parodie a lui Marin Sorescu, relevând rara sa inteligență critică pe care am înscris-o în domeniul fantaziei creatoare, bănuind că tânărul „va izbuti în poezia serioasă”. Poetul mi-a trimis tăieturi din *Luceafărul* și câteva rânduri amabile din care rezultă că l-am cunoscut nu de mult (mi-aduc aminte acum perfect cuvintele schimbate și timiditatea bruscă a tânărului). Sunt cremene la elogi și în general suspicios „*en diable*”, încât să fie încredințat tânărul meu prieten că voi fi incoruptibil ca și juriul de la Tokio.

Fundamental, Marin Sorescu are o capacitate excepțională de a surprinde fantasticul lucrurilor umile și latura imensă a temelor comune. Este entuziast și beat de univers, copilăros, sensibil și plin de gânduri până la marginea spaimei de ineditul existenței, romantic în accepția largă a cuvântului. Câte un poem e doar un strigăt de admirație în fața sublimității, în altele se strecoară deodată *witz*-ul, maliția, fantastică și ea. Mulți tineri poeți azi încearcă să deplaseze termenii metaforei, mergând până la paradoxal (metoda plutește în aer în toată poezia universală și produce, fără a ieși din limbajul inteligibil, efecte considerabile). Marin Sorescu, în cele 21 de poeme pe care mi le-a trimis, uzează de un procedeu simplu, care însă nu este îngăduit decât talentului spontan. El găsește un punct de vedere, care n-a trecut altuia prin minte, așază oul ca și Columb, spărgând coaja în partea sferoidală și apoi, găsindu-și o stabilitate vorbește în chipul cel mai simplu. Perspectiva insolită devine un regim normal.

Voi da un exemplu (*Capriciu*):

*În fiecare seară
Strâng de prin vecini*

*Toate scaunele disponibile
Și le citesc versuri.*

*Scaunele sunt foarte receptive
La poezie,
Dacă știi cum să le așezi.
De aceea
Eu mă emoționez
Și timp de câteva ore
Le povestesc
Ce frumos s-a risipit sufletul meu
Peste zi.*

*Întâlnirile noastre
Sunt de obicei sobre,
Fără entuziasme
De prisos. În orice caz,
Înseamnă că fiecare
Ne-am făcut datoria
Și putem merge
Mai departe.*

Cazul poetului care citește poeme scaunelor (patrupede) inspiră un sentiment straniu de solitudine, nevoia de a se mărturisi cuiva, de a evoca un public fantomatic. Dar în toiul acestui sentiment rimbaldian, o bănuială ne învăluie. Fraza poetului e țesută din mătase și țepi. Teribilitatea, chiar și inconștientă, păstrând mereu vibrația lirică, poate să nu lipsească și poetul, declamând în fața scaunelor, așezate cu socoteală, sugerează pe metromanul abstruz, fără audiență, care nu izbutește să adune și oameni.

Shakespeare pornește de la ideea, critic curentă, că dramaturgul englez e demiurgul unui univers uman. Tradusă în stilul biblic această idee e de o perspectivă uimitoare:

*Shakespeare a creat lumea în șapte zile.
În prima zi a făcut cerul, munții și prăpăstiile sufletești.
În ziua a doua a făcut râurile, mările, oceanele
Și celelalte sentimente
Și le-a dat lui Hamlet, lui Iulius Caesar, lui Antoniu,
Cleopatrei și Ofeliei
Lui Othello și altora
Să le stăpânească, ei și urmașii lor,
În vecii vecilor.*

*În ziua a treia a strâns toți oamenii
Și i-a învățat gusturile.
Gustul fericirii, al iubirii, al deznădejdiei,
Gustul geloziei, al gloriei și așa mai departe,
Până s-au terminat toate gusturile.
Deodată, în plină sublimitate, malignitatea reapare:
Atunci au sosit și niște indivizi care întârziaseră.
Creatorul i-a mângâiat pe cap cu compătimire,
Și le-a spus că nu le rămâne decât să se facă
Critici literari
Și să-i conteste opera.*

E ca și când un păun superb și-ar răsfira coada somptuoasă scoțând pe gură limbi de șarpe. Chiar și-așa fraza rămâne în felul ei serioasă, criticul devenind demonul care neagă. Din nou vin enumerațiile splendide. Trec însă la final:

*În ziua a șaptea s-a uitat dacă mai are ceva de făcut
Directorii de teatru și umpluseră pământul cu afișe
Și Shakespeare s-a gândit că după atâta trudă
Ar merita să vadă și el un spectacol.
Dar mai întâi, fiindcă era peste măsură de istovit,
S-a dus să moară puțin.*

„A muri puțin“, iată o fericită formulă, mereu spontană. Shakespeare a murit numai fiziologiceste, deci infim de puțin față de perenitatea operei sale.

Sublimul aici e un aspect al umorului în înțelesul lui cel mai liric. Trec peste alte compuneri (unele ca *Galileo Galilei* sunt forțate) și citez un mic poem serios, juvenil și exuberant pe tema perpetuării tradiției:

*Dansează, suflete!
Deschide ușa bibliotecii și dansează
Printre atâția bărbați foarte înțelepți
Care și-au lăsat capetele
Pe câte o carte,
Ca pe o tavă a Salomeii.*

*Sunt prietenii tăi cei mai buni.
Și toți îți spun acum să dansezi,
Pentru că numai tu mai poți face mișcările
Începute de ei
Și frumusețea jocului
Nu trebuie să se piardă.*

Poemul surprinzător și emoționant e acela închinat lui Eminescu. Ideea e simplă: Eminescu a devenit un mit, opera lui înfățișând pentru noi un univers familiar:

*Eminescu n-a existat.
A existat numai o țară frumoasă
La o margine de mare
Unde valurile fac noduri albe
Ca o barbă nepieptănată de crai
Și niște ape ca niște copaci curgători
În care luna își avea cuiabar rotit.
Și mai ales au existat niște oameni simpli
Pe care-i chema: Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare
Sau mai simplu: ciobani și plugari
Căroră le plăcea să spună
Seara în jurul focului, poezii –
Miorița și Luceafărul și Scrisoarea a III-a.*

„Noduri albe“ ale valurilor marine, ca o barbă nepieptănată de crai, e o aluzie la Călin, ape ca copacii curgători este o comparație inedită și simplă pe ideea de fluentă. Poetul are la îndemână toate mijloacele desenului și pensulei. Mai citez câteva crâmpoei spre a se vedea ce semnificații adânci capătă unele versuri eminesciene:

*Au mai existat și niște codri adânci
Și un tânăr care vorbea cu ei
Întrebându-i ce se tot leagănă fără vânt?
Acest tânăr...
Trecea bătut de gânduri,
Din cartea cirilică în cartea vieții
Tot numărând plopii luminii, ai dreptății, ai iubirii
Care îi ieșeau mereu fără soț.*

*Au mai existat și niște tei
Și cei doi îndrăgostiți
Care știau să le troienească toată floarea
Într-un sărut,
Și niște păsări ori niște nouri
Care tot colindau pe deasupra ei
Ca lungi și mișcătoare șesuri.
Și acum neașteptata dar atât de solemnă concluzie:
Și pentru că toate acestea*

*Trebuiau să poarte un nume,
Un singur nume,
Li s-a spus
Eminescu.*

E tot ce s-a scris mai frumos, și fără poncif, în ultima vreme, despre marele poet. Marin Sorescu este un liric de pe acum plin de originalitate. Cum va evolua mai târziu veți admite că nu e în măsura mea să știu. Acum pot spune doar atât că „parodist“ în înțelesul curent al cuvântului, chiar și în acela al lui G. Topârceanu, nu este, ci, dacă vreți, un fantast.”

INDEX DE NUME

- Abăluță Constantin, 382
Achiței Gh., 462, 467, 496
Acsan Ion, 23, 51, 79, 166, 504
Acterian Arșavir, 372
Aderca Felix, 31, 184
Agârbiceanu Ion, 31, 76, 95, 99, 101,
102, 435, 454, 458, 465, 491, 504
Aladar Laszlofi, 189
Albala Radu, 176
Alboiu G., 467
Albu Florența, 12, 25, 71, 101, 106,
114, 116, 127, 130, 133, 147, 150,
165, 191, 335, 370, 454, 459, 472,
473, 481, 490, 503
Alecsandri Vasile, 39, 99, 102, 132,
194, 201, 250, 265, 267, 283, 320,
380, 483, 503, 507
Alecui Viorel, 502
Alexandrescu Grigore, 46, 132, 175,
208, 245, 250, 261, 278, 286, 290,
326, 345, 346, 503
Alexandrescu Sorin, 101, 307, 385,
412, 455, 463, 469
Alexandru Ion, 64, 92, 113, 127, 157,
171, 188, 314, 336, 347, 421, 427,
437, 446, 447, 451, 463, 466, 471,
476, 478, 481, 493
Alexandru Iulia, 376
Almaș D., 75, 133
Andar Bujor, 164
Andriescu Al., 424, 470, 478, 498
Andrieș Andi, 20, 450
Andrițoiu Al., 8, 9, 28, 41, 42, 58, 86,
103, 112, 127, 135, 146, 149, 151,
152, 153, 156, 162, 166, 168, 171,
172, 173, 183, 188, 190, 319, 323,
331, 339, 341, 347, 349, 361, 392,
393, 397, 443, 454, 456, 464, 470,
481, 485, 488, 491, 505
Anghel Dimitrie, 47, 179, 487, 489,
490
Anghel Paul, 8, 18, 28, 57, 66, 105,
108, 135, 183, 191, 336, 340, 368,
409, 412, 422, 445, 447, 483, 496,
503
Anghel Petre, 153
Anghelescu Mircea, 127, 320, 454,
463, 477, 491, 494
Angheluș I. Alex., 348
Anton Costache, 37, 468
Antoniou Costache, 477
Apreotesei Cezar, 436
Arbore Grigore, 184, 495
Arcaș Ion, 153
Ardeleanu Virgil, 187, 337, 436, 452,
496
Arghezi Mitzura, 351
Arghezi Tudor, 12, 14, 28, 36, 38, 40,
41, 42, 44, 47, 56, 60, 66, 69, 75,
76, 81, 82, 88, 89, 92, 93, 95, 102,
107, 114, 130, 132, 141, 151, 158,
162, 168, 177, 184, 186, 190, 192,
305, 311, 314, 323, 332, 334, 339,
340, 349, 350, 351, 355, 356, 357,
362, 366, 369, 370, 373, 374, 375,
377, 382, 388, 390, 392, 403, 411,
412, 414, 420, 423, 424, 426, 451,
459, 466, 471, 472, 474, 480, 487,
489, 491, 496, 497, 503
Argintescu-Amza N., 504

Arieșanu Ion, 29, 36, 176, 320, 361

Arsene Maria, 54, 98

Aruștei Petru, 57

Auneanu Manole, 8, 37, 176

Avian I., 78

Avram Andrei, 62

Avram Mioara, 62

Avramescu Aurel, 397

Avramescu Tiberiu, 392

Baba Corneliu, 68, 164, 422, 433,
484, 500

Baconsky A. E., 20, 37, 50, 54, 57,
67, 89, 99, 103, 110, 113, 133,
137, 142, 158, 183, 331, 350, 357,
365, 378, 388, 392, 404, 411, 415,
420, 430, 432, 442, 448, 460, 481,
521

Bacovia Agatha, 110

Bacovia George, 89, 92, 130, 183,
350, 432, 445, 461, 467, 480, 527

Bagriana Elisaveta, 391, 416

Balaci Al., 18, 50, 66, 138, 186, 388,
409, 411, 413, 468, 474

Balș Teodor, 33, 40, 41, 132, 164,
192, 401, 486

Baltag Cezar, 9, 28, 29, 65, 67, 81,
121, 130, 145, 147, 151, 165, 169,
176, 187, 189, 340, 349, 355, 359,
362, 367, 392, 393, 416, 432, 437,
443, 447, 458, 478, 481, 505

Baltazar Camil, 18, 110, 368, 480

Banuș Maria, 15, 21, 35, 52, 53, 78,
80, 81, 83, 97, 98, 101, 102, 108,
111, 135, 147, 156, 166, 178, 180,
182, 307, 319, 321, 340, 344, 348,
351, 357, 364, 375, 391, 392, 418,
430, 435, 438, 439, 447, 461, 467,
481, 504

Baranga Aurel, 16, 50, 96, 110, 133,
166, 179, 317, 343, 367, 372, 376,
387, 408, 435, 444, 445, 448

Barbu Eugen, 7, 17, 25, 26, 30, 34,
36, 41, 43, 56, 58, 60, 71, 78, 80,
85, 86, 93, 94, 96, 100, 130, 132,
135, 161, 166, 169, 170, 175, 176,
180, 182, 189, 305, 307, 311, 313,
349, 351, 353, 356, 358, 361, 363,
376, 377, 384, 412, 415, 420, 421,
423, 443, 445, 447, 448, 453, 456,
457, 458, 469, 473, 474, 477, 482,
484, 485, 486, 488, 489, 496

Barbu Ion, 33, 124, 128, 438, 445,
480, 560

Barbu N., 11, 371

Bart Jean, 405

Bassarabescu I. A., 47, 131, 184

Băcilă Letiția, 161

Băieșu Ion, 13, 39, 46, 56, 59, 72, 79,
92, 101, 138, 164, 176, 333, 340,
356, 361, 380, 384, 392, 395, 420,
445, 447, 455, 458, 463, 473, 476,
486, 488, 496

Bălan George, 11, 122, 375, 460

Bălan I. D., 21, 25, 31, 42, 48, 60, 61,
69, 71, 83, 86, 92, 101, 114, 122,
125, 168, 174, 183, 189, 313, 325,
330, 332, 341, 363, 379, 384, 385,
401, 402, 437, 445, 447, 452, 468,
472, 476, 477, 495, 501, 503

Bălaș Teofil, 498

Bălașa Sabin, 75

Bălăiță George, 8, 17, 51, 94, 109,
175, 308, 370, 421, 423, 427, 441,
446, 454, 455, 503

Bălcescu Nicolae, 227, 380

Băleanu Andrei, 74, 154, 161, 387,
444, 471, 491

Bălu Ion, 164, 438, 454, 502, 503

Bănulescu Ștefan, 18, 33, 36, 57, 59,
101, 106, 180, 189, 308, 310, 321,
364, 412, 427, 446, 447, 455, 486,
490

- Bănuță Ion, 40, 49, 50, 63, 78, 140,
148, 310, 321, 329, 343, 344, 352,
376, 393, 432, 439, 447, 470, 474,
496
- Băran Vasile, 478
- Bărbulescu Marta, 348
- Bărbuță Margareta, 411
- Bărcăcilă Alexandra, 411
- Bărlădeanu Victor, 54, 365
- Bârna Vlaicu., 474
- Beckett Samuel, 45, 79, 188, 514,
530, 537
- Benador Ury, 491
- Benguș Niculina, 411
- Beniuc Mihai, 7, 9, 17, 25, 28, 36,
40, 42, 43, 48, 50, 54, 66, 74, 78,
80, 81, 87, 95, 98, 107, 112, 113,
132, 135, 136, 137, 138, 139, 140,
144, 151, 159, 170, 173, 177, 181,
182, 184, 188, 189, 191, 305, 307,
311, 315, 323, 326, 336, 337, 349,
350, 351, 355, 356, 359, 363, 373,
375, 380, 389, 391, 392, 396, 397,
399, 401, 404, 411, 414, 416, 426,
432, 433, 436, 438, 441, 447, 450,
453, 456, 460, 470, 477, 480, 483,
485, 491, 495, 505
- Berindei Dan, 420
- Birăescu Tr. Liviu, 458
- Blaga Lucian, 30, 33, 46, 52, 53, 79,
97, 125, 138, 161, 166, 178, 189,
310, 331, 336, 349, 350, 361, 381,
413, 414, 429, 432, 433, 438, 458,
471, 474, 479, 480, 496, 505
- Blandiana Ana, 71, 86, 106, 110,
120, 128, 141, 157, 185, 336, 370,
379, 390, 393, 394, 419, 422, 432,
437, 442, 443, 446, 447, 457, 471
- Bodor Pál, 36, 130
- Boeriu Eta, 411
- Bogza Geo, 17, 30, 36, 39, 42, 74,
89, 93, 98, 104, 105, 110, 130,
148, 181, 184, 185, 186, 192, 313,
319, 343, 362, 367, 370, 377, 382,
403, 411, 419, 424, 428, 444, 448,
449, 456, 464, 465, 468, 470, 481,
487, 488
- Boiculesi Valeria, 463
- Bojin Alexandru, 328, 362
- Boldur Anda, 30
- Böll Heinrich, 79
- Borges Jorge Luis, 79
- Bote Lidia, 67, 70, 89, 115, 141, 160
- Botez Demostene, 14, 25, 28, 36, 40,
41, 42, 43, 47, 63, 64, 68, 76, 79,
98, 107, 108, 111, 135, 147, 151,
158, 179, 180, 187, 189, 192, 312,
313, 321, 349, 355, 391, 431, 439,
451, 456, 471, 480, 485, 499, 501,
505
- Botez Grigore, 319, 486
- Boureau Radu, 31, 62, 79, 133, 147,
168, 175, 180, 183, 315, 325, 349,
357, 364, 395, 397, 408, 432, 439,
442, 475, 480, 481, 486, 491, 499,
505
- Brad Ion, 28, 29, 31, 39, 71, 72, 78,
80, 81, 91, 112, 136, 141, 181,
192, 308, 317, 332, 336, 337, 340,
354, 364, 401, 416, 424, 432, 443,
445, 447, 472, 473, 481, 489, 493,
503, 504
- Braga Mircea, 22
- Brașiște Tudor Teodorescu, 42, 128,
448
- Brașoveanu Mircea, 370
- Brateș Teodor, 101
- Bratu Horia, 79, 173, 355, 379, 392,
457, 493
- Bratu Savin, 18, 45, 50, 71, 84, 86,
97, 118, 123, 127, 132, 141, 144,
157, 172, 178, 194, 241, 308, 328,
391, 415, 416, 454, 496, 504
- Brăescu Gheorghe, 45

- Breazu Ion, 477
- Breazu Marcel, 16, 98, 484
- Breban Nicolae, 83, 114, 148, 155, 456, 474
- Brecht Bertolt, 50, 504, 528, 533, 534, 536
- Breslașu Marcel, 14, 21, 29, 42, 43, 78, 86, 120, 122, 145, 167, 177, 178, 308, 312, 317, 345, 363, 365, 416, 419, 446, 448, 471, 481, 485, 504, 505
- Brezianu B., 347
- Brunea-Fox F., 50, 136, 454
- Bucur Marin, 18, 20, 45, 86, 104, 106, 119, 120, 125, 157, 182, 308, 313, 333, 335, 379, 380, 396, 397, 422, 454, 463, 485
- Budai-Deleanu I., 146
- Bulgăr Gh., 321, 391, 395, 417
- Bulhardt Franz Johannes, 446
- Burghelle Theodor, 480
- Bușecan Teofil, 37, 107, 128, 354, 357
- Buzea Constanța, 9, 17, 63, 72, 116, 118, 120, 128, 131, 151, 170, 365, 414, 422, 432, 443, 447, 485, 494
- Buzescu Aura, 34, 52
- Buzilă Boris, 98, 359, 438, 491
- Buzura Augustin, 36, 37, 58, 61, 75, 128, 153, 314, 478
- Callimachi Scarlat, 42
- Calvino Italo, 102, 127, 143, 166, 184, 510
- Camilar Eusebiu, 20, 28, 36, 40, 65, 79, 121, 147, 168, 335, 361, 413, 420, 430, 456, 464, 472, 481, 501
- Camus Albert, 30, 45, 156, 188, 347, 414, 516, 537
- Capek Karel, 87
- Caragea Boris, 34, 450
- Caragiale I. L., 21, 30, 62, 68, 83, 85, 87, 99, 100, 105, 117, 130, 133, 137, 151, 175, 198, 199, 200, 204, 209, 210, 213, 214, 215, 221, 222, 225, 226, 227, 233, 245, 256, 257, 264, 270, 271, 272, 275, 282, 284, 286, 289, 292, 296, 297, 299, 338, 356, 364, 368, 381, 398, 418, 434, 445, 462, 474, 479, 498, 499, 502, 532
- Caraion Ion, 474, 487, 492, 504
- Cassian Nina, 16, 31, 48, 51, 52, 54, 60, 64, 71, 76, 81, 84, 92, 96, 101, 106, 121, 127, 143, 144, 147, 162, 166, 167, 169, 171, 177, 180, 188, 189, 336, 350, 355, 361, 384, 392, 420, 430, 432, 450, 456, 478, 481, 503, 504
- Catina Ion L., 120
- Cazacu Boris, 57, 486
- Cazimir Otilia, 11, 66, 71, 94, 132, 158, 332, 347, 429, 443, 446, 450, 480, 498, 503, 505
- Cazimir Ștefan, 335
- Căliman Călin, 331
- Călin Liviu, 9, 51, 59, 133, 308, 313, 438, 439, 490
- Călin Vera, 133, 138, 160, 169, 360
- Călinescu G., 9, 15, 23, 25, 30, 33, 35, 36, 37, 40, 42, 43, 46, 54, 58, 64, 70, 76, 81, 84, 91, 96, 97, 99, 100, 103, 111, 118, 120, 126, 131, 132, 133, 135, 136, 138, 148, 156, 158, 163, 166, 169, 173, 179, 187, 191, 234, 235, 240, 253, 283, 305, 307, 310, 312, 316, 319, 328, 333, 343, 344, 350, 356, 357, 358, 367, 371, 378, 379, 383, 391, 392, 396, 397, 401, 403, 405, 409, 411, 412, 413, 414, 418, 421, 422, 428, 431, 433, 434, 438, 441, 442, 443, 444, 447, 450, 454, 455, 460, 468, 469,

- 470, 473, 474, 477, 479, 480, 482,
486, 493, 494, 496, 498, 499, 500,
501, 504, 505, 506, 544, 561
- Călinescu Matei, 20, 25, 28, 48, 53,
60, 61, 83, 98, 99, 109, 117, 120,
123, 126, 128, 134, 137, 144, 145,
151, 183, 323, 325, 349, 355, 391,
393, 394, 401, 412, 414, 416, 417,
423, 447, 456, 468, 469, 474, 483,
485, 494
- Călugăru Ion, 73, 133, 335, 434
- Căprariu Al., 25, 63, 73, 81, 115,
117, 146, 148, 153, 185, 191, 313,
349, 374, 432, 440, 443
- Cărtianu Ana, 492
- Cârnecki Radu, 17, 134, 166, 170,
365, 373
- Celan Paul, 177, 351
- Cerna Panait, 69, 76
- Cerneț Laurențiu, 29, 49
- Cesereanu D., 53, 112, 115, 138, 143,
165, 171, 188, 337, 420, 452
- Chimet Iordan, 499
- Chiper Tita, 66, 311, 445
- Chiric Ion, 8, 17, 71, 503
- Chirilă Ioan, 322
- Chiriță Constantin, 107, 108, 347,
429, 445, 475
- Chirițescu Florin, 411
- Chirnoagă Marcel, 25
- Chiropol Miron, 312, 425
- Chirovici George Radu, 99, 474
- Chițimia I. C., 172, 353
- Ciobanu Nicolae, 30, 65, 78, 97, 110,
122, 181, 320, 321, 340, 361, 419,
437, 452, 491
- Cioculescu Barbu, 425, 438, 478
- Cioculescu Șerban, 18, 41, 69, 83,
111, 122, 125, 135, 173, 187, 199,
369, 391, 401, 412, 417, 422, 425,
428, 430, 438, 440, 459, 469, 474,
477, 498, 499
- Ciopruga Constantin, 39, 94, 123,
132, 178, 325, 332, 386, 391, 417,
429, 431, 456, 486, 498, 502, 504
- Cireș Petru, 185
- Cisek Oscar Walter, 12, 21, 24, 154,
459
- Ciucă Eugen, 367
- Ciucurencu Al., 448
- Ciudan George, 11
- Ciurea Doina, 478
- Clemente Constantin, 29
- Coccea N. D., 42, 125, 130, 140, 350,
481
- Cocora Ion, 127, 191
- Cofar Maria, 381
- Cojocar Romulus, 29
- Colin Vladimir, 158, 183, 357, 367,
427
- Comarnescu Petru, 55, 87, 102, 127,
324, 331, 440
- Constantin Ilie, 13, 17, 51, 72, 86, 87,
114, 116, 117, 129, 135, 145, 165,
183, 317, 349, 362, 392, 426, 432,
438, 443, 447, 458, 481, 486, 505
- Constantin Theodor, 30
- Constantinescu Pompiliu, 42, 477,
498
- Constantinescu Titel, 37
- Constantinescu-Iași P., 40
- Conta Vasile, 126
- Copillin Dumitru, 503
- Corbea Dumitru, 130, 322, 413, 481
- Cordun Nadina, 462
- Corlaci Ben, 41, 87
- Cornea Paul, 66, 97, 150, 169, 176,
238, 345, 429, 434, 454, 465
- Cornu Aurora, 143, 160, 357, 467,
490
- Cosașu Radu, 117, 345, 435, 447,
454, 456, 457
- Cosma Viorel, 39, 91
- Costea D., 48, 92

- Costea Dimitrie, 122
- Coşbuc George, 21, 62, 83, 105, 138, 160, 179, 186, 201, 221, 266, 273, 284, 296, 362, 429, 432, 433
- Coşovei Traian, 28, 80, 130, 167, 305, 315, 340
- Coteanu I., 95
- Crainic Nichifor, 37, 438
- Crăciun Victor, 174, 347, 463, 499
- Crânguleanu Ion, 51, 63, 65, 147, 156, 317, 463, 489
- Creangă Ion, 30, 62, 130, 146, 166, 172, 174, 194, 269, 270, 296, 336, 343, 356, 357, 434, 474, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 504, 509
- Cremene Mioara, 65, 111, 120, 141, 148, 312, 317, 369, 433, 459
- Creţu Ion, 503
- Cristea Dan, 489, 497
- Cristea Valeriu, 152, 164, 357, 502
- Cristescu Luiza, 309, 354, 469
- Crişan C., 500
- Crohmălniceanu Ov. S., 13, 20, 31, 47, 48, 67, 71, 75, 92, 95, 99, 103, 111, 117, 124, 132, 134, 137, 154, 177, 178, 180, 305, 333, 340, 349, 350, 359, 368, 377, 381, 401, 413, 414, 423, 437, 439, 447, 453, 456, 458, 474, 475, 478, 487, 496, 499, 502
- Crudu Ştefan, 411
- Cubleşan Constantin, 48, 61, 81, 84, 92, 112, 118, 148, 156, 176, 191, 313, 393
- Cuibuş Marta, 48, 153
- Damian Necula, 478
- Damian S., 9, 25, 34, 88, 92, 95, 99, 104, 114, 117, 129, 134, 149, 152, 166, 184, 187, 325, 329, 332, 360, 373, 441, 445, 447, 453, 469, 480, 493
- Dan George, 315, 379
- Dan Pavel, 380, 384, 494
- Daneţ Cornelia, 28
- Darie Sandu, 401
- Davidoglu M., 107, 180, 435, 444, 445
- Dănciulescu Sina, 349, 365, 370, 411
- Conte Rosa, 141, 401
- Deleanu Horia, 360
- Deleanu Nicolae, 317, 429
- Demetrescu Traian, 122
- Demetrius Lucia, 12, 107, 153, 177, 178, 183, 186, 429, 435, 444, 503
- Demetrius Vasile, 73
- Demetru Pan George, 56, 113, 121, 135, 380
- Densusianu N., 418
- Densusianu Ovid, 481
- Deşliu Dan, 37, 44, 60, 99, 106, 111, 120, 132, 141, 147, 156, 178, 333, 349, 364, 397, 416, 438, 439, 472, 481, 482, 485
- Diaconescu Mihail, 103, 129, 363, 422, 503
- Dima Al., 11, 32, 65, 80, 89, 94, 97, 129, 173, 363, 391, 412, 450, 503
- Dimisianu G., 35, 57, 59, 79, 102, 106, 113, 114, 118, 132, 133, 140, 145, 160, 172, 175, 180, 189, 310, 314, 340, 345, 357, 377, 413, 419, 426, 437, 440, 444, 447, 452, 455, 486, 495, 500
- Dimitrescu Florica, 106
- Dimitrescu-Iaşi, 126
- Dimitriu Ştefan, 17
- Dinu Gheorghe, 40
- Djuvara Al. G., 126
- Dobrogeanu-Gherea C., 199, 209, 210, 214, 215, 221
- Doca George, 20
- Dohotaru Adrian, 8, 17, 64

- Doinaş Şt. Aug., 50, 65, 96, 143, 146,
160, 165, 182, 188, 307, 323, 331,
389, 394, 395, 419, 425, 432, 433,
436, 451, 453, 471, 480, 487, 492,
493, 504
- Domokoş Géza, 12, 99
- Dorian Dorel, 491
- Dragomir Mihai, 20, 40, 48, 51, 65,
91, 97, 99, 111, 141, 159, 167,
170, 178, 192, 333, 336, 362, 363,
364, 377, 395, 397, 432, 439, 445,
446, 463, 464, 470, 478, 481, 490
- Dragoş Nicolae, 129, 138, 150, 174,
311, 332, 341, 385, 427, 472
- Dragu Miron, 72, 121
- Drăgan Daniel, 39
- Drăgan Gh., 386
- Drăgan Mihai, 131, 146, 163, 311,
397, 422, 490
- Drăghici Simona, 504
- Drumaru Paul, 467, 503
- Duda Virgil, 423
- Dumbravă Lucian, 90, 117, 134, 446,
464, 496
- Dumbrăveanu Anghel, 29, 49, 58, 63,
65, 92, 96, 122, 127, 135, 143,
147, 148, 155, 176, 320, 361, 447,
458, 467, 481
- Dumitrescu Ben, 435
- Dumitrescu Geo, 25, 40, 53, 68, 111,
119, 126, 171, 188, 189, 308, 311,
314, 325, 337, 340, 346, 348, 350,
352, 355, 357, 368, 375, 377, 379,
381, 392, 394, 420, 423, 431, 439,
448, 464, 480, 488
- Dumitrescu-Buşulenga Zoe, 8, 32,
63, 146, 166, 172, 174, 194, 332,
336, 353, 357, 375, 391, 401, 405,
412, 415, 416, 425, 429, 434, 467,
469, 499
- Dumitriu Petru, 420
- Dumitru Mia, 387, 450
- Dunăreanu Bazil, 131
- Duţescu Dan, 429
- Duţu Alexandru, 186, 391, 492
- Eftimiu Olimpia, 26
- Eftimiu Victor, 12, 40, 43, 50, 58, 68,
82, 84, 111, 125, 131, 166, 170,
173, 179, 314, 316, 317, 324, 329,
331, 350, 372, 377, 379, 396, 405,
434, 444, 447, 466, 480, 486, 489,
505
- Eliad Sandu, 42
- Eliade Mircea, 123
- Elvin B., 45, 52, 60, 63, 91, 98, 132,
141, 151, 194, 313
- Eminescu Mihai, 18, 21, 35, 38, 46,
66, 68, 81, 83, 87, 110, 117, 119,
120, 123, 125, 149, 175, 181, 191,
199, 201, 202, 203, 204, 205, 207,
210, 215, 221, 225, 226, 227, 237,
245, 250, 256, 258, 261, 263, 266,
268, 275, 282, 284, 285, 286, 287,
288, 289, 292, 296, 297, 299, 300,
301, 312, 313, 318, 326, 332, 335,
338, 346, 347, 353, 357, 362, 363,
367, 370, 371, 377, 378, 379, 380,
383, 385, 386, 389, 390, 391, 392,
395, 396, 397, 398, 399, 401, 403,
405, 407, 408, 409, 412, 415, 416,
417, 428, 432, 445, 461, 468, 485,
494, 498, 499, 501, 503, 507, 508,
509, 544, 545, 546, 547, 548, 549,
550, 551, 552, 553, 554, 555, 556,
557, 559, 560, 561, 564, 565
- Enescu Radu, 45, 48, 70, 148, 153,
173, 392
- Esenin Serghei, 11, 37, 95, 175, 476,
526
- Everac Paul, 107, 126, 364, 444, 491
- Façon Nina, 97
- Fati Vasile Petre, 48, 58, 153, 353

- Faur Sanda, 11, 20, 487
 Fărcășan Sergiu, 107, 126, 140, 183, 189, 354, 367, 435
 Felea Victor, 35, 175, 185, 337, 377, 417, 469, 478, 481, 482, 505
 Fianu Adriana, 148, 381
 Filimon Mariana, 147
 Filimon Nicolae, 68
 Filip Traian, 146
 Fischer I., 176
 Flora Radu, 401
 Florea M., 395
 Florea Rodica, 379, 472
 Florea Virgil, 16
 Florescu Arta, 34, 317
 Foarță Șerban, 29, 49, 111
 Franyo Zoltan, 12, 92
 Frățeanu V., 479
 Frisch Max, 88, 421, 542
 Frunză Eugen, 71, 120, 167, 425, 433, 491
 Frunză Mihai, 497
 Frunză Victor, 141
 Frunzetti Ion, 147, 395, 445, 486, 492
 Fugariu Florea, 146, 435
 Fulga Laurențiu, 368, 435
 Gafița Mihai, 60, 129, 132, 141, 152, 153, 170, 179, 184, 187, 194, 319, 391, 445, 451, 466, 493
 Gafița Viniciu, 191
 Galaction Gala, 68, 125, 350
 Galan V. Em., 16, 30, 69, 161, 180, 333, 351, 355, 358, 366, 447, 456
 Galfalvi Zsolt, 181
 Gane Adriana, 493
 Gane Tamara, 336, 409
 Gavril Matei, 48, 173
 Gavrilu Leonard, 78, 92, 122, 175, 357, 419, 436
 Gârleanu E., 94
 Gârneață Al., 20
 Genaru Ovidiu, 8, 72, 422
 Georgescu Paul, 9, 51, 53, 69, 75, 80, 88, 92, 97, 102, 107, 118, 125, 130, 135, 145, 148, 152, 172, 184, 192, 259, 323, 325, 335, 336, 339, 340, 358, 360, 366, 368, 373, 378, 383, 401, 404, 409, 414, 456, 457, 460, 464, 471, 474, 475, 480, 481, 484, 487, 488, 492, 494, 496
 Georgescu Radu, 25
 Ghelmez Petre, 101, 106
 Gheorghe Fănică N., 110, 186
 Gheorghe Ion, 17, 32, 63, 71, 96, 111, 114, 119, 149, 156, 165, 181, 183, 308, 313, 321, 336, 353, 412, 437, 439, 443, 447, 463, 468, 478, 481, 495, 496
 Gheorghiu Mihnea, 122, 318, 360, 375, 448
 Gheorghiu Ștefan, 37
 Gheorghiu Tașcu, 96, 97, 168, 192, 340, 388, 441, 446
 Gheorghiu-Pogonești Al., 135
 Gheran Nicolae, 45
 Gherea I. D., 79
 Ghilia Al. Ivan, 29, 63, 102, 135, 139, 155, 168, 333, 340, 397, 412, 421, 456
 Ghișe Dumitru, 57, 129, 155, 181
 Giurgiuca Emil, 35, 40, 50, 65, 175, 380, 423, 429, 432, 433, 439, 447, 480
 Goci Aurel, 75
 Goga Octavian, 47, 126, 130, 179, 201, 202, 204, 210, 211, 212, 221, 266, 282, 284, 287, 289, 325, 432, 445
 Gogoneață N., 438
 Gorki Maxim, 137, 380, 425
 Gorunescu Valeriu, 28, 127, 141
 Graur Al., 448
 Graur Doina, 470

- Grecea Ion, 8, 82
 Grigorescu Dan, 8, 19, 107, 429, 474
 Grigorescu Ioan, 16, 41, 50, 51, 94,
 125, 378, 421
 Grosu Jean, 504
 Gruia Bazil, 48, 99, 153
 Guillermou Alain, 340, 380, 407, 408
 Gulian C. I., 97, 103, 196, 219, 225,
 239, 240
 Gurghianu Aurel, 12, 45

 Hagi Grigore, 9, 51, 63, 81, 99, 112,
 114, 115, 127, 145, 152, 162, 165,
 188, 329, 355, 370, 443, 445, 447,
 459
 Hanță Al., 60, 168, 187, 475
 Haralamb Ștefan, 57
 Hașdeu B. P., 47, 63, 94, 105, 129,
 132, 172, 194, 474
 Hăulică Dan, 181, 349, 422, 443, 497
 Heliade Rădulescu Ion, 47
 Hinoveanu Ilarie, 29, 148, 341
 Hobana I., 367
 Holban Anton, 21, 125
 Holban I., 427
 Horea Ion, 7, 25, 28, 35, 51, 65, 81,
 91, 112, 169, 177, 187, 308, 336,
 349, 377, 421, 429, 432, 443, 481,
 494
 Horodincă Georgeta, 31, 45, 79, 88,
 107, 148, 169, 357, 373, 445, 447,
 510
 Horváth Imre, 148, 464
 Hulubei Horia, 16

 Iacoban Mircea Radu, 11, 13, 17, 58,
 348, 382, 454, 498, 503
 Ianoși Ion, 89, 95, 100, 103, 111,
 122, 152, 166, 337, 357, 360, 484,
 487
 Ibrăileanu G., 285, 292, 319, 336,
 367, 477, 495, 498
 Ignat Nestor, 90, 409, 421, 465
 Ignea Dumitru, 107, 180, 443
 Ilin Stancu, 8
 Indrieș Alexandra, 49, 78, 357, 436
 Ioana Nicolae, 89, 438
 Ion Dumitru M., 423, 427, 462
 Ionescu Andrei, 504
 Ionescu Cornel Mihai, 188, 192, 347,
 375, 504
 Ionescu Gelu, 504
 Iordan Iorgu, 40, 51, 307, 337, 391,
 404, 498, 499, 501
 Iorga Nicolae, 53, 110, 123, 285,
 302, 398, 418, 474, 485
 Iosif Șt. O., 15, 107, 179, 349, 414
 Iosifescu Silvan, 41, 56, 83, 91, 99,
 110, 117, 121, 123, 141, 310, 315,
 316, 360, 391, 409, 425, 439, 447
 Irimie Negoită, 115, 127, 153, 349,
 365, 370, 411
 Isac Emil, 68, 350, 352, 480, 481,
 483, 489
 Isanos Magda, 128, 149, 380, 424,
 429, 487
 Isbășescu Mihai, 392
 Istrati Ion, 11, 60, 128, 176, 387, 450,
 490, 498, 503
 Itu Ion, 48, 58
 Iuga Ion, 467
 Iulian Rodica, 8, 71, 314
 Iureș Ștefan, 91, 105, 135, 314, 315,
 319, 425, 427, 435
 Iuteș Gica, 86, 106, 357, 468
 Ivasiuc Alexandru, 423, 425, 447
 Ivașcu George, 14, 38, 42, 68, 70, 73,
 76, 81, 84, 97, 116, 136, 181, 189,
 191, 312, 334, 349, 376, 380, 381,
 382, 391, 394, 404, 409, 411, 412,
 415, 421, 426, 440, 448, 450, 461,
 471, 474, 483, 486, 489, 497, 500,
 505
 Ivănescu Cezar, 417

- Ivănescu Mircea, 417
- Jalea Ion, 14, 83, 92, 404
- Jebeleanu Al., 29, 40, 49, 58, 92, 115, 121, 127, 130, 320, 357, 438
- Jebeleanu Eugen, 40, 54, 72, 95, 107, 129, 135, 141, 149, 162, 167, 184, 185, 305, 310, 313, 323, 336, 337, 340, 349, 351, 355, 356, 357, 366, 375, 392, 409, 419, 438, 443, 476, 481, 483, 505
- Jianu Nicolae, 172, 331, 423, 425
- Joja Athanase, 24, 74
- Jora Mihail, 68, 399, 460
- Kakassy Endre, 35, 66, 401
- Kányádi Sudor, 414
- Kerim Silvia, 30
- Kernbach Victor, 55, 98, 317, 330
- Kirițescu Al., 126, 434, 444
- Kogălniceanu Mihail, 33, 46, 47, 231, 243, 249, 250, 252, 254, 256, 267, 294
- Kovacs György, 351
- Labiș Nicolae, 17, 23, 25, 42, 51, 53, 106, 145, 157, 162, 175, 188, 189, 344, 392, 394, 413, 421, 427, 432, 443, 447, 455, 463, 466, 471, 473, 476, 481, 489, 497, 503
- Lambrino Aurel, 159
- Lascăr Ion, 450
- Lazar Jidit, 178
- Lazăr Monica, 136
- Lăncrănjan Ion, 133, 136, 139, 142, 147, 161, 166, 187, 192, 305, 319, 321, 333, 340, 357, 373, 378, 412, 427, 445, 447, 449, 452, 463, 482, 485, 488, 491
- Lăzărescu Gh., 411
- Lăzescu Claudiu, 29
- Lecca Aurel, 60
- Leon Aurel, 37, 176, 498
- Lesnea George, 11, 20, 83, 114, 135, 147, 153, 175, 344, 382, 386, 429, 443, 450, 451, 463, 475, 478, 480, 490
- Leu Corneliu, 42, 72, 191, 412, 413, 422, 452, 468
- Leu N., 174
- Levin Sergiu, 122
- Levy Carlo, 97
- Lillin Andrei, 92, 97, 122, 320
- Lipatti Valentin, 30, 60, 148, 348, 389
- Liu N., 463
- Liman Horia, 191
- Lovinescu Eugen, 111, 229, 246, 260, 264, 273, 275, 279, 283, 284, 288, 294, 295, 302, 385, 405, 477
- Lovinescu Horia, 66, 126, 160, 191, 312, 366, 381, 435, 488, 444, 445, 490, 491, 491, 496
- Luca Eugen, 9, 11, 36, 73, 105, 115, 116, 120, 149, 310, 325, 335, 388, 426, 440, 497
- Luca Remus, 31, 167, 358, 381, 382, 456, 468
- Luca Ștefan, 34, 37, 357, 468
- Lumezianu Eugen, 495
- Lungu Ion, 10, 61, 63, 70, 81, 99, 118, 121, 126, 130, 136, 138, 145, 176, 181, 313, 365, 443, 447, 453
- Lungu Vera, 29
- Lupan Radu, 20
- Macedonski Al., 47, 140, 320, 362, 372, 412, 420, 432, 477
- Macovei Ligia, 401, 405
- Maiakovski Vladimir, 55, 92, 95, 119, 120, 122, 362, 481, 523, 527
- Maiorescu Titu, 86, 87, 97, 98, 103, 150, 192, 193, 195-224, 225-234, 234-238, 238-259, 259-302, 318,

- 371, 398, 405, 445, 472, 474, 479,
507, 508, 509
- Maiorescu Toma George, 67, 99,
103, 106, 135, 365, 438, 477
- Maitec Ov., 404
- Maitényi Erik, 40, 78, 96, 135, 147,
397
- Malița M., 448
- Malița Tania, 65, 97
- Mancaș Mircea, 21, 88
- Maniu Adrian, 56, 124, 131, 175,
351, 355, 373, 404, 412, 423, 445,
480
- Mann Thomas, 44, 49, 122, 130, 361,
373, 519, 521
- Manolescu Florin, 336
- Manolescu Ion Sofia, 9, 425
- Manolescu Nicolae, 23, 33, 38, 46,
51, 55, 58, 64, 68, 85, 89, 93, 96,
99, 105, 113, 116, 120, 124, 131,
137, 138, 141, 142, 144, 146, 148,
151, 157, 162, 174, 190, 305, 307,
328, 331, 336, 349, 352, 359, 361,
362, 364, 373, 376, 377, 380, 384,
389, 390, 392, 393, 411, 414, 417,
425, 430, 433, 437, 444, 447, 455,
466, 467, 472, 474, 479, 482, 487
- Manoliu Petre, 130
- Manu Emil, 492
- Marcea Pompiliu, 167, 380, 425
- Margul-Sperber Alfred, 12, 40, 50,
66, 98, 310, 447
- Marino Adrian, 493
- Martin Aurel, 13, 14, 28, 38, 56, 64,
67, 69, 90, 92, 111, 120, 121, 141,
167, 175, 182, 185, 315, 329, 331,
352, 368, 379, 385, 389, 392, 409,
430, 443, 445, 447, 454, 464, 470,
475, 491, 499, 502
- Martinescu Pericle, 93, 150
- Mateescu C., 170
- Mazilescu V., 101, 106
- Mazilu Teodor, 13, 25, 39, 49, 64,
75, 77, 85, 164, 319, 412, 453,
456, 468, 472, 487, 491, 494
- Măciucă Constantin, 72
- Măinescu Tudor, 147
- Mălăncioiu Ileana, 454
- Mănoiu Alice, 11
- Mănușiu Ion, 10
- Mândra Vicu, 151, 366, 393
- Meițoiu Ion, 446
- Melian Alexandru, 21
- Melinescu Gabriela, 17, 101, 148,
170, 183, 191, 321, 353, 397, 421,
437, 443, 445, 490
- Meliusz Ioszeff, 35, 66
- Micu Dumitru, 8, 15, 20, 21, 23, 36,
40, 53, 57, 85, 88, 89, 92, 100,
103, 113, 120, 122, 127, 133, 147,
149, 166, 168, 183, 305, 335, 350,
352, 368, 369, 375, 376, 389, 392,
393, 414, 417, 433, 434, 440, 442,
443, 447, 461, 467, 470, 475, 478,
482, 483, 484, 492, 493, 497, 499,
502
- Micu Mircea, 29
- Mihail-Zamfirescu George, 73
- Mihalaș Marcel, 464
- Mihale Aurel, 17, 28, 89, 92, 95, 99,
106, 151, 319, 333, 366, 381, 441,
444, 456, 457, 463, 472, 504
- Mihăileanu Ion, 16
- Mihăilescu Magda, 11, 136, 466
- Miko Ervin, 191
- Miller Arthur, 425, 532, 533, 535,
536, 537, 543, 544
- Minei Nicolae, 27
- Minulescu Ion, 85, 123, 124, 179,
356, 483, 503
- Mircea Dumitru, 36, 45, 48, 58, 136,
347, 472
- Mirodan Al., 7, 11, 28, 62, 78, 106,
183, 184, 329, 435, 444

- Mladoveanu Despina, 411
 Moisil Grigore, 14, 41, 307, 448
 Moraru Nicolae, 435
 Morțun V. G., 126
 Movileanu George, 104
 Movileanu Sorin, 167, 186, 322, 354, 439, 483, 488, 496
 Mugur Florin, 50, 63, 72, 101, 120, 130, 156, 178, 181, 332, 340, 346, 349, 416, 425, 427, 438, 447, 477, 481, 491
 Mugur Șt. O., 11
 Munteanu Eugen, 161, 341
 Muntean George, 120, 346, 385, 401, 413, 443, 454, 474, 480, 487, 493, 497, 499, 502
 Munteanu George, 26, 59, 63, 85, 103, 118, 132, 166, 172, 188, 194, 312, 318, 343, 344, 346, 367, 389, 404, 412, 413, 415, 430, 447, 460, 474, 475, 485, 487, 494
 Munteanu Francisc, 64, 85, 187, 333, 340, 450, 456, 491, 504
 Munteanu Romul, 44, 88, 187, 360, 478, 484
 Mușiu Adrian, 23, 51, 166
 Mureșan Dumitru, 423, 427, 451
 Muscan Catinca, 92
 Mușatescu Tudor, 92, 126, 464, 483
 Mușatescu Vlad, 11, 90
 Nagy Istvan, 36, 42, 333, 335, 351, 353, 360, 420
 Nagy Lajos, 425
 Nastac Costin, 468, 495
 Naum Gellu, 176, 353, 432, 442, 475, 490
 Năstac Costin, 472
 Neacșu Iulian, 423, 478
 Neagu Fănuș, 13, 25, 27, 32, 33, 35, 38, 48, 77, 78, 86, 87, 92, 94, 97, 101, 104, 108, 111, 113, 114, 130, 133, 137, 147, 148, 161, 187, 305, 312, 322, 323, 328, 329, 333, 335, 340, 364, 378, 412, 440, 445, 446, 447, 452, 456, 464, 490, 496, 497, 499, 504
 Neamțu Leonida, 58, 63, 490
 Neculuță D. Th., 475
 Nedelcu Șerban, 37, 415, 463, 490
 Negreanu Dinu, 474
 Negru Radu, 136, 398
 Negruzzi Constantin, 39
 Negruzzi Iacob, 151, 199, 235
 Negulescu Mihai, 51, 59, 91, 145, 317, 370, 397, 449, 488, 495, 499
 Nemoianu Virgil, 319, 337, 370, 375, 425, 492, 493
 Nerej I., 370
 Neruda Pablo, 348, 425
 Nicolescu G. C., 39, 123, 132, 159, 194, 378, 389, 391, 396, 417, 420, 439
 Nicolescu Tatiana, 322
 Nicolescu Vasile, 9, 48, 79, 131, 132, 133, 144, 149, 308, 361, 443, 463, 486, 495, 505
 Nicorovici Vasile, 54, 117, 135, 191, 447, 495
 Niculescu Ion, 25
 Nisipeanu Constantin, 369, 373, 464, 495
 Nițulescu I., 450
 Noica Constantin, 372
 Nor Radu, 85
 Novac C., 164
 Novăceanu Darie, 30, 51, 71, 78, 176, 379, 432
 Novicov Mihai, 18, 24, 34, 62, 71, 83, 92, 95, 108, 121, 133, 140, 144, 160, 166, 179, 181, 187, 193, 308, 311, 315, 355, 450, 467, 468, 478

- Oancea Gh., 370
 Oarcăsu Ion, 10, 48, 54, 61, 81, 89,
 92, 117, 122, 144, 148, 156, 171,
 313, 375, 447
 Octavian Tudor, 490
 Olteanu Ioanichie, 158, 467, 495
 Omescu Cornel, 29
 Oprea Al., 8, 18, 32, 74, 86, 113, 124,
 133, 135, 150, 154, 155, 313, 328,
 335, 341, 353, 384, 421, 439, 445,
 447, 490, 495
 Oprescu George, 14, 26, 87, 100,
 149, 307, 325, 466, 477
 Ornea Z., 123, 309

 Paiu Constantin, 482
 Paler Octavian, 72, 94, 127, 136, 152
 Pamfil-Popovici Liliana, 375
 Pană Sașa, 40, 392, 443, 480, 489
 Pancu Iași O., 94
 Pandrea Petre, 372, 469
 Pangrati Elena Cătălina, 495
 Pannu George, 498
 Papadat-Bengescu Hortensia, 50,
 158, 333, 350, 425, 430
 Papadima Ovidiu, 317, 318, 392,
 478, 489, 499, 503
 Papu Edgar, 372
 Paraschivescu Miron Radu, 36, 50,
 52, 60, 66, 74, 75, 81, 117, 137,
 147, 156, 159, 162, 170, 174, 175,
 189, 308, 336, 351, 378, 388, 391,
 392, 394, 419, 432, 433, 436, 439,
 441, 443, 448, 451, 456, 467, 481,
 501, 504
 Pardău Platon, 48, 58, 115, 120, 121,
 141, 166, 183, 312, 323, 365, 373,
 425, 438, 467
 Pas Ion, 27, 93, 110, 308, 448, 465
 Pascal Radu, 424, 487
 Paulian Ioana, 503
 Paustovski Constantin, 96, 168
 Pavel Toma, 337, 468, 493
 Păcurariu D., 132, 160, 409, 470,
 472, 502
 Păcurariu Francisc, 148, 178
 Pătrașcu Horia, 8, 308, 478
 Păun Gh., 126
 Păun Stelian, 432
 Păunescu Adrian, 9, 17, 31, 70, 72,
 86, 90, 114, 118, 139, 147, 150,
 170, 183, 184, 315, 353, 416, 438,
 443, 445, 447, 453, 467, 468, 469,
 473, 481, 485, 495
 Păunescu Constantin, 451
 Pânzaru Victoria A., 85
 Pârvolescu Titus, 186
 Pelin Mihai, 353
 Pelmuș Constantin, 392, 499
 Peltz Tia, 11, 87
 Perez Hertha, 361
 Perpersiciu, 46, 56, 91, 99, 102, 119,
 125, 134, 138, 183, 310, 347, 364,
 371, 377, 385, 391, 392, 396, 398,
 400, 401, 405, 406, 407, 412, 417,
 422, 464, 474, 477, 501
 Pervain I., 450
 Petică Ștefan, 122, 128
 Petrache Ion, 130, 414, 447
 Petre Nică, 25, 28, 44
 Petrescu Camil, 50, 60, 63, 68, 98,
 115, 126, 132, 141, 155, 159, 191,
 194, 328, 331, 333, 350, 362, 430,
 434, 444, 486, 491, 519
 Petrescu Cezar, 30, 68, 132, 140,
 153, 158, 159, 172, 179, 184, 194,
 350, 405
 Petrescu Florin Mihai, 65, 166, 429,
 498
 Petrescu Valerian, 380
 Petroveanu Mihail, 12, 31, 51, 92, 98,
 120, 121, 124, 134, 144, 151, 153,
 166, 178, 183, 321, 330, 355, 416,
 423, 456, 480

- Philippide Al., 15, 18, 22, 23, 48, 54,
 61, 62, 66, 68, 75, 91, 98, 142,
 162, 185, 313, 321, 336, 344, 355,
 357, 373, 388, 400, 401, 404, 412,
 416, 432, 480, 486, 493, 497, 503,
 505
 Pietraru Elena, 387
 Pillat Dinu, 372
 Pillat Ion, 125, 320
 Piru Al., 46, 67, 82, 123, 146, 155,
 162, 163, 168, 184, 189, 317, 332,
 341, 369, 381, 391, 397, 404, 409,
 412, 413, 414, 420, 430, 440, 445,
 450, 454, 460, 461, 473, 474, 486,
 492, 498, 499, 500, 502
 Piru Elena, 391, 504
 Pituț Gheorghe, 48, 106, 121, 161,
 467
 Platon Maria, 490
 Platter Thomas, 375
 Poe E. A., 91
 Poenaru C., 19, 39, 483, 488
 Pompiliu Teodor, 320
 Pop Augustin Z. N., 110, 499
 Pop Ion, 72, 84, 94, 316, 395, 422
 Pop Mihai, 397, 409, 412, 450
 Pop Sânziana, 128, 188, 379, 478,
 495
 Popa Vasko, 420
 Popescu D. R., 13, 19, 34, 36, 38, 47,
 55, 56, 59, 69, 73, 78, 92, 97, 98,
 113, 117, 125, 128, 130, 133, 134,
 138, 148, 149, 183, 193, 305, 328,
 333, 340, 359, 412, 426, 428, 429,
 431, 436, 438, 439, 446, 447, 452,
 456, 464, 468, 485, 491, 496, 504
 Popescu Horia, 23
 Popescu Petru, 347, 396, 495
 Popescu Radu, 38, 51, 166, 336, 389,
 416, 428, 469, 470, 471, 479, 501
 Popescu Romeo, 464
 Popescu-Neveanu Paul, 497
 Popovici Alecu, 25, 35
 Popovici Titus, 13, 16, 21, 23, 30, 35,
 43, 78, 80, 85, 86, 108, 135, 161,
 171, 333, 351, 356, 383, 451, 456,
 482, 489
 Porumbacu Veronica, 13, 40, 50, 54,
 66, 71, 85, 109, 135, 164, 177,
 192, 308, 310, 319, 336, 340, 419,
 432, 433, 481, 504
 Potopin Ion, 96
 Potra Florian, 166, 411, 417, 432
 Preda Marin, 9, 30, 47, 50, 67, 68,
 70, 72, 85, 99, 105, 109, 125, 130,
 133, 140, 145, 157, 161, 167, 187,
 305, 309, 312, 313, 314, 319, 325,
 328, 330, 333, 336, 340, 351, 356,
 381, 396, 435, 441, 442, 446, 447,
 456, 457, 459, 482, 493, 504
 Prisnea Constantin, 75, 500
 Pujina Ion D., 20
 Purcaru Ilie, 8, 18, 32, 37, 47, 72, 82,
 90, 101, 105, 191, 341, 432, 447
 Pușkin Aleksandr, 11, 89, 160, 405,
 409, 560
 Quasimodo Salvatore, 96, 135, 448,
 528
 Rachici Dimitrie, 29, 49, 148, 361,
 411, 471
 Radian Sanda, 50
 Rahoveanu Ion, 48, 63, 79, 81, 99,
 112, 113, 127, 152, 185
 Raicu Lucian, 44, 53, 79, 102, 111,
 124, 155, 158, 164, 168, 170, 179,
 187, 317, 333, 336, 380, 392, 414,
 420, 439, 445, 447, 451, 459, 474,
 491, 499, 502
 Ralea Mihail, 43, 50, 88, 90, 336,
 404, 405, 425, 448, 449, 451, 454
 Răchițeanu-Șirianu Irina, 24
 Rădulescu Dorina, 463
 Rădulescu Niculae, 136

- Rău Aurel, 65, 81, 112, 117, 138,
181, 323, 331, 335, 337, 357, 378,
388, 432, 480, 487, 504
- Râpeanu Valeriu, 10, 18, 73, 91, 93,
101, 105, 107, 128, 151, 159, 165,
184, 185, 313, 314, 317, 347, 352,
368, 388, 400, 423, 441, 445, 447,
460, 461, 463, 464, 468, 473
- Răureanu Ovidiu, 367
- Rebreanu Liviu, 30, 69, 111, 124,
156, 158, 174, 351, 459, 460, 461,
463, 475, 483, 498
- Rebreanu Tiberiu, 475, 483
- Rebreanu Vasile, 8, 13, 20, 25, 35,
61, 66, 92, 118, 119, 148, 161,
319, 333, 470, 491
- Regman Cornel, 19, 20, 79, 94, 133,
139, 169, 183, 308, 370, 395, 397,
412, 415, 438, 440, 455, 463, 494,
495
- Rilke Rainer Maria, 177
- Ritsos Iannis, 408, 425
- Robescu Marius, 495
- Roman Ana, 11
- Roman Ion, 169, 349, 367, 414
- Romanescu Ioanid, 57, 66, 153, 332,
348, 439
- Rosetti Al., 51, 176, 386, 401, 404,
422, 442, 450, 474, 499
- Rotaru Ion, 28, 83, 120
- Rotaru Tudor, 117
- Rupea Radu, 11
- Rusan Romulus, 21, 41, 70, 82, 90,
104, 182, 185, 191, 330, 357, 447
- Ruse Ion, 74, 109, 483
- Russo Alecu, 47, 225, 249, 250, 252,
254, 256, 265, 267, 380, 483
- Rusu Liviu, 97, 103, 150, 195, 225,
226, 227, 228, 229, 230, 232, 239,
240, 391
- Rusu M. N., 308, 379, 421, 490, 495
- Sadoveanu Ion Marin, 13, 105,
107, 116, 122, 125, 130, 145, 148,
166, 316, 322, 323, 336
- Sadoveanu Mihail, 30, 68, 89, 96,
100, 106, 111, 118, 123, 125, 126,
127, 132, 140, 141, 155, 158, 163,
164, 172, 178, 179, 184, 194, 202,
204, 221, 269, 270, 271, 272, 276,
282, 284, 292, 319, 336, 348, 350,
351, 356, 367, 383, 384, 390, 417,
418, 427, 461, 476, 479, 486, 498,
500
- Sahia Al., 30, 42
- Samarin R., 140
- Sandu V., 347
- Sartre Jean-Paul, 31, 45, 249, 375,
512, 516, 530
- Sava Octavian, 435
- Savu Elena, 21
- Sălcudeanu Petre, 8, 29, 35, 36, 75,
118, 187, 329, 333, 383
- Săndulescu Al., 76, 123, 132, 169,
173, 194, 317, 321, 368, 369, 373,
409, 414, 439, 454, 460, 467
- Săraru Dinu, 17, 24, 27, 58, 144, 314,
329, 335, 350, 364, 383, 405, 421,
428, 445, 473, 490
- Săvescu Iuliu Cezar, 122
- Sârbu Cristian, 152
- Sbârcea George, 130, 163
- Schileru Eugen, 97, 148, 178
- Schiopu Ursula, 454
- Scorobete Miron, 51, 53, 63, 81, 127,
165, 166, 313, 317, 447
- Sebastian Mihail, 30, 50, 125, 375
- Sever Alexandru, 375
- Shakespeare, 31, 37, 88, 186, 204,
207, 209, 221, 280, 286, 314, 318,
338, 340, 345, 347, 357, 369, 370,
375, 405, 492, 508, 544, 562, 563
- Sidorovici Alexandra, 65
- Silvestru Valentin, 82, 167, 370, 491

- Simion Al., 25, 73, 333, 373, 414
 Simion Eugen, 3, 9, 10, 20, 22, 25,
 28, 30, 36, 41, 42, 48, 51, 56, 61,
 62, 80, 88, 92, 93, 95, 99, 104,
 120, 122, 123, 125, 140, 142, 144,
 147, 148, 163, 168, 170, 175, 181,
 183, 184, 187, 190, 305, 312, 323,
 325, 348, 349, 363, 364, 374, 378,
 389, 390, 391, 396, 397, 401, 412,
 414, 415, 417, 418, 419, 429, 432,
 437, 439, 443, 445, 446, 447, 451,
 452, 453, 471, 502, 505
 Simion Pop, 7, 37, 117, 176, 191,
 335, 349, 356, 366, 408, 444, 459,
 489
 Simionescu Mircea [Horia], 87, 186,
 410
 Simonescu Dan, 184, 370, 474
 Slavici Ioan, 31, 47, 83, 96, 154, 199,
 202, 204, 221, 268, 269, 270, 271,
 272, 276, 282, 284, 292, 294, 296,
 297, 405, 418, 445, 499, 508, 509,
 Soare Iulia, 392
 Solomon Dumitru, 29, 59, 86, 111,
 127, 134, 183, 309, 313, 413
 Solomon Petre, 13, 126, 166, 375
 Sommer Radu, 344
 Sorbul Mihail, 423, 445, 459, 483
 Sorescu Marin, 17, 28, 36, 44, 47, 48,
 59, 84, 86, 98, 100, 113, 115, 119,
 128, 133, 135, 146, 147, 153, 154,
 159, 162, 164, 170, 175, 313, 340,
 347, 349, 352, 357, 363, 365, 370,
 385, 388, 396, 397, 412, 421, 435,
 437, 443, 445, 447, 454, 472, 473,
 477, 495, 496, 561, 565
 Speranția Eugeniu, 320, 356, 481
 Stahl Henriette Yvonne, 178
 Stan Milică, 8, 17, 72
 Stanca Dominic, 462
 Stanca Radu, 10, 89, 98, 148, 153
 Stancu Zaharia, 30, 36, 41, 45, 80,
 126, 130, 135, 142, 144, 145, 153,
 157, 159, 167, 175, 184, 187, 305,
 331, 333, 341, 351, 356, 380, 447,
 456, 457, 480, 482
 Stănciulescu V., 501
 Stănescu C., 8, 17, 38, 60, 70, 82,
 109, 118, 127, 149, 167, 171, 309,
 321, 332, 351, 367, 384, 390, 395,
 431, 438, 472, 473, 477
 Stănescu Nichita, 7, 19, 32, 35, 42,
 48, 51, 59, 61, 67, 71, 75, 77, 81,
 101, 102, 103, 114, 130, 132, 135,
 139, 141, 143, 145, 148, 151, 152,
 156, 158, 160, 165, 169, 171, 172,
 176, 181, 183, 189, 192, 305, 315,
 347, 349, 351, 352, 353, 355, 359,
 361, 362, 367, 369, 370, 377,
 378, 392, 411, 414, 416, 427, 430,
 432, 437, 443, 445, 447, 449, 458,
 459, 470, 481, 505
 Steinbeck John, 65, 87, 97, 512
 Steinhart Nicolae, 372
 Stelaru Dimitrie, 146, 147, 315, 426,
 461
 Stoenescu Petre, 29
 Stoenescu Virgil, 78, 435
 Stoian C., 20
 Stoian Mihai, 84, 477
 Stoian Niculae, 9, 18, 63, 71, 72, 77,
 84, 86, 105, 114, 131, 135, 181,
 313, 363, 397, 446, 447, 449, 478,
 505
 Stoian Sorin, 503
 Stoica Gheorghe, 496
 Stoica Petre, 9, 50, 92, 97, 99, 106,
 121, 177, 192, 392, 438, 467, 481,
 504
 Streinu Vladimir, 95, 115, 126, 151,
 158, 163, 325, 336, 356, 357, 365,
 383, 391, 401, 412, 440, 469, 471,
 499, 502

- Strihan Andrei, 367
 Stroia Gheorghe, 462, 467
 Sturzu Corneliu, 17, 368, 439
 Suchianu D. I., 375, 411, 416, 451, 454, 493
 Surkov A., 407
 Suru George, 8, 121
 Sũto Andras, 61, 98, 444
 Szabo Gyula, 37, 86, 92
 Szemler Ferenc, 16, 148, 323, 432, 439, 475

 Șahighian Al., 41, 42, 462
 Șchiopu Ursula, 141, 153, 451
 Șelmaru Florica, 150, 367, 387
 Șelmaru Traian, 11, 148, 448, 491
 Șerb Ioan, 13, 130
 Șerban Corneliu, 51
 Șerban Geo, 16, 55, 84, 92, 106, 111, 363, 468
 Șerban Ion Vasile, 357
 Șerbănescu Mircea, 191
 Șerbu Ieronim, 468
 Șerdeanu Ion, 153
 Șincan Dionisie, 101, 191
 Șiperco Al., 63, 83, 84, 88, 309, 448
 Șoimaru Tudor, 72, 434
 Șoit Ana, 29
 Șolohov Mihail, 132, 177
 Șora Mariana, 504
 Ștefănescu Al. I., 20, 75, 103, 106, 108, 118, 126, 129, 135, 180, 187, 423, 459
 Ștefănescu Cornelia, 375
 Ștefănescu Mircea, 392, 405, 408, 434, 444
 Șuteu Flora, 363, 396

 Taru Eugen, 25
 Tănase Nicușă, 27, 28, 39, 47, 69, 412, 489, 495
 Tănăsache Ilie, 176

 Tărchilă Dan, 435
 Tăușan Ana, 41, 71, 115, 151, 161, 365, 397, 438, 454, 495
 Tăutu Nicolae, 28, 147, 152, 364, 370, 425, 432, 438, 447, 467
 Teodoreanu Al. O., 351
 Teodorescu Al., 162
 Teodorescu Virgil, 135, 377, 481, 486, 496
 Teodorescu-Braniște Teodor, 40
 Teodorovici S., 69, 359, 455
 Teodoru Eugen, 8, 28, 46, 329, 464
 Ternovici Olimpia, 357
 Tertulian N., 50, 99, 124, 166, 178, 196, 240, 294, 357, 391, 474, 530
 Theodorescu Cicerone, 16, 42, 92, 140, 147, 154, 158, 172, 183, 192, 351, 354, 359, 439, 446, 448, 479, 481, 505
 Theodoru Radu, 78, 92, 122
 Titel Sorin, 29, 53, 128, 148, 172, 174, 305, 311, 317, 321, 340, 361, 365, 378, 423, 446, 447, 452, 455, 478, 491
 Toma Alexandru, 68
 Tomozei Gheorghe, 7, 13, 36, 59, 63, 78, 101, 105, 111, 112, 114, 115, 135, 173, 313, 336, 367, 395, 397, 413, 408, 438, 443, 447, 481, 489, 491, 496, 503, 505
 Tomuș Mircea, 48, 58, 170, 337, 356, 417, 458, 493
 Tomea Florin, 96
 Torynopol Victor, 171, 174, 376
 Trakl Georg, 177
 Tudor Eugenia, 8, 13, 178
 Tudoran Radu, 62, 90, 427, 487
 Tulbure Victor, 11, 24, 117, 142, 364, 439, 481
 Turcu Constantin, 496
 Tzara Tristan, 340

- Țațomir Nicolae, 11, 33, 325, 332,
 355, 419, 431, 438, 450, 490
 Țene Al. Florin, 467
 Țepeneag Dumitru, 478, 488
 Țic Nicolae, 25, 92, 99, 127, 141,
 167, 308, 328, 333, 412, 414, 447,
 452, 491
 Țiroi Nicolae, 505
 Țoiu Constantin, 109, 135, 325, 409,
 432, 443, 445, 451, 464, 488, 494
 Țugui Haralambie, 96, 122

 Ulmu Tatiana, 11, 102, 127, 468
 Ungaretti Giuseppe, 36, 37, 50, 66,
 177, 416
 Ungheanu Mihai, 341, 382, 390, 424,
 434, 458, 460, 476
 Ungur Florin, 58
 Ureche Damian, 49, 58, 349, 361,
 365, 370, 396, 411
 Utan Tiberiu, 29, 40, 51, 62, 77, 78,
 81, 91, 92, 112, 121, 308, 314,
 336, 349, 443, 502

 Vancea Zeno, 16
 Vasile Gh. D., 454
 Vatamaniuc D., 499
 Vântu Victor, 432, 445, 490
 Vârgolici Teodor, 8, 47, 50, 99, 101,
 106, 123, 132, 142, 159, 164, 322,
 325, 340, 351, 363, 379, 396, 397,
 401, 414, 422, 465, 468, 475, 483
 Veakis Iannis, 192
 Velea Nicolae, 13, 25, 33, 61, 62, 63,
 68, 106, 111, 113, 114, 125, 130,
 133, 135, 137, 138, 148, 161, 305,
 321, 325, 328, 340, 349, 350, 353,
 354, 359, 361, 412, 416, 446, 447,
 451, 452, 453, 455, 456, 504
 Vera Chira, 381
 Vianu Tudor, 13, 18, 21, 32, 41, 47,
 53, 57, 85, 86, 99, 107, 110, 111,
 185, 188, 333, 337, 349, 360, 363,
 367, 369, 375, 380, 383, 384, 385,
 386, 389, 391, 396, 397, 401, 402,
 404, 412, 416, 420, 427, 440, 450,
 460, 474, 477, 480, 493, 495
 Vicol Dragoș, 11, 35
 Vicol Sterian, 467
 Vinea Ion, 101, 120, 319, 355, 378,
 423, 424, 428, 429, 438, 469, 474,
 480, 504
 Vintilă Petru, 28, 35, 66, 71, 86, 101,
 140, 158, 191, 377, 461, 483, 486
 Vișoiu Mihai, 495
 Vitner Ion, 28, 56, 79, 120, 125, 459,
 493, 496
 Vlad Gheorghe, 35, 36, 66, 183
 Vlad Ion, 28, 493
 Vlahuță Al., 47, 68, 368, 418
 Vlasiu Ion, 25
 Voiculescu Vasile, 345, 395, 416,
 417, 486, 492
 Voinescu Nicoleta, 427
 Voitin Al., 435, 444
 Vornicu Tudor, 332, 334
 Voronca Ilarie, 152
 Vrabie Ira, 375
 Vrancea Ileana, 30
 Vrânceanu Dragoș, 9, 96, 99, 106,
 119, 133, 175, 183, 310, 312, 321,
 432, 436
 Vulcănescu Mihai, 11, 152, 363
 Vulpescu Romulus, 119, 128, 154,
 162, 178, 183, 360, 395, 438, 445,
 472

 Wald Henri, 13, 121

 Zăciu Mircea, 20, 84, 119, 123, 417,
 429, 435, 439, 447, 454, 458, 465,
 479
 Zaharia Romulus, 18, 57, 86, 445,
 496

Zalis H., 64, 131, 396, 468	Zane G., 320, 420
Zamfir M., 370, 378	Zarifopol Paul, 64
Zamfir Vasile, 29, 467	Zăinescu A. I., 449, 473
Zamfirescu Dan, 71, 485	Zeletin C. D., 84, 331
Zamfirescu Duiliu, 47, 162, 201, 225, 237, 266, 270, 276, 282, 284, 292, 320, 507	Zilieru Horia, 11, 20, 29, 48, 49, 63, 92, 316, 344, 425, 429, 439, 443, 447, 450, 503
Zamfirescu G. M., 42, 100, 487	Zincă Haralamb, 75, 104, 137, 181, 420, 427, 454, 464, 478
Zamfirescu Violeta, 8, 71, 141, 156, 345, 395, 445, 454, 471, 473, 483, 490	

INDEX DE PUBLICAȚII

- Adevărul literar și artistic, 409, 444, 461, 479
- Albina, 323, 341, 360, 369, 373, 381, 393, 409, 440, 443, 453, 464, 471, 476, 479, 483, 488, 491, 501, 503
- Amfiteatrele studenției, 426
- Clopotul, 42
- Contemporanul, 14, 23, 25, 37, 33, 42, 43, 46, 51, 54, 58, 61, 64, 68, 70, 73, 76, 81, 84, 89, 93, 96, 97, 99, 103, 105, 112, 116, 118, 120, 127, 131, 132, 136, 138, 141, 144, 146, 148, 156, 161, 166, 169, 173, 182, 186, 188, 189, 191, 225, 227, 234, 245, 307, 310, 312, 318, 324, 328, 331, 334, 341, 343, 346, 349, 352, 358, 361, 362, 367, 370, 376, 377, 378, 381, 382, 394, 403, 408, 411, 412, 415, 420, 421, 423, 426, 430, 433, 436, 438, 441, 444, 448, 453, 460, 461, 465, 468, 470, 472, 474, 477, 479, 480, 484, 486, 489, 491, 494, 497, 500, 506, 544, 561
- Cuvântul liber, 42, 179
- Facla, 42
- Flacăra, 10, 43, 52, 55, 64, 72, 74, 82, 87, 90, 94, 98, 101, 104, 106, 110, 116, 121, 127, 131, 133, 136, 144, 149, 158, 167, 171, 177, 179, 183, 192, 316, 325, 344, 347, 352, 359, 368, 376, 385, 396, 405, 424, 428, 438, 450, 466, 468, 478, 480, 487, 492, 497, 500
- Flacăra Iașului, 11, 20, 65, 69, 74, 90, 94, 98, 117, 131, 134, 153, 173, 311, 314, 316, 325, 332, 344, 348, 359, 368, 371, 382, 386, 422, 424, 429, 431, 439, 446, 450, 455, 464, 470, 478, 482, 486, 490, 496, 503
- Gândirea, 30, 184, 205, 496
- Gazeta literară, 8, 10, 12, 19, 20, 21, 22, 25, 28, 34, 40, 43, 44, 47, 52, 53, 56, 60, 62, 66, 69, 74, 80, 83, 87, 92, 95, 96, 99, 102, 107, 111, 114, 117, 120, 121, 125, 129, 132, 134, 137, 140, 142, 145, 147, 151, 154, 158, 159, 162, 163, 168, 170, 171, 172, 175, 179, 184, 186, 189, 305, 310, 311, 314, 316, 323, 325, 329, 331, 332, 340, 344, 349, 350, 356, 357, 359, 361, 364, 368, 373, 377, 378, 380, 381, 382, 384, 389, 390, 392, 393, 401, 408, 409, 412, 413, 419, 420, 421, 422, 425, 427, 430, 431, 439, 443, 447, 451, 459, 460, 464, 466, 470, 471, 473, 474, 475, 478, 483, 484, 486, 487, 491, 493, 496, 499, 502, 510, 521, 530
- Iașul literar, 48, 163
- Jurnalul literar, 148, 409, 436, 444, 479
- Kalende, 436
- Luceafărul, 7, 8, 10, 17, 20, 27, 31, 35, 41, 45, 46, 51, 58, 61, 63, 71, 72, 77, 84, 86, 94, 96, 97, 100, 106, 109, 113, 115, 119, 127, 131, 133, 134, 138, 144, 149, 157, 162, 168, 169, 174, 182, 188, 232, 241, 307, 312, 317, 321, 328, 332, 333, 335, 339, 341, 346, 349, 353, 362,

- 363, 365, 366, 369, 370, 378, 379,
384, 385, 386, 388, 390, 391, 395,
397, 399, 404, 408, 411, 412, 416,
421, 422, 423, 427, 436, 445, 454,
462, 467, 472, 477, 484, 485, 488,
489, 490, 493, 495, 555, 502, 558,
561, 564
- Orizont, 321, 357, 361, 375, 418,
436, 451, 458, 505
- Ramuri, 454, 496
- Revista cenaclului literar, 436
- Scânteia, 10, 11, 15, 16, 19, 20, 22,
24, 25, 27, 29, 34, 36, 39, 41, 43,
45, 47, 54, 56, 59, 61, 62, 63, 65,
69, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 80, 82,
84, 87, 89, 91, 93, 94, 96, 99, 104,
105, 107, 109, 153, 154, 159, 161,
165, 167, 172, 176, 177, 178, 184,
185, 186, 189, 192, 305, 309, 311,
314, 315, 316, 317, 322, 323, 326,
329, 330, 331, 332, 333, 336, 337,
341, 345, 347, 348, 352, 353, 354,
357, 359, 361, 362, 364, 365, 369,
371, 372, 377, 380, 386, 387, 388,
389, 393, 397, 399, 401, 405, 407,
408, 409, 413, 415, 423, 425, 426,
428, 429, 431, 432, 439, 441, 442,
444, 446, 447, 449, 451, 455, 460,
463, 465, 466, 468, 471, 473, 475,
476, 483, 486, 487, 488, 492, 496,
499, 501
- Scânteia tineretului, 11, 12, 14, 17,
19, 20, 24, 25, 27, 28, 36, 38, 39,
47, 55, 56, 58, 60, 61, 64, 67, 69,
70, 72, 74, 77, 78, 82, 83, 85, 87,
90, 92, 98, 102, 105, 106, 109,
110, 111, 113, 116, 118, 120, 121,
127, 129, 134, 136, 137, 147, 149,
150, 153, 159, 167, 170, 171, 174,
175, 182, 184, 185, 191, 309, 311,
314, 321, 322, 329, 332, 335, 341,
350, 351, 362, 364, 367, 378, 381,
382, 383, 385, 387, 390, 395, 396,
398, 405, 408, 411, 416, 421, 424,
427, 431, 434, 444, 446, 449, 458,
460, 472, 473, 476, 485, 487, 494,
498, 503
- Scrisul bănățean, 29, 45, 49, 65, 78,
96, 110, 121, 320, 381, 436
- Secolul 20, 30, 50, 65, 78, 97, 122,
140, 150, 166, 177, 192, 319, 337,
356, 375, 391, 416, 425, 456, 467,
481, 482, 493, 504
- Steaua, 19, 45, 91, 117, 181, 189,
316, 317, 320, 321, 337, 356, 368,
377, 417, 435, 457, 469, 481, 493,
504
- Studii critice, 199, 209, 214, 221
- Studii și cercetări de istorie literară și
folclor, 235
- Teatrul, 150, 183, 331, 356, 367, 387,
393, 408, 435, 450, 484, 531, 540
- Tribuna, 9, 13, 21, 36, 45, 48, 53, 57,
61, 63, 67, 70, 73, 78, 81, 84, 89,
92, 99, 112, 115, 118, 121, 126,
128, 130, 136, 138, 141, 143, 145,
146, 148, 152, 153, 155, 160, 165,
171, 173, 176, 182, 185, 188, 190,
313, 332, 333, 341, 351, 365, 374,
375, 393, 408, 420, 440, 452,
453, 467, 475, 479
- Veac nou, 16, 24, 27, 34, 55, 85, 91,
93, 103
- Viața românească, 9, 30, 50, 51, 65,
79, 97, 99, 103, 122, 125, 134,
150, 160, 163, 166, 178, 180, 192,
195, 196, 225, 227, 232, 238, 239,
259, 294, 319, 336, 355, 362, 366,
379, 381, 387, 390, 408, 416, 434,
436, 455, 469, 480, 492, 493, 504

Publicăm primele zece volume dintr-o cronologie a vieții literare românești postbelice. Este un proiect vast, ambițios și, după mine, necesar, un proiect la care participă cu precădere cercetătorii tineri din cadrul Institutului „G. Călinescu” al Academiei Române. Ideea mea, propunându-le această temă, a avut și are în continuare două rațiuni. O rațiune, întâi, pedagogică: să-i determin pe tinerii care n-au trăit sub comunism (sau au trăit doar în anii copilăriei și adolescenței) să cunoască mai bine viața literară din această perioadă. Și cum ar putea s-o cunoască dacă nu citind publicațiile vremii și, în măsura în care este posibil, cercetând arhivele publice?... A doua rațiune (rațiunea principală!) a fost aceea de a reconstitui printr-o acțiune comună (citește: printr-o cercetare atentă, migăloasă, cu maximă obiectivitate!) evenimentele care, în succesiunea lor, adesea confuză și contradictorie, au marcat cea mai sumbră epocă din istoria literaturii române și în genere, din istoria modernă a României.

Eugen Simion

ISBN 973-167-102-1

